

A woman wearing a red beanie, sunglasses, and a brown jacket stands next to a snowman in a snowy forest. The snowman has a blue scribble on its head. The background shows snow-covered trees and a wooden fence.

TURISTA

A MAGYAR TERMÉSZETBARÁT
SZÖVETSÉG LAPJA

1969

1

KRÚDY MESEVÁROSA PODOLIN

ADA KALEH

A VÉRTES

A NÁDASDI ERDŐ

JUGOSZLÁVIA TIBETJE

FENYŐFŐ

ÁRA: 3 FT

TURISTA

XV. ÉVFOLYAM, 1969 JANUÁR

TARTALOM

TURISTAÉLET

Az 1969. évi túra- és versenynaptár	14
Villáminterjú a kerületekkel	20
A szabadidő és a természetjárás	6
A Barlangi Mentőszolgálat az életért	5
A „Magyar régészet könyve”	25

HAZAI TAJAK

A nádasdi erdő	3
A Balaton vizének megmentéséért	8
„Vágyalmnak sólyomszárnya támadt”	12
A Vértes	
Nógrádi műemlékjárás	13
Fenyőfő	26

ÜTIKALAUZ – KÜLFÖLD

Krúdy mesevároskája, Podolín	4
A hetedik mennyország	9
Vízalatti múzeum Kalyakrában	7
Ada Kaleh, még egyszer, utoljára	16
Jugoszlávia Tibetje	24

ÜTLEÍRÁS

Az ezertornyú hegység	22
-----------------------	----

ÉRDEKES – HASZNOS

Miről írnak a turistalapok?	18
Majdnem drágakő	11
Télen is van madárélet	10
Az elsősegélynyújtás	
Hóvirág és társai	21

A címkép: Havasi napsütés. Doma felv.

TURISTA. Turisztikai, camping és utazási folyóirat. Felelős szerkesztő: **Endrődi Lajos.** Szerkesztőbizottság: Antalffy Gyula, Kertész Miklós, dr. Kürthy Miklós, Mosonyi László, dr. Pápa Miklós, Székely Miklós, Szombathy Viktor, Tamás Ferenc. Szerkesztőség: Bp., V., Váci u. 62. T.: 182-932. Kiadja az Ifjúsági Lapkiadó Vállalat. Felelős kiadó: **Tóth László** igazgató. Kiadóhivatal: Bp., V., Révay u. 16. T.: 116-660. Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a Posta Központi Hírlapirodánál (KHI; Bp., József nádor tér 1.), a kézbesítőknél, bármelyik postahivatalnál és a posta hírlapüzleteiben közvetlenül, vagy csekkbefizetéssel (csekk-számlaszám: egyéni 61.251, közületi 61.066), valamint átutalással a KHI MNB, 8. sz. egy számlájára. Előfizetési díj egy évre: 36,— Ft, félévre 18,— Ft

INDEX: 25 814

68.1670 Egyetemi Nyomda mélynyomása Budapest.

Felelős vezető: **Janka Gyula** igazgató

A VÉRTES

A Vértesben nem találkozunk égbenyúló hegycsúcsokkal, sebesen száguldó patakokkal, viszont találunk középkori várakat, kolostorromokat, szelíd hegyeket, s kies völgyeket.

A hegység könnyen megközelíthető. A **Csákvár—Oroszlány** összekötő országútról bármely része viszonylag rövid úton elérhető. Tengerszint feletti magassága sehol sem éri el az 500 métert, ennek ellenére növényzetét tekintve sok hasonlóságot találunk a magas hegységek flórájával. A Vértes gazdag növényvilágából elsősorban azok a dolomiton élő, dél-európai és mediterrán növények keltik fel a természetjárók érdeklődését, amelyek hazánkban máshol nem találhatók ebben a magasságban. A botanikában kevésbé járatos turista is észreveszi a Földközi-tenger növényzetének jellegzetességeit. Déli eredetre vall a cser- és molyhos tölgy is. A délies jelleget tükröző növények mellett északi elem a **Fáni-völgyben** a medvefű, a deres bogáncs, vagy az árnyas sziklák mohapárnái között a mohos csitri, apró csillag-virágaival.

A fák, virágok mellett a természetjáró kedves útítársai a madarak. Egzotikus külsejű madarunk a Vértesben a **szalakóta**, melynek pompás, díszes ruháján a színek minden változatát megtaláljuk. Leginkább az erdőszéleken található, amint figyelni a rovarokat. Erdei sétáink során sokszor találkozunk sárgarigókkal, vagy erdei pacsirtákkal. Láthatunk fekete harkályt, sőt **Csákvár** környékén a fekete gólya is előfordul. A mediterrán jellegű a fekete-tarka, kis **hantmadár**, és a nagyobb testű, színes **kövívirigó** képviseli. **Tata** környékén lehetséges a szigonyos csőrű **jégmadár**. Szép számban találunk a Vértesben cinkéket. Érdekes a fák törzsén fejjel lefelé szaladgáló, élesen füttyögő kékesszürke hátú **csuszka**, valamint a vértesi erdők énekkarának szólistái, a **poszátafélék** és a **rigók**.

A vadállományból nem hiányzik a **vaddisznó**, a **szarvas**, az **őz**, melyek gyakran vendégeskednek a Mindszentpusztai turistaház környékén.

S most nézzük meg, hogy mit láthatunk az országos kék útjelzés útvonalán.

Az út elején találjuk a **csókai várromot**; ide megerőltetés nélkül jutunk fel a gyümölcsös végénél levő kitaposott úton. A középkori várromot őrző hegy tetejéről szép kilátás nyílik **Bodajk**, **Moha**, **Székesfehérvár**, s az egész **Sárrét** vidékére. A völgyben folytathatjuk útunkat a **Csókai-legelő**, a **Pátrácos-völgy** és **Pátrácos-tető** után **Horogvölgyön**, **Juh-völgyön** **Kápolnapusztán** keresztül a **Kövesvölgy** felé, mely után **Hajszabarnát** érintve jutunk el a **Mindszentpusztai** turistaházhoz. **Mindszentpusztát** elhagyva **Somhegy**, **Disznóvölgy** és **Öregbük** érintésével érjük el a **Csákvár** romjait. A kúp alakú hegyen ma már csak a vár alapfalainak romjait találjuk. Innen kb.: 45 perces út után érjük el a turistaházat, és a bélyegzőhelyet **Köhányáspusztán**.

Köhányáspusztáról északnyugat felé folytatjuk útunkat és **Németvölgyön** keresztül, az **Úzóhegy** érintésével elérjük **Gesztesvár** romjait, amely két erdővel borított hegyszoros közé ékelte hegykúpon épült. A fellegvár falai alól nagyon szép kilátásban gyönyörködhetünk **Vérteskozma** és **Csákvár** felé. Útunkat **Vértesgeszten** keresztül folytathatjuk **Szári-kút**, **Sáros-rét** és **Szarvaskút** érintésével a 377 méter magas levő **Vitrányvár**hoz, ahonnan a **tatabányai** iparvidéket tekinthetjük át, madártávlatból. A túra befejező szakaszát **Vitrányvár** után **Bükkavas**, **Körtvélyespuszta**, **Csákányospuszta** és **Szárújtelep** közötti útszakasz teljesítésével igazolhatjuk a szári vasútállomáson.

Csákvári András

Sötét szeplő Kaposvár orcáján a Nádasi-erdő.

A város keleti oldalán, a tejszínű füstöt pipáló Cukorgyár, majd a Húsipari Vállalat épületcsoportjai után, bogárhátú út kanyarodik a közeli dombok felé. Szalagját jó ideig apró, kertes házak kísérik, utánuk a magasfeszültségű villamos vezeték oszlopai állnak őrt a homokos csapás mentén.

Ahol az erdő kezdődik, egyre szélesülő völgy hasít a szelíd halmok vonulatába; zöldellő pázsitja tömör, s ruganyos, mintha szőnyeget terítene a természet az érkezők elé.

A jellegzetesen szép, pannon táj keserű események tanúja volt fél évszázaddal ezelőtt.

JELTELEN SÍRBAN

A Tanácsköztársaság tisztahitű, tehetséges forradalmárt küldött megyei kormánybiztosként Somogyba 1919 tavaszán: *Latinka Sándort*. Korábban a Földmunkások Országos Szervezetének titkáráként tevékenykedett, ifjonti éveiben Romániát, Törökországot, az orosz, spanyol és olasz földet járta, kapcsolatot tartott fenn a Galilei Kör szocialista íróival, a baloldali újságírókkal. Népünk történelmében elsőként az ő munkája nyomán a somogyi uradalmakban alakultak meg a földművesek termelészövetkezeti társulásai.

A Tanácsköztársaság bukását követő terror Latinkát börtönbe vetette, s miután árulásra nem tudta rábírni, életét vette el tőle. 1919 szeptemberében társaival — Farkas Jánossal, Lewin Samuval, Szalma Istvánnal és Tóth Lajossal — együtt a Nádasi-erdőben kivégezték.

Harcostársa, a Tanácsköztársaság földművelésügyi népbiztosa, dr. Hamburger Jenő, 1930 januárjában a moszkvai „Sarló és kalapács” hasábjain „Latinka-balladá”-jában így idézte fel a hős utolsó szavait: „Egy életem, egy halálom: A kaposi megyeházon, Lesz még vörös lobogó! Jól célozz hát a szívembe Te Prónay naplopó!” S állt egyenest, mint a nyárfa, Gyászbaborult sok száz árva, Jó Latinka Sándorért, Vezérünkért, az igazért, bátorért.”

A NÁDASI ERDŐ

A CSEND ZENÉJE

Az erdőt kettéválasztó völgyből, úgy három kilométer után, keskeny oldalösvény töri át a bokrok sűrűjét, s száz lépésnyi enyhe emelkedő után legyezőalakú tisztás támad a bükk-, gyertyán-, kőris- és szilfák lombos karéjában. A napfény tétován surran át a levelek szövetségén, s szinte kigyújtja a fekete márványtömb feliratát: „E helyen szenvedtek mártírhalt 1919. szeptember 18-án a proletárdiktatúra somogyi vezetői...”

A térség szélén, mohás kövek foglalatában kristályos forrásvíz csillog. Tükrében megmártóznak a felhők, a fák sudár törzsei; s csordogáló vize csilingelő zenével tölti meg a környék csendjét.

A tisztás mögött — hármassal — egymásba fonódó dombok őrzik a meghitt hangulatot, és amikor a homályba fakuló délutánok sötét köntöst terítenek a szálerdő fölé, úgy érzi az ember: naponta és nem csendesülő gyászal siratja a természet a hajdani hősöket.

TAVASZTÓL ŐSZIG

Felemelő és csaknem zavarba ejtő a tájnak az a szinte öntörvényű elrendezettsége, hogy a Latinka-sír-

től alig kirándulásnyi távolságra, a középkori szentjakabi vár romja közelében — a sántosi útkanyarban — a negyvenötös felszabadító sereg harcainak színhelyét jelző emlékmű található.

A kaposvári fiatalok gyakran felkeresik a Nádasi-erdőt. Tavasszal koszorút helyeznek a hősök sírjára, ősszel iskolák és ifjúsági csapatok szerveződnek békemenetté, s rójják le tiszteletüket a mártírok emléke előtt. Március és szeptember között úttörők, kirándulók töltenek el kellemes órákat ezen a tájon, s akit egyszer szíven ütött itt a békesség és a madárdal, a virágzó flóra és a megújulás varázsa, az meghitt barátságot köt a természetjárással is.

ÜNNEPI ÉRZÉSEKKEL

Annyi korábbi esztendővel ellentétben, most télen sem néptelen a fehér gyolcsba pólyázott erdő. Munkások és járművek léptei rajzolódanak a hó süppedő hátára, anyagot szállítanak az újonnan készülő emlékműhöz.

A Tanácsköztársaság születésének ötvenedik évfordulóján, a kőből formált talapzaton láng lobban majd a kandeláberben, ünnepi érzések járnak át a szíveket.

A Nádasi-erdő nemcsak bánatot, — de csorbíthatatlan hitet és hajdani dicsőséget is őriz.

Bánhidai Tibor

Podolin főtere
a piros toronnyal

PODOLINBAN, KRÚDY MESEVÁROSKÁJÁBAN

Be sokszor jártam képzeltben a Poprád mentén, mielőtt még a valóságban is eljutottam volna a Kárpátok alá. Jártam gyalog, lóháton, szepesi takácsok vászonnal megrakott echós szekerein, csilingelő szánon, szuszogó kis hegyvasúton — de mindig *Krúdy* kalauzolásával. Legnagyobb gyönyörűsége a téli utaknak volt. Három lovacska vont a medvebőrrel letakart piros szánt, s az ezüst csengettyúk vidáman csörögtek, ahogy szilajon vágattunk a szepesi medence öles hóval borított fehér országútján, melyre lilás árnyékát lomhán vetette a lomnici csúcs. A síkság szegélyén csipkés bástyafalként emelkedtek a Kárpátok hósípkás hegyei; fekete árnyékolású fenyvesek és nyakig behavazott apró városkák alatt kigyózott az út, mellette a Poprád futott mély partjai közt acélszürkén. A háromlovas szán órák hosszat követte a folyócska kigyózá-

sát, így utaztunk pokrócok és bundák között egy középkori kisváros felé, mely a lengyel határszélen ült, a vakító fehérségű Kárpát lábánál.

Először egy piros hasú torony tűnt fel az utolsó kanyarodónál. Körülötte régi metszetekből kivágott ódon polgárházak bújnak össze. A girbe-gurba utcákon keskeny, egyemeletes házak sorakoztak, szepesi ereszerű tetőkkel, vaskosaras ablakokkal — kelevézes szélkatonák forogtak a hegyes tetőgerinceken. A Poprád partján vén, várszerű kolostor sötétlett, a piac közepén az 1298-ból való templom zömök román tornya olyan volt, akár egy veres sisakos generális. Az eldugott hegyi városkát a XII. században alapították a határvédő lándzsás magyarokhoz társult szepesi szászok. A tatárjárás után IV. Béla lánya, *Kunigunda* építtette újjá romjaiból. *Zsigmond* királyi városi rangra emelte, majd zá-

logba adta Lengyelországnak. A zálogban töltött száz évek alatt nem raktak le egyetlen téglát sem Podolinban, s amikor *Mária Terézia* egy szekér aranyért kiváltotta, egy középkori városkát kapott vissza. Ilyennek találta még a 14—15 éves *Krúdy Gyula* is, amikor a piarista algimnázium diákja lett az öreg

pohos sisakú középkori templomát, az előtte álló, reneszánsz párkányzatú tömzsi harangtoronyot, hátrább meg a várszerű kolostor kettős karcsú tornyát.

Mintha Óperenciákon túli mesevároskába érkeznék, olyan érzésekkel lépek a perron sárga kavicsmezejére. Kimegyek az állomás előtti kis térre, de máris úgy torpanok meg, mint aki rossz helyen szállt ki a vonatból. Kéteemeletes vadonatúj bérházakból álló modern lakónegyed veszkörül nagy félkörívben, lehetne akár Komlón, vagy Kazincbarcikán. A hajdani városfal egy omlatag darabja is csak ekkor tűnik elő az új házak mögött, amikor már majdnem elmentem mellette, de az egyre táguló főtutca tengelyében üllő vén városháza még a régi. Sárga homlokzatán *Lubomirski* címerrel ékes latin nyelvű emléktábla őrzi a vörösszakállú lengyel herceg hírét, ki hajdan ura és patrónusa volt a városkának. A pirosbor-arcszínű *Lubomirski* szorongást keltő arcúsa fogadta a podolini kolostor öles falai közé került kisdíjakokat, aranyos rámában a sötét bolthajtás alatt, falra főtött torz szentek fakó árnyai közt. Ez az a kis tér, itt a városháza előtt, ahol Őrnapij nemcsak az öreg Isten, de a herceg úr tiszteletére is elpukkantotta a hajdú a mozsarát. (Igaz, hogy csak felényi puskaporral — tette hozzá zárójelek közt az emlékező Krúdy.)

A VISSZACSUKODÓ SZEZÁM

Ariasztó telefon rendszerint éjjel kettő és három között kezd csengeni. Ekkor értesít a rendőrség életvédelmi osztálya, hogy valahol megint elveszett egy gyermek, tűnt el öt-hat

tagú felfedező társaság s gyanúja szerint valamely barlangban kell keresnünk. Ez törvényszerű. A szülő este tízig nem nyugtalanodik, várja a gyereket haza. Tízkor elkezd ke- resni a szomszédoknál, ti-

A BARLANGI MENTŐSZOLGÁLAT AZ EMBERÉLETÉRT —

zenkettőkor nyugtalan s a rendőrséghez fordul. A rendőrség gyorsan nyomoz. Kikérdezi az iskolatársakat, a szomszédságot, valamelyik padtárs biztosan tudja cimborája dolgát s habozva árulja el, mi is volt szándéka tegnap a jó barátának. S ha aztán a villanylámpa és a ruhaszáritókötél is hiányzik, mérget lehet venni rá, hogy megint ifjú „barlangkutatók” álltak munkába. S ekkor érkezik el a mi óránk, a *Barlangi Mentőszolgálat* néhány nehéz órája.

Ezzel kezdi beszélgetésünket a *Barlangi Mentőszolgálat parancsnoka, dr.*

Dénes György, a neves barlangkutató.

Abban a pillanatban, amikor vagy az ő lakásán, vagy a helyettes parancsnok, *Sándor György* lakásán megcsendül a telefon — egyikükről mindig tudni kell, hol tartózkodik — a szervezet akcióba lendül. Ha éjjel van: gyors körtelefon a mentőszolgálat néhány tagjának, akiknek felszerelése állandóan összezsecomagolva készen áll; gyorsan találkozási hely megállapítása; a rendőri URH kocsit már azt is föl a szolgálat tagjait s alig telik bele félóra, már valamelyik budai vagy Buda környéki barlang bejáratánál állnak. A nappali riadó is hasonló gyorsan megy végbe, rendszerint az egye-

A Ferenchegy-barlang három kimentette a ruhaszáritó kötéllel

Előérben a Poprád, háttérben a Szepesti Magura

Sétálunk beljebb a főt-cán. Ahol öblösen kiszéle-sedik, ott áll a lengyel íz-lésű reneszánsz párkány-zattal kicsipkézett harang-torony, mögötte, az Árpád-kori plébánia-teplom vas-színű sisakján Krúdy ké-kesfekete csókái úgy áldo-gálnak, mintha mi sem tör-tént volna azóta.

A főtca két oldalán egyemeletes zárt ház-sor vo-nul, sima homlokzatú, dísz-telen, szürke polgárházak-kal. Ezekben szőtték a habkőnyedségű, hófehér-ségű, selyempuhaságú sze-pesti vásznakat a néhai podolini takácsok. A föld-szinten nagyívű sötét ka-puboltozatok, az emeleten három-négy kicsi ablak. Mögöttük álmodoztak hosz-szúlábú varróasztalka mel-lett a templomi gyertya tisztaságú, szenteltvíz illatú

polgárnők, míg férjük vá-szonnal megrakott emele-tes szekerekkel járta a len-gyel vásárokat. Itt ábrán-doztak a sárgás zsenilia-függöny mögött az ölelésre termett, húsos, puha aszso-nyok; lábuknak kámfor illata volt, térdüknek na-rancs íze. Havas nagy téli éjszakákon ezt a gyengéd hajlású utcasort járta sze-relmi lázban Szindbád, hogy kilesse, mi történik bent, az éji mécses imbolygó vi-lága mellett.

Jellegtelen, egyforma, ri-deg házak — mégis ezek-ben laktak a forrószívű, adakozó kedvű fűzőkészítő-nők, az ábrándos kalapos-nék, a házikenyér illatú kékfestőnek, s valamelyik hatszögletű ablakközben üldögélt naphosszat Esz-tella, az almaarcú, körte-keblű aranyimvesné. Erin-tetlen lelkű kisvárosi kis-asszonyok zongoráztak hosszadalmasan az emeleti szobákban; fehér lábuk ecetvirágszín harisnyába rejtve nyugodott a pedálon.

Vajon melyik lehet a sok egyforma közül az a ház, melynek tágas emeleti szo-bájában egy fekete szemű és fekete hajú lányka kar-jai között tanulta a leckét a kisdíák, s akinek szelíd arca őszi ködből s szivar-füstből oly sokszor kibon-takozott később az öregedő Szindbád előtt? Ugyan merre volt az a tánciskola, melynek félhomályos ter-mében lélegzet-visszafojtva figyelte a fellebbenő szok-nyácskák alól elővillanó térdecskék hófehérségét? Mi célra szolgálhat vajon

ma az a bálterem, melyben rózsaszín tüllel koszorú-zott tükrök ragyogtak tün-dökölve a polonéz ütemei-re szédülő podolini kis-asszonykákra?

És ez lenne az a fogadó, amelyben Rákóczi Ferenc bujdosásában egy éjszakára meghált? Ivója asztala mel-lett fakitermelő munkások énekelgetnek fehér sör mellett, egyhangú méla szomorúsággal. Hát a templom, amelyben a kisdíák piros szoknyában mi-nistrált, ünnepélyesen rázta a csengettyűt, s kadarka-színű palástjában meghó-dította a szeliden szőke Kacsó Anna szívét? Itt az a templom, lelakatolt aj-taja résein avas tömjénszag szíváro-g ki. A régi kolos-tor, amelyben az algimná-zium működött, általános iskola. Zárt része — ahol a torzonborz Lubomirski képe ijesztgetett s a pádi-mentum alá megholt szer-zeteket temetkeztek — el-öregedett apácák aziluma. Forduljunk vissza.

felől már kezd aláeresz-ke-dni az alkony, amikor a Poprád mentén kiérek az állomásra. Az első vágá-nyon ott áll a késmárki vonat, akár be is lehet már szállni. Vagonjai pirosak, mintha egy sor vörös pos-takocsit toltak volna össze játékos kezek, hogy illő hangulatú legyen a távozás. Beülök egy hideg fülkébe, összehúzódok a sarokban, s hűnyt szemmel várom, hogy lesz, ha elindulunk: mit viszek magammal, mit hagyok itt.

Végre lassan elindul a vörös szerelvény, de aztán mindjárt sebes vágta-ba kezd, s pillanatok alatt ki-röpít a valóságból. Amikor újra felnyitom a szemem, Krúdy pohos tornya áll maradandóan az ég alján, s egy mesebeli városka kezd beleveszni az esteli ködbe. Kapujában medve-bőr süvegű alabárdos kat-onának kériki ezentúl is a passzust, s elsötétedő utcái során Szindbád lesi lázban a fellebbenő éji mécsesek titkát.

A városkára omló hegyek

Antalfy Gyula

A reneszánsz párkányzatu harangtorony

tem fiatal geológusai a mentők.

Nem mindig mennek biztosra. Néha a feltétele-zett négy-öt barlangot is átkutatják, amíg a célhoz nem érnek s hosszú, fáradsá-gos, életveszélyes munka árán hozzák ki a keserve-sen kuporgó „felfedezőket”. Máskor a „felfedező” már előre elárulják, merre felé szövik a haditervet s a rendőrségi kocsi pontosan a célba vett barlang előtt áll meg.

Nincs még egy nagy váro-sa a világnak, amelyet annyira keresztülhálózná-nak barlangok, földalatti pincék, búvóhelyek, mint Budapestet, azaz legfőkép-pen Budát.

A legnépszerűbb búvós Sze-zám a Mátyszégyi barlang, a Ferenchegy-

barlang, a solymári Ördög-lyuk, de szívesen belebo-nyolódnak ifjú vállalkozó-ink a pilisi Legény-bar-langba is, törökbálinti gye-rekek meg úgy elvesztek egy Budaörs melletti föld-alatti tömkelegben, hogy csak napok múlva lehetett rájuk akadni.

A barlangból mentés nem kényelmes földalatti séta. Mindig emberélet-ről van szó s a mentőszolgálat tagjai a maguk élete koc-káztatásával küzdenek má-sok életéért Sokéves gyako-rlatat előzte meg, míg ilyen pontos, szép, de kemény öszmunkával győzedelmes-kehdettek.

A Barlangi Mentőszol-gálat több mint tíz éve ala-kult, hivatalosan 1961-ben. Több szervezethez is tar-toznak: a Természetbarát

Szövetség, a Vöröskereszt, a Barlangkutató Társulat szoros kapcsolatban van ve-lük, legfőképpen azonban a Rendőrfőkapitányságok életvédelmi csoportjai —, amelyek embermentő szol-gálatukra igényt tartanak, s minden segítséget meg is adnak.

Eddigi fennállásuk so-rán mintegy száz ember-életet mentettek meg — legtöbbször kalandvágyó fiúkat, sötétben, lámpa, élelem, meleg ruha nélkül bolyongókat, de felnőtteket is, férjret feleségestől pél-dául, baráti társasággal. Az idej „mentési mérleg” harmincöt fő eddig. Né-melyik „kutató” már fél-holt, mire a mentőautó érkezik, de volt már eset, hogy a kimentett áldozat haragudott, amiért elron-

tották „haláli” multságát. A legrövidebb mentési idő is 8—10 óra, a leghosszabb kutatás nyolc napig tartott.

E nyáron nem történt baleset, a sorozat egyelőre májusban véget ért. Ez azonban nem jelentette azt, hogy a mentőszolgálat tagjai nem vigyáztak ébe-rül vagyonna s emberéle-tekre. Egyszer a Rámsza-kadékból húztak ki ösz-szetört fiút, máskor het-venötéves öregurat mentet-tek ki a visegrádi vár alát-ti szakadékok egyikéből, szinte élete utolsó órájában, azóta is él vidáman. Volt, hogy barlangi gyakorlato-zás közben a Borsod me-gyei Szögligeten oltották el az égő gabonatóblát, vagy a jósavfői barlang kö-zelében oltottak erdőtűzet a mentőszolgálat tagjai. (szv)

A SZABADIDŐ és a természetjárás

A szabadszombatok bevezetése élénken foglalkoztatja a természetjárás vezetőit. Július óta 650 000 dolgozó jutott minden második héten újabb szabadnaphoz és azóta széles körű vita folyik az ezzel kapcsolatos problémákról.

A szabadidő eltöltésének mikéntje ugyanis nem különbözik a társadalom számára. A kormányzat azért biztosít évente újabb 26 szabadnapot, hogy azt a dolgozók egészségük, művelődésük, pihenésük érdekében használják fel.

A szabadidő eltöltésének egyik legegészségesebb módszere a turisztika, mely a társadalom minden rétegének ajánlható: egészséges, szórakoztató, nevelő, ugyanakkor könnyen szervezhető és jelentéktelen kiadásokat igényel. Várható tehát, hogy a szabadidő növekedésével újabb tömegek csatlakoznak a turistamozgalomhoz.

Azonban a szabadidő megteremtése, megfelelő szervező és felvilágosító munka nélkül, önmagában nem biztosítja a tömegek bekapcsolódását az aktív természetjárásba. Nem mintha nem élne az emberekben ilyen igény. Statisztikai felmérések jelzik, hogy igen sokan szeretnének kirándulni családjukkal. E tömegigény kielégítésének azonban megvan a tárgyi előfeltételei, melyeknek megteremtéséhez az összes illetékes szervek segítségére szükség van.

A szabadidő civilizációja

Alig 100 évvel ezelőtt az emberek átlagos életkora nem érte el a 40-et, a heti munkaidő pedig 70 órát tett ki. Ma az átlagos életkor meghaladja a 60-at, a napi munkaidő lecsökkent hét és fél órára, s a dolgozók felénél a munkahét ötnaposra vált. Az évi szabadság átlag három hét, s ha ehhez hozzászámítjuk a vasár- s ünnepnapok, valamint a most biztosított szabadszombatok számát, kiderül, hogy a dolgozók majd az év egyharmadát töltik pihenéssel. Ehhez jön még az 1 300 000 nyugdíjas, akik-

kel a szabadidővel rendelkezők tábora jelentősen tovább nőtt. A szociológusok szerint: a szabadidő civilizációjának küszöbén állunk.

A szabadidő azonban nemcsak öröm, de gond is. Legalábbis azok számára, kik a dolgozók egészségéért, kultúrájáért, pihenésük megszervezéséért felelősek. Ezek körében különösen mély hatást váltott ki az UNESCO egyik igazgatójának, *Pierre Francois*nak azon megállapítása, mely szerint az emberiséget foglalkoztató nagy problémák egyike az egyre növekvő szabadidő, mert az, társadalmi méretekben számolva, viszonylag gyorsan, alig 25 év alatt valósult meg. Ma világszerte gondot jelent, hogy az emberek megfelelően éljenek a kapott szabadidővel. Úgy is mondhatnánk; a szabadidő kitalálása arra is kötelez, hogy kitaláljuk, mivel is kell azt eltölteni.

Marx a „La Saint Famille” (Szent család) című munkájában leírta a jövő emberét, aki munka után vadászni, halászni jár, olvas, zenél és festeget. Egy francia szociológus H. Dumazidier szerint a szabadidőt három célra fordítják; pihenésre, szórakozásra és művelődésre. A pihenés alatt a dolgozó alvással, fürdéssel, sétával stb. visszaállítja munkában elfáradt szervezetének fiziológiai egyensúlyát. A szórakozás során az egyének, érdeklődésük szerint foglalkoznak olvasással, színház, mozi és televízió-nézéssel, sporttal, ezen belül turisztikával. Az önképzés során pedig — amit Dumazidier félszabadidőnek nevez — az emberek társadalmi előrehaladásuk érdekében tanulnak, művelődnek, képezik magukat.

A szabadidő eltöltése azonban nemcsak óhaj és elképzelés kérdése, hanem a társadalom és az egyén tényleges szükségletei is lehetőségei szerint valósul meg. Nagyon érdekes megállapításokat derített ki a szabadszombatokban részvételű üzemekben végzett Munkaügyi Minisztériumi felmérés. A dolgozók kifejezték, hogy nyáron strandolásra, tavasszal és ősszel

kirándulásra, télen pedig televízió, mozi, színház nézésre akarják fordítani a vasárnapot. Kiderült, hogy 1. kirándulni és nem túrázni akarnak, ami természetes, hisz ez utóbbi a természetjárásnak magasabb formája, 2. nem mind a két napot, hanem csak a másodikon akarnak kirándulni (általában szórakozni), mert a szabadszombatot a maguk és családjuk ügyes-bajos dolgainak intézésére kívánják fordítani (a férfiak a lakás rendbehozására, barkácsolásra, a nők mosásra, varrásra stb.). Lényeges, hogy létszámszerűen kívül jelentős réteg fejezte ki igényét az egynapos, könnyen elérhető helyekre irányuló kirándulásra. Ezek szerint a közeljövőben számolnunk kell a természetjárás nagyfokú fellendülésével.

Turisztika-természetjárás

A turisztika fogalma körül sokféle nézet uralkodik a gyalogos és a modern ágazatok hívei között. Egy évszázaddal ezelőtt, amikor a turisztika fejlődésnek indult, az akkori kereseti lehetőségek és a közlekedés kezdetlegessége a kiskeresetűk körében a lakóhelyükhöz közel eső, csekély kiadással járó alacsony-hegyi kirándulási és túrázási formákat fejlesztette ki. A távoli helyekre, így külföldre és magas hegyek közé csak a tehetős rétegek juthattak.

Ma alapvetően más a helyzet. A szocialista társadalomban az életszínvonal növekedése, a keresők számának emelkedése széles körök számára nyitotta meg a turisztika minden ágának és formájának útját. A régi Magyarországon csak kiváltságos, szűk rétegek osztrályszerűen voltak a külföldjárás, a gépkocsi s a motorkerékpár. Ma egy év alatt közel millió ember utazik külföldre, majd kétszáz ezer magángépkocsi és félmillió motorkerékpár viszi utasait hetenként a szabadba. Ha ez a mozgalom nem is szervezett, de tömegmértékű fogva jelentős. A modern népvándorlás szombatoként veszi kezdetét, s

a turisztika új ágait teremtette meg; (vízi, motoros, autós, kerékpáros). A campingmozgalom nálunk is kezdetét vette. Az iskolák tanulmányi tervében kirándulások és országjárások szerepelnek, melyek révén milliós diáktömegek jutnak ki a természetbe.

Száz év alatt nagyot változott a világ. Ugrásszerűen fejlődött a technika, a kultúra és a közlekedés. A távolságok összezugorodtak, a turisztika túllépett a lakóhely határán. A tömegek világlátási igényének kielégítésére utazási irodák jöttek létre, melyek különféle hazai és külföldi programokat szerveznek.

A természetjárás egészségügyi és pedagógiai értékei miatt jelentős helyet foglal el az emberek életében; a dolgozók kedvezményeket élveznek, ez magyarázza azt, hogy néhány esztendő alatt a szervezett természetjárók száma megháromszorozódott.

Ezek a tények vetik fel a turisztika fogalmának kiszélesítését. Különösen fontos ez országunkban, ahol a dolgozók pihenését és szórakozását törvény biztosítja. Ezért feladatunk, hogy a legszélesebb rétegeket vonjuk be a természetjárásba, s törekedjünk arra, hogy a különféle közlekedési eszközökkel kiránduló egyének, iskolák és intézmények, valamint utazási irodák programjaiban is kapjon helyet a hegyekben, erdőkben való kirándulás, séta stb.

Szövetségünk nem vállalhatja egyedül a turisztika minden ágának és formájának szervezését. De segít és támogat minden olyan törekvést, amely a természetjárás kiszélesítését szolgálja.

E munka során sok problémával és helytelen felfogással találkozunk magunkat szemben. Azonban mindent megteszünk, hogy mozgalomunk elfoglalja helyét a dolgozók testi-szellemi nevelésében, mert meg vagyunk győződve arról, hogy a természetjárás nagy fejlődés előtt áll.

Endrődi Lajos

Peter Stancsev bolgár újságíró, részt vett a Kap Kaliakrán rendezett vízalatti régészeti expedíción.

Mielőtt leeresztettek volna — írja naplójában — Rudi, a legfiatalabb bűvár odanyújtotta nekem a fedélzeti könyvet. Írjam be a nevemet — mondta. „Ugyan miért?”... „Minden esetre”... A torkomban szorítást éreztem, miután aláírtam a „halálos ítéletemet”. Becsuktam szemeimet, háromig számoltam és egy perccel később már a múzeum zöld bejárati csarnokában voltam, — mélyen a tengerben.

Az volt az érzésem, hogy valami zöld oldatban merültem el, s feltárlt a mesék birodalma. Egy raj Mugil sarliens rissot zavartam fel, majd a ravasz Trachinus Dracot láttam félig a homokba rejtőzve, készen arra, hogy mérges tuskéit a mit sem sejtő halaknak — testébe döfje. Óvatosan hátráltam. Ekkor megjelent a pici kis remeterák, amely eddigi lakhelyét minden formalitás nélkül, éppen most felfedezett nagyobb lakással cserélte fel. Minden jót kívántam neki és éppen folytatni akartam felfedezéseimet, amikor Koskó a fehér homokból felmeredő sziklához húzott. Míg én a mélyvizet figyeltem, ő antik váza töredékét emelte ki homok sírjából.

A felkutatott terület nagy meglepetést hozott. Már első lemerülésünkkor találtunk egy teljesen ép középkori gyümölcs-csészét, pár antik cserepet, több horgonyt. S ebből az expedíció vezetője arra következtetett, hogy évszázadokkal ezelőtt kereskedelmi hajó merülhetett itt a hullámsírba.

Tovább keresgetnénk, de az oxigén a végére jár. Kétségbeesetten erőlködöm, hogy amilyen gyorsan csak lehet, a magasba jussak. Kosko energikusan visszahúz és én kettőjük karjába fekszem. „Lassan, nyugodtan!” olvasom ki szemeikből, nem vagyok egyedül, és semmilyen veszély nem fenyeget, ha nem esem pánikba. A fedélzeten vagyunk, s most rendezem gondolataimat, s felfedezésünk tárgyait. Kellemes emlék ez a 10 nap, melyet Kap Kaliakra piros szikláknál töltöttem.

A hegyfoknak a hullámtörés által szaggatott sziklazátonyai messze kinyúlnak a tengerbe. Egy trák törzs hódította meg ezt a területet és nevezte el *Tersya*-nak.

A Fekete-tenger bulgáriai tenger-

vízalatti múzeum KALIAKRÁ- ban

partján számos antik város volt. Sok viharos esemény történt itt, amelyeket a történelem még nem tisztázott. 681-ben a szláv–bolgár állam megalapítása után Kaliakra a bulgár hercegséghez tartozott, amely a XIV. század közepén a mai Dobrudzsa területén terült el. A hercegség támasza: kereskedelmi és hadiflottájának bázisa, a három fallal körülövezett Kaliakra erődítmény volt.

Az első vízalatti expedíció, az 1791. július 31-én a török és az orosz flotta között lefolyt tengeri ütközet nyomait hozta napvilágra. Ágyúgolyókat találtak, melyek fekvéséből a csata helyét lehetett megállapítani. Eredményesek voltak a következő expedíciók is, melyek a hegyfok nyugati oldalán két kikötő

helyét fedezték fel. Az egyik kisebb kereskedelmi hajók, a másik feltehetően a hadihajók kikötője volt.

A múzeum bűvárcsoportja több mint 400 értékes leletet hozott a felszínre. Például kőhorgonyt, ami bizonyítéka, hogy ezen a területen már az antik idők előtt is hajóztak. Hasonló horgonyt eddig mindössze két-három helyen találtak. A tudomány számára érdekesek azok a horgony-leletek is, amelyeket a hegyfokkal szemben találtak. Itt, a középkorban tengeri csata zajlott le, melynek folyamán sok járművet felgyújtottak és elsüllyesztettek.

A Kap Kaliakrán levő múzeum egyike a világ legérdekesebb látivalóinak.

Peter Sztancsev

A BALATON VIZÉNEK MEGMENTÉSÉÉRT

Az utóbbi hónapokban egyre-másra vetődik fel a Balaton vizével kapcsolatos probléma. *Antalffy Gyula*, lapunk munkatársa is sokat írt erről. A nyáron már a parlamentben is szóvá tették azt az állapotot, ami a tónál uralkodik. A panaszok ismeretesekek. A déli parton, ahol soha nem volt található, még a síófoki partvédő-művek előtt is egyre-másra felüti a hínár különböző fajtája. Akadályozza a fürdést, kellemetlen érzést kelt az úszkálókban, fürdőzőkben. A déli part híres bársonyos finom homokját is egyre jobban belepíti a Balatonba behordott és áramlással szétvitt iszap. Azért is kellemetlen ez a jelenség, mert a Balaton vize is szokatlanul alacsony. A téli csapadék kevés volt, a leúsztatott hajókhoz sok víz kellett a Sió-csatorna megtöltésére, s a nyári szárazság is még alacsonyabbá tette a vízszintet. A szakértők ugyan az évszázad legfur-

csább évére hivatkoznak, de az üdülőköt ez nem érdekli, hanem az, hogy kevés a víz a Balatonban és kellemetlenebb a fürdés, mint máskor, az iszap és a vízinövények miatt.

Újságjaink sokat cikkeztek egy időben arról, hogy a fehér amúr nevű halat telepítik be a Balatonba, amelyek tökéletesen kiirtják onnan a hínárt. Kísérlet céljából előbb a tihanyi *Belső-tóba* helyeztek el fehér amúrt négy évvel ezelőtt, az Országos Halászati Felügyelőség javaslata alapján megállapított számarányban. Úgy látszik, a számarányt nem helyesen állapították meg, mert aki csak a Belső-tó partján sétált, mind megállapíthatta, hogy a fehér amúrok lerágták a fiatal nádat, jóformán csak a teljesen sekély vízben álló nádas kis részét hagyták meg, ahol már nem tudtak mozogni. Ezzel szemben a tóban elburjánzott növényzet változatlanul megmaradt.

Egy tihanyi értekezleten a lakosok tiltakoztak az ellen, hogy a Balatonba is betelepítsenek növényevő halakat. Lerágnák majd az egész nádállományt, abból semmi sem fog maradni, a hínár viszont megmarad, hangzottak a felszólalások.

A *hínár* és más káros növény, mint a *sulyom*, elsősorban a keszthelyi öbölben terjedt el, ahová a Zala folyó vize állandóan szállítja az iszapot, amely legjobb élettere a hínárnak. A keszthelyi öböl feltöltődése állandó, az iszapot a víz áramlása elviszi a tó minden részébe, így a déli partra is. Az északi parton oly helyeken is találunk hínármezőket, ahol azelőtt sohasem volt. Balatonfüreden pl. a camping partvédőművek előtt, ma egyre szélesebb mezőkben borítja a víz felszínét.

Mi lehet a segítség? Az, amelyet a Balaton legjobb ismerői, szaktudósai már évtizedek óta hangoztatnak. A Balaton iszapjának nagy részét elsősorban a Zala folyó szállítja a tóba, amely hosszú útja során összegyűjtött hordalékát, különösen a tavaszi áradáskor a Balatonba zúdítja. 1886-ig, amikor a Zala vizét töltések közé szorították, a Kis-Balaton területén öntötte és terítette széjjel, és csak a magával vitt iszap egy része jutott be a tóba. Amióta azonban állnak a töltések, elképesztő az iszap növekedése, a szemünk előtt töltődik fel a keszthelyi öböl és válik pocsolyás fürdővé.

Ebben az ügyben évtizedek óta számtalan vita folyt. *Cholnoky Jenő* a „Balaton hidrológiája” című szakmunka írója, állandóan hangoztatta: „El kell rontani a Zala töltéseit, hadd folyjon a víz ismét a Kis-Balaton nádas területére”.

Ma már jól látjuk, hogy neki volt igaza. A Kis-Balaton mocsár részének kiszáritásával rossz, értéktelen legelőt nyertek, a Balaton pedig a keszthelyi öbölben elposványosodott, és az iszap lerakódás egyre nagyobb területre terjed.

Jó volna, ha végre az illetékesek is közös nevezőre jutnának, és belátva a Zala káros hatását, megszüntetnék azt a töltések megnyitásával. Legföljebb nagyobb lenne a Kis-Balaton mocsár területe, még érdekesebb lenne a madárvilág, a védett terület, és egy pár évtizedig azt töltögetné a Zala vize. De nem növekedne tovább az iszap. Az is jó volna, ha a keszthelyi öbölben, nagy teljesítményű kotróhajókkal megkezdődne a rendszeres kotrás — lám a Velencei tónál milyen jól megoldották! — Minden Balatonért rajongó embernek — mi természetjárók pedig azok közé tartozunk! — össze kell fogni, hogy ez a munka mielőbb megvalósuljon.

Zákonyi Ferenc

A Kaukázus nemcsak az alpinistáknak, de az egyszerű turistáknak is sok szépséget nyújt. A hegyek lábainál fekvő szállodák és üdülők mindig telve vannak a természet rajongóival, akik a hófödte csúcsok környékén keresnek pihenést.

Ezek számára a Kaukázus mesébe illő képe soha el nem múló élményt nyújt. A hóval és jéggel borított hegyoldalak fölött a csipkés csúcsok, mint süllyedő tengeri hajók merülnek el a felhők ködtengerében. Az embert fenséges csend keríti hatalmába, ami az örök elmúlást, s a természet legyőzhetetlenségének érzését ébreszti a halandóban.

A néma csendet egyedül a hegyoldalról rohanó patakok dübörgése töri meg, amint jeges áradatukkal osromolják medrük szikláit. Fent a magasban a hó és jég örök birodalma uralkodik, de lent a völgyekben virágok nyílnak; ibolyák, nyárfák, kipattanó bimbói, fenyők olvadó gyantái árasztanak bódító illatot. A gyümölcsöt szedő turisták — gyakran találkoznak itt medvével, amelyek az áfonya, szeder és málna birodalmában cserkésznek önfeledten.

Sir John Hunt, a Mt. Everest meghódítója hetedik mennyországnak nevezte el a Kaukázust: „Negyven éve járom a hegyek világát, s a világ legkülönbözőbb csúcsait másztam meg. De még nem találkoztam olyan szépséggel, mint amilyennel a Kaukázus fogadott.” — írta.

Valóban, a Kaukázus elbűvölő vidék és nemcsak Huntot, de mindenkit meghódít, aki hegyei közé betéved. Nem kevesebb, mint tizenöt csúcsa magasabb, mint a Mont Blanc, s közülük legismertebb, az anynyíra kedvelt, 5635 méter magas, kétfejű *Elbrusz*, Európa legmagasabb hegycsúcsa.

A Kaukázus, de különösen az Elbrusz, minden évszakban csalogatja a turistákat. Télen sítúrák központja, tavasztól őszig a gyalogtúrázók tízezres táborát látogatja. De nemcsak télen járnak ide a sízés hívei, hanem egész évben, mert hiába sűt melegen a nap és zöldellnek a lucfenyők, a *Cseget* oldalán örök a hó. A fehér hegyoldalakat megszakítják a

feketén sötétlő szakadékok, s a friss levegő valósággal megrészesíti az embert. Akinek nem elég a magasság, drótkötélpályára ülhet és felmehet a sítúrák kiinduló pontjához, 2750 méter magasba. Itt a hőmérő közel jár a fagyponthoz, de szélvédett helyen oly erősen sűt a nap, mint a Fekete-tengernél, legforróbb nyár idején.

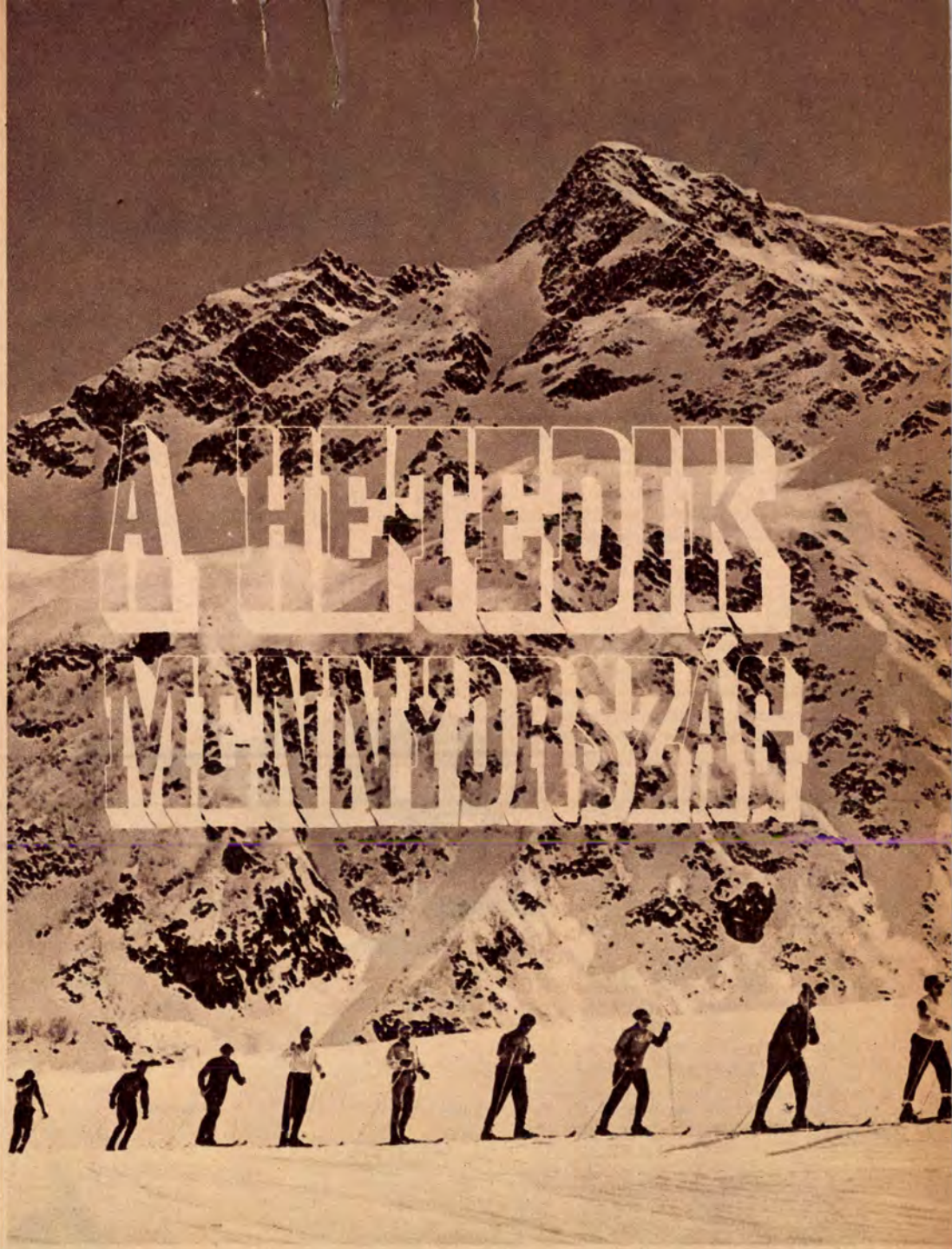
A *Cseget* lábánál fekszik a Szovjetunió legszebb és legmagasabban fekvő turisztaszállója, az Itkol, melynek „Aj” (baskirül Hold) kávéháza mindig telve van vendégekkel, akik egy ká-

vé, vagy tea mellett élvezik a csendet, a hideg, kristálytisza levegőt és a meleg napsugarat. A teraszról egyedülálló kilátás nyílik az Elbrusz kétfejű csúcsára és oldalt a *Baskanskó* nevű hegyi tó tükrére.

Aki nem elégszik meg ezzel a magassággal, feljebb is hághat és a sí-lift 3400 méterre is felviszi. Innen az Elbrusz egészen közelről látszik, mégis hatalmasnak, szinte elérhetetlennek tűnik. A szép környék sétára csábít, de az alkony és vele a hideg hirtelen tör a csúcs felől. A nap lebukik a csúcs mögött, a

hegyekben gyorsan száll le a sötétség. A turisták visszafordulnak az üdülő felé.

Vacsora után a zenés bárban gyűl össze a társaság, együtt énekelnek, s táncolnak. Sokan a régi grúz közmondást követik: „*a bölcs nem mászik a hegyre, hanem körbejárja*”, de az üdülők zöme; a fiatalok; leányok és fiúk, grúzok, oroszok, ukránok és külföldiek a hegyen töltik minden percüket, s a világ minden nyelvén mondják egymásnak: sehol a világon nincsen szebb a kaukázusi hegyeknél. Ez valóban a megtestesült földi mennyország.

TÉLEN is van madárélet

A ki nyitott szemmel jár a téli erdön, tájakon, vagy akár a városi parkokban, és a kastélyok parkjaiban, annak a tél is nyújt mozgást, életet, élmenyeket.

Nem is kell a házból ki-mozdulnunk, hívás nélkül a házhoz jönnek a különféle cinegék. Leggyakoribb közöttük a *széncinege*, a leghasznosabb madarak egyike. A madár a verébnél kisebb, kecses tartású, gyorsmozgású. Feje és torka fénylő fekete, kivéve a kétoldali fehér pofafoltokat. Háta sárgászöld, szárnytol-lai szürkéskekek.

Útrakerelve máris olyan épülethez értünk, melynek falait a repkény futotta be. Most, télen, ott csüngenek tintakék bogyói! Csevegő társaság fogyasztja jóízűen ezeket a fonnyadt bogyókat. A *seregélyek* csapata lepte el a falat! A madár valamivel kisebb a rigó „nagyságrend”-nél. Tollazatának alapszíne fekete, fémesen csillognak, színjátékosak. A tollruha egyenletesen, sárgásan pettyezett. A madár ilyenkor télen bizalmas, egészen közel enged bennünket magához.

Óreg ligetbe, kastélyparkba érkeztünk, ahol a japán akác hüvelyes termésait a tél legszebb madara: a *csonttollú madár* mörzsolja. A talaj szinte be van hintve a szétmorzsolts maradványokkal. A magas Észak küldötte. Alig van tél, melyen ne jelenne meg kisebb-nagyobb tömegben a Kárpát-medencében. A seregélynél valamivel nagyobb, zömökebb testű, ugyancsak szelíd madár. Jellegzetes „szri-szri-szri” hangja finom csilingelés-ként — messzebről is hallható. A madár egész teste vörhenyesbarna, a hasoldalán világosabb árnyalatban. A szárny fekete, piros és sárga tarkázatú. A fark fekete, a végén széles, sárga szegéllyel. A fej-tetőn feltűnő bóbítát visel. Szó sincs arról, hogy to-lazata, vagy akár egyetlen tolla is csontból volna! Mindössze az ún. másod-rendű evezőtollak tollge-rince hord apró, piros *sza-ruképződményeket*.

Talán a legtömegesebben előforduló téli madár- vendégünk az ugyancsak észak-ról vándorló *fenyőrigó*. Sok-szor valóban hatalmas ra-jokban tanyázik főleg az olyan ligetekben, parkok-ban, melyekben a japán akác mellett olajfűz is ta-lálható. Ennek fehérös bo-gyóit szívesen fogyasztja.

jú csizék, a sajnos még min-dig divó madárfogás ber-keiben „cájzli” néven is-mert kedves madárkák.

A kertek gyümölcsfái alól éles pittyegés hallik: a *meggyvágó*. A verébnél na-gyobb, zömök, feltűnően vastag csőrrel „felszerelt” madár, tollazatának alap-színe: zöldes-drapp, amely-

ből jól kiemelkedik szár-nyainak fekete és fehér sávja.

„Gyikk-gyikk” szólással jelentkezik a *fakopán-csok*, közülük leggyakrab-ban a rigó nagyságú, fe-kete-fehér tarkázatú *bal-káni fakopáncs*. Mint min-den harkályféle, ez a ma-dár is hasznos, ellentétben sok „hozzaértó” hiedelmé-vel. A harkályok ugyanis az egészséges fába nem vésnek (szemben sok sze-relmepárral), hiszen abban nem találja meg a farontó álcákat. A beteg fák gyó-gyítói tehát, sőt az álcák pusztításával az egészséges fákat is védik a fertőzés-től.

A településektől a legtá-volabbra találkozhatunk az egyik legfeltűnőbb színű téli madárvendégünkkel, a verébnél kisebb, zömökebb *süvöltő*-vel. „Íme az öltö-zete: a him a fejtetőn ké-kesfekete, a hát palaszür-ke, a hasoldal élénkpiros, a szárnyvégek és a fark kékesfeketék, a fark töve hófehér.

A téli madarai nagyon hasznosak, kárt nem csinál-nak. A tél — amint azt a madárvilágból is látjuk — egyáltalán nem halott idő-zsak a nyitott szemmel járó természetjáró előtt.

Radeczky Jenő

Leghasznosabb madarunk a széncinege

Jellemző „csak-csak-csak” hangjáról, melyet leginkább egyik fáról a másikra röptében hallatt. Feje, tarkója és farktöve szürke, szárnya és farktollai gesztenyebar-nák. Hasoldala világos, rozsdás alapszínű, teleször-va sok apró sötétbarna, szívalakú foltal.

Téli utakon ott lépeget, fázósan összekuporodva a földszínű, verébnél nagyobb *búbos pacsirta* és a veréb-nagyságú, de hosszú farkú, fején élénksárga színű *cit-romsármány*. Az út partja-in, vagy kissé távolabb a ré-ten magasodó kőrökon sze-dik a gyommagvakat a ki-sebb csapatokban járó pi-rosas begyű *kenderikék* és a tarka *stíglícel*. Verébhez közeli nagyságú, hasznos gyomirtó madarak, a me-zőgazdaság ingyen munká-sai ók. Külföldi vendégek a kisebb termetű, lénye-gében sárgás-zöld tollruhá-

Egyik legérdekesebb téli madárvendégünk a csonttollú madár
Foto: Ifj. Radeczky Jenő

MÁR MAJDNEM DRÁGAKŐ

Kevesen tudják, hogy a *kvarc* a legelterjedtebb ásványok közé tartozik. A kvarchomok és a hegyikristály, a kvarckavics ugyanúgy kvarcot tartalmaz, miként a féldrágakövek egész sora.

Ha *Ravasz Csabával*, a Természet-tudományi Múzeum ásványtárának vezetőjével elbeszélgetünk, sok érdekeseget tudunk meg a kvarcról, erről az „úrhatnám ásványról”.

— A kvarc sok fajtája kristályos, de vannak nem kristályos, úgynevezett amorf változatai is. Legszebbek az ún. féldrágakövek, melyeknek keménységi foka 5,5-nél kezdődik, de keménységükön kívül szép színűk és jó csiszolhatóságuk is becsebb teszi őket. Érthető, hogy a legszebb változatokat ékköveknek használják. Úgyszólván mindenki ismeri a sárgás színű *jáspist*, a halvány ibolyaszínű *ametisztet*, de ide, a féldrágakövek családjába tartozik a már kevésbé ismert vörvörös *karneol*, a többnyire almazöld *krizoprász*, a sötétzöld, vörös pontokkal tarkázott *heliotrop*.

Igaz, hogy kvarcféleségek a gemmák és kámeák is?

— Igen, ezekhez tartoznak anyagukat tekintve az achátok is, melyeknek szépsége abban rejlik, hogy különböző rétegeiket más-más színű kvarcféleségek alkotják. Többnyire gömbös vagy tojásdad alakban, úgynevezett achátmandulák formájában fordulnak elő a természetben. Nevüket a szicíliai Achates folyó hajdani elnevezéséről kapták, annak a folyónak a nevééről, amelyben az ókorban gazdag achátelőhelyekre bukkantak. Az achátok neve a rétegek színe és rajza szerint is változik. Ha pl. a rétegekben a fehér és fekete színek a legfeltűnőbbek, *ónyxról* beszélünk — esetleg *achátonyx*-ről —, ha viszont vörös és fehér rétegek váltakoznak, *karneol-ónyxról* beszélhetünk. Ha barna rétegek váltakoznak fehérekkel, a követ *szárdonyx*-nak nevezi az ásványtan és az ékszeripar. Magának a szárdonyx-nak neve is érdekes: a görög *szárd* (= barna) és *onyx* (= köröm) szavak összetételével azt jelzi, hogy az áttetsző fehér rétegek a kőben úgy borulnak a barna rétegekre, mint az ujra a köröm... Különböző achátok megjelenési formája is változatos: van, amely mohára, van, amely felhőre vagy homokra emlékeztető rajtot mutat.

— Az achátokból dísz tárgyakat: vázakat, csészéket, papírvágókésnyeleket stb. készítenek, míg a legszebb színű kvarcféleségeket ékköveknek használják fel.

Az ókori drágakőmetszők hihetetlen ügyességgel véstek alakot, arcképet vagy csoportkompozíciót e kisebb-nagyobb, szépszerű kövekre. A szárdonyxot használták legszívesebben, ahol a fehér réteg eltávolításával barna hátteret kaptak az ábrázolni kívánt arckép vagy alak számára. A bevésett, homorú megmunkálású köveket *intaglio*-nak, a domború konvex alakzatokat *kámeo*-nak nevezték. (Magyarul: kámet). Mindkét módon megmunkált

kőfajta *gemma* néven emlegetik. A gemmákat gyűrűkbe foglalták vagy pecsétnyomónak használták. E kövek nagyobb méretű változatait gazdag gyűjtők — császárok, konzulok —, mint a képzőművészet remekeit tartották nagy megbecsülésben. Az ókori *gemma*-készítők munkájukhoz esztergát használtak; ennek tengelyére apró, rézből vagy vasból készült vésőket szereltek, melyeknek a vége gömb-, korong vagy túformájú volt. Ezek miniatűr kőszőrűként működtek — különböző kemény anyagok porával. A gyémántvégű véső már a görögöknél is megjelent.

Az ókori *gemma*-készítők legszebb alkotásai a londoni British Múzeumban vannak. Az újkorban főleg az olaszok elevenítették fel e műfajt, de ma néhány, tehetős gyűjtők számára dolgozó mester kivételével, a régi értelemben vett ékkő-véső művészetéről alig beszélhetünk. Ma a mesterséges drágakövek divatjának korában inkább üvegből préselnek *gemma*-kat.

bauer

A NEVETÉS FÉL EGÉSZSÉG

Ismerte, vagy tud jobbat? Küldje be a Turista szerkesztőségébe. A legjobb turistaviccet, adomát, vagy anekdotát közöljük és pénzjutalomban részesítjük.

A HÓNAP VICCE

Turisták érkeznek egy istenhátamögötti faluba és nevezetességek után kutatnak. De semmit sem találnak. Végre megpillantanak egy idős embert és kíváncsian megkérdezik:

„Mondja, bátyám, nem született ebben a faluban valami „nagy ember”?

Mire az öreg gondolkodva annyit válaszol:

„Hát kérem tisztelettel, én már 80 esztendő óta megértem, de csak azt mondhatom: itt mindig csecsemők születtek.”

(Nagy László, Dömös, Kossuth u. 45.)

Amerről mi érkezünk — Petőfi nyomain járva —, érkezett a Duna is néhány százezer évvel ezelőtt, az egyre süllyedő alföldi tájra. A medrét sűrűn változtató folyó szertekalandozva hatalmas hordalékkúpot épített fel az egyre összébb húzóódó beltavak partvonalát követve. Mint óriási delta nyomult előre, először kavicsos, majd egyre finomabb homokot rakott le, legyezőszerűen szétterülve a mai *Kiskunság* területén. A hajdani Duna-ágak medrei ma is láthatók, s velük egy irányba futnak a széltől megmozgatott homokdombok pásztái is. A homokhátság Ny-i részét a Duna elmosta, kialakítva hatalmas árterét, a *Solti-síkságot*. A szinte asztalsimaságú tájból csak a *Solti-* és a *Tétel-halom* eróziós szigete magasodik ki. A hátság pereme a Dunától hosszú ívvel, mintegy 30 km távolságra is eltávolodik. Ezen a peremen felkapaszkodva a homokhátság területe bővelkedik változatosan bájos dombságjellegű tájképekben. Dunapatajtól 5 km-re egy lefűződött Duna-medret is találunk, a 4 km hosszú *Szeliri-tavat*.

Dunapatajtól északra, a messze-ségbe vesző pusztákon juhnyájak legelnek, délre a földek. Itt terem a híres kalocsai paprika. Távolabb keletre, a homokhalmokon föl-le, végtelen sorokban gyümölcsfák száz-ezrei érlelik izes gyümölcseiket.

A táj lakói nem is olyan régen még, szinte kizárólag mezőgazdaságból éltek. Ma már az új gyümölcsösök mellett ipari létesítmények is megjelennek. Hogy csak egyet em-

„VÁGYAIMNAK SÓLYOMSZÁRNYA TÁMADT”

lítsünk: Kecskemét színes fürdőkád-jai 35 országba jutnak el. De még több helyen találkozhatunk a valóban páratlan szépségű kalocsai him-zéssel és a halasi csipkével. S alig van hazánkban még egy tája, ahol lépten nyomon ennyi jelentős irodalmi emlékekkel — Arany János, Kátona József, Móra Ferenc és főként Petőfi — találkozánk.

Petőfi nyomán évek óta járom a kegyeletes emlékezés útját. A költő néhány év alatt több ezer kilométert gyalogolt. Ahogy Sopronban a katonaságtól 1841-ben leszerelt, gyalog ment Pápára, onnan Pozsonyba, Győrbe, Pestre, Dunavecseire, újra Pestre, Selmecre, majd ismét Dunavecseire. Bejárta fél Dunántúlt. 1842 nyarán Komáromban Jókai vendége, onnan Dunavecseire gyalogol, majd Pestre, Mezőberénybe, Debrecenbe, Pápára, Székesfehérvárra. 1843-ban Kecskemétről Pesten, Győrön és Pápán át Pozsonyba megy, ahonnan a végső nyomorból csak barátai mentik meg. Ekkor történik először, hogy nem gyalog utazik Pestre.

A legkedvesebb azonban számára — ahová mindig visszatér — az édes szülőföld, „*az Alföld tengersík vidéke*”.

Kiskőrösi látogatásom születésnapjára esik. A főtéren hó alatt a tábla, amely jelzi hol állott apja mé-szárszéke. Innen nyílik egy kis utca, és mindjárt az elején kicsiny nádfedeles ház: a szülőház. Deszkakapu, az udvaron kútágas. Valami nagy megilletődés lep meg, szinte lábujj-hegyen lépek be a konyhából balra nyíló utcai szobába. Ott az anyá, néhány bútór és a falon az anyakönyvi kivonat: „NOMEN BAPTISATI: ALEXANDER — PARENTES: STEPHANUS PETROVICS ET MARIA HRUS”.

Petőfit azonban Kiskunfélegyháza is magáénak vallja, mivel itt írta: „Ez a város születésem helye”. Érzelmileg érthető, hogy Félegyházához ragaszkodott, hiszen kétéves sincs, mikor ide költöztek és Kiskőröstől végleg elszakad. Ma is megvan még a főtéren a Mayerhoffer András által tervezett szép „*Hattyúház*”, amit apja mézsárszéknek bérelt. Vele szemben a téren Petőfi szobra áll.

A Petrovics család jómódját az 1838-as nagy dunai árvíz vitte el örökre. Dunavecson már Nagy Pál albérlője volt 1400 Ft tartozással. (Petőfi segédszerkesztői állásáért havi 15,— Ft-ot kapott). Az országút mentén, a falu közepén találjuk a hajdani mézsárszék kicsiny épületét.

Most tájmúzeum, ahol Petrovics uram mézsárosbárdját is őrzik. El-tűnt azonban a „*kis lak*”, amely a református templom közelében állott. Ugyanitt Nagy Pál házán emléktábla jelzi, hogy náluk lakott Petőfi dunavecsei tartózkodása során. Bele is szeretett Zsuzsika lányukba, s bár Petőfit szívesen látták, feleségül mégsem neki, hanem Balla István tanító lelkésznek adták.

A költőt itt még nem Petőfinek hívják. Még keresi a nevét, volt Örömfői Vidor, Pönögei Kis Pál, Borostyán, Sólyom Sándor, Sió, Dalma, Rónai. A Petőfi nevet először a „*Hazámban*” című verse alá írja 1842-ben.

Dunavecse után a 6 km-re levő *Szalkszentmártonba* költöztek Petőfi szülei. Főtéren ma is épségben áll az apja által bérelt árendáskocma, sőt udvarán a kocsiállás is. Az épület ma múzeum, gazdag történelmi, népművészeti és irodalmi anyaggal. A hajdani kis vendégszoba, ahol Petőfi is megszállt, őrzi a legféltettebb kincseket: az asztalt, amelyen Petőfi 113 verset írt, egy drámát, egy regényt, egy népszínművet, a ládáját, amelyben kéziratait tartotta, és a polcos szekrénykét, amelyből édesanyja előadta a „*fekete kenyeret*”.

Halálának 120-ik évfordulóján 1969-ben Petőfi szobrot avatnak Szalkszentmártonban. A Művelődésügyi Minisztérium pályázatát Marton László szobrászművész nyerte meg alkotásával. A művész meglátogattam budai műtermében. A közel két és fél méteres szobor már készen vár, hogy bronzba öntsék.

A rendkívül expresszív szoboralak csizmás lábával, lépő mozdulatot tesz, miközben magyáros mentéje fölé gallért kanyarít. A gallér repül a levegőben, mint egy sas kiterjesztett szárnya, ujjai amelyekkel fogja, mint a karmok tartják megragadva. Hosszú meztelen nyaka is sashoz hasonló büszkeséggel hordozza a fejét. Mozdulataiból túlfutott nyugtalanság sugárzik, egész magatartása lázadóé, a forradalmaré. A mindig úton levő, megérkező és eltávozó, az örökké vándor Petőfit ábrázolja.

A szobrot a múzeum előtt állítják fel. Mintha a távozó költő a gallérját magára terítve, egy fél mozdulattal visszaillesztana az atyai házra, felidézve a szemlélőben a jólismert vassorokat:

„*Vágyaimnak sólyomszárnya támadt,
S oda hagytam ós lakom
s anyámat!*”

Balogh Ferenc

1. A régi megyeháza Balassagyarmaton

2. A Jánosy kastély barokk kerítése

Nem is olyan régen még megyeszékhely volt *Balassagyarmat*, Madách Imre és Mikszáth Kálmán városa. Itt teljesített vármegyei szolgálatot az Ember tragédiájának költője (1841—1848-ig); s itt hivataloskodott a „jó palócok és a tót atyafiak” halhatatlan írója.

A közigazgatás áttevődött Salgótarjánba. Balassagyarmat pedig megmaradt iskolavárosnak. Történelmi levegője a távoli múltat, az évszázadok emlékét idézi. Már 1290-ben várszerű lakótorony állott Gyarmaton; később királyi vár lett. Árpádkori országgyűlések színhelye. Majd török uralom alá került, többször gazdát cserélt, teljesen elpusztult. Újabbkori emléke is kevés: a barokk plébánia templom (1740-ből) és az evangélikus templom (1785-ből). A táblabíró-világot jelképezi a kiemelkedő, köralaprajzú megyei börtön — a barokkot és a klasszicizmust — néhány Rákóczi-úti lakóház.

Balassagyarmat központja a *Cserhát hegység* 55 000 hektárnyi erdővidékének, a lankás szántók és legelők, a ligetszerű pagonyok és zöldelő rétek között meghúzódó palóc falvak népének. Az eldugott kis falvakban kúriák, kastélyok és várromok, régi parkok öreg fái, elvadult tájkeretek, — öreg templomok és kolostormaradványok várják a turistákat.

Nyolc kilométeres út vezet *Csesztvére*. Kacskarin-gós úton jutunk fel a ké-

A NÓGRÁDI műemlékjárás

3. Cserhátsurány gótikus temploma

sőklasszicista *Madách kúriába*. A szerény, gondosan helyreállított udvarház előtt Madách mellszobra, itt tartózkodott 1845 és 1853 között. A kúria előtt óriási hársfa, alatta a költő kedvenc pihenőhelye. Arany János 1862. évi látogatását emléktábla hirdeti. A környező természetvédelmi területre, a terjedelmes parkra, a száz évnél idősebb tölgyekre, hársakra, vadgesztenyékre, a ritka szép gyertyánokra, a sudár fenyőóriásokra gondosan vigyáznak.

Cserhátsurány a Cserhát erdős-mezős tájába ékelődik, Balassagyarmattól 15 km-re délkeletre. Műemléki község. — A XVIII. századi földszintes, — volt *Jánosy kastély* dombtetőre épült. A boltozatos kastélyt

kívül-belül restaurálták, talán idővel a környék rendezésére is sor kerül. Elszomorító, hogy csak néhány hárs maradt meg a többholdas, egykori park növényzetéből. A szomszédos dombot, az emeletes *Simonyi kastély* uralja. Jelenleg iskola és szolgálati lakás. Három hektáros parkját a gyermekek „társadalmi munkában” gondozzák.

Balassagyarmatot — kelet felé — jó közlekedés köti össze *Szécsény*vel, Rákóczi fejedelem városával. Itt hívták össze 1705-ben a Felvidék és Erdély rendjeit, hogy Rákóczit vezérlő fejedelmé válasszák, az egykori vár alatti síkon, miután Rákos mezejét az osztrákok bitorolták. A középkori vár majd teljesen el-

pusztult, sokat szenvedett a török alatt, csak néhány torony és sarokvédőmű maradt meg, az is a restaurálást várja. A vár központjában és annak helyén a XVIII. században a Forgáchok emeletes barokk kastélyt építettek, az Ipoly völgyére emelkedő meredek törés tetején. A restaurálás kérdése előtérbe került, úgyszintén a kastély alatti hatalmas park újjáépítése is.

Közigazgatásilag *Szécsény*hez tartozik, — alig 5 km-re a szép fekvésű *Benczúrfalva*, régi nevén Dolány. A névadó *Benczúr-kúria* 4 hektáros park közepén települt, fásított, parkosított domb tetején. Itt alkotott a kúria szomszéd-ságában emelt műteremben Benczúr Gyula festőművész a század elején, itt alkot ma is id. Szabó István szobrászművész. Az ösfákkal körülvevett, földszintes barokk kúria története a XIV. századig vezethető vissza. A török, pusztasággal tette egyenlővé.

A közelben egymást érik a romok, két kastély és egy templom várja feltárását, — időnként kincskeresők ásznak, próbálkoznak a szerencsével.

A műemlékeket kezdjük megbecsülni, és a műemlék környezetet is, az öreg parkot, — a táj és a kert egységét, a környező vidék szépségét.

CSORNA ANTAL

A TERMÉSZETJÁRÁS

TÚRAMOZGALMAK

Felnőtt és úttörő Kéktúra
100 km a Vörös Hadsereg nyomán
Hungária Motoros Körtúra
Kerékpáros Körtúra
Nagykör Jelvénytörő Vízitúra
Síturázók Kilián Postaversenye

ORSZÁGOS TÚRÁK ÉS TÁBOROZÁSOK

Radnóti Miklós Sítúra-verseny
Fordulók:

Síturázók VIII. Orsz. Találkozó
Tolnai József sítúra-verseny
Eötvös Loránd eméktúra
Felszabadulási eméktúra
Király Albert eméktúra
Spartacus Orsz. Találkozó
Kerékpáros Diáktalálkozó

Hegymászó Orsz. Táborozás
Motoros Orsz. Találkozó
Országjáró Diákok Orsz. Tal.
Mecsek Túramotoros Találk.
Camping Találkozó
Barlangkutató, túrázó O. Tal.
XI. Sobieski János vízitúra
Camping Találkozó
Soproni T. barát Találkozó
III. Magyar Camping Rallye
I. Egyetemista, Főiskolás
Camping Találkozó
Munkás-Paraszt Fiatalok
Motoros és Kerékpáros Találkozó

Észak-Magyarországi túramotoros
Találkozó
XIV. Nemzetközi Dunatúra

Csatlakozó túrák: Rába
Tisza

Mosoni
Balatoni
Diák túra

Camping Találkozó
Camping Orsz. Találkozó
Dunántúli Motoros T.
Camping Találkozó
Kelet-Magyarországi Motoros T.
Zsigmondy Emil Találkozó
Társ. Erdel Szolg. Orsz. Tal.
November 7. Eméktúra
Hegymászó Találkozó

I. 5. Zirc
I. 19. Hídeghegy
II. 12. Mátraszentimre
I. 11-12. S.újhely
III. 1-2. Hídeghegy
IV. 6. Dobogókő
IV. 13. Vöröskő
V. 4. Kevélynyereg
V. 23-24. Harkány
V. 15-30. Eger, Bp.
Gyula,
Sárospatak
Bajóti-Öregkő
V. 23-25. Nógrádverőce
VI. 9-13. Tata
VI. 14-15. Orfű-Abaliget
VI. 14-15. Orfű-Abaliget
VI. 21-22. Kijelölt h.
VI. 27-VII. 5. Duna
VI. 28-29. Nagymaros
VI. 29-30. Sopron
VII. 10-13. Kij.
VII. 9-13. Kij.
VII. 9-13. Kij.
VII. 19-20. Bükkg. hg.
VII. 30-
VIII. 6. Duna
VII. 21-27. Körmen-Győr
VII. 22-
VIII. 7.
VII. 23-27. Móvár-Győr
VIII. 2-12. Balaton
VII. Kij.
VIII. 2-4. Szolnok
VIII. 17-20. Kiliántelep
VIII. 17-20. Kiliántelep
IX. 6-7. Agárd
IX. 12-14. Kij.
IX. 13-14. Vaskapu-szikla
X. 12. Gut-erdő
XI. 2. Pilsinyereg
XI. 22-23. Dobogókő

III. Pály Tivadar Orsz.
Elméleti Vetélkedő elődöntő: II. 8-9. Kij.
döntő: III. 9. Bp.

KÖZPONTI TANFOLYAMOK

Nemzetközi túravezetőképző II-V. Bp.
Ter. Bp.-megyei szöv.
vers. biz. eln. és eln. h. II. 15-17. Bp.
Megyei túramotoros biz. v. III. 8-11. Bp.
Felsőfokú tanint. szako. v. IV. 7-10. Bp.
Megyei okt. biz. v. V. 10-12. Bp.
Táj. futás pályakitűzők XI-XII. Kij.

TANÁCSKOZÁSOK

Bp.-megyei szöv. eln. és főtít. I. 25-28. Bp.
Orsz. Edzőértekezlet II. 1-2. Bp.
Bp.-megyei szöv. ifj. biz. vez. és KISZ ter. sp. fel. III. 22-23. Bp.
Ifj. szakoszt. vezetők VII. 2-7. Kij.

TÁJÉKOZÓDÁSI FUTÁS

I. Bajnokságok

Nappali egyéni bajnokságok

Járási, városi, Bp., kerületi
FF, FN, IF, IN, SF, SL, (III. o.) IV. 19-20. Kij.
Területi (II. o.) FF, FN, IF, IN,
SF, SL. V. 31-VI. 1. Kij.
Tájégségi FF, FN, (I. o.) VIII. 23-24. Kij.
Orsz. bajn. FF, FN, IF, IN,
I. ill. II. oszt. IX. 13-14. Kij.

Éjszakai egyéni bajnokságok

Járási, városi Bp. kerületi
(III. o.) FF, IF, III. 22-23. Kij.
Területi (II. o.) FF, IF IV. 12. Kij.
Tájégségi (I. o.) FF. IX. 6. Kij.
Orsz. B. FF (I. o.) IF (II. o.) X. 25. Kij.

Csapatbajnokságok (csak nappali)

Járási, városi, Bp., kerületi
FF, FN, IF, IN, SF, SL, (III. o.) IX. 13-14. Kij.
Területi (II. o.) FF, FN, IF, IN,
SF, SL. IX. 20-21. Kij.
Tájégségi (I. o.) FF, FN X. 4-5. Kij.
Orsz. B. FF, FN, (I. o.) IF. IN (II. o.) X. 18-19. Kij.

Váltóbajnokságok (csak nappali)

Járási városi (III. o.) FF, FN,
IF, IN, SF, SL V. 4. Kij.
Budapesti kerületi (III. o.)
FF, FN, IF, IN, SF, SL. V. 18. Kij.
Területi (II. o.) FF, FN, IF,
IN, SF, SL. VI. 15. Kij.
Tájégségi (I. o.) FF, FN. VI. 29. Kij.
Országos B. FF, FN (I. o.)
IF, IN (II. o.) VI. 29. Kij.
Egyetemi és Főiskolai egyéni
csapat és Váltóbajnokság (I. o.) IV. 19-20. Kij.

A

JUBILÁLÓ
BAEDEKER

A nemzetközi turisztika két-három évtizeddel ezelőtt még kevesek kiváltsága volt. Ma viszont a tömegek pihenésének és üdülésének egyik legáltalánosabb módjává vált. E nagy utazási vágnak egyik résztvevője a műemlékek, etnográfiai különlegességek, stb. után érdeklődő „baedekeres turista”.

Száznegyven éve történt, hogy Karl Baedeker, a Baedeker könyvkiadó cég alapítója forgalomba hozta az első útikönyvecskét, amelyet azóta is általában „baedeker”-nek hívnak.

Az első útikönyv apró részletességgel tárta fel a Rajnavidék nevezetességeit. E minden útikönyvek őse ak-

kora közönségikert aratott, hogy nemsokára más hasonló kiadványok követték. Karl Baedeker hét év múlva már franciául is adott ki útikönyveket, és a múlt század negyvenes éveitől már majdnem minden európai nyelven jelentek meg „baedekerek”.

Ma már Földünk nemesak fel van térképezve, de fel is van „baedekerezve”. Karl Baedeker szerkesztési elve szerint csak olyan személy írhat, vagy állíthat össze útikönyvet, aki járt is az illető tájakon, s a műemlékek helyét, a szálloda-viszonyokat, a lakosságának az idegenekkel szembeni magatartását, sőt a piaci árakat, az áruk minőségét és a kiszolgálás milyenségét, a kereskedelem és az ipar meg-

1969 ÉVI NAPTÁRA

II. Országos és tájegységi versenyek

NEMZETKÖZI TÚRA-ESEMÉNYEK

Tanácsköztársaság e. v. (orsz. I. o.)	III. 21—22.	Kij.
Dobó Sándor e. v. (orsz. I. o.)	III. 20.	Kij.
Felzabradulási váltó (orsz. I. o.)	IV. 4.	Kij.
Felzabradulási e. v. (K. D. II. o.)	IV. 4.	Kij.
Kilián György e. v. (orsz. I. o.)	IV. 27.	Kij.
Szakszervezeti Kupa (K. II. o.)	IV. 27.	Kij.
„Május 1” e. v. (Bp. II. o.)	V. 1.	Kij.
Bakony Kupa (orsz. I. o.)	V. 1.	Kij.
* Vasutas Kupa (orsz. I. o.)	V. 4.	Kij.
Földes Ferenc e. v. (orsz. I. o.)	V. 11.	Kij.
Bükki Kupa (K. II. o.)	V. 11.	Kij.
Mecsek Kupa (orsz. I. o.)	V. 18.	Kij.
Meteor Kupa (D. II. o.)	V. 18.	Kij.
Asztalos János e. v. (K. II. o.)	V. 18.	Kij.
* Kohász Kupa (orsz. I. o.)	V. 24—25.	Kij.
Nagy Mihály e. v. (D. II. o.)	V. 25.	Kij.
Vasas Kupa (orsz. I. o.)	VI. 8.	Kij.
Békkó Kupa (K. II. o.)	VI. 8.	Kij.
* Budapest Kupa váltó (oszt. I. o.)	VI. 15.	Kij.
Dobó István e. v. (orsz. I. o.)	VI. 22.	Kij.
Komló Kupa (D. II. o.)	VI. 22.	Kij.
Sopron Kupa (orsz. I. o.)	VII. 6.	Kij.
Hírös Kupa (K. II. o.)	VII. 6.	Kij.
Mátra Kupa (orsz. I. o.)	VII. 13.	Kij.
Cházár András e. v. (D. II. o.)	VII. 13.	Kij.
Jurisch e. v. (orsz. I. o.)	VII. 20.	Kij.
Kossuth Kupa (K. II. o.)	VII. 20.	Kij.
Alföldi Kupa (orsz. I. o.)	VII. 27.	Kij.
Herman Ottó e. v. (orsz. I. o.)	VIII. 3.	Kij.
Rózsa Ferenc e. v. (Bp. II. o.)	VIII. 3.	Kij.
* Eötvös Loránd e. v. (orsz. I. o.)	VIII. 9—10.	Kij.
Gőcsej Kupa (D. II. o.)	VIII. 10.	Kij.
Ágasvár Kupa (K. II. o.)	VIII. 10.	Kij.
* Balaton Kupa (orsz. I. o.)	VIII. 16—17.	Kij.
* Hungária Kupa (nemzetköz.) (I. o.)	VIII. 19—20.	Kij.
* Hungária versenyek (orsz. I—II.)	VIII. 20.	Kij.
Dunakanyar Kupa (K. II. o.)	VIII. 24.	Kij.
Dózsa Kupa és Borsos Rózsi e. v. (orsz. I. o.)	VIII. 31.	Kij.
Csongrádi Kupa (K. II. o.)	VIII. 31.	Kij.
Komáromi Jenő e. v. (Bp. II. o.)	IX. 7.	Kij.
Szabolcs Kupa (K. II. o.)	IX. 7.	Kij.
Honvéd Kupa (Bp. II. o.)	IX. 28.	Kij.
Barbácsi Ákos e. v. (Bp. II. o.)	IX. 28.	Kij.
Döbrönte Kupa (D. II. o.)	X. 5.	Kij.
Semmelweis Kupa (orsz. I. o.)	X. 12.	Kij.
Zugló Kupa (Bp. II. o.)	X. 12.	Kij.
Bp. Ifjúsági Kupa (Bp. II. o.)	X. 19.	Kij.
Jósa András e. v. (K. II. o.)	X. 19.	Kij.
Keletmagyar Kupa (K. II. o.)	X. 27.	Kij.
Végyszer Kupa (Bp. II. o.)	X. 27.	Kij.
* November 7. e. v. (orsz. I. o.)	XI. 7.	Kij.
és (K. II. o.)	XI. 7.	Kij.

Önköltséges külföldi (csere) túrák I—XII.		Ausztria
		Bulgária
		Csehszlovákia
		Franciaország
		Jugoszlávia
		Lengyelország
		NDK
		Románia
		Svájc
		Szovjetunió
Téli hegyászó táborozás	II. 23.—III. 8.	Bulgária
Téli nemzetközi hegyászó találkozó	III. 28—30.	Lengyelország
Wien—Budapest levezés (önköltéséges)	VI. 1—8.	Auszt.—CSSR—Magyarország
NDK motoros találkozó	VI—VII.	NDK
XIV. TID Nemzetközi Duna-túra	VII. 1—IX. 1.	NSZK—Ausztria CSSR—Magyaror.—Jugo.—Bul.
Hegymászó továbbképző tábor	VII. 7—20.	Lengyelország
XXX. FICC Nemzetközi táborozás	VIII. 3—10.	Anglia
Hegymászó táborozás a Juli-Alpokban	VIII. 17—30.	Jugoszlávia
Hegymászó táborozás a Kaukázusban	VIII. 11—31.	Szovjetunió
Szlovák nemzeti felkelés motoros találkozó	VIII. 30—VIII. 3.	Csehszlovákia
Poronini Lenin motoros emlék-túra	IX. 15—21.	Lengyelország
Nemzetközi vadvízi tanfolyam	VII. 28—VIII. 3.	Ausztria

A BTSZ 1969. ÉVI TÚRANAPTÁRA

Túravezetők túrája	II. 16.	Kij.
Tanácsköztársaság e. t.	III. 16.	Reizner f.
Felzabradulási vizitúra	IV. 12—13.	Leányfalu
BTSZ vizitúra 1. f.	VI. 7—8.	Sz. monostor
2. f.	VI. 21—22.	19 km
3. f.	IX. 13—14.	Dunakeszi
BTSZ kerékpártúra 1. f.	V. 4.	Kij.
2. f.	VI. 1.	Kij.
3. f.	IX. 13—14.	Szénpatákv.
Orsz. járó Diákok Bp. Tal.	V. 24—25.	Kij.
Túravezetők tábora	VI. 21—24.	Bánk
Magashegyi túra	VI. 28—VII. 3.	Fogarasi hav.
Magashegyi túra és táb.	VII. 20—27.	Bakony-tó
Vizitúrázóknak találk.	IX. 6—7.	5 fkm
BTSZ Találkozó	IX. 13—14.	Szénpatákvölgy
Évadzáró vizitúra	IX. 27—28.	I. kút
Bp. városismertető v.	II. 23.	Bp.
Ker. szöv. vez. értek.	III. 1—2.	Kij.

Megjegyzés: a csillaggal (*) jelölt versenyek nemzetköziek.

bizhatóságát személyesen kitapasztalta.

Már a múlt század derekán nemcsak európai, hanem számtalan egzotikus tájat is „felbaedekereztek”, s azóta minden vidékről az újabb adatokat is bevezették, az elavultakat pedig törölték. A kiadó ma is pénzjutalomban részesíti azt, aki valamelyik útikönyvben hibát, elavult adatot talál, vagy jelenti, hogy valamely valóban említésre méltó dolog nincs leírva vagy legalább megemlítve.

A hitleri rezsim, a Baedeker-vállalat teljes kartotékanyagára, térkép-tárára és minden dokumentációjára rátette a kezét. Tiltakozásul Baedeker utódai kiváltak a cégből, és 1946-ban

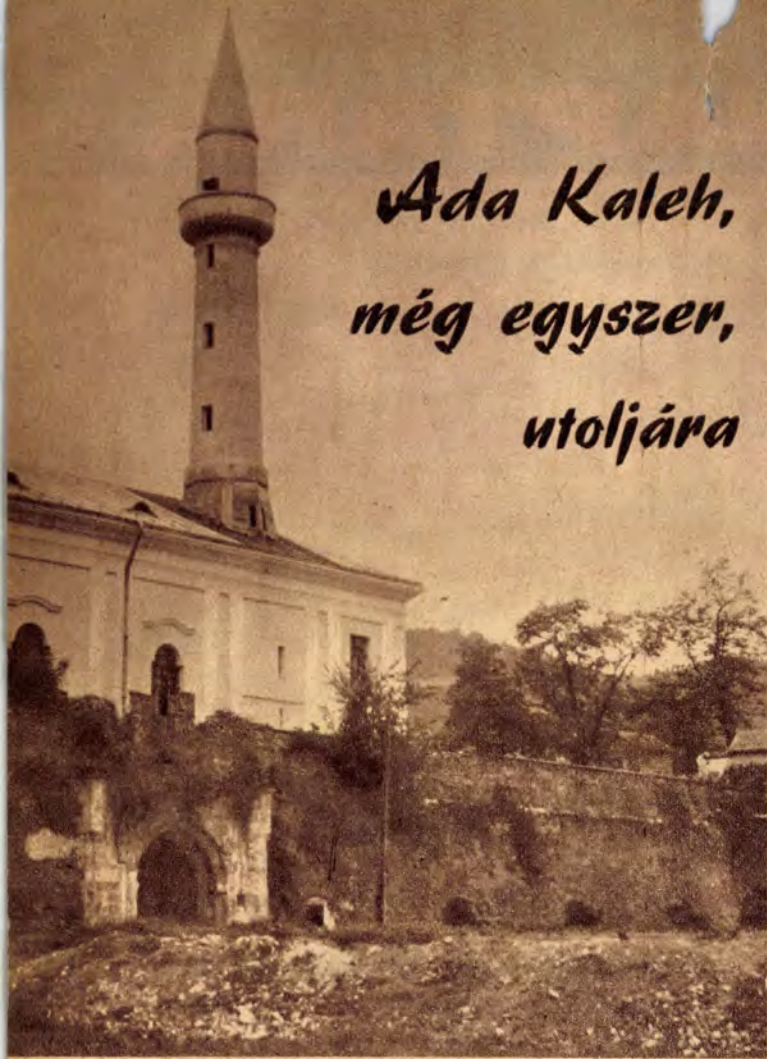
nyilatkozatot tettek, amely szerint 1938—45 között kiadványaik erőszakos eszközökkel készült hamisítványok, mert a baedeker útikönyvek szándékosan soha egyetlen nép, nemzet vagy kultúresoportosulás nyelvét, műveltségét, jelentőségét nem becsülték le, és egymás megértését szolgálták a legszigorúbb tárgyilagosság szellemében. „A Baedeker kiadó tévedhetett, de nem hamisított.”

Az alapító 58 éves korában 1860-ban hunyt el. Halála alkalmával a svéd sajtóban látott napvilágot a hír, hogy Baedeker halálának századik évfordulója alkalmából útikalauzt készítenek a Holdról. 1960-ban a Dagens Nyheter szerkesztősége levelet ka-

pott, amelyben a Karl Baedeker cég közölte, hogy a Hold-baedekerről egyelőre nem lehet szó, mert — a cég hagyományai szerint — útikönyvet csak a helyszínen járt turisták adatai alapján írhatnak, és a cég főnökének az ő jelentéseik alapján kell majd eldöntenie, hogy a Hold mi érdekeset nyújthat az arra tevedő világjárónak.

Tréfált volna az igazgató? Meglehet. De minden tréfának fele igaz. S bár a Hold útikönyve még nem időszerű, az első baedeker kiadója halálának századik évfordulóján elismeréssel emlékezünk meg Karl Baedeker-ről, az egykori nyomdász-mester-ről, aki az emberiség szolgálatát olyan időtállóan össze tudta egyeztetni.

Ada Kaleh, még egyszer, utoljára

Ma még áll a sziget, amelyet — Jókai képzelete tett halhatatlanná. Egykor a Kazán szoros felé haladva, a délkeleti csúcson kötött ki a *Szent Borbála*. Akkor még határőrvidék volt az új Orsova sziget, ahogy Jókai nevezte, s innen kötötte el a vizsgáló-örség a sárga—feketére csíkozott csónakot. A *Szent Borbála* utasai, Tímár Mihály és menekülő társai, meg a fátum küldte leány, Timea soha nem szálltak ki a partra, csak az idegenvezetők fantáziája tette ezt hozzá a regényhez.

Ma még áll a sziget, de nemsokára 36 méteres víz fogja elborítani. Erőmű és gátrendszer épül, itt alakul ki Európa második legnagyobb duzzasztott tengere.

A Vaskaputól nyugatra 100 kilométeres katlan kezdődik, melyben két millió köbméter víz áramlik majd. A tó mélysége az első 50 km-en 69—63 m lesz, de a Kazán-szorosnál eléri a 150-et is. Jókai-szigete nemsokára csak az olvasók emlékezetében él tovább.

Kiben ne lobbant volna fel a várakozás kellemes feszültsége, amikor Orsovához közeledve már a levegőből kiérzi a Duna közelségét. Sokan jönnek, hogy örökre emlékezetükbe véssék Ada Kaleh festői táját. A turisták mellett gyakran bukkannak fel tudományos kutatók is, hogy felmérjék és rögzítsék a víz alá kerülő térség érintetlen növény- és állatvilágát.

Az érkezőket megszokott kép fogadja. A Kazán-szoros felé vezető Duna-parti utat több kilométeres hosszúságban fehér—fekete gyümölcsű terebélyes eperfák sze-

gélyezik. Bő termésű években annyi az eper, hogy már alig gyűjtik a csemegének számító gyümölcsöt. Az út mindenütt követi a Duna vonalát és gyakran keresztezik a harántirányú völgyekből előbukkanó tiszta vízi partok. A Duna kissé fentebb, hatalmas karéjban kiszélesedő öblöt formál. Ez már a Kazán-szoros szűk, mély árkának kapuja. A mindkét partján meredeken (a jugoszláv oldalon gyakran függőlegesen) emelkedő sziklafalakba ékelődő völgy szélessége alig haladja meg a 150 métert. A hatalmas víztömeg látszólag lassan hömpölyög, pedig a víz sebessége eléri a 2—3 métert másodpercenként.

A Duna víztömege hatalmas erőt képvisel, mégis felmerül a szemlélődőben, hogyan törhetett utat magának a vaskeménységű sziklák roppant tömegében. A régebbi felfogás szerint a Kazán-szoros egy tektonikai árkot, a földkéreg egy nagy repedésének vonalát jelölné. Bebizonyosodott azonban, hogy a kőzetek törésvonalai a Duna folyásával nem párhuzamosak, hanem rá éppen merőlegesek.

Más vélemény szerint egykor, a Pannon és Pontius medence között természetes csatorna húzódott, és azt foglalta volna el a Duna. Legvalószínűbb, hogy a Géta plátó egyik folyója hátrafelé, nyugati irányban bevágódva, elhódította a Pannon medence vízfolyását. A földtörténet pliocén időszakában még két ellentétes irányú vízhálózat lehetett, egyrészt a Pannon, másrészt a pontiusi medence felé. A két vízrendszer között az Almás hegység képezett vízválasztót.

A Duna vize hatalmas mennyiségű, lebegő hordalékot szállít, évente 80 millió tonnánál is többet. Ez hozta létre Orsován túl három kilométerrel a folyás irányában, a Duna talán legszebb zátonyszigetét, Ada Kalehet.

A sziget keletkezésének közvetlen oka, hogy a Duna itt egy 90 fokos kanyart ír le és sebessége erősen csökkenve nem képes elszállítani a *Cserna* belezúdtott hordalékát.

A festői szépségű *Cserna* égbeszökellő hegyóriások között, erdőkkel borított árkok mélyén követi a kéregmozgások által formált tektonikus medret. Vize szokatlanul kristálytiszta, de áteső fényben (ferdén tekintve) tiszta feketének tűnik. Ezért kapta a „fekete” nevet.

A szigetre csónakon jut el a látogató, s útközben a hosszú, lapos hullámok bizony alaposan meghintáztatják. A sziget területének nagyobbik részét elfoglaló omladozó téglarödmények régi idők emlékeit idézik. A falak között itt-ott megcsillan a szabad víztükör is. Ezek a helyek reggeltől estig el nem csituló békakoncertek színterei. A szűk, síkátorszerű utcácskákon, fehér ruhás török leánykák kínálják a sziget édesség különlegességeit. A kiadós séta, no meg az elmaradhatatlan törökösen készített csésze feketekávé után utunk visszafelé vezet újra a Dunán, Orsova felé.

Hazafelé indulóban, a turisták köszönése már megszokott és természetes — „vizontlátásra újra — és sohasem utoljára.”

S. T.

1968. november 7-e alkalmával a testnevelési és sportmozgalom területén végzett kiemelkedő munkáért

a „Munka Erdemrend Ezüst fokozata” kitüntetést kapta Székely Miklós a Magyar Természetbarát Szövetség főtitkára

a „Magyar Népköztársaság Sportérem Arany fokozata” kitüntetést kapta Angelus Miklós a Magyar Természetbarát Szövetség alelnöke

a „Magyar Népköztársaság Sportérem Bronz fokozata” kitüntetést kapta

Haranghy György az MTSZ Hajdú-Bihar megyei Tanácsa elnökségi tagja, a Hajdú-Bihar megyei Természetbarát Szakszövetség elnöke

a „Testnevelés és Sport Kiváló Dolgozója” kitüntető címet és jelvényt kapták

Muskáth Ede a Baranya megyei TSZ elnöke; Prosek Gyula az MTSZ Ozdi járási Tanácsa elnökségi tagja, az Ozdi járási TSZ elnöke;

Vass Zoltán a Hajdú-Bihar megyei TSZ főtitkára; Balogh Dezső a Budapesti TSZ elnökségi tagja;

Hortobágyi Antal a Budapest V., kerületi TSZ elnöke;

Korbai Pál a Budapest III. kerületi TSZ elnöke;

Földes Imre a MTSZ Nemzetközi-túra Bizottságának tagja;

Malcsiner Sándor a MTSZ Túra-minősítési Bizottságának vezetője;

Vittek Lajos a MTSZ Tájékoztatói-Edző Szakbizottságának vezetője;

Takács Ferencné a Turista Ellátó Vállalat pénzügyi előadója

a „Testnevelés és Sport Erdemes Dolgozója” kitüntető címet és jelvényt kapták

Varga Judit a Békés megyei TSZ titkára;

Weidlich Lászlóné az Ozdi Kohász SE Természetbarát szakosztály vezetője tagja;

Szabó György a KISZ Hajdú-Bihar megyei Bizottsága Sport és Turisztikai Bizottságának tagja;

Zircher Károly a Pest megyei TSZ elnökségi tagja;

Kalafszky László a Szolnok megyei TSZ elnöke;

Homonnay Károly a Budapest VI. kerületi TSZ elnöke;

Galkó Antal a MTSZ Vízitúra Bizottságának tagja;

Horváth Loránd a MTSZ Tájékoztatói Versenybizottságának tagja;

A BUDAPESTI TERMÉSZETBARÁT KLUB JANUÁR HAVI PROGRAMJA

Január 3. Glatz János: Turistaszemmel a svájci Alpokon át.

Január 10. Balla Ernő: Aradtól a Retyezátig.

Január 17. Gerritsen Vilmos: IBUSZ úttal Közép-Ázsiában.

Január 24. Ovári Árpád: Letűnt birodalmak nyomában.

Január 31. Ovári Árpád: Turistaúton Jugoszláviában.

Valamennyi előadás 17 óra 30 perckor kezdődik a V. ker. Váci u. 62. sz. fszt-i klubhelyiségben.

Kovács Andor a MTSZ Nemzetközi-túra Bizottságának tagja;
Szepesi Hajnal a MTSZ könyvtárosa;
Tibor Lajos a MTSZ „Pál Tivadar” elméleti versenyek szervezője;
Váltynyi László a MTSZ Tájékoztatói Versenybizottságának tagja

Lapunk novemberi számában közzétettük az Országos Kék-túra bizottság közleményét az útvonalain kapcsolatos módosításokról. Azóta a Kék-túra nyomvonalának veszméregyeli szakasza teljes egészében járhatóvá vált az alábbi kisebb változtatásokkal:

1. Zalaszántó—Rezi vár—Rezi község között a régi nyomvonal megszűnt. Az új jelzés a Zalaszántó község—Zerna patak hídjá—Bakony-cser—Rezi község útvonalon halad.

2. A Laposi erdészházat lebontották, itt a bélyegzési lehetőség megszűnt, feleslegessé vált az erdészházhoz való betérő út, Ezért a jelzés a jövőben kiegyenesítve az ún. németbányai úton halad. A megszűnt út mentén fekvő Pap-kúthoz forrás jelzés vezet.

3. Nagyesztergár község déli részén a kék jelzés bevezet a község főutcájára, ahonnan az országúton visz be Zircre.

4. Bakonybélnél, ahol a kék jelzés eléri a Száraz Gerencét, annak völgyében vezet tovább az üdülónél levő autóbuss megállóig, ahonnan a turistaház (itt található a kéktúra pocséjtje) kertjén keresztül az új erdészeti autótűt, majd azon a Hideg-hegy oldalában a Gát-hegynél csatlakozik a régi nyomvonalhoz. A jelzett út azonban itt is mintegy 50—100 méterrel eltér a régi felhagyott és ma már járhatatlanná vált úttól, és követi az új autótűt nyomvonalát Hajszabarnáig.

Tíznapos magashegyi túrákat indít a Budapesti Természetbarát Szövetség a Fogarasi havasokba. A túra résztvevői végigjárják a hegység főgerincét, és közben megmásszák Románia két legmagasabb csúcsát: a 2544 m magas Moldoveanút és a 2535 m magas Negojt. Indulási napok: VII. hó hó. 25. Résztvételi költség kb. 1000—1200,—Ft. Jelentkezés február hó 1-ig a szakosztályokon keresztül.

Fotópályázatot hirdet a Budapesti Természetbarát Szövetség általános magashegyi és hegymászó életképek témakörben. A képek beérkezési ideje: 1969. feb-

ruár 1. Kategóriánként a legjobb 3—3 kép díjazásban részesül. Benevezni témakörönként legfeljebb 4—4 fekete-fehér képpel lehet.

KÜLFÖLDI CSERETÚRÁK

A Magyar Természetbarát Szövetség ez évben is rendez a szervezett tagjai számára külföldi túrákat. Jelentkezni a szakosztályvezetőknél január 31-ig kell. Részletes felvilágosítással a MTSZ Nemzetközi Túrabizottsága (V., Rosenberg hp. u. 1.) szolgál.

Szovjetunió:

Kiev—Szimferopol—Alusta. 15 napos könnyű túra. V. 27.—VI. 10. 3000 Ft (ebből 45 Rb. költőpénz)

Kiev—Ordzsonikidze—Tbiliszi—Szuhami. 16 napos könnyű túra. VI. 29.—VII. 14. 3200 Ft.

(ebből 48 Rb. költőpénz)
Kiev—Szuhami—Moszkva. 14 napos könnyű túra. VI. 11.—VII. 25. 3400 Ft. (ebből 42 Rb. költőpénz)

Kiev—Leningrád—Moszkva. 14 napos könnyű túra. Július-augusztus hónapban. 3400 Ft. (ebből 42 Rb. költőpénz)

Bulgária:

Kamcsia—Kom. Szófia. 14 napos közepnehéz túra. VI. 15.—VI. 29. 2600 Ft. (ebből 21 leva költőpénz)

Kamcsia—Borovec—Szófia. 14 napos közepnehéz túra. VII. 20.—VIII. 3. 2600 Ft. (ebből 21 l. költőpénz)

Kamcsia—Maljovica—Szófia. 14 napos közepnehéz túra. VIII. 18.—IX. 1. 2600 Ft. (ebből 21 l. költőpénz)

Lengyelország:

Varsó—Sopot—Krakkó—Zakopane. 14 napos könnyű túra. VII. 15.—VII. 29. 2300 Ft. (ebből 490 zł. költőpénz)

Lengyel Tátra (Zakopane—Krakkó) 10 napos könnyű túra. VIII. 1.—VIII. 11. 1600 Ft. (ebből 350 zł. költőpénz)

Német Demokratikus Köztársaság:

Berlin—Keleti tenger. 13 napos könnyű túra. VIII. 3—20. 2400 Ft. (ebből 65 DM költőpénz)

Szász Svájc—Keleti tenger. 14 napos könnyű túra. VII. 22—VIII. 4. 2550 Ft. (ebből 70 DM költőpénz)

Szász Svájc. 8 napos könnyű túra. VIII. 16—23. 1400 Ft. (ebből 40 DM költőpénz)

Thüringia. Eisenach—Weimar—Lipese. 10 napos könnyű túra. IX. 2—11. (1700 Ft. (ebből 50 DM költőpénz)

Thüringia. Oberhof—Erfurt—Drezda. 10 napos könnyű túra. VI. 15—24. és VI. 21—30. 1700 Ft. (ebből 50 DM költőpénz)

Berlin—Harz hegység (Wernigerode—Halle—Lipese—Drezda) 13 napos könnyű túra. VIII. 7—19. 2250 Ft. (ebből 65 DM költőpénz)

Svájc. Gyalogtúra az Alpokban. 14 napos nehéz túra. VIII. 2—16. 3500 Ft. (ebből 90 Fr. költőpénz)

Ausztria. Salzkammergut. 14 napos nehéz túra. VI. 29.—VII. 12. és VII. 13—26. 3000 Ft. (ebből 280 Sch. költőpénz)

Jugoszlávia.*

Alpok—Adriai tenger. 17 napos könnyű túra. VIII. 10—26. és VIII. 16—IX. 1.

Alpok—Dalmat tengerpart. 17 napos könnyű túra. VIII. 31—IX. 16.

* E túrákon az étkezés önköltséges alapon történik. Utazási és szállásköltség: 550 Ft és 350 dinár. A kiutazási engedélyt és valutát egyénileg kell kiváltani.

Az MTSZ nemzetközi túrabizottsága 1969-ben ismét több túrát biztosított a szíveskedő turisták részére. A program a következő: Lengyelországba: 8 napos túra Szczyrkbe. Résztvételi díj: 1400 Ft. II. 8—16. Időpont: 10 napos túrák Zakopaneba: Résztvételi díj: 1600 Ft. Időpontok: II. 15—25. és II. 22.—III. 4. 9 napos túra Zakopaneba. Résztvételi díj: 1500 Ft. Időpont: III. 29.—IV. 7. Bulgáriába: 12 napos túra a Rila hegységbe, Maljovicába és Alakóba. Résztvételi díj: 2200 Ft. Időpont: II. 22.—III. 4.

EGY NAP

A DUNAKANYARBAN

A Pest megyei Idegenforgalmi Hivatal újabb programok beindításával bővítette szolgáltatásait.

Egynapos autóbusskirándulókat szervezett a Duna jobb-és balpartján. Figyelembevéve az üzemek és vállalatok szabad szombatját

1968. november 30-tól minden második szombat és vasárnap indulnak a kirándulóbuszok.

A SZERKESZTŐSÉG KÖZLEMÉNYE

A hathónapos TOTÓ-Képrejtvény kiértékelése a beérkezett nagyszámú pályázat miatt elhúzódtott, ezért a nyertesek névsorát csak a február 1-én megjelenő számunkban tudjuk közzétenni.

Miről írnak a turistalapok? Pillantás a világba

Schöne Welt

ALPESI VIRÁGOK — ALPESI BABONÁK

A mitológia szerint a faunok és nimfák gyakran rémitgették az erdők sötétjében bolyongó halandót. Ezért az ókor embere a nagyobb tárgyakat, fákat, vizeséseket, különleges alakú sziklákat, barlangokat babonás félelemmel tisztelte. A középkor embere már az apró alpesi virágokhoz is különféle mende-mondákat fűzött.

Az alpesi rózsáról azt mesélték, hogy vonzza a villámokat, ha valaki leszakítja és magával viszi. Egy havasi pásztorleányról szól a déltiroli rege, aki egyedül lakott kunyhójában. Egy éjszaka vihar dühöngött, a lány felriadt, úgy rémlett neki, mintha szerelme hangját hallaná. Reggel találták meg holtan az erdőben: villám sújtotta agyon. Kezében tartotta az alpesi rózsákat.

Vöröses színe miatt az alpesi kövi szekfűröl is azt tartották, hogy a villámokkal cimborál. El is neveztek villámszekfűnek. Áldást hozók ezzel szemben a füvek és a mohák. Ahol ezek nőnek egy házon — azt mondják — abba a villám nem sújt bele, a szélvihar sem tesz benne kárt.

A havasi gyopárról a Karni-Alpokban szól legenda. Tündér ül egy magában álló hegyesúcsra, s ha közeledik hozzá valaki, barátságosan int neki. A megszárdult alatt kifordul a kő, és lezuhan a mélybe. Ha tetszett a legény a tündérnek, akkor fájó könnyeket hullat a földre és ezekből sarjad a fehér havasi gyopár.

Ezzel szemben a Brunella, az orchideák alpesi fajtája, a szerelmesek támogatója. A szerelmesek három szálát helyeznek a virágból választottjuk vánkosa alá és általában nem is csalódnak.

Egy tiroli népmese szerint egyszer egy legény és lány örök hűséget fogadtak egymásnak. Az eskütételnél a lány arany hajában brunellát hordott. A legény később megfélekedezett az esküről és az elhagyott leánya — akárcsak Vörösmarty Szép Ilonkája, belehalt bánatába. Azóta fehér és fekete a brunella gyökere. A lány esküre emelt keze a fehér, a hűtlen legényé a fekete.

Camping

Caravanning Revue

DOKTOR FAUST NYOMÁBAN

Goethe, élete főművét abból a népmeséből merítette, amelyet gyermekkorában bábjáték formájában mutattak be a vásárokon. A mesében és drámában ma is élő Faust,

1480-ban született Kraichgauban. Knittlingen városa is emléktáblákkal tekinti és szobrot állított emlékének.

Nem messze Knittlingentől áll Maulbronn, a kolostorváros, amely eredeti középkori formájában megmaradt a mai napig. Templomai, épületei mesterművek tömegét rejtik magukban, nem szólva a kultúrtörténeti okmányokról, amelyek tanulmányozására mű- és kultúrtörténészek zárandokolnak oda a világ minden részéből. Turisták csodálják meg a pompás keresztfolyosót és kolostorkertet, a falakat és védősáncokat, de találnak itt a történelmi dokumentumok között egy mulatságos történetet is Faust szerepléséről a maulbronn kolostorban. Ebben Johannes Entenfuss apát beszéli el, hogy menedéket adott a kolostorban Faust doktornak, mert ez megígérte neki, hogy a homokból aranyat állít elő. Az 1516-ból származó krónikában az apát leírja azt is, hogy Faust doktor nem érte be a kolostor kosztjával, hanem a kolostor söntésében nagy lakomákat csapott vidám cimborák társaságában.

Faust egyébként komoly érdemeiket szerzett tudományos működésével a gyógyászat, csillagászat és számos más tudomány terén. 27 éves korában, 1507-ben Heidelbergben a teológiai fakultásra iratkozott be, és nem kisebb személyiség, mint Melachton ismerte fel benne a rendkívüli tehetséget. Betegeket gyógyított, és emellett mint varázsló és alchimista is tevékenykedett. Doktor Faust nem volt közönséges család, hanem magasabb tudásra törekvő ember volt; ilyenek látta őt Goethe „a jó embert, aki sötét történetében megtalálja az igazi utat”.

A GARDA-TÓ ÉS TÖRTÉNETE

Ez a sötétkék vizű tó 52 km hosszú, felszíne 370 km². Szinte hihetetlen, hogy 1866-ban, tengeri csata zajlott le e kis tavon osztrák és olaszok között. Ausztria részéről hat ágyúnaszád és két lapátkerekű gőzhajó állt szemben az olaszok nyolc páncélos ágyúnaszádjával. A páncél nélküli osztrák hajók mozgékonyabbaknak bizonyultak és Manfredi korvettkapitány Ausztria részére harcolta ki a győzelmet.

Már évszázadokkal korábban is zajlott le a tengeri ütközet a tavon, 1966-ban, a parti iszapban hatalmas gályára bukkantak. Korábban is találtak a tó keleti partján roncsokat, amelyek félreismerhetetlenül valami nagy hajó részei lehettek. Veronai búvárok évek megfigyelt munkájával végül kiszabadították az iszaptól egy 30 méter hosszú evezős ha-

digályát, amely minden valószínűség szerint ahhoz a flottához tartozott, amelyet 1439-ben Velence állított harcba a tó déli részét uraló Milánó ellen.

A hajókat az Adriáról az akkoriban még hajózható Etsch-folyón gályarabok vontatták fel Marco-ig, ahonnan ökrökkel és görgő gerendákon szállították Nago-ig, és bocsájtották vízre Torbole-nál. A szállításhoz 2000 ökröt és nagyszámú emberi segéderőt használtak fel.

500 évvel még előbb, 950-ben, II. Berengár ragadta magához az olasz királyi koronát és Rocca várában a Garda-tónál tartotta fogságban az ellenkirály, Lothár özvegyét, Adelheidet. Berengárt 951-ben legyőzte a német Nagy Ottó, ugyanaz, aki négy évvel később 955-ben a Lech mezején aratott győzelmet a magyarok fölött.

A tavat a rómaiak Lacus Benacus néven ismerték. A nyugati parton a mai Toscolanet még az etruszok alapították.

A múlt században is szerepelt a tó a történelemben. A tó déli szegélyén Peschiera mellett 1848-ban az osztrák csapatok fejtettek ki ellenállást Savoyai Albert csapataival szemben. Az öböl környékét őrző erdők ma is jó állapotban vannak.

De a Garda-tóhoz újabb történelmi események is fűződnek. A Gargnano melletti Feltrinelli-villában lakott bukása után Mussolini 1943 szeptemberétől 1945 áprilisáig. Itt székelt mint a „Salo Köztársaság” elnöke. Végül egy visszavonuló német osztag teherautóján fogták el a partizánok és kivégezték.

FRANKFURTER ALLGEMEINE

TURISTÁK A SZOVJETUNIÓBAN

A nemzetközi turistaforgalom az utóbbi években figyelemre méltó fejlődést mutatott. Dencsikov szovjet kereskedelmi attasé Bremerhavenben közölte az újságírókkal, hogy a Szovjetunióba látogató külföldi turisták száma a tíz év előtti 0,4 millióról — a múlt évben 1,8 millióra emelkedett.

Dencsikov adatai szerint az 1967. esztendő, amely egyébként a Szovjetunió 50 éves fennállásának jubiláris éve volt, hatalmas lendületet adott a szovjet turisztikának. A Szovjetunió nagy erőfeszítéseket tesz újabb turista-területek feltárása terén. Az ország minden részében új szállodák és camping-helyek épülnek. Nevelik az utánpótlást a vendéglátó iparban. A motorizált külföldiek részére a tank-állomásoknak és javítóüzemeknek egész hálózata épül a főútvonalak mentén. A Kaukázusban, a Fekete-tenger partján, Szocsi mellett a legutóbbi időben hét 15 emeletes strandszálló épült 2500 ágygal.

A SZERKESZTŐSÉG POSTÁJÁBÓL

UDÜLÉS ZÖKKENŐKSEL

Kedves Turista!

Nyáron Mátraházán töltöttünk két hetet az MTA üdülőjében. Közben kirándulásokat tettünk a környéken, sajnos az alábbi megfigyelésekkel: A Lajosházán levő útjelzést elfordították, így Mátraháza helyett Lajosházára jutottunk. — A Kecsebérc előtti vízműsőt és szakadékot áthidaló híd tönkrement, deszkái elkorhadtak. A bérceken néhány éve még voltak pihenőpadok, most nyomuk sincs. — A Kékesről Mátraházára vezető lesiklópályán levő pihenőnél 4—5 ősfát kivágtak. A Saskőnél levő emlékmű melletti pihenőpadoknak is csak a romja van meg. — Nem tudom mit szól ehhez az illetékes Erdőgazgatóság?

Szőnyi Jenő XII., Németvölgyi út 22.

UTAK ÖNKÉNYES LEZÁRÁSA

A Júlianna-major környékén keletre, lelakatolt vaskapuk zárják el a piros kereszt és vonal utat. A kapukon ilyen feliratok ijesztgetik a turistákat: „Mérgezett terület, Veszelyes terület. Belépni tilos.” Viszont a másik oldalról semmilyen felírás nem látható és az útjelzés tovább folytatódik. Mi a célja ennek?

Gecső Ernő és felesége, Budapest

A salgói menedékházban a televízió mellett képesújságok vannak kitéve. Meglepetésünkre a Turista nem volt közöttük, kérdésünkre azt a választ kaptuk: azt hozzák a turisták magukkal! Véleményünk szerint a turistaházak kulturális ellátásában legalább a Turista folyóiratnak kellene szerepelnie.

Fekete János és felesége Budapest

ÚJRA MŰKÖDIK A HÉTVÁLYÚS FORRÁS

A X. ker. szövetség technikai bizottsága nyolc szombati és vasárnapi munkatúrával rendezte a Vöröskő közelében levő forrást és környékét. A régi forrásfejet elbontották, a sziklafalat újból megfúrták és abból most kitűnő ízű, kristálytiszta víz folyik. Állítólag a forrásnak gyógyítóereje van, különösen idős férfiak számára.

Tallós Ibolya

NEM ILYENT VÁRUNK

A cseréptói bélyegzőhely bántóan szomorú külsővel fogadja a Kéktúra résztvevőit. A szép környék hangulatát lerontja ez a bántóan lerombolt házikó.

Csörgő Béla, XIV., Bácskay u. 58/a.

Szíveskedjenek azt is közölni, hogy a címképek miket ábrázolnak. Közöljenek a lapban divatfeléket, szokásokat, konyhai tanácsokat, recepteket. Végül szeretnénk, ha közölnék a régészeti leleteket, a föld alól előkerült őskori tárgyakat is. Ilyesmikről írjanak, de ne túl hosszú cikkeket. Az ilyen témák sokunkat érdekelnek.

Kepenyés János, Szarvas, T. V. 175/1.

Friss külföldi és hazai alpinista híreket szeretnék olvasni és szeretném, ha többet írnának a magyar hegymászásról, ha annak teljesítményei szerények is.

Szabadka Péter, Hévíz, Kisfaludy u. 26.

Megkérdezem: Turista-e az aki a másét elveszi. Húsvétkor a szénpataki házban amíg a konyhába kimentem, az ebédlő asztaláról eltűnt a golyóstollam a tokkal együtt. A tok lányomtól, a toll elhunyt férjemtől volt emlék.

Özv. Sz. D.-né, IV., Bathyány u. 6.

Valamikor minősített versenyzője voltam a Bp. Lokomotívna, négyeseres aranyteljesítményes, az ország harmadik kéktúrázója, feleségem az ország első női kéktúrázója volt. Egykor én kaptam megbízást a régi ún. Szent István túra útvonalán egy MHK teljesítmény túraprogramot készíteni. Az általam nem ismert részeket bejártam, megállapítottam, hogy mettől meddig és hol kell a 25 bélyegzőhelyet felállítani. Kimondtuk, hogy 15 túra után egy kerek szövött karkelvény, 25 túra után a mai jelvény kapható. Akik velem a Keleti-Mátrában a két útvonalat lefestették, ma többgyermekes családapák. Miért írtam ezt meg Önöknek? Mert jó visszaemlékezni a régmúlt időkre, amikor az első kéktúra jelvényt Horváth József, a másodikat Bokodi József, a harmadikat és az első női jelvényt e levél írói kapták.

Cserey György és felesége

Férjemmel együtt második éve járom az Országos Kéktúra útvonalát; Nyáron a Nagymillercről lefelé jövet a László-tanyán (most Hollóháza SZOT-üdülő) üres szövetségi láda, kiszáradt párna, letépett bélyegző fogadott minket. A levertséget csak fokozta a gondnok barátságatlan hangja: ez nem turista szálló. Viszont a vágáshutai iskolában a kedves tanító házaspár szívesen nyomta füzetünkbe az iskola pecsétjét.

Bántainé Sipos Éva zenetanár

Régi előfizetője vagyok a Turista lapnak, és igen nagy meglepetéssel vettem az 1968. novemberi számot. Olvasás közben a 6. oldalon „Ahol a hősök jártak” című cikk elolvasása előtt a képet nézve magamra is találtam. A kép baloldalán ülök, közvetlen mellettem Sági György, jelenleg a Népstadion személynézet vezetője. Mögötte Seres Márton, jelenleg a Textilfestő gyár párttitkára ül. Természetesen nagyon jól ismertem a cikkben leközölt két testvér elvtársnőt is, a többiek nevét sajnos nem tudom, pedig mindegyiküket nagyon jól ismertem. A Budapesti Finomhárnygyárak igazgatója vagyok. A Turista Szövetség tagja vagyok jelenleg is feleségemmel és három gyermekemmel és ma is rendszeresen túrázunk.

Szántó Tibor

Bp. XIV., Thököly u. 146/a. I. 1.

Angelus Miklóstól, az MTSZ alelnökétől kérdeztük meg, mit tett az MTSZ az új síévad előkészítése érdekében?

A síturabizottság gondos előkészületeket tett, hogy enyhítse a sísport híveinek gondjait. Nagy figyelmet érdemel a BTSZ vállalkozása, amelynek keretében az Iskolabútor és Sportszeráruhárral kötött megállapodás alapján kedvezményes áron hoznak forgalomba síleceket, kizárólag a természetbarátok részére. Hasonlóan nagy jelentőségű a T.E.V.-el karöltve rendezett sítanfolyamok szervezése, mert az immár két évtizede vajudó oktatás kérdését oldja meg. Nem-

zetközi túráinkra már olyan sokan jelentkeztek, amelyre nem is számítottunk. Jelenleg további túralehetőségek szervezésén fáradozunk.

A Turista Ellátó Vállalatnál Kovács Ferenc elvtárs a következőket mondta: „Vállalatunk felkészült a télre. Hideghegyen zuhanyozót és WC-t építettünk. URH rendszert valósítottunk meg. A VOLÁN irodák bekapcsolásával bonyolítjuk le a sítanfolyamok jelentkezését és a Szövetséggel rendezzük meg, több,

mint két évtizedes szünet után a sítanfolyamokat Hideghegy, Mátraháza, Bükk-szentkereszt és Pécsent Dömörkapu, valamint a bankkúti turistaház korszerűsített állapotban várja a téli sportok szerelmeseit.

Pataki György a BTSZ síturabizottsága újdonsült vezetője: A Radnóti Miklós síturaversenyeket újjászerveztük, s különböző síterepeken rendezzük. Ezúttal a Börzsöny, a Bakony és a Mátra lesznek a versenyek

színhelyei. A sportág népszerűsítését célozza az olcsó sílécvásár és a havonta rendezendő klubnapok. Olcsó autóbútorák szervezése is szerepel terveink között, olyan területekre, amelyek a magyar sízők előtt kevésbé ismertek. A Hegyi Mentőszolgálat a hideghegyi állomáson kívül a Normafánál is szolgálatot ad már.

A bizakodó nyilatkozatokhoz, reméljük a kedvező hóviszonyok is hozzájárulnak és a természetjárók az idény végén sikerekről számolhatnak be.

Szabényi Géza

FELKÉSZÜLTÉK A TÉLRE?

Villáminterjú – a kerületi vezetőkkel

A kerületi szövetségek már elkészítették mérlegeiket. Szerkesztőségünk kérdést intézett hozzájuk, mondjanak néhány szót az ezévi legjelentősebb eseményekről és 1969. évi tervekről.

DR. BOROS ANDOR
I. KER.

Hagyományos nálunk a szervezett campingezés. Az idén mintegy 80 fővel vettünk részt a Kilián-telepen levő táborban, ahol a fiatalok nagy számmal képviseltették magukat. 1969. évre a legfontosabb feladatunknak azt tekintjük, hogy a szervezett tagok létszámát emeljük.

ÁGOSTON ANTAL
II. KER.

Az Úttörő vasút sportkörének megszűnése folytán csökkent kerületünkben a taglétszám. A jövő évben az ifjúság részére egyfordulós vándordíjas sítúra-versenyt, és a kerületi MHSZ-szel közösen honvédelmi játékokat rendezünk.

KORBAI PÁL III. KER.

A legnagyobb eredményt a taglétszám emelése terén értük el, túlhaladtuk az előző évit. A vállalati természetű szakosztályok között a KISZ szervezetekkel, túrákat, kirándulásokat szerveztek. 1969-ben vízi-nyalagos, és motoros túrákat rendezünk a szak-

ági túrázás népszerűsítésére.

HÁZI ILONA IV. KER.

Újpest mindig ápolta a munkásturisztika hagyományait. Ennek jegyében jubileumi emléktúrát rendeztünk Nagyszénásra, a KIMSZ megalakulásának 50. évfordulója alkalmából. A turistaház mellett emlékoszlopot emelünk, amelyhez a szükséges köveket már össze is hordtuk. A jövő évben jelentősebb túráinkat azokra a helyekre vezetjük, amelyeknek kapcsolata van a Tanácsköztársaság hősi harcaival.

GYELÁN GYÓZÓ
V. KER.

Folytattuk a különvonatok indítását az ország különböző vidékeire. Egy-egy vonattal mintegy 500 személy utazott. Igen jelentős eseménye volt az évnél, hogy 100 taggal megalakult a Belvárosi Természetbarát Klub az V. ker. Hazafias Népfront József nádor tér

12. sz. alatti helyiségében. Ezáltal szakosztályra találtak azok is, akiknek munkahelyén nem működik sportkör, vagy nem állnak munkaviszonyban. A jövő évben különvonatokat indítunk: Kőszegre, Sopronba, Somoskőújfalura és Egerbe.

HOMONNAY KÁROLY
VI. KER.

Jelentős eredményt értünk el a taglétszám növelése terén. Örvendetes, hogy két, új szakosztály is alakult. Januárban fotopályázatot hirdettünk meg, amelynek képanyagából kiállításra rendeztünk. Rendezésünkben került lebonyolításra a hagyományos „Normafa” emlékünnepe, amelyről a televízió is közvetítést adott.

UDVARDY LÁSZLÓ
VII. KER.

Fontos feladatunknak tekintettük, hogy a kerületi szakosztályokkal minél jobb kapcsolatokat építsünk ki. Felkerestük azokat a szakosztályokat, ahol gyengén ment a munka, és megadtuk részükre a szükséges segítséget. „Technikai na-

pokat” tartottunk, amelyen a szakosztályok munkatárakat végeztek, és egyben a kezdők részére oktató jellegű bemutatót tartottak. A jövő évben felkeresük azokat a sportköröket, ahol nincs szakosztály, és segítséget nyújtunk megalakulásához.

ORDASI ELEMÉR
VIII. KER.

A nagy szakosztályokra építjük munkánkat. A Ganz-MÁVAG önálló balatoni táborát üzemeltetett, és nagyszabású vizeitúrákat szervezett a Dunán.

KURZ ELEMÉR
IX. KER.

Alapfokú túravezetői tanfolyamot, ifjúsági tábor és munkatárakat szerveztünk és igen sok munkát fektettünk be a Szilágyi Bernátforrás rendbehozására és a Holdvilágárok létrájának karbantartására.

VÉRTESSY ERNŐ
X. KER.

Legnagyobb eredményünknek tartjuk, hogy kerületünkben lényegesen emelkedett a tájékozódási futók

Hóvirág és társai

Még csillogó kristályokban áll a hó és dacol a langyosodó napsugárral. Még hosszú jégcsapok csüngenek a házak ablakai előtt, de odakint az erdők mélyén kis lyukak keletkeznek a hómezőben és élő virág dugja ki a fejét a maga olvasztotta hónyílásból. Mi ad erőt ennek a kis növénynek ahhoz, hogy dacolva a tél fagyával, megolvastva maga körül a havat, virítson akkor, amikor a többi növény még csak álmodik a tavaszról?

A hóvirág „csodájának” a megértéséhez két dolgot kell ismernünk. A hagymás és gumós növények előző évben gyűjtött tápanyagokból építik fel olyan korán virágjaikat és

azt, hogy az erdők lombjai alatt élő virágoknak sietni kell, hogy addig éljék le életük aktív szakaszát, amíg a napot eltakaró lombsátor feljűk nem borul.

Az összes, nagyon korán tavasszal virító virág többnyire hagymás vagy gumós és erdőkben vagy cserjék alatt él. A hagyma vagy a gumó a föld alatta elhelyezkedő raktár, amiben a növény tartaléktápanyagai gyűlnek meg és rejtli a következő évi levelek és virágok rügyeit is. Ha egy gyöngyike vagy tulipán vagy akár hóvirághagymát kihúzzunk őszzel a földből és hosszában kettévágjuk, látni fogjuk a húsos egymásra boruló hagymaleveleket a barna védőburok alatt. Ezekben tartalékolja a növény a tápanyagokat. A levelek közepén fehér és finom csúcsot látunk, ebből lesznek a következő évi levelek és a virág.

A kis előbújó levelek a fény hatására lebontják tápanyagaik egy részét és a lebontáskor keletkező hőenergia elegendő ahhoz, hogy a nap segítségével kis körben megolvassza a havat a növényke körül.

Hazánk híres és védett ritkasága a téltemető virág, a tözike, a tavaszi kankalin, és a valamivel később nyíló ibolya is gumós, illetve hagymás növények. Hagymája van a sziklák közt sokszor közvetlen hóolvadás után már nyíló kék gyöngyikének. Gumóban raktározza tápanyagait a leánykőrcsín és a tavaszi hérics is. A legkorábbiak ezek közül az erdei növények. Ezeknek nemcsak azért kell sietni, mert virágaikat elkészítették már az előző évben, hanem azért is, mert az életet adó napsugár csak tavasszal a lombfakadás előtt áll rendelkezésükre. A kankalin, gyöngyvirág és a hóvirág, de a téltemető is nemcsak virágát, hanem lombzatát is korán tavasszal kihozza és termését többnyire már a nyár elejére be is érleli. Az erdő lombzatának a teljes zárulása idejére, ami nálunk átlagosan június elején következik be, a hóvirágnak és a kankalinnak már csak sárguló leveleit és érett termését találjuk.

Tavasszal a hosszú téli bezártság után boldogan induló turisták és kirándulók sajnos nagy kárt tesznek

száma és a versenyek rendezése is sokat javult. Felújítottuk a Pílisben a „Hétvályús-forrást” a jövő évben a „Magda-forrás” rendbehozása kerül sorra.

DR. NESZMÉLYI REZSÓ
XI. KER.

„Természetbarát hetet” rendeztünk áprilisban a Fehérvári úti Kultúrházban. Háromszáz fő vett részt a Várgesztesen megrendezett kerületi találkozón. Szakosztályvezetőink értekezletét a Zala megyei Egerváron rendeztük. A jövő évit Debrecenben tartjuk.

SZÉKELY TAMÁS
XII. KER.

Programunk ráépül a Magyar Optikai Művek természetjáró szakosztályának működésére. Ennek keretén belül került sor egy nagyszabású társadalmi munkára, amely alkalommal újjáépítettünk egy megüresedett erdészházat Királyházán. A környék útjelzéseit rendszeresen karbantartjuk, a házunk közelében levő Magdolna forrást pedig foglалással látjuk el.

SZEBÉNYI GÉZA
XIII. KER.

Ez évben is megrendeztük a kerületi találkozót,

amelyen mintegy 500 természetjáró jelent meg. Lét-rehoztuk a kerületi kölcsonzó állomást, ahol lényegesen olcsóbb áron juthatnak hozzá tagjaink a különböző felszerelési tárgyakhoz. Tervezzük, hogy tárgyalást folytatunk az erdészeti szervekkel, használaton kívül álló erdészházaknak, kulcsosházak céljára történő átvétele végett.

SZÁVAY ÁRPÁD
XIV. KER.

A természetjárás népszerűsítése érdekében két nagy találkozót rendeztünk, amelyek szép számmal vettek részt tagjaink. Fotoversenyt szerveztünk. A szabadon választott témákon kívül, meghatározott tájképeket is le kellett fényképezniük a résztvevőknek és bizonyos útvonalat is végig kellett járniuk. Sikerült új iskolai szakosztályt is alakítani. A jövő évben segítséget nyújtunk az iskoláknak az „Üttörő Kéktúra” útvonalának bejárásához.

NAGY ERNŐ XV. KER.

A versenysport terén értünk el jó eredményeket. Külön versenyt rendeztünk az idősebb korosztályok részére a „hagyományos” versenyszabályok szerint. Tervezzük, hogy állandó tábor

létesítünk Kilián-telepen, és ötfordulós tömegesítő túrapontversenyt rendezünk szakosztályaink részére.

BECK REZSÓ XVI—
XVII. KER.

Szövetségünk működése igen nagy területre terjed ki, nagyok a távolságok az egyes szakosztályok és a kerületi szövetség között. Ennek ellenére évről-évre emelkedik a kerületben a szervezett természetparátok száma, és ami különösen örvendetes, a taglétszám fele, fiatal. Első helyen állunk ebben a fővárosban.

MADARÁSZ JÓZSEF
XVIII. KER.

A kerületi KISZ bizottság KISZ klubjának tagjai közül kívánjuk megalakítani a kerületi központi természetjáró szakosztályt.

KÁLMÁN BÉLA
XIX. KER.

Eredménynek tekintjük, hogy a létszám emelkedett, amelyen belül növekedett az ifjúságiak számaránya is. Kerületi turistaklubot hoztunk létre, ahol film és diavetítéses előadásokkal népszerűsítjük sportágunkat. A jövő évben megalakítjuk a kerületi központi természetjáró szakosztályt.

RÉDER JÁNOS
XXI. KER.

A Csepel SC által kiírt kupaversenybe a természetjáró szakosztályokat mozgósítottuk. Szövetségünk az év folyamán 8 különjáratot és 3 különvonatot indított. A jövő évben a bel-földi hajó- és vonatkirándulásaink mellett kéthetes hajókirándulást is szervezünk külföldre.

FELKER GYÓZÓ
XXII. KER.

Kerületünkben emelkedett a taglétszám, és jól működött az erdei szolgálat is. A területünkhöz tartozó Kamaraerdőben az év folyamán egyetlen tüzeset sem fordult elő, amelyért az illetékes erdőgazgatóság elismerését fejezte ki. 1969. évben kéthetes zempléni táborozást és 3 hetes olaszországi autóbustúrát rendeztünk.

Budapesten az előző évhez képest némileg csökkent a szervezett természetbarátok száma, azonban ez korántsem jelenti azt, mintha a mozgalom ereje gyengült volna. A kerületi vezetők rövid nyilatkozatai azt bizonyítják, hogy tartalmilag sokat gazdagodott ebben az évben is a budapesti természetbarát mozgalom.

Dr. Kürthy Miklós

az erdő díszében, a tavaszi virágokban. Az évről évre letarolt virágok ugyanis nem tudnak szaporodni, mert virágjaikat és ezzel magvaikat elviszik a kirándulók és ezek többnyire még az úton, de legjobb esetben otthon a vázában megsemmisülnek. A hagymás és gumós növények ugyan apró sarjaghagymákkal is képesek szaporodni, de a mindig ilyen szaporodásra kényszerített egyedek elkorcsosulnak és nem virítanak olyan dúsan, mintha magról kelnének. Ezért, ha azt akarjuk, lányaink és fiaink is gyönyörködjenek egyszer majd a tavaszi virág-pompában, hagyjunk meg mindig néhány szál virágot mindenütt, hogy magvat kössön és szaporodjon. Csak annyit vigyünk haza, amennyi okvetlen kell. Nincs szomorúbb látvány, mint a környékbeli villamos és autóbusz végállomásokon oly gyakran látható száraz „széna” halomok, melyek a tapasztalatlan kirándulók „virágszedésének” eredményei.

Dr. Agócsy Pál

Turistaellátó Vállalat

Budapest, VI., Lenin krt. 55.

Telefon: 224-230, 224-412. Telex: 0-794

Új nyitvatartási rend:

Naponta: 9—19 óráig

Szombaton: 9—13 óráig

Egyéni és csoportos szállás-foglalás és étkezés-előfizetés

valamennyi turistaházba.

Elővételi autóbuszjegy

az egész ország területére

60 napos elővetelben

Autóbusz különjárat

megrendelhető: bel- és külföldre.

KERESSE FEL HÁZAINKAT!

KIVALÓ SZÁNKOZÁSI ÉS SIELESI LEHETŐSÉGEK.

AZ EZERTORNYŰ HEGYSÉG

SZUMÁTRAI
RIPORT

Az ismeretlen hegység-ről az első híradást még Jáván, Jogjakarta városában hallottam. A Gadjah Mada Egyetem földrajzi tanszékének vezetője mesélte: — Nyolc évvel ezelőtt végigutaztam Szumátra-szigeten. Sawahlunto vidékén távolból egy érdekes, tornyos karsztvidéket pillantottam meg...

Hiába faggattam a részletekről, ez volt minden, amit a professzor a hegységről tudott. A terület még csak hiányosan volt feltérképezve, a geológusok is csak futólag jártak arra...

Az elveszett és megtalált karsztvidék

Akkortájt már közeleg éve tartózkodtam az Indonéz-szigetvilágban. Főleg a karsztos mészkőterületeket tanulmányoztam Jáván és a keleti szigeteken. A mészkőfelszínek lepusztulásának törvényszerűségeit kutattam a trópusi klíma sajátos feltételei mellett. Az Indonéz-archipelágus hálás terület az ilyen vizsgálódások számára, mivel a szigetvilág változatos geológiai múltja sokfelé lehetővé tette a karsztvidékek kifejlődését.

Djakartából hajóval utaztam a nyugat-szumátrai Padangba. A nyolcszáz fedélzeti utas között én voltam az egyedüli európai. Világosabb borszínemnek, külföldi mivoltomnak egyetlen előnye volt: amíg a többiek órákig álltak sorba egy-egy tányérka rizsért, nekem szabad bejárásom volt a konyhára.

...Összebarátkoztam egy padangi egyetemi hallgatóval. Tőle tudtam meg,

hogy a sawahluntoi szénbányát a Lengyel Népköztársaság patronálja, lengyel szakemberek irányításával folyik a termelés modernizálása. A kellemes hír, hogy az ismeretlen területen lengyel barátokra akadhatok, egészen felvilányozott...

Hajónk napokig úszkált a sziget nyugati partjai előtt, s így bőséges alkalmam nyílt, hogy távcsővel rendszeresen végigpásztázzam a partvidéket.

A szigetvilág harmadik legnagyobb szigetének, a 435.000 km² területű Szumátrának (indonéz helyesírással: Sumatera) felszíni képe látszólag egyszerű. Az ÉNy-DK irányban 1650 km hosszan elnyúló sziget tengelyét a Barisan-hegyláncok az Eurázsiai-hegységrendszer vonulatai képezik, amelyekhez két oldalt keskenyebb-szélesebb lapályos területek csatlakoznak. A törésvonalak mentén erőteljes vulkanikus tevékenység tapasztalható.

A kis lengyel csoportot Sawahlunto mellett egy dombtetőn, a hajdani holland bányaiagazgató rezidenciájában találtam meg. Az indonézek a pazar világot új lakóikról „Wisma Pollandia”-nak nevezték el. A házigazdák szeretettel s lengyel vodkával fogadtak.

— Nem ismerek a környéken ilyen toronykarsztvidéket — felelte kérdésemre Karol Turkowski bányamérnök, a lengyel csoport vezetője. — Talán a bányaiagazgatóságon többet tudnak...

A bányaiagazgatóságon tett látogatásunk sem hozott eredményt: a szigetvilág egyik legnagyobb bányüzemében még geológus sem volt. A környékről

készült holland térképek karsztos területeket nem mutattak... Talán tévedett a jogjakartai professzor?

Előkerült egy idősebb helybéli férfi. Ő végre mondott valamit.

— Három éve jártak itt szovjet geológusok. Velük voltam Batumandjulur környékén. Ott csupa mészkő minden...

Batumandjulur! A név biztató. Lefordítva: a „batu” követ, a „mandjulur” pedig valami különlegest, fennsőbbiséget jelent.

A bányaiagazgatóság segítségével expedíciót szerveztünk a vidékre, s bár mészkőhegyeket találtunk, de azok még sem azok voltak, amiket kerestem...

A hajnali órákban, kissé mámoros fejjel egy bozontos ösvényen elindultam a környék legkiemelkedőbb hegycsúcsára. Egyórás mászás után felértem a tetőre, ahol katonai őrség tanyázott. A felkelő nap sugarai bíborba öltöztették az eget. A mélyben az Umbilin-folyó völgyét fehér ködplaplan borította. Északnyugaton három nagy vulkáni kúp ágaskodott a környező hegyhátak fölé: az alsó Singgalang (2877 m), az aktív Marapi (2891 m), és a már halott Malintang (2262 m). S amikor észak felé tekintettem, nagyot dobbant a szívem!

— Megvan! Megvan a toronykarszt! — kiáltottam fel önfeledten magyarul. Az indonéz őrség tagjai összenéztek: megbolondult ez az alak?

A csillogó ködlepelből kiemelkedő harmadik hegyhát eltért a többitől. A tetője olyan csipkézett volt, mint a kakas taréja. Ilyen formákat csak a trópusi klíma alatt pusztuló mészkő alkothat!

Betájéltam az irányt, megbecsültem a távolságot. A taréjos hegyvonulat nem lehet messzebb légvonalban 30–35 kilométernél. A közbelső hegyvonulatokat azonban áthatolhatatlan sűrű őserdő fedte...

A Wisma Pollandiában adataimat egyeztettem a Djakartában kapott Szumátra térképpel. A toronykarszt a Malintang-vulkántól délkeletre, Balitangah falu közelében lehet. Turkowski ideadta Land Roverét, helybéli gépkocsivezetőjével együtt: menjünk el addig, ameddig tudunk és állapítsuk meg pontosabban a hegység fekvését, derítsük fel az odajutás lehetőségeit. Egy hegyhátra érve ismét előbukkant a távolból a csipkés, tarajos hegygerinc.

— Ó, az a Gunung Saribu! Az Ezertornyú-hegység... — mondta kísérőm.

Most már semmi kétség, megtaláltam a keresett közép-szumátrai trópusi karsztvidéket.

Minangkabau táncosok

Nehéznek bukkantam rá az ismeretlen karszt-hegységre, de még nehezebbnek tűnt az oda való eljutás. Térképeim alapján úgy terveztem: észak felől, a Pajakumbuh-medencéből a Malintang-vulkán lejtőin átkelve kísérlem meg az Ezertornyú-hegység elérését.

Közép-Szumátra legszebb városa Bukittinggi. Termékeny vulkanikus dombokon épült, közel ezer méter magasságban. Kellemes éghajlata miatt a gyarmati időkben a sziget nyugati részeinek székhelye volt. Bukittinggiből autóbusszal utazhattam kelet felé a kis Pajakumbuh városkába, ahonnan a Sinamar-folyót követve gyalogszerrel folytattam az utat. Ahol az ösvény a legmagasabbra kapaszkodott a Malintang-vulkán oldalában, egyszerű kitarult előttem a világ: a ködös, párás tájból, mint valami óriási királyi korona ékes csúcsai, a Gunung Saribu ezernyi tornya rajzolódott ki.

A mészkőcsúcsok előterében négy-öt kilométer széles agyagos-márgás domb-ságk terül el, amelyet gumifákkal telepítettek be. A szelíd lejtőkől óriási fogorhoz hasonlóan emelkednek ki a 150–200 méter magas, szorosan egymáshoz tapadó fehér mészkőszikrek. A buja trópusi növényzet

dúsan befonja a tornyok közeit, tetőit, de sokszor a függőleges falakat is. Ez az ember számára járhatatlan sziklavilág a majmok háborítatlan hazája: szemtelen rikácsolásaikkal csúfolják az onnan kirekesztett embert.

A karsztos hegyvonulat nyugati lábánál, a Sinamafolyó partján egész sor kis falu bújik meg a hatalmas trópusi fák árnyékában. A falvak lakói a *minangkabau* népcsoportozhoz tartoznak. *Balaitangah* faluban szálltam meg, ahol éppen egy törzsi táncmulatság közepébe cseppentem. Ideselegyetek a környező falvak legügyesebb férfiai, hogy összemérjék erejüket. A páros küzdelem különleges harci játékból áll, amelyek a birkózás, a vívás és a művészi tánc mozdulatait egyesítették.

Különösen két vetélkedő játék ragadt meg emlékezetemben: a *pentjék* és a *silat*.

A *pentjék*ben a két küzdő fél könnyed tánclepekkel ugrik a színre, majd nagyokat dobantva kerülgetik egymást. Kézfejjüket csuklóban hátrahajlítják: ilyen tartásban karmozdulataik a bali táncosokéra emlékeztetnek. A kézfej hátra hajtása itt azonban azt jelenti, hogy a következő kemény párharcban a vetélkedők kezüket nem használhatják. Egy alkalmas pillanatban hirtelen egymásnak ront a két félmeztelen alak, karjaikkal és lábaikkal próbálják az ellenfelet földre kényszeríteni. Ez sohasem sikerül egyszerre, a bámuló tömeg harsány kiáltással biztatja a küzdőket. Azok újra körültáncolják egymást, dobantva ugranak, majd ismétlenül összecsapnak. Mozdulataik váratlanok, villámgyorsak. Ha valamilyen harcossnak sikerült ellenfelét földre szorítania, jobb karját ütésre készen a magasba emeli, s kezét most már ökölbe szorítja. Ez azonban csak jelképes mozdulat, az ököl nem sújt le, és a közönség tombolva ünnepli a győztest.

A *silat* sokkal veszélyesebb játék. A két minangkabau harcoss éles bozótvágó késekkel ront egymásnak. Olyan gyorsan csapkodnak egymás felé a villogó késekkel, hogy alig tudom követni mozdulataikat. A nagy hadonászásban többször egymásnak rontanak, de csodák-csodája, a késektől egyik fél sem sérült meg. A *silat*ban az

széri meg a győzelmet, aki a másikat földre tudja kényszeríteni, és az ellenfél kést tartó kezét ártalmatlanná teszi.

Fehér halak és barlanglakó madarak

A Gunung Saribu mintegy 30 km hosszú mészkőbarrikád, amely mindössze 4–5 km széles. Igen kemény, tömör, kristályos mészkő építi fel. Kelet felől, a szabadon álló, őserdővel fedett gránitboltozatról a felszíni vizek a mészkővonulat felé zúdulnak, és mély szurdokban, de gyakran hatalmas barlangüregekben törnek át azon. Maga a *Sinamafolyó* is kedvet kapott a mészkőtörlesz áthatására: az *Umbilinnel* egyesülve nyugat felől ostromolta meg a mészkőfalakat, de csak messze délen sikerült azt áttörnie. A győztes folyó itt már a *Kuantan* nevet vette fel, majd *Inderagiri* néven, a sziget keleti alluviális lapályain lecsendesedve folytatja útját kelet felé, a *Malakka*-tengerszoros sekély szöke vizébe.

A karsztvonulat legnagyobb búvófolyója a *Sangki*. Az összeszabdalt gránitfelszínen sok bővíző patak vizét egyesíti és hatalmas üregrendszeret vágott az elébe állt mészkőtörleszba. Az üregek gyors bővítését nemcsak a víz oldóhatása, hanem elsősorban a sebes víz által sodort éles, kemény gránittörmelék segíti elő, amely szinte reszelő szerepét tölti be. A búvóló barlangjárat a hegyvonulat közepén felszakadt, a *Sangki* vize hosszú szakadékdolina alján vág keresztül, majd ismét eltűnik egy sötét barlangszájban.

A vázlatos térképen találtam egy ösvényjelzést, amely *Kotopandjang* faluból a *Sangki*-barlangfolyó felett vezetett át a karsztvonulat keleti oldalára. A falufőnök a fejét csóválta:

— Az ösvényt felfalta az őserdő. Parangokkal (bozótvágó nagy késekkel) lehetne újra megnyitni, de az legalább két-három napi munka...

Tandjungbonaiar falunál végül mégis sikerült átkelnem a mészkőtornyok között. A terület tengerszint feletti magassága 700–800 méter, a mészkőcsúcsok környezetükhöz viszonyítva 200–300 méter magasságba emelkednek ki. A karsztvidékre évente 2000–3000 milliméter csapadék

hull, rendszerint heves zivatarok formájában, ami szintén nagyban hozzájárul a karsztos tömb „kifaragásához”.

A geológiai helyzet és a sajátos trópusi klímaviszonyok következtében a Gunung Saribuban hiányoznak a hazai karsztokra jellemző negatív formák, a tálszerű töbrök vagy dolinák. Ezek helyett mély, hegyközi szakadékrendszerek dominálnak, amelyek éles, meredek tornyokká szabdalják a mészkőfennsíkot. A sziklafalak aláhajló részein a külszínen hatalmas cseppkőképződmények, sztalaktitok alakultak ki, bizonyítva, hogy a felszínre hulló csapadékvíz a trópusi körülmények között milyen gyors felszíni oldóhatást végez, illetve milyen hamar túltelítette válik.

A hegyvonulat keleti peremét követtem keskeny ösvényeken, néhány minangkabau fiatalemberrel. Egy ízben tigris sétált át az ösvényen előttünk, pillanatra megállt, becsmerlően ránk tekintett, majd eltűnt a bokrok közt. A tigris elég gyakori állat ezen a vidéken. Majom is akad vagy tíz-féle, de a nagy emberszabású „*oranghutan*” (orang=ember, hutan=erdő, tehát indonézről lefordítva: erdei ember) már teljesen kiveszett erről a vidékről.

Pár nappal később *Sungaitampang* falunál egész sor barlangnyílásra akadunk, amelyeket búvópatakok alakítottak ki. Az egyikbe éppen két minangkabau férfi ereszkedett le. Sűrű szövetű fekete hálókat vittek magukkal:

— Mit csinálnak ezek az emberek a barlangban? — kérdeztem.

— Halászni mennek — hallottam megrökönyödvé. — A barlangokban fehér halak és rákok élnek. Ezeket fogdossák és eszik... Ebben a barlangban fehér mérgekgyírok is találhatóak... Nagyon veszélyesek...

Sisawah falunál alkalمام nyílt a barátságos falufőnök segítségével expedíciót szerveznem a *Lintabung* nevű patakos barlangba. Tudományos gyűjteményünk kiegészítésére barlangi halakat és rákokat fogdostunk össze. Sok denevér is él a barlangban, azonkívül egy *lajang-la-*

jang nevű kis madárka, amely mohából sziklapárkányokra építi fészket, és ott a barlang örök sötétjében költi ki mogyoró nagyságú tojásait.

Barlangos expedíciónk „fővezére” *Sjamsoe Anwar* volt, a sisawahi helyettes falufőnök. Mozgékony, bőbeszédű emberke, aki még az alacsonytermetű minangkabauk közt is eltörpült, tehát a legjobb fizikai adottságokkal rendelkezett a föld alatti lyukak bekuszálásához. *Anwar* még csak 35 éves volt, de már 12 apróság boldog apjának vallhatta magát. A másik helybeli társunk egy fiatal tanító, őt különös ténykedésem megismerése csábította a barlangba.

A barlang cseppkövei erősen mállottak. Külön érdekesség a sok-sok horogalakú görbe cseppkő, melyek néhol erdőszerűen vonják be a sziklafalakat és a nagyobb sztalaktitokat. Víz-, kőzet- és hordalékmintákat vettünk, hőmérséklet méréseket végeztünk.

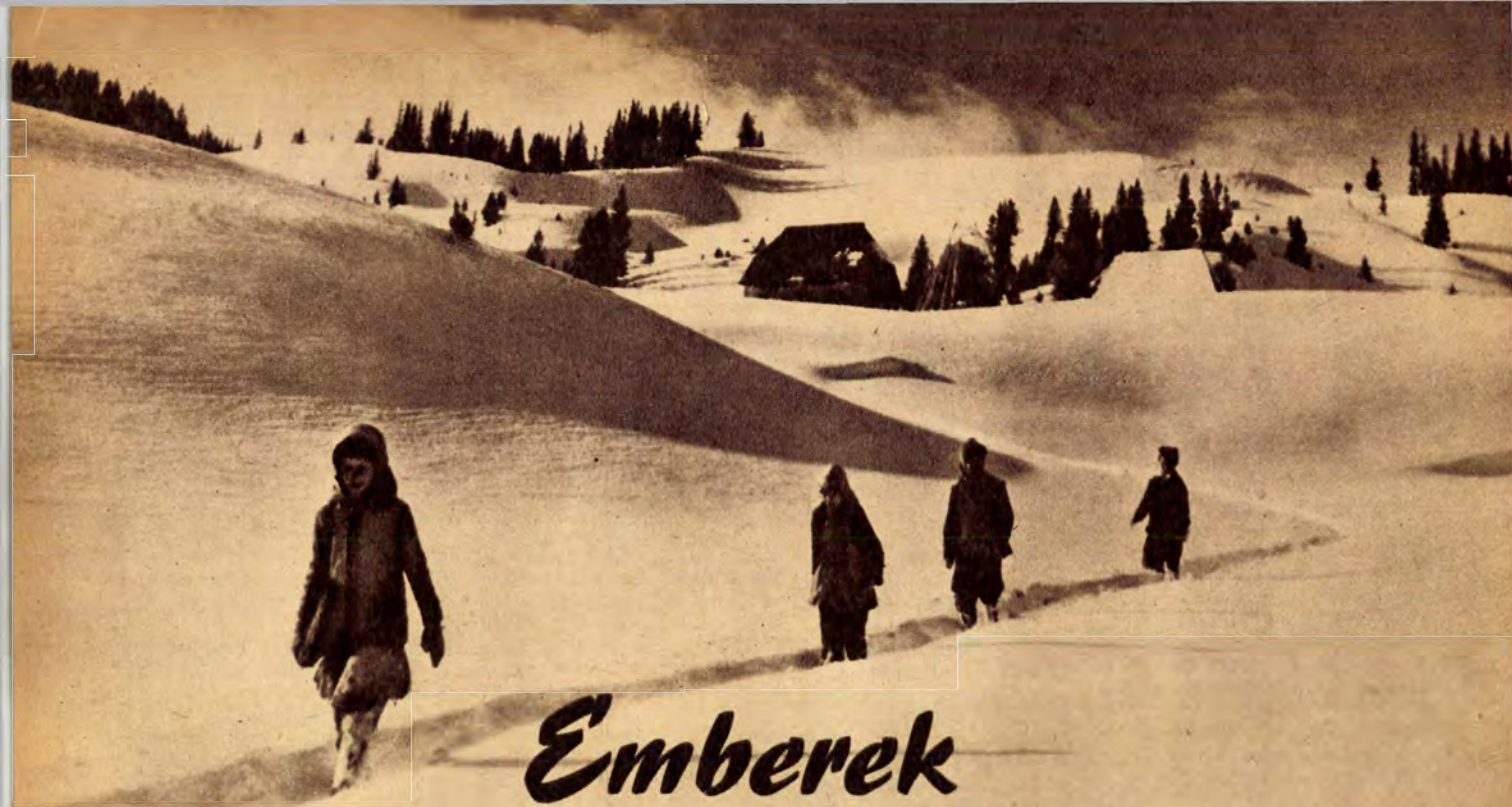
Jó messzire bent járhatunk már a föld gyomrában, de a tágas barlangnak nem akart vége szakadni. Zseblámpáink pislákolni keztek, vissza kellett fordulnunk...

Gazdag gyűjteménnyel, egy jegyzetfüzetet kitöltő adathalmazzal bújtunk elő a bejáratot eltorlaszoló sziklák közül. A barlangkutatás történetében az első, — de talán nem utolsó — közös minangkabau-magyar expedíció teljes sikerrel zárult...

Dr. Balázs Dénes

Ilyen művészen díszített oszlopos építményben tartják a minangkabau családok legnagyobb értéküket, a rizst

Emberek JUGOSZLÁVIA TIBETJÉBEN

Az időjárási viszonyokat illetően — Jugoszláviának is megvan a maga Tibetje. Montenegró egyik vidékén hatalmas, jeges, meredek és rideg hegyekkel körülvéve fekszik mindössze 8234 lakóival a kis város, Savnik, — több méter magas hótakaróba beágyazva.

Már novemberben elbúcsúznak Savnik lakói rokonaiktól és barátaiktól. Beszerzik a szükséges élelmiszert, és bevonulnak a hó világába. Savnik minden télen legkevesebb 2 és 1/2 hónapig él a világtól elzárva. De előfordul, hogy a jég világa fél évig is eltart. Savnik felett ilyenkor megjelenik a helikopter, hogy a betegek segítséget kapjanak.

A bátrabb emberek néha nekivágnak gyalog is a hóviharon keresztül — a legközelebb fekvő — Niksic falucskáig. A 47 km-es utat kb. 2—3 nap alatt teszik meg.

A nehéz körülményektől megedzett hegyi emberek, szívélyesek, emberszeretők, vendégszeretők. Megőrizték jókedélyüket. Egy újságíró megkérdezte a savniki polgármestert: „mi történik, ha valami sürgős elintéznivaló akad — és a hóvihar olyan erős, hogy a helikopter sem kelhet útra?” — „Ha sürgős, akkor a paraszt gyorsan a városba megy, két nap helyett az utat egy nap alatt teszi meg”. „De, ha nem tud átvergni?” — „Akkor gyorsan leveti a kabátját és cipőjét, és csak tavasszal siet a városba”.

Savnik mindössze 55 km-re fekszik légvonalban a tengertől, ahol a Földközi-tengeri növényzet is megél. A hatalmas hegyláncok azonban, mint valami hatalmas kőfüggönyök megakadályozzák a meleg Földközi-tengeri klíma beáramlását Savnikba.

Csak egy pár évtizede, hogy a Montenegróban levő Kotori öblöt a szárazfölddel összekötötték. Az út természeti szépsége, és története által legendássá vált. Festői tájakon halad keresztül, sokszor a sziklák mély völgyébe vág be. Savnik is kapott tehát egy utat, mely 158 km hosszúságban, szakadékokon keresztül vezet. Nyári napokon valósággal élmény ezen a tájon átutazni. A Kotori öböltől 55 km hosszú út vezet Titogradba, mely onnan Niksic felé

— további 56 km-en keresztül — a termékeny Zeta völgyén halad át. Niksic-től Savnik 47 km. A környék hegyes, völgyes. Az út télen általában járhatatlan. Sok meredélye, fel-földje van, rohanó hegyi patakok és folyók szelik át és bennük szinte „forranak” a halak.

Egyikét ezeknek a hegyeknek, „végnélkülinek” hívják, ami valószínűleg onnan ered, hogy télen az itt közlekedő embernek úgy tűnik, a hónak, — a hófúvásoktól, a farkasoktól való félelemnek soha nem lesz vége.

A „végnélküli út” végén kis falu fekszik, pár házacskával, melyet lakói már ősidők óta „Vucje”-nek, vagyis Farkas falvának neveznek. Apáról fiúra száll egy történet, mely lassan legendává vált.

„Egy paraszt a faluba indult, és későn vette észre, hogy farkascorda kerítette be. Mindössze kés és görbe kard volt nála. Reggel széttépve találták meg, körülötte 27 farkas csontjaival. Az éhes farkascorda a paraszt által agyonütött farkasokat is felfalta”. Ezért hívják a helységet „Vucje”-nek.

Amikor a jugoszláv televízió sorozatán vetítette az ország legvadabb tájait, a nézők — kivétel nélkül — a legszebb hegyvidéknek Savnikot és környékét tartották.

A jugoszláv nézők is először látták az eddig ismeretlen Komarnicanon-t. A hely joggal nyerte el a „Naavidao”. vagyis „soha nem látott” nevet.

A MAGYAR régészet regénye

Mint amikor filmet vagy színdarabot nézünk: olyan az érzésünk a könyv olvasásakor. Ötvenezer évvel ezelőtt az érdi ősemlék tanyájára látogatunk, aztán az istállóskői és a Szeleta-barlangba, a ságvári rénszarvas-vadászványokra és a Pilis „barlangi eszkimói” közé. Később Szentés mellé, a négyezeröttszáz éves Tűzköves faluba, a kultikus szobrocskákat készítő „X” agyagműves mester műhelyébe érkezünk, de el-sétálunk a Bükk barlangjaiba is. Ezeket követően már a római Pannóniában bolyongunk. Nem is kétezer éve, a világbirodalom kiépített útjain járhatjuk be a nyílegyenes utcájú, mérnökileg megtervezett városokat: Savariát, Aquincumot — Alsó-Pannónia fővárosát és a légió székhelyét —, Intercisát és Sopianat. Mozgékony korszakban, a népvándorlások idején érünk Nagyszék-sősrá a hun fejedelmi, Bakodpusztára a germán fejedelmű és Kun-ágotára az avar sárhoz. A honfoglaláskor Kecskemét mellé temették Bene vitézt, sírja után megtekintjük a geszterédi sírt, majd a Tiszaeszlár-Basahalomnál talált falut. Ezután a kis V. László gondozóját, Kottanner Jánosné követve már az 1440-es évek Esztergomjában va-

gyunk, részt veszünk a fehérvári koronázáson, egy középkori faluban járunk, s a virágzó Sopront nézzük meg. A török világon Evlia Cselebi lesz vezetőnk: nemcsak Budát, a palota és a fürdők világát, hanem Jakováli Hasszán városát, Pécsét is meglátjuk, s követi úton Egerbe jutunk. A kuruc időkben a gyermek II. Rákóczi Ferenc lakóhelyeit — Regéct, Szerencset és Sárospatakat — keressük fel, megismerjük a kor szereplő személyeit, sőt Földvárnál Bottyán csatájában veszünk részt, majd elkerülünk a romhányi csatamezőre. Harcok vihara után, eljövendő viharok előtt, a barokk 18. században fejezzük be utazásunkat: Pest életétől, Mária Terézia és Ferenc császár látogatása idején Gödöllőtől, a főúri, főpapi Váctól és Esterházy Miklós pompás-pompázó ünnepségeitől búcsúzunk el.

Persze, hogy nem vagyunk jelen mindig és mindenhol. De mennyi érdekes, izgalmas és gyönyörű helyre jutunk el! Tulajdonképpen a könyv más címet érdemelt volna. Például: „Történeti túrák Magyarországon”. Hiszen amíg a szabályos útikönyvek helyről helyre, a térben vezetnek bennünket, ez a mű elsősorban az időben kalauzolja a turistát. Az egyes fejezeteket egy-egy kitérő régészünk, történé-szünk vagy művésztörténé-szünk írta, hol valóságos útleírás-ként, hol szórakoztató esszé-ként, hol színes, szinte szépirodalmi elbeszélésként, mint a kötetet is szerkesztő Szombathy Viktor.

Sokféle könyvben megtalálhatjuk, hogy mit kell megnéznünk, de A magyar régészet regénye azon ritka könyv, amely azt is elmondja, hogyan nézzünk. Sok hely és sok esemény érdemes még arra, hogy további kötetekben feldolgozzák — annyi újítással, hogy a szöveget képmelléklet is kísérije.

Buzinkay Géza

FOTOTANÁCSADÓ

Az elmúlt években a fényképezés is igen sokat fejlődött. Egyik igen nagy eredményét a magasérzékenységű 26—27 DIN-es filmeket, mintha egyenesen a természetjárók részére találták volna fel. Kora hajnalban — késő délután, vagy nagyon borús — ködös időben, mély szakadéokban, vagy éppen egy turistaház vagy műemlék kastély belső helyiségeiben ezt a filmfajtát igen jól lehet használni. Megkönnyíti a felsorolt témák fényképezését a nagyobb fényerejű 2—2,8-as objektív és az olyan zárszerkezet, amelyekkel $\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{4}$ sec. stb. időket is lehet exponálni. Kézből 1/60—1/30-ad sec. időt exponálhatunk az elmozdulás veszélye nélkül, az ennél hosszabb 1/15—1/8-ad stb. sec.-al fényképezve gépünket asztalra, padra, állványra kell helyezni.

A fotokereskedelem forgalomba hozt kisméretű állványokat, mely 10 részes és igen kis helyen elfér, s nagyon könnyű. Csak persze a sokadik kilométer után ez is milyen sok. Ezért ajánlatos az ún. zsinog-állvány elkészítése. Damilszal egyik végén hurkot képezzünk, ezt ráerősítjük a táskacavarunkra (ilyen csavar olcsón külön is kapható), s a damilszal másik végén képzett hurokba cipőnköt bele illesztjük. Természetesen a damilszal hosszát testhosszunk szerint választjuk meg. A legfontosabb, hogy igen feszes legyen. Használhatunk spárgát is. E szerény eszköz igazán kis helyen elfér és lehetővé teszi az elmozdulás mentességet, hosszabb expozíciós idővel készített felvételeinknél. Ugyancsak szinte a turisták részére alakították ki az igen kisméretű egyesvakú és örökvakú villanóberendezéseket. Villanó berendezésekkel ott is felvételt készíthetünk, ahol semmilyen fény nincs, pl. egy barlang mélyén, éjszaka, stb. Az egyesvakú berendezés igen olcsó, de minden felvételhez egy ún. egyes vakuégőt el kell lobbantani. Az örökvakú készülék villanócsöve 10—15 000 felvétel készítését teszi lehetővé (cseréje után még a készülék tovább használható). Kétféle változata kapható: az NC nickel kadmium akkumulátoros, melyet hálózati árammal fel kell tölteni s a száraz elemmel működő, melyhez csak 4 db-ból álló 1,5 voltos friss elemkészletet kell időnként beszerezni.

Kun Miklós

Az

UTASELLATÓ

pályaudvari éttermeiben ez évben is biztosítja turistacsoportok étkeztetését

kedvezményes áron.

**32 féle menüből választhat,
7 féle úticsomagból
rendelhet.**

A megrendelést legkésőbb 7 nappal az igénybevétel előtt írásban a következő címre kérjük küldeni:

UTASELLATÓ Vállalat, Üzemeltetési Osztály, Szakfelügyeleti Csoport, Budapest, V., Veres Pálné u. 24. sz. Telefon: 189-900/161 mellék.

Turistacsoportoknak kívánságra nyomtatott étkezési tájékoztatót küld, telefonon felvilágosítást ad az

UTASELLATÓ

F E N Y Ő F Ő

A vonat lassan indul ki Vinye vasútállomásról, eltűnik a kanyarban. Vasárnap van, a fűrésztelepen hallgatnak a gépek, nem zavarja semmi az erdő csendjét. Mi néhányan, akik itt leszálltunk, gyalog indulunk Fenyőfő felé. Csakhamar elérjük az erdőgazdaság csemetéskertjét, áthaladunk a *Hódosér* kis hídján, azután rátérünk az erdei gyalogútra, mely az ősfenyvesen keresztül egészen a községig vezet.

Ez a gyönyörű fenyveserdő védett terület. Mintegy 12–15 000 esztendő előtti korszakból maradt fenn a Bakonyban a fenyőfői ősfenyves. A fák átlagmagassága 18 méter, dűsan, szépen fejlettek. Növényzete is figyelemre méltó, a magas hegységek és az alföldi tájak növényzete él itt együtt. Puhán süppedő mohaszőnyeg, a tisztásokon árvalányhaj, sárga naprózsa, ibolya és gyöngyvirág virít az évszakoknak megfelelően. Ősszel a sokszínű erdei lomb díszíti az erdőt. Télen is szép itt, amikor hó borít mindent és a napsütésben gyémántként csillognak a hópelyhek, a vadrózsák piros bogyói még télen is színt varázsolnak a havas tájba. A fenyőnek valamennyi változata megtalálható itt. Szinte törpének érzi magát az ember, amikor egy óriási vörösfenyőre felnéz. Cserfák és fehér-törzsű nyírfák teszik változatosá az erdőt, melynek nagyon gazdag a vadállománya. Szarvas, őz, vaddisznó, róka mókus él itt nagy számban. Az erdő sűrű mélyén pihennek. A dombok oldalában ássa meg a róka oduját, ahová alagúton közlekedik, vészkijáratot is csinál az odvasfa tövéhez, ezen menekül, ha veszély van.

A fák alatt rengeteg a gomba, mérges és szelíd fajták. Sok és sokféle madár van, harkály kopácsol, fenyőmadarak pityegnek, miközben szorgalmasan szedik a fenyőtobozokból hosszú csőrükkel a magvakat.

Kiérve az erdőből, festői kép tárul elénk. A hegyektől körülzárt síkságon kis falu látszik, határában apró tavacska, a körülötte levő dombokról elpusztultak a fenyőfák és a föld alól érdekes sziklatöredékek, üregek látszanak. Leülünk a domboldalon, mögöttünk zúg az ősfenyves és amíg gyönyörködünk a tájban, meghallgatjuk Fenyőfő legendáját.

„Élt itt egy gazdag ember. Aranyat, drágakövet gyűjtött össze és őrizte hatalmas kőházában. Nem vette észre, hogy egy szarka nézi a fenyőfák tetejéről a csillogó köveket, láncokat.

Egy napon futár érkezett messze földről. Jóbarátja küldött üzenetet, hogy meneküljön, mert a tatár betört Magyarországra, pusztít, öl, gyűjtogat és rabságba hurcolja az embereket. A szarka, mintha csak erre várt volna, az ablakon berepült és hordani kezdte a sok drágaságot fészkebe, mely egy hatalmas fenyőfa sűrű lombjai között volt.

Úgy döntött a gazdag ember, hogy itthon marad, bezárja házának kapuit. Nem törődött a sok szegény zsellérral, akik kis szalmatetős sárkunyhóban éltek.

A bölcs, öreg Gergő bátyja, amikor megtudta mi a veszedelem, maga köré gyűjtötte az embereket és így szólt: „Nem lesz baj, ha összetartunk emberek. Az asszonyok gyorsan süszenek kenyeret, a férfiak öljék meg a disznókat, marhákat, a húsuikat sózzák be, a fiatalok szénát-szalmát gyűjtsenek. Azután elvezette őket a fenyőfák között meglapult sziklák közé, ahol egy üregen keresztül hatalmas barlangba jutottak.

Miska, az egyik fiatal gyerek, fenn ült a fenyőfán, örködött és onnan jelentette: jönnek a tatárok, akik nekiestek a kőháznak, feldúlták, megtalálták a kincseket, a földesurat embereivel együtt rabságba vitték.

A földesúr nem jött többé vissza. Gergő bátya maga köré gyűjtötte az embereket, azután így szólt: megmenekültünk valamennyien, azért, mert, összetartottunk. Most fogjunk össze megint, építsük fel otthonunkat közösen. Van itt bőségesen fa, kivágjuk és ebből építsük fel a házakat. Amikor a legmagasabb fenyőfát kivágták, leesett róla a szarkafészkek, amelyek tele volt kincsekkel. Volt már miből építeni. Fel is épült a falu. Fenyőfő lett a neve, hogy a fenyőfa tetején volt a kincs, amiből a falu felépült.”

Messze járnak a férfiak munkába, bányába, fatelepen, dolgoznak, hetenként egyszer jönnek haza a családdhoz. A földdel inkább az idősebbek foglalkoznak.

Épül már az az út, amely összeköti Fenyőfőt a világgal és nemsokára viszi az iskolásokat *Bakonyszentlászlóra*. Üzlet és vendéglő is van a faluban. A közelben tárják fel az ország egyik legnagyobb bauxit bányáját, kivágják az ősfenyvest, vége lesz a csendnek, a vadak elköltöznek. Kiépül a falu és lassan elfelejtik a legendát.

Turistacsapatunk a *Pápalátó-kövek* és a *Likaskő* irányába indul tovább. Itt már felfelé húz az út, sziklás, meredek úton megyünk felfelé. A tetőre érkezve a fennsíkrol belátjuk az ősfenyvest és tiszta időben ellátunk egészen Pápaiig. Az út vadregényes, a szarvasok kedvenc helye.

Likaskőhöz értünk, kis pihenő után indulunk tovább az állomás felé, énekszóval és a leszálló alkony egy csapat kipurult arcú, jókedvű turistát lát menetelni.

Kenyeres Katalin

Utazásainál vegye igénybe az

IBUSZ

SZOLGÁLTATÁSAIT

Bel-, külföldi vasúti-, hálókocsi-, távolsági autóbusz-,
repülő-, és hajójegyek elővételben

Szobafoglalás bel-, külföldi szállodákban és fizető vendéglátó helyeken

Útlevel és vízumintézés, valutavétel-eladás

Idegenforgalmi szolgáltatások biztosítása egyéni utasoknak külföldön

Az IBUSZ irodákban átvehető az 1969. évi társasutazások programja,
melyben a tengerparti nyaralástól kezdve a legszebb városok
megismerésén át a hegyvidéki üdülésig, ismét csaknem százféle külföldi
társasutazás között válogathat

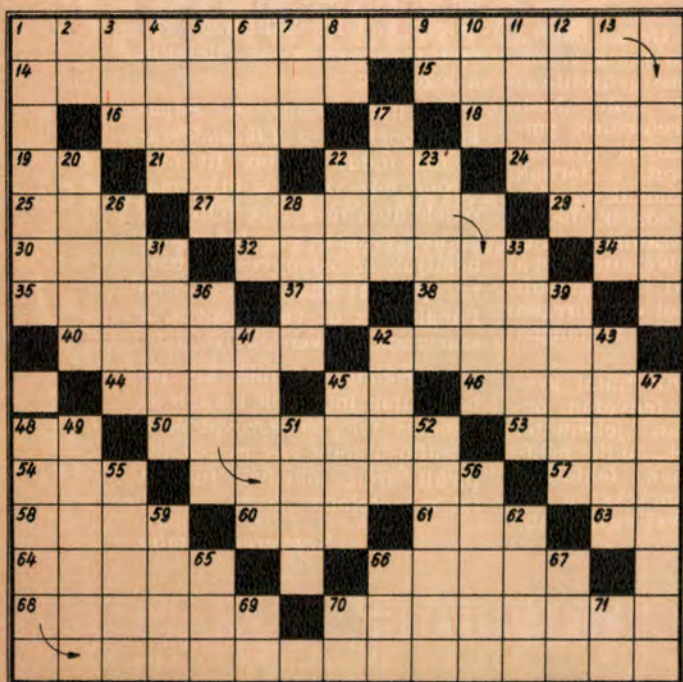
IBUSZ-TIT országjáró autóbusz-különjáratok, természetjárók részére

Különjáratú autóbuszok bérbeadása

Részletes tájékoztatás

díjtanácsadás

ÚJÉVI JÓKIVÁNSÁG

VIZSZINTES: 1. Idézet Ady Endre egyik írásából (első rész, zárt betűk: T, O, T) 14. Eső, hó, hulló permetező nedvességével átitat. 15. Eneklő, énekes (névelővel). 16. Fekete lóhere figurával ellátott kártyaszín. 18. Andok, dél-amerikai hegység más néven. 19. Indulatszó. 21. Villagos angol sör. 22. Ú Z S. 24. Két azonos morzejel. 25. Község Tolna megyében. 27. Az Ady-idézet második része. 29. Kén és higany vegyjele. 30. Hegyes származások. 32. Tasso „Megszabadított Jeruzsálem” c. eposzának főhőse. 34. ... ipso. 35. Női név. 37. Római 6. 38. Kis rágcsláló állat. 40. Olasz férfinév, Botticelli keresztnéve. 42. A rendeltetési helyére illeszt. 44. A Földközi-tengerben élő hal. 45. Távirati „O”. 46. Vallásos tiszteletben részesített növény vagy állat az indiánoknál. 48. Jelenleg. 50. Értékes takarmánynövény. 53. Ahogy hívják. 54. I N V. 57. Mázol. 58. Eszköz, szerszám része. 60. Arzen és fluor vegyjele. 61. Költőies indulatszó. 63. Tiltó szócseka. 64. Óvodába járó. 66. Kicsen. 68. Analizál. 70. Derül rajta.

FÜGGŐLEGES: 1. Tisztelet, elismerést kelt. 2. Germanium vegyjele. 3. Tag betűl, keverve. 4. Zadar, adriai kikötőváros korábbi neve. 5. Simán hasítá. 6. Atmázol. 7. G A F. 8. Országos Terhivatal. 9. Képző, -ve párja. 10. Női név. 11. Penge-tés hangszer. 12. Jótétemény. 13. A legnagyobb német költő

(1749—1832). 17. Ülőhely. 20. Nádaskóban élő költőző madár. 22. Kergetni, zavarni. 23. Berlin folyója. 26. Körbe-körbe forgat. 28. Aludtjéből kivált folyadék. 31. Megvételre ajánl. 33. Ördög, rossz szellem. 36. Az Ady-idézet harmadik része. 39. Konyhakerti növény. 41. Juhfajta. 42. Férfinév. 43. Az ebéd első fogása. 45. Egyike a legnagyobb hatású jelenkori német komponistáknak. 47. Etiópia volt császára. 48. Az Ady-idézet befejező része (zárt betűk: N, L) 49. Veszett fejszének ... 51. ... End (London nyomor-negyede) 52. Fehér szörzetű, vörös szemű ember, vagy állat. 55. Oltalmazom. 56. Debrecenben és környékén tréfásan így hívják a villamost. 59. A fa ágának zöldellő levélzete. 62. Melyik helyre? 65. Zell am ... 66. Mely személyek? 67. Nemzetközi író-klub. 69. Z R. 70. Kicsinyítő. 71. Tantál vegyjele.

Beküldendő a vízszintes 1., 27., függőleges 36. és 48. sz. sorok megfejtése. Határidő: január 15.

Előző számunkban közölt keresztrejtvény megfejtése: A természetnek úgy vagyunk rendi, Hogy télen hónapok köll a földön lenni.

Könyvjutalmat nyertek: Tantai László Bp. IV. Juhász Katalin Jászberény. Nagy Sándor Kistarcsa. Szabó Terézia Fertőd. II. Mészáros Ferenc Bp. XIV. Vörös Józsefné Paloznak. up. Csopak.

A HÓNAP KÉPEI

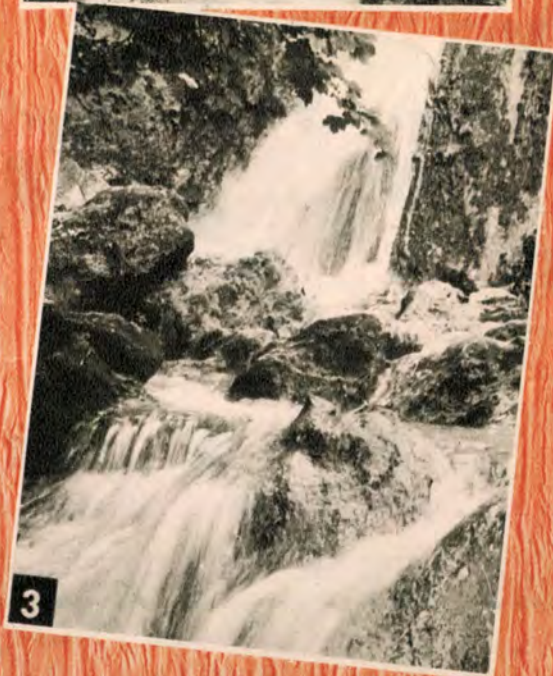
Új rovatunkban a turistafotósok azon legjobb képeit közöljük, amelyek mozgalmunk eseményeit, túráikon megismert szép tájakat, valamint elsesett érdekes portrékat, pillanatokot ábrázolnak. A legjobb fotót, mint „A Hónap képét”, külön 100 Ft jutalomban részesítjük.

JANUAR

1. Bükki partizánok emlékműve (Doma István, Miskolc). 2. Sirok. Kéktúra (Markovits Károly, Bp.). 3. Lillafüredi vizesés (Varga Ferenc, Bp.).

A HÓNAP KÉPE:

4. Őszi séta. Romhalmi Gyula felvétele, Bp., VIII., Bródy S. u. 36.

A KÖVETKEZŐ SZÁM TARTALMÁBÓL:

Ezerarcú Zala

Baranyai látogatás

Líbia sivatagjaiban

Hová utazhatunk külföldre

TURISTA

A MAGYAR TERMÉSZETBARÁT
SZÖVETSÉG LAPJA

1969 — 2

ÁRA: 3 Ft

AZ EZER VÖLGY FÖLDJE

FEHÉR MOSZKVA

LÍBIA SIVATAGJAIR

TURISTA

XV. évfolyam. 1969. február

TARTALOM

TURISTAÉLET

Látogatás Baranya megyében	6
Egy iskolai szakosztály	12
A Turista jelenti	24

HAZAI TÁJAK

Amit a Szamos mesél	7
Az ezer völgy földje	3
A Vöröstó	16
A Vecsem barlangrendszer	8
Jánoshalmától nyugatra	26
A nagyeceni kriptában	15
A Kovácsi-hegy	17

ÚTIKALAUZ — KÜLFÖLD

Moszkva fehérben	14
A Pienini Nemzeti Park	11
Thüringiai kalandozás	5

ÚTLEÍRÁS

A magyar—lengyel Afrika-expedíció	
II. Líbia sivatagjaiban	22

ÉRDEKES — HASZNOS

Ahol a madár sem jár	8
A táplálékot adó erdő	12
Kakukfű, kálmos, komló	6
Tóth Árpád, Budapest költője	20
Lakásgondok az állatvilágban	10
Miről írnak a turistalapok?	18

KALAND — IZGALOM — SZÓRAKOZÁS

Halálos baleset a Tátrában	16
----------------------------	----

TURISTA. Turisztikai, camping és utazási folyóirat. Felelős szerkesztő: **Endródi Lajos.** Szerkesztőbizottság: dr. Agócsy Pál, Antalffy Gyula, Kertész Miklós, dr. Kürthy Miklós, Mosonyi László, dr. Pápa Miklós, Székely Miklós, Szombathy Viktor, Tamás Ferenc. Szerkesztőség: Bp., V., Váci u. 62. T.: 182-932. Kiadja az Ifjúsági Lapkiadó Vállalat. Felelős kiadó: **Tóth László** igazgató. Kiadóhivatal: Bp., V., Révay u. 16. T.: 116-660. Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a Posta Központi Hírlapirodánál (KHI). Bp. József nádor tér 1.), a kézbesítőknél, bármelyik postahivatalnál és a posta hírlapüzleteiben közvetlenül, vagy csekkbefizetési lapon (csekkszám: 61.251, közületi 61.066), valamint átutalással a KHI. MNE. 8. sz. egyszámlájára. Előfizetési díj egy évre 36.— Ft, félévre 18.— Ft

INDEX: 25 814

68.1822 Egyetemi Nyomda mélynyomása, Budapest.

Felelős vezető: **Janka Gyula** igazgató

Megfoghatatlan hangulat várja a kirándulót a Mátrában. Itt talán még a hónap is más színe van. A hófödte hegyek között csend honol, mégsem kihalt a téli Mátra.

A siroki várrom fenséges magányából tekint le ránk, Parádfürdőn a gyönyörű parkban haragoszöld fenyőóriások, hatalmas tölgyek, évszázadok platánok fogadnak. Az üdülők örömteli zsvajjjal szállnak le az autóbusról. Ahogy a kis szelíd patak mellett tovahajtunk, néhány helybéli asszony mos, mint mondják, használ a víz a patyolat holmíknak. Azzal mit sem törődnek, hogy körös-körül félméteres a hó, karjukat csípi a fagy: szinte élvezettel sulykolnak. Ki hinné erről a csordogáló érről, hogy olvadáskor harsogva sodorja el a miniatűr hidakat, a felette meghúzódó porták fundamentumát nyaldosva.

Aztán, ahogy magasra kanyarul a szerpentin, szikrázó kékké válik az ég, fehér fényvel kisüt a nap, sugárnyalábjai vakító törzsű nyárfákon villognak. Ha ezt a medve látta, biztos visszabújt. Meleg éri arcodat, szetrétnél a csendes házikók között átálmogni egy boldogságos hetet.

Ahogy a galyai szálló elé kanyarodunk, kecses őzikék csodálkoznak ránk. Az ablakban a hőmérő már 23 fokig tornászta fel magát. Ahogy visszatekintesz a szálerdővel borított hegyek közé, a cukorszín ködfelhő úgy gomolyog a bíborlevelű fák, itt-ott kivörösülő omladékok felett, mint áldozati füst a halódó télnek.

Mátraházán néhány edzett hegyilakó napfürdőzve dacol a hűs délutáni szellővel, mely megrezzeníti a tüleveleket. Egy vidám kiáltásra vadgerle felel valahol. A Kékesen nemzetiszínűre festett kövön felirat — 1014 m — jelzi Magyarország legmagasabb pontját. Színes pulóverokba bújt fiúk, lányok siklanak tova léceiken. Hosszú, élvezetes zuhanás következik a mélybe, egymás után tűnnek el a távolban, hogy röviddel később jókedvű csevegés közepette kapaszkodjanak fel ismét a csúcra.

A Nap színe pirosra vált, a meleg párát lehelő barna humuszban már fejét kidugni készül tán az első hóvirág. Hazafelé indulunk, s aláereszkedvén a köd beborít mindent, sziluetté változtatva az egésznapos káprázatot.

Búcsúzunk tőled, Mátra!

Írta: **Selmeczy Attila**
Fotó: **Kölcseyi Zoltán**

Zala megyét az ezer völgy és száz patak földjeként emlegetik. Első hallásra talán erőltetett az elnevezés, később azonban a mondás igazságát megértjük. Aki jár a zalai földön, tényleg úgy érezheti, mintha a természet egy óriási vasgerelyét hosszában, keresztben húzogattott volna és így alakult ki a hosszú, egymást metsző völgyek sokasága.

A hosszú homokhátak, amelyek a Balaton közelében húzódnak, minden földrajzkönyv iskolapéldái. A völgyek pedig ahhoz járulnak hozzá, hogy Zala megye földje nagyon szép, változatos domborzattal rendelkezik. Ősszel, amikor ott kószáltam, az évszak csodálatos színei fényképész barátomat elragadtatót kiállításokra ösztönözték — legszívesebben mindegyik völgyben kiszállt volna a kocsiból fényképezni —, akkor figyeltem fel én is a völgyek sokaságára. Az út hegyre fel, völgybe le, majd a völgy egyik, másik oldalán vonul, mire egyiknek a végére érünk, már kezdődik a másik. Közöttük pedig ott rejtőzködnek a régi falvak, öreg várak, fejlődő új települések.

A megye központja Zalaegerszeg. Ennek a szép városnak van egy olyan látnivalója, amelyért igazán érdemes felkeresni. Ez az 1968. nyarán megnyílt Göcseji Falumúzeum. A Skansenek szerepéről sokat írtunk. A stockholmi skansen látása után vettem fel magam a Balaton menti skansen gondolatát, amely meg is valósult Tihanyban, kisebb részletekben. De amit a zalaiak alkottak, az előtt le a kalappal. Egy elsüllyedő világot támasztottak fel és őrizték meg a ma embere számára. Eleven történelem, néprajz, szociális és gazdasági ismeretek tára. Nehéz életük volt azoknak, akik a széles deszkákból hasított ágyakon feküdtek egykoron, fatányérból, fakanállal ettek, méccsel világítottak. Mérhetetlen messze vannak már tőlünk ezek az idők. De azért is jó látni ezt a gyűjteményt, hogy jobban érezhessük, honnan indultunk el.

Alig hagyjuk el Zalaegerszeget, egy emelkedésnél fehér falú vár tornyai emelkednek ki a zöld síkságból. Egervár, az egykori mocsárvár, amelyet a

megyei tanács 8 millió forintért gyönyörűen helyreállított. Mielőtt odaérünk, még a hasonló nevű község közepén is meg kell állanunk. Ott emelkedik a templom, amelynek befalazott, gyönyörű gótikus ablakait most állítják helyre. Hasonlatos lesz ezután a templom a köröshegyi, vagy a Szeged-alsóvárosi templomhoz, legalábbis a külsejében. Jó bevezető ez a várhoz, amelynek kapuját megilletődve lépjük át. Az 1241-ben épült vár lát-

Nagykapornok egykor erődítménnyel körülvett kolostora és temploma

ta Mátyás katonáit; utána végvári harcosok laktak, majd a kurucok 1706. évi győrvári csatájának győzelmét ünnepelték falai között. Ezután díszes kastély lett, a felszabadulás után pusztulásnak indult, amíg nagy költséggel vissza nem állították eredeti formájába. Saroktoronyos olasz bástyái már messziről felhívják a figyelmet. Minden torony tetején betűformájú szelkacsa áll, a környező nép naív hite szerint a négy betű azt jelenti: Rákóczi pipája jól szelel. Mintha csak a balatonakarattyai nagy fa Rákóczi mondája elevenedne meg itt is, ahol Rákóczi sohasem járt, amint a Balatonnál sem. Ma tanfolyamokat rendeznek falai között, hétről hétre új arcok jelennek meg folyosóin és a hideg-meleg vizes, központi fűtéses vár most méltó hivatást kapott.

Zalaegerszeg is belekerül a nemzetközi forgalomba azért, hogy már épül a Graz — Körmend — Zalaegerszeg — Keszthely nemzetközi út. És ez az út újabb, eddig alig ismert érdekességeket tár majd fel. Ilyen pl. Nagykapornok, amely eddig eléggé elzártnak fektült a völgyek között és mint kirándulós hely alig volt ismert. Pedig ahogy közele-

Az egervári vár. Járai MTI felv.

láthatók egyes helyein. Az egykori bencés, majd jezsuita kolostor ma iskola és kollégium.

Zala megye egyik legújabb és nagy hírre számot tartó érdekessége a zalakarosi meleg fürdő, amely nagy jövő előtt áll. Nemcsak azért, mert közel van a 7-es nemzetközi úthoz, hanem mert percnként 600 liter 90°-os kénese meleg vize kitűnő a reumatikus bántalmak ellen. Olajat fűrtak, akkor tört fel a meleg víz és a Zala megyei Tanács kitűnő megérzéssel és 10 millió forint költséggel kiépítette. Fedett fürdője még nincs, de három medencéjében máris ezrek élvezik a gyógyító vizet. Az 50 m-es medence tökéletes sportuszoda is egyben. Versenyuszoda, alig 20 km-re a Balatontól, ahol viszont egyetlen uszoda sem található! Még fából épített nyári sem, nemhogy ilyen gyönyörű csempézett sportlétesítmény. A medencéket kabinok övezik, harsogó zöld pázsit keretezi és nagyszerűen beleillik ebbe a képbe Kisfaludy Stróbl Zsigmond gyönyörű bronz aktszobra. A közelben a hegyoldalon fehérülő pince-sorok, szőlők és gyümölcsösök, jó kirándulós helyek a vendégeknek. Megkezdődött már a parcellázás és kijelölték az épülő szálloda helyét is. (A közelben fekvő világhírű Hévízen még ma sincs egy tisztességes szálloda.)

Zala megye sokáig úgy szerepelt az idegenforgalomban, mint eldugott érdektelen hely. Pár éve viszont annál nagyobbat ugrott és feliratkozott az idegenforgalmi térképekre. Gyönyörű völgyei, történelmi emlékei, új alkotásai megérdemlik, hogy turistáink kirándulási terükbe felvegyék.

Dr. Zákonyi Ferenc

SORTÚZ A LÁNCHÍDFŐ ELŐTT

(PESTI HÍRLAP 1918. OKTÓBER 29.)

„A rendőrség összeütközése a tüntetőkkel. Menekülés a golyózáporban. Két halott, 16 sebesült.” Ezt írja a Pesti Hírlap, „Az Est” információja szerint viszont: „Három halott, 55 sebesült.”

Csak két példát mutattunk a rövidség kedvéért. De ahány újságot elolvastunk, mindenütt más adatot találtunk, sőt a halottak és sebesültek nevei sem egyeznek.

Igy kezdődik Bokor Péter dokumentumfilm-rendező „Századunk” filmsorozata X. részének egyik fejezete.

RÉSZLET A FORGATÓKÖNYVBŐL

Ráczy Gyula miniszteri tanácsos hangja: „Kegyelmes Uram! Értsék meg végre! Ez már a forradalom. A kormányt gyorsan ki kell nevezni. Ez nagyon sürgős!”

Windischgrätz herceg, a király bizalmas tanácsadója: Nem kell olyan könnyen megijedni! Ha nálunk a söröskorsót gyorsabban emelgetik mint rendesen, akkor már forradalomról beszélnek. Ha nem türtőztetik magukat, közbüki lövetünk, és akkor majd rend lesz!

Narrátor: És az emberek elindulnak a Vár felé. Jókedvűen, zászlókkal, fegyvertelenül. Október 28-a délután. A Gizella térről (ma Vörösmarty tér) indul a tömeg, innen kirád a Dorottyia és a Vigadó utca felé. A tömeg nekirugaszkodik és elsöpri a kivezényelt kordont. Ekkor lép színre Lukachich altábornagy, a főváros nemrég kinevezett városparancsnoka.

Részlet Lukachich: „Magyarország megcsonkulásának okai” c. könyvéből: (102. oldal)

„A Duna parton a Honvéd tanezred egységei álltak. Ez volt a legjobbnak vélt karhatalmi csapat. De a kordon nem teljesítette kötelességét. Ekkor vezényeltetett a helyszínére a valóban megbízható és hűségese lovasrendőrség! Bennük nem csalódtak!”

NYOMOZÁS A TV-NÉZŐK SEGÍTSÉGÉVEL

Az ellentétes adatok arra készítették a rendezőt és forgatócsoportját, hogy szabályos nyomozást folytassanak le a magyar polgári forradalom első — s azóta sajnálatos módon feledésbe merült — áldozatainak kiderítésére.

Mindenekelőtt a TV nézőit szólították: jelentkezzenek a Lánchídi-csata áldozatainak még élő hozzátartozói!

EGY LEVÉL

„Tisztelt Szerkesztőség! A mi bátyánk Rizner István, aki akkor 22 éves volt, a Lánchídi-csatában esett el. Akkor én csak 9 éves kisfiú voltam, de a nővérem emlékszik mindenre... Rizner Ödön, Csillaghegy, Ady E. u.”

Ürömhegyre, Kintly Gézané Rizner Paula lakására Rizner István hűgához, már felvevőgéppel ment ki Bokor Péter rendező stábjára.

„Igen, Pista barátai elmesélték, hogyan történt ez a szerencsétlenség. Mellkas lövést kapott, mert Pista és turista társai az első sorokban mentek szembe a lovasrendőrökkel. Onnan bevánszorgott a Ritz Szállóba. Ott összeesett... egy vendég érkezett haza a szállóba és az belebotlott. Pista feljajdult, az meg elsikította magát, így összeszaladt a szálló személyzete, felvitték és ott kötözés közben meghalt.”

Megkaptuk az eredeti halotti anyakönyvet, ezzel elmentünk a Bonctani Intézetbe és a Kerepesi temetőbe. Mind a Mentők naplója, mind a temetői anyakönyv egybehangzóan tanúsítja: a Lánchídi-csata első áldozata: Rizner István 22 éves bádogossegéd. A halál oka a mellkas lött sebe.

Ezen a szálon elindulva megállapítottuk: a „Lánchídi-csatában” hárman haltak meg. A Kerepesi temetőben sírjaik helyén ma a kertészeti hulladékaik találhatóak. Az utókor megfeledkezett a forradalom első mártírjairól. Ez a TV adás talán némiképpen kiegyenlítette ezt a mulasztást, hiszen Rizner Istvánról elindulva mindhárom áldozatnak a nyomára jutott a forgatócsoport és rögzítette ezeket az emlékeket.

TURISTÁK

Kintlyné sok érdekes dolgot elmondott még Rizner Istvánról, ami természetesen nem fért bele egy történelmi dokumentumfilm kereteibe. Elmondta többek között, hogy a bátyja a Láng gyárban dolgozott. Jó munkás volt, nagyon szerették. Sokat olvasott, és szenvedélyes turista volt. A Munkás Turista Egyesület óbudai csoportjával járt a hegyekbe, maradt is egy fénykép, amely turistatársai körében ábr-

A Rizner-forrás a Börzsönyben
A régi és az 1959-es tábla

rázolja. Rizner István a Börzsönyben, amely még akkoriban korántsem volt olyan látogatott és felkapott kirándulóhely, mint manapság, felfedezett egy forrást. Ezt a forrást a barátai a 20-as években kikapították, és Rizner-torrásnak nevezték el. Az eredeti emléktábla ma is megtalálható a forrásnál, alatta egy újabb tábla, amelyet a Magyar Természetbarát Szövetség helyezett el 1959-ben. Úgy tűnik tehát, hogy a turisták nem feledkeztek meg a magyar forradalom első mártírjáról. Megkérdeztük a Turista Szövetség vezetőit: hogy konkrétan ki volt, azt nem tudták. Mindenképpen indokolt tehát, hogy megemlékezzünk Rizner Istvánról. Az első volt azok között, akik a munkás-turizmust elindították, s ezután hosszan folytatódott ez a sor az illegalitás évei alatt: József Attila és mások szabadtéri szemináriumai, az alsógödi illegális találkozó, a magyar munkásmozgalom történetének legszebb emlékei közé tartoznak.

Grosz András

Rizner István turistatársai között

THÜRINGIAI KALANDOZÁS

Widukind szász krónikás a tanúm rá, hogy volt idő, amikor mi, magyarok nem voltunk éppen a legszívesebben látott vendégek a Thüringiai erdő tájain. Zoltán vezérünk kalandozó seregét például éppen az Unstrut folyó partján verte szét ama szász Henrik herceg, akit e győzelem mámorában azon nyomban ott, a csatamezőn császárrá választottak a német hercegek.

Mindez szerencsére elég régen történt, több, mint egy évezreddel ezelőtt, 933 március 15-én. Azóta sok víz lefolyt mind az Unstruton, mind a történelemben, így nálunk is régen letelt a nemzeti gyász ideje... Nekem is csak akkor jutott eszembe ama balul végződött kirándulásunk, amikor Naumburnál megpillantottam a Saale-ba torkolló Unstrut ártatlanul csillogó vizét.

Thüringia errefelé hazai emlékeket ébreszt... A Saale partján szőlők sorakoznak, a sziklacsúcsokon várromok. Bad Kösen fölött Rudelsburg vára üldögél, egy kürtkiáltásnyira Saaleck tornyai állnak őrt. Itt búcsúznak el a Saale-től, Weimar felé már az Ilm vezet a vándort. Aztán föltűnnek az erfurti dóm tornyai, s délben egy óra-kor megérkezünk Gothába.

Gotha városáról nem sokat tudtam. Csupán annyit, hogy 1764-től kezdve itt jelent meg évente a Gothaischer Hofkalender, a német nemesi családok Gothai almanachként közismert névjegyzéke. Am legkevésbé az almanach viszont, hanem a középkor Csipkerózsikaként alvó hangulata. Ezt a hangulatot kerestem és meg is találtam. Így érkezünk meg Gothába nyár derekán, július elsején.

A Bahnhofshotel — nevéhez méltóan — a pályaudvarral szemben áll. Itt foglalt szobát részünkre a gothai Reisebüro. Hotelünk édes testvére a keszthelyi öreg szállodának. Tornyos madárház, előtte parányi liget, éppen elegendő fával ahhoz, ha esik, a leveleken doboló esőcseppek zenéje álomba ringasson. A földszinten zajos étterem, az első emeleten Heisheit úr fogad. — Mi lennénk a magyar házaspár, Budapestről... A portás fogja a kulcsot, végigvezet a folyosón, kinyitja a sarokszoba ajtaját: Íme az önök szobája, ein Fürstenzimmer... Az imigyen felmagasztalt szoba egyébként sokkal inkább egy századvégi plébános hajléka, kegyeszek nélkül, csupán a kettős ágy szelídíti a szerzetesi cella szigorát.

— Ön fákat is említett a levelében... — szól Heisheit úr, s arcán egy udvarnagy mosolyával az ablakhoz vezet. Íme, a kert! És íme, másik kívánsága — folytatja —, a fürdőszoba! Valóban, a kárpitfüggöny mögött ott áll a hatalmas kád... Honfoglalásunk ünnepi hangulatát ekkor váratlan baleset zavarja meg. Távolról sem ellenőrzésként, csupán a birtoklás reflex-mozdulatával megcsavarom az egyik csapot, ám a fedelmi szoba csapjai egyetlen csepp vizet sem csordítanak. Sem meleget, sem pedig hideget...

GOHA

Gotha maga is egy kicsit elfelejtett város. Főtere, a Marktplatz, a szép német főterek között is szépségkirálynő lehetne. A tér enyhe lejtővel ereszkedik lefelé a várkastélytól, egészen az 1570 körül épült reneszánsz városházáig. Karzataként egy monumentális színpadnak, amelyen már nem tartanak többé előadást.

A város közepén gyönyörű park, a parkban a Szász—Koburg—Gotha hercegi kastély. A park taváról eltűntek a hatyúk, a kastélyból a fejedelmek. Csupán a kastélyt építtető Jámbor Ernő álldogál most is a kapu előtt, tétován, mint akit a nagy költőzködés során itt felejtettek.

A város mindig szegény volt vízben, története során számtalan tűzvész pusztította. A városi tanács valóban égető problémát oldott meg akkor, amidőn 1386-ban, kerekén hatszáz esztendővel ezelőtt, a Leina-csatorna vizét bevezette a városba. Ennek emlékére éppen 100

esztendővel ezelőtt — 1868-ban — pompás szökőkutat építettek itt a téren. A szökőkút bő vize teraszról teraszra ömlött alá a téren, új tavakat, új vízcsékeket támasztva. Ma azonban csak egynéhány mellék-kutacska szájából csorog a víz, maga a főkút régen elapadt. Mert a város elfeledve is tovább nőtt, de a Leina nem nőtt vele...

A Marktplatz azonban még így sem vesztette el varázsát. A téren nyíló szűk utcákon egykoron Árpádházi Szent Erzsébet kocsija döcögött ama kórház felé, amelyet ő alapított, még 1223-ban. Óvárosában két veterán-templom őrzi ma is a XIII. század hangulatát. Az egyik a Margit-templom. Toronykupolája a középkori német zsoldos katonáknak, a Landsknechteknek a sisakját juttatta az eszembe. Az egykori Augustinus kolostorban pedig egy világszép kora-gótikus keresztfolyosót találunk, egyik falában egy karoling kori kőkeresztet. Ez a kereszt több, mint 1100 esztendő...

Gotha neve a gótok emlékét őrzi. Gotaha nevét már 775-ben megemlíti Nagy Károly okleveléi. Hol vándoroltunk mi, magyarok, ez idő tájt! Talán még Levédiában.

Ahogy mi pestiek a Jánoshegyre, úgy járnak ki a gothaiak a Grosser Inselsbergre. Egy napon mi is föltűntünk a Waldbahn-ra. Igazi erdei villamosvasút. Előbb végigkigyózik a városon, majd keresztülvág a réteken, végül fenyvesek között gurul egészen Tabarz-ig.

Mintha valahol a Mátrában utaznánk, de errefelé minden üdőbb. Tabarz is afféle nagyobb Mátrafüred. Miközben a buszra várakozunk, a főtéren hangos kürt- és kolompszóval tehéncsorda ballag keresztül. Csupa kávébarna jószág. A gulyás őbester lehetne Nagy Frigyes armádiájában, kék atilláján ezüstpityék ragyognak, nyakában a messze zengő havasi kürt.

Ilyen thüringiai hangulat közepette érkezik meg a busz. Nekivágunk a szerpentineknek, egy kanyarban kiszállítanak bennünket. Az utolsó kilométert gyalog kell megtenni. Az Inselsberg csúcán szálloda, tévé-torony és önkiszolgáló étterem vár, gazdagon terített büfével.

Igy, fölfrissülve néztünk körül a csúcson. A kilátás, akár a Dobogókőről, a Duna nélkül. A hullámzó táj fölött páratenger lebeg. Mondják, hogy tiszta időben ellátni a Harz-ig. Én azonban nem a Brockent kerestem, hanem dél felé a Schneekopfet. Ez a Thüringiai erdő legmagasabb csúcsa, s mellette áll a Gickelhahn. Ahová — fájdalomra — már nem sikerült eljutnom.

A Gickelhahn (a kakas népies neve) Ilmenau városának nevezetes hegycúcsa. Miről nevezetes? 1783 szeptember 7-én egy 33 éves vándor szállt meg a csúcra épült menedékházban, s megejtve az alkonyat varázslától, sóhajtásnyi verset írt a menedékház deszkafalára. Ezt a verset — A vándor esti dala — azóta a világirodalom gyöngyszemeként mormolgatjuk. És 48 évvel később, 1831 augusztus 26-án — az élete alkonyán —, az immár 82 éves Goethe ismét fölkapaszkodott a Gickelhahn ormára.

— „Elolvasta a verset — írja kísérője, Johann Christian Mahr bányafelügyelő — s könnyek peregek végig az arcán. Egészen lassan kihúzta hófehér zsebkezdőjét barna szövetkabátjából, letörölte a könnyeket, s szelíd, fájdalmas hangon ezt mondta: »Igen, te is nemsokára nyugszol, ne félj«, fél percig hallgatott, még egyszer ki-nézett az ablakon a komor fenyőerdőre, aztán e szavakkal fordult hozzám: »Most aztán indulhatunk«».

Erre gondoltam, miközben tekintetem a páratenger fölött lebegett. Így búcsúztunk el a Grosser Inselsberg csúcától. Nem vártuk meg az autóbust, gyalog vágunk neki a rengetegnek, s egy perc múlva elnyelt bennünket a Thüringiai erdő. Sosem jártunk e tájon, mégis csalhatatlan biztonsággal ereszkedtünk lefelé. A Rotenberg-wiese-i kunyhónál megpihenve még énekelgettünk is, hangunkat a Thüringiai erdő orgonázugása kísérte.

Molnár Aurél

LÁTOGATÁS BARANYA MEGYÉBEN

Baranya egyike az ország legszebb megyéinek. Turista szempontból szinte egységet alkot; keleten a Mohácsi sziget, délen a Dráva, északon a Sárköz, a Hegyhát és a Völgyseg, nyugaton pedig a somogyi Zselicység szelíd lankái képezik természetes határait. Valóságos turistaparadicsom; Ékessége a Baranyai dombságból kiemelkedő Mecsek, délre pedig a Villányi-hegység szőlőtől borított oldalai hívogatják az érkező idegeneket. A Mecsek alját barátságos emberek lakják. Ilyenek a szövetség vezetői is; **Muskát Ede** elnök és a kedves titkár **Karádi Károlyné**. Velük beszélgettünk és a kérdéseinkre adott válaszaiából kirajzolódott Baranya turistaéletének képe.

Milyen a megye természetjáró élete?

1964-ben 800-an vettek részt a túramozgalmakban, négy év alatt ez a szám 8700-ra nőtt. Ma már 37 szakosztály, közel 2000 taggal működik (tavaly 1700), akiknek fele ifjúsági. Közülük a legjobbak a Gépipari és a Zrínyi Közgazdasági Technikum, Komlón az 501-es intézet.

A megyei túrapont-verseny ötödik éve folyik. Az élen hagyományosan a Gépipari Technikum, a Bórgyár és a Vasas Elektromos szakosztályai állnak. Mivel a Mecsek nincs az Országos Kék Túra útvonalában, önálló jelvénytörzsi rendszereket építettek ki. Ilyen a „**Mecsek Turistája**” és a „**Mecsek Ifjú Turistája**”, melyek során a felnőtteknek 30, a fiataloknak 20 előírt pontot kell érinteni. Idén újabb jelvényt a „**Baranyai Várak**”-at alapítottak, melynek megszerzéséért egy év alatt nyolc várat (romot) és két arborétumot kell felkeresni. Népszerű a diákok körében a „**Tenkes**” is, amely hat túrát foglal magába.

A Kék Túra és a „100 km a Vörös Hadsereg nyomán” mozgalomban kevesen, főleg diákok vesznek részt, utóbbiban eddig 46-an szerezték meg a jelvényt.

A megyei sajátosságok során említést érdemel a Pécsi Természetbarát SE, mely a TST mellett jött létre azok számára, akiknek munkahelyén nincs szakosztály. Két csoportja, a motoros és az eszperantista aktív tevékenységet fejt ki.

A szállás-, út- és a forrás-helyzet?

A megye szép helyei méltán vonzzák a hazai és külföldi turistákat. Abaliget, Orfű, a Pécsi-tó, Sikonda, Tóvölgy, a Zengő, Siklós, Misina-tető, Darázsforrás, Óbánya, mind-megannyi csodálatos ajánléka a természetnek.

Sajnos a szálláslehetőségek közel sem állnak arányban a szép helyek számával. Óbánya körzetében a két szekszárdi turistaház, továbbá a Dömörkapui és a Fehérkapui, valamint a Pécsvarad fölötti Rékakunyhói házakkal ki is merül Baranya turista-házainak tára. Igaz, vannak még kulcsosházak és védkunyhók, mint a Csenögölaki, a Pusztabányai, a Vágotpusztai és rendelkezésre állnak az idegenforgalmi, valamint a diákok számára létesített szállodák, melyek aránylag olcsó áron szolgálják a turistákat is.

A Pécsi-tó mellett üdülő központ épül ki, itt kapott a szövetség a TST-től két helyiségből álló kulcsosházat, amely 16 személy számára nyújt szálláslehetőséget. A TST 8 millió forintért rendbehozatta a Mária-vári menedékházat, amelyet a Kom-

lói Bányász fog üzemeltetni. Kölcsönző állomással is rendelkeznek, melynek költségeihez a TST évi 100 000 Ft-tal járul hozzá.

Az utak szempontjából viszonylag jól áll a megye, mert a TST és az idegenforgalmi hivatal támogatásával a Mecsekben majd 500 km a turistautak hossza, aminek közel fele jelzett.

A Mecsek gazdag forrásokban és a turisták sok helyen találhatnak üdítő vízre. Ebben oroslánrésze van **Csokonai Sándornak**, kit méltán neveznek a források atyjának, mert eddig hatvan forrást épített ki és tett közkinccsé.

Terveik, problémáik

A Mecsek nincs az Országos Kék-Túrában ezért kiesik a turisták útjaiból. Szeretnék, ha becsatlakozhatnának. Erre Abaligetnél meg is van a lehetőség, mert a kék jelzés Nádastól Szekszárdig jelölve van már, úgyszintén a Zselicseg is. Abaligetnél bekapcsolódna a megye az ország turistaéletének vérkeringésébe. Akkor többen is megélnék azt az odaadó munkát, amelyet a szövetség végez a természetjárás fel-
lendítése érdekében. (el)

A legjobb elkészített étel is izetlen, ha megfelelő fűszer nélkül van elkészítve. Hazánkban olyan értékes fűszernövények vannak, amelyeknek alkalmazása ártalmatlan és kellő hozzáértéssel újfajta ízekkel gazdagíthatja az ételeket.

A fűszernövények jórészt a természetben vadon megtalálhatjuk, de kertjeinkben is termelhetjük. Ezek között első helyen a paprikát kell megemlítenünk, amely szinte nemzeti fűszer. Általánosan használt fűszerként a hagyma, fokhagyma, paradicsom is.

Az ánizst likőrök, alkoholmentes italok készítésére, a bazsalikomot hűsítő fűszerezésére, a borókát pácolásra, italok készítéséhez, a céklát salátának, a borsfüvet konzerválásra, az édesköményt likörgyártásnál, a kakukk-

KAKUKKFŰ, KÁLMOSSAL, KOMLÓ ÉS TÁRSAI

füvet húsok, sülték ízesítésénél, a kaprot tézstáknál, uborka eltevésnél, a kálmost pálinkák, likőrök készítésénél, a komlót salátának, a koriandert pácok készítésénél, konzerválásnál, likőröknel, a köményt igen sokoldalúan, a majoronná húsoknál, a mentát likőröknel, cukorkáknál, a metélőhagymát saláták készítésénél, sültéknél, a mézfüvet italok készítésénél, a mustárt húsoknál, a petrezselymet, zellert

salátákhoz, levesekhez, a rozmaringot sültékekhez, a szagos mügét kumarin tartalma miatt a cukrászatban, italok készítésénél, a tárkonyt sültéknél, salátáknál, a tormát húsoknál, konzerválásnál, az ürmet italoknál, a zsályát húsoknál használják.

A felsoroltakon kívül is még számos más fűszernövényünk van. A sokak által nem ismert és főleg nem használt növények között számos olyan van, amelyeket nagyszerűen tudunk ízesítőül, étvágygerjesztőül felhasználni és ide sorolhatnánk még egyes gombafajtákat is.

Amikor tehát a növényeket szépségük, vagy más értékes tulajdonságuk miatt megcsodáljuk, gondoljunk arra is, hogy felhasználásuk is milyen sokoldalú lehetőséget nyújt.

Dr. Tóth Sándor

Amit a Szamos mesél

Ha a nyírségjáró turistákat elviszem a tunyogmatolcsi Oszamos partjára, a híd mellé, ahol Zalka Máté szülőháza áll és elmondom, hogy itt állt az a csárda is, amely a halhatatlan Petőfi-versben „oda rúgott ki a Szamosra”, rendszerint felénkülnek. Egymást érik a kérdések: hogy nézett ki? Mikor írták a verset? Hol állt pontosan? Ki volt az uraság, aki átüzent?

Kénytelen voltam alaposan felkészülni. És itt ért egy sor meglepetés.

Mindenekelőtt megtaláltam a „faluvégi kurta kocsmát” külsejét és belsejét ábrázoló fényképeket a nyíregyházi Jósza András múzeumban, hála a múzeum egykori igazgatója, Kiss Lajos néprajzkutató fáradhatatlan szorgalmának. A berendezés azonos azzal, amin még Petőfi Sándor is helyet foglalt. Az a pont pedig, ahonnan a kocsmát ábrázoló fénykép készült, pontosan annak az egykori szobának a helye, amelyben Zalka Máté született.

No, de menjünk szépen sorjában. Először Petőfiről. Egyesek úgy tudják, vitatott dolog, járt-e Petőfi a kurta kocsmában, s innen írta-e a verset. Rosszul tudják. Vita tárgya az volt csak, belevágta-e fokossal a nevét a mestergerendába. Hát nem vágta bele. De itt járt itt járt, a vers is innen való. Petőfi köztudomásúlag 1846 nyarán — érkezett Szatmárba a megyegyűlésre. Kora ősszel érkezett, amikor a megyebálon — szeptember 8-án — megismerkedett Szendrey Júliával. Előbb azonban egy nagyri földbirtokos vendége volt. Nem sokat tartózkodott a kastélyban. Vágott egy botot magának, járta a környéket. Így került be egy este a rév melletti kocsmába is. Itt volt tanúja annak az esetnek, amit megírt. A szatmáriak máig is mérgesek, mennyire félreértette az irodalom-

történet ezt a verset. A matolcsiak elmondják: sok úri olvasó úgy magyarázta: a magyar ember, ha szépen kéri, még az ingét is odaadja. Nem ez a vers értelme, mondja Illyés Géza bácsi is. Az az értelme, hogy az uraknak semmit, a szegényeknek mindent.

Illyés Géza bácsival sokat üldögtünk abban a kis cipésműhelyében, ami a Zalka Máté emlékszoba mögött van. Géza bácsi 1896-ban született. Négy évig együtt járt Zalka Mátéval az elemi iskolába. Már akkor bátor kisfiú volt — meséli. Ha játszottak „adj király katonát”, mindig vállalkozott rá, hogy nekirohan az ellenség csatárláncának és elszakítja a játék szabályai szerint. Sokat másztak fára varjútó-jásért és szedegették a száraz malom nádtetejéből a nádmezet.

Zalka Máté édesapja itt a révnél volt kocsmáros...

Milyen érdekes egybeesése a véletlennek. Petőfi is azért tudta olyan jól megírni a kurta kocsmát, mert hazulról ismerte változatait, finomságait, hiszen jó ideig az ő édesapja is a „jó öreg kocsmáros” volt. Ennek a másik írónak és forradalmárnak a gyermekkori emlékei között is sok kesergés, betérő szegényember-panasz lehegett...

Géza bácsi kivezet az udvarra. Megmutatja a tájat. Itt volt a rév, amin a komp járt. Ott állt, a rév oldalában a kurta kocsmát, amit harminc éve bontottak el. Utolsó bérlőire, Fannyra és Rózsára még emlékszik Géza bácsi is. Töle húsz méterre Zalka Mátéék háza állott a másik kocsmával.

— És ott szemben volt a túlsó parton a Kölcsey-kastély, ahonnan üzentek.

— Ki üzent?

— Hát az uraság, hogy aludni vágy. Benne van a versben.

Rábámulok Géza bácsira és elámulok. Ez is csak Szatmárban fordulhat elő. Hogy egy Petőfi ül egy kis kocsmában, egy Kölcsey üzen és egy Zalka Máté valamelyik dédapja méri a bort a szomszédban. Tréfásan azt mondom, még csak az hiányzik, hogy egy Vörösmarty-ronkon lett légyen a küldönc és Mikszáth Kálmán valamelyik unokatestvére mulasson...

Géza bácsi csendesen mosolyogva bólint:

— Az nem valószínű. De nagy vásár volt azon a napon valahol — a kurta kocsmát csak ilyenkor volt nyitva. Semmi akadály, hogy a mulatozók között valamelyik Krúdy-hős, Mosolygó Antal nagyapja, Mező Imre egyik őse is ott ne lett volna. Hiszen ez 122 éve történt, azóta hat nemzedék nőtt fel, minden ma élő szabolcsinak 64 őse, úke járta akkoriban is a szatmári vásárokat...

Nézem a csendesen hömpölygő Szamost. Ez a zabolatlan, gyors kis folyó mindig elbűvöl. Mennyi mindent láttak a hajjai. Ha megfordítom Géza bácsi statisztikáját: minden 122 éve itt mulatozó embernek, (beférhettek vagy negyvenen) a szabolcsi, szatmári szaporulatot alapul véve több száz ivadéka él ma, ebben a pillanatban. S hogy mennyiféle a világban, arra ráébredt egy kedves bejegyzés a Zalka-emlékszoba vendégkönyvében. A hős tábornok felesége és lánya jártak itt előttem. Látom beírva Natasa nevét. És látom a két könyvet, amelyet Zalka műveiből hozott hazájából. A címe: Történetek az örök békéről...

Gesztyeli Nagy Zoltán

FOTOTANÁCSADÁS

A téli természetjárás igazán szép ajándékai a napfényes — havas napok. A mindent beborító hólepel, a fák-bokrok az ágaikra rakódott hóval, jéggel, zúzmárral, a kék éghattérrel szinte csábítanak a téli tájképfényképezésre. A fényviszonyok kitűnőek és például egynapos havas domboldalon 20—22 DIN érzékenységgel filmmel fényképezve

5,6-os fényrekeszsel $\frac{1}{250}$ -ed sec-mal már jól exponált negatívot kapunk. Ezt a felvételt azonban sárga színsűrítővel ajánlatos fényképezni, mely ha kétszeres szorzószámu, úgy 5,5-os fényrekeszsel $\frac{1}{125}$ -öd sec-os zársebességet kíván.

A teljesen sima hófelületek unalmasak, néhány a képmezőbe befelé tartó láb, sí vagy szánkónyom képünket élettelivé, élénkebbé teszi. A legszebb tájkép is lapos, ha a mélység nem érződik, ha viszont az előtérben hóba állított sílecek, botok vagy behavazott ágak, vagy a távolba néző személyek helyezkednek el, úgy a kép hatás piaszúkusbá válik. Ugyancsak fokozhatjuk a mélységi hatást ferde hosszú árnyékokkal is. (De nem a fényképező árnyékával.)

Ha a napfényt bányadtabb felhő, pára takarja, 4-es fényrekeszsel és $\frac{1}{250}$ -ed sec-os zársebességgel fényképezhetünk. (Ilyenkor színsűrítő már nem kell.) Az $\frac{1}{250}$ -ed sec-os zársebesség téli sportfelvételekhez is rendszerint elegendő, különösen ha a mozgás fényképezőgépünk felé irányul, pl. a síző, a szánkózó felénk tart. Természetesen az egészen közélről készített nagysebességű téli sportfelvételeket, lesiklást, ugrást még rövidebb, pl. $\frac{1}{500}$ -ad sec-os zársebességgel készíthetjük, ilyenkor ennek megfelelően nyitni kell a fényrekeszt.

Sok kedves témát találunk a turistaházak közelében is, ilyen a kedves ház hótakaró alatt, pipázó kéményével. Egy-egy vidám társaság hólabda csatája, hőember építése sok kedves és humoros felvételt készíthetnek teszik lehetővé. Érdekes felvételt készíthetünk hóesésben is. Ehhez hosszú, $\frac{1}{15}$ -öd sec-os, $\frac{1}{50}$ -ad sec-os zársebességet választunk, nagyobb 2-es, 2,8, 3,5-ös fényrekesz nyílással. A lassan szállingózó hópihéket útja látszik a hosszú zársebesség következtében és érdekes hatást kölcsönöz. Gépünket óvjuk a hópihéktől, álljunk tető alá, vagy tartassunk egy katon darabot, nyolkendőt föléje. Egy-egy hideg helyiségben az ablakokra rakódott jégvirág csillogó, szép rajzolatával is kedvelt témát jelent.

Kun Miklós

A VECSEM BARLANGRENDSZER

A Bp. Vörös Meteor természetbarát szakosztályának barlangkutatói 1961 nyarán az Aggteleki-karsztvidék legkeletibb fennsíkján, a Bódvaszilas felett húzódó Alsóhegyen, a Kis-Vizestöbri-víznyelő kibontásával egy nagy barlangrendszer kezdeti szakaszába jutottak be. A Meteor-barlangnak elnevezett rendszer 1 km-nyi, csepp-

kövekben és különleges barlangi kristály-képződményekben, úgynevezett heliktitekben rendkívül gazdag szakaszát sikerült eddig feltárunk kb. 150 m mélységig. Ott, a hatalmas Titánok-csarnoka után, olyan omlások és agyagos eltömődések akadályozták a továbbjutást, melyeket eddig nem tudtunk leküzdeni.

A terület geológiai és hidrológiai viszonyainak kutatása nyomán kialakult előttünk egy igen terjedelmes karsztos járatrendszer képe, amelyhez számos víznyelő tartozik és a Vecsem-forráshoz vezet. Valószínű, hogy ebbe a rendszerbe fut be a Meteor-barlang föld alatti patakjának vize és ide kerülnek be a Szilasi-fennsík középső részének, a Szabó-pallag és Vecsembükk környékének száznál több hatalmas töbrébe hulló csapadékvizek is. A feltételezett járatrendszer legalább 5 km hosszú, de valószínűleg ennek többszöröse. A járatok feltehetőleg ember számára járható méretben alakultak ki, de utóbb a víz által besodort hordalékanyagok a nyelőket sokhelyütt eltömítették, a járatokat beszűkítették. Ilyen nehézségekkel kerülünk szembe a Meteor-barlang jelenlegi végpontjain is.

Kutatóink sorban kibontották a

— feltevésünk szerint — e rendszerhez tartozó többi víznyelőt is.

A Nagy-Vizestöbri-víznyelőn át kb. 40 m hosszan, 25 m mélységig sikerült bejutni, ott tömör agyagtömeg zárta el az utat.

A Pócsakői-víznyelő szűk járatában 50 m hosszan, 30 m mélységig jutottak kutatóink, ahol a folyosó sziklafalainak szűkülete akadályozta a továbbjutást.

A Kopaszgaly-oldali 404-es víznyelőben Toldy-csoportunk ez év júniusában létesített munkahelyet. Háromnapos kemény munka árán sikerült kibontaniuk a nyelő torkát és közel 200 m hosszan, kb. 60 m mélységig hatoltak be.

Egyidejűleg megkezdtek az erősen eltömődött Kopaszgaly-oldali 2 sz. víznyelő feltárását is. Annak járatába azonban eddig még nem sikerült bejutni. A munkát folytatják.

A nagy rendszerbe való behatolás érdekében hozzáláttak kutatóink a Vecsem-forrás bontásához is. A forrás mögött évtizedek során felhalmozódott sziklaomladék eltávolítása, azonban nagyobb műszaki munkát igényel, amelynek megoldása a jövő feladata.

Dr. Dénes György

AHOL A MADÁR SE JÁR

Míg a Moszkva téren, vagy a szentendrei Hévnél az lenne a feltűnő, ha hét végén nem nyüzsgőnének vidám kirándulók, távol a jelzett turistautaktól a tömött háztízák már igencsak szemétszúr az embereknek. Hát még, ha terepöltőzéke, vagy felszerelése is megmozgatja egy kicsit a helybeliek képzeletét! Akkor mered csak igazán sok kérdő tekintet a természetjárókra. Madárfigyelő, természetfényképező útjaimon jómagam is gyakran kerültem ilyen feltűnést keltő csodabogár helyzetébe, hiszen igazi csendet, zavartalanságot csak azokon, a madársejártá, isten háta mögötti helyeken találunk már manapság, ahol még mindig ősi nyugalom időtlensége morzsolgatja az életet. Bizonyára sokan ismerik azt a kedves Mikszáth-novellát, melyben a nagy élcelődő elbeszéli, hogy a tótszentpáli magyarok hogyan nyírták le a madarászó Herman Ottó hosszú haját-szakállát-bajuszát, azt híven, hogy az a naphosszat fakoronában gubbasztó, torzborz öregember kóbor garabonciás. Ha az időközben elietl, majd három emberöltő legendó is arra, hogy a hajkurtítás veszélye többé már ne fenyegetsen, azért itt-ott manapság is előfor-

dul, hogy az „amolyan messziről gyűtt embőr” megpillantása kivált egy-egy mosolyra derítő gondolatot.

Egy nemzetközi vízivad-kutatási feladat tavasszal-ősszel rendszeresen megkívánja, hogy vonulási időben meghatározott napokon számszerűen felmérjük a jelentősebb gyülekező-állomások madárállományát. Ilyen célból kerestem fel azt a szikespusztát, ahol a madárszámláláshoz felállítottam egy állványra szerelt, nagy távcsövet. Térdemen a jegyzetfüzet, tőlem néhány száz méterre társam hasonló megfigyelőállásban, közöttünk meg egy nagy birkanyáj, rezsekampós, számaron lovagló, hamisítatlan kunsági juhásszal. Már vagy félórája figyel bennünket a tisztés távolból, mikorra megélelődik benne az elhatározás. Lassan odaballag hozzám, adjonistént váltunk, azután hallgattunk egy verset; ahogy ezt a pusztai illendőséggel megkívánja. Az időjárást is megbeszéljük, meg a legelőt, majd újabb hallgatás és kibuggyan az öregből a kíváncsiság.

— Hát osztán mögin oszták a földet?

Megmagyarázom, hogy nem mesgyehúzó mérnök vagyok, hanem csupán az ide látogató madarakra vagyok kíváncsi. Szeme se rebben, csak szivja a pipáját, percekig áll mellettem, mint egy kőszobor. Majd amikor végre megindul a tovalegelésző birkák nyomában, leszögezi búcsúzóra:

— Mögkérhetném a mérnök urat, hogy nékőm ott a fasnál abbul az ajjbul osszanak. Abba a földbe igön jó teröm a kukorica. Mer' ne is mongya azt nékőm, hogy maga nem a parcellákat méri. Olyan bolondi embőr még nem születött, aki csak azér gukkérozza a pusztát naphosszat, hogy mögolvassa rajta a vadrucákat...

És az a másik, hasonló kedves emlékem is nem messze innen egy kis falucskához fűződik, ahol forró kávé mellett autóbuszra vártam egy téli esteben. Hősármányokkal volt találkozóm napközben a zuzmara lepte szikvilágban, de hajnaltól alkonyodásig mindhiába kerestem a pusztáinkra igencsak minden télen ellátogató, magas északi madárvendégeket. Fáradt voltam,

csontigtható, jeges szél, — sok kilométeres barangolás után végtelenül jól esett végre találkozni a meleg szobával. Milyen jó, hogy már itt a világ végén is meghonosodott az eszpresszó intézménye! Csak hát bizony még elég szokatlan az ilyen helyen a parányi márványasztalra könyöklő, pitykedolmányos, pulikisérte pusztai magyar jelensége. Mert ketten vagyunk a barátságos kis menedékben, szemben velem a másik sarokban egy pásztorforma ember ugyancsak kávé kavargat. Le nem veszi a szemét a fogasról, ahova hátizsákot, fényképező gépet, hosszú bőrtokba rejtett, nagy teleobjektívet akasztottam. Nagy körülményesen megtömi a pipát — s hozzám fordul.

— Tessen mán mondani, ha mög nem sértőném. Nem kémnek teccik lönni az úrnak...?

Most ugyebár mindenki mosolyog? De nehogy leicsinylés legyen ebben a mosolygásban! Ott, ahol a madár se jár, ahol még ma is rácsodálkoznak a fényképezőgépre-hátizsákra, ahol ráérnek tűnődni hosszú félórákig minden szokatlan, idegen furcsaságon, csak boldogok lehetnek az emberek...

Dr. Sterbetz István

Minden télen elnézem ezt az egymást taszigáló, folyton egymásba botló tömeget a Normafa-lejtőn s mindig megsajnálom. Kicsi terepre összeszorulva, egymást előlve, életlehet kérvé, parancsolva a lécnak, valamiféle különleges vonzóerő hatására szűk körben nyűzögnek, tapodnak, mintha képtelenek lennének szabaddulni a vonzó varázskörből, egymást babonázták volna meg. Tudós és kezdő, szakértő és szakértelmetlen botlik egymásba folytonosan s ha egyszer végre a szabad síklás káprázata boldogítja valamelyiket, váratlanul szánkó keresztetzi, vagy gyalogos sétáló imbolyog előtte tétován, míg egymásba nem futnak. Pedig...

Pedig... Sétáltál már erdőben, hosszú lábdeszkáidat ütemesen huzogtva, előrehajolva kissé s csak akkor borzongva meg, ha hópamat hull nyakadba a leveletlen tölgyről? Az érintetlen hóban csak apró egérlábak nyomai rajzolódhatnak betűkké, vagy éhes madár kutató útját hirdeti a fehérség. Amott egy nyúl futhatott hajnalajt, puha lábnyomát már kikezdte a borzogató szel. Frissen rágott fiatal törzsek fehérje juttatja eszedbe az éhez. S oly mély a csönd, hogy azt is zajnak hallod, ha megredzül az ág s lassú forgással száll alá egy tavalyi kőríslevél. Aggódó bokrok kapaszkodnak ruhádba, eltolod őket, de orvul köre csúszik a lé, megállnod kell. Beszúrod a botokat a hóba, a kesztyűbe huhogsz. Bévül meleged van.

Lombos erdők útjáról fenyves sötétjébe térsz. Első üdvözlés mókusz ág orron egy lerágott tobozzal. Aggódva rohanja körül a fatörzset, mintha csigalépcsőn szaladna s egyre kíváncsibban kukkant ki feléd. Kormánylapátja leveri a havat.

Madár repül cserregve a fa hegyére, magasból hirdeti jöttöt az egész erdőnek. Nyilván ő a megbízott őr ezen a délelőttön. Az égen apró fellegek úsznak, tegnapelőtt vastag dunnapihe szállt alá belőlük a Gerecse-tájra, úgy látszik, még senki sem járt a Somlyóvár tetején rajtuk kívül tegnap óta.

Ritka sí-szerencse, ha porhivat s hozzá kellően mélyet talál a vállalkozó kedvű léces turista a Ge-

recében, okos dolog azonnal kihasználni. Csodálkoztak is a tarjáni buszon, amikor levergődtünk nagy csattogással s útnak indultunk a szántások iránt, fel a Kis-Somlyóra, át a Baglyas meredekjén. Tavasszal akkora kankalinerdő sárgállott itt, hogy csaknem ellepett. Bozót, szikla, vízmosás után csatoltunk föl, majd szegyen szemre még egyszer következik lecsatolás s csak harmadiknak sikerül célirányos havat találnunk. De a nyiladékon aztán már megvünk is, iramolva.

Nem holmi verseny kedvéért, hanem séta érdekében, hogy viszontlássuk zöld tavaszi örömeink helyét téli fehérben. Szép ez a köpeny, amint barnás sújtásokkal a Gerecse tésztébe borul. Apró fekete pöttyök tarkítják a köpenyt, mozognak is a pontok, időnkint levegőbe szállnak. Varjak lengenek életük téli ritmusában. Cinke pittyen, s lenn, a Mogyoróskútnál kószáló kutya vonít bús egyedülvalóságában.

Kökényág vágódik szememnek s egy nyírfa a sapkámra foszt meg, lebeg az ágon, mint valami újvívi ajándék, míg le nem piszkálom botom hegyével. S aztán megint csak tovább, szélből tépett arccal, előrehajolva... surr-surr... jobb-bal, szeretem a deszka csúszásának susogó nesztét, ahogy a havat sűrölja rendületlen. A havat, amelyet a tatabányai kémények füstje fest enyhé szürkévé s amely alatt olykor kicsi orv-szikla búvik meg buktatóként, vagy ág hever keresztbe.

A nap lerázta magáról a paplant s felsugárzik, mint a háziasszony arca takarítás után. De jól is teszi, hogy előnt fénnel, mert fenn állunk már a Somlyóvár tetején jó pihe-nében. Elmellőztük a kulcsos házat, kék túra pecsétjét sem keressük, csak próbaséta ez most. Leszúrjuk a botot a hóba, a szél pici pihéket sodor apró föllegekben, mintha tisztára akarná söpörni a sima lejtőt.

S most egy pillanatra szétnézünk a kéknek, barnának, szürkének távolában. Jobbról, a mélyben, a sziklás Tornyohegy alatt a pipálva hallgató Tornyo-pusztá lapul, fölötte égre-törően Tatabánya füstje, néha le-lebuktatja a szél. Balra a Szent László vízé-

nek völgye kanyarog Csabdi felé s patak, gyér faszor, szántóföld egybeolvad. Az Öreg-Gerecse alól indult neki a Vértes aljának, onnan, ahol legmeredekebb a kéregi kaptató s ahol, ha csendben maradsz, mindig hallhatod özek ugatását. Kedvünk volna botunk hegyével átnyúlni a völgyön s verset írni a Dunáig hullámzó domboldalakra.

Forró tea önt el meleggel, átintünk a Bősomlyó erdejének s a bajnai Mula-tó-hegy felé koccintunk. De oda már alig látni át.

Egy nyiladékon lesik-lunk a megyehatárig. Egyik lábunk Fejérben, másik Komáromban, ám nehéz tartanunk a határt, mert sziklás, gödrös a hegyoldal, a Hársas alatt csúszunk vissza a hosszú nyiladékon. Négy óz ballag egymás mögött katonásan, sokáig nem vesznek észre. Megállunk. Megorront az egyik, puhán megugranak, mint a szellemek.

A kék jelzéshez értünk, bár nem volt kedvünk hozzá.

Egy Tornyo pusztai kisgyerek ujját is szájában felejtí, ahogy elballagunk mellette, egyre jobban kinlódva ámbár s szegyen szemre újra csak lecsatoljuk a deszkát. De Herkályosban már megint csoszszan a deszkánk, surr... surr... bal... jobb... nincs ennél téli verőfényben, puha porhóban szebb hang. Szép nyiladékok teresünk, föl a Kőgallára és mintha az angyalok itt nagyobb párnát is ráztak volna, hirtelen mélyebb a hó s e mély hóban a vadászok oly árva, oly elhagyott, hogy szinte megsajnáljuk.

Amde itt már vadászok nyomai sűrűnek, nemrég járhattak erre. Pukkan is a puska a Puskó tövében, riadt nyúl cikázik a Tuskórét laposán. Meg is kerüljük sürgösen a Puskót, s hogy bátraknak lássunk, a hosszú nyiladékon suhanunk keresztül Vértestolnára.

Szombathy Viktor

A NEVETÉS FÉL EGÉSZSÉG

Ismerte, vagy tud jobbat? Küldje be a Turista szerkesztőségébe. A legjobb turistaviccet, adomát, vagy anekdotát közöljük és pénzjutalomban részesítjük.

A HÓNAP VICCE

Tájékozási futás megyei bajnokságán történt. Az első érintendő pont erdőszarkon, út mellett volt. Kislány volt a pontőr. Jön egy falusi néni, s amikor meglátja a kislányt már messziről integet: — Jaj lelkem, három fiú már mióta keresi magát! Nézzé csak ott mennek, fusson utánuk, még eléri őket!
Kubát Hugó, Szombathely

Lakásgondok az állatvilágban

Avadonélő állatok is átvészelik a tél zord hidegét. Egyik a föld alatt, a másik a talaj felületén, a harmadik a bokrok és fák között, talál otthonra.

Az egyik megelégszik egyszerű pár lábmozdulattal kikapart fekhellyel, vagy kevés, vékony ágacs-kából hevenyészett, perem nélküli fészkekkel, — míg a másik „többszobás”, puhára bélelt, sok ajtajú, sőt vészkijáráttal ellátott lakásban lakik.

A kétéltűek

A kétéltűek közül az erdei béka télen a vizek kiöntéseinek iszapjában talál lakást. A smaragdzöldden csillogó zöld leveli béka, a hűvös őszi napok beköszöntésétől iszapban, ritkábban földrepedésbe, kövek alá húzódik és dermedten, mozdulatlanul lapít, a meleg tavaszi napok érkezéséig.

A mocsári teknősbéka késő ősszel puha talajú partoldalba vagy iszapba ássa be magát. A zöld gyík lyukba húzódik, melynek rézsztosan haladó csatornáját többnyire elhagyott pocok, vagy egerlyukból alakítja ki. A kígyószőnyeg, hosszútűrényű törékeny gyík mélyen a talajban kiépített lakásban többedmagával összebújva húzódik meg.

A kígyókhoz tartozó keresztes vipera korhadt fában, gyökerek között, sziklarepedésben október tájától április első napjaiig telel.

A madarak

Egyik legdíszesebb ruhájú énekesünk a tengelic szereti a puha lakást, ezért finom anyaggal — tollal szőrrel — béleli, míg kívül zúzmódarabokkal „vakolja” fészket az erdei pinty és a meggyvágó. A zöldike fészket néha fára-kúszott folyondáron, vagy szőlőindán találjuk, ahol a szél ringatja álomba.

A cinke a leghetetlenebb helyekre, postaládák-

ba, vagy verandalámpa szerkezetébe építi szőrrel bélelt fészket. Építészeti remekmű a függőcinke nyélén lógó, zacskó alakú lakása. Nála még csóalaku „előszobát” is találunk, nehogy valaki váratlanul meglepje.

A tarkatollú szarka, a fészkepítés mestere hiába „tanította” (ahogy ezt Gyulai Pál a „Szarka és gili-ce” c. költeményében megírja) a galambot fészkepítésre, gyökerekből, esetleg pár vékony gallyból építi, alig tenyérnyi, lapos, bélés nélküli, kezdetleges fészket. Annyira rossz ez a lakás, hogy a galamb hirtelen mozdulatára, a tojás is könnyen kiesik a kezdetleges tákolmányból. A közeli rokona, a kékgalamb odvas fában talál kényelmes otthonra.

A harkályokhoz tartozó zöldküllő már maga végzi az ács munkát, mikor otthon készít a fák törzsében. Meg is becsüli családi házáat, mert a csak egy fészkelési, idénybeli „ágyrajárával” szemben, éveken át használja otthonát.

Madárlakást még földbe-vájt lyukban is találunk. Exotikus tollazatú gyurgyalagunk lőszfalakba, vagy agyagpartokba 1—2 m hosszúságú folyosó végén, 25—30 cm átmérőjű, kibélelt üregben lakik költés idején. A szürkegém viszont a nádasokban csaknem kocsikeréknyi nagyságú fészket épít a víz színétől kb méternyi magas, jól megtiport, avas nádszálakra.

A ragadozómadarak lakásépítő művészete is igen különböző. Az erdei fülesbagoly szívesen veszi a „bérelt” lakást.

Elhagyott szajkó, varjú, vagy szarkafészkekbe tanyázik be, míg rokona, a réti fülesbagoly, az egyetlen bagolyfaj, mely maga építi sásból, fűből és egyéb növényi anyagokból, a földön elhelyezett fészket. A gyöngybagoly néha „társbérletben” is lakik, ha a galambducban „ideiglenesen kiadó” szobát talál. Hasonlóképpen társ-

bérletben laknak a verebek is. Egy-egy hatalmas gólyafészkepítményben 10—20—30 verébcsalád is otthonra talál.

A vándorsólyom annyira kedveli a sziklarepedéseket, hogy a már odaköltözött más fajokkal is megverekszik a „házhelyért”. A baromfiudvarok réme, a héja nem elégszik meg egy lakással. Minden párnak több otthona van.

A rétisas hű otthonához. Igaz, az 1,5—2 m átmérőjű óriási fészkeknek alján vegyes „társbérletet” is találunk: mezei verebek, rozsdafarkú, barázdabillegető stb. apró népek laknak itt egymás hegyén-hátán. „Ráépít” évről évre lakására a szirti sas. Az első alkalommal alig 1 m átmérőjű fészke a folytonos „ráépítés” után még a 3 m-t is elérheti.

Az emlősök

Nemkülönbön változatos az emlősök lakáskultúrája is. A szarvas változtatja helyét. Megesik, hogy nyári lakása, 10, vagy akár 100 km-nyire is van téli szállásától. Nála a lakásépítés abban áll, hogy elkaparja az avart, vagy télen a fagyos leveleket, havat és testnagyságának megfelelő helyen a földre fekszik. A vaddisznó, különösen magas hegységben már gondosan építi vackát. Először nagyobb gallyakat, majd végülis egészen apró, ágacs-kákból néha 1 m magas mellvédű otthont épít.

A róka, a borz és a vadmacska „pincelakók”. A föld alá vájt hosszú folyosókból álló otthonukat, akár az üregi nyulak, éveken át építik. Végülis valóságos labirintus készül munkájuk nyomán, amit borz, vagy „rökavár”-nak nevezünk. Számítalan kijáráttal, több fekvőhelyel, függőlegesen kiképzett vészkijáráti kürtővel és rengeteg oldalfolyosóval „rejtekkúttal” építik ki várukat. A rökakatorék bejáratí nyílása az állat alakjának megfelelően ál-

ló ellipszis, míg a borzék fekvő ellipszis, teknő alakú. A róka és néha a vadmacskavár környékén tollak, csontok árulkodnak az étlapról, míg a rendet kedvelő borz nem tűri a lomposágot. Mégis megesik, hogy a borzvár egyik szárnyába róka költözik be „önkéntes albérlőként”. A háziúr nem örül ennek, de kénytelen túrni a rendetlen lakót, amely néha még a borz gondosan bélelt, hálószobáját is elfoglalja. A ravasz róka nem megy csatába, hanem a magával hurcolt sok élősdit szórja szét a borz hálószobájában. A hazaérkező pedáns házigazda nem bírja a bolhát, tetvet, inkább önként átadja kényelmes lakását.

Az emlősök között még „szagos lakásokat” is találunk. Az ürge házáat elárulja a csípős, jellegzetes „ürgeszag”. A szemfüles kis állat veszély idején, a bejáratí lyuk szélén két lábra ágaskodik és amikor reáijesztenek, csípős ammoniák-szagú „permetét” otthagya. Ugyancsak áruló jele az ürge lakának az ott található porcelán, cserép, esetleg kagylódarab, amit a kis állat, a szarka vagy mátyásmadárhoz hasonlóan előszeretettel gyűjt.

A hörcsög „házastársak” nem túrik meg egymást ugyanazon lakásban és a hím és a nőstény külön lakik. A kistermetű kőzapotok több folyosószintet képez ki és azt az emeletet lakja, amelyre az alulról folyton emelkedő talajvíz kényszeríti. Ugyanakkor a parton „nyári lakot” épít a víztűkör fölé hajló gyékényszálak közé.

Folytathatnánk a különböző állatfajok lakáskultúrájának jellemzését, de a bemutatott példákban is látható, a lakáskérdés náluk sem fenékgig tejfel.

Dr. Szederjei Akosné

Sok magyar turista fordul meg évente Zakopánében, Lengyelország „Téli fővárosában”. De közülük csak kevesen tudják, hogy Zakopánéhez közel van egy olyan látnivaló, melyhez hasonló Magyarországon hiába keresének. Ez a Pieniny-hegységben levő *Lengyel Nemzeti Park* — egyike Lengyelország legnagyobb és legszebb természetvédelmi területeinek...

A természetbarátok már régen felfigyeltek erre a csendes sarokra, ahol a csodálatosan szép hegyek látványához rendkívül enyhe éghajlat és gyógyító levegő is járult. Sok harc és közbenjárás eredményeként 1932-ben megszületett a határozat: a *Pieniny-hegység* egy darabját, pontosan 730 hektárnyi területet nemzeti parkká nyilvánítottak. A háború után a népi Lengyelország a park területét 2231 hektárra növelte.

A park mint egy ékszerdoboz fekszik az ország déli határán. A kanyargó Dunajec folyó mentén, mely egykor lengyel—magyar határfolyó volt. (Érdeemes megemlíteni, hogy a Dunajec déli partján, mintegy a lengyel park folytatásaként Szlovákia is természetvédelmi területet tart fenn.) A vidék hegyes — a dombok, alacsonyabb hegyek kb. 100 km hosszan húzódnak. A nemzeti park területe nyugaton a híres-szép *Czorsztyn-i vár* körül kezdődik és elhúzódik messze keletre, egészen *Szczawnicaig*. Északkeleten terül el *Krościenko* városka, ahol a park igazgatósága székel.

Ezen a vidéken évmilliók alatt meszes hegyek gyűrődtek fel, s buja növényzet alakult ki. Néhány százezer évvel ezelőtt még olyan növények éltek itt, melyeket ma Japánban és Dél-Amerikában lehet találni. Sajnos, mindezek kipusztultak a jégkorszak alatt. Ma a Pieniniket szép erdők (hárs, jávör, fenyő stb.) borítják.

Az állatvilág sok érdekes képviselője: farkas, róla, vadmacska és más emlősök is szép számmal élnek itt. A park egyik sajátossága a sokféle denevér, melyeknek itt rengeteg alfaját lehet fellelni. Időnként szarvasok és vaddisznók is átvonul-

A PIENINY NEMZETI PARK

nak a védett területen. A Dunajec halban egykor oly gazdag vizéből már sajnos, eltűntek a lazacok és pisztrángok — viszont kárpótásul az állatvilág kedvelői ritka lepkéket találhatnak a mezei virágokon és a levegőben méltósággal köröző sasokat is megpillanthatnak...

A park kétségtelenül legnagyobb és legszenzációsabb attrakciója: a több órás tutaj-út a Dunajecen. A folyó szeszélyesen merész kanyarokkal, éles fordulókkal töri át magát a sziklás hegyeken. Az olykor 400—700 méter szélességet is elérő folyón gurálok (szláv hegyi törzs) kormányozzák a tutajt, mely sebesen, lélegzetelállítóan repül a vízen. Az útvonal hossza 24 km, ezen belül a Dunajec tizenegy esetben vesz csaknem teljes kanyart, összeszűkül, szinte elzúg a sziklák lábai alatt. A felejthetetlen utazás csaknem négy óra hosszat tart, jobbról Csehszlovákia, balról Lengyelország hegyei, régi vármok és szép fekvésű völgyek váltakozva követik egymást.

Természetesen nemcsak a vizitúrák kedvelői találják meg számításukat. Jól kidolgozott turistautak vezetnek be a védett terület belsejébe: *Czorsztyn* (ejtsd: Csorstin), *Szczawnica* (Scsavnyica) és *Krościenko* (Krosccsenko) városkákból indulnak ki — mindegyik elvezet a park legszebb részeibe és a legérdekesebb látnivalókhoz. A kékkel jelölt útvonalon (Czorsztynból eljutunk a *Három Korona* hegyeihez, aztán a Dunajecel párhuzamosan

Szczawnicába. Ez az út kilenc óráig tart, közben vármok, sziklás hegytetők, remek kilátás a Dunajecre. A sárga jelzésű túraúton *Krościenkóból* eljuthatunk a már említett *Három Korona* hegyein kívül a gyönyörű *Sobczański-völgybe* is. Hossza 3 óra. A zöld úton másfél óra alatt megtekinthetünk néhány közelebbi hegycsúcsot, ahonnan a kilátásban gyönyörködhetünk.

A Pieniny Nemzeti Parkot nem hiába nevezik Lengyelország egyik legszebb pontjának — az itt járók erről lépten-nyomon meggyőződhetnek. A növények és állatok kedvelői számára valóságos paradicsom, akik pedig a szép panorámákat kedvelik, azok gyönyörködve nézik a Dunajec folyó szeszélyes kanyarjait, sebesen rohanó vizét, a meredek szürke sziklafalakat... Az itt belélegzett levegő szinte kiűzi a betegséget a szervezetből.

Megközelítés: Krakóból vagy Zakopánéból könnyen eljuthatunk a fent említett városkákba. Vasúttal a legközelebbi állomás *Nowy Targ*, ahonnan autóbusszal *Czorsztyn* 22 km, a tutaj-kirándulások kiinduló pontja. Ugyanígy *Nowy Targon* keresztül jutunk el *Krościenkóba* (32 km) és *Szczawnicába* is (37 km). Személygépkocsival ugyanezt az útvonalat kell követnünk, ha meg akarjuk közelíteni „Lengyelország gyöngyét”...

Nemere István
Torun

A HATHÓNAPOS KÉPTOTÓ-REJTVÉNY VÉGEREDMÉNYE:

83 pontosak: Boda Ferenc, Boda Sándor, Fábrián Zita, Mándoki József I., Tóth József. 82 p.: Benke Margit, Benke Tibor, Bús Ilona, Lele Ilona, Papp Tibor. 81 p.: Barna Margit, Diós Sándor, Makai István, Mohácsi Istvánné, Vitáris Miklós, Wochner Sándor. 80 p.: Balatoni Endre, Halmos Géza, Hubert Sándor, Kaszab Imre, Körmendi Győző, Mándoki József II., Mohácsi István, Szabó Béla Jászárokszallás, Szemkeő Ferenc, Varga Márton. 79 p.: Antal András, Bali János, Benke Rezső, Kurcsics Margit, Mé-

száros Lajos, Mohácsi Anna, M. Szüle Anna, dr. Róna György, Szabó Béla Jászberény, Tunkli Judit. 78 p.: Bódi Dezső, Dénes Ilona, Harsányi Sándor, Juhász László.

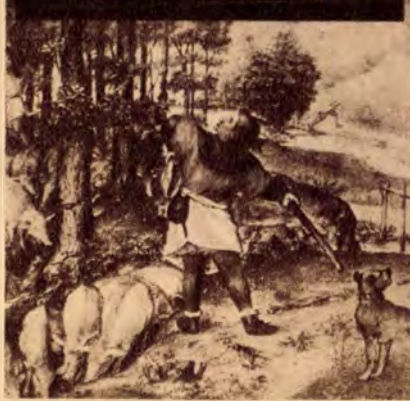
Sorsolás útján I. díjat, 1500 Ft vásárlási utalványt: Fábrián Zita Gyöngyös, II. díjat: 2 személyes turistaházi üdülést: Tóth József Mátraballa, III—IV. díjat, 2 személyes harkányi-fürdői tartózkodást: Mándoki József Szeged, Lenin krt. 33., 2 személyes papszigeti tartózkodást: Boda Sándor Kunhegyes, V. díjat, 500 forintos vá-

sárlási utalványt, Boda Ferenc Szolnok, VI. díjat Lele Ilona Szeged, VII—VIII. díjat, 1—1 db 300 forintos vásárlási utalványt: Papp Tibor Bp., és Benke Margit Szombathely, IX—X. díjat, 1—1 db 200 forintos vásárlási utalványt: Bús Ilona Jászberény és Benke Tibor Vasvár, XI. díjat, 1 campingkészletet: Mohácsi Istvánné Szolnok, XII—XVI. díjat, 1—1 egész éves előfizetést a Turistára Barna Margit Szeged, Diós Sándor Gyöngyös, Makai István Jászberény, Vitáris Miklós Gyöngyös, Wochner

Sándor Szabadszállás. Továbbá 1—1 napszemüveget: Szabó Béla Jászárokszallás, Hubert Sándor Szombathely, Körmen-ti Győző Kőszeg, 1—1 filmcso-magot Balatoni Endre Pécs, Halmos Géza Bp., Kaszab Imre Bp., Mándoki József Szeged, Bocskai u. 8/a, Mohácsi István Szolnok, Szemkeő Ferenc Szé-kesfehérvár, Varga Márton Bp., Antal András Szombathely, Bali János Jászberény, Benke Rezső Bp., Kurcsics Margit Körmen-d, Tunkli Judit Szom-bathely, dr. Róna György Bp.-nyertek.

A nyereményeket postán küldjük.

A TÁPLÁLÉKOT ADÓ ERDŐ

Sertések makkoltatása az erdőben. A Breviárium Grimani-ból, a XVI. század elejéről

A gyűjtőgető életformát folytató népek számára az erdő kiapadhatatlan forrás volt. Az erdőben nemcsak gyümölcsöket szedhettek, bogyókat, magvakat találhattak, hanem az erdőben tanuló állatok húst adták a táplálkózáshoz, prémet a ruházkodáshoz.

A magyarság vándorlása során ezeket az erdőket kereste fel és emiatt telepedett meg a Kárpátok által övezett Alföldön. Ezen akkor még sok erdő volt, a folyókat széles mocsarak és ártéri erdők kísérték. Anonymus is azt írta: 895-ben a Tisza és a Bodrog közötti terület meghódítván, Árpád fejedelem és övéi több napig laktak ott és látva a föld termékenységét, bővelkedését mindenféle vadban, a folyókban pedig a halak sokaságát, gyönyörködtek.

Az erdő, útjában volt ugyan a földművelés elterjedésének, de mint táplálék-forrás, továbbra is jelentős maradt. Ősi szokás volt, hogy erdők kivágásánál a gyümölcsstermő fákat meghagyták. Ezek a hagyásfák játszottak nagy szerepet abban, hogy az erdők, különösen a tölgyesek közé, idővel oly sok gyümölcsfa vegyült. Középkori határleírásoknál gyakran találkozunk gyümölcsfák emlegetésével, (diófa). Nemcsak a vadgyümölcsfák, hanem a szelíd gyümölcsök, is eleinte erdőben teremtek. A középkorban a gyümölcsstermesztés alapja az erdő. Később kerteket alakítottak az ültetett gyümölcsfákból, amelyek egy része még mindig erdőben volt. Világosan elárulja ezt a „vadkert” elnevezés, amelyen a középkorban nem vadaskertetet, hanem erdei gyümölcskertet értek.

A magyarok sokat tanultak az itt talált, meghódított népektől. A szláv eredetű gyümölcsnevek világosan elárulják ezt (ilyenek: cser, magyal, berkenye, galagonya, gesztenye, málna, cserezny, godolya, dinnye stb.) Bizonyos mértékig a római hagyományok éltek tovább és azokat vettük mi át a szláv népek közvetítésével.

De nemcsak az emberi táplálkozásban volt jelentősége az erdőnek, hanem az állattenyésztésben is. A „gyümölcsstermő”, vagyis „jó” fák közé számítottak a régi fogalmak szerint a tölgyfélék is, amelyeknek makkja a sertésenyésztés alapja volt a középkorban. IV. László király 1289-ben megengedte a Csák nemzetségbeli Csák, Renold és Kemény részére, hogy a Rába erdőben a maguk és jobbágyaik dísznait minden adó nélkül makkoltathassák, marháikat szabadon legeltethessék. Ebben az időben az erdők értékelésénél mindig kiemelték és megkülönböztették a makkos erdőket a közönséges eresztvény erdőktől. Az erdők országos becslése (1486) szerint például a makkos erdő értékét 50, az eresztvényerdő értékét pedig 10 márkában állapította meg ekealjánként. (1 ekealja = kb. 1 km² nagyságú terület.) A hegyvidéken a kecske- és juhnyájukat legeltették az erdőben, nem sokat törődve azzal a kárrel, amit ezzel okoztak. A XVI. századtól kezdve azonban az erdészet állandó küzdelmet vívott az erdei legeltetések ellen. Miután a sertés hizlalásában áttértek a kukoricára, csökkent a makkoltatás jelentősége, bár egyes helyeken egészen a legutóbbi időkig szokásban volt.

A méhészet kezdetét is az erdőben kell keresnünk. A váradi püspökség erdei méhészetét említi egy 1367-ből származó oklevél. Már az Árpád-házi királyok „mézadó” vagy „méznevelő” népei is minden valószínűség szerint erdei méhészettel foglalkoztak. Az újkorban az akác elterjedése nyújtott nagy lehetőséget a méhészet fejlesztésére és az akácoknak ez a jelentősége ma is változatlanul megvan.

Végül a táplálkozásban fontos szerepet játszott a vadhús. A Zólyom várához tartozó Mothó-falva lakóinak az volt a feladatuk, hogy az erdőt és a benne levő vadat őrizték és vadásszanak a királyi konyha részére. Ezért Mátyás király biztosította részükre, hogy az egész országban vámtmentességet élvezhessenek. Hasonló volt a helyzetük a bakonyi Szent-Gál, Németi és Csepel községek lakóinak.

A régi időkben a vad legnagyobb részét azonban nem a mindennapi értelemben vett vadászat szolgáltatta. Csak a király és a főurak vadászatai jelentették a vadnak vadászfegyverrel való elejtését. Hurokkal, veremmel, csapdával fogták el a vadat.

A XV. században a vadhús már szerepel a városok piacain is. Régi számadáskönyvekből arra lehet következtetni, hogy drágább volt a háziállatokénál.

A vadászatnak az idők folyamán mindinkább sport és szórakozás jellege lett s ennek ellenére ma is ismert fogalom a „konyhavadászat” és a vadhúsnak ma is megvan a gazdasági jelentősége.

Dr. Csöre Pál

EGY ISKOLAI SZAKOSZTÁLY

Budapesten, a Kiss János altábornagy utcai általános iskolában működik egy „Úttörő-Természetjáró” szakkör. Tőlük kaptam meghívást az egyik összejövetelükre. Mikor beleptem éppen a következő vasárnapi programot tárgyalták:

... találkozunk reggel 7 órakor a Margit-híd budai hídfőjénél. Utirány: Csillaghegy—Nagyvillámi turistaház—Mackó barlang—Pomáz—Budapest. Erkezés este 18 óra körül.

A szakkör vezetője Akos Géza tanár úr, aki mintegy 4 éve vezeti a csoportot. Ifjúsági vezető Szodnik Mária és a törzsgárda tagjai Sztó András, Mireisz Tibor.

Mikor és egyáltalán hogy határozottak el, hogy „Turista” szakkört alakítottak?

— Szakkörünk 1964-ben alakult. Akkor is mint most is, sokat kirándultunk, túráztunk szüleink és tanáraink vezetésével. Hallottunk arról, hogy működnek úgynevezett természetjáró szakosztályok, egyesületek, ahol sok segítséget és tanácsot lehet kapni. Ekkor elmentünk a Budai Pedagógus Sportegyesülethez, s elmeséltük tervünket. Itt felvilágosítottak minket, s segítségükkel rövid időn belül 15-ös létszámmal megalakítottuk szakkörünket.

Jelenleg hány tagja van szakkörötöknek?

— Harmincan vagyunk „igazi” törzsgárda tagok, de kirándulásainkon mindig „nagy a forgalom”, előjönnek olyanok is, akik még csak most ismerkednek a túrázás örömeivel.

Egy évben hány napot töltötök a szabadban?

— Havonként egyszer kirándulunk. Most az Országos Úttörő Kék Túrát teljesítjük, melynek hossza 300 km, s hazánk legszebb vidékein visz keresztül.

Értetek-e el eredményeket eddigi túrázásaitok folyamán?

— Tizenketten jártuk végig s kaptuk meg a KÉK Túra teljesítéséért járó kitüntetést, ezen kívül sokan kaptunk egy-egy tájegység bejárásáért járó jelvényt. Sokan tettük le a Térképész és a Túra-vezető úttörő különpróbákat. E próbákon megismerkedtünk a térképpel, az iránytűvel, az időjárással, az éjszakai tájékozódással és még sok más, a turista számára nélkülözhetetlen tudnivalókkal.

Úgy hallottam, hogy szakkörön belül valami mással is foglalkoztok, a természetjárással rokon „sportot” is űztök?

— Résztveszünk a minden évben megrendezésre kerülő Úttörő Városismertető Versenyen. Ez egy nagyon érdekes ismeretterjesztő játék. Röviden abból áll, hogy a verseny elején minden csapat kap egy sokszorosított kérdés-csoportot Budapestről. A felített kérdésekre csak úgy lehet válaszolni, ha a kérdésekben szereplő utcákat, múzeumokat, szobrokat felkeressük. A legközelebbi ilyen verseny december végén lesz, melynek témája a Budai Vár.

Végül mint gyakorlott tapasztalt turisták, milyen összefoglaló tanácsot tudnátok adni kezdő szakkörök számára?

— Először mi is csak rövidebb kirándulásokon vettünk részt, azután folyamatosan megismerkedtünk a túrázás alapfogalmaival — a tájoló, térkép, felszerelés, időjárás —, s csak ezek után indultunk el hosszabb, érdekesebb túrákra.

Hengl László

A Képtoto 6. fordulójának helyes megfejtése:
2 x 1, x 1 2, 1 2 1, 1 2 1, x 1.

A TURISTÁK ÉS KIRÁNDULÓK KEDVENC TALÁLKOZÓ HELYE
A VÖRÖSKŐ ÉTTEREM ÉS ESZPRESSZÓ TAHIBAN!

HIDEG-MELEG
ÉTELEK,
ITAL-
KÜLÖNLEGES
SÉGEK,
ZENE

A TÚRANAPLÓ

A múltó évek során, — ha szorgalmasan járjuk a természetet —, kisebb-nagyobb túrák, kirándulások tömegét teljesítjük. Ha rendszeresen feljegyeztük, hogy mikor, hol, merre jártunk, ki volt a vezetőnk, kik voltak túratársaink, milyen volt az időjárás, mekkora volt a távolság, amit megtettünk — már rögzítettük is a fontosabb adatokat.

Miért jó ez? A túra is, mint minden cselekmény, esemény, idővel emlékké válik. Kedves, szép emlékké. Hány szép táj és hány gyönyörű nap emléket őriz egy túranapló! Árad lapjairól a természet-szeretet, a szabaddan töltött napok hangulata. A turista mindenkori tevékenységének tükrre, legszébb emlékeinek gyűjteménye.

Lapozgatunk benne s meglevenednek a régmúlt szép túrák. És a régi túratársak, kik közül többen el is költöztek a túlvilági tú-

raterületekre. Hány szép ünnepségről is beszélnek naplónk lapjai! Menedékházakat, kilátótornyokat, forrásokat avattunk. Menynyi lelkes, áldozatkész, igazi, önzetlen munka eredménye volt mindez! Egy-némelyiknek a létrehozásában esetleg magunk is részt vettünk, vagy útjelzéseket festettünk hosszú kilométereken keresztül. Máskor a föld mélyének titkait kutattuk a barlangok csodálatos világában. Vagy magas hegycsúcsokat ostromoltunk szédítő sziklafalakon. Erről is szól túraemlékeink hű megörzője.

De a túranapló nem csupán a múlt rögzítője. Nemcsak a romantikus álmódozás, a múltban való elmerengés forrása. A tervszerű gyakorlati túrázásnak is eszköze. Segít abban, hogy újabb túráink olyan tájakra irányuljanak, ahol még nem, vagy ahol régen jártunk. Szinte figyelmeztet, hogy egyes

területeket elhanyagoltunk s a naplónkban fehér foltok mutatkoznak. Vagy végigjártunk valamikor egy műemlékekben is gazdag útvonalat, de akkor még csak a természeti táj kötötte le figyelmünket. Most évek múltán pótoljuk ezt és gazdagítjuk, kiegészítjük az egykori túrát.

Lehet a túranapló egy egyszerű füzet is. De rendszerint több annál. Többé tehetik a beléragasztott fényképek, rajzok, térképvázlatok, vagy egyéb

képkivágatok. Nagyon sok turista fotografál s őrzi emlékeit albumokban. Ezeket a fényképgyűjteményeket már nem sok választja el attól, hogy túranaplókká is váljanak. Az illusztrációk bősége s a napló külalakra is gondos vezetése már azt eredményezi, hogy nemcsak magunknak öröm olvasgatni benne, de ismerőseinknek, barátainknak is. A jól vezetett naplónak propagandaereje is van a turisták körében.

Pápa Miklós dr.

MOSZKVA FEHÉR BEN

A behavazott Vörös tér. Bojár felv.

A hó már a harmadik napja esik. Sűrűn, záporoszerűen, éles túszerű szemcsék formájában. Ami rámszáll, rajtam is marad, jégtüskéivel belém kapaszkodik; csodálhatom, milyen az igazi hóhely. Akár egy parányi gótikus rózsabab, áttört picis csipke-szem, zizzenve lehulló zuzmó fehér csillagocskája. Mert nem olvad, nem formátlanodik el: mínusz 18 fokot mutat a hőmérő.

Harmadik napja havazik, már el kellett volna, hogy temesse a várost, mégis csak egy vékony hóréteg fedi mindig az utcákat. Reggel már nyoma sincs az éjszakai hónak, estére meg a délelőttinek: hatalmas gépesített hadsereg akadályozza meg, hogy felhalmozódjék. A fűre motoros seprőgépek a gyalogjárdára is fölhajtanak, félreszorítják a járókelőket, s valószínűleg leporolják a havat az aszfaltról. Az úttesten markológépek hányják teherautókra, a terek közepén hernyótalpas traktorokra szerelt hóekék tornyozzák hegyekké.

A Vörös tér is vakító fehérségű hómező most, csak a Lenin-mauzóleum gránitkockája felé vonuló végtelen emborsor üt bele hosszú fekete sávot. A lőrészekel csipkézett piros téglafal

belül a Kreml maga a varázslat. Ahogy átlépünk a Szpaszkij-torony boltíves kapuján, a fergeteges hózápor sűrű fátyolán keresztül látomászerűen tűnnek elénk a Nagy Iván harangtorony köré se regló templomok aranyfényű hagymakupolái. Mesék televényéből kinőtt roppant erdei gombáknak képzelhetnénk a behavazott park lelógó ágú nyírei, habos hermelint öltött fenyői alól, ha nem nyüzsgögne annyi ember körülöttük. Moszkvaiak, a szovjet birodalom különböző részeiből érkezett látogatók és persze külföldiek. Angol, francia szót hallunk a hatortnyú Blagoveszenszkij székesegyház csodálatra méltó ikonfalánál éppúgy, mint a Kongresszusi Palota kristályhomlokzata előtt, vagy Borisz Godunov drágakövekkel díszített trónja küszöbén, az Oruzsejnaja Palota egyedülálló gyűjteményében, de szinte mindenütt a Kreml ötszögén belül. Izgatottan futkosnak ide-oda fényképezőgépeikkel, letérdelnek a mély hóba, hogy jobb látószöveget kapjanak; kép ugyan nehezen lesz a felvételtől, arról gondoskodik a borús ég s a fehér fergeteg.

A Kremlből az idegen legtöbbször a Lenin-hegyre megy föl, hogy erről a

nagyszerű kilátópontról tekintsen szét. Tulajdonképpen nem is hegy ez, hanem a Moszkva folyó meredek partszegélye, 50–60 méterrel a meder fölött, az egyik nagy kanyar külső ívében. A legszebb kilátás erről a magaspartról esik az alant szétterülő Moszkvára; innen pillantotta meg Napóleon először a Kreml aranykupoláit, 1812. szeptember 2-án. A város fölé emelkedő partrészt akkor Verébhegynek hívták; 1935 óta viseli Lenin nevét.

Olyan ez a nézőpont, mintha Budapesten egy szélesebb, laposabb, de alacsonyabb Gellérthegyen állnánk, s alattunk a Tisza folyón, hurokszerű kanyargásokkal. De a felduzzasztott Moszkva folyóban ma nagyjából már a Volga ideterelt vize folyik, hat-hét kanyarral följebb torkollik beléje a Volga-Moszkva-csatorna, amelynek révén a tengertől 800 kilométerre fekvő szovjet főváros öt tenger kikötőjévé vált.

Az előttünk ívelő nagy kanyar óriási patkójának homorú belső csúcsában terül el a sportváros, közepén a százezer személyes Nagystadionnal. Itt van éppen előttünk a mélyben, szürke ellipszise hatalmasan emelkedik ki a havas park csillogó fehérségéből.

A múlt és jelen talán

Mögötte a Novogyevicsi kolostor kupolái nőnek lépcsőzetesen egymás fölé, s még távolabb, a folyó következő kanyarjának domború íve előtt, a Kreml húsz bástyatoronnyal erősített vörös falai emelkednek ki éles határozottsággal a láthatár legszélén is túlfolyó háztengerből.

Az imént belülről, most innen fölülről nézzük az orosz főváros jelképét, a Kremlt. Olyan ez a XV. századból való síkföldi téglavár ma is, mint amilyennek Napóleon látta, csak akkor faházak rengetege vette körül széles fekete övként. Lényegében ilyen

is maradt Moszkva egészen az októberi forradalomig, csak a vidékről felköltöző nemesurak építettek nagy parkokkal, veteményeskeretekkel és cselédlakásokkal körülvett, oszlopcsarnokos udvarházakat a Kremlből kivezető országutakból alakult sugárutakon, s a kereskedők emeltek dísztelen, hosszú egyemeletes üzletházakat a folyó rakpartján, meg a sugárutakat keresztező bulvárokon. A városközpont — néhány toronyháztól és magasház-csoporttól eltekintve — ma is lényegesen alacsonyabb, mint a körülötte néhány évtized alatt kialakult új városrész gyűrűje.

A régi Moszkva korszerű átfarmálása a 30-as években kezdődött meg, s az 50-es évek végére valóság-

tagolt tiszta homlokzatokkal, harmonikus összehangoltságukban. A rekonstrukció kezdetén sivár, kaszárnyaszerű lakóházakat építettek, a 40-es években ellenkező végtelként az eltűnt arányok s a minden szétburjánzó dekoráció divatja következett, míg a legújabb negyedek építészeti alkotásait a formák egyszerű szépsége, a szerkezet világos logikája jellemzi.

A történelmi városközpont napjainkban meggyorsult átalakulása a Kreml falától induló Kalinyin sugárúton mutatkozik meg a legimpozánsabban. Itt erőteljesen érvényesül az a korszerű várostervezési szemlélet, hogy magasépületet csoportosan előnyös telepíteni. Amilyen nyugtalanítónak hatnak a toronyházak ott, ahol ötletszerűen, magányosan emelkednek ki alacsony környezetükből, olyan lenyűgöző hatásuk van egytömegben, ha csoportosan törnek az égre. A Kalinyin sugárút két oldalán most felnőtt házóriások nemcsak tiszta vonalaikkal, fényivó nagy üvegfelületeikkel ragadnak meg, hanem a messzirenyúló kettős utcasort alkotó **együttes** összehatásának szépségével is.

A kora délután sűrűsödő páráiban lassan kezd homályba borulni a Lenin-hegy kilátójáról elének táruló lenti kép, de nézzük a teljes ködbeveszésig. Autóbuszon érkezett külföldiek, moszkvai sétáló csoportok, egyszerű vidéki emberek között szorongunk a mellvédnél. Mellettem idősebb falusi parasztasszony. Karján szárított gombafüzérek, kövér vargányák madzagra fűzve, mint a nyaklánc. Nem zavartatja magát, mintha mesét mondana, úgy folyik ajkáról a szó. Elmondja nyilván, hogyan talált rá az erdő ajándékára a roppant tölgyesekben vagy a fehér derekú nyírek alatt, miként szárította meg kemencében és hogyan került fel illatos füzereivel ide, a Lenin-hegyre. Esetlen halinacsizma van rajta, de nagykendője épp úgy van átkötve a fején, mint a magyar parasztasszonyoknak. Talán még most is mesélne — s én hallgatnám a gombagyűjtőgető turista gyönyörűségével —, ha nem rángatná el szoknyájánál fogva nagykucsmás kisunkája.

Antalfy Gyula

ELMÉLKEDŐ PILLANATOK TÚRA KÖZBEN

A NAGYCENKI KRIPTÁBAN

Serdülő kölyök koromban Apám kapott valakitől egy képeskönyvet, ebben találkoztam először a kriptá borzongató fogalmával. Canova egyik remekművének 'fotóját közölte a kötet, a lehajtott fővel sirba induló nőt, s ez a kép annyira megkapott, hogy éjszákán át megjelent álmodban is. Akkor tanultam meg s azóta se felejtettem el Canova nevét, pedig rajta kívül sok szobrással találkoztam és sokat mosott ki emlékezetemből az Idő.

Most történt másodszor, hogy a gyerekkori élményhez hasonló borzongás fogott el: Széchenyi István nagyeceni sírjának komor levegőjében. Mikor a kocsit megállt a téren, s a kései napfényben körülnézegettek, felvételeket csináltak a társaim, arra gondoltam, be se lépnek a kriptába, nem kívántam kizökkenni a kellemes tárahangulatból, a szép órákból, amelyeket az elmúlt napokban a Lővérekből elindulva a soproni hegyek ragyogó erdősegeiben, a fertőrákosi kőbánya fehér templomában töltöttem.

Aztán mégis bementem. Első, ami szíven ütött, az volt, hogy valaki elkomorultan, szinte döbbenet a sírbolt jelmondatát suttogta mellettem: „Voltunk, mi ti, leszték, mint mi”. Mintha az egész itt nyugvó Széchenyi nemzetség, illetve e komor kriptába visszatért főúri család kórusa szólalt volna meg, s egyszerre szinte üveggé vált előttem Széchenyi István sírfülkéjének márvány borítása, látam a megbarnult csontokat és foszladozó öltözeteket. Ugyanilyen döbbenet álltak társaim is, nézték a feliratokat és Széchenyi István sírja körül a fonnyadó virágokat, amelyeket talán tegnap, vagy tegnapi napelőtt valamelyik iskola diákjai, vagy kegyeletes turisták hoztak

ide, hogy a nagy embernek, a nagy magyarnak áldozzanak.

Mert — amint vezetőnk mondta — nap, mint nap népes csoportok zarándokolnak ide, jönnek a fiatalok, s jönnek Széchenyi nevének és életművének koros, idős ismerői, tisztelői, megállnak pár percre a kriptá borongós csendjében, a Lánchídra és az Akadémiára gondolnak, egyesek talán felidéznek magukban Széchenyi és Kossuth párharcának történelmi epizódjait, aztán kilépnek a sírboltból, vissza a levegőre, a napfénybe, ahol autóbusszok ablakai csillognak és várják utasaikat, hogy tovább röptessék új látóvalók felé, ismeretlen messzeségbe.

A buszban idejővet a vezető arról beszélt, hogy a tragikus döblingi golyó talán nem is Széchenyi István fegyveréből repült ki, hogy a belső fülkében nyugovóra Széchenyi Pál érseket arzénes méreggel tették el láb alól. Köz tudomású történelmi tény, hogy a Kamarilla karjai messze elértek, ezt hangoztatja a vezető is, s most, hogy itt állok a kriptában, kuszán, idegesítő olvasmány-emlékek zsongnak bennem. Az érseket faborítású üvegkoporsóba temették, egy idős nő készségesen emeli föl a faragásos tetőt, s akárki láthatja a főurat, a feltételezések szerint arzéntől eredő mumifikációban, láthatja az aszott, barna tetet és ékes ölözéket.

Széchenyi Istvánt nem láthatja senki. De életműve ismeretében mindenki érezheti, tudhatja, hogy nagyobb volt embernek és magyarnak, mint grófnak, s értékelésében nem is lehetjük főúri rangját, ám a Lánchíd, az Akadémia említésekor mindenki az emberségére, nagy magyarságára gondol.

Ormos Gerő

sa a Kreml falain belül

gal gigantikus méreteket öltött az építkezés. Elsősorban új városrészek létrehozása volt a cél, hogy megépülésük után sor kerülhessen a központ nagyarányú rekonstrukciójára is. Ahogy haladunk kifelé a centrumból, úgy emelkedik feljebb a város körülöttünk. Az egy-kétemeletes házakat nyolc-, tíz-, tizenötzetes magasépületek váltják fel, és hosszú kilométereken át egyre újabb és újabb lakótömbök követik egymást, nagy parkokkal, levegős terekkel föllazítva. És minél újabbak a házak, annál szebbek, egyszerű vonalaikkal, nagy üvegfelületekkel

Halálos baleset a TÁTRÁBAN

Közeli hetven éve a Magas-Tátra Karbunkulus-csúcsának közelében szerencsétlenül járt egy budapesti turista. A szerencsétlenséget nem baleset —, nem a természet vad ereje, hanem az emberi nemtörődomség, a közöny és a bajtársiatlanság okozta. A haláleset nagy port vert fel és megmozgatta az egész turista-társadalmat. Évekig vitatkoztak a felelősség felett, míg végül erkölcsi halállal sújtották azokat, akik cserbenhagyták sebesült társukat. A régi ügy résztvevői közül egy sem él már. De fennmaradt az eset leírása, a bajtársiatlanság örök vádirata.

1910. december 25-én az Anonymus-turista asztaltársaság kilenc tagja a Zöldtó melletti Frigyes menedékházba utazott. A csapathoz csatlakozott Szabó János 32 éves vasúti tisztviselő, a Magyar Turista Egyesület tagja, akinek vezetése alatt másnap reggel *Bieber Andor* 25 éves bírósági irnok, *Kierer Hugó* 18 és *Virág Géza* 16 éves kereskedők az Egyetemi-csúcsra át az *Englisches-csúcs* megmászására indultak.

Déli egy órakor értek a Karbunkulus-torony-csorbához és hozzáfogtak az Egyetemi-csúcs megmászásához. *Kierer* *Virággal*, *Szabó* *Bieberrel* kötötte össze magát egy-egy 30 méteres kötéllal. Először *Kierer* mászott, de félóra után görcsre panaszkodott, mire *Szabó* váltotta fel a veze-

tésben. Egyszerre csak a sziklaoldalon *Bieber* megcsúszott és bár a kötélt fenntartotta, oly szerencsétlenül zuhant, hogy bal lábát nem tudta használni többet. Társai ezért derekára kötött kötélt segítségével leeresztették a csorbába. Onnan a puha hóval fedett talajon csákányra erősített kötéllal csúsztaták le lépésről lépésre, miközben járatlanságuk miatt nagyokat estek. Egy ízben *Kierer* lavina sodorta el, de sikerült neki 40 méter zuhanás után lefékeznie és társaihoz visszamászni. Időközben sűrű köd ereszkedett le és teljesen besötétedett. Ezért *Szabó* utasítására, a két fiatal széltől védett helyen a jeges hóba gödröt ásott és abba belefektette a sebesültet. A gödör fenekére rakták a karikába hajtott köteleket, a fej alá hátizsákot tettek, a másikba lábait bugyolálták, a harmadikkal pedig a térdeit kötötték át. A két fiatal átadta *Biebernek* összes meleg holmiját, magukon csak a pulóvert tartották meg, mellé rakták ennivalójukat, megmagyarázták neki, hogy el ne aludjon, egyen, igyon sokszor, mozgassa kezeit és a segítség feltétlenül jön érte. *Szabó* semmit nem adott a sebesültnek holmijából, csak élmét hagyta nála. A három ember este 8-kor elindult a Zöldtó felé és mintegy órai ereszkedés után elérték a menedékházat, ahol egy társuk várta őket.

Virág volt a legjobb erőnlétben közülük és társait

arra ösztökélte, hogy azonnal forduljanak vissza *Bieber*ért. *Szabó* *János* azonban kijelentette, hogy sem éjjel, sem reggel nem hajlandó felmenni a hegyre és a mentési expedíció szervezését nem vállalja. Ezek után hajnalban a két — egyébként hegymászásban járatos fiatalember — meleg pokrócokkal és élelemmel felszerelve nekivágott ismét a csúcsnak. *Szabó* az asztaltársaság egy *Robitsek* nevű emberére bízta a mentés szervezését, vonatra ült és Pestre hazautazott.

Robitsek *Lomnicra* sietett és ott a csendőrséget riasztotta. Azok azonban elutasították kérését. A tátrafüredi igazgatósághoz, majd azok tanácsára *Felső Erdőfalvára* ment, és ott három hegyilakót szerződtetett. Azok kíséretében paraszt-

szánon indult a *Karbunkulus-csúcs* felé.

Közben *Kierer* és *Virág* kora reggel felértek *Bieber*hez, akit elég jó állapotban találtak. Megreggeli-zett, majd uzsonnázott és ebédelt velük. Ebéd után a két fiatalember, mivel a jeges havon nem merték a sebesültet szállítani, ott hagyták ismét *Bieber*t — aki pedig kezdett félni az egyedüllétől —, azzal, hogy a segélycsapatot idekalkulozlják.

A sötétség beállta előtt találkoztak is a mentőcsapattal és élükre állva ismét felmászta a csorbához. Az üreget azonban üresen találták. Hosszas keresés után letek rá *Bieber* testére a *Vöröstó* völgyében. Rejtély maradt mindörökké, hogyan került oda. Öngyilkossági szándékból, avagy ijedtségből vetette-e ki magát a gödörből, nem lehetett megtudni, mert mire rátaláltak eszméletlen volt, összefüggéstelenül beszélt és leszállítás közben, anélkül, hogy eszméletét visszanyerte volna, meghalt.

A baleset okai és körülményei fölött évekig folyt a vita és a legnevesebb magyar alpinisták fejtették ki véleményüket. Egyöntetűen leszögezték, hogy a négy ember rendkívül nehéz útra vállalkozott, mert az *Egyetemi-csúcsnak* a *Karbunkulus-torony* csorba felé eső oldala télen igen magasfokú mászási tudást követel. A nehéz úthoz egyikük sem rendelkezett megfelelő tapasztalattal; *Bieber* mindössze néhány magashegyi túrán járt. *Kierer* és *Virág* életükben még sosem jártak magashegységben, *Szabó* pedig — bár több csúcsot is megmászott már, a *Magas-Tát-*

ra téli mászásában nem rendelkezett tapasztalatokkal.

Amilyen elhibázott volt maga a terv, olyan hibás volt a kivitelezés is. Délután egy óraker, alig 3 órával a téli napnyugta előtt vágtak neki a csúcsmászásnak, ami legalább két órát vett volna igénybe. Ők pedig az Egyetemi-csúctól a gerincen át még el akartak jutni az *Englisch-csúcsra* is, ami újabb két órát jelentett volna. Ez azt mutatta, hogy a visszatérés eshetőségeit, amelyek pedig télen a felmászás nehézségeinél lényegesen nehezebbek, kelősen nem mérlegelték.

A közvélemény azonban nem a hibás tervet és még hibásabb kivitelezést róta fel Szabó János terhére, hanem azt, hogy magárahagyta a sebesült Biebert a csúcson, majd tapasztalatlan társait is és hidegvérrel hazautazott. Szabó hiába hivatkozott kimerültségére és kézrándulására, nem bocsájtották meg neki társai cserbenhagyását. (Hisz járt már a Krivánon, a Swinniczán, a Tengerszem, a Tátra, a Gerlachfalvi és a Lomnici-csúcson, vezető nélkül megmászta az Alpokban a Monte Christallot, a Marmolatát, a Gross-Glocknert, és az Ortler is.)

A baleset utáni vitában az alpinista szakemberek határozottan kijelentették, hogy minden nehézség dacára Biebert meg lehetett volna menteni. Még saját társai állt is. Az első hibát akkor követték el, amikor sebesülten a hegyen hagyták, aminek az összes lélektani és humán érzések ellent mondtak. Az önmagával tehetetlen embert az éjszaka magánya, a nagy heggek félelmetes méretei,

a hideg rettenetesen megviselték, e miatt vesztette el önralmát és mondták fel idegei a szolgálatot. A második hiba a leereszkedésnél történt. Bármilyen nehéz is a kötélen való leereszkedés, nem lett volna szabad egy órára a menedékháztól a sebesültet elhagyni. Akik közös túrára szövetkeztek — hangoztatták a turisták — nem hagyhatják magára sebesült társukat.

Érthetetlen maradt az is, miért nem ment reggel a négy férfi vissza a sebesültért, mikor csak egy behavazott lejtőn kellett volna lehozni a menedékházba ami az Egyetemi-csúcs oldalán való leereszkedéshez képest gyerekjáték volt. Az érthetlenséget csak növelte Szabó viselkedése, aki nemcsak a visszamenetelt és a mentőexpedíció szervezését tagadta meg, de a menedékházban levő pihent negyedik társukat is ahegyt, hogy a hegyre küldte volna a két fiatalat, magával vitte Matlárházára. Kierer és Virág ugyan felmentek reggel a sebesülttől, de mert az expedíció késéte, anélkül, hogy a legkisebb kísérletet tették volna Bieber megmentésére, másodikban is otthagyták.

Szabót és társait ugyan nem állították bíróság elé, de a turisták felháborodása szegénybéllyel pecsételte meg.

Azóta szállóige, hogy fenn a magas hegyek között, akik kötelet fűznek derekuk köré, külsőleg is kifejezést adnak annak, hogy egy testet és egy lelket képviselnek. A kötélen az összetartozás jelképe, aki a kötelet, amely bajtársával összeköti, derekáról leoldja, az megszegi esküjét. (el)

A Kovácsi-hegy a Balaton-felvidéken

Természeti ritkaságaink nemcsak mi, hanem utódaink gyönyörködtetésére is szolgálnak. Milyen fájó látni a Badacsony tündöklő bazalt ékességének megcsúfolását. Így pusztult el a közelmúltban a világhírű „Kötenger” egyik legszebb része, a Kisörs-pusztai rész is, melyről Lóczy és Cholnoky annak idején oly sokszor írt.

A vindornyai lágmedence felett magasan kiemelkedő, hét község (Zalaszántó, Vindornyalak, Vindornyaszőllős, Kisgörbő, Nagygörbő, Döbröce, Sümegcsehi) határában terpeszkedik a Kovácsi-hegy (356 m), melynek a pannóniai rétegekre települt bazalt takarója természeti ritkaságok, gazdag tárháza. Ezért is vezet Tátikáról hatalmas várgabetűvel az országos Kék-Túra útvonala Zalaszántóra, hogy a természetjárók megismerjék a Kovácsi-hegy szépségeit.

Ha a hegyet akarjuk felkeresni, Keszthelyről autóbusszal mehetünk a Túrjei-hát oldalában fekvő Vindornyaszőllős községig. Az autóbussz megállótól kiinduló piros jelzés a község szélső házainál fordul be a patak völgyébe, hogy azután innen nyugatról egyre meredekebben vezessen fel a szép szálerdőn át a hegyre.

A hatalmas bazaltsziklák között hosszú, mély folyosók, sziklaútcák keletkeztek. Létrejöttük vagy még a bazalt kihülésére, vagy hegycsuszamlásra vezethető vissza. Ez a sziklafolyosó már nem járható végig, mert a bányászás rohamosan pusztítja.

Feljebb haladva balra húzódó sziklaútcán visz át jelzésünk. Ez ma még ép. A 8–10 m magas bazaltsziklák között 2–4 m széles, napot alig érő sziklaútcák karéjszerűen öleli a hegy peremét. Ebben a sziklaútcában — viharvert hárs tövében — búvik meg a Vadlány-barlang. A mintegy 15 m hosszú barlang 1–1,5 m széles, 1,8–2 m magas. Csak két kisebb 3–4 m széles, 2–3 m magas termet találunk a barlangban. Az egyikből keskeny kúrtószzerű nyílás vezet a szabadba. A második teremből szifonszerű nyílás bújhatunk át a harmadik — inkább csak fülkeszerű terembe. A barlang előtt oszlopos falakkal szakad be a völgybe a bazalttakaró. Az oszlopokról szép kilátásunk van a Túrjei hátságra.

A Kovácsi-hegy fensíkjának nyugati részén fekszik a Vadtó. A hegynek ugyancsak nagy figyelmet érdemlő látványossága. Bár nyílt vize kevés, közepén egyes kutatók 2–3 m mélységet is mértek. A tó ősi zombékosa, ritka mohafajtái a botanikusok eldorádója. Állatvilága közül a tőkés kacska, a vízcisibe és a rengeteg pióca érdemel említést. Közél a Vadtóhoz még két kisebb vízállásos hely, az ún. „rakottások” szakítják meg a maárdalos szelérdőt.

Jó volna — amíg nem késő —, ha az erre illetékesek és az Országos Természetvédelmi Hivatal — az 1962. évi természetvédelmi törvény figyelembevételével — megmentené a Kovácsi-hegy ritka értékeit.

Csiki László

Mintha lomha szürke elefántok heverészenének a vörös homokban. Előttünk vöröses a tó vize a vasas anyagtól és a vörhenyes vízből valószínűtlenül kékeszürkén meredeznek a szittyó méteres szárai. Olyan ez a táj, hogy meg kell állni és az ember felkiált; nincs is ilyen. Pedig van. Az „elefántok” lilásszürke nagy sziklák, szeszélyesen szerte-szórva és az egész csodatáj 100 méterre van az országúttól jobbra, ha a turista Aggtelekről Jósavő felé baktat. Különösen szép ez

a táj. Sokan ismerik is, de mintha hírét, értékét, a világhírű barlangrendszer kissé elhomályosítaná. Ezért érdemes néhány szóval és képpel megemlékezni róla.

Ez a vidék is, a tó is a barlangosodás, a karsztjelenség szülőtte. Valahol itt is a dolinától hullámos tájon barlangok sora lehegett a mélyben, de beszakadtak, helyükön keletkezett a tó és a dolinasor. A hajdani barlangok vízvájtá kövei kerültek a felszíni lemosódás következtében a napvilágra. Talán ezért

olyan különös ez a világ. Ezek a földalatti kövek valahogyan idegenül, csodálkozva állnak ma is a napverőn. Némelyiken jókora lyuk, átfér rajta az ember karja. A zuzmók koptatják, mállasztják felszínüket, sohasemvált tájak különös térképeit rajzolta a sziklák hátára. Az élet lassan megtelepszik a máladékon és egy-egy bátor virág megveti lábát a pusztá szikláiin. Valahogyan a viharvirág című népszerű sláger jut az eszembe, csodálom, sajnálom is a kis növényeket. Pedig ő az erősebb,

következő évben tovább mászolja a sziklákat, egyre több növény telepedik meg. Egyszer egy makk hull egy ügyetlen madár csőréből a növénykének közé és a kis tölgy erős gyökerei szétfeszítik a sziklát. Legyőzi a követ.

Az útmentén ülő turista gondolatai messze kalandoznak. Évezredek és milliókat. Ezek a gondolkodó, figyelő, néma pihenők, amikor a hallgatag turistának a természet mesél. Csak meg kell hallani.

Dr. Agócsy Pál

Lufthansa Revue

„Minimundus”

Az ausztriai Wörthi-tó partján épült „kis világ” ebben az évben üdvözölte milliommodik látogatóját. Építésében Ausztria legjobb iskolái, szakintézetei, tanmühelyei, továbbá közlekedési és építészeti szakemberek vettek részt.

A létesítmény 14 000 négyzetméteres területen épült. 1:25 mértékben mutatja be a világ, főképp pedig Európa leg híresebb épületeit, jellegzetes építészeti stílusát, vasúti és légikikötőit, hajóit, stb.

Többek között látható itt Heiligenbult (Ausztria leg híresebb hegyfalva), a pisai ferdetorony a dómmal és a baptisteriummal, az osakai vár, az isztambuli Szulejmán-mecset, a bécsi Nyugati pályaudvar, a svájci nép szabadságharcára emlékeztető sempachi Landsknecht-torony, a philadelphiai Independence Hall, a bécsi Bevedere kastély, a párizsi Biadalkapu, a salzburgi Dom, a párizsi Moulin Rouge mulató, a londoni Downing Street 10. (a brit miniszterelnök székhelye), a wiesbadeni ivócsarnok, az Eiffel-torony, a bécsi Stadthalle, az innsbrucki Goldenes Dachl (aranytetőcske), a grazi Schlossberg az óra- és harangtoronnyal, a bécsi óriáskerék stb. A vonatok és a hajók modelljei közlekednek, s az óriáskerék is működik. Esti kivilágításban a Minimundus varázslatos látványt nyújt.

Az álmvilág fennállásának kilenc éve alatt a látogatók kerekén 15 millió schillinget fizettek belépőjegyre. Ebből az összegből azt, ami az üzemeltetési költségek után fennmarad, szociális célokra fordítják.

Die Alpen

KORUTAZÁS KORZIKA SZIGETÉN

A nemzetközi turistaforgalom szempontjából Kor-

zika ma még „terra incognita”. Francia autós turistákon kívül külföldi turisták csupán elvétve látogatják, jóllehet ez a sokarcú sziklavidek a hajóval közelítő utast már az első pillantásra rabul ejti. Amint a hajó a sziget északi csúcsához közeledik, varázslatos szépségben bontakoznak ki a tengerből a sziklafalak, amelyek a távoli háttérben 2710 méteren érik el a legnagyobb magasságot. A számos sziklaöböllel szaggatott parton őrtornyok romjai merednek a magasba. Ezek még a szaracénok idejéből származnak, Korzika ugyanis az idők folyamán gyakran változtatta urait. Az ie. VI. században Karthago gyarmata volt, 400 évvel később a rómaiak szállták meg. Róma bukása után a vandálok, ezektől Belizár bizánci hadai foglalták el a szigetet, majd a szaracénok ragadták el az uralmat, míg végül Génua vette birtokába, hogy 1768-ban eladja Franciaországnak.

A hajó Bastiába, a sziget legészakibb kikötőjébe fut be. Az utasok mind a fedélzeten állnak, hogy megcsodálják a város patrícius-házainak pompáját és a templomok barokk díszítését. Korábban Bastia volt a sziget fővárosa, Napóleon azonban megfosztotta ettől a rangjától saját szülővárosa, Ajaccio javára.

Bastiából a Route Nationale vezet keresztül a szigeten a nyugati parton fekvő Calvi tengeri üdülőhelyre. A hegyek magasságából serpentinekben leereszkedő útról pompás kilátás nyílik a tengerre és a parti üdülőhelyre. Itt már népes az üdülők tábora, legtöbben azonban franciák, akik 11 campingben töltik szabadságidejüket. Felettük a grandiózus citadella uralja a vidéket és magasabban hófödte csúcsok képeznek hátteret. A szép fekvésű város kapuján a latin „Civitas Calvis, semper fidelis” felirat áll.

Ajaccio, a főváros, modern épületei ellenére ma is két évszázad előtti képet mutat. Itt áll Napóleon szülőháza, valamint a székesegyház velencei stílusban, benne a medencével, amelyben Európa jövőendő uralkodóját csecsemő korá-

ban megkeresztelték. A császári kápolnában áll a Bonaparte család kriptája, említésre méltó még a Napóleon-múzeum, továbbá a barlang, amelyben a gyermek Napóleon állítólag játszani szokott. Fölébe Napóleon-szobrot emeltek. Ebben a városban mindenütt Napóleonnal találkozunk.

Korzika igazi arcát azonban a sziget belseje mutatja, a legmagasabb csúcs, a Monte Cinto 2710 m magasságba emelkedik, hogy minden irányban kilátást nyújtson a szigetet környező tengerre. Turisztika szempontjából még elhanyagolt a vidék, védőkunyhók nincsenek, drótkötélvasutakról egyelőre álmodni sem lehet, a pompás őserdők, a mászásra kiválóan alkalmas sziklafalak elhagyottan állnak. Az „Ile de Beauté”, a szépség szigete, Czipkerózsi-álmat aluszsza.

Aurika

„HEGYMÁSZÁS” A NAGYVÁROSBAN

Tokióban, e milliós város közepén japán hegymászók gyakorolhatják magukat és felkészülhetnek későbbi nagy túrákra.

A hegymászás gyakorlása érdekében egy építész az egyik ötemeletes ház betonfalát úgy alakította ki, mintha az egy valódi hegyoldal volna. A falon különböző képességű és gyakorlottsággal rendelkező hegymászók számára képeztek ki „mászóterepet”, és így azután a kezdőktől a leg-

gyakorlottabb hegymászókig minden gyakorlási lehetőség megvan és az érdeklődő hegymászók élnek is a lehetőséggel.

A hivatali idő végeztével fiatalabb és idősebb hegymászók tömegeit figyelhetjük meg a falon, akiket a kíváncsiak, vagy a szakértő nézők alaposan meg is kritizálnak. A hatóságok minden eshetőségre számítva, biztonsági hálót is feszítettek ki a fal alá, hogy a lezuhanó „hegymászókat” megmentésük.

Swiatowid

MAGAZIN TURISTICZNY

Angliában magnetofon-szalagok sorozatát adták ki gépkocsis turisták számára. Valamennyi szalag valamilyen meghatározott útirányra vonatkozik. A láthatatlan idegenvezető ismerteti az útbá eső nevezetességeket és kommentárjait a helyi folklór műveivel kíséri.

A szicíliai Taorminában, amely nagy idegenforgalmáról ismert, a szállodatulajdonosok minden vendégnek, aki hét napot tölt a szállodában, ingyen adnak a nyolcadik napon teljes ellátást.

mypucm

A kaukázusi Elbrusz csúcs idegenvezetőinek főnöke Soka Zalichanoc. Eddig 209-szer járta meg a hegyet. Az idegenvezetést 15 éves korában kezdte el, éppen száz éve.

Az 1968. évi fotóriportpályázat végeredménye

A pályázatra 31 munka érkezett be. A bírálóbizottság döntése alapján az első díjat a

„Hidasnémetitől Felsőzsolcáig” c. pályázat (Baón Györgyi, Bp., XIX., Dobó K. u. 22.) nyerte.

Második: Exo jeligével Doma István, Diósgyőr – Vasgyár, VI. u. 14. Harmadik: A Gellérthegytl Orsováig c. jeligével Bogner Gyula, Bp., XV., Wesselényi u. 35. Negyedik: Napfény jeligével Doma Istvánné, Diósgyőr – Vasgyár, VI. u. 14. Ötödik: Havasi Gyopár jeligével Varga Ferenc, Bp. Hevesi Sándor tér 1. Hatodik: Mackó jeligével Ács János, Bp., XIV., Hungária krt. 52. Díjat nyertek még: Balázs-váry Győző, Bp., XIX., Ilosvai u. 44., Antal Andor, Szfhehervár, Május 1. tér 11., Sulák Rózsa, Sárszentmihály, Tecszy Katalin, Bp., XI., Bártfai u. 8/b., Susóczky Ferenc, Bp., IX., Mihákovics u. 14., és Alpes, Holdfény g. jeligék.

A nyerményeket postán elküldjük.

Nyilatkozatok az EXPRESS és az IBUSZ 1969. évi programjáról

Az elmúlt év idegenforgalmi statisztikája arra utal, hogy a nemzetközi események hátráltatták a fejlődésnek indult turizmus további kibontakozását. Ez döntően és érthetően a határon belüli kimenő forgalomra vonatkozik, míg a határon belüli túrák, táborozások száma — kilométereket és lélekszámot tekintve — emelkedett. E téren tehát fejlődésről beszélhetünk, ha nem is olyan mértékben, ahogy ez a sportág megérdemelné, s amilyen szép tervekkel és programokkal nekilendültünk 1968-nak.

E helyütt most nem mérleget vonunk az előző év forgalmáról, inkább az 1969. év terveit, kilátásait vizsgáljuk az EXPRESS és az IBUSZ programjának keresztmetszetében.

Az EXPRESS Ifjúsági és Diák Utazási Iroda igazgatója, *Völgyi István* igazgató adott lapunknak rövid tájékoztatást.

— Tevékenységünk szervesen kapcsolódik a KISZ e téren meghatározott programjához. Az a feladatunk, hogy tovább bővítsük az ifjúsági akciók skáláját, minél több fiatalnak nyújtunk lehetőséget a belföldi és a külföldi útvonalak, üdülési bázisok látogatására. Feladatunk az is, hogy a hazánkba beutazó ifjúsági turisták számára megteremtjük a feltételeket. Ehhez minél több olcsó szálláshelyre lesz szükségünk, fejlesztenünk kell az ifjúsági üdüléstelepeinket. Ugyanakkor fel kell mérnünk, milyen nagyobb lehetőségeket tudunk biztosítani a mind nagyobb számban jelentkező ifjaknak, akik baráti országainkat kívánják megismerni.

— Van bőven tennivalónk — mondotta a továbbiakban *Völgyi igazgató* — például a szállítások kultúraltábbá tételében, az eddigieknél változatosabb programokat kell adnunk, nem kielégítő az idegenvezetés színvonala sem. Meg kell szerveznünk az eddig elhanyagolt vonzó hazai tájak látogatását, mint például a Nyugat-Dunántúl, Szombathely, Kőszeg, Sopron, vagy a Duna—Tisza köze. A mi ifjúságunk nagy hányada nem ismeri ezeket a tájakat, s ennek pótlása — részben — a mi feladatunk is. E téren számítunk a Természetbarát Szövetség segítségére, amellyel már eddig is jó kapcsolatot sikerült kiépítenünk. A sza-

badszombat bevezetésével ezt a kapcsolatot még inkább erősíteniünk kell. Jelenleg is 190—200 kidolgozott 1—2—3 napos túrát tudunk fiataljainknak ajánlani, s a jelentkezőket a lehetőségeink szerint jól ellátni. A turistaházakkal, a megyei idegenforgalmi hivatalokkal együtt — megállapodásaink alapján — mindent elkövetünk a tömeges utaztatás, elszállásolás érdekében. A *campinghálózat* további fejlesztése ebben sokat segíthet. De a *meglevők jobb kihasználását* is programba vettük. A Belkereskedelmi Minisztérium és az Idegenforgalmi Tanács segítségével Balatonszemesen és Badacsonyan *sátortáborokat fogunk üzemeltetni*, olcsó szállást biztosítva a fiataloknak. A *campingek* a jelenlegi konstrukció mellett drágák a fiatalok számára. Köztudott, hogy eddig inkább azok a családok vették igénybe, akiknek meg volt ehhez a felszerelése. A *kevés pénzű ifjaknak nem kifizetődő egy-egy alkalom, néhány nap miatt az olcsónak éppen nem mondható campingfelszerelést beszerezni. Ha olcsó sátortáborokkal tudunk ezen segíteni, akkor valóban tömegmértékűvé fejleszthetjük az ifjúsági turisztikát.*

Ebben az évben tehát, sok más és szép tervünk mellett a *sátortáborok* kiépítése a legfőbb törekvésünk — mondotta az EXPRESS igazgatója — amit a további években még tovább fejlesztünk. 1971-ben csak a Balaton mellett 20 ezer középiskolást fogunk üdültetni.

— Ami a nemzetközi terveinkre vonatkozik: 21 országba, 81 útvonalon, kb. 24 000 fiatal kiutaztatását tervezzük és 40 000 külföldi fiatal fogadását biztosítjuk. Ennek keretében három különvonatot várunk a Szovjetunióból, éspedig április 4-re, május 1-re és november 7-re. De pl. Spanyolországból is fogadunk egy énekkart, melynek tagjait nivós kultúrprogrammal várunk. *Összesen 30 ország fiataljai jelezték érkezésüket, akiknek 63 állandó és mintegy 60—70 speciális kérésre szervezett útvonalon mutatjuk be hazánk tájait, kulturális értékeit.*

Az IBUSZ-nál *dr. Hetényi István* vezérigazgató-helyettes adott tájékoztatást.

— A jövőt illetően az a tervünk — mondotta —, hogy olyan vonzó programokat szervezzünk, amelyekkel a *külföldi vendégeink itt-tartózkodását meghosszabbíthatjuk*. Az új gazdasági helyzet pozitív hatását vállalatunk is érzi, s ezt még inkább kiaknázni kötelességünknek tartjuk. Igyekszünk minden olyan vállalattal szélesíteni a kapcsolatot, amelyek vendégfogadást igényelnek. Szélesztjük külképviseleti hálózatunkat is. Moszkvában, Londonban, Berlinben új irodákat nyitunk. Rómában, Brüsszelben hasonlóan több képviselőtünk fog működni. Ugyanakkor hiányoljuk, hogy nálunk még nem működik egy nemzetközi tájékoztatói iroda.

— 1969-re már eddig is igen biztató üzletkötések történtek, amelyek arra utalnak, hogy ez az év idegenforgalmi szempontból nem lesz rossz. Az már kialakult, hogy a Balaton és Budapest a két idegenforgalmi centrum, de az a törekvésünk, hogy hazánk más tájait is megismerjék vendégeink. Éppen ezért, mindent megteszünk annak érdekében, hogy a megyei idegenforgalmi hivatalokkal már eddig is kiépített kapcsolatainkat tovább fejlesszük. Az együttműködés

feltétlenül a vendégforgalom emelkedésében fog realizálódni. Ugyancsak mindent megteszünk a SZÖVOSZ-szal, a Szálloda és Vendéglátóiparral és nem utolsósorban a szakszervezetekkel való kooperáció érdekében.

— A *campingekkel* ez ideig vállalatunk nem foglalkozott. Ezeket, vonzó programok hiányában mi nem tudjuk igénybe venni és ezen csak vállalati szinten nem is lehet segíteni. Saját *camping* létesítése sem szerepel terveink között. Ellenben mindent megteszünk, hogy *belföldi szolgáltatásaink* *nívóját emeljük* és ennek szükségét is látjuk, mert e téren vannak hiányosságok. A vendég akkor távozik megelégedetten, ha a standardajánlatoknál többet nyújtunk. Ennek érdekében sok új szolgáltatást vezetünk be, vagy a meglévőket tovább fejlesszük, kulturáltabbá tesszük. Vendégeink bizonyára szívesen fogadják, hogy egy 140 holdas halastavat bocsátunk horgászvendégeink rendelkezésére. *Szaktárgy specializált programokat dolgoztunk ki, az érdeklődési köröknek megfelelően. Felkészültünk a Tanácsköztársaság jubileumi ünnepségeinek bemutatására is.*

— A kevés idővel rendelkező külföldi vendégek számára néhány napos programot állítunk be. Például Frankfurtból magyar szüreti mulatságra repülhet a vendég. A kevés pénzzel rendelkezők számára olcsó utakat szervezünk. A Citadella és a Pálvölgyi turistaházakba 2—5 napos túrákra külföldi érettségiző diákokat várunk.

A belföldi forgalom növelése érdekében bővítjük a TIT-tel eddig is jól szervezett túrák számát, kiépítjük a Balaton menti *fizetővendég-szolgáltatást* és sok más olyan programot bonyolítunk le, amelyek a hazai turisztika, országjárás szolgálatában állnak — mondotta az IBUSZ vezérigazgató-helyettese.

Mosonyi László

„ROBINZONÁD”

— MA ÉS
HOLNAP ?

(ami egy vitából kimaradt)

A kalandról beszélgetünk a rádió egyik stúdiójában. Fejünk fölött az éppen effajta „kerekasztal”-beszélgetéseket szolgáló körmikrofon... Hallom, hogy Kucka Péter ezt mondja: „A pillanat, amikor Robinson körülnézett a sziget csúcsá-

ról — és megállapította, hogy szigeten van — bizonyos értelemben örök. Ez a kalandnak a pilanata. Ekkor válik ismerőssé egy eladdig ismeretlen világ.”

Már tólu ajkamra a szó, hogy közbeszóljak. Hiszen én volnék itt most az úgynevezett vitavezető, meg aztán milyen értelemben lehet örök a kaland? Hiszen ha Robinsonnál, például, rádió adó-vevő készülék van, akkor egészen más tudattal néz körül a szigeten. Minden kornak más eszközei vannak, minden kor emberének más a tudata. Ami kalandos volt a XVII. században, az ma nem az...

Magam is csodálkozom rajta, hogy mindazt, amit most leírtam — és ott, a körmikrofon alatt elgondoltam — nem mondtam el hangosan is. De nem mondhattam el, mert közben már egy másik gondolat vajudott bennem. Tudniillik az, hogy hiába ülünk mi itt most a XX. század jellegzetes kullisszái között, a rádió egyik stúdiójában, a vágy, hogy megértsek és megértessek valamit,

nem kisebb, mint az a vágy, ami Robinsonban feszült, amikor összerült „Péntek”-kel. S a kaland gondolatának — vagy ha úgy tesszük, a gondolat kalandjának — belső impulzivitása összeköt engem Defoe klasszikus hősével, sőt a tengeren csavargó Odüsszeusszal is. Úgy látszik, Kuczka Péternek mégis csak igaza van.

Ezt azonban már nem mondhatam meg neki, mert miközben elmerengtem, a beszélgetés, a vita már újabb és újabb témákat kapott fel hullám hátára, és nekem azon kellett igyekezniem, hogy valahogy lépést tartsak. A Bródy Sándor utcából hazafelé menet azonban éppen ezen gondolkodtam, Robinson szigeten. Ma már nincsenek ilyen szigetek fogalmazzam meg magamban, miközben egy autó hajszál híjján elütött, mert hogy a sárga jelzés pirosba hajlott át, de én nem vettem észre, mert szerény, de hevesen jelentkező „belső szavaim” oda rögzítettek az úttest közepére. — Nincsenek ilyenek szigetek a szó földrajzi értelmében, de ami a robinsoni,

ÚJ TURISTATÉRKÉPEK

megjelenéséről adott hírt ismét a Kartográfiai Vállalat. Jobban mondva: régi térképek új kiadásáról, tekintettel az állandóan változó körülményekre. Erre szükség van mindig s minden új térképnek kiváltképp a természetjáró társadalom örül, mert hiszen jól tudjuk, hogy mind egy térkép, mind egy lexikon már kiadása, megjelenése pillanatában évülni kezd s előbb-utóbb — ha teljességében nem is, de egyes részleteiben mindenképpen — el is évül. Ezért örvendünk, hogy a Zempléni-hegységnek, Aggteleeknek, a Velencei-tónak új kiadású térképe lesz.

Ezzel kapcsolatban azonban legyen szabad bizonyos gyökeres változtatások megoldására felhívni a kartográfusok szíves figyelmét.

Felül kellene vizsgálni azt a gyakorlatot, amely szerint egyébként sem nagyméretű honi turistatérképeink egy részét címlapok, magyarázatok, jelkulcsok s apró mellékterképek foglalják el. A turista, ha tájékozódni próbál ilyen rajzolon „hamar lemegy a térképről”, még mielőtt józúen elhelyezkedhetett volna rajta. Különösen kirívó ez a rég nélkülözött s tavaly kiadott Gerecse-térképen. Eltekintve attól,

hogy már eredetileg is lemaradt a térképről a Gerecse-táj teljes déli harmada és semmiképpen nem lehet összeilleszteni a vele szomszédos Vértessel és Pilissel, még az elméletileg rajta maradt tájrészletek sem láthatók gyakorlatilag: címlap, magyarázát foglalja el az oldalt. A kitűnő megoldású cseh-szlovák térképek nem „spórolnak” el sem tájrészletet, sem fontos utakat, hanem teljes mértékben kitarulkoznak a turista előtt. S ugyanakkor van egy remek gesztusuk is: a térkép keretén szöveges, tömör tudnivalókat adnak a táj jelentősebb településeiről, műemlékeiről. Rétegvonalai sűrűbbek, útvonalai abszolút pontos rajzolatúak. Van térképük az ország kirándulóhelyeiről, turistaházairól, van térképük a műemlékekről — a térkép hátoldalán szintén könyvgazdagságú történelmi s építészeti magyarázatokkal.

A mi térképeink száma kevés. Régóta hiányzik a Cserháthoz csatlakozó Gödöllői-hegyvidék, a vasi táj, a somogyi táj, a Cserehát, a szekszárdi, zalai dombvidék, a Kisalföld, a Kemenesalja térképe, hogy csak egy párat említsünk. Bizonytalán elfogyna valamennyi. (szv.)

TÓTH ÁRPÁD,

Nemrég a magyar irodalmi világ, s vele együtt újságírásunk is megemlékezett Tóth Árpádról. Halálának negyvenedik évfordulója volt. A költők évfordulói alkalmak ahhoz, hogy az újságírás, vagy folyóirat-szerkesztés áramlatába kapja egy-egy versüket. Ez az országos emlékezés. Egy város, egy-egy vidék, ahol a költő élt és dolgozott, azonban évforduló nélkül is emlékezik arra, ki glóriát font tornyai és házfalai fölé. A költő ugyanis, ha verset ír, dicsfénybe vonja az írás helyét, főként ha említi is a versben, úgyhogy jelzői visszhangot vernek az olvasóban. Ilyen verssorok nemzedékről nemzedékre szállanak. A városrészt, vagy falu, ahol a költő élt, olyan mint egy szökökút: szüntelen ontja a helyről szóló strófákat. Tóth Árpád ilyen szökökút, glória-fonó költője Budapestnek. Nemcsak a természetet járjuk szeretettel, hegytetőt, tótükröt, nagy fa árnyékát keresve, de a városi utcákat is, ahol lépéseinkbe beleszó a hétköznap zajával a szözene, a költő verses jellemzése.

A budai várnegyedben, ahol Tóth Árpád lakott, ma emléktábla és a sétány neve figyelmezteti a járókelőt, hogy itt figyelte a csillagok remegő sugarát a szépség és igazság gáncstalan ötvözője, Tóth Árpád. Ady kortársa volt, a Nyugat című folyóirat körül csoportosult nagy író-nemzedék egyik tagja, akiről Babits Mihály mondta, hogy nála költőibb költő nincsen. Aradon született, debreceni szobrász gyermeke volt, kiskorában visszatért vele Debrecenbe, ott serdült fel Tóth Árpád, ott végezte iskoláit, ott lett költő, túlnőve ifjúkorától kezdve az újságíró és házitanító sorsán. De költői kiterjedésére Budapesten játszott le, Tóth Árpád költői életműve jellegzetesen budapesti vegetáció. Tiszta és igaz emberi élet magyar álmodója volt, s ehhez képest minden verssora tiszta és igaz. Harmonikus, teljes költő volt, nehéz elképzelni művészibb tőkélyű verset, mint amilyen az övé. 1905-ben iratkozott be a budapesti egyetemre, bölcsészettudományt hallgatott, de tanári pályá helyett az újságíróit választotta. 1909-ig vergődött a fővárosban, akkor visszatért Debrecenbe, és 1913-ban ismét és végleg átköltözött Budapestre, ahol 1928-ig, haláláig élt, utolsó éveiben az Est munkatársaként. Sokat járt a Magas-Tátrába, ahol tüdőbaját gyógyították,

ami az egész emberségünk kifejtését, latbavetését jelentő tartalmat illeti, sok minden kínálja ezeket a szigeteket.

Nem utolsó sorban az irodalom, a művészet. Például egy jól megírt, színvonalas tudományos — fantasztikus regény nem attól mai — vagy holnapi — hogy mostanában létrehozott (vagy holnapra létrehozható megszerkeszthető) csoda-gépek szerepelnek benne. Hanem éppen attól, hogy a kor lehetőségeinek és feladatainak közegében benne van az a robinsoni szellem, amely átmer és át tud lépni a már ismert világból a még ismeretlenbe, és képes helytállni sokfajta veszedelem és buktató között. Robinson a fejlődő kapitalizmus korának szülötte és hőse, az egyéni boldogulás jelképe volt. Szigete felfedezésének és meghódításának gondolata — a megismerés és a berendezkedés nagy, humánus kalandjának vállalása — azonban érvényes a lakott szigeték és a közösségi eszme korában is. S a „lakatlan sziget” romantikáját, meg a Robinson-Pén-

tek viszony melegségét kínálja egy meghitt beszélgetés is, barátaimmal. Túlcivilizált életformák — különösen a nagyvárosban — rengeteg ismeretlen emberrel hoznaponta össze. Meg aztán mindannyiunknak sok olyasmit is kell csinálnia, amit nem érzünk olyan bennünket szolgáló, legbelülről fakadó tevékenységnek. Egy beszélgetés munkánkról, céljainkról: — vagy akár nehézségeinkről — felidézheti Robinson átható örömet, felszabadító diadalát: legyőzte a természetet.

És a természet legyőzésének nagy kalandjához, a — hadd élek e kifejezéssel — „kollektív robinzonád” szárnyakat adó élményéhez tartozik az utazás és a turisztika is. Régi „tétel”-em, hogy — bár sok mentségünk van e mulasztásra — még mindig nem tudunk elég okosan sétálni. És nem tudunk még igazán bölcsen, legbelső szellemi igényeinket, lelki hajlamainkat szolgálva utazni sem. Ehhez, persze, az utazási feltételek gazdagodására, a politikai, anyagi stb. lehetőségek kitégulására is szükség van. De mai

kereteinket sem tudjuk még úgy kitölteni, ahogyan lehetne. Sok évszázados — vagy talán még ősből idők körülményeiben gyökerező — görcsök nehezítik a valóban pihentető pihenés, a tényleg felszabadító szabadidő élvezését. E görcsök feloldása is hozzátartozik ahhoz a Nagy kalandhoz, amelynek igényét a Homérosz-i kor óta hozzuk magunkkal. És amelynek varázsa nem csökken attól, ha — az élet és a tudomány legkülönbözőbb területein — megszüntetjük a „fehér foltok”-at. Hiszen valahogy úgy van, hogy minél több „ismeretlen világ”-ot hódít meg konok és kíváncsi szellemünk, annál izgalmasabbá válik az, ami még fennmarad. És nyugodjunk csak meg: mindig maradnak fenn ilyen — érdeklődésünket vonzó, erőnk kifejtését igénylő — ismeretlen tájak!...

Mindezeket talán a rádió-stúdióban kellett volna elmondanom. Nem ismétlem meg, miért nem sikerült. Mindezenre valamit elmondtam itt...

Antal Gábor

BUDAPEST KÖLTŐJE

imádtá a természetet, tátrai verseiről külön lehetne írni, de egész lelke gyökérezetével Budapesten csüngött, ahogy különben Kardos László Tóth Árpád monográfiájából is tudjuk.

Tóth Árpád mélyen együtt élt nemzetével, osztozott a magyar értelmiség sorsában s mert ragyogó jellem volt, képtelen volt versben stilizálni, vagyis másként szólni a látott-hallott valóságnál. Verseinek nagy becsé, hogy nemcsak formailag és nyelvi szempontból tökéletesek, hanem hogy igazmondók. Budapesten írt verseiben a 20. század elejének magyar fővárosa él, a félmúlt, valami, ami tetőzés volt, ha a kiegyezés korára, mint nygvárosi elindulásra gondolunk, s indulás is, ha a mai Budapest lélekzetvétele jut eszünkbe. „Szűk utcák közé bezárva A szürke hajnal szennyes és sivár, Nagy sárga szirmát elhullatta már A lenge gázláng, az éj bús virága” — írja első versei egyikében. Szinte nyomon követhetjük, hogyan azonosul a pesti életformával. Mert a versek: képek és vallomások.

A pesti értelmiségi lét egyik legsajátosabb megnyilatkozása Tóth Árpád Éjjeli eső c. verse. A költő nem alhatik, éjszaka felveri az eső zaja, olyan, mintha öngyilkos leveti magát a magas emeletről. Ott ül az ágyon, a sötétben, mitévő legyen az alhatatlan idővel, idegeivel? Lezuhanni volna legjobban, vak zajjal zuhanni a földre, mint az éjjeli eső. A szegény ember tétova élete, sivársága szól e versből, „riadt, veszendő lélek”. Bérházak között él, kis szobában, mely fölött sugárossan felragyog sok vak emelet. Itt éli át évről évre a tél, tavasz, nyár és őszt élményeit, a háborút, a forradalmat s mindazt, ami a társadalmi és politikai életben utána következett. Tóth Árpád évszak-rajzai nem leírások, nem olcsó lelkesedések, nem összehúzódasok, társadalmi kép, pesti kép bomlik ki minden lírai sóhajában. Minden hasonlata pesti valóságú. A látott képnek néha nemzeti létünk egész tragédiáját tudja hozzápárosítani, ilyen az Aquinumi korcsmában c. verse: „Hanyatló napba néz hanyatló nép fia.” De sötét sorai tulajdonképpen talpra-állásra serkentenek, nemzeti aktivitásra. Maga Budapest is már csupa-élet város neki. Egyik versében így jellemzi:

Kinn álltam a ligeti tónál,
Nyújtóztam, csontom ropogott,
A korszós úti fordulónál
Finom kocsizaj robogott;
Zengett testemnek s a világnak
Miriád élő pórusa:
Lihegő sejt-szajak, a vágyak
Tavaszi sodró kórusa.

Ez a kép folytatódik: szép nővel szeretne ölbekapva végigfutni a Józsefvároson, diákszobájába bújni. Amint kilép a városból, a „fénylő búzaföldek között” már a nemzet őseréje fogadja, vagy erdőszélen az elmúlás és életerő kettőssége. De a pesti utcákon, „a vad kövidéken” a hajnali napfény ígézetét csak ő tudta tiszta szívvel feledhetetlenül megörökíteni:

A Fénynek földi hang még nem felelt,
Csak a színek víg pacsirtái zengtek:
Egy kirakásban lila dalra kelt
Egy nyakkendő: de aztán tompa, telt
Hangan a harangok is felmerengtek.

Egyik ismert verse ez, a Körüti hajnal, ahol „kopott sínjén villamos jajdult ki a térre” s a Nap arany csókot dob egy munkáslány kezére. S olvassuk el a hasonló szép „Egy lány a villamosban” című poémát, mely a villamosban olvasó szegény lányt mutatja be, s a végén: az írói szabadság mellett tör lándzsát. Az „Esti sugárkoszorú” a pesti park varázsa, finom, szinte testetlen erotika. Ilyen a Duna-hidak ígérete ősszel, „két égő part fölött” áll a hid, „mint végtelenbe készülő madár”. Ott van Tóth Árpád a budai Bástya-sétányon, ahonnan a Kaszás csillag fordulását nézi: „Fény vagy te is, lobogj hát!” — kiáltja önmagának s minden ember-méltóságnak. Megírta az Andrássy utat, rügyező faival s halk fogataival, a Margitszigetet, ahol „sűrű arany napfénybe konzerválva” lobog a csókos fiatalág boldog perce. Majdnem minden verse: pesti vers. Ezek a zenei szépségű versek nemcsak a magyar emberség bátor vallomásai, hanem Budapest zengése, valóságos szimfóniái.

Szalatnai Rezső

A magyar–fegyver Afrika-expedíció

II. LÍBIA SIVATAGJAIBAN

Egy évtizede, a Szahara mélyén rejlő olajkincsek felfedezése óta Líbia, az egyik legelmaradottabb afrikai állam, egycsapásra a nagy lehetőségek földjévé vált. Utak, lakónegyedek, olajvezetékek- és finomítók építkezései tették számunkra is sok helyütt szembetűnővé a gazdasági fellendülés bekövetkezését.

Tripoli, a nyugati főváros, 220 000 lakosával a legnépesebb település. Görög eredetű neve és római épületmaradványai bizonyítják, hogy már az ókorban is virágzó város állt e helyen. Évszázadokon át a Szaharából érkező karavánok végcélja volt, és az arab kereskedők itt adták el messzi földről származó portékáikat, hogy később hajók szállítsák azokat Európába. A kikötőben és a bazárnegyedekben ma is pezseg az élet. Az üzletkötés bábeli nyelvezavar kíséretében történik, a boltok cirkalmas arab felirata mellett angol és olasz szövegek is betűzhetők. Az afrikai jelleget a muzulmán templomok fénylő kupolái, a karszi minaretek, a burnuszos férfiak és lefátyolozott nők adják meg. A királyi palotához érve úgy érezzük, mintha gyermekkorunk tündérmeséinek világa elevenedne meg. A központ egyik pálmakkal

szegélyezett parkjában áll I. Mohammed Idris Es-Senussi rezidenciája, bejáratánál cifraruhás testőrök őrködnek. Királyság, testőrség, minaretek, és száguldó luxusautók, felbecsülhetetlen olajkincs és kéregető gyerekek hada jellemzik ezt a fejlődésnek indult, de még jócskán elmaradott országot. A kiélezett végletek ellenére varázslatos hangulatot áraszt Tripoli és ez minden idelátogatót rabul ejt. De a keleti nyüzsgésben gyönyörködő turistát időnként elviselhetetlen robaj riasztja fel álmodozásából. Amerikai vadászbombázók kötelékei húznak el mélyrepüléssel a kikötő felett. A várostól alig néhány kilométerre az Egyesült Államok egyik legnagyobb légitámaszpontja van.

Mielőtt nekivágtunk több mint 2000 kilométeres szaharai útunknak, itt Tripoli-ban volt utoljára módunk hivatalos ügyeink intézésére. Beszereztük vizumjainkat és ellátogattunk a Német Kóolaj R. T. irodájába is. E. Klitzsch főgeológus fogadott, aki már két ízben végigjárta a Tíbesztibe vezető utat.

— Az expedíció többi autója hol van? — érdeklődött azonnal, miután elmondtuk terveinket.

— Több nincs — válaszoltuk.

— Egyetlen autóval akarunk menni? Tudják, hogy ez milyen veszélyes? A sivatagból jármű nélkül nincs menekvés! De remélem, fegyvert és rádió adóvevőt hoztak?

Mikor ismét tagadólag ráztuk fejünket, hitetlenkedve nézett ránk és nem is firtatta tovább felszereléseinket.

— Tulajdonképpen le kellene beszélnem magukat, de ha mégis mennek, saját felelősségükre teszik. — Ezután egy térképet és gépelt jegyzetet nyújtott át, majd megszólt: — Két dologgal segíthetek. Korábbi útjaimon földrajzi és geológiai leírást készítem erről az útvonalról. Olvassák a jegyzetet, nézessék a geológiai térképet, még hasznukra lehet. A másik, amit tehetek: mondják meg, mikorra tervezik a Tíbesztibe való érkezést. Erről rádióan értesítjük a líbiai és a csádi katonai helyőrségeket. Ha egy hétnél többet késnek, repülők kísérik meg felkutatásukat. Egyet tanácsolhatok még: az autót semmilyen körülmények közt ne hagyják el, gyalog biztos halál vár magukra! A gépkocsit a repülők is hamarabb észreveszik!

A geológus jó szerencsét kíván és mi elindultunk. Tripolit elhagyva egy darabig a parton vezetett az út és Leptis Magna római romvárosnál fürdőssel bú-

csúztunk a Földközi-tengertől. Vajon látunk-e még egyáltalán tengert, és mikor? — merült fel mindannyiunkban titkon a gondolat, amíg a hús hullamokat élveztük. De érzékszerveinknek nincs helye, menni kell tovább!

Misurata benzinkútjánál kiegészítettük készleteinket. Összesen 1100 liter benzint és 300 liter ivóvíz terhelte kocsinkat, amikor rákanyarodtunk a „Fezzan Road”-ra. Legalább 2000 km-es utat kell megtennünk anélkül, hogy üzemanyag pótlására mód lenne, vizet pedig ki tudja milyen tudunk szerezni. Vigyázni kell, a víz sok helyen fertőzött, súlyos betegségeket okozhat.

A Földközi-tenger partjától 700 km-es út vezet Sebhaba, a dél-líbiai tartomány: Fezzan székhelyére. Alig tettünk meg néhány kilométert és az élet zölden viruló tengerparti sávja máris véget ért, a szürke aszfaltcsík kopár sivatagi tájon kigyózott. A távolban sárga felhő tűnt fel, rohamosan közeledett felénk. Amikor elért bennünket, izelítőt kaphattunk a reánk váró nehézségekből. A meleg kínzóvá vált, az ég elsötétült, a szél forró homokszemekkel bombázta bőrünket. Szemünk, száánk homokkal lett tele.

— Itt a gibli, ránk tört a gibli! — kiáltottuk egymásnak, hiszen hallomás-

ból már ismertük a rettegett homokvihart.

Több óras vesztelés után a szél elcsendesült, mehetünk tovább. *Sebha* közepében az út egyre rosszabbá vált: 10–12 m mélységű szakadékokon evickéltünk át. Néhány esztendővel ez előtt borzalmas felhőszakadás zúdult e vidékre, és itt, ahol évente csak pár csepp eső hullik, a hőmpolygó víz hosszú szakaszokon elpusztította az utat.

Hamarosan újabb akadály tornyosult előttünk. Fekete sziklatömbök közt kapaszkodtunk egyre magasabbra, tüzes felületekről vibrálva szállt fel az átfóródott levegő. A sziklák kupacai különösebb elrendezés nélkül borították a felszínt, mintha játékos kedvű óriások dobálták volna őket szanaszét. Elpusztult magashegység: a *Djebel Sauda* romjai ezek. A nappali forróság és az éjszakai hideg állandó váltakozásának a legkeményebb kőzet sem tud ellenállni és évezredek során darabokra aprózódtak az egykori hegység sziklavonulatai.

Sebha oázisnál az út végét ér, innen már csak nyomok vezetnek a távoli kisebb oázisok felé. Műszereinkkel pontosan meghatároztuk azt az irányt, melyet *Klitzsch* geológus adott meg jegyzetében, és elindultunk. A nehezen látható autónyomok közt egy friss, jól felismerhető is volt, pontosan a megfelelő irányba vezetett, azt követtük. A sima kavicsfelszínen könnyen haladtunk, időnként elértük az 50 km-es sebességet is, nyomunkban felvert porfelhő kavargott. Körülbelül kétórás száguldás után, lengyel barátunk, *Dobek*, hirtelen fékezett.

— Mi az, talán tilos jelzést kaptál? — szoltam tréfásan előre.

— Nagy baj történt — válaszolta —, most vettem észre, hogy a nyom erősen eltért a mi irányunktól és ráadásul már nem is lát-szik!

Előkerült a térkép és a legpontosabb tájoló. Valóban, legalább 30°-kal nyugatabbra haladunk a szűkségesnél, — állapítottuk meg.

— Na, ez jól kezdődik — szolt meg *Csekő Arpi* —, alig jövünk egy órája, máris eltévedünk!

Időközben szél kerekedett. A kavicsfelszín felett széles csíkokban utaztak a homokszemek és mikor elfáradtak, pihenőre telepedtek le. Elegyengették a felszínt, eltüntették a nyomokat, még a sajátunkat is. Bármerre néztünk, csak a vöröses-sárga sivatagi felszín látszott. Sehol egy kiemelkedés, vagy egyéb támpont a tájékozódáshoz, mintha a végtelen óceán közepén állnánk!

— Kockázatnunk kell! — vélekedett *Árpád*. — Haladjunk lassan keleti irányba, akkor keresztelünk kell a helyes nyomokat és ha szerencsénk van, észre is vesszük őket.

Elindultunk. *Dobek* most lassan vezette a kocsit, közben állandóan a gömbtájolót nézte, mi hárman pedig szemünket meresztve figyeltünk. Több mint háromnegyedórás előrehaladás után szinte egyszerre kiáltottam fel *Balázs Dénessel*:

— Ott vannak a nyomok! Szerencsénk volt. A szerir felszíne enyhén hullámos ezen a területen és a hullámhegyekről a szél lesodorta a homokot. Az egyik csupaszon maradt kavicsgerincen, amely mindössze néhány centiméterre emelkedett a homoklepel fölé, jól felismerhető keréknyomok vezettek a helyes irányba.

Mielőtt újból elindultunk volna, *Dénes* hosszas töprengés után megszólalt:

— Elejét kell vennünk a további eltévedési lehetőségeknek és azt javaslom, osszuk fel egymás közt a feladatokat. Kezdjük azzal, hogy elindulás előtt a jegyzet és a geológiai térkép alapján kiértékeljük az előttünk álló útszakaszt. Menet közben *Dobek* állandóan figyelni a tájolókat, igyekezzen az irányt tartani, és időnként jelentse a megtett km távolságot. *Arpi* és *Sanyi*, ti távcsővel néztek jobbra illetve balra, ha észrevesztek valamit, azonnal megmondjátok. Én előre figyelek és főleg arra összpontosítok, hogy a megtalált nyomot el ne veszítsük megegyeszer.

Ha lassabban is, de nagyobb biztonsággal haladtunk. A második nap megtétele után kialakult a pontos menetrend. Reggel a napkeltével ébredtünk. Azonnal indultunk és délelőtt 10 óráig haladtunk előre. Ekkor pihenőre álltunk meg, mert a hőmérséklet elviselhetetlenné vált, elérte a 40°-ot. Különösen a motorra kellett tekintettel lennünk, mert elromlása végzetes lett volna. Délután fél öt órakor folytattuk útunkat, ekkor kezdett a hőmérséklet elviselhetővé válni, és fél hét körül, amikor erősen szür-

kült, megálltunk éjszakai pihenőre.

Menet közben időnként gépkocsik roncsai, eldobott benzineshordók, egymásra rakott kövek tűntek fel.

Minden megpillantott tárgynak örültünk, mert azt bizonyították, hogy jártak már előttünk ezen az elhagyott vidéken.

A negyedik nap délutánján egy torony vasszerkezetét pillantottuk meg a távolban, mellette fémből épített házikó állt. A torony és a ház a második világháború emléke: olasz katonai megfigyelő állomás volt.

Hirtelen motorzúgás hallatszott. Mintha a földből bújt volna elő, egy *Land Rover* fékezett mellettünk, fegyveres emberek ugráltak ki belőle és mielőtt kimasztunk volna a kocsi alól, körülvettek bennünket.

Az ijedtség első pillanatai után megnyugodtunk. Nem martalócok voltak, hanem őrzőjáraton levő líbiai katonák.

A katonáknak ivóvizet adtunk, majd a legnagyobb barátsággal váltunk el egymástól. Ők északra indultak, mi meg délre, tovább a *Tibeszti* felé!...

Martinovich Sándor

Sebha, utcácskészet az oázisban

Miklós János, aki közel másfél évtizeden át töltötte be a Magyar Természetbarát Szövetség elnöki tisztét, másirányú elfoglaltságaira hivatkozással lemondott megbízatásáról. Az MTS Elnöksége Miklós elvtársat a Magyar Népköztársaság Sportérdemérem arany fokozatával tüntette ki. Utódjául a MTS Elnöksége Tóth Lajost, a Geodéziai és Kartográfiai Vállalat igazgatóját nevezte ki. Tóth Lajos régi természetjáró, a IV. kerületi szervezet aktív tagja, ki nagy érdemeket szerzett az újpesti természetjárás fejlesztése terén. Amikor szeretettel búcsúznak Miklós János elvtársától, sok sikert kívánunk szövetségünk új elnökének a természetjárás érdekében végzendő munkájához.

Szomorúan közöljük, hogy a mozgalom veteránja, Szántó Gyula 73 éves korában rövid szenvedés után elhunyt. Szántó Gyula több, mint ötven éven át vett részt a természetbarát mozgalom életében, fiatal korában ismert magashegyi turistaként bejárta Ausztria, Svájc, Németország, valamint az Erdély és Szlovákia hegyeit. Évtizedeken át a szövetség elnökségi tagjaként tevékenykedett, betegségéig aktív munkát fejtett ki a szövetségben. A mozgalom szeretett „Gyula bácsiját” szervezeteink és tagjaink szívből gyászolják és emlékét örökké megőrzik.

Erdőtűzet előztek meg a Bükkben. A miskolci 104. sz. ipari tanuló intézet növendékei Kálna Ottó igazgató és Varsás Nándor tanár vezetésével kirándulást tettek a Bükk hegységbe. A bánkúti turistaház és a Bálvány között az erdő széléől mintegy 10–15 méterre husángokból tüzet

raktak, majd szalonnasütést rendeztek. Ezután az égő máglyát őrizetlenül otthagyták. Figyelmünk kívül hagyták, hogy a szél a lángokat és a füstöt az erdő irányába fújta. Két gazdátlan aktatáska is hevert a lobogó tűz mellett. Szerencsére éppen arra túrázott az egyik budapesti V. ker. természetjáró szakosztály, amelynek tagjai nyomban hozzáfogtak a tűz eloltásához. Gyors és sebény munkájukkal hamarosan eloltották a tüzet és ezzel megelőzték, hogy az erdő fái lángba boruljanak.

A második világháborúból visszamaradt lövedéket találtak az V. ker. Társadalmi Erdei Szolgálat tagjai a Pllisnyergi emlékmű közelében. Intézkedésük folytán a tűzrendészeti szervek a robbanó töltetet kiszerezték, majd pedig az aknát elszállították.

A közelmúltban elkészült „Partizán” út népszerűsítésére —, amely az Óbükk hegységben a Hangonyi tó és Borsodnádásd között húzódik —, jelvényt szerző túramozgalmat kezdeményezett az ózdi járás természetbarát szövetség. Ugyancsak teljesítményjelvényt kapnak azok, akik végigjárják a „Kohász Kék-et”. Mindkét teljesítmény igazolásához szükséges nyomtatvány az ózdi járás szövetségtől szerezhető be.

December 8-án a Lajos forrás és a Kőhegy közötti

útvonalon túrázott Hámori Ferenc társadalmi erdei szolgálatos 3 társával. Ennek során észrevették, hogy az országúttól mintegy 30 méterre egy magános Wartburg kocsit áll. Gyanúsának találták az esetet, és keresni kezdték az autó utasait. Hamarosan észre is vettek 2 tetován viselkedő nőt, a közelükben pedig egy frissen kivágott fenyőfát. Innen nem messze 2 másik földön hasaló férfit is találtak, akik mellett két kivágott fenyőfa volt. Igazolásra szólították fel őket, amelynek során megállapítást nyert, hogy a falopást T. B. G. budapesti XXII. ker. Ringló u. lakos és három társa követte el. A tettesek ellen az erdőgazdaság feljelentést tett.

A DVTK természetjáró szakosztálya új 40 személyes turistaház építését vette tervbe Bánkúton. A munkálatok rövidesen megkezdődnek.

Lapunk januári számában hírt adtunk arról, hogy az Országos Kék Veszprém megyei szakasza némi módosításokkal teljes egészében járható. E hírünk újabb értesülésünk szerint kiegészítésre szorul, amelyben az útvonal csak napkelte után napnyugtáig járható, és arról letérni tilos.

Az újpesti TTE tagjai 1927–28-ban, a Nagykevélyi turistaház építése köz-

ben az Ezüst-hegy oldalában, az elhagyott kőbányában kunyhót létesítettek. Minden hétvégen itt éjszákáltak, innen mentek a nyeregbe házat építeni. A kunyhót „reuma kunyhó”-nak nevezték és a menedékház felépítése után is sokszor felkeresték. Romjai még ma is láthatók.

A Csanyik-völgyben, a Mártírok Emlékművénél adta át a Borsod megyei Tsz elnöke, Lendeczky László az Országos Kéktúra jelvényt Völgyi Flórián, Bogsán Gyula, Buza László, Ipacs László, Pallay György, Szász János, Kövesi Imre és a 70 éves Sóhalmi Imre természetjáróknak, akik teljesítették a túramozgalmat követelményeit.

Villány közelében építkezés közben cseppkőbarlangot fedeztek fel. A Templom-hegy oldalában feltárt színes és hófehér cseppkőekben gazdag barlangot a Villány-Siklói állami gazdaság borkóstoló pincének kívánja berendezni.

Lapunk beszámolt a Jegenye-völgy és a Rózsikaforrás környékén tapasztalt rongálásokról. Azóta az Erdészeti kijavította a hibákat, azonban vandál kezek ismét leromboltak mindent. A korlátrészek a patakban hevernek, a pihenőpadok üllőréseit elhurcolták, s a védkunyhó tetejét leszakították.

Turistaellátó Vállalat

Budapest, VI., Lenin krt. 55.

Telefon: 224-230, 224-412. Telex: 0-794

Új nyitvatartási rend:

Naponta: 9—19 óráig

Szombaton: 9—13 óráig

Egyéni és csoportos szállásfoglalás és étkezés-előfizetés

valamennyi turistaházba.

Elővételi autóbuszjegy

az egész ország területére

60 napos elővételen

Autóbusz különjárat

megrendelhető: bel- és külföldre.

Sítanfolyam Nagyhideghegyen február hónapban.
Jelentkezés a Turistaellátó Vállalatnál.

KERESSE FEL HÁZAINKAT!

KIVÁLÓ SZÁNKÓZÁSI ÉS SIELESI LEHETŐSÉGEK.

Utazásainál vegye igénybe az

IBUSZ

SZOLGÁLTATÁSAIT

Bel-, külföldi vasúti-, hálókocsi-, távolsági autóbusz-, repülő- és hajójegyek elővételben

Szobafoglalás bel- külföldi szállodákban és fizető vendéglátó helyeken

Útlevel – vízumintézés, valutavétel-eladás

Idegenforgalmi szolgáltatások biztosítása egyéni utasoknak külföldön

1969-ben a tengerparti nyaralástól kezdve a legszebb városok megismerésén át, a hegyvidéki üdülésig ismét csaknem százféle külföldi társasutazási program között válogathat

IBUSZ—TIT országjáró autóbusz különjáratok természetjárók részére

Városnéző különjáratok

Különjárat autóbuszok bérbeadása

Részletes tájékoztatás

Díjtalan utazási tanácsadás

Szálláskedvezmények

Nem igaz, hogy...

A TEV kezelésében működő turistaházakban: 1–3 éjszakáig terjedő időre:

a) a Magyar Természetbarát Szövetség érvényes igazolványával rendelkező tagjai legalább 4 fő esetén,

b) az ifjúsági iskolai szervezetek csoportjai 10 főtől,

c) a természetbarát igazolvánnyal rendelkező és a természetjárás területén minősített sportolók egyénenként is,

d) a kék túrázók, akik a jelvénytulajdonosok, a Kék túra útvonalán levő turistaházakban szállnak meg egyénenként is,

A TURISTAHÁZRA ÉS A SZOBÁRA MEGÁLLAPÍTOTT HÁLÓDÍJ 50 SZÁZALÉKÁT FIZETIK.

A kedvezményes szálláshelyek díjai a turistaház kategóriájától függően 8 forinttól 20 forintig terjedhetnek. Közös szobákban történő elhelyezés esetén 8 forint, a legmagasabb kategóriájú szálló egyágyas szobája 20 forint.

Minősített sportolónak tekintendő:

a) arany, ezüst, bronz és ifjúsági túrázó minősítéssel,

b) érdemes, I. o., II. o., III. o., IV. o. ifjúsági arany, ezüst, bronz tájékoztató futó minősítéssel,

c) arany, ezüst, bronz, jelvényes túrázó minősítéssel,

d) országos I. o., II. o., III. o. tájékoztató futó versenyzői minősítéssel rendelkező turista.

A minősítést igazolni kell. A kék túrázók igazolásául a kék túra igazoló könyv szolgál. Turistakedvezmény igénybevétele esetén a turistaház vezetőjének kívánságára az érvényes természetbarát igazolványt fel kell mutatni.

További 3 éjszakára nyújt kedvezményt a TEV azok számára, akik ezen idő alatt reggeli- és vacsoraszolgáltatást is igénybe vesznek. A kedvezmény azonban csak a szállásdíjra vonatkozik.

A víkendházak teljes és kedvezményes hálódíjaiból július 1-ig és augusztus 31-e után további 20 százalékos árengedményt ad a TEV. Nagyobb csoportok huzamos, főleg hétvégi tartózkodása esetén a vállalat igazgatója engedélyt adhat.

A szervezett természetbarátok szállásdíj-befizetési határideje az igénybevétel kezdetét megelőző 30 nap.

Egyes turistaházakban éjszakanként 2 forint gyógy-, illetve üdülőhelyi díjat kell fizetni.

Nem igaz az, hogy a bikát ingerli a vörös szín. A bika — ezt bizonyítják a komoly kísérletek — nem reagál a színekre, mert színvak. Az orra előtt lobogtatott anyag mozgása ingerli. Ha például a mezőn a bika megpillantásakor egy piros blúzt viselő nő ijedtében pánikszzerűen elrohan a bika elől, akkor ne csodálkozzék, hogy a bika utána ront. Ebben az esetben is a mozgás izgatja. Bármilyen színű kendő lobogtatása a bika orra előtt ugyanazt a hatást váltja ki.

Sokan vesztették életüket az a tévhit miatt, hogy a villám egy helyre nem csap be kétszer. Pedig a nyári vihar idején minden nagyon magas épületbe több ízben is becsap a villám. Valószínűleg ugyanaz a helyzet a magas fáknál is.

A férfiak nem szívesen borotválkoznak, valószínűleg éppen ezért találták ki, hogy minél többet borotválkozik a férfi, annál gyorsabban nő a szakáll. Tudósok vizsgálatai szerint a szakállnöves szempontjából teljesen mindegy, hogy valaki naponta egyszer vagy kétszer, borotvakészülékkel vagy villanyborotvával borotválkozik-e.

Tévhit az is, hogy a kigyó merev pillantásával hipnotizálja a madarat vagy a nyulat. Lényegében arról van szó, hogy az ijedtség bénítja meg az áldozatot, amikor váratlanul szembetalálja magát veszélyes ellenségével.

De ne feledkezzünk meg a strucc történetéről sem. Nincs olyan élő ember, aki valaha is látta volna, hogy veszély esetén a strucc homokba dugja a fejét. Sőt, nagyon igazságtalan megállapítás ez. A strucc ugyanis egyrészt nagyon is jól ért a védekezéshez, másrészt pedig hosszú idővel elmenekül, ha olyan veszéllyel áll szemben, amellyel nem tud megbirkózni.

A befejezésül néhány szót azokról, akik ijedtükben egyik napról a másikra megöszülnek. Igaz, hogy léteznek bizonyos idegzavarok, amelyek miatt meggyorsul az öszülési folyamat, de nincs az az ember, aki egy rossz hír vagy egy szörnyű élmény hatására egyik pillanatról a másikra megöszülne.

JÁNOSHALMÁTÓL NYUGATRA

A kertekben és a tisztára söpört utcákon rengeteg gyümölcsfa. Jánoshalma országszerte nevezetes gyümölcskertészetéről. E hírnevét részben kedvező talajviszonyainak — porhanyós televényeknek, jól szellőző homokföldjeinek — köszönheti, de főleg a Napnál korábban kelő emberek szorgalmának.

A Dózsa György- és a Széchenyi utca sarkán jelzőtábla mutatja nyugat felé, hogy a borotai „Egyesülés” MGTSZ 7 kilométerre fekszik. Ez irány úticélommal azonos, ezért rátérek a műútra, amely a Kélesi útról merész kanyarral maga mögött hagyja a nagyközseget.

Kitárul a horizont, hamisítatlan pusztai hangulat uralja a tájat. Szétszórtan alacsony tanyák gémeskúttakkal, nyárfasorok, kukoricatáblák bóklászó napraforgókkal. Petőfi földje ez.

A Nap kikandikál a felhők közül, a feltámadó szélben zizegnek az útmenti kis nyárfák levelei. Az úton kerékpárosok igekeznek; ki munkába, ki munkából — reggel 7 óra van. Cukorrépatábláknál kolompoló birkanyáját előzők, majd a tanyai iskolaépületet elhagyva, továbbra is nyugat-délnyugat felé szaporázom lépteimet beláthatatlan távolságban bekerített gyümölcsös mentén.

A Nap visszabújik a megszaporo-dó felhők mögé. Kiszáradt rönk tövén kerti-tintagomba telep sárgállik. Két oldalt kukoricás, az egyiken tömöttentelepitve csenevész természet, másikon ritkán ültetve vaskos tengerik. Előbbi silótakarmánynak, utóbbi emberi fogyasztásra.

Elérem a mezőgazdasági termelőszövetkezet területét, ahol véget ér az épített út — innen földútra térek. Balra a távolból fölmagasodik a borotai templomtorony zöld kupolája. Kis fahíd ível át a tartós szárazság következtében kiapadt Kígyósfolyás medre fölött. Bő esőzések idején vize csobogva kanyarog Rácalmás mellett a Duna felé, melybe a határon túl ömlik.

Borotát keleti szélén, a Tánácsics Mihály úton szellem át.

Másodvirágzású illatos fehér akáccal szegett útra térek balra a megmegújuló szélben. Csicsérgő verébseregek víz közelségére utalnak. Átkelek a Kígyós-folyás másik, csaknem teljesen kiszáradt patakmedrén. Végtelenbe tűnő jegenyefasort keresztek, majd keskeny fenyves mellett gyér ösvényt taposok. Fel-

tűnő a fák szabályos vonalvezetése, amit a futóhomok megfékezésére telepítettek. E tájon — amely a Kiskúnsággal és Illanccsal egyaránt határos — a homokbuckák már nem vándorolnak.

A fenyős pagonyjal párhuzamosan balról fiatalabb fenyvesvonulat húzódik, ami egy széles szekérútra torkollik. Ez bevezet a vadban dús Kukulai-erdőbe. Őz, szarvas, borz gyakori errefelé, sőt, környékbeliek farkas nyomaival és magával a vérengző állattal is összetalálkoztak, amely elmenekült az ember elől. Nálunk ritka vendég a farkas, többnyire kóbor farkaskutyákat vélnék annak, de hosszú telek végén olykor lehúzódik a Kárpátokból hazánkba, vagy mint ezúttal, a jugoszláviai — (szlovénia) hegyekből vándorol elvéte hozzánk. A vadászok nem hagyják sokáig garázdálkodni.

Nagy kiterjedésű akácerdőben barangolok északnyugatra, később balra fiatal fenyvest kerülök meg. Údító látvány a világoszöld gepszőnyeg. A szeszélyesen kanyargó erdei út porában jármű- és lábnyomok, de a vidék nesztelen.

A rémi gazdák szegényebbek lettek egy fűrt szőlővel, amivel szomjamat oltom. Vajon miről nyerte különös nevét e falu, Rémmel, melynek határában nádborítású hosszú szérűnél rovom az utat. A villanyvezetéknel tovább távolodom a falutól és pillantásom betoncölöpökre feszített drótokra futtatott óriási kiterjedésű szőlőtelepítést pásztáz végig. A mezőgazdasági telepítések nagyüzemi méretei e tájon megnyugtatóak — hová tűntek az aprólékos gondokat okozó, munkaerőt szétforgácsoló, kevésbé rentábilis nadrágszíj-parcellák...?

Az eső eláll. Dülőúthoz érek, amin jobbra térve kék szarkalábak és sárga orbáncfüvek közt folytatom utamat a kihalt vidéken. Bár emberekkel nem találkozom, munkájuk nyomaival annál inkább. Friss telepítésű fenyves oldalazok. Pirosuló galagonyacserjésnél balra fordulok és beleszóppenek egy végeláthatatlan kiterjedésű akácosba. Ez az Alföldön uralkodó fafaj. Az út mellett erdészház, a rádióból magyar-nóta harsog. A gyengén hullámos terepen pompás út vezet hosszan. Messze hatalmas fa-kilátótorony emelkedik. (Háromszögelési fixpont.)

Az eső újra elered, majd eláll —

s ez többször ismétlődik. Fogolyröppen a magasba az útmenti bokorból rémült szárnycsattogtatással, engem is rémületbe ejtve a hirtelen zajjal. Az út egyik oldalán nyárfaliget, a másikon vegyes lomb-erdővel ölelt tisztás két vadlással.

Ez az óriási erdő, amely lankás halmaival az Ólomhegy nevet viseli, 174 méteres „magasságával” az Alföld második legmagasabb pontja.

A 6000 holdra kiterjedő, s az ország fűszerpaprika termelésének nagyobbik felét kitevő védett Kalo-csa-környéki paprikatelepítések előfutáiraival, majd a látóhatáron túl terjedő spárga-telepítéssel találkozom. A templomtorony mind nagyobb válik.

Délután érek Sükösdre. Az 51-es műúton Baja felé indulok és félóra múltán elérem Érsekcsanádot. Az autóbusz megállónál egy pirosarcú leány a sárközivel rokon érsekcsanádi népviseletben várakozik. Fején díszes szőttes kendő, karcsú alakján fehér alapon buggyosujjú, színes mintás pruszlik és felülnézetben ábrázolt virágokkal ékes szoknya, amit szintén szép szőttes kötényt borít, derekán színes öv szalagból, mely szoknyája aljáig ér.

A templomnál elhagyom az 51-es utat és jobbra fordulok egy sudár jegenyefákkal szegélyezett műútra.

Először egy kőhídon haladok keresztül, mely a Solti-lapály felől szelíden folydogáló öntözési célokra használt Dunavölgyi-főcsatorna vizét íveli át, majd újabb hidakra fut a műút, melyek alatt békalencsés vad-ziverek, sással csipkézett holtágak, morotvák kerülnek el ártéri ligetek-től övezve. Kákás, zombékos tó fölött szürkegémek úsznak méltóság-teljes szárnycsapásokkal.

Néhány új, pasztell színű házikó tűnik fel gazdasági épületekkel. Az itt lakók Kültelek-nek hívják e helyet. Közülük sokan nem tudják, hogy 150 évvel ezelőtt itt terült el a régi Érsekcsanád, amely a gyarkori pusztító árvizek elől költözött távolabb magasabban fekvő területre. Az egykori falunak semmi nyoma nem maradt.

Pemetefüves földgátak következnek, majd hangulatos révcvárda bukkan elő az út végén.

Elöttem a sötétzöld színű széles Duna kavargó, hömpölyög sebesen.

Taubner Ferenc

A FOTÓRIPORT PÁLYÁZAT I. HELYEZETTJE HIDASNÉMETITŐL FELSŐZSOLCÁIG KAJAKKAL

1. Íme a Hernád! Kanyar-kanyar után, ökörfark kóroval díszített partok között.
2. Boldogkővár épen maradt szárnyában romantikus turisztaszálló létesült.
3. A hidakat védő jégtörők jellegzetes hangulatot adnak a Hernádnak.

4. Ebédelés közben gyönyörködünk a vidék változatos szépségében.
5. Utolsó este már a Sajóparton csodáljuk a naplementét.

Baán Gyöngyi, Bp., XIX. Dobó Katica u. 22.

ÉGBE NYÚLÓ CSÚCSOK

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13									
14		A			T			K	A	R	C	L	A	T							
16	C	A	P	E	K		17		18	I	O		19	R	A	T					
20	U	O	S			21	G	I	R		22	Y		23	K	U	P				
24	N	O	S		25	Y		26	H	A		27	E			28	L	E			
29	C	R			30	M	A	R	A	T		31	E	R		32	O	L	T		
			33	S	U	K	T	A	M			34			35	L	A	P	U	L	
36	37			38	N	E	Y		39	A	M		40			41	S		42		
43	T		44					45	S	I	R	A	L	O	M				47	L	
48	R	E			49	L	E		50	S	I	R	N	I		51			52	K	I
53	C	M		54		T		55		P	A	X	I		56	S	O	M			
57	S	D	B							59	N	K			60	Y	O	M	P		
61	O	H	A	J		62		63	R	A					64	R	A	R	I	O	
65	M	A	K	A	R	O	V	A		67				68	B	A	R	O	L	S	
										69	E				B	G	Y	S	Z	Z	

VÍZSZINTES: 1. Európa és az Alpok legmagasabb hegycsoportja (4810 m). 9. Működő vulkán Mexikó-város közelében (5452 m). 14. Kialudt bazalt vulkán az Örmény-fennsík (5165 m). 15. Rövid, hangulatos elbeszélés. 16. Neves cseh író (1890-1938). 18. I. O. 19. Részesedés, németül. 20. Jó eszű. 21. GI. 23. Kör alakú gúla. 24. Felcségye van. 25. Sierra Nevada legmagasabb csúcsa (3481 m). 28. A mélybe. 29. CR. 30. A nagy francia forradalom egyik vezéralakja. 31. Kís patak. 32. Romániai folyó. 33. Zártam. 35. Meghúzódva elbújik. 36. GS. 38. Új, németül. 39. Lélek, franciául. 41. A tenger vízében sok van. 43. Föníciai alapítású kereskedőváros. 45. Siránkozás. 48. Ere, latinul. 49. A gyümölcs neve. 51. Pityeregni. 52. Mely személy? 53. Szén és nitrogén vegyjele. 54. A legmagasabb működő vulkán Dél-Amerikában (5896). 56. Fanyar gyümölcs. 57. SDB. 59. NK. 60. Vízi jármű. 61. Kivánság. 63. Egyiptomi napisten. 64. Olasz férfinév. 65. Szovjet filmszínész (Az ifjú gárda). 68. Magyar politikus, nevéhez fűződik a vasutak államosítása. 69. A Nagy-Kaukázus legmagasabb pontja (5643 m).

FÜGGŐLEGES: 2. Az ég meteszérvonala a világtengelyen átfektetett síkkal. 3. Huszonnégy óras, 4. ... faciant collegium. 5. Tornász. 6. LT. 7. NK. 8. Francia forradalmi dal 1789-ből. 10. OC. 11. Orvosság alakja. 12. Állati lakások. 13.

Római költő. 14. Kialudt vulkán Chile és Argentína határán (6958 m). 17. Hatalmas mészkőszirt Svájcban (2132 m). 21. Uborka, németül. 22. Szélid szavakkal kérni. 25. Működő vulkán a Hawaii-szigeteken (4168 m). 26. Hat betűi, keverve. 27. Kiejtett hangjegy. 30. Csak névbetűiről ismert magyar festő. 32. Opus rövid. 34. Női név. 37. „Vörös és fekete” írója. 40. A nemzetközi munkásmozgalom egyik lángeszű tanítója és vezetője (személynevének kezdőbetűjével). 42. Görögország legmagasabb hegycsoportja (2918 m). 44. Szintén. 46. Sip betűi, keverve. 47. OI. 50. Vendéglői lap. 52. Nagyon rossz. 53. Himalája és egyben a Föld legmagasabb pontja (8880 m). 55. Folyó Szlovákiában. 56. Ö következik. 58. Asványolajipari központ a Szovjetunióban. 60. Egy ... emelő. 62. Téli hónap rövidítése. 63. Ledőlt épület. 64. Harapdál. 66. RG. 67. Latin ketősbetű. 68. Azonos betűk. Beküldendő a vízszintes 1. 9., 14., 25., 54., 69., függőleges 14., 25., 42. és 53. sz. sorok megfejtése. Határidő: február 15.

Előző számunkban közölt keresztrejtvény megfejtése: Igazságot, világságot és szépséget adjunk a Föld minden ember-lakójának.

Könyvjutalmat nyertek: Székely András Bp., Derfnyák Ilona Bp., Vámos Zsuzsa Bp., dr. Tóth László Békéscsaba, Orosz Béla Tiszaszentimre, Szikszai József Kazincbarcika.

A HÓNAP KÉPEI

Uj rovatunkban olyan fényképeket közlünk, amelyeken a turistamozgalom eseményeit, hazánk és a külföld szép tájait, valamint a túrákon elesett érdekes portrékat, pillanatokát ábrázolnak. A legjobb fényképet, mint a „Hónap Képet”, 100 Ft jutalomban részesítjük.

FEBRUÁR LEGJOBB KÉPEI:

1. Bükk sziklái (Doma István, Miskolc). 2. Szentgyörgyhegy, Bazaltszűcsök (dr. Markovits Károly, Bp.). 3. Kilátás az Aggteleki cseppkőbarlang tetejéről (Jenei István, Gödöllő). 4. Útban Pilisnyereg felé (Odor Béláné, Bp.).

A HÓNAP KÉPE: 5. Túra után (Doma István, Miskolc).

A KÖVETKEZŐ SZÁM TARTALMÁBÓL:

A Gerlachfali csúcson
A Nilus mentén
A Zempléni hegység
Amszterdami séta
Az éjféli Nap
Istenek trónusai

TURISTA

A MAGYAR TERMÉSZETBARÁT
SZÖVETSÉG LAPJA

1969 — 3

ÁRA: 3 Ft

TÚL A BÜKKÖN, TÚL A MÁTRÁN

FÉLELMETES HEGYEK

NÍLUSI MOZAIK

SOMOGYI VÁRAK

TURISTA

XV. évfolyam

1969. március

TARTALOM

TURISTAÉLET

Mi újság a tájékozódó futóknál?	7
Emlékezés Szántó Gyulára	5
Több, mint száz célállomás	7
A Turista jelenté	25

HAZAI TÁJAK

A Gaja szurdokában	22
Nagykovácsitól Nagykovácslig	16
Kőbe zárt emlék	12
Túl a Bükkön, túl a Mátrán	3
Elfelejtett somogyi várak	20
A Zempléni-hegység	11
Harkánytól Villányig	18

ÜTIKALAUZ — KÜLFÖLD

A nagy orosz síkságon át	4
Maros vize folyik csendesen	8
Amsterdami séták	13

ÜTLEÍRÁS

Nitúsi mozaik	14
Néhány nap a jégkorszakban	6
A Turgen oldalán	17

ÉRDEKES — HASZNOS

Félelmetes hegyek — babonás csücsök	24
Az éjféli nap	10
Miről írnak a turistalapok?	23
Különös állatszobrok	26
Valóra válik Verne álma?	5
Megújítható természetvédelem	9
A tavaszi fáradékonyság	26

A címkép Kacsor László MTI. és Kabá-cy Szilárd fényképe

TURISTA. Turisztikai, camping és utazási folyóirat. Felelős szerkesztő: **Endrődi Lajos.** Szerkesztő bizottság: dr. Agócsy Pál, Antalffy Gyula, Kertész Miklós, dr. Kürthy Miklós, Mosonyi László, dr. Pápa Miklós, Székely Miklós, Szombathy Viktor, Tamás Ferenc. Szerkesztőség: Bp., V., Váci u. 58. T.: 182-932. Kiadja az Ifjúsági Lapkiadó Vállalat. Felelős kiadó: Tóth László igazgató. Kiadóhivatal: Bp., V., Révay u. 16. T.: 116-660. Terjeszti a Magyar Posta. Elfizethető a Posta Központi Hírlapirodánál (KHL. Bp. József nádor tér 1.), a kézbesítőknél, bármelyik postahivatalnál és a posta hírlapüzletiben közvetlenül, vagy csekkbefizetési lapon (csekk számlaszám: egyéni 61.251, közületi 61.066), valamint átutalással a KHI, MNB, 8. sz. egyszámlájára. Elfizetési díj egy évre 36,— Ft, félévre 18,— Ft

INDEX: 25 814

69.1981 Egyetemi Nyomda mélynyomása, Budapest.

Felelős vezető: **Janka Gyula** igazgató

Émlékezzünk A DICSŐ TANÁCSKÖZTÁRSASÁGRA

Vidáman játszó gyerekek a gödöllői királyi kastély kertjében

Szeressétek a természetet!

A hét végén, ha leteszitek a szer-
számot: ki a hegyekbe menjete
üdülni, pihenni, felfrissülni.
Szebb-e a korcsma a nagyszerű
természetnél, jobb-e a szeszes ital
a forrás üdítő vizénél?

Kerüljétek a korcsmát!

Egykorú plakát a természetjárás népszerűsítésére

Megnyíltak a gyerekek előtt az elzárt parkok és kertek

Hazánk északi részén, Eger — Ózd — Salgótarján között, Heves, Borsod és Nógrád megye ölelkező területe környezetétől különböző, önálló alkatú, névtelen táj. A palóc népdal sem illeti tájnévvel, de ismeri:

„Túl a Bükkön, túl a Mátrán
Terelem a nyájam árván.
Ha az északi szél dudol,
Szegény bojtárlégeny busul...”

Talán a „Külső-Mátra- és Bükkalja” elnevezés reá a legmegfelelőbb. Az átlagosan 200—300 méteres, de az 520—540 métert csak legkiemelkedőbb tetőin elérő vidékről délnek tekintve, mindenfelé a Mátra és Bükk jóval magasabb vonalait kéklenek, s e két hegységünknek nem belső, Alföldre eső, hanem külső, hullámos pereme-szegélye-köze ez a vidék.

Alig ismert, kevesek által járt, dombok és hegyek közti patakok mentén meghúzó csendes falvakkal beszórt terület. Kis megyéni nagyságú, de Budapest egy-egy kerületénél kevesebb nép lakja. A nagy forgalmú főútvonalaktól reire esik, aféle szerény „magyar Svájc”: csupa vízválasztó és szerteszt futó völgy. A Sajóba igyekvő Hangony, Ózdi-patak és Bán meg a Tiszába siető ágas-bogas Tarna, Laskó és Eger patakok vezetik, kísérik a Sajó tágas medencéjéből vagy az Alföld felől ide igyekvő vándort, egyre sebesebben iramló, gyérből és tisztább vizükkel: fölfelé, mindig fölfelé...

Az Eger—Putnok közti, elragadóan festői vasút délkelet felől biztosít ebbe a tájba megközelítési lehetőséget. Alagutakon át, hegybevéágások mélyén, erdőkötől és váromoktól kísértén vizet a vonatot az Eger-patak összeszoruló felső völgyében. Kelet felé a vadabb Bükk emelkedik, de nyugaton a mi tájunk szelídebb képei bontakoznak ki.

Szarvaskő környékétől Mónosbélig a legkeskenyebb a völgy. Bélapátfalva és Szilvásvárad között az Eger és Bán vízválasztójának széljárta magaslatain utazunk, majd a gyermekként csacsogó-csobogó Bán-patak mentén haladunk Nagyvisnyóig. Az ősi palóc falu alvegén azonban elkanyarodunk a völgyből, és ismét zihálni kezd a mozdony, hogy áthágja a magaslatokat, amelyek a Bánt a Nekézseny és Sánta községen

keresztülfolyó patak völgyfőjéig emelkednek. Aztán ismét vízválasztó következnek. Végül hosszú, falutlan útszakasz után, az Ózdtól keletre eső hegyes terepet felfűző vonalon érkezik le szerelvényünk Királd alatt a Sajó medencéjében végállomására, Putnokra. Még 70 kilométer sincs az egész pálya, és mennyi változatban tarkázó érdekességet, panorámát nyújt!

Hasonlóan szemet üdítő-gyönyörködtető, változatos és tapasztalatszerző a Kál-Kápolna és Kisterenye közötti vasútvonalnak tájunkon átvezető része is. Tarnaszentmáriánál szűkül el a völgy. Visszhangos hegyoldalak közt csattog vonatunk a nagy patak mellett Sirok, Recsk, Mátraderecske és Mátraballa községek érintésével egészen a Parádi-Tarna forrás-ágainak küszöbéig. Itt aztán túl-emelkedik a vízválasztón, és Kisterenyén már a Zagyva völgyében ér véget az utazás. A Tarna Vaskapu nevű szoros völgyrészele, a mondáktól és történelmi emlékektől ködlő siroki várromok, a tájképileg és geológiailag egyaránt nevezetes Darnó-hegy bükki tömege, a réz, ezüst- és arany ércet tartalmazó recski Lahoca-hegy, az észak felé, menetvonalunkra újszerű látképpel lehanyatló Mátra erdőrengetege ennek az utazásnak legfőbb nézivalói.

Mindkét említett vasútvonal a Külső-Mátra—Bükkaljának csupán peremi részeit: keleti szegélyét és délnyugati sarkát tárja fel. Tájunk igazi átszelője a Budapestről Bánrévére vivő autóbusszjáratnak Nagybatony — Ózd közti hosszú szakasza. A Zagyva völgyét a széles főút Nagybatonynál hagyja el, s innen ágazik ki a mi vidékünk legfontosabb közlekedési vonala. Az elkeskenyült, kanyargóssá vált út a Zagyva és Tarna közti dombos-hegyes-erdős vízválasztón át előbb Ivád község környékén a Szénegető-patak, illetve Pétervására mellett a Leleszi-Tarna meg Ceredi-Tarna egyesült völgyébe jut, majd a Leleszi-Tarna mentén fölfelé haladva, Szentdomonkos és Borsodnádasközt a Hangonyba torkolló Ózdi-patak völgyfőjéhez emelkedik, s innen Ózdig már végig lejt.

Számtalan különleges élményt, gyönyörködtető táj-

TÚL A BÜKKÖN, TÚL A MÁTRÁN...

Bükkli őszerdő
Madarász L. felv.

képet kínál ennek az útnak megtétele. Az erdélyi Mezőség emlékeztető csúpos-lépcsős, hepe-hupás, erdőborította agyagdombok között az erdélyi Gyilkostóhoz hasonlóan suvadással keletkezett néhány évtizede a horgászóvá és üdülőterületté kiépülő Arló-tó. Szinte káprázatot a vad-kopárrá tarolt köves hegyoldalak és a végeláthatatlan erdők ellentéte. Vadbőség és juhnyájak, meg hegyi legelő-kön kolompoló gulyák éppúgy szemünkbe ötlenek, mint a sovány szántóföldek és a patakmenti smaragd-zöld rétsávok kontrasztja. Néhol kicsi faluk templomtornya ágaskodik ki a dombok közül egy-egy patak-völgy felső mellékén, mint Kisfüzes, amelynek háromszáz főt sem elérő egész lakossága beleférne egy nem is túlon túl zsúfolt budapesti villamosba... Majd Borsodnádastól egészen a Sajó völgyéig az Ózdi-iparvidék gyárkéményektől hemzsegtető ipar- és bányatelepülései! A táj voltaképpeni központja Pétervására városias község — a Hunyadiak korában város is volt, s a legközelebbi múltig megérdemelten járási székhely —, amit nemcsak ipari és kulturális központ jellege, de a dombtetőtől szép kéttornyú gótikus ízlésű templom, a tanintézetű átalakított nagy kastély, a sok középület és az egész

összbenyomás tanúsít. Az elszűkülő Leleszi-Tarna völgyet szegélyező szétszórt településű hegyifalu sor szelső házeit Szentdomonkoson már körülzúgja az erdő...

Mindez csupán vázlatvonal a tájról. Hiszen itt van Bükkcsék, az európai nevezetességű „Salvus” gyógyhevíz, a pompás új bányászuduló, s az alján gyorsan fürdő- meg üdülőhelylő kiépülő új település. Itt vannak a jövőt is kiálló szénbányáival, fejlődő üzemivel Egercsehi; a dédesi várkastélyt hordozó emlékteli, romantikus fehér mészkőberc, alján zúgó patakkal; a különös varázsú és egyéni életformájú eldugott hegyifaluk... Az Ózdi-patak, a Felső-Hangony és a Ceredi-Tarna közt terjeng a közel Mátra nagyságú, névtelen erdőrengeteg: sok helyt fakadnak természetes módon is vándort üdítő csevécék; egymás után frissülnek fel és nyernek korszerű szociális rendeltetést a parkokkal övezett szép régi kastélyok. És itt él a palóc nép, itt izlelheti izes beszédét, hallhatni még ősi dallamait, andalító meséit!

Sok-sok lehetőséget ígér a gyönyörködni és pihenni, üdülni és újszerű tájakat látni, hazájukat megismereni kívánó turisták számára a Külső-Mátra—Bükkalja.

Aldobolyi Nagy Miklós

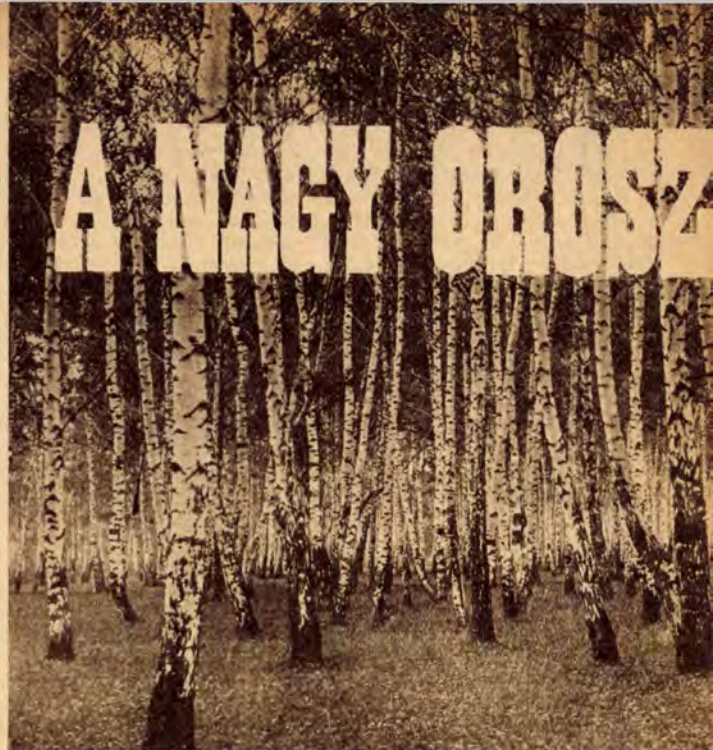
Közel az éjféli, amikor a zöld szerelvény megmozdul, és a különvonat lassan kihúz a Kijevszkaja pályán, ködös üvegcsarnokából. Künn esik, sűrű szürke szálakban, az ablaküveg csupa szétfolyt esőcsepp, alig lehet kilátni rajta. Néhányszor felvillan a velünk párhuzamosan haladó metró égszínké kocsisora, amely ezen a szakaszon már a föld színére emelkedve fut át a Kutuzov sugárút mentén a frissen felmagasodott külső negyedeken, aztán már csak a legerősebb fények hatolnak át az esőfüggönyön. Toronydaruk csúcsán lángoló fényszórók, melyek nagy foltokban világítják meg az építkezések területét; az épületszerelők hegesztőpisztolyaiból kiszökkenő vakító fehérségű fényfröccsök; meg az itt is, ott is föllobbanó gerendamáglyák vörösülő lángnyelvei, ahogy a széthányt faházak hulladékát égetik. Aztán már csak egy-egy közelebbi dácsa ablaka villan fel, amint átsiklunk a Moszkvát környező parkövezet egymást követő nyaralótelepein.

A zöld vonat itt már teljes sebességgel száguld, a villanymozdony néha-néha rikkant egy éleset, aztán megint csak a sínek s a kerékek monoton muzsikája kíséri. Hálótársam már javában alszik az emeleti ágyban; magam is lefekszem, ha már így szokás. Fejem a folyosó felé, szemben velem az ablak, hátha bevillan néha valami az elfutó külvilágból. Elkattintom a villanyt, s úgy világosodik meg egyszerre az ablak négyszöge, mintha a televízió képernyőjévé vált

volna hirtelen. Nézem az adást: valami ismeretterjesztő film megy a téli erdő életéről, vagy vágató fák versenyfutása maratonitávon; le-lecsukódó szemmel figyelem a karjukat lengető eliramló fenyők árnyképeit, a kopasz ágaikkal be-beintegető torzonborz erdei óriásokat, az egybeolvadó fekete vonalkák kusza cikkcakkjait. Valami mesebeli nagy erdőbe érkezünk, gondolom az elalvás végső pillanataiban.

A reggel újra megvilágítja az ablak képernyőjét. Öklüket rázó csontvázak kergetik egymást visszafelé, ágas-bogas karmok és csápok kapálóznak a tejüvegben, akár elalvás előtt. A műsor nem változott — állapítom meg, amikor feltérdelve az ablakhoz viszem magam. Csupa gyönyörűség jégvirág; lehettemmel kell kémlelőnyílást olvasztani rajta. Kint varázslatos világ. Hatalmasan havazik, s földöntúli fehérségben futnak az erdők szembe velünk. Fenyők és nyárfák, tölgyek és nyírek serege siklik el a sínek mentén. Földig hajlik a lucfenyők ága a hótehertől, görnyedten térdel a boróka a gyötörő súly alatt.

A brajnszki erdő. Egész éjszaka rajta futottunk át. Nincs se vége, se hossza. Szakadatlanul jönnek a fák elfogyhatatlan seregei. A végtelen brjanszki erdő. Az éjjel, amíg aludtunk, elhagytuk a mély Moszkvai-medencét, s felhagytunk a széles Középorosz-hátságára, s most azon haladunk. A Kelet-európai-alföld nyugatra lejtő boltozódásán, egy hatalmas kiterjedésű alacsony fennsíkon, a Don

Nyírfaerdő a Moszkva környéki park-övezetben (Bojár S. felv.)

és a Dnyeper között. Ha van végtelenség, akkor itt érzékelné lehet, ezen a hártalan rónaságon. Az Északi Jeges-tengertől a Fekete-tengerig s a Kárpátok vonaláig terjed a világ e legnagyobb síksága, melyet számos hatalmas hátaság tagol, ezek legnagyobbikán futunk most délkeletnek, rengeteg erdő közepette.

Hálótársam is aláérezkedett immár felülről. Nyelvész professzor, aki mesziről jön, a Csuvasföldről. Ha nem is az őshazát, nyelvünk távoli múltját kutatata a Volga-könyökben. Ülünk egymás mellett az égszínké pamlagon, s míg vonatunk a Gyeszna folyása mentén gurul lefelé velünk a Dnyeperi-mélyedés-

be, ő felvisz a kazányi Volga-kanyarhoz, ahol kis rókonnépeink élnek egy seregben, hagyományos halász-vadász kultúrájukat a földművelésre, állattenyésztésre és az egyre kiterjedtebb fatermelő és fafeldolgozó iparok üzésére váltva át.

Isszuk az aranyló grúz teát, melynek illata betölti az egész fülkét, harapunk hozzá a forró húsos palacsitnából, közben a Volga-menti hátság dimbes-dombos, ligetes-erdős fennsíkán járunk, a Gorkij és Kazány közti Csebokszariban, a Csuvas Autonom Köztársaság fővárosában. A csaknem százezer lakosú, Volga menti település lüktető életű központja az altáji nyelvű, finn, bolgár-török és

Valóra válik Verne álma?

Verne Gyula, a népszerű fantasztikus regények szerzője, sok technikai csodát megjövendölt: a tengeralattjárót, a repülőgépet, sőt az űrhajót is, s több mint száz évvel ezelőtt a Holdra utaztatta hőseit. Ha az ember ma fellapozza műveit, megdöbbenő, hogy mennyi mindent eltalált a Hold-utazással kapcsolatban is.

A francia író megálmodta űrhajónak ugyancsak három pilótája volt, mint az Apolló-8-nak. A kilövéshez egy Cape Kennedy-től mindössze 100 kilométerre fekvő helységet szemelt

ki. Verne égi járműve december elsején indult el és 12-én ereszkedett le a Csendes-óceánra. Az Apolló-8 december 22-én repült fel, és 27-én tért vissza a Csendes-óceánra.

Verne idejében még a repülőgépet sem találták fel és a csillagászat is gyerekcipőben járt. Mégis megjósolta, hogy az űrhajó a 238 833 mérföldnyi útra 25 000 mérföldes kezdősebességgel indul. Az Apolló-8-at 225 000 mérföldes útjára óránkénti 24 200 mérföld kezdősebességgel lőték fel.

Ilyennek képzelte Verne hőse Michel Ardan, a Hold-rakétát

SÍKSÁGON ÁT

A Kárpátokban még tart a tél (Bojár S. felv.)

tatár törzsek keveredéséből létrejött másfélmillió népek, mely a kihalás, a beolvadás, a teljes megsemmisülés küszöbén volt, amikor a forradalom felébresztette a kialvóban levő nemzeti tudatot, ugyanakkor a félnomád állattenyésztést folytató analfabéta népek mezőgazdaságot, ipart és munkásosztályt adott. Hasonló arányú fejlődésen mentek át a Csuvasföldet körülvevő Mari (cseremis), Mordvin és Udmurt (votják) Autonóm Köztársaság népei — legközelebbi nyelvrokonaink is.

Kincsesbánya ez a Volgamenti táj a magyar nyelv-kutatónak. Igaz, hogy a csuvasok csak igen távoli rokonaink, de napjainkban is ugyanazt a bolgár-török

nyelvet beszélik, amelyből a magyar nyelv honfoglalás előtti jövevényszavai származnak. Jó darab ideig élhettünk tehát egymás mellett a Volga középső folyásánál, mielőtt elindultunk volna nyugatnak. A hosszú vándorlás során itt is, ott is kölcsönvett szavak alapján követni lehet a nagy út főbb vonalát, meg lehet állapítani jelentősebb állomásait. Itt is jártunk, Kijevnél, amely épp most tűnik elő a Dnyeper hirtelen fölmagasodó jobb partján. Az alsó Dnyeper vidékéről fölfelé húzódó magyar törzsek érintették 895-ben Oleg fejedelem városát, erre az epizódra azonban már nem jövevényszavainkból következtetünk, hiszen ismerteti Nesztor, a legrégebb orosz

krónikás, a kijevei barlangkolostor tudós szerzetese.

Kijevet már az étkezőkocsi ablakából pillantjuk meg, hideg étvágygerjesztőkből, kolbászos káposztalevesből és szibériai húsos derelyéből álló ebédünk közben. Órákig futottunk előzőleg a Dnyeper-menti síkság végtelen gabonamezőin, szétterülő nagy falvak váltakoztak a zöld borostás szántóföldek tengeréből kiemelkedő kolhozközpontok épület-csoportjaival, váratlanul siklunk rá a Dnyeper hídjára, a vas tompa dübörgése hívja csak fel a figyelmet a megváltozott tájra. Európa harmadik legnagyobb folyója lomhán, szürkén úszik el alattunk. Nemrég fogadta magába a Pripjet és a Gyeszna vizét, szélesen hömpölygő árnyékos tükrén lebegő ladikokból épp oly ősi formájú meritőhálókat emelgetnek az iszapszín viharokból, mint akár a tiszai vizenjárók Csongrádnál vagy Szegednél.

A túlparti dombor hátán közben fölénk emelkedik az aranyos Kijev lépcsőzetesen feltorlódo havas háztengere, fehér palotáival, kettőzött körte-kupolákat hordó, ortodox-bizánci hangulatú templomaival. Hosszan kísér a Lavra kolostorváros magasbaszókő hengeres harangtornya, mig nem a vasút a millió települést hordozó dombvonulat tövébe kanyarodik, s már csak a szürke pályaudvart s a szomszédos metro-állomást látjuk az ukrán fővárosból.

Közben már a Podoliai síkságon vágat velünk a vonat, a Bug és Dnyeszter között húzódó fennsíkon,

amely a legmagasabbra emelkedik ki a Kelet-európai alföldből. Be is sötétedik lassacskán, csak nagy-néha villan fel egy-egy álmomás fölirata: *Vinnycia, Proszkurov* — olvassuk, s régi hadijelentések emlékei föl negyedszázad távolából.

Igy jön el a második éjszaka. Behavazott pályán, zökkenésméentes hegesztett síneken siklunk, lágyan, akárha szállnánk. Legfeljebb a ritka megállásokra rezzenünk föl álmunkból, amikor Tarnopolban, vagy talán Lvov-ban, esetleg már Sztrijben végigkopogtatják a kerekeket hosszú nyelű kalapácsaikkal a deres kucsmás kocsisvizsgálók. Éjfél tájt mégis az ablak előtt térdelek. Szinte lépésben haladunk, a dupla diesel-mozdony majd beleszakad az erőlködésbe hogy felhúzza a Kárpátok gerincére. A pálya nagy ívű szerpentin, egyszerre látni a vonat elejét meg a végét, s a ferdén vonuló fenýök jól mutatják az emelkedés merész hegyesszögét.

Az éjszaka fehér, holdfényes, a hó ezüstös kéken csillog az erdők tetején, s az egymás fölé boltozódó hegyormok fölött fagyos csillagok remegnek. Fel-feldübörög egy-egy szürke vas viadukt, aztán újra a fehér csend puha alagútjába futunk, zuzmarás szemaforok nyitnak előttünk utat. Egy karcsú kettős kanyar után nekilódul végre az álmos szerelvény, és szárguldan kezd az immár ellenkező irányban megdölt óriás lucfenyők sorfala közt.

Alhatunk tovább, beérkezünk szűkebb hazánkba, a Kárpát-medencébe.

Antalfy Gyula

Verne hajója cső alakú volt, alumíniummal bevont öntöttvasból készült, magassága 12 láb, súlya 5,5 tonna volt. A Hold-kerülő Apollo űrhajó 12 láb hosszú, fala acél és alumínium ötvözetű, súlya mintegy 5,5 tonna.

A múlt századi űrpilóták 25 mérföld magasságban kerültek meg a Holdat. Bormanék valamivel nagyobb köröket írtak le: 75 mérföld magasságban keringtek. Lényegében ők is azt állapították meg, amit Verne hősei: a Holdon nincs élet, felszíne hegyes, és mély kráterek vannak rajta.

SZANTÓ GYULA EMLÉKÉRE

Télen még velünk járta a hegyeket. Már túl volt a nyolcvanharminadik évén, de nem hiányzott soha a turistatársaságokról. Fáradszóról járta a Zempléni-hegység romantikus vidékét, a Bakony erdői völgyeit, a Pilit, a Börzsönyt. Egyedül élt, a családot mi, természetjárók pótoltuk.

Bejárta Európa hegyeit. Irta róluk, előadást tartott a Természetbarátok Turista Egyesületében és annak tagjaként működött. Vidám történeteit, kalandjait ismerték a fiatal munkás-turisták és megszerették a bajszos, nagy galléros, fáradszóról turistát.

A munkásmozgalomba is a hegyek szeretete, a kollektív élet, a természet megismerése vitte. Ismerték az akkori „Magántisztviselők”-nél, mindig ott volt a természetbarátok rendezvényein.

A felszabadulás után bekapcsolódott a Vándorsport Szövetség munkájába és élete végéig egyszerű turistaként járta a hegyeket.

Elnökségi tagja volt a Természetbarát Szövetségnek, hivatalosan vagy vendégként ott volt minden rendezvényen. Utoljára már beteg az ősi „émlék-túrán” elnököl.

Amióta utolsó útjára kísértük, tudjuk, hogy szegényebbek lesznek túráink. Hiányozni fog személye és a kedves, tanító példája, hogy idősen is fiatalok maradhatunk.

ERŐS JÓZSEF

NÉHÁNY NAP A JÉGKORSZAKBAN

A Svartisen gleccseren

HEGYMÁSZÁS A SVARTISEN HEGYSÉGBEN

Hosszú órák óta robogott velünk észak felé a Transzskandináv express. Szélesen suhantak tova a hófoltok, a fenyő- és nyírfacsoportok. A tundrák vidékén jártunk. A folyó völgyében Mo városkánál szálltunk ki, itt találkozik Norvégia egyik legnagyobb folyója az óceánnal. A városka idegenforgalmi és közlekedési központ, színes házaival, jellegzetes északnordvég kisváros képét mutatja.

Utunkat autóbusszal folytattuk tovább. Egy darabig a folyót követtük, amely tajtékozva tör át a mély sziklaszurdokon, majd elkanyarodtunk a hegység szíve felé egy komor, sötét völgyön fenyőerdők között. A havas hegyoldalokról ezüstös patakok zúdultak alá, a kiszélesedő völgy dús fűvében fekete-, tarka tehének legeltek. Itt vertük fel sátrunkat. Éjfél felé járt, a nap lassan behúzódott a hegyek mögé, a völgyben hosszúra nyúltak az árnyékok. Az északi Sarkkörön voltunk, ahol ebben az időszakban ismeretlen fogalom a sötétség.

Hálózásjainkba bújva, áttanulmányoztuk a Svartisen-hegységről kapott ismertetőket. Sok érdekes adat birtokába jutottunk. A hegynyulat, mintegy 3000 km²-en Norvégia északi részén terül el. Dél és kelet felől széles ívben veszi körül a *Rana-folyó*, s a hasonnevű fjord, nyugat felé az Atlanti-óceán fjordokkal csipkézett partja határolja. Északon fokozatosan olvad bele a *Lappföld* tundráiba. Jó részét jég borítja, melyből meredek szirtként emelkedik ki a *Skjelatind* és az *Istind* 1600 méteres csúcsa. A jégfelület az 1200

Útban a fennsík felé

km²-t is meghaladja. A jégtakaróból hosszú gleccsernyelvek nyúlnak ki, némelyikük a tengert is eléri, völgyeiben bővizű folyók szállítják az olvadákvizet. A hegységet kettészeli a sarkkör, így klímáját elsősorban földrajzi helyzete és nem magassága szabja meg.

A területet a földtörténet ókorában keletkezett üledékes kőzetek uralják, felszínén megtaláljuk a gránitot és a gabbrót. Ezek szintén a földtörténeti ókorban nyomultak be, amikor a Skandináv Alpok felgyűrődtek. Jelenlegi formáit a jég alakította, hiszen a jégkorszak óta állandóan borítja felületének egy ré-

szét. Ma is sajátos éghajlatával, növény- és állatvilágával egy kis maradvány jégkorszaknak tekinthető.

Néhány óra pihenés után folytattuk utunkat a völgy mentén. Lassan ritkultak a fenyvesek és a helyüket törpe nyírfabozót vette át. A völgyet tő töltötte ki, amelynek túlsó végén jól látszott a jégár nyelve.

Az olvadákvíz hatalmas eséssel, dübörögve szakadt a tóba, s sejtelmes vízpárába vonta a sziklafalakat. Néhány száz méter kapaszkodás után kiértünk a párás, nedves katlanból és megpillantottuk a szálláshelyünket, egy kis deszkakunyhót, ahol a „Norsk Polarinstitut” kutatói kedvesen osztották meg velünk szűkös szálláshelyüket.

A környék vizsgálatával a Norvég Sarkkutató Intézet foglalkozik. Vizsgálják a jégkorszaki környezetet, a jégmozgás törvényszerűségeit, méri a napi változásokat.

A csapadék nagymennyiségű és jórészt a hóhatár felett hullik le, így alakultak ki a legalult lapos fennsíkokon (fjeldek) a jégrétegek. Ezek lassan mozognak a fennsíkokról lefelé a völgyekbe, ahol szabályos nyelvben jégárrá alakulnak. A múlt század kezdetén még számos gleccser nyúlt le a tengerig, az utóbbi 50 évben viszont a jég mind területileg, mind vastagságban jelentősen csökkent.

Másnap elindultunk a jégtúrára. Arra gondolni sem mertünk, hogy hosszabb utat tegyünk az elhagyott tájon, csupán rövid bepillantást akartunk tenni ebbe a különös világba. Száz méter emelkedő után felvettük hágóvasainkat, s óvatosan összekötte haladtunk a kékeszürke, meredeken emelkedő jégen, amelyet mélybevesző, kékes színű barázdák szántottak keresztül.

Egy sziklára támaszkodó jégfalban a nap sugarai hatalmas jégbarlangot olvasztottak. Sikerült vagy 15 métert behatolnunk a barlangba, ahol nem mindennapi látványban volt részünk. A vastag gleccserjég sejtlemes kékes fényt árasztott, a barlang bejáratán át pedig a napsütötte havas hegyek látszottak. Tovább kapaszkodtunk a veszélyes szakadékokkal barázdált oldalban és lassan elértük a fennsík peremét. Ameddig a szem ellátott, hóval borított lapály terült el előttünk, fent voltunk a fjelden. Távol a tenger felett sűrű felhők gomolyogtak, a *Golfáram* által szállított meleg levegő találkozott a hegynyulat fagyos levegőjével.

A vihar szinte pillanatok alatt érkezett, a szélrohamok sűrű ködréteget borítottak a tájra és apró szúrós szemekben csapták arcunkba a havat. Pillanatokon belül vissza kellett fordulnunk, nehogy eltévedjünk az ember nem járta hőmezőkön. Amilyen csodálatos volt a felfelé vezető út, olyan nehezen tudtunk visszabörtkálni és nagy megkönnyebbülés volt, amikor a ködből előtűnt a párányi, kényelmetlen, de biztos menedéket nyújtó kunyhó.

Szentes György

A fjeldekről hosszú jégárak nyúlnak le a völgyekbe

TÖBB MINT SZÁZ CÉLÁLLOMÁS

DR. EPERJESI LASZLÓ, AZ IBUSZ VEZÉRIGAZGATÓHELYETTESÉ A TÁRSASUTAZÁSI LEHETŐSÉGEKRŐL

Az előjelek szerint az 1969-es esztendőben igen nagy turisztikai szezonra van kilátás. Az utazás mindinkább meghatározó tényezőjévé válik az emberiség szabad idejének, s ennek megfelelően világ-méretű készülődés folyik nemcsak a turisztikai tájak fogadóképességének és vonzóerejének a növelésére, hanem az utazási ajánlatok változatosabbá tételére és versenyképességének fokozására is. E világtendenciák alól Magyarország sem kivétel, különösen most, hogy a belső turizmus ügye ismét az érdeklődés reflektorfényébe került, s remény van rá, hogy a folyamat tartós marad. Az egész évi utazási lehetőségek felmérése, számbavétele az év elején válik általában közzüggyé — ez is világlajosság egyébként — éppen ezért felkértük dr. Eperjesi Lászlót, az IBUSZ vezérigazgató-helyettesét, hogy informálja lapunk olvasóit mindarról, ami az IBUSZ 1969. évi utazási terveit, elképzeléseit jellemezni fogja.

— Az IBUSZ idén fennállásának talán legdúsabb, legváltozatosabb úti programjait hirdeti meg — mondotta dr. Eperjesi László —, aligha túlzok, ha elmondom, hogy nem irigylem a sorsát annak, aki belelappoz ajánlatainkba. Egy közmondás szerint a választás gyakran kín, s ezúttal valóban a bőség zavarát hozza magával az, amit az IBUSZ át-

nyújt leendő utasainak. Az ezért járó szemrehányást azonban boldogan vállaljuk, mert végül is a sokféle program azt jelenti, hogy mindenki széleskörűen választhatja ki magának azt az úttípust — legyen az körutazás, üdülés, hegyvidéki nyaralás, vagy tengeri hajóút — ami érdeklődési körének, szabadidejének és nem utolsósorban pénztárcájának megfelel. Ezt az utóbbi szempontot azért hangsúlyoznám ki, mert ebben az évben az utak olcsósága egyike ama vonásoknak, amelyek a legszembetűnőbben domborodtak ki társasutazási programjaink gazdag választékában.

— Az IBUSZ-utak több mint száz célállomást ölelnek fel, kezdve a középázsiai Alma Atá-tól Nyugat-Európa fővárosain át egészen az egyiptomi piramisokig, nem is beszélve az adriai, tatrai, erdélyi üdülőhelyekről, mint közelebbi célpontokról. A programokban mindenfajta közlekedési eszköz szerepel, vasút, hajó, autóbusz, de legfőképpen repülőgép, hiszen a mai ember üdülési igényeinek elsősorban ez a kényelmes, gyors közlekedési mód felel meg a legjobban. Nem véletlen, hogy éppen a Szovjetunióba irányuló társasutazásoknál — ahol a távolságok a legnagyobbak — utasainknak több mint ötven százaléka Ferihegyről rajtol.

— Az egyes úttípusok kialakításánál általában két alapvető szempontot vettünk figyelembe: a látványosságigényt és a pihenés utáni vágyat. Így azután vannak sokmozgásos, változatos „forgatókönyvű” körutazásaink és olyan pihentető jel-

legű üdüléseink, ahol tíz, vagy tizenöt napig az utasok egyetlen helyen tartózkodnak — például a kaukázusi Riviera tengerpartján, vagy az olasz Rimini vízparti üdülőszállóban —, s a környező tájjal csak egy napos, autóbuszos kirándulások keretében ismerkednek meg. Az ilyen utak a zavartalan pihenést, a tökéletes kikapcsolódást szolgálják, míg körútjaink az idegen tájak, városok, népek, szokások megismerésének a vágyát elégítik ki. Természetesen a két eltérő jellegű változat között még számtalan változat van, — megközelítőleg olyan bőségben, ahogyan azt az eddigi igények alapján fel tudtuk mérni —, s itt szeretném megemlíteni azt is, hogy az IBUSZ, például a szakmai csoportok esetében, megszemlénő hajlékonysággal tud eleget tenni a csoportok sajátos kívánságainak, mind az útvonal, mind pedig a meglátogatandó célok tekintetében.

— Az IBUSZ 1969. évi utazásairól szóló tájékoztatók minden IBUSZ-irodában az utazni vágyó közönség rendelkezésére állnak, úgyhogy leendő utasunknak már csak az a dolga, hogy az árak és az indulási időpontok gondos összevetése után eldöntse: melyikre is jelentkezett időben, mert — s ezt szeretném kihangsúlyozni — a betelt létszám okozta lemaradáson semmiféle protekció sem tud segíteni.

— Turizmus alatt természetesen nemcsak külföldi utazásokat kell érteni. Komplex fogalom ez, amelybe a belső vendégforgalom is beletartozik. Belföldi útjaink úgyszintén gazdagodtak, bővültek az elmúlt évek gyakorlatához képest. Új területeket kapcsolunk be, színesítettük a programokat, javítottunk az idegenvezetés színvonalán, s általában többféle módon is megpróbáltuk a lehetőségeket az igényekkel összeegyeztetni. Úgy érzem, hogy 1969-ben minden eddiginél jobban meg fogjuk közelíteni azt az eszményi állapotot — programban és bonyolításban egyaránt —, amelyet az utasok joggal megkövetelnek és elvárnak.

— Ezt a tényt azonban — amelyre csak a szándékok és intézkedések ismeretében bátorítottam előre utalni — szeretném, ha majd Önök állapítanák meg; kedves olvasóim és leendő utasok, utazási tapasztalataik birtokában. (hl)

Több neves versenyző a világbajnokság után a házasságnak nevezett, nagy kitartást és kiváló tájékozódási érzéket kívánó hosszútávú versenyen állt rajthoz. A sort Danovszky Mária kezdte a válogatott vitorlázó Gönczi Péterrel, majd a sokszoros bajnok Schönviszky György következett, ki a szövetség előadóját, Schönbein Mártát vezette anyakönyvvezetőhöz, s végül Cser Borbála lépett házasságra a keretelőző Skerletz Ivánnal.

Mi újság? ... a tájékoztató futóknál?

A tél a csendes szenvedés időszaka. A válogatott versenyzői a 20 fokos hidegben is futottak a terepen és végezték kemény edzéseiket. Különösen azok örülnek a téli sífutó edzéseknek, akik a fehér sportban is jól megállják a helyüket. Így Balázs Éva sokszoros sibaajnoknőnk a „zöld sportban” is kiváló és ugyanolyan eredményeket árul-

tak el a sízésben Egervári Ottó és a 16 éves Horváth Magda is.

Az átigazolások szenzációja, a válogatott erősségének, Monspart Saroltának klubcseréje. A népszerű Saci elhagyta anyaegyesületét a Bp. Pedagógust és a Bp. Spartacus színeit választotta. A világranglista 7. helyezettje mint atléta is a Bp. Spartacus színei-

ben fog indulni. A férfi bajnok, Barán György is a Bp. Spartacusba kérte átigazolását, de egyesülete, a BMSC nem járult hozzá kiadatásához. Újság még az, hogy az Újpesti Dózsa feloszlatta szakosztályát. Női versenyzői és férfi versenyzői az egy Egervári kivételével a Spartacusba léptek át, utóbbi a Honvédba kérte átigazolását. A GanzMÁVAG egyetlen I. o. futója, Sele, a Bp. Pedagógust igyekszik az OB-be feljutáshoz segíteni.

MAROS VIZE folyik csendesen

A Maros igazi forrása

Gumicsónakkal kevesen mentek végig a Maroson, ezért ez a ritka szép túra örök emlék marad. Vándorlásom kezdőpontja Gyergyószentmiklós volt, ahová vonattal érkeztem Arad felől, miközben a Maros egyszer egyik, másszor a másik oldalán kísért kies, vadregényes tájakon.

Gyergyószentmiklósról ott szerzett kalauz kísért Marosfőre vonaton, onnan meg a Maros forrásáig. Itt tudtam meg, hogy a folyónak van egy igazi és egy hamis forrása is. A Maros forrása Csík megye közepe táján; az 1123 méteres Grécés-tető északi oldalán, 893 m tengerszint feletti magasságban tör ki a hegyoldalból.

Az igazi forrás a hegyoldalban, félkör alakú kőszikla aljából szivárog, és egy nagyobb lábasnyi medence fogja fel vizét. Környezete sajnos elhanyagolt, megjelölve sincs. Lenn viszont, a műút közelében, 200 méterre forráskút áll felirattal, hogy ez a Maros forrása.

Pihenés után megindultam lefelé. Hamarosan már karvastagságúra nőtt a folyó, párszáz méterrel lejjebb pedig, már nem is csermely, hanem patak lett. Lent a völgyben a vasúti pálya alatt már másfél méter széles a medre, de köveken lépkedve még száraz lábbal át lehet jutni a túloldalra. Itt a patak egy kis vízesést alkot, keskenyebbé és gyorsabbá válik,

Itt a folyó már karvastagságú

majd néhány száz méterrel odébb, egyesül az „ál” Marossal, s így folytatja útját a gyergyói lapály felé.

Első 15 km-es szakaszán mindössze 225 méter zuhan, a lapályon megcsendesedik, de lejjebb a Gyergyói-Görgegyi és Kelemen havasok közötti szorosban vize ismét rohanni kezd. Szászrégen, Marosvásárhely, Marosludas és Felvinc között azután ismét lassúvá válik, végül Radna-Lippánál kilép az Alföld lapályos területére.

A Békány-patak beömlésénél már 3–4 méter a Maros, de vize változatlanul sekély. Ezért ezt az utat Gyergyóújfaluig, majd a Békány-patak mentén Gyergyószentmiklósig gyalog tettem meg. Gyergyóvárhegynél azután csomagjaimat csónakra raktam — addig vonat hozta —, s ettől kezdve hol gyalog, hol a csónakban pihenve, ereszkedtem lefelé. Második komolyabb pihenőm Maroshévíz volt. A kis fürdőváros szép környékéről, s vízeséséről híres.

Innen már ki sem szálltam a hajómból. Ha elfáradtam, kikötöttem, és a kies parton pihentem. He-

Nagyenyed az Oshegyről. Előterben a híres kollégium

A Maros egyesül a Tiszával Szeged felett Tápénál

gyeket másztam, kastélyokat, várakat fényképeztem, könyvtárakat, múzeumokat látogattam. A Maroson — különösen szombat-vasárnap — igen élénk volt az élet. A fiatalság strandolt és a horgászok hada ült a parton. Az asszonyok ruhát sulykoltak, a fiatalok fel-fújt autógumi-belsőben csónakáztak.

Arad után Szamlak és Sajtény következett, így csurogtam a határig, Apátfalváiig. — Onnan már hazai vízen eveztem.

szöveg és képek
Major Akos

A Maros Maroshévíznél

Mit is jelentett régebben a természetvédelem hazánkban? Néhány tudós, vagy kisebb társulat törekvését, hogy a természetnek ez vagy az a foltja, élőlénye, geológiai alakzata maradjon úgy, ahogy van. Ha kidől a védett területen a faóriás, maradjon ott, korhadjon el a természet törvényei szerint. Ezekre a helyekre, csak néhány kiváltságos tehetette a lábát, illetve tudós, kutató meghatározott, tudományosra leszűkített céllal. Arról szó sem lehetett, hogy turista még csak be is pillantson a „megszentelt berkek”-be.

Az újabb időkben a természetvédelem értelmezése feloldódott. Az eredetiben való meghagyás mellett előtérbe lépett az operatív értelmezés. Ennek egyik fontos vonása, hogy a természetvédelmi területek „szabadföldi laboratórium”-ként is működjenek, ahol az eredetiben meghagyott körülmények között a „nyersen” működő természeti törvényeket tanulmányozhatják.

Legújabbban az előzőkhöz egy új megítélés is járult. Mind többen és többen kívánják látni a védett természeti ritkaságokat, egyre többen akarnak a természetben megnyugvást, tiszta örömet lelteni.

A védett, természeti értékek a nemzeti vagyon részei, évszázadok termékei „...Gondold meg: ha kivágod a százados csert, azt csak századosok adhatják ismét vissza.” (Széchenyi.) A tájakban meg kell hagyni azt, ami történelmi levegőt áraszt. Mert ahol a jelen nem ölelkezhet a múlttal, ott a „röghöz” való társadalmi hűség sem fejlődhet ki, ami a hazaszeretet egyik életető forrása. Egy-egy hatalmas fa, faszor, sziklaalakzat nemzedékek sorának tudatába égette bele magát kitéphetetlenül. S ha valaki visszatér hazájába messzi idegenből, ezeket a szívéhez nőtt tájelemeket oly szívösen simogatja meg tekintetével. Sajnos, jónéhány évig felelőtlenül bántunk természeti értékeinkkel, köztük különösen kastélyparkjaink évszázados és ritka fáival. Másutt meg területeket, melyek gazdagon termették a víziszármvasokat (vadászni szereztünk!) lecsapoltak, s a helyén mases mocsár, se szántóföld, hanem elszomorító senki földje van.

A tudományos, az idegenforgalmi, a turisztikai, a gazdasági és nevelési szempontok egyaránt indokolják, hogy a jövőben jobban sáfárkodjunk természeti értékeinkkel. Erre sok jó példa van Vasban, Borsodban, Fejérben stb. És ezt kívánja előmozdítani az *Építésügyi Minisztérium* is, amikor 1968. őszén elindított egy akciót a *VÁTI* (Városépítési Tudományos és Tervező Iroda) útján.

Miről is van szó?

Voltak idők — nem is olyan régen —, amikor lekezelték a természetvé-

MEGÚJHODÓ TERMÉSZETVÉDELEM

Eneklő kékbegy a védett velencei madárvárta közelében

Ennek a ritka orchideának (Pseudorchis Loeselii) ma egyetlen hazai lelőhelye a Velencei-tó egyik lápszigete

delmi gondolatot és annak gyakorlati végrehajtását (pl. a téli madárretetést is) egyes „széplelkek” bogaarának tartották. Ma már azonban a helyi természetvédelem nem egyesek „hobby”-ja, hanem az országos és nemzetközi természetvédelemmel együtt emberek millióinak igénye.

Ma már a természetvédelemmel kapcsolatos álláspont azt is tükrözi, hol áll hazánk a kulturáltság fokán. A haza természeti ritkaságainak védelme, a nemzeti önbecsülés realizálódásának egyik formája lett. Egy-egy ország sajátos természeti objektumai, mint különleges látványosságok, a laikus rajongók és a szakemberek egész sorát vonzzák. A skanzen-mozgalom és a műemlékvédelem a korábbi állapotokat konzerválja és mutatja be tanulság és gyönyörködtetés céljából a kései utódoknak. A természetvédelem pedig a különleges, ősi természeti állapotok, élőlények őrzője, szervezője, fejlesztője.

Nem véletlen, hogy ma már a minisztériumokig is eljutott a természetvédelem gondolata, az sem véletlen, hogy az Építésügyi Minisztérium elsőül Fejér megye természeti értékeit kezdte felmérni. A megye ugyanis számottevő természeti értékeket hordoz; pl. a velencei-tavi madárrezervátum, az alcsúti arborétum. A meg-

valósított intézkedések sora mutatja, hogy itt él és működik a természetvédelem. S hogy ez így van, köszönhető — az egyéb szervek mellett — a velencei-tavi „Chernel István” madárvartának, a Vörös Meteor lelkes turistáinak, akik nemcsak felkutatják a még ismeretlen, és védelemre ajánlható természeti értékeket, hanem azok felett társadalmi örködést is végeznek.

Az Építésügyi Minisztérium által elindított akció többlépcsős és hosszabb ideig fog tartani. Az első lépésben a felmérés, a másodikban a szelekció, a harmadikban a hatályos intézkedések fognak megvalósulni. E lépcsőkhöz a Megyei Tanács szervei, a Madárvárta és a Vörös Meteor vezetősége számos adattal és szemponttal járult máris hozzá. A végső cél: minden megyét feldolgozni, hogy az adott területen esetleg ott levő és védettségi jegyzékbe vett természeti érték bántatlanul fennmaradjon!

Ezzel a hazai természetvédelem legmagasabb szintű intézménye: az Országos Természetvédelmi Hivatal is nagy segítséget kap. De új lendülettel dolgoznak azok a lelkes amatőr természetvédők is, akiknek szava eddig, sokszor süket fülekre talált.

Radetzky Jenő

AZ ÉJFÉLI NAP

Az utolsó magyar polihisztor, Herman Ottó, akinél, Jókain kívül, nincs hozzáfogható magyar tájleíró — az alábbiakban 1888-ban megtett északi-sarkkörti útjáról készült feljegyzéseit hagyta ránk. Most azért is közöljük, mert Szabó Ervin róla jegyezte fel: a függetlenségi politikusok közül a munkás szocialista köröket egyedül Herman Ottó kereste fel szívesen. Nem pusztán kíváncsiságból, hanem mert ez a „mozgalom nagyon mély és komoly” — mondotta a nagy tudós maga a Vasárnapi Újság szerkesztőjének.

Nekünk, a mérsékelt égöv lakóinak, bajos átértenünk és fölfognunk azokat a viszonyokat, amelyek a sarkkörben fennállnak, különösen az északi szélesség ama tájain, amelyekre hónapokon át löveli sugarait az éjféli nap, hogy azután hónapokon át reájuk boruljon a sarkkörti éj fátyla... itt hónapokon át nem tudják, mi az éjszaka, hogy ismét hónapokon át ne tudhassák: mi a nap?!

A virradat bizonytalan kékes-szürkésége hideg szürkévé változik, mert a tundráknak sem füve — még kevésbé fája! A Jeges-tenger viharával való küzdelemtől megöszült kő ez, melynek kérgét az idő vasfoga — eső, hó, fagy — szilánkokra tördelte, összezúzta miriád dirib-darabra. Ami itt változatosság, az a hófolt, mely talán kozmikus portól szennyes.

Az éjféli félkorong párákon szürűt át fényét s rábocsátja erre a kietlenségre. Fénye sárga vagy vörös, izzásnak indítja a felhőzet fodrait s ez azután ibolyás lehetettel szövű be a tundra kietlenségét.

A Nap korongja majd teljesen láthatóvá válik, sőt éjféli nyugovója mind magasabba esik, annyira, hogy fölötté áll a szemhatár gözkörének s az éjféli nap ekkor hideg fehér fényt szór a tundrára, anélkül, hogy — az igazán — életet fakasztana; csak a hófolt horpad valami keveset. Ez azután a tundra nyara.

Egészen más a hatás, ahol a tenger uralkodik, ahol csak zátony, szikla, halomsziget emelkedik a Jeges-tenger színe fölé, ahol az ember szemé északnak szabadon kitekinthet a szemhatárig s nem talál más ütközőre, mint arra a párázatra, amely a tengert az égbolttal úgy szőlővén összeforrasztja.

Itt az aránylag mélyen járó éjféli nap óriás fénybarázdát vet a vízre a bámuló ember felé. A fénybarázdát a mozgó hullámok millió darabra tördelik s villogtatják; mennél távolabb, annál nagyobbakra. A közel-

ben dagadó hullám tükrös oldalán pedig tisztán látjuk a Nap képét, amint elnyúlik, majd darabokra szakad.

Még sebb a kép, ha a néző és az éjféli Nap közé sziklasziget esik s a Nap szikla vagy sziklák fölött áll.

Ilyen kép volt a Risó-sziget éjféli napja 1888. július 11-én.

Itt a szemlélő és az éjféli nap közé több apró halomsziget és gyönyörűen tagolt oromzattal ékeskedő Sandó-sziget esett, melynek nyugati foka fölött a sarkkörti napj királynője ragyogott.

Téli fénye alig valamiképpen sárgás lehetű volt s ennek ragyogtatásával izzásra indította a fölötté álló szép felhőzetet. A halomsziget közében fénybarázdát vont a vízre, a Sandó-szigetnek az árnyékába eső oldalát pedig bevonta valami leírhatatlan szépségű ibolyaszín fátyollal, mely a párázatnak fényvel való beszűrésétől s a sziget árnyától eredett.

De ez a nap hideg volt, a teljes sugárzásnak kitett termometrum csak kilenc fokos hőmérsékletet jelzett.

Az a sárgás lehet, mely a nap fényét némileg csökkentette, csak addig tartott, ameddig a nap a legalsóbb ponton állott. Mihelyt emelkedni kezdett, vagyis a delelő felé indult, fénye kifehéredett, a hőmérsék pedig emelkedett.

Annak a kevés percnyi alkonyatfélenek sajátosságához még az is tartozott, hogy ami árnyék, az nagyon bizonytalan volt árnyéknak, majdnem olyan, mint az, amit a mi itthoni derűs alkonyatunk vet.

A napj e szakában nem pihent le az élet.

Messze nyugaton ezer sirály kavarogott egy ponton. A kis uria madár, a tengernek e fürje, szorosán a víz színe fölött s igazán fürjszerű szárnycsapással nyilalt idestova. A

fias dunakacsák szünet nélkül mozgolódtak, közel a Risóhoz pedig a halászságnak egész kis hajórajja szórította körhálóba az ekkor tömegesen járó tőkehalat.

És van még egy formája az éjféli napnak, mely úgyszólván megrohanja az embert, hogy azután ámulatba ejtse. De sok mindennek kell összejátszania, hogy a hatás teljes legyen.

A napnak már lent kell járnia, hogy azokba a párás rétegekbe eljusson, amelyek fényének vörös, izzó színt kölcsönöznek. A napnak a tenger fölött kell állnia. Kell a tünethez soknemű, alakos felhőzet, a zenitben borulat és kell hozzá a sajátságos, szalagosan álló sarkkörti köd, mely valami sziklasziget ormára úgy telepedik le, hogy alatta a sziget tömbje, fölötté a csúcsok lásanak. Kell hozzá nyugtalan tenger és végre az, hogy a hajó, mely a szemlélőt viszi, szigetközök árnyékában haladjon s abból ki se kerüljön, míg a Nap nem érte el állásának legmélyebb pontját, természetesen merő északon.

Ez a látvány a maga teljes pompájában ragyogott föl 1888 július 21-én, amidőn a Sirius hajó a Skoró-sziget déli fokát megkerűlte; pontban 12 órával északi irányban hasított be az orrával a Fugló-sund nyugtalan vízébe.

Fugló sziget égnek meredező ketűs sziklacsúcsa, a derekán fehérlő hómező, meztelen és meredek sziklaoldalai, melyek a kikötést lehetlenné teszik — arktikus vadságot kölcsönöznek neki... Amint a hajó a sunba bejutott, utasai legott megértették, mi okozta a vörös fényt, mely már messziről volt látható, amint a sund déli részeit, mint valami nagy tüzvész beszűtte: az éjféli nap ott égett vörös fényben, a nyugtalan tenger éles szemhatára fölött.

Naplóm erről is szűl: „A hajó szembe ment a legfőnségesebb pompában ragyogó éjféli napnak, mely úgy három átmérőnyi magasban állott az acélosan csillogó Jeges-tenger egészen széles szemhatára fölött... A szemhatár alján egy ibolyakék pászta s ismét egy fodrozott s fodrain izzó pászta következett.

Azután a ködnek és felhőzetnek egész poézise gyűlt ki.

Az ibolyaszín pászták szélei tüzesen villogtak, a borulatot a vörösre tüzesített vas színe szűtte be. A nap korongja megnagyítva, vörös fényben ragyogott.”...

ZEMPLÉNI hegység

A Tisza elhagyja Tokajt

A természetjárók kedvelt hegyvidéke a Zempléni-hegység, amit egymás között a hegyek alakjáról egyszerűen csak *Sátoros-hegyeknek* neveznek. A közkedveltség oka a többi hegyvidékünkötől elütő felszínforma, az egyéni völgy- és vízhálózat, a sok fenyves, hazánknak kétségtelesen legromantikussabb fekvésű váromjai és a hegyek között megbújó pincy falvak hangulata.

A hegység karakterének feltáráshoz szükségszerűen vissza kell nyúlnunk a geológiai múltba. A Kárpátok felgyűrődése után az Alföld erőteljes süllyedésnek indult és 15 millió évvel ezelőtt az északi peremén széles hasadékrendszer keletkezett. E hasadékrendszer mentén törtek ki a Zempléni-hegység vulkánjai, felépítve egy hatalmas — andezitből és riolitból álló — vulkánikus hegységet. Itt tartott hazánknak legtovább a vulkáni működés, egészen az ún. alsó-pannóniai időszakig.

A vulkáni működés elcsendesedése után a hegység erőteljes pusztulásnak indult. Több mint egymillió évvel ezelőtt az egész hegység sakk-táblaszerűen feldarabolódott, a közepe kiemelkedett, peremei lesüllyedtek. A süllyedés következtében hatalmas peremlépcsők keletkeztek. Nyugaton e peremlépcsőn ereszkedhetünk a Hernád teraszos völgyébe. A helyenként több kilométer széles lépcsőn találjuk a forgalmasabb településeket is. Ha pedig felmegyünk a káprázatosan tág kilátást nyújtó tokaji *Nagy Kopasz-hegyre* és pillantásunkat K—DK-i irányba vetjük, aligha hinnénk, hogy a hegység arra is tovább folytatódott, de éppen a hegy lábánál futó törés mentén oly mélyre zökent a Bodroghöz és a Nyírség alá, hogy ott csak egy-egy kis tufarögöcske emlékeztet a hajdan hatalmas hegységre.

Évmilliók alatt erősen lepusztultak a hegység andezit és riolit látavatakrói. Jókora vulkáni kúpjai sem egye-

bek már, mint romvulkánok, csomók, lakkolitmaradványok, kráterdugók. Legmagasabbra a szlovák határon a *Nagy-Milicben* emelkedik (896 m). Az utóvulkáni működés hatására helyenként ásványos és melegforrások törtek fel, amelyek ma is működnek *Kékeden*, *Mádon*, *Göncön*, *Abaujszánton* és *Szerencsen*.

Erdekések az utóvulkáni működés során létrejött ásványkincsei, amelyek gazdaságilag nagyjelentőségűek, de kevésbé ismertek. Utóvulkáni működés eredménye az ércesedés; *Telkibánya* hajdan híres aranya, ezüstje, valamint a hidrotermális telérszerű képződményekben megjelenő kaolin és a szintén melegvizes oldatok, gőzök és gázok hatására tufából keletkező agyagos, üledékes kőzet, a bentonit.

A telkibányai aranyércesedéssel kapcsolatos vulkáni kőzet a kálitracit, magas káliumtartalmánál és nagy készleteinél fogva figyelmet érdemelne, mint káliműtrágya-nyersanyag.

A kaolin, vagy porcelánföld, amelyet a kínai Kaou-ling hegyről neveztek el, itt a hollóházi porcelán alapanyaga, de előfordul még *Mádon*, *Szegilongon*, *Erdőbényén* és *Sárospatakon* is.

A derítő-, kalló-, vagy fullerföldnek nevezett bentonit, amely első feltárási helyéről az USA-beli Fort Bentonról kapta a nevét, igen titokzatos kőzet, mivel felhasználási területeit ma talán már számba sem lehet venni. Legjellemzőbb tulajdonsága, hogy víz hatására térfogatának negyvenszeresére is duzzadhat, valamint az, hogy szerves színezéseket, szennyező anyagokat megköt. Fenti tulajdonságainál fogva gyapjú tisztítására, borok, olajok, zsírok, gyümölcslevek, ecet és víz derítésére használják. A kőolajiparban a bentonitot öblítőiszap megakadályozza a fűrófej megszorulását és a fűrófal

beomlását. Az algyői gáz és olajkiterésnél is bentonitos tömitést alkalmaztak. Az építőiparban főként szigetelőanyagként alkalmazzák völgyzárógátak, földes öntözőcsatornák és töltések szivárgásának csökkentésére, valamint uránérc feldolgozásával kapcsolatban nagytároló medencék építésénél. Hazai termelése tehát nagyjelentőségű és világviszonylatban is számottevő. Talán nem érdektelen ezekre is gondolnunk, ha az új mádi Ridegásványöröl mellett vezet az útunk, amely a megyében a harmadik ötéves terv legjelentősebb ipari beruházása. Az NDK-ból vásárolt őrlőmalmok évi 60 ezer tonna bentonitot, zeolitot és traszt dolgoznak fel.

A hegység főtömegét kitevő andezitet útburkolókőnek, tufáját építőkönek használják, míg a kemény riolitból malomkő készül. Riolitos, vulkáni üveges kőzet a perlit, amely porrá őrölve igen fontos építőipari nyersanyag. Tulajdonságainál fogva könnyű hő- és hangszigetelő beton készül belőle. Kötött talajok javítására és vatta helyett csomagolóanyagként is alkalmazzák. 1950-ig csak az USA-ban bányázták. Hazánk ma negyedik a világtermelésben. *Pálházán*, *Göncön*, *Telkibányán*, *Hollóházán* és *Tolcsván* bányásszák.

E szépséges táj folyékony aranyát, a borok királyát, már számtalanszor megénekeltek. En a kialakulását és legújabb kincseit kívántam megismertetni, hogy a hegységben túrázó — a hatalmas fensíkok, romjaikban is fenséges vulkánok, meredekfalú patak völgyek, örökzöld fenyvesek mellett — e nagyszerű hegyvidéknek hazánk életében elfoglalt gazdasági súlyát is értékelhesse.

Balogh Ferenc

Turisták a Hubertus üdülőnél

A Zempléni-hegység közepén, útan a Huták felé

A zalaegerszegi
Csány László emlékmű

A TANÁCSKÖZTÁRSASÁG

Kőbe zárt emlék

Aki nem a naptárt lapozza, hanem a táj változásaiban követi nyomon a szárnyas időt, az ne kerülje el Zalaegerszeget. Kevés olyan települése van hazánknak, ahol annyi ránc simult el a lakónegyedek arculatán, ahol a gondos rendezési terv és a szépítő építkezés annyi új szint villantott fel, mint a göcseji fővárosban.

Déli végén a Kőolajipari Vállalat

ezüsttartályai napoznak a téli sugarakban, északi oldalán a tbc-kórház tömbje emelkedik a fenyők zöld vonulata fölé. Nyugaton — a Vajgyár és a Ruhagyár telepei után — korszerű utcások raktak fészket a Gógánhegy lankáira, keletre tekintve magasépületek sziluettje rajzolódik a tárukló határba.

A belső területen az új megyei könyvtár, az autóbusz-pályaudvar, a művelődési ház, a rangos szálló, az

üveg-beton irodaházak, s a megújuló Kossuth utca szolgálnak bizonyásául ahhoz, hogy nem tévesztett irányt ez a város.

Most mégis — vonzó ellentétként — a múltba pillantsunk vissza.

Tiszteletdíj — aranykoronában

A négy égtáj metszési pontján, a Dózsa-liget, a megyei kórház és az evangélikus templom foglatában háromszög alakú tér őrzi az idők emlékét. A zalai föld hős fiának, a szabadságharc vértanúhálát halt miniszterének, Csány Lászlónak állítottak itt szobrot.

Csány neve és élete a negyvennyolcas forradalommal kapcsolódott egybe. Emlékműve azonban nemzetünk egy későbbi sorsfordulójának, az 1919-es Tanácsköztársaságnak dícsőségét is őrzi.

A város társadalmának érdeklődése a századforduló után pásztázta végig Zala haladó múltját, s 1905-ben bontakozott ki az a kezdeményezés, mely az első világháború kitöréseig negyvenezer aranykoronát gyűjtött össze Csány László szobrának költségeire. Az emlékmű megformálására a fővárosi Istók János kapott megbízást, akinek akkortájt több szép munkája — Széchenyi Ferenc, Bartha Miklós szobra — díszítette Budapest köztzeit, sőt állt már a sümegi Ramasetter-szoba is. Az elfogadott pályamű a mártír bronz-

A középkori városerőd maradványa a Montelbaanstoren különösen estőlátásban érvényesül

AMSTERDAMI SETAK

SCHIPHOL

Amikor a gép alatt fel-tűnik Schiphol, Amsterdam repülőtere — izgalom fogja el az utast, Európa egyik legforgalmasabb és legnagyobb repülőterére érkezni mindig élményt jelent.

A schipholi repülőtér 1967. tavasza óta van üzemben, teljesítménye korszerű: 24 teleszkópus folyosójával napi 220 utasszállító gép forgalmát intézi. Óránként 2200 utas fogadását, vagy indítását (útlevél- és vámvizsgálat stb.) végzik a repülőtér alkalmazottai. És óránként 3000 db podgyászt vesznek át, szalagokon és osztályozókon utaztatnak, irányítanak — rendeltetési helyére.

A világtengereket hajdan bejáró holland hajók méltó közlekedési változata, a Holland Királyi Légiforgalmi Társaság, a KLM, 1919-ben, a világon elsőként alakult, ma 265 000 km-nyi légiútvonalával behálózza az összes kontinenseket.

A VÁROS FELÉ

A repülőtér a várostól délre, mintegy 15 km-nyi távolságra fekszik, mint Ferihegy Budapest központjától.

Sűrűsödnek a házak, fel-tűnik Hollandia cölöpökre épített fővárosa, az Amstelfolyó torkolatában, a kiszáritott, egykori tengerből, a Het Ij (Izel-tó) partján. A halványkék autóbusz egyre sűrűsödő forgalomban halad célja felé.

Előzékeny volt a schipholi szállodaszolgáltató légitársaság, a városközpontban biztosított szobát. A turistaigényeknek szánt kis szálloda kényesen tiszta.

Az ember csodálkozik, hogy sehol nem lát utcai balesetet. Rutin kérdése, „hollandusul” közlekedni. Itt a pirosban is át szabad menni. A villamosok mind csuklósak, kényelmesek és gyorsak. Az autók csodálatos módon közlekednek a rengeteg sikátorszerű utcában, melyek legtöbb helyen a csatornák partjain alakultak ki. És az úttesteken

alakja köré négy kőfigurát ígért, méltatva általuk a haza dolgos szolgálatát, hiánytalan egységbe komponálva az alkotó tett, a nemes jellem és a rettenést nem ismerő bátorság dicséretét.

A zalaegerszegi Megyei Levéltár iratainak tanúsága szerint Istók mester 1919-ig kifaragta az emlékmű mellékalkalajait, s részére még aranykoronában fizették ki ezért a tiszteltdíjat. A szobor teljes befejezésére és avatására azonban akkor nem nyílt lehetőség, sőt a veszttel háború, az országra szakadt nincstelen-ség és nélkülözés megkérdőjelezte a korábbi döntést: vajon sor kerül-e egyáltalán az emlékmű felállítására?

Az Országház téri ünnep

A szobrász ott élt a fővárosban, s miközben vésőjével a kötömböket vetkőztette, magával ragadta őt is a történelmi változások szele. Amikor pedig győzött a proletárforradalom, s a munkástömegek május elseje megünneplésére készültek, Istók János a Csány-szobor mellékalkalajának köztéri felállításával járult hozzá a felejthetetlen nap fényének emeléséhez.

A Tanácsköztársaság idején jelent meg az „1919 — a Vörös Május” című kiadvány, melynek címlapján, ótágú csillag előterében Bíró Mihály ismert kalapácsos emberének alakja áll. Az album második oldalán ta-

láljuk az itt közreadott képet, „A munka szobrának leleplezése az Országház téren” aláírással, az alkotó művész megnevezése nélkül. A Magyar Munkásmozgalmi Intézet gondozásában 1949-ben megjelent „A Magyar Tanácsköztársaság 1919” című kötet — a 183. oldalán — ismét közli a parlament előtt felállított szobor fényképfelvételét, ugyancsak elhagyva az alkotó nevét. Elég azonban egyetlen pillantást vetni az 1919-es felvételre, valamint a ma is álló zalaegerszegi Csány-szoborra, s nyomban előtűnik: az emlékmű baloldali mellékfigurája és az első szabad Május kőalakja elvitathatatlanul azonos.

A szinte öserejű meztelen férfi, aki előreszegett fejjel, acélossá feszített izmokkal mázsányi követ emel, az Országház-térről került az egerszegi Csány-emlékmű talapzatára.

Fény derül a titokra

A Csány László-emlékművet jelenlegi helyén 1931 október 11-én leplezték le. Több mint negyedszázados előkészület végére került pont ezzel az aktuussal, de a felsorakozott városatyák közül még csak nem is sejtette senki, hogy a Tanácsköztársaság egyik szobrának tiszteletére öltöttek díszmagyart. Maga az alkotó művész is hosszú időn át megőrizte titkát, s csak a felszabadulás utáni években hitelesítette szavaival a fel-

A Munka szobra 1919 május elsején az Országház téren

tevést: a tizenkilences szabad Május I kiemelkedő értékű plasztikája Zalaegerszegen „illegáltságban”, a Csány-szobor mellékfigurájaként vészelte át a Horthy-rendszer sötét éveit.

A Kossuth utcát, melyen Csány László ércalakja végigtekint, sokáig Fehérkép utcaként emlegették Zalaegerszegen. A köemelő munkás szobrára utalt ez az elnevezés, arra az alkotásra, mely másfél évtizeden át némaságban is hirdette, hogy az elszánt akarát roppant feladatok megoldására teszi képessé az embert.

Bánhidi Tibor

mindenütt kerékpáros. Tér, park kevés van. Ami parkolóhely létesült, az a csatornák részbeni feltöltéséből nyert terület.

A város a XVII. szd. óta Európa egyik kereskedelmi központja. Az üzletek között sok a holland specialitás; sajt-szaküzletek, ékszer és ötvösművész boltok, szivar-szaküzletek.

A város csatornarendszerének mai képét kialakulásakor kapta. Mintegy 150 kisebb-nagyobb csatorna és 409 híd szeli át a várost. A lüktető életű, nagy idegenforgalmú város a XVII. szd.-ban még halászfalu, ma Hollandia fővárosa, 960 000 lakossal. Kikötőjében a világtengerek különböző tájairól érkező hajók dohányt, kávét, teát, kakaót, rizst, kauscsukot, fűszert, trópusi fákat raknak át. A város képe tükrözi a kikötő forgalmát. Az utcák jövő-menő emberei közt a világ legkülönbözőbb embertípusa előfordul.

ÉPÍTÉSZETI EMLÉK

A forgalom nyüzsgésén túl érdemes a várost ala-

posabban is szemügyre venni. A házak a hajdani kereskedőváros sajátos képét idézik vissza; a cölöpökön nyugvó épületek a vörös-barna szín különböző árnyalatú tégláiból készültek, rendszerint vakolat nélkül. Legtöbb ház ormán ott látható ma is még a csigaszerkezet, amellyel a hajók rakományát kiemelték. A lakásokká alakított raktárak nagy ablakkeretei a régi ajtókeretekhez igazodnak, nagyméretűek. A csigákat a ma embere, költözködésnél nagyszerűen hasznosítja. Legtöbb házon ott látható az építés évszáma, a XV. vagy XVI. szd.-ból.

A város legforgalmasabb két üzleti főutcája a Rokin és az állomás felé folytatódó Dam Rak. A két utcát választja el egymástól a város főtere, a Dam.

Méltóságos nyugalommal helyezkedik a tér egyik oldalán a Királyi Palota, mely olasz-reneszánsz stílusban a XVII. szd.-ban, a katalógusok szerint 13 600 cölöpre épült. Eredetileg város háza, Lajos-Napóleon óta királyi palota. Szerepe ma inkább csak állami szer-

tartások alkalmával van, mint hogy a város is csak névleges főváros, az államigazgatás székhelye Hága.

A Palotával szemben a Nemzeti Emlékmű oszlopa fehéredik a magasba. A II. világháború, a hitleri megszállás éve alatt haláltáborokban elpusztult 11 000 holland emlékére emelték. Az emlékmű környéke egyébként az Amsterdamban nagyszámmal fellelhető hippik kedvelt tanyája.

A Dam közelében található a XIV. szd.-i eredetű Oude Kerk, a város legrégebbi temploma, mely híres harangjátékaról. Évtizedek óta a koronázási ünnepségek színhelye.

Középkori városerőd maradványa a XVI. szd. elejéről a Montelbaanstoren, melynek hengeres tornya különösen esti kivilágításnál érvényesül. Még régebbi, a XV. szd.-ból fennmaradt erődíjlet, a sokornyú Waag, melynek hangulatos épületében ma város-történeti múzeum működik.

Érdemes megtekinteni a Zuiderkerk karcsú, oszlop-parkányos tornyát és régi,

szép belső berendezését is. A főpályaudvar közelében magasodik a Schreierstoren (Síratók tornya). Régen innét indultak a hajók a messze idegenbe s a torony környékének hangos volt a sírás-rívástól — innét ered neve.

MŰVÉSZETI EMLÉKEK

Amsterdam különösen bővelkedik kulturális emlékekben. E városban élt és dolgozott Spinoza, Rembrandt és a felvilágosodás korszakának több kiemelkedő szellemi nagysága. Rembrandt egykori háza — melyben 1639-től 1658-ig lakott — ma művészettörténeti múzeum. Több egyeteme és főiskolája mellett 40 múzeuma van. A leghíresebbek közé tartozik a Gyarmati Múzeum és a világhírű Botanikus-kert. A holland ellenállás mártírjának, Anna Franknak lakóháza ma emlékmúzeum.

A sok értékes múzeum közül is kiemelkedik a Rijks. A holland-reneszánsz

Folytatás a 22. old.-on

NÍLUSI MOZAIK

A Murchison-vízesések a Viktória-Níluson. (Uganda)

„The Nile is settled!”

A Nílus elintézve! Így hangzott az a kurta távirat, amelyet John Speke 1860-ban Egyiptomból küldött hazájába. Afrika egyik nagy földrajzi ismeretlenjét kutatta, Augustus Crant nevű társával körülfárta az Egyenlítő mentén fekvő Viktória-tavat, és megállapította, hogy abból észak felé egy nagy folyó lép ki. „Az expedíció teljesítette feladatát — írta később. — Személyesen megbizonyosodtam arról, hogy az ősi Nílus a Viktória-tóból folyik. A folyó felső forrása valahol a tó déli végén van, amiből következik, hogy a Nílus meglepő hosszúságú.”

Ezzel a felfedezéssel az alsó szakaszán „alig” Duna méretű folyó a Föld leghosszabb folyamai sorába emelkedett. Speke utazása után másfél évtizeddel az amerikai híres kalandor-újságíró, Henry Stanley bejárta a Viktória-tó délnyugati vidékét is, és végérvényesen tisztázta a Nílus vízrendszerébe tartozó legdélibb folyók útját.

Afrika egyik legkisebb államának, a Tanganyika-tó partján elterülő Burundi Köztársaságnak turista térképén piros négyszög jelzi az ország legnagyobb földrajzi nevezetességét, a Nílus forrását. A kis Rutana helység mellett születnek azok a patakok, amelyek folyamammá dagadva, tavakat és mocsarakat átszelve, habzó sellőkön és zuhatagokon átbukva, dacolva a szomszagos homokszivattal — messze északon a Földközi-tenger habjaiban lelnék végső megnyugvást.

Afrikai vándorlásaim során sokfelé találkoztam a „vén” folyóval, követtem partjait, gyönyörködtem zú-

gó vízeséseiben, s nem egyszer csónakon küzdöttem sodrásával. A tucatnyi találkozás emlékeiből hadd emeljek ki néhányat...

JINJA

Több mint ezer méteres magasságban, erdővel borított sziklahalmok mögött halmozódott fel az az óriási „pocsolya”: a Viktória-tó, amelynek ezernyi zöld szigettel tarkított ágyában először pihen meg a magas hegyek közül érkező rwandai Nílus, a Kagera vize. A sziklabarrikád a mai Jinja (ejtsd: Djindja) városkánál bizonyult legsebezhetőbbnek, a tó fölős vize itt szakította át a természet alkotta gátat, és mély szakadékokat vágva, szikláról sziklára omolva tört utat magának. A vízesés-sorozat, az Owen Falls első lépcsője a régi térképek szerint alig pár kilométerre a tóparttól dübörög...

Hűségecs útítársammal, Csekő Árpival a tajtékoz víz partján, piros virágoktól pompázó bokrok között pihentünk le. Papáját csemegéztünk, egy sárgadinnye ízű, tök formájú, de fán termő gyümölcsöt, amely a trópusi tájak egyik legelterjedtebb terméke.

De hol az első nagy Owen-vízesés? Nincs többé! Az ember legyőzte a természet erejét, vasbetonbörtönbe zárta, rabszolgájává tette a lezúduló vizet, amely — akarva — nem akarva — turbinákat hajt, áramot fejleszt. A jinjai vízierőmű látja el egész Ugandát olcsó árammal, sőt az itt termelt villamos energia egy részét Kenyába exportálják.

Alig száz évvel ezelőtt Speke, Crant és mások szegényes kunyhókban, kez-

detleges körülmények között élő embereket találtak itt. Ma: modern paloták sorakoznak a folyó mentén, az éjjelente higanygőzlámpákkal kivilágított aszfaltos utakon autók ezrei száguldoznak, a vaspályákon léghűtéses expresszvonatok szállítják a kíváncsi turistákat. Ki hitte volna, hogy száz év alatt ennyire átalakulhat egy táj arculata?

— Árpi — fordultam társamhoz — látod amott azt a színes szobrot? Egy öreg embert ábrázol nagy botal...

Közelebb mentünk. A nagy hindú hazafit ábrázolja a mű. Rajta a felirat: Mahatma Gandhi (1869—1948), akinek szent hamvait 1948. augusztus 14-én itt szórták a Nílusba.

PARAA

Dühösen állítottam le magnetofonomat, és a sötét trópusi éjszakában — derékig érő fűben — óvatosan vizsgálakoztam kocsinkhoz. Árpi a szúnyogok elleni védekezésül a feje búbjáig belemetkezett hálósákjába; megjelenésemmel már málmából zavartam fel.

— Mi van? Mi történt? — kérdezte riadtan.

— Semmi! Sajnos semmi! — feleltem bosszúsan. — Ezek az átkozott vízilovak mintha megsejtették volna, hogy a hangjukat akarom megörökíteni. Amikor az esti homályban kicammogtak a partra, még egész kedélyesen rőfögtek egymásnak, de amikor közejük telepedtem bűvös masinámmal, valósággal megnémultak. Az önfelelt legelésés közben csak nagysokára szólalt meg egy-kettő.

Ebben a pillanatban a

kocsink mellett hangos rőf-fenésorozat harsant fel. Közel és távolból tucatnyi-an válaszoltak. De a hangjuk színezete most mintha más lett volna. Talán csak nem rajtam nevettek?

Táborhelyünk eszményi helyen feküdt: Paraa-telep közelében, a Viktória-Nílus északi partján, nem messze az Albert-tótól. A füves vízparton álltunk le, messze elkerülve a környező szálamifák hatókörét. Ezen fák alatt a tartózkodás életveszélyes: természetük — amely alakra és méretre is olyan, mint a mi téliszálamink — ha leszakad, betörheti az ember fejét, de a kocsii tetejét is bezúzza.

Csónakon indultunk el a folyón felé, a híres Murchison-vízesés irányába. A Nílus vize itt szűk sziklafalak között, negyven méteres mélységbe dübörög le. Szétporló vízceppjein a Nap sugarai kettős szívarvánnyal övezik a nagyszerű látványt.

Víziló-csapatokat kerülgettünk, a tunya állatkolosszusoknak napközben csak a gömbölyű hátuk teteje, no és orruk hegye meg a sebesen csapkodó fülük vége látszik ki a vízből. A parton elefántok oltották szomszujukat, a bozótosabb, elhagyatottabb részeken

Vízilócsapat hűsül egy Nilus menti sekély állóvízben. (Uganda)

krokodilok heverésztek. Ők a világ legtürelmesebb állatai: kitért szájával órákon át mozdulatlanul fekszenek a parton, s várják — ha nem is a sült galambot — de valami arratévedő jó falatot.

Nem messze táborhelyüinktől, az Albert-tóban elegyedik a Viktória-Nilus vize a legkésőbb megismert nagy nyugati ággal, az *Edward-tavat* lecsapoló *Semliki-folyóval*. Az Albert-tóból kilépő széles, csendes vízfolyam az Albert-Nilus nevet viseli. Hosszabb utat tettünk meg a partjait uraló szavannákon: itt fehér orrszarvúkra és oroszlanokra vadásztunk — fényképezőgepeinkkel...

KHARTOUM

A hídnaál kérjen engedélyt a fényképezéshez a szolgálatban levő rendőröktől — figyelmeztetett Khartoumban élő honfitársunk, *Borbás István*.

Egyedül érkeztem Szudán fővárosába, és magányosan bolyongtam a Nilus partján. Azaz, hogy nem teljesen egyedül, velem voltak itt is hűséges, elválasztha-

atlan barátaim, az oldalamon fityegő fényképezőgépek. Barátaim, de néha — bajhozóim...

A szennyes, lomha folyó, amely a parti óriásfák tövében hömpölyög, nem azonos azzal, amelytől a nagy vadak honában elváltunk. Ez a *Kék-Nilus*, születési helye pedig a szomszédos országban, Etiópiában van. Ott *Abbainak* keresztelték el a *Tana-tóba* torkolló, majd onnan kilépő szilaj hegyi folyócskát, amely 1800 m-es magasságból, az abesszin hegyek zuhatagos szurdokaiból ereszkedik le a szudáni alföldre. Az Uganda felől érkező — most már *Fehér-Nilus* nevet viselő, s bizony a dél-szudáni mocsarakban alaposan megfogyatkozott folyónk — itt Khartoum városánál egyesül édestestvérével, az etióp föld szülte *Kék-Nilussal*.

A folyóparton a fából készült hajdani vízkimelő kerekek, a szakijék helyén ma már mindenféle benzinmotorok pöfögnek, szivattyúzzák ki a szőke vizet a parti kertek öntözésére. A növénytermesztés, a kertgazdálkodás itt csak

öntözéssel lehetséges, hiszen a nyári hónapokban lehulló, évi átlagban 130 mm-t kitevő csapadék nagy része a rekkenő hőségben csaknem haszonvehetetlenül elpárolog. A negyedmillió, szépen fejlődő főváros létét a Nilusoknak köszönheti...

A nevezetes hely, a két Nilus összefolyásához igyekeztem. Már messziről feltűnt a Fehér-Niluson átívelő közúti vashíd. A környékre katonai létesítményeket telepítettek, ezért különösen hálás vagyok honfitársamnak a fényképezéssel kapcsolatos előzetes figyelemzetetésért. Egyenesen a hídorség irodájába mentem, ahonnan egy polgári ruhás rendőr jött velem.

Lereszkedtünk a két folyó között húzódó, háromszög alakú földnyelvre. A környezet egyhangú, a táj lapos, csupán a túlparton néhány kiemelkedő minaret sejteti a sűrű fák között meghúzódó *Omdurmán* városát. Kísérőm kijelölte azokat a szűk sávokat, amelyek felé elszűhettem gépeimet. Az egyszerű ember nem számolt azzal, hogy — széles látszögű lencsékkel dolgoztam...

EL GIZA

A Nilus név nem egyszerűen földrajzi fogalom, a folyó jelentőségét nem lehet néhány mennyiségi értékkel kifejezni. Ez a messze földről érkező eltévedt vándor teremtett életet a sivatag-

ban, megadva a lehetőséget egy hatezer éves kultúra kialakulására. Nem túlzás Hérodotosz megjegyzése, hogy „Egyiptom a Nilus ajándéka...”

Ekként elmékedtünk Kairó mellett, a mai *El Giza* (*Gizeh*) helység határában közel ötezer éve álló *Kheopsz-piramis* legfelső gránittömbjein. Maár Imre barátommal ügyesen elkerültük a gúla éleire kitézőt „Felmászni tilos” táblákat, a piramist mászó turisták közül már többen legörögtek a meredek falakon és halálra zúzták magukat.

Mi nem bántuk meg ennek a Gellért-hegynél is magasabb, emberalkotta hegycsúcsnak a megmászását. Nagyszerű látvány tárult szemeink elé: keleten keskeny sávként húzódott a Nilus lomha iszapos folyama, ezt két oldalt több kilométeres szélességben üdezőld növényzet kísérte, majd az egészet a sivatag végtelen, aranyló homok- és kötengere ölelte körül...

Északi irányban az élet zöld csíkjai kiterelbelyesedtek: a Nilus csatornákkal és fattyúágakkal átszőtt delta-vidéke Egyiptom leggazdagabb termőterülete. Ezen a Dunántúlnál is kisebb területen kétszer annyi lakos él, mint egész Magyarországon!

S túl a pálmafás ligeteken, a zöldelő rizstáblákon — a tenger hullámai csillognak, ölelik magukhoz a Nilus szőke folyamát. A küzdelmes versenyfutás végetért...

Elmélázva, szótlánul ültünk az óriási gránitkockák tetején. A mélyből hangfoszlányok szálltak felénk, hangyának tűnő emberkéik integettek a magasba.

— Mintha rendőrök is lennének köztük — zökkenettek vissza a prózai mába Imre szavai. — Jó lenne leereszkednünk — a másik oldalon...

Ugráltunk lefelé. A felhalmozott gránitkockák mögött eltűnt a Nilus-völgy zöld csíkja...

Szöveg és képek
Dr. Balázs Dénes

Jó a szalámi-termés a Viktória-Nilus mentén álló szalámifákon.

NAGYKOVÁCSITÓL- NAGYKOVÁCSIIG

A Nagy-Szénási turistaház
(Kunsági Viktor felv.)

Az útvonal, melyet ez a kis túraleírás bemutatni kíván, *körtúra*: Nagykovácsiba indul és Nagykovácsiba érkezik vissza. Egyben a Nagy-Szénás legszebb útja is, erről az oldalról. Hosszabb a szokványos utaknál, de tájképi szépségekben összehasonlíthatatlanul gazdagabb. S a körút hossza sem több két és fél — három órányi gyaloglásnál.

Nagykovácsi igazi turistaközpont. Fontos útjelzések csomópontja. A piros jelzés Budakeszről érkezik ide, a Hársbokrhegyen s a Vöröspocsolyásháton át s a Nagy-Szénás érintésével a Dobogókőre visz tovább. — A zöld jelzés Telkiből indul; keresztülvág a Vadvédelmi terület nyugati részén s elhalad az idillikus fekvésű Anna-vadászház mellett; Nagykovácsi után enyhe emelkedővel a Zsíroshegyi-turistaházhoz visz fel s innen Solymáron át a Kevélynyereg felé igyekeznek.

— Kövessük a sárga útjelzést.

Öreg kőkereszt áll a falu szélén, ahol szétválik a telki és a perbáli út. Előttünk kiterjedt erdőség, mely csaknem szabályosan, a nyolcszög három oldalával

zárja le a falut nyugatról övező szántóföldeket. A szénbánya drótkötélpályája után jobb oldalt hatalmas bekerített gyümölcsös húzódik, mintegy kilométernyi hosszúságban, egészen az erdőig. Balra lent a víznyerős terület a Nagy-Ördögárok forráshelye.

Az erdő közelében sok a vadnyom. Nemcsak azt árulják el, hogy milyen állapot járt itt, de a nagyvadaknál gyakran még a korukra és a nemükre is következtetni lehet. A jó nyomolvasó meg tudja alapítani a visszamaradást, vagy túlsietést, a keresztlépést vagy éppenséggel azt, hogy a fekvő szarvas itt tápázkodott fel. A nyomok egymásutánja csapást képez, mely valamilyen irányban halad. Itt azonban úgy tűnik, hogy keresztül-kasul járták a térséget.

Mélyúton lépünk be az erdőbe. Az enyhén emelkedő, széles út csakhamar a Bükkös-tető (558 m) és a Szénás-hegy (475 m) közötti részre visz. Egykori nagy kiterjedésű tisztásán másfél évtizedes fenyves díszlik. A Szénás-hegy nem tévesztendő össze a Nagy- vagy a Kis-Szénással. A Bükkös-tető pedig azonos azzal a hegygel, melyet térképünk

Kutya-hegy néven jelöl. A harmincas évek elején, az akkor kiadott térképeken került használatba ez az új név. Új, mert a régebbi térképek Buchwald (Bükk-erdő) néven tüntették fel. Ez a név találó, mert a hegy erdeiben ma is sok a bükkös részlet, és jól kapcsolódik a közeli Bükkös-kút és Bükköskúti-árok elnevezésekhez is. Német nevét annakidején Bükköstetőre magyarosítottuk, kifejezve ezzel egyben azt is, hogy itt egy bükkerdővel fedett hegyről van szó. Nevezzük hegyünket továbbra is ezen a szebb és találóbbs nevén.

Most a tövében haladunk. Bal oldalt hosszan húzódik a fenyves. Az út másik oldalát bükkös-tölgyes erdő szegélyezi. Jégkéreg borítja az utat. Ez maradt meg a néhány nap előtti havazásból. Szétszórtan apró hófoltok fehérlenek a sötét fatörzsek tövében. Ma van a hivatalos tél első napja.

Amikor a fenyvest is lomberdő váltja fel, csakhamar egy tisztás kezdetéhez érünk. Itt ágazik ki a Nagy-Szénásra vezető piros útjelzés. Az útjelzőtáblácskákat, hogy ne zavarja a Nagy-Szénáson áthaladó ősi piros jelzést, élére állították. Szellemes megoldás! Lehetővé teszi bármely színből azonos színű jelzés kiágazását is, ilyen függőleges csik megoldással. A sárga jelzés megy tovább a Fehér-úton Perbálra s onnan a Nyakas-tetőn át Zsámbékra. Itt kapcsolódik a Gerecse útjelzőhálozatához. Nagykovácsi már ezért is fontos turistapont, mert mindhárom jelzett útja átvezet a szomszédos hegységekre. S a közelében halad el az országos kék jelzés is.

Útunk a Bükkös-tető oldalgerincekkel tagolt imponáló tömege felé fordul. Tisztásokon, ritkás erdő-részleteken haladunk át. Többszöri erős kanyarulattal, szinte fáradság nélkül jutunk egyre feljebb. Változatos, hangulatos, olykor magasabb hegyvidékekre emlékeztető részletekben gyönyörködhetünk. Különösen szép az a nagykiterjedésű felső tisztás, melyet elszórtan nagy fenyőfák díszítenek.

Errefelé is sok a vad. Amikor időnként meg-megállunk, hogy élvezzük a csendet, meglepetten tapasztaljuk, hogy nincs is csend: sejtelmes hangok hallatszanak; böffenések, majd egy-egy rőfögés a közeli sűrűből. De vadat nem látunk. Lépteink hangja, a bakancsunk alatt töredező jég zaja elárulja jövetelünket.

Amikor útunk átkanyarodik az északi oldalra, ott téli táj fogad. Szép fehér, havas minden. De csak a fák között, az erdőben. Mert a nap melegen süt a felhőtlen égboltról s a tisztásokat már mind levetkőztette.

Igy ballagunk erdőn-réten át. Majd elfogy a tisztás, véget ér az erdő. S hirtelen ott magasodik feletünk a Nagy-Szénás kopár dolomitkúpja (551 m). Nagyszerű látvány! Csatlakozik az országos kék út Köves gyalogúton kapaszkodunk fel a csúcsra. A kristálytisza légkörben messze kitarul a híres körpanoráma. Végül is szél úrfi vet véget a gyönyörködésnek. Rángatja, cibálja a kabátunkat s jeges fuvallattal valóságos hajt lefelé. Az eljegesedett, meredek völgyecskében elég nehezen jutunk le a turistaházhoz.

Forró tea mellett folyik a beszélgetés a fiatal gondnok-házaspárral. Csak ketten vagyunk vendégek. Örömmel újságolják, hogy rövidesen lesz villanyvilágításuk. Lefelé menet találkoznak is két szekérrel; az aggregátort hozzák, és az üzemanyagot. Nemsokára kigyúl a fény...

Ahogy lefelé ereszkedünk a déli hegyoldalon, valósággal tavaszban járunk. A melengető napsugarak lecsalogatják a kabátot. (Így győzte le egyszer régen szél úrfit az öreg nap...) Az olvadozó jég és a maradék hó kis csermelyekben folyik lefelé. Alattunk napfényben fürdenek Nagykovácsi hosszú házsorai... Mintha nem is az első téli nap lenne, hanem a tavasz kezdete...

Pápa Miklós dr.

A Turgen oldalán

Mongólia hegyeiről keveset tudunk, ezért bizonyára érdeklődésre tart számot az a leírás, mely a német hegemászók Altáj-expedíciójáról szól.

Az NDK alpinistái megmászták már a Balkán-hegység, az Alpok, a Kaukázus és a Magas-Tátra legmagasabb csúcsait, mielőtt 1966-ban nekivágtak volna az Altáj ismeretlen ormainak.

Az expedícióban hárman vettek részt; *Karl Deweritz* vezetésével *Günter Warmut* operatőr, és *Heinz Passehr* orvos. A mongol alpinistákat *Szorik Radnaszabar* vezette, ki már sokszor járt az Altájban és tagja volt annak a szovjet—mongol expedíciónak is, mely 1951-ben éppen a mostani célnál — a Turgen-nél — szerencsétlenül járt. A szerencsétlenség akkor következett be, amikor a szovjet filmoperatőr egy négyezres csúcsról leereszkedés közben a meredek északi falon filmezett, eközben lezuhant és magával rántotta az egész kötélcsoportot. Kettőn meghaltak, Szorik 21 napig feküdt eszméletlenül a kórházban.

A másik mongol, *Namszuran Bathuan* szintén tapasztalt hegymászó volt. Rajtuk kívül az expedíciót *Cuvagsev* a tevekaraván vezetője, *Darzan* és *Barsz* teherhordók, és a főzést, mosást ellátó két fiatal leány — *Darima* és *Enebis* — alkották.

Az expedíció útja során a mongol Altáj Turgen-Csarcsira nevű kerületének ember nem járta hegységeit

A Barátság Hegyet (3920 m) először mászták meg. Elöl Bathuan, hátul Heinz Passehr

térképezte fel, másrészt a mongol alpinistáknak nyújtott segítséget ahhoz, hogy a jövőben önállóan tudjanak expedíciókat szervezni.

A csapat több hónapot töltött Mongóliában. Ezalatt kilenc, addig ismeretlen négyezres hegyet mászott meg, közte a *Barátság Hegyének* elkeresztelt 3290 méteres csúcsot, valamint a 2463 méter magas *Vörös Hágót*. E mellett a terület legmagasabb

csúcsát, a *Turgen* különböző útvonalakon többször is megmászták.

Az ulanbatori repülőtérrel *Gaz* gépkocsikkal jutottak el *Uvsanur* kerület székhelyére, a *Csarcsira*-hegység lábánál fekvő jurta városba, *Turgen Szomába*. Itt csatlakozott hozzájuk a mongol csoport, s innen lóháton mentek tovább, csomagjait tevék vitték. Útjuk feltáratlan hegyekben és kopár sivatagokon át, emberi településektől távol vezetett. A magaslatokról csodálatos kilátás nyílt; elgleccseresedett hegyek között elhagyatott mocsaras völgyek terültek el, a láthatár szélén pedig a szovjet Altáj gerinceit szürke esőfelhők takarták. Az egyhangú utat csak az enyhítette, hogy a mongolok mélabús dalokat énekeltek a félelmetes hegyekről.

Két napi menet után érték el első táboruk helyét. Sátraikat virágokkal borított havasi legelőn verték fel, alattuk zúgva morajlott a *Turgen-folyó*. A lovakat szabadon engedték, a tevéket párosával szorosan egymáshoz kötötték és egyik teve a másik púnyergébe fektette fejét.

A táborban valósággal röptek a napok, egymás után tárták fel a csúcsokhoz vezető utakat, és ha rossz idő miatt nem tehettek túrát, a sziklamászás és a jég legyőzésének technikáját gyakorolták mongol barátikkal.

A Turgen hatalmas gleccsertorlasz lábánál emelkedik meredeken a magasba, csúcsa eltűnik a felhőkben. Szinte fenyeget megközelíthetlenségével.

Egy alkalommal az alsó gleccser széles plátójára igyekeztek. Együtt haladtak a kötélen, míg egyikük biztosított, a másik méterről méterre kúszott felfelé. Közben a jégzilánkok zápora zúdult rájuk; mint a lövedékek zúgtak el mellettük a jégdarabok. Éppen egy mintegy 60 fok meredekségű jégfalon haladtak felfelé vasszögek segítségével, amikor tompa dübörgés rázkódtatta meg a falat. Fölöttük hatalmas repedés keletkezett, a kötel felfelé kifeszült, és *Heinz Passehr* lezuhant a szakadékba. Szerencsére felül is, alul is biztosítva volt, így súlyosabb sérülés nélkül úszta meg a zuhanást.

A három menet nehéz, de eredményes kutatás után tért vissza hazájába. Feltérképezték a Csarcsira hegységet, annak havasi gyopáros völgyeit és tajtékozó folyóit. Fájó szívvel búcsúztak el barátaiktól, és hazatérve az újságíró kérdésére — mi volt expedíciójuk legszebb élménye — azt válaszolták: „Turgen Szomában, Ulan-Gomban, Ulanbatorban, vagy bárhol táboroztunk is, jóbarátokat ismertünk meg.”

HARKÁNYTÓL — VILLÁNYIG

A Szársomlyó-hegy

Hazánk és a Dunántúl legdélibb része természeti szépségekben páratlan, gazdasági, történelmi és néprajzi szempontból egyaránt gazdag vidék.

A Dráva mente alföldi rónáinkra emlékeztet. Zord, magas hegységet idéz a bizarr külsejű, kopár Harsányi-hegy, vagy másik nevén Szársomlyó, s a tájnak bájos és szelíd külsőt kölcsönöznek a szőlőkkel borított domboldalak. A nagyharsányi kőfejtő, a beremendi cementgyár moraja a természetet átalakító emberi munkát hirdeti. A történelmi múlt levegője árad Siklós régi várából. Harkányfürdő és remek gyógyvize a leg hosszabb túra fáradsalmait is feledteti.

A tájék kellemes, télen igen enyhe, földközi-tengeri jellemvonásokat tükröző éghajlata az üdülési időnyit szinte függetleníti az évszakok változásától. A növényzet délies, a dombok déli lejtőin februárban már virágzó növényekkel találkozhatunk. Közülük néhány mediterrán botanikai ritkaság, mint pl. a Szársomlyó déli lejtőin tenyésző magyar kikerics, a bakszarvú lepkeszeg, vagy a rozsdás gyűszűvirág. Hazánkban mássutt nem fordulnak elő, csak tőlünk délre, az Adriai-tenger partvidékén bukkannak ismét fel.

A vidék bejárásához központként Siklós kínálkozik. A várban reprezentatív, fűthető szállodai szobák állnak az utasok rendelkezésére. A nagyobb kirándulócsoportok a turista-szállót vehetik igénybe.

Az út a pécsi medencéből a Hegy-földre vezet fel, majd Szalántán áthaladva, Turony községben a Villányi-hegység erdős északi lejtői magasodnak előttünk. Festői szerpentin-en kapaszkodunk fel a 408 m magas Tenkes-hegy oldalában. A hágót jobb kéz felől a „Tenkes csárda” néven „Kövesi csárda” jelöli. Utunk innét már a Dráva síkjára visz le. A lejtő aljában a balkéz felé ágazó út a dombok alatt szőlők és gyümölcsösök között Máriagyúd felé tart. Máriagyúd régi búcsújáráhely, a turisták festői fekvéséért kedvelik. Az 1742-ben épült ferences kegytemplom kéttornyos homlokzata impozáns, harmonikusan illeszkedik a mögötte kulisszaként emelkedő Tenkes-hegy vonulataihoz. A kálváriakápolna 1780-ból való, szószerű copf stílusú.

Ha útunkat az előbbi elágazásban Harkány felé vesszük, az országot jobb oldalán hamarosan feltűnik a szépen gondozott bolgár hősi temető. Stílszerű obeliszkjével méltó emléket állít a hazánk felszabadításáért hősi halált halt bolgár harcosoknak. Innét csupán néhány perc, s elérjük a „reumasok Mekkáját”, Harkányfürdőt. A gyógyító víz felfedezése a XIX. század elején a véletlennek volt köszönhető. Batthyány Antal gróf egyik csatornaásó napszámosa az iszapban dolgozva észrevette, hogy kínzó reumájától megszabadult. Miután híre ment a „csodálatos víznek”, s a látogatók száma egyre nőtt, az uradalom 1825-ben szállót építtetett és díszes fürdőépületet, a környéket pedig parkosították. A jelenlegi fürdőépületet is árnyas, gondozott park közepén találjuk. A gyógyforrások naponta több mint 1 millió liter 62 C°-os rádióaktív vizet szolgáltatnak. 1959-ben a strandot téli üzemre is alkalmassá tették.

Harkányfürdőből utunk villasorok között halad Siklós—Nagyharsány—Villány irányába, és néhány kilométer után megpillantjuk a festői fekvésű, vonzó külsejű Siklós városkát. A járási székhelyű városka szíve a Kossuth tér. Habitusára nagy hatást gyakorol az 1860-as években épült romantikus stílusú járási tanácsház. Óratornyát körülfontó erkélyéről a városka panorámájában gyönyörködhetünk. A vár innét néhány percnyi séta.

Nemzeti történetünk értékes emlékeit őrzi a várdombon épült, építészeti és művészeti szempontból jelentős középkori vár. A XIII. század elején a Siklói család birtokolta, majd a Garai család tulajdonába került 1394—1482-ig. Királyi foglya, Zsigmond is itt raboskodott néhány hónapig. A vár reneszánsz stílusú átépítése 1515 után Perényi Imre nádor nevéhez fűződik. Ő fejezte be a várkapornát is, mely ma helyreállítva hazánk egyik legértékesebb gótikus emléke. A török kiűzése után Caprara Aeneas császári generális a tulajdonát képező várkastélyt átépíttette, mely Batthyány Lajos idején a XVIII. század közepén nyert befejezést. A vár 1873-ban a Benyovszky család birtokába került, s az ő kezükben maradt egészen a második világháborúig.

Kőbarázdák a Szársomlyó oldalában

A bástyákról letekintve, szemünk végigsiklik az élénk táruló napfényes dombokon, s megállapodik a piramisként magasodó Szársomlyón. A monda szerint az ördög beleszeretett egy öregasszony leányába, s feleségül kérte. Az anyóka által szabott feltételek értelmében az ördögnek fel kellett szántania a Harsány-hegyet, a munkát befejezni azonban nem tudta, s így a lány sem lett az övé. Ekéjének nyomait őrzi a hegy „kőbarázdái”.

Nagyharsányban ne sajnáljuk a fáradságot, s kapaszkodjunk fel a 442 méter magas Szársomlyó csúcsára. A nehéz kapaszkodót feledteti a pompás kilátás. A csúcson ismeretlen korú vár romjai dacolnak az idővel, a mélyben Nagyharsány házai kis skatulyáknak látszanak. Dél felé az asztal simaságú vidéket a Dráva ezüstös csíkja szakítja meg, északra az ezüsthársas erdőn túl a Mecsek bércei kéklenek. Keleti irányban ameddig a szemünk ellát, a szőlőkertek végtelen sora, a híres villányi borvidék fekszik. A gerincen keleti irányba haladva, kényelmes sétával a gondosan művelt szőlőkbe érkezünk, ahol valamelyik vendégmarasztaló pincében megismerkedhetünk a villányi hegy tüzes, jó zamatú levélével.

A községben érdemes megtekinteni a szőlőgazdaság főépületét, s a borpincészetet. Műemléki látványosságai közül említést érdemel a technikum épületével szemben, a dombon elhelyezkedő, 1753-ban épült copf homlokzatú plébániatemplom. Az ugyancsak műemlék görögkeleti templom a tanácsház közelében áll. Villány látnivalóival be is fejeződött Siklós környéki túránk. Villányból vasúton, vagy gépkocsival Palkonya és Újpetre érintésével Pécsre utazhatunk.

Csuti Tibor

**„Az erdei gyümölcsök
minden íze,
camping szörpbe
van sűrítve!”**

**EGY PÁRNÁCSKA TARTALMA VÍZZEL VAGY SZÓDÁVAL
HÍGÍTVA EGY POHÁR ÍZLETES SZÖRPÖT AD**

FORGALOMBA HOZZA: az Erdei Termék Vállalat

KÉRJE MINDENÜTT!

ÁRA: 1,— FT.

Elfelejtett somogyi várakban

A ki a cím után azt gondolja, hogy most valami eddig ismeretlen és újonnan felfedezett, kőfalakból, tornyokból, vagy benőtt romokból álló várba vezetem el, az téved. Az ilyen várak ma már mind ismeretesek, és főleg sokszor leírtak. Somogy megye nyugati részén azonban található két olyan vár, amelyek ugyan szerepet játszottak a magyar-török harcokban, ma azonban már kevesen ismerik, még az ott lakók is alig tudják egykori rendeltetésüket. Szőcsényi és Csákányi várakra gondolok, amelyekről idáig csak egy leírás jelent meg, néhai Dornay Béla a kiváló turista tollából. Ezt ismerem, de a figyelmemet igazán az a két levél keltette fel, amelyeket a bécsi Hadilevéltárban talált egyik kutató barátom erről a két várról, ami aztán felcsigázta az érdeklődésemet. Így került sor az utamra, a két várnak a magam részére történő felderítésére.

Balatszentgyörgyig

vonattal mentem és miután meggyőződtem arról, hogy az állomás területén hazánk legnagyobb fehérszederfája, az 5 m kerületű öreg fa még tűrhető állapotban van, felültem a Marcali felé haladó autóbusszra. Átszaladt velem egypár szép nevű somogyi községen és leszálltam Szőcsénypusztánál, a fehér hídnál, — így nevezik, mert a korlátja fehérre van festve. — Szerencsém volt, mert az első ember, akitől a vár után érdeklődtem, a régi uraságnál szolgált és alaposan ismerte a környéket, és a várat. Szép, bukszusokkal szegélyezett sétaúton indultunk el a közeli emelkedés felé, de előbb megnéztük a jól foglalt Margit forrást, kítűnő vizével. A nép Vendel likjának nevezi, felette 150 éves bükkfák borítják a meredek domboldalt. Téglalépcsőn érjük el a domb oldalában haladó és ugyancsak téglamellvéddel ellátott sétautat, amely a Véssey család sírboltjához vezet. Ez most nem érdekelt, és elhagyva az utat, felkapaszkodtam a domb tetejére. Ott azután, lenyűgöző látvány fogadott. Sok várárkot láttam már, elhanyagoltat, jól kivehető, de ilyen munkájút, és ilyen jó megtartását, mint az egykori szőcsényi várét, még eddig sehol. Háromszoros árok fogja körbe az egykori vár területét. A síkságról nézve vagy 30 m magasra emelkedik az a domb, amelynek tetején az árkok húzódnak és nemcsak egyszerű hármast mélyített árok

A szőcsényi vár templomának megmaradt része

ez, hanem egyes részein földreteszek keskenyítik, illetve nehezítik az abban való járást. Tanulmányozom közben Turco híres hadmérnök alaprajzát, amely 1569-ben készült, de azon a sáncok nem láthatók, így azok ezen idő után készülhettek. Ellenben a vár belső területén ma is áll az alaprajzon feltüntetett gótikus templom, mai napig megmaradt felerésze, a nyolcszög három oldalával záródó apsis és nyolc darab támpillére. A vár romlása után az egykori templom — amelynek homlokrésze valószínűleg egy török ostrom alkalmával elpusztult — megmaradt részeit alakították át kápolnává.

Más épület nincs a területen, a falakat lerombolták és felhasználták a távolabb álló szép kastély építéséhez. (Ma mezőgazdasági iskola működik abban.)

A Várrét dombja

Szőcsény

Szőcsény falu nevét először 1254-ben találjuk Zeuchen néven, 1436-ban a szakcsi pálosoké, majd a Laki Thuz, a Létai és a Szőcsényi családoké. Várának pontos építési ideje ismeretlen, a török adóajstromokban a község 1563-ban már szerepel, de miután a vár alaprajza későbbben készült, az nem lehetett török kézen. 1572-től ismerünk egy jelentést, amelyet Palat Jeromos kanizsai építőmester írt 1572. jan. 14-én. Ebben ezeket írja Szőcsény városról: „Először is Szőcsénybe mentem és a várat jó alaposan megtekintettem. Ami a rajzban pontozással van berajzolva, az a palánk, s a vörös vonal a várfal. Afelől is érdeklődtem, hány személy van benne. Nevezetesen: van benne 17 állandóan ott tartózkodó gyalogos zsoldoskatona; van továbbá 10 szakállas puska, aztán egy kis sugárágyú, de nincs hozzá több golyójuk, mint 5 db; a szakállasokhoz van vagy 150 golyójuk; van egy fél hordónyi puskaanyag s egy kevés, ágyúhoz való lőporuk. A végház magasan áll, 3 $\frac{1}{2}$ öl mély árka van.” Amíg Turco rajzán, tehát 1569-

Székesfehérvári jegyzetek

A csókakői tájversenyen a Vasváry P. gimn. 48 versenyzővel vett részt

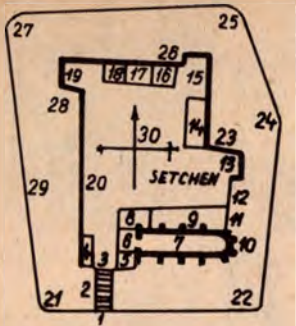
Természetjáró mozgalmunkban az eredmények mellett gondok, problémák sokasága is akad.

Ezeket keressük, figyeljük országszerte.

A székesfehérvári Vasváry Pál Gimnázium és Szakközépiskolában a nevelők és diákok összefogása szép eredményeket hozott. Thorday Levente testnevelő tanár alig három éve került a „Vasváryhoz”, de abban az időben még csak a kollektív kirándulások-

ban merült ki az iskola természetbarát tevékenysége. Ma már az 530 növendékből 225-en tartoznak az igazolt természetjárók táborába, s közülük ötvenen tájékoztatói versenyzők. Kéktúra-jelvényesek és diák túravezetők jelentős csapatával is találkozhatunk ebben az iskolában.

Nem mulhat el vasárnap anélkül, hogy a Bakony, vagy a Vértes lankáit ne népesítsék be a növendékek csoportjai. Az elmúlt

Szöcsény várának alaprajza

ben még nincs árok feltüntetve, addig az 1572. évi leírás már említi, így kiásásuk e két időpont között lehetett. Érthető, hiszen a közeli Szemesen a török már 1570-ben felépíti a Bolondvárnak nevezett erősségét, amely állandó veszélyt jelentett, elsősorban Fonyód várának, de a közeli magyar erősségeknek, így Szöcsény várának is. Erősíteni kellett ezeket. A leírás szerinti kevés emberrel és főleg a gyatra és kevés felszereléssel nehéz dolguk lehetett a védőknek.

Hogy milyen viszonyok uralkodtak akkor, elég csak utalni Kisserejényi Gábor komári várkapitány levelére, amelyet 1572. I. 6-án intézett a pozsonyi kincstárhoz: „...*Ófelsége küldjön Csákány várába 100 gyalogost, Szécsenbe pedig 50-et, vagy még több is elfér, mert az itteni csekély katonaság nem képes a török pusztítást megakadályozni, a szemünk láttára hurcolja a török szörnyű rabságra keresztjén véreinket s megakadályozni nem tudjuk, mert ők 300—400 söt ötszázan portyáznak s ha szembeszállnánk velük, a várkapuig kergetnének minket vissza. Ha Ófelsége gondjába nem veszi ezt a vidéket, menthetetlenül és szerencsétlenül el fog néptelenedni s pusztulni, mert napról-napra támadják és pusztítják.*”

Megdöbbenő, igaz szavak, de pusztába kiáltott szavak. Ófelségének kisebb gondja is nagyobb volt annál, mint e terület megmentése, így hát pusztult a nép és velük együtt a sanyarú sorsú végvári katonaság is.

Nem tudjuk, Szöcsény vára mikor,

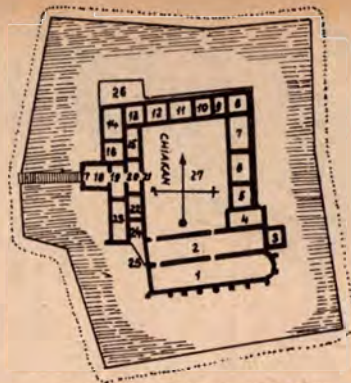
de valószínűleg Kanizsa várának elfoglalása után (1590) került a török kezébe, mint a többi vár, és csak egyedül a közeli Komár vára maradt túskeként beékelve a török hódoltság területbe.

Szöcsény várát elhagyva, átsétáltam a szép fasorral szegélyezett úton a közeli Csákány községbe, amelynek szintén neves vára volt a török időkben. Közben letértem az ún. Várrétre, amelynek közepén a rétből 5—6 méterre kiemelkedő, a nép által Pogányvárnak nevezett kis dombot láttam. Két párhuzamos, gyűrűalakú árok, ill. sánc övezi, bejárata délről volt. Ma a tetején fenyőfák állanak és kincskereső gödrök tanúsítják egyesek buzgóságát. Sági Károly a Balatoni Múzeum igazgatója szerint a szlávok idejében kis erősség lehetett, ezt igazolják az előkerült cserepek, míg a török időkben Szöcsény és Csákány várak elfoglalásáig a két vár előváráként, figyelőhelyeként szolgálhatott. Adatokat az irodalomban nem találunk felőle.

Csákány

A közeli Csákány község várát azért kerestem, mert az említett kanizsai jelentésben ezt olvastam: „*Ezután Csákányba mentem s ezt is megtekintettem alaposan belülről is, kívülről is; felmértem mindent s erről is vizlatot készítettem úgy, ahogyan ott áll a valóságban. Azt hittem, hogy a sok végház közül, melyeket valaha is láttam, egyik sem tetszett nekem annyira, mint éppen ez. Igen szép síkságon fekszik, s fél mérföldnyi körzetben nincs egyetlen hegy sem. Ezenkívül van egy árka is, melynek hasznos mélysége 8 lábnyi... A végházban szolgáló 150 gyalogkatonára jobban szolgálja az ország javát, mint Komárban 300. A csákányiaknak mindössze 8 szakállas puskájuk van, s annyi löporuk, amennyit Nagyságod Kanizsáról rendelt nekik. Van a végházban egy magas, erős tornya, amelyből Segesdet (ez már török vár) lehet látni, bár két hosszú mérföldre esik tőle.*”

Turco vázlatán a vár az egykor ott állt ferencrendi zárdát és templomát

Csákány várának alaprajza

foglalta magában. Mint ahogy a keszthelyi zárdából gyorsan kiépítették az ottani várat, úgy jött létre a csákányi vár is, a hevenyészett váremlékek korában (1541—1556). Szigetvár eleste után (1566) nőtt meg a fontossága ezeknek a kis váraknak. Csákány várát Kanizsa várának főkapitánya, Tahy Ferenc építtette ki.

Ma megtaláljuk még a templomot, eredeti nagyságában, de belül már barokkosan átalakítva, egykori támpilléreit lefaragták, de a helyük még látszik. Tornya is már új, a régi, az emlegetett magas torony bizonyosan a török időkben tűnt el.

A templom bejárata előtt állva, szemlélem a ma látható képet. A domb, a kis emelkedés ma is megvan. Az északi oldalon jól látható az árok, amely egykor körülfogta. Tényleg nincs a közelben hegy, a szőlőhegy dombjai, vagy egy kilométerre emelkednek. Onnan tehát nem tudták lőni a várat, az előtte elterülő mocsár és mély árka kellő védelmet nyújtott a váratlan megrohanás ellen. A kolostor már nem áll, a plébánia van a helyén, de ahol a kerítés húzódik, jól látható az emelkedés vége, ameddig az egykori vár területe terjedt.

Ismeretekkel gazdagabban hagyom el a kis községet, vágok át a szántóföldeken a 7-es műútig, ahonnan azután ismét autóbusszon térek vissza Balatonszentgyörgy állomására. Gazdagabb lettem sok tapasztalattal, két egykori vár látásával, emlékekkel, amelyek csak megerősítik bennem az egykori végvári vitézek iránti tiszteletet.

Zákonyi Ferenc

évben 32 szervezett túra szerepelt a naptárban. Komoly versenyeken vesznek részt az iskola diákjai. A megyei középiskolás bajnokság fiú, leány egyéni és csapatgyőzelme, a Vértess, a Nagy Mihály és a Bakony Kupákban elért sikerek csak egy-egy állomásai a szakosztályi munka eredményeinek.

Tevékenységüket segíti és támogatja a KISZ és a ter-

mészbarátok megyei szövetsége is. Alkalmanként sátrakat, gumimatracokat kölcsönöznek a túrázóknak, s a városi TS komoly anyagi segítséget nyújt az iskola sportkörének. A megyei és városi KISZ-bizottság tájékoztatói és turisztikai kupák kiírásával serkenti a fiatalokat s ezen belül külön örömmel szolgált, hogy a rangos „Vörösmarty Kupát” a szakközépiskola

aranykoszorús jelvényének tulajdonosa, Gévai Imre nyerte meg.

A szakosztályi életben élénk szerepet játszanak a vizitúrázó és a sízők is. A kajakosokat a Velencei tavon láthatjuk apró lélekvesztőikkel, míg a síelők nem sajnálják a több száz kilométeres utazást, hogy a Mátra vagy a Bükk lejtőin élvezhessék a téli táj ezer-

A Vasváryok várakozással tekintenek az új év eseményei elé. A középiskolai bajnokságban és egyéb versenyeken való szereplés, az országjáró diákok megyei és országos találkozásain való részvétel, hazai túrák mellett egy zakopáni kirándulás szerepel a gondosan összeállított program pontjai között.

Tamás Ferenc

A GAJA SZURDOKÁBAN

Tíz óra, amikor legrunk a vonatról a Vértest a Bakonytól elválasztó állomáson, hogy újra lássuk a Fejér megyei „nemzeti parkját”, a Széles-völgyben a híres Gajapatak szurdokát. Annyira közel van Fehérvárhoz, annyira szép és látogatott, hogy a fehérvári Vörös Meteor minden vasárnap szervezett órjártatot küld ide a Társadalmi Erdei Szolgálat keretében felügyelni a patak völgy védett szépségeire. Nemcsak e célból vágnak neki a Gajának — a Kék-túra jelvényes — abai Szabó Gáborral, hanem azért is, mert a Gaját évente egyszer meg kell néznünk, s lehetőleg mindig különböző évszakban! Most az őszt volt számunkra esedékes, amikor a legszínesebb a Gaja-völgye.

Nézem ennek a leghosszabb bakonyi patakak az útját. Fent fakad az észak-bakonyi Ácsteszér szőlői alatt, s míg Fehérvár alatt a Sárvízbe torkollik, közel ötven kilométert fut. Sok

táját bájosít szürkén csillogó vizével, de közismerten legmegragadóbb szépségű a Balinka, Bodajk alatti Szeles-völgy szurdokában.

A rohamosan, üdültelepszerűen fejlődő Bodajk tiszta főutcája után nem válogatjuk az utat: nekivágunk toronyiránt a Gajavölgy kezdetét jelző régi vízimalomnak.

Két alacsony, ösvénytelen hegygerincen vágnak át, tölgy és kőriserdők között bújkálunk, feketerigók gyönyörködtenek, amíg az elért nyiladék „kézenfogva” vezet a völgy bejáratának magaslatához, a malom fölötti, lucfenyőkkel szegett tisztásra. Néhol még elkésett harangvirág azúrja kőszönt, oroszlánszaj aranylik, lila és fehér galambegy bólogat. Egy galagonya tövén gyilkosgalócatelep fehérlik.

Társam csalogat: ne menjünk még le a völgybe, hanem annak pereméről te-

kintsünk le! Lépésről lépésre elragadóbb a látvány. Előttünk és alattunk, hosszában az egész Gaja-szurdok az ős palettájának minden színárnyalatával, a fehér sziklás hegyoldalak vérező csereszömörce maglyaival.

A szemben levő hegyoldalon minden bükkfáját külön kiemeli a ferdén reá tüző napfény... Úgy megragad a délelőtti fényben villózó szépség, hogy hangot is alig merünk adni érzéseinknek.

A meredek ösvény levezet a 350 éves, ma már némaságra ítélt, de ma is szinte ép állapotban levő vízimalomhoz. Richter bácsi, a tulajdonos elmondja, hogy ipari emlékműnek nyilvánították, de senki sem gondolt a malommal. Pedig megmenthető, ritka idegenforgalmi látványosság lenne. Ma is sok a vendége. Mellette bő vízzel rohan az új mederbe szorított Gaja. Partján az egyik AKÖV pihenője. Olyan a táj, mintha a Tordai-hasadék bejáratánál lennénk a Mesdát-patak melletti malomnál, de ott most is kukoricalisztet őröl az ősi malom. Itt pedig hallgat.

Követjük a széles, szöke vizű, rohanó patak völgyét, amelyet csakhamar szurdokká szorít a két oldal szikláinak erdős tömege. A patak jobb oldalán kanyargó útnak nincs nagyobb lejtése, mint amelyet az állandóan csevegő patak diktál: szinte sétatájaknak tetsző. A patak váltakozó lejtése, fordulata, el-el rejtőzése, zúgója, szükülő és bővülő szélessége, bedőlő törzseket forgató játékossága, — hogyan lehetne ezekkel betelni? Halljuk, hogy víz-esés közeledik, de odaérve látjuk, hogy az átdőlő bükkfa fogta csak öle a patak színét. Mogyoróbokrok, égerfák, juharok áztatgat-

ják gyökérpapucsukat a mederszálon, feketerigók iszogatnak, s messziről jelzik az özeknek a jövetelünket az erdők örökké éber, cserfes kofamadarai, az azúr-szárnyú mátyás-szajkók. Ahol süvöltény bükkszalak verődnek az útra, vérvörösfakó lombcsőnyegbe süppedünk; ahol juharok találkoznak össze felettünk, aranylik az út lábunk alatt. Így öleli a patak futása őket a tükrébe, s ott elvegyülnek az ég beletükröző kékségébe.

Csodálatos, de halat nem fedezünk fel. A víz mélysége változó, néhol szinte fenekét látni, de... tavaly a szurdok közepe táján átdől rajta egy óriás bükk. Turistatársnőnk át akart menni a törzsön, megcsúszott, vízbe esett. Hiába, nem ért talajt.

A régi bakonyi őserdők-ből hatalmas bükkfára találunk, amelyet csak három ember ölelhet körül. A sziklák el-elmaradnak, újra közelítenek. Majd akkora tölgyfa toppan elénk, hogy szinte köszönni kell neki, Biztosnak érzik rajta magukat a haragoszöld borostyánerek. A Gaja kapja magát, két ágra szakad, szívetet alkot, a két patak különböző szintben szinte érinti egymást — azután újra összeölelkeznek.

Ezzel vége is az őszi varázslatnak, a játékos vízű szurdoknak. A Gaja elveszti romantikáját, amikor a szántók, rétek közelébe ér, egy érthetetlen rendeltetésű sorompónál. Átbillegünk egy fatörzshídon, pihenünk a vadkörtés tisztáson, aztán vissza a kék jelzésen, a bodajki állomásra.

Az egész szurdoki út, a meg-megállásokat is beleszámítva, alig volt két órányi. De pompázó szépsége évekig elkísér.

Tanka János

Amsterdami séták (folytatás)

stílusban pompázó épület egyike a világ legszebb képzőművészeti múzeumainak. Otthona a XVII. szd-i németalföldi festők leghíresebb műveinek s a holland nemzeti ötvös- és porcelángyűjteménynek.

Az esti élet fényei leginkább az NZ. Voorburg Wal pazarul kivilágított kirakataiból, az egymásután következő filmszínházak, éttermek, bárók színes fényreklámaiból ragyognak.

De a fények mellett este még jobban láthatók az árnyak, ha egy kicsit leté-

rünk a belváros fénytől áradó utcáiról. A kikötőnegyed már nem annyira fényes üzleteiben mutogatott félmeztelenségek kínálják magukat különböző tengerek matrójainak. Ez is Amsterdam, ez is veljeárója egy nyugati nemzetközi kikötőváros életének és az amsterdami séták élményének.

Bagóssy László

A szerkesztőség átköltözött az V., Váci u. 58. sz. alatti Tájékoztató Szolgálat egyik üzlet-helyiségébe. Telefon: 182-932.

Die Alpen

A görög mitológia a közel 3000 m magas Olymposzon állította fél Zeusz trónját, ki onnan küldte haragos kedvében villámainak a bűnös emberekre. Róma kevéssé változtatással és némi kiegészítéssel átvette ezt a hitet. Az Olymposz a rómaiak felfogásában is az istenek székhelye maradt. Hogy ez a hit világjáró utazók leírásai ellenére is fennmaradhatott, az az Olymposz rendkívül meredek sziklafalainak tulajdonítható, amelyek megmászására sem az ókorban, sem a középkorban nem akadt vállalkozó. Csak a huszadik század merészelt behatolni ebbe a szentélybe és csúcsát első ízben 1913-ban mászták meg.

A Nyugati-Alpok bizarr alakú szikláinak szent helyeknek tűntek az ősember szemében. Ilyen sziklába vésték kelta művészek az időszámításunk előtti 2. évezredben fantáziájuk marandó emlékeit.

A germán istenek, Szkadí és Ullr, a messze északra már az ősidőkben siléceken szántották a havat a hegyekben. Hindu legendák Nepálban a Neru hegyére helyezték Indra palotáját. Maurice Herzog az istenhegyek egész sorát említi fel. Fritz Moravec, a középafrikai 1980 m magas Rwot hegyről azt írja, hogy alakja és megközelíthetlensége miatt szentnek tisztelik a négerék. A világ egyik legérdekesebb hegye Ceylon szigetén a 2240 m magas Adams peak. Bráminok, buddhisták és mohamedánok egyaránt tisztelik. Csúcsán templomot építettek, amelyhez a hívők tömegesen zárandokolnak. Itt a sziklába mélyedt óriási lábnyomot magától Buddhától származtatják, mások szerint az „Adam-speak” elnevezés abból a hitből származott, hogy Ádám itt ezer esztendeig egy lábbon állt a csúcson, siránkozva a Paradicsom elvesztésén.

A föld legmagasabb hegyét, a Mount Everestet, a tibetiek a maguk nyelvén Csomolungmának (az or-

szág isten-anyjának) nevezik. Első megmászására alkalmával a buddhista Tenzing Norgay egy tábla csokoládét, egy csomag kekszket és egy marék cukrot helyezett a hóra istenfélő áldozatul.

Japán szenthegye, a Fudzsijama, 3800 m magas vulkánikus kúp, jóformán a tenger szintjéből emelkedik ki. Megmászására legalább két napot vesz igénybe. Hat felvezető úton százezres tömegek zárandokolnak a csúcra a nyári hónapokban.

A biblia szerint az Araráton ért földet Noé bárkája a vízözön után. Akadnak kutatók, akik gerendákat véltek találni, amelyek a bibliai bárka roncsai lennének.

A klasszikus műveltségű görög-római világban sem hiányoztak a hegyekhez fűződő legendák. Az Etnához az a legenda fűződött, hogy Empedoklész görög filozófus ie. 424-ben a kráterébe vetette magát és onnan tűzoszlop alakjában emelkedett az égbe. Tacitus azt írta: „Sohasem tagadtam az istenek létezését, bizonyos azonban, hogy nyugodalmas magasságukban nem az emberek jutalmazására, hanem büntetésükre van gondjuk.”

MITTEILUNGEN der Deutschen Alpenvereins

VÁRROM A PROVENCE RÉMNAPJAIBÓL

Cabrières d'Avignon isten háta mögötti kis falu Dél-Franciaországban. A falu fölött dűledező várrom áll, a „Chateau d'Oppede”, amelynek a csonka lakótornya van meg. Ennek teraszáról nézte végig az előkelőség 1545. április 21-én a falu protestáns lakosságának lemészárlását.

1532-ben építette Jean Maynier, Provence kormányzója a falu fölött a várat, hogy az eretnekeket féken tarthassa. A falusiak azonban ragaszkodtak valóságukhoz. A várurat ez a macacsság annyira felbőszítette, hogy feljelentést tett az Udvarnál a békés

lakosság ellen, istenkáromlással, összeesküvéssel és lázadással vádolva őket. Ezzel elérte, hogy a király, I. Ferenc, 1545. január 1-én kelt rendeletével felhatalmazta a hitbuzgó várurat, hogy az „eretnekeket a törvény teljes szigorával büntesse meg”. Borzalmas vérfürdő követte a királyi felhatalmazást, amelynek nem csupán Cabrières lakossága esett áldozatul. Az egész környékben öt „istenítélet” hajtottak végre, ezek között a leghírhedtebb Merindol községben történt, de a legkegyetlenebb módon mégis a kis Cabrières népét irtották ki.

Jean Maynier meghívta várába Aix parlamentjének tagjait. Az előkelő vendégek elhelyezkedtek a vár teraszán, ágyúlövés adott jelt az „ünnepe” megkezdésére, tüzet nyitottak a falut körülvevő falakra. A védők megadták magukat a szabad elvonulás kikötésével. A várúr kormányzó minőségében megadta a legyőzötteknek a kegyelmet, az előre betanított katonaság kivette őket a falu melletti mezőre, ahol a férfiakat az utolsó szálig lemészárolták. Az asszonyokat, gyermekeket és öregeket bezárták egy pajtába és felgyújtották.

A pajta az esti órákban is lángolt, bevilágította a völgyet és a kastély erkélyén egybegyűlt közönség poharat emelt a vendégszerető várúr egészségére. Oppeda várurat IV. Pál pápa kitüntetésekkel halmozta el.

ALPINISMUS

BASILICATIA ÉS APULIA

Az olasz „csizma” sarkában a félsziget délkeleti nyúlványán régi görög templomok, a Cannae-i harcmező, a normannok székesegyházai, s a Hohenstaufok erődei láthatók.

Ahol a Rómából érkezőknek egy magas oszlop jelzi, hogy itt a Via Appia véget ért, az első hely Foggia. A normannok után itt alapí-

totta 1194-ben II. Frigyes német császár a Két-Szicília királyságának székhelyét. Palotájából már nem sokat, ellenben annál többet lehet látni a Hohenstauf-utódok váraiból; 90 kilométerrel tovább délre, az olajfák közül már messziről világítanak a hegycsúcson álló Castel del Monte vadászkastély fehér falai. A nyolcszögletű épület gótikus formáiba antik és román elemek vegyülnek. Félúton Tarentum és Brindisi között egy dombon áll Oria castelluma, eredetileg a normannok erődje. Hatalmas kerek saroktoronyok őrzik a háromszögletű alapon épült falakat.

Lucera hatalmas várát II. Frigyes 1223-ban építette. Sáncait ma is megcsodálják. Hajdan virágzó város állott itt tarka napkeleti kupolákkal és minarettekkel. Ezek csupán romjaikban maradtak meg. Apúliában még terjedelmes barlangvárosokat találunk, amiket a puha tufába vájtak bele. Számos barlang bejáratához ajtókereteket építettek homlokzatokkal. Materában, Gravínában és Andriában barlangtemplomok is épültek a 8. és 9. században, fakult ősi falfestményeik még a szigorú bizánci stílusra emlékeztetnek.

Metaponto mellett, a Tarentói-öböl partján görög templom oszlopai állnak. Itt várakozott Hannibál arra, hogy fivére, Hasdrubál meghozza Karthágóból a segédcsapatokat és az elefántokat. Ezek pedig nem érkeztek meg, mert Hasdrubál vereséget szenvedett és levágott fejét a rómaiak Hannibál seregének őrszemei elé vetették. Nem jelentéktelenebb nevezetessége a helynek, hogy itt lakott Pythagoras, akinek „ $a^2 + b^2 = c^2$ ” tételére itt mindenki emlékezik.

Canosa di Puglia és Barletta között terül el az emlékezetes Cannae-i csatater, ahol a gabonaföldek alatt 60 ezer római és 8 ezer karthagói alussza örök álmát. Nem messze a harcmezőtől római település maradványait emelték ki az ásatások.

FÉLELMETES HEGYEK – BABONÁS CSÚCSOK

Titokzatos és barátság-
talan hegycsúcsok
gyakori szereplői az
egyszerű emberek
babonás mesevilágának.
Bár az „Ördögrom” szó
csak egyetlen fogalom a
sok közül, mégis kivetíti
elénk a nép mítoszképző
fantáziáját, mely a magas
hegyeket gyakran termé-
szetfeletti lényekkel: iste-
nekkel, vagy démonokkal
népesíti be.

A biztos tudás hiánya
nekilódítja a fantáziát, s
így ki csodálkozhat azon,
ha már a színes képzeletvilá-
gú ókori görögség is fél-
szigetének legmagasabb hegyét,
az Olympost teszi meg
istenségeinek mítikus lakó-
helyéül?

De a titokzatosság, sőt
„érinthetlenség” — a ta-
bu — nimbusza gyakran
körülvesz sok más, megkö-
zelíthetetlen vagy megkö-
zelíthetetlennek vélt hegy-

csúcsot is. A tűzhányó vul-
kánok esetében ez még ért-
hető: ezeknek félelmetes
kitörését a primitív ember
könnyen érezhette alvilági
erők megnyilatkozásának.
S így megbocsátható az is,
hogy a mexikói *Popocatepetl*
kráterét egyenesen a pokol
kapujának nézte a
környék lakossága.

A babona azonban nem-
csak hiedelmeket szült, ha-
nem szörnyű embertelensé-
geket is. Jávában évente
egy fiatal lányt vetettek a
Monte Bromo kénköves
torkába, hogy halálával ki-
engeszteljék a tűzhányó ha-
ragvó szellemét. De Hawai
szigetén is tudunk hasonló
kegyetlen népszokásokról.

Az áldozat helyett néha
varázslathoz is folyamodik
a miszticizmusra hajló em-
ber. A XVII. században
spanyol papok expedíciója
kapaszkodott fel a perui *El*
Misti vulkánra, hogy ör-

dögüzésszerű procedúrák-
kal kiátkozza onnan az ár-
tó démonokat.

Persze, nemcsak tűzhá-
nyóhegyek a magaslati ba-
bonák kristályosodási pont-
jai. A legenda szerint a
„*Szürke Kaukázus*” volt
a görög hitregéből ismert
Prométheusz bűnhődésének
színtere. Itt lakolt egy szik-
lához láncolva szörnyű bü-
néért, hogy az Olymposról
ellopta az emberek számá-
ra a tüzet — az istenek
hajdani monopóliumát!
Szenvedésének csúcspontja,
hogy májából egy falánk
keselyű lakmározik egy
örökkévalóságon át.

A görög mitológia után a
keresztény hitvilágba is be-
vonulnak a baljóslatú hegy-
csúcsok. A biblia elbeszélé-
se szerint Palesztinában
megintcsak egy magas
hegycsúcs válik Krisztus
megkísértésének színterévé.
S hogy Pilátus se maradjon

ki a babonák krédójából: a
Luzern melletti *Pilátus-
csúcsról* azt vélik tudni,
hogy szikláit a megalkuvó
római helytartó, Pontius
Pilátus kárhozott lelke len-
gi körül. És ha valaki tör-
ténetesen megzavarja ma-
gányát, meglehet, hogy
Nagypénteken rémlátomás
alakjában riogatja a kör-
nyék lakosait...

De a szellemek mellett
olykor a *boszorkányok* is
megjelennek a hegyi babo-
nák színpadán. A németor-
szági Harz-hegység — tud-
juk — egy középkori ha-
gyomány szerint a boszor-
kányszombatok klasszikus
helye, s a Brockenre igyek-
vő turisták kötelező prog-
ramjához ma is hozzá tarto-
zik az úgynevezett „*Hexen-
Tanzplatz*” megtekintése.
Magyar vonatkozásban ré-
gebben a Gellérthegy ál-
lott hasonló boszorkány-ta-
lákhely hírében.

A sok babonás hegyi le-
genda nemcsak Európára,
de Amerikára, sőt Ázsiára
és Afrikára is kiterjedt.
1250 körül III. (Aragóniai)
Péter a Pireneusok egyik
csúcsán óriás-sárkányt lá-
tott, amely elhomályosítot-
ta az eget. (Minden jel sze-
rint a sárkánylátomások az
elmúlt századokban leg-
alább olyan gyakoriak le-
hettek, mint a ma feltűne-
dező, *repülő csészealj*ak.)

Az örményországi *Ara-
rát-hegyről* sokáig úgy
tartották, hogy a csúcsai
között tanyázó szellemek bor-
zasztó látomásokkal üzik el
a hegység titkainak tanul-
mányozóit. És habár nap-
jainkban már a hegyek kö-
zé is eljut a sokszor csak
helikopteren odaszállítható
kultúra, a sokféle hegyi ba-
bona még korántsem ves-
szett ki, Ázsia, Afrika,
Amerika számos hegycsú-
csát gonosz szellemek lakó-
helyének tekinti ma is a
bennszülött lakosság. Azt
pedig, hogy a modern alpi-
nizmusba is belenyúlnak a
magas hegyek víziói, mi
sem bizonyítja jobban, mint
az, hogy nem egy Himaláját
megjárt turista saját szem-
ével vélte látni a *yeti*-t, a
havas óriást. Ez akkor is
különösen hat napjaink-
ban, ha tudjuk, hogy e tu-
risták ítélőképességét csak
valamiféle „hegyi betegség”
hallucinogén hatása torzít-
totta el.

Dr. Bauer Jenő

HA LAPUNK MEGNYERTE TETSZÉSÉT
HÍVJA FEL RÁ MÁSOK FIGYELMÉT IS!

ELŐFIZETHETŐ MINDEN
POSTAHIVATALBAN

A Budapesti Természetbarát Szövetség március hó 16-án a Tanácsköztársaság megalakulásának 50. évfordulója alkalmából emléktúrát rendez a Kismaros község közelében levő Rizner forráshoz. A találkozó helyén 13 órakor ünnepségre kerül sor. A találkozó helye a kismarosi vasúti megállótól a sárga jelzésű turistaúton érhető el 2 órai gyaloglással.

Hegymászó tanfolyamot rendez a Budapesti Természetbarát Szövetség. A tanfolyamon résztvehet minden 16. életévét betöltött szervezett természetjáró. Jelentkezés írásban április 1-ig a BTSZ-nél.

Lapunk januári számában egyik olvasónk panasz tárgyává tette, hogy a Budai hegyekben levő Júlianna majoron való átjárást a területtulajdonos kerítés építésével lehetetlenné tette. A levél nyomán a Budapesti Természetbarát Szövetség a major mellett új nyomvonalat jelölt ki, és így most már újra járhatók az itt keresztülvezető turistautak.

Mátraszentimre—Tóhegyes útvonalon megrongálták a turistajelzést Bagolyirtáson, ahol a jelzés átmegy a műúton, leszedték a völgybe való továbbhaladást jelző lapot, a Kaszabréte fölött pedig, ahol a zöld vonal és kereszti szétvált; az útjelző nagy táblákat felcserélték.

Elhunyt a turistamozgalom régi harcosa, Horgár Viktor, a MTSZ technikai bizottságának tagja, ki nagy érdemeket szerzett a turistautak jelzésében. Nagy részvét mellett temették el a Farkasréti temetőben.

Olaszul jól beszélő turista tolmácsot keres útjához, túrájához a Kőbányai Vas és Acélöntőde SK. Tb. szakosztálya (X., Fertő u. 14.).

A Pest megyei TSZ szakosztálya ez évben három túrát rendez „szabad szombat, túra, szabad levegő” címmel a megye túrázni akarói számára. Tavasszal rügyfakadás a Börzsönyben, nyáron Nagyvilám—Visegrád — Panoramára, ősszel Holdvilág-sétát rendez a Börzsönybe.

Dr. Gámán József, a Bp. MÁV Igazgatóság szakosztályának volt vezetője, a vasutas turistáskodás lelkes munkása, a szeretett Jókó bácsi elhunyt. Emlékét a szakosztály szeretettel megőrzi.

Az újpesti természetjárók jelvénytulajdonos mozgalmat alapítottak a Vöröskői emléktúra résztvevői számára. Az emlékjelvényt háromévi tagsággal rendelkezők kapják, akik részt vesznek az 1970. évi Vöröskői találkozón.

A Deutsche Alpenverein ez évben ünnepi alapításának 100-ik évfordulóját. Az évforduló tiszteletére a Nepalban fekvő Annapurna I. egy nyolcezer m magas eddig meghódítatlan keleti, vagy középészaki kivánják megmászni. Az expedíció költségeit közadakozásból szedik össze. Mindenki, aki 10 márkát felajánl, kap Nepalból egy képes levelezőlapot az expedíció tagjainak aláírásával és szép bélyegekkel.

A bajor Alpokban tavaly nyáron 35 ember vesztette életét. Tapasztalatlanosság miatt 4, lezuhanás miatt 2, kimerültség és szívroham miatt 12, felszerelési hiba, lavina miatt 10, villámcsapás miatt 2 ember pusztult el.

Rudolf Zabilka, az ismert csehszlovák hegymászó, a Magas-Tátrában szerencsétlenül járt. A Kolovy csúcs megmászásáról visszatérésekor a kis és nagy Zmrzela dolinák közelében lezuhant egy 160 m magas falról és a Zöldtő völgyébe zuhant.

Alap-, közép- és felsőfokú gombatanfolyamokat rendez az Országos Erdészeti Egyesület Bp., V., Szabadság tér 17. sz. alatti helyiségében. Vidékieknek levelező tanfolyam is indul.

Veszprém megyében 25-en kapták meg a megyei kéktúra jelvényt, Zsirus László pedig, a Veszprémi Vegyész SK tagja megkapta az Országos Kéktúra-jelvényt.

Halla Dezső 71 éves korában elhunyt. Vele az újpesti természetbarát mozgalom a legrégebb hűségű harcosságát, az UTE egykori alapító tagját vesztette el.

Néhány érdekes szó a természetről

A hóvirág akkor virít, amikor körben, az északi oldalon még hó borít mindent. Ilyenkor a rovarok még téli álmukat aluszszák. Mégis előfordul, ritkán bár, hogy lepke telepszik a hóvirágra. Ezt a ritka pillanatot kapta el egy éber természetjáró. A nedves szárnyú, bábból alig kímázott lepke szárítgatja a gyenge napon szárnyait.

A másik képen is hó van? Nem, a körben 40 fok a meleg, a füvek alatt tikkadtan pihennek a sáskák. Bugacon vagyunk. A nyárfa fehér termése hullik és sok helyen húsz centiméter vastagon borítja a talajt a fehér pille, olyan, mintha hó lenne. A legkisebb szellő falkapja és kavargatja a nyári havazás. Tüsz-szög tőle ember és állat.

dr. Agócsy Pál

ESZPERANTISTA - TERMÉSZETBARÁT A MECSEKI TÓVIDÉKEN

A cseppkőbarlangjáról ismert Abaliget korszerű turistaházával és modernül felszerelt nemzetközi kempingjével a legszebben kiépített része a mecseki tóvidéknek. Itt született meg tavaly a pécsi eszperantisták és a Baranya megyei Természetbarát Szövetség összefogásából az első magyarországi eszperantista-természetbarát tábor. A múlt évi kísérlet szépen sikerült. Lengyel, csehszlovák, német, francia, osztrák és magyar eszperantista természetbarátok jöttek össze, és a hat nemzet tagjai az eszperantó segítségével minden nehézség nélkül megértették egymást. Mindenki meglegedetten utazott haza, és remény van arra, hogy az ideai találkozóra — amelyet július 14—24 között rendeznek — legalább száz külföldi vendég érkezik. Már is csoportokat jelentettek Lengyelországból, az NDK-ból és Bulgáriából.

Az ideai eszperantista-természetbarát találkozó ren-

dezői a tavalyinál még gazdagabb programról gondoskodnak. Nemcsak mecseki gyalogtúrákat és pécsi városnéző túrákat készítenek elő, nemcsak Baranya történelmi emlékeit és természeti-táji szépségeit mutatják be, hanem filmbemutatókkal kísért előadásokat is tartanak. Ugyanakkor ez idén a magyar és a külföldi természetbarátok találkozójává teszik az abaligeti napokat. Várják a nem eszperantista magyar természetbarátokat is, részükre tolmácsokról fognak gondoskodni. A rendezők célja az, hogy az abaligeti találkozót ne csak az eszperantisták tekintsék saját rendezvényüknek, hanem a magyar természetbarátokat is, akik így a baranyai élményeken kívül jó kapcsolatokat alakíthatnak ki külföldi turistákkal. Az érdeklődőknek máris tájékoztatást nyújt a Magyar Eszperantó Szövetség Baranya megyei Bizottsága (Pécs 1. postafiók 2.).

TURISTÁK KÖNYVESPOLCA

A mozikban vetített Egri csillagok c. film sikere után bizonyára sokan keresik fel Eger városát, hogy saját szemmel lássák Dobó István, Bornemissza Gergely és a hős védők legendás várát. Ehhez az úthoz ajánljuk kísérőnek a Panoramát kiadott Eger c. könyvét, mely részletesen, ugyanakkor szívesen mutatja be a magyar történelemben nagy szerepet játszott várost, annak műkinccseivel, művészettörténeti emlékeivel. Ára: 29,50 Ft.

A tavaszi fáradékonyság

Tavasszal fokozottabb mértékben fáradunk, mint más évszakokban. Kedvetlenség-ről, levertségről, étvégytalanságról panaszkodunk, a megbetegedések száma növekszik. Ma már tudjuk, hogy a tavaszi fáradtságot a C-vitamin hiánya okozza. A fáradtság-érzésnél jelentősebb a szervezet ellenállóképességének csökkenése, ami a téli és tavaszi hónapokban fellépő meghűléses megbetegedéseket okozza.

Nyáron és ősszel a szervezet elegendő vitaminhoz jut, azonban keveset tud elraktározni. Tél végén, és tavasszal a friss főzelékek és gyümölcsök beszerzése már nehéz, a meglévő készletek vitamintartalma pedig a hosszú tárolás következtében csökkent, ezért a szükséges vitaminmennyiséget a szervezet nem kapja meg.

Mivel táplálkozunk tavasszal, hogy C-vitamin-ellátásunkat biztosítsuk? A burgonya és a savanyúkáposzta a legjelentősebb vitaminforrás,

mert hosszú ideig megőrzik vitamintartalmukat. Napi félkiló burgonya csaknem teljes mértékben fedezi C-vitamin szükségletünket.

Azonban az elkészítés módja befolyásolja a burgonya C-vitamin-tartalmát. Főzőskor a vitamin jórésze a főzővízbe vándorol, s ha azt kiöntjük, az értékes anyag nem a szervezetünkbe, hanem a kanálisba kerül. Hasonlóan helytelen a zöldségkonzervek (borsó, paszuly stb.) levét kiönteni! Kéves vitamint veszít a héjában sült burgonya, a püré viszont préseléskor sok levegővel érintkezik, s az tönkreteszi a hatóanyagot. A savanyúkáposztát nem jó főzni, párolni. A nyers savanyúkáposzta azért is értékes, mert jó hatással van az emésztésre.

Jó vitaminellátást biztosít a nyers, az aszalt, valamint a mélyhűtött főzelék és gyümölcs. A csipkebogyótea ugyancsak hozzájárul a napi C-vitamin-szükségletéhez

Különös állatszobrok

A leghíresebb tehén-émlékmű a hollandiai Leuwardenben van. A szíriai Palmírán több tevé-émlékmű látható. A város lakosai hálából állítottak emléket tevőiknek. Életük a hasznos jószág nélkül valóban elképzelhetetlen volna.

A hálának köszönheti létrejöttét az a 4 méter magas bikaszobor is, amely az amerikai Kansas-Cityben 30 méteres talapzaton áll. A helybeli szarvasmarhatenyésztők „elismerésük jeléül” állították.

Hasonló okokból állítottak emlékművet a délafrikai Durban lakosai egy cápának, mivel sokat kerestek cápvadászaton, az angliai Barth városka és Arhus dán kikötő lakosai pedig sertéseiknek emeltek szobrot.

De sokkal kisebb állatoknak is van emlékműük. Ausztráliában márvány mauzóleumot állítottak egy hernyónak, mert megszáadtította országukat a kiirthatatlan kaktuszoktól.

Hasonló okokból állítottak emlékművet az amerikai Utah államban a sirályoknak, amelyek a sáskák kiirtásában voltak segítségükre.

Pekingben teknősbékaszobor látható, Ausztráliában a farmerek a rovarkártevők irtásáért szkarabeusz-émlékművet emeltek, az amerikai Wisconsin államban galambszobor áll, a japán Gifu városban méh, Nigériában moszkító, a németországi Freiburgban kacska kapott emlékművet. Az utóbbi azért, mert hápgóságával figyelmeztette a város lakosait a légitámadásra, amelyet a szirénák elmulasztottak jelezni.

Az olaszországi Santa Lucia del Mels-ben macska-, a floridai Miami-ban delfin-, a lengyel Swieradów Zdrójban pedig vaddisznószobor látható.

KÖZELEG A TAVASZ

VIZSZINTES: 1. Schiller szép tavaszi verséből idézünk (a második sor, zárt betűk: J. Ö. Ö. U). 11. Alföldek, síkságok. 12. Az USA tagállama a prérk vidékén. 15. Szovjet zongoraművész, a Szovjetunió népművésze. 18. Később. 19. Lárma. 20. Hangos lélegzés. 23. A Garam folyó szlovák neve. 24. Gyékénnyel befont lócaszűrő ág. 26. Schiller költeményének első sora (zárt betűk: A. O. R.). 28. HR. 29. A költemény negyedik sora (zárt betűk: M. E. N.). 30. ...ban (Vörösmarty). 31. AZK. 32. OD. 33. II. Rákóczi Ferenc hűségese kísérője száműzetése idején. 35. Szabadsághős, honvédtábornok. 37. Visszahí (!). 38. Lázcsökkentő gyógyszer. 39. Község Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. 40. Nemzetközi tenisz vándordíj. 42. Baráti állam Európában. 43. Lábbal történő művelet. 45. Súlymérték rövidítése. 46. ASA. 48. Epitvány méhek elhelyezésére. 50. „Az obsitos” költője. 54. Cigarettafajta. 55. Neves angol színészcsalád. 56. Tisztségétől megváltik, lemond. 58. Melyik személyé? 59. Csökkenő, apadó. 61. Ábrándozva átengedi magát gondolatainak. 63. Ugybuzgó. 65. Szemmel érzékeled. 66. Tő, táviratban.

ra (zárt betűk: H, Z, S). 13. Könnyű, rövid nyári nadrág. 14. Tartomány Észak-Kínában. 16. Skót feltaláló, a televízió-technika egyik úttörője. 17. A tyúkfélék himje. 21. ...rózsalánca (a házasság köteléke). 22. Gyere. 25. Basszus szerep Mozart „Szókratész a szerájól” c. operájában. 27. Ide-oda lebben. 34. Kiadat magának. 36. Vízrel tisztított. 39. Zuhanyozik. 41. Szó a levél végéről. 43. Az 1900 körüli évek német zenéjének egyik főalakja. 44. A fa törzseből kinőtt hajtás. 45. Idegen női név. 47. Betegségben szenvedő állat (névelővel). 49. Alvással tölti az éjszakát. 51. Csökkent hangerejű. 52. Folyó Dél-Afrikában. 53. Alapfoglatok. 57. A rovarok tojása. 60. Olaj idegen neve. 62. Ledölt épület. 64. SL. 65. A mélybe.

Beküldendő a vízszintes 26. 1. függőleges 10. és vízszintes 29. Határidő: március 15.

Előző számunkban közölt keresztrejtvény megfejtése: Mont Blanc, Popocatepetl, Mulhacén, Ararat, Cotopaxi, Elbrusz, Aconcagua, Mauna Loa, Csomo Lungma, Olimposz.

Könyvjutalmat nyertek:

Reguly Árpádné Nagyibátony, Kropot Géza Szabolcsverem-mart, Nagy Eta Budapest, Csuhai Istvánné Tiszasztimre, Barna Elek Cibakháza, Péri László Nagykovács, Dértári István Budapest.

**A Fotoriport pályázat
II. helyezetteje**

„Magyar turisták Bulgária
hegyeiben”
Doma István felvételei

1. A boroveczi turistaházban
indulás előtt
2. A Rila hegységben
3. Virágszedés a Musala tövében
4. Sátorverés a Majlovice lábánál
5. Megérdemelt pihenő

Eldöntötte már

... hogy hol tölti szabadságát?

Keresse fel a Szovjetuniótl!

Gondtalan, kényelmes utazásáról gondoskodik az
IBUSZ és az INTOURIST

Kijev–Moszkva 8 nap vonattal 2 130,— Ft-tól

Kijev–Leningrád–Moszkva 11 nap vonattal és
repülőgéppel 3 120,— Ft-tól

Moszkva–Jereván–Tbiliszi–Baku 10 nap repülő-
géppel 3 990,— Ft-tól

Kijev–Vilnius–Riga–Tallin–Leningrád–Moszkva
14 nap vonattal és repülőgéppel 4 900,— Ft

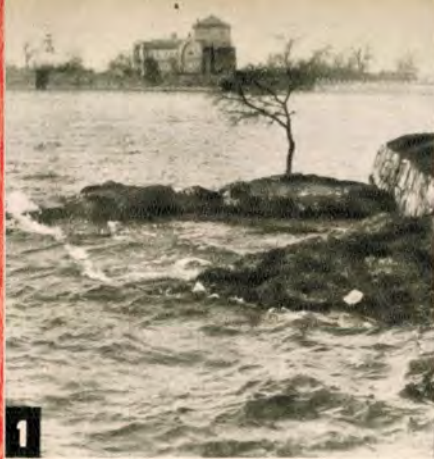
Picunda 15 nap repülőgéppel.

Picunda a Szovjetunió egyik legszebb fenyveserdő-
ben létesített új tengeri fürdőhelye a Fekete-
tenger partján 3 960,— Ft

Részletes felvilágosítás és jelentkezés valamennyi

ibusz - irodában

Díjtan tanácsadás minden utazási ügyben.

A HÓNAP KÉPEI

Rovatunkban olyan turistafotókat közlünk, melyek túrák, kirándulások eseményeit, elcseszt pillanatok, portrékat, valamint hazai és külföldi szép tájakat ábrázolnak. A legjobb fénykép, mint A HÓNAP KÉPE, 100 Ft díjazásban részesül.

MÁRCIUS LEGJOBB KÉPEI

1. A tatai Öregtő (Dr. Horváth Terézia). 2. Az utóbbi időben sokszor emlegetett Sándor Móric (Ördöglovas) féle bajnai kastély homlokzati része (Dr. Markovits Károly). 3. Tél (Técsy Katalin). 4. A tél virágai (Kleiszner Beáta). 5. Séta a Bükkben (Tátrai Árpád). 6. Csendélet (Rostássy Szabó Mihály) 7. A HÓNAP KÉPE: Téli este (Szekeres András, Bp., X., Maláta u. 17.) felvétele.

6

A KÖVETKEZŐ SZÁM TARTALMÁBÓL:

Marco Polo csodálatos utazása

A félelmetes Kourizohágó

Göcsej

A Churchill, Roosevelt és Sztálin csúcs

TURISTA

A MAGYAR TERMÉSZETBARÁT
SZÖVETSÉG LAPJA

1969 — 4

[Handwritten signature]

A FÉLELMETES KOURIZO-HÁGÓ

MARCO POLO CSODÁLATOS UTAZÁSA

A GÖRGÉNYI-HAVASOK

GÖCSEJ

A SOK KÖRÖS

ÁRA: 3 Ft

XV. ÉVFOLYAM

1969. április

TARTALOM

TURISTA-ÉLET

Magyarország első Parkerdeje	8
A Turista jelenti	19
Az 1968. évi fotóriport pályázat 3. helyezettje:	
A Gellérthegyől Orsováig	27
A Hónap Képei	28
Az 1969. évi Fotóriport Pályázat kiírása	19

HAZAI TÁJAK

Elmélkedő pillanatok túra közben	10
A soknevű vár	22
Szenke vize balladája	16
Gősej, az ezervölgy vidéke	20
Földalatti vizeken	21
Drégely „csillagi fényben”	3
A „sok” Körös	7

ÜTIKALAUZ — KÜLFÖLD

A Görgényi-Havasok	8
Három szép útvonal Csehszlovákiába	11
Jártak-e már a Maljovicán?	18
Hohnstein	10

ÜTLEÍRÁS

A magyar–lengyel Afrika-expedíció III. A félelmetes Kourizo-hágó	
Marco Polo csodálatos utazása	5

ÉRDEKES — HASZNOS

Szegény gyermekek túrája a Szigeten	2
A tájékozódás magaskiskolája	9
Az erdőművelés Magyarországon	17
A „természet szűz partja!” és a társadalom	4
Miről írnak a turistalapok?	12

A címképet dr. Agócsy Pál készítette

TURISTA. Turisztikai, camping és utazási folyóirat. Felelős szerkesztő: **Endrődi Lajos**. Szerkesztő bizottság: dr. Agócsy Pál, Antalffy Gyula, Kertész Miklós, dr. Kürthy Miklós, Mosonyi László, dr. Pápa Miklós, Székely Miklós, Szombathy Viktor, Tamás Ferenc. Szerkesztőség: Bp., V., Váci u. 58. T.: 182-932. Kiadja az Ifjúsági Lapkiadó Vállalat. Felelős kiadó: Tóth László igazgató. Kiadóhivatal: Bp., V., Révay u. 16. T.: 116-660. Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a Posta Központi Hírlapirodánál (KHL, Bp. József nádor tér 1.), a kézbesítőknél, bármelyik postahivatalnál és a posta hírlapüzleteiben közvetlenül, vagy csekkbefizetési lapon (csekk számlaszám: egyéni 61.251, közületi 61.066), valamint átutalással a KHL, MNB, 8. sz. egyszámlájára. Előfizetési díj egy évre 36,— Ft, félévre 18,— Ft

INDEX: 25 814

69.2185 Egyetemi Nyomda mélynyomása, Budapest.

Felelős vezető: **Janka Gyula** igazgató

KRÚDY GYULA:

Szegény gyermekek túrája a szigeten: 1919

A SZIGET KÖZEPÉN állt egy sárga, kopott varjűfészkek, hideg és rozsdás udvarház, melyet még manapság is Kastélynak neveznek, mert egykor benne lakott egy öregember, mikor hercegek voltak Magyarországon.

Kastélyi nevét árván viseli az udvarház, mint koldus a medáliát, a herceg egykori termeiben korom lepi be a falakat, a szél bújósdit játszik, az ablakok és ajtók rég lekiváncsoltak ebből a világból, az udvart benövi a gaz, az erkélyt megette a rozsdá, éjjelente senki sem hallgatja a fülemilét, amely tavaszoként az elhagyott rom körül építi fészket... A szomorgók, elbűjt érzésük, a lemondók háza volt évekig az udvarház, az lakott benne, akinek máshol nem volt helye, magányos helyen vándorlók... lábujjhegyen járt a méla csend, mint egy kolostor körül.

EZEN A TAVASZON kinyílt a pókhálós ablak az udvarházon, meg-hökkent a kapu, a varjűkárógástól életunt kémény felfigyelt, a szomorkodásba belevénült nagy fák kibámultak odvas kergükből...

VÍG GYERMEK-CSAPAT önzölte el az udvarház környékét. Mindennap vígabb, bátrabb, hangosabb gyermekek nőttek ki itt a fűből, a tavaszi eső nyomán, mint a réteken a virágok, a fákon a csodálatos gyöngédségű levelek, a lehelet üdeségű orgonák. Valamely varázslat történt itt; mesés-könyv megelevenedett; a kacsalábon forgó vár, amely a rege kék s zöld ködében állott a szegény gyermekek képzeletében... a partokról és a messziségekből látott szoknyás nagy fák, fénylő kertek felett borongó vén házak, a visszhangot, hajókürtöt, városi lármát gurgulázva elnyelő romok, hanyagul ásitó pázsitok, fehér lócák és székek: megindultak... szárnyaikat kiterjesztve repültek a vén fák, futott az unatkozó angolpark, dőcögve jöttek a vén romok, *gyikgyorsan siklottak a gyalogutak a pesti szegény gyermekek felé.*

A GYERMEK ÁLMODOTT VALAMELY KEDVESET az éjszaka, amely után kinyújtotta a kezét... álmában a tündérgertben járt és reggelre megtalálta a kertét, nem osont az tova, mire felébredt.

A leányocskák körbe állnak és úgy énekelnek, mintha a virágok énekelnének a kertekben.

A fiúk szétszaladnak, mint a tavaszi esővíz.

A szegény gyermekek hangja megtölti a szigetet, mint a május szele színnel és illattal a világot. Ezerhangú madársereg, ezerszínű pázsit — ezerkedvű élet fakadt a szigeten a régi varjűkárógásos, búskomor andalgású, titokban lépegető tavasz helyett... A margitszigeti betegség: a melankólia, amely híven eljön a nedves szigetre — az idén csak messziről oldalog, mint egy megvert kutya. A szerzetesi csend, a lemondásos alkonnyat, a keserűségbe és megvetésbe vonult magányosság elhallgatnak gonosz tücsökdalakkal a régi udvarházban — amidőn a pázsiton egy sereg kislány cikkázik és csicsereg, mintha már megjöttek volna a fecskék...

Pajkos, rongyos kisfiúk egy délután méhkastr hoztak kis kézikocsin az életunt szigetre és hangos hajrával felborították a vidáman zümmögő kast...

Éljen **ÁPRILIS 4**

HAZÁNK FELSZABADULÁSÁNAK ÜNNEPE

Havas hegygerincek hullámszerűen alattunk, ahogy széttekintünk a Csóványos messzi uralkodó tetejéről. A bérc-vonulatok közt kékesen árnyaltan fekszenek el a szakadékos völgyek párhuzamos ferde sorai.

Hallgatag fehér rengetegben vagyunk. A Börzsöny e tájon kelti legkevésbé a műerdő hatását; a Csóványos körüli mélyen bevágódott haránt völgyek meredekjein a hóprémes csúcsokon olyan őserdő fogad, mintha még nem szabályozta volna emberi kéz. Itt fenn, a legmagasabb tetőn azonban csak néhány tépett kőrisfa nyögdecsel a fel-felerősödő északi szélben, mely páramentessé, üvegszerűen átlátszóvá tette a levegőt. Szinte előttünk áll a selmeci Sztinya boltozatos kupolája.

A száraz porhavon gyorsan lesiklunk a királyházi menedékházig, majd a Hegyháton és a Nagy-völgyön át Drégelyig elvezet a fel-lehullámszerű sí-csapás. A széles Nógrádi-medence peremén egy magános fiókvulkán csonkakúpján már előttünk is áll a csorba várrom, megtört falaival. „Szép helyen áll. Jobbra az egymást sűrűn váltogató hegy-völgy képezte hullámok fölött látni Nógrád csúcsát, a Dunára dülő hegyeket, a Naszály széles bérceit, a környék menkőfogóját, a Szandát, a bujái magaslatokat s a sötét Mátrát...” Így helyezi rá Mikszáth a Börzsöny keleti szegélyére az omladékot, mely a magyar történelem és irodalom megszentelt helye. Minden követ hősök vére öntözött, s „csillagi fénybe” vonják a költők, akik elzarándokoltak a széthullt falakhoz, hogy énekeljék „Szondi dicső végét romján a drégelyi várnak”. Járt itt Tinódi, Czuczor, Kölcsey, Erdélyi János, Bajza, Kazinczy, s eljött ide egy múlhatatlan remekműért Arany János is:

*Hogy vitt ezerekkel! hogy vitt egyedül!
Mint bástya, feszült meg romlott torony alján:
Jó kardja előtt a had rendre ledül,
Kelevéze ragyog vala balján.*

Drégely alatt Buda eleste után gyorsan megjelent a török, s ettől kezdve másfél századon át állandó csatározások, ostromok, prédálások színtere a Börzsöny és a Cserhát közti táj. A végvidék gyötrelmes sorsát szenvedte. A felvidéki bányavárosokat védő vár-rendszert Drégelynél és a szomszédos Nógrádnál támadta legádázabban az oszmán. Mind a két vár sokszor cserélt gazdát, s különösen Drégely a védelem nagyszerű hőseit adta a nemzetnek, a helytállás örök példaképeit. Valamennyi közül kimagaslik egy fejjel Szondi György, Drégely önfeláldozó hősiességgel védekező kapitánya, aki az 1552. évi ostromban 146 emberével felveszi a harcot 12 000 törökkel, s a szétlőtt kaputorony omladékain utolsó leheletéig kitart.

A török elleni harcokat szemléletesen festő Istvánffy Miklós humanista történész részletes leírását adja a vár

DRÉGELY

„csillagi fényben”

végnapjainak: „A herélt Ali a várnak mielőbbi meghódítását célozván, az oroszfalvi lelkészt, Mártont vette eszközül (... feljöve Márton, az orosz pap — Kemény üzenettel a bösz Ali küldte); általa kérte fel Zondit a vár feladására; de a mindent kecsegtető ígéretekre a hős Zondi válaszóla, miként erősen el van határozva becsületesen halni inkább, mintsem csel által kábítva szolgágra juttatassék... Katonáit keresztyén módra az istenneli kibékülésre utasítja; s mindazt, mi a várban értékkel bírt, ruhát, pénzt, ezüst- és arany készletet, hadiszereket a vár udvarán halomba összehordatá, és saját kézzel tűznek adá (... a vár piacára ezüstöt, aranyt — Sok nagy becsű marhát máglyába kihordat); az után az istállóba lépve, nemes fajú lovait lándzsájával szúrta át. E közben a vett feleletre haragra gyulladt ellenség a várat minden erőt feszítve, dühhel megrohaná, s a védők minden ellenállása dacára a vár kapuján betört janicsárok a már súlyosabb golyó által térden talált Zondinak fejét metszék...” Istvánffy nehéz veretű mondatai fölött szárnyalva lebegnek Arany János sorai: ... Ő álla halála vérmosta fokán, — Diadallal várta be végét.

Mi maradt végül ránk a hősi várból? Kölcsey érzéseivel lépünk mállatag romjai közé: „Fellegi bérceiden, ó Drégely vára, kereslek, — Merre valál? tornyod honnan emelte fejét?” Még állnak északnyugati falai, s áll a kősziklába vésett kapu, mely a torony alatt a felső várba vitt. A kapun át fölfelé vezető lépcsős folyosó néhány kőfoka is kivehető még. Erről a kapuról írta Bél Mátyás, hogy ha két ór elállotta, sem kijönni, sem bemenni nem lehetett rajta; s ez elé állítja a kortárs Tinódi a vértanúságra elszánt Szondit:

*Nagy szép dárda Zondinak kezében vala,
Sebesölve, térden állván ő vív vala,
Romlott toron alatt által lötték vala,
Az fejét az hegyről alá vetették vala...*

Még áll a mindhalálíg védett kapu, de a fellegrvár már alaktalan kőhalom. Ledől a falai porló romhalmazát jótékonyan takarja vastag hólepel. Az omladékot ellepő kő-kénybokrokra, a törmeléken szétfutó szeder lila indáira finom csipkefüggönyöket aggatott a zúzmara. A törpe mogyorócserejkék a várudvaron mintha vert ezüstműből volnának, s a galagonya sűrű ág-szövevénye gyémántos tűskéktől torzonborz. Szépséges halott világot varázsolt Drégely romjai fölé a tél művész keze.

A várhegy alatt széles fennsík, ma is Töröktábor a neve. Itt zsbongott Ali budai basa tengernyi serege 1552.

július 6-án. Most egyetlen rókanyom kipontozott párhuzamos sávja vezet át rajta. A még álló falcsontokkal szemközt ott emelkedik a távolban az a „nyájas, szép zöld hegyorom”, hol Szondi sírját sejtik. Hósipkás tetejéről, sötét fenyők közül ide tekint a Szondi-kápolna tornyocskája. A román apszisú emlékkápolnában Kis György szobra őrzi a „hős, a bátor, erős” kapitány emlékezetét.

A rom pedig csendesen mállik, porlad a repesztő fagyban, az omlasztó hólé alatt, maholnap csak formátlan törmelék jelzi a helyét. S „az örök hír égi virága”, melyel a költők megkoszorúzták:

Pusztá vagy, ó kiomlott vér szent helye! néma homály leng

*Vad bokor árnyaiban szirted orma felett,
Ah de romod tetején az örök hír égi virága
Csillagi fényében századok óta virul.*

Kölcsey hozta e vers-koszorút a Szamos rekettys partjairól ide, mikor még állt a fellegvár főfala is, s az ablakok íve épen feszült. Azóta mindent birtokba vett már a természet. A faltörmeléken sarjadó galagonyabokor zúzos ágain egész sereg vöröses-szürke csonttollú madár lakmározik éppen. A sarkkörön túli tundrák nyír-lápjairól ereszkednek le ideig, selymes bóbítájuk játékosan lebeg, ahogy bontogatják a kásás, rózsszín gyümölcs-szemeket. Feketés evezős tollaik végén meg-megcsillan a tűzpiros szarunemű foltocská, mely a nevüket adja.

Lent, a vár tövében, a csendes erdei utakon, hol négy évszázadnak előtte nehéz ostromlővegek, tarackok és mozsárágyúk hagytak otromba kerékvágásokat, most szelidebb nyomok keresztezik egymást. Sietők falkái futnak alá sebesen a síkra, Nagyoroszi, Drégelypalánk felé. Nyomukban felhőként száll fel s úszik tova, lomhán a finom puha porhó...

Antalfy Gyula

A „természet szűz partjai” és a társadalom

ROSA LUXEMBURG, BALÁZS BÉLA — ÉS MÁSONK — OLVASÁSA KÖZBEN

Egy mostanában megjelent, mindenképpen figyelemreméltó könyvben — Balázs Bélának a „Kossuth” kiadó gondozásában napvilágot látott válogatott tanulmányokban és cikkeiben — olvassuk azt az írást is, amelyet a kiváló magyar író és esztéta 1922-ben Rosa Luxemburg (akkoriban nyilvánosság elé került) „Börtön-levelei”-nek szentelt. Ebben a nem is tanulmányban, inkább csak cikkben — többek között — arról ír Balázs Béla, hogy az imperialista világháború, a vilmoscsászári militarizmus elleni bátor tiltakozásért a Breslau-i börtönbe zárt és halálos ítélettel is fenyegetett forradalmár asszonyból „az a tenyérrny felhő, amit két háztető között, az a három fűszál, melyet a börtönudvar kövei között lát, és az a két madár, amely az ablakához látogat, a természettel való mély, szerelmes összenőtt-ségének olyan mámoros megnyilatkozásait váltja ki belőle, hogy Swinburne-től Szent Ferencig pártját kell keresni. Így viszonylik a természethez a modern ipari és finánckapitalizmusnak leg tudósabb kritikusai!” És Balázs Béla — Rosa Luxemburg más leveleire, életének egyéb dokumentumaira utalva — arra is rámutat, hogy e tudós és harcoss egyéniség „természetrajongásá”-t nem egy-

szerűen az váltja ki, hogy éppen börtönben van. Hanem mert — és úgy érezzük, ez igen fontos mondat, illetve félmondat — „aki ennyire kívülről, a szűz természet partjáról tudja nézni és szenvedni a társadalmat, az nincsen benne fogva és elfogulva.” Balázs Béla arra is utal, hogy olyan ember, aki nem tudja kívülről is nézni az emberi társadalmat, az nem is tud igazán eligazodni benne. Sem a társadalmi gyakorlatban való „állandó és teljes elmerülés”, sem pedig az „állandó és pusztá absztrahálás” nem értheti meg a társadalmat. A „szűz természet partja”-ra való hivatkozás egyszerre jelenti azt, hogy Rosa Luxemburg nem tekintette öncsának sem a társadalmat, sem a forradalmat, és hogy éppen azért tudott olyan kemény és következetes lenni, amikor az imperializmus tüneteit és lényegét megrajzolta, amikor a népet az imperializmus elleni csatákra hívta, mert mindvégig ott élt benne a gyöngédség igénye, a vágy, hogy az emberek — megszabadulva az őket rablásban tartó viszonyoktól — élvezhessék, most magát Luxemburgot idézzük, „az élet természetes öröme és a természet öröme adó életet.”

Nem kívánom a „Turista” olvasóit terhelni, hogy hosszan és részletesen el-

melkedjek itt a „természet” és a „természetes” összefüggéseiről, meg azon, hogy milyen kapcsolatban áll az „elidegenedés” és az „eldologiasodás” elleni (rendkívül bonyolult) küzdelem a „természet” (és a „természetes”) újrafelfedezésével. Különbözn is utaltam már, nem is egyszer, e hasábonkon e vonatkozásokra. De talán nem fárasztó „elméletieskedés”, ha a Balázs Béla segítségével felidézett Luxemburg-i börtönlevelek eszembe juttattak néhány olyan tény, amikről nyilván az olvasók is tudnak, de amikről talán nem gondolkodtak el. Hiszen a proletárforradalom tudományos elméletének első, nagy kidolgozója — „a társadalmi problémák szerelmese”, ahogy Mehring nevezte őt — Karl Marx is szerelmese volt a kirándulásnak, a természetjárásnak. Nemcsak a kor híres polgári tudósai nevezték ki őt ezért a „bogará”-ért, hanem derék, lelkes munkás-forradalmárok is csodálkoztak azon, hogy Marx — ha csak tehette, ha csak ideje volt rá — mindig kirándult és a felhőket az égen éppen úgy élvezte, mint egy rét illatát, vagy egy domb „mulatságos formáját”. Akadtak olyan forradalmárok, akik egyenesen megbotránkoztatónak tartották, hogy „a társadalmi problémák szerelmese”, komor társadalmi törvé-

nyek felfedezője úgy hancúrozik a természet ölen, mint egy „tudatlan kisfiú”. Marx azonban — többek között — éppen azért volt mélyebb, s nagyobb szabású forradalmár a többiekénél, mert nem látott ellentmondást a társadalmi kérdésekkel való foglalkozás, a társadalmi forradalomnak való elkötelezettség és a „természetes” (meg „természet”) öröme élveztése között.

És Lenin? Ő valósággal „hivatásos” turista volt, és Oroszországban, Svájcban, Lengyelországban és másutt való turistáskodásairól szakember írhatna érdekes összefoglalót. Itt csak arra utalnék, hogy mennyire szerette a természetet és hogy neki is voltak „szuper-forradalmi” kritikussai, akik nem értették meg, hogy „a szűz természet partjáról” még jobban át lehet élni az emberek bajait és azt is, ami az emberi bajokat meggyógyíthatja.

Erőt adó öröm a természetjárás. És külön erőt adó öröm turisták — és turista-jelöltek — számára, hogy ezt az örömet milyen szívesen fedezték fel azok a nagy tudományos és gyakorlati forradalmárok is, akiknek örökségében még mindig oly sok „rejtett tartalék” van.

Antal Gábor

MARCO POLO

csodálatos utazása

Hétszáz éve annak, hogy két velencei kereskedő jelentést tett a pápának, a tatárok országában tett utazásáról és átadta neki Kublai-kán levelét, melyben az 100 keresztény tudóst kért, hogy udvarának előkelőségeit európai műveltségre oktassák.

A pápa 100 szerzetes helyett csak két ferencrendi adott Poloék mellé — a velencei Piano de Carpinet és a flandriai Wilhelm van Ruysbroeke-t, akik jártak már Kipcsakországban — ahogy ők az északi tatárok földjét nevezték —. A két szerzetes azonban Jeruzsálemben cserben hagyta a Polo családot. Így azok egyedül voltak kénytelenek folytatni útjukat a tatár kán fővárosa felé.

Így jutott el Marco Polo 1271 és 1295 között Ázsia tatár fennhatóság alatti területeire és 30 000 km-es útjáról írta meg az *Il Milione*-t. A könyvet a genovai börtönben diktálta Rusticelli pisai írónak. A börtönben keletkezett utóleírás először francia nyelven, *Livre des Merveilles* címmel látott napvilágot és a két fennmaradt eredeti kézzel írott példány a párizsi *Bibliothèque National*, valamint a sevillai *Columbina* könyvtár ritkaságai közé tartozik.

A Merveilles nagy hatást gyakorolt korának utazóira, s forrásmunkául szolgált még évszázadok múlva is. Vasco de Gama is felhasználta az 1498. évi Jóréménység-fok körülhajózásánál és Kolumbusz Kristóf is e könyv hatására indult el India felkutatására.

Henry Yule szerint Marco Polo volt, aki feltárta az Ázsián át vezető utat, ő írt először a Kínai Birodalomról, Tibetről, Japánról, Jáváról, Szumátráról, és a szent hegyéről, valamint Adám sírjáról nevezetes Ceylonról. Ő festett először világos képet Abessziniáról, Zanzibár elefántcsontpartjairól és a rokmadár hazájáról Madagaszkárról.

Tulajdonképpen Marco Polonak köszönhetjük Amerika felfedezését is. Zipanguról festett képe, hol a királyi palota teteje és padlója aranylemezzel van fedve és ahol az ablakok is aranyból készültek, ellenállhatatlan vonzást gyakorolt a kincskereső középkor hajósaira.

A POLO-CSALÁD ELSŐ ÚTJA

Marco Polo édesapja Niccolo és nagybátyja Matteo 1260-ban vágtak neki a Napkelet titokzatos világának. Hajóval mentek a Krím-félszigeten fekvő Szoldaja Szadak kikötőbe, s innen teveháton jutottak Barka-kánnak, a perzsiai tatárok fejedelmének udvarába, Bolgarába. Közben háború tört ki és ők Aluakánnak a keleti tatárok fejedelmének rabságába kerültek, aki elvitte őket Kublai udvarába.

Matteo és Niccolo tíz év után tértek vissza Velencébe, honnan 1271-ben indultak Szíria partjai felé; hol várta őket Kublai kíséretül rendelt csapata. Jeruzsálemben keresztül Ormuzig utaztak, de ott a tatár kíséret magukra hagyta őket. Folytatták útjukat Perzsián, Badaksanon át az Amu Darja felső folyásával párhuzamosan a Pamír-fennsíkig.

Innen a Gobi-sivatagon keresztül Kasgarba, Jar-

A Nagy kán átadja az Arany Táblát a két Polo testvérnek, amely védelmet biztosított számukra az egész tatár birodalom területén

kandba és Khotanba jutottak. Négy évi viszontagságos út után értek el 1275 elején San-tu-ba, Kublaj kán Peking melletti rezidenciájába.

A TATÁROK HAZÁJA

A tatárok hazája Ázsia északkeleti részein Zoraniától (Grúzia) a mai Mandzsuriáig terült el. Fővárosuk a Gobi-sivatag szélén Karakorum volt. A nomád tatárokat Dzsingisz kán egyesítette, legyőzve ellenfelét Um kánt. Utódja Csin volt, őt Batu, azt pedig Mongu követte. Mongu után Kublaj került a trónra. Ő volt a legnagyobb tatár uralkodó, hatvan évi uralma alatt leigázta úgyszólván egész Ázsiát. Neve is azt jelentette: „Uralkodó az uralkodók között.” Bölcs igazságos és türelmes volt a birodalmában élő négy vallású — a mohamedán, a keresztény, a zsidó és a

képimádó népek iránt. Ez volt egyik titka uralkodásának. Kublai erős kézzel fogta össze tarka birodalmát, nagy hadsereget tartott, melyet 12 báró vezetett. Az év nagy részét Karakorumban, a három téli hónapot Kambalukban, a mai Pekingben töltötte.

A fiatal Marco Polo megnyerte a Nagy kán bizalmát és diplomáciai megbízásokat teljesített. Először Karadzsanban volt kormányzó, majd követként beutazta Sanszi, Szecsuan és Jünnan tartományokat.

20 NAP TIBETBEN

Kublaj kán megbízta Marco Polot, Katali (Kína) felügyeletével és Polo evvel kapcsolatban tette meg híres tibeti útját. Átkelt a Karamoran (ma Hoang-Ho) folyón, először Tajgyin városát kereste fel, s eljutott Kvenzanfu tartományba is, amely selyemtermeléséről

Elefántvadászat Menji (Burma) őserdejében, hol Marco Polo 1278-ban járt

Kublaj kán a legnagyobb tatár fejedelem, Dzsingisz kán unokája

Jáva szigetén borsot, szerecsendiót szednek a bennszülöttek

Szent tánc Indiában

volt híres. Innen útja Kun-kum és Mandzsi (Mandzsúria) tartományokba vezetett. Járt a világ tetejének nevezett Tibetben is — tőle ered ez az elnevezés —, melyet leírása szerint szegény emberek laktak, akik földművelésből, s sólyommal és számár nagyságú kutyákkal űzött vadászatból éltek. Képeket imádtak, hittek a babonákban. Legnagyobb bűnnek a gyilkosságot és a lopást tartották.

Polo távolibb tartományokba is eljutott. Így meglátogatta Kaindu, Katan és az akkor leigázott Lien, (Annam) Mijen és Bengál tartományokat is.

HAZATÉRÉS

A honvágó a Távol-Kelet leggazdagabb tartománya, Mandzsinak fővárosában, Kvinsajban támadt az uta-

zókra. 20 év távollét után a Polo-család 1292-ben csatlakozott a 17 éves, szép Kokacsin tatár herceghez, aki kíséretével vőlegényéhez, Arghuma perzsa fejedelmhez indult. A tizenegy hajóból álló flotta Zajton (ma Szinkiang) kikötőjéből indult útnak. Három hónap alatt érték el Jávát, onnan tizennyolc hónapig hajóztak, közben a viszontagságos utazás megtizedelte hajóikat, s Ormuzba csak hatvanan érkeztek három hajóval. Ott tudták meg, hogy Arghuma meghalt, s a fiatal hercegnő a kormányzó parancsára az elhunyt kán fiához, Kazánhoz ment feleségül.

AZ ÚT

Marco Polo Zipangu szigetét (Japán) nem érintette, de a tengerészek elmesélték

neki a balul sikerült tatár támadás történetét. Kublaj nagy flottával támadt Japánra, de két parancsnoka, Abakatan és Vonszacsin összekülönbözött, emiatt vereséget szenvedtek és hat hónapi ostrom után kénytelenek voltak feladni Zipangu meghódításának tervét. Zipangu a tatárok szerint (írja Marco Polo) 7440 szigettel együtt kiterjedt szigetcsoportot képez a Csendes Óceánon.

Marco Polo flottája 1500 mérföldnyi hajóút után érte el Jáva szigetét, ahol a tengerészek szegfűszeget, szerecsendiót és fekete borsot vásároltak. Még jobban tetszett Marco Polonak Ciambra (Szumatra) szigete, melynek három államát be is járta. Következő céljuk Ceylon — a rubin, zafir, topáz és ametiszt hazája volt, ahol az ottani uralkodó (írja Polo) nem volt hajlandó

eladni Kublajnak egy nagy rubint.

Marco Polot nagyon megragadta a gyöngyhalászok munkája, kiket az Indiai Óceánban sikerült megfigyelnie. Indiától Konstantinápolyig sok meglepetést írt le. Látott olyan szigetet, „ahol csak nők és egy másikat, ahol csak férfiak éltek”. Etiópiáról is megemlékezett — melyet ő Közép-Indiának nevezett —, „lakói keresztények, akik a homlokukra keresztet tetováltak”.

Poloék itt elváltak tatár kísérőiktől és Trabzanon keresztül hazatértek Velencébe. Útjukon minden veszedelemtől megóvta őket a Nagy Kán Arany Táblája, melyen ez a szöveg állt: „a három embernek minden kívánságát teljesíteni kell a tatár birodalom területén.”

Marco Polo Velencében telepedett le, de mindössze csak három évig élt nyugodtan. Velence és Genova között háború tört ki és ő 1298. szeptember 8-án Korsula-szigete mellett fogcsába esett.

Börtönfogságából 1299-ben tért haza Velencébe, megnősült és házasságából három leány: Bellela, Fantina és Moreta született. 71 éves korában halt meg 1325-ben. Halálos ágyán ezt mondta: „barátaim higgyétek el, hogy mindannak, amit láttam, csak a felét írtam le”. Utódai azóta megbizonyosodhattak arról, hogy valóban igazat beszélt.

(el)

(A képek, a Livre des Merveilles eredeti példányából valók.)

Kutyafejű emberek Ciambra szigetén

Mezőtúr vidékétől a lökösházi országhatárig és Berettyóújfalutól Szentés környékéig, lomhán gyűrűző folyók felett, a szántók között csatornákon egykori, vagy mai körösi medreken kelünk át. Van itt alkalmas horgászóhely, hűvös ború halászcsernye; a strandon pedig vizet paskoló gyerek, csónakázó és táborozó: az alföldi nyár örömeit élvezők vidám zaja hangzik.

Számtalan néven ismerik azt a körösi vízrendszert, amelyik végül is Csongrád alatt simul szelíden a Tiszába. Van itt Sebes, Fekete, Fehér, Kettős és Hármaskörös, a betorkolló nagyobb erekből csak a Gyepes, Kopolya, Hosszúfoki, Ósireti meg a Köles-eret, a sok holtág közül pedig csupán a két legnagyobbat, a Holt Sebes-Köröst és a Szarvasi-holtágat említjük meg most. De „Körös” a Gyulán és Békéscsabán áthaladó, e városok legszebb részleteit adó, szomorúfüzes parti Élővíz is.

A síkra leérve, meglátnak a vizet. Hajdan mindegyikük a békési—bihari Nagy- és Kis-Sárrét süllyedékének mocsárvilágába veszett. Ezt dagasztotta az északabbról betorkolló Berettyó és Ér is. Valamennyi medret, s a benne alig-alig szivárgó vagy gyorsan iramló folyást mondja „Körösnek” az itteni nép.

Azaz: inkább „körös”-nek ejtik, mint Arany Jánosnak, a régi táj tökéletes ismerőjének halászaik, akiknek evezője megcsobban „A hamis tanú” című balladában, „*mikor a Hold felkel — S a vizet behintí ezüst pikkelyekkel!*”. Végeláthatatlan vízvilágot szegtek be Dévaványa, Szeghalom, Mezőberény, Gyoma, Vésztfő távoli tornyai, s ebben kellett volna hitelesen kijelölnie Köröstarcsa és Körösladány községek határát a balladai vén Márkusnak. Hamisan tanúskodott, s a monda szerint a lelkiismeret vádjaitól hajtva a Körösbe veszett.

Amikor a Körös-völgy vízrendezését végrehajtották, a lápvilággal együtt a régi tájkép és életmód is tökéletesen megváltozott. A szorosan vett Körösök hossza ma az ország területén másfélszáz kilométerre csökkent, de ehhez járul még a holtágak sokasága. Ezek a Körösök a hozzájuk csatlakozó csatornákkal együtt ma nemcsak levezetői a víznek, hanem az öntözőfürtek táplálói is: itt építették ki az országban a legsűrűbb csatornahálózatot. Impozáns látvány a békésszentandrás vízlépcső, amely hétméteres magasságig duzzasztja vizet a vizet a fölötté levő folyószakaszokon, és ezzel nagy terület öntözését biztosítja. A békési duzzasztó nemrég készült el s a továbbiakban még ilyen vízlépcső építésére kerül sor: Gyulánál és a Vargazúgban. Ezek révén sok újabb öntözés válik lehetővé, és a Körösök teljes hazai szakasza alkalmas lesz hajózásra.

Szarvas, Körös-part. Hátterben az evangélikus templom

A folyó mentén kínálkozó sok kirándulás egyik legszebbje a Gyuláról félóra alatt megközelíthető *Mályvádi-erdő* bejárása. A Fehér és Fekete-Körös szegi be a *Kétkörösköz* nevű kistájat; egyetlen falujának, Gyulavárinak szélén rögtön közrefognak a fák. A vadban gazdag, zúgó lombú, hangulatos Mályvádi-erdőből a vándor a hatalmas és vén fák, meg a Fekete-Körös töltése alján megbújó gátörtelep után ér ki. Komppal átkelve, a túparti Sarkadhoz tartozó öregszemű homoki strandon pihenhet, vagy fürödhet a tisztavízű folyóban. De folytathatja is az utat a gátörháztól a Kétkörösközben a Fekete-Körös balpartján a két Körös egybeömlésének messzi kilátást nyújtó nevezetes helyére, *Szanazúgba*. Szemben, a Fehér-Körös gyulai partján, sátoztáborozásra is használt csinos üdülőhely épült ki a háromágú víz és erdőszegély találkozásánál. Gyuláról oda műúton is el lehet jutni.

A Szanazúgból lefelé a balparti töltésen követhetjük a Kettős-Körös nyílegyenes új medrét, és néhány kilométer után a folyót Gerla-Doboz közt átívelő nagy híddal jutunk. A környék hajdani zárt erdőségének ma csupán maradványai vannak meg a Dobozi-erdőben.

Változatos tájképek, érdekes partmenti települések és bársony homokú partszakaszok követik egymást az öt helyen is áthidalt Sebes-Körös mentén, Körösnagyharsánytól Körösladányig. A vidéket a folyó árvízvédelmi töltésének koronájá-

ról, de a két távoli községet összekötő vasútvonalon utazva is betekintethetjük. Legérdekesebb azonban csónakkal leúszni néhány nap alatt Körösnagyharsányból egészen a tiszai torkolatot követő első városig, Szentésig. Békésszentandrásnál hajózácsatorna kerül meg a folyómedret keresztező vízlépcsőt, a közvetlenül torkolat feletti *Bökényi-vízlépcső*nél rendszerint szabad az út.

A Körösladány alatti Sebes és Kettős-Körös összefolyásának nagy csöndű tája, a hallgató szegélyerdők, majd Gyoma és Endrőd után a Mezőtúr város határából idáig nyúló részen a *Halászteleki-partok* a fő érdekességek. Nehéz elhaladni ezen a vonzó Hármaskörös szakaszon megállás, táborozás nélkül! Szarvasnál azonban feltétlenül meg kell szakítani az utat, és alaposan megtekinteni az itteni európai hírű arborétumot és botanikus kertet (ismertebb helyi nevének: *Pepikertet*). Természetvédelmi nevezetesség ez az élő meg Holt-Körös által közrefogott, közel százholdas szépséges park.

A Békésszentandrás utáni Köröszakasz sajátossága a vörös téglával kirakott ívelő balpart, fölötté Kun-szentmárton óriási, XVIII. századi templomtornyával. Aztán a Tiszazúgot öleli körül keletről a folyó. Elmarad a két utolsó Körös-parti falu: Szelevény és Magyartés, a bökényi „kapu” alatt kiszélesedik a folyó: egybetáru a befogadó Tiszával.

Aldobolyi Nagy Miklós

MAGYARORSZÁG

ELSŐ PARKERDEJE

A 30 000 hektárnyi erdőterületen gazdálkodó Pilisi Erdőgazdaság elsején megváltoztatta nevét s ezzel jelleget is: *Pilisi Parkerdőgazdaság lett a neve. Mint ilyen: Magyarországon az első.*

A Pilis egybefüggő erdőségeinek Nemzeti Park-szerű átalakítása hosszú évek óta időszerű téma már mind az erdőgazdálkodás, mind a vadgazdálkodás, mind a természetbarátok körében. A Pilis-hegység a Budai-hegységgel együtt bátran nevezhető a főváros tüdejének, a természetjárás és az üdülés számára elsőrendűen fontos táj, ugyanakkor azonban vadban gazdag s így a vadászat szempontjából is érdekes vidék. Kevés fővárosa van Európának, amelynek közvetlen határában oly kiterjedt, hegyvidéki erdőségek húzódnának s ennek vadban annyira gazdag élettere akadna, mint Budapestnek.

A Parkerdőgazdaság Esztergomban népes és magas

tudományos szintű értekezletet tartott, hogy megbeszéljék s tisztázzák közös kérdéseiket, ismertessék a feladatokat s az igényeket.

Az előadások során megvilágított a Parkerdőgazdaság hármass feladata: az évi kétmilliónyi turista s kiránduló színvonalas fogadása, a vadászat jó megszervezése és a pilisi hagyományok őrzése. A három feladat egyenrangú s hogy ez így van, annak elsősorban a turisztika látja hasznát.

Bennünket természetesen elsősorban a természetjárás lehetősége érdekelt, már csak azért is, mert *vadvédelmi elgondolásokból a főváros környékén egyre nagyobb területeket zárnak el a szabad turistaforgalom elől* s ha a Pilisben végre megoldódik a turisták könnyed, akadálytalan mozgásának lehetősége, ennek minden természetbarát tiszta szívből tud örülni.

A Parkerdő hármass fel-

adatát s a megoldás módjait *Madas László*, a Parkerdőgazdaság igazgatója ismertette, majd egyes előadások részleteikben is vázolták a Parkerdőgazdaság jövő képét. Ki fognak alakulni az ún. „turista-felvévőhelyek”, mint idegenforgalmi kiinduló központok:

Esztergom, Visegrád, Leányfalu, Szentendre, Pomáz, Dobogókő. Jelzett utakat, széles sétányokat építenek az erdőségekben, kilátókat emelnek, padokat, esővédő kunyhókat helyeznek el. Az autós kirándulók számára szervezettek építenek, néhány új autótutat is megnyitnak. Ilyen lesz a *Rámszakadék—Dobogókő*, valamint a *Leányfalu—Vaskapu* felé vezető új autótút, méltó párja a visegrádi Panoráma-útnak.

Ugyanakkor azonban egy *2100 hektárnyi vadrezervátumot* is elkerítenek, távol a zajosabb turistaforgalomtól, olyan sűrűkben s mély völgyekben, ahol a vadak zavartalanul élhetnek s ahol esetleg — gondos vezetéssel — a vadak mindennapi zavartalan életét is tanulmányozhatja a *fegyelmezett kiránduló*. Ez a rezervátum — vadvédelmi terület — *Visegrád és Dömös között* terül el. A vad az erdő életterének szerves alkotója. Az „életteret”, a bozótosokat, búvóhelyeket az egyébként gondos erdőtermelő-üzem nem is tisztíttatja. Szép öreg fákat is meghagy — de ezt inkább a természetjárók kedvéért. (Öreg faállomány már csak a visegrádi szakaszon maradt, a Pilis-erdő nagyrésze új.)

Megállapították — (verőfényes idő, 40 cm-es hó, repülőgép és URH-kocsi volt

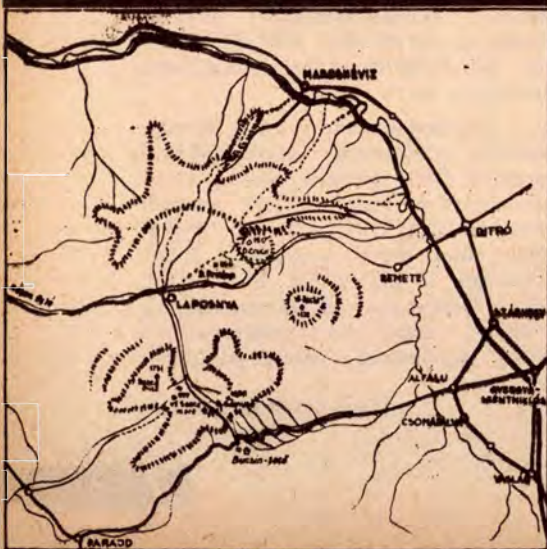
szükséges hozzá) —, hogy a Pilisben jelenleg 1790 szarvas, 530 őz, 414 muflon és 443 vaddisznó „uralkodik”. Ezeknek életterét, nyugalmát föltétlenül biztosítani kell. Tervezik *pisztrángosok* telepítését is. A Pilis-erdő azonban elsősorban *szép erdő* lesz, szemnek is tetszetős, hogy az emberi társadalom is pihenőhelyet találjon benne.

Ebben az értelemben szólt fel s köszöntötte a Parkerdőgazdaság újszerű kezdeményezését *Székely Miklós*, a Természetbarát Szövetség főtitkára. Hangzottatta, hogy az erdő „biológiai egyensúlyá”-hoz az erdész és vadász mellett a *turista is hozzátartozik* s felajánlotta a nagyobb erdei rend védelme érdekében a *Társadalmi Erdei Szolgálat* eddig kitűnően bevált segítségét is. A természetbarát mozgalomnak oktató, nevelő munkát is kell kifejtene — mondotta —, különösen most, hogy a hétfélig napok mind mozgalmasabbak lesznek.

Örömmel üdvözölte az erdészek s turisták barátságos összefogását a közérdekben. Ugyanilyen szellemen üdvözölte a Parkerdő létesítését *Kardos József*, a Dunakanyar Intéző Bizottság titkára is.

A Parkerdőgazdaság újfajta erdősépgépítő munkásságát ez évben megkezdte. Hosszú távra tervez s a magunk részéről, minden igaz természetbarát nevében is üdvözöljük a kezdeményezést. Lapunk időnként jelentést közöl majd a Magyarországon eddig még csak tervezett, de meg nem valósult Parkerdőgazdaság fejlődéséről. (szv)

A Görgényi havasok

Akárcsak a *Hargita* és a *Kelemen-havasok*, a *Görgényi* is vulkáni eredetű. Mindhárom a Keleti Kárpátok nyugati oldalán vonul végig, mint egy hatalmas fal, amely elválasztja az Erdélyi medencét a Keleti Kárpátok vonulatától. Ez a fal Európa leghosszabb vulkáni eredetű hegyvonulata, melynek évmilliókkal ezelőtti működéséről tanúskodnak a Görgényi hegyekben ma is felismerhető hatalmas krátermaradványok.

A hajdanai tevékenység rendkívüli módon hozzájárult a felszín érdekes kialakításához, s olyan alakzatokat hozott létre, amelyekbe lépten-nyomon gyönyörködhet a természetjáró.

Gazdag növényvilága, hatalmas erdőségei a Görgényi havasokat Erdély egyik legnagyobb vadászterületévé avatják.

Turisztikai szempontból kissé elhanyagolt vidék a *Görgényi-havasok* tája, pedig nagyon könnyen megközelíthető négy kiinduló pontból is. (Bucsin-tető, Gyergyóremete, Maroshévíz, Régen.)

Menedékháza nincs a hegyvidéknek, akik mégis meglátogatják, s ott éri őket az éjszaka, hálólhelyet találhatnak maguknak Laposnyán, az erdőmunkások lakta barakkokban.

Az említett útvonalakat a mellékelt térképen szaggatott vonallal jelzik. Legkönnyebben megközelíthető a Régen felől vezető keskenyvágású iparvasúton, mely egészen Laposnyáig visz. A legnehezebb útvonal a Maroshévíz felőli, ennek egyes szakaszai komoly erőpróba elé állítják a kirándulót.

(Az Előre c. lapból)

A tájékozódás MAGAS isko- lája

A turista, zoológus, botanikus vagy vadász, aki messze barangol a szabad természetben, elismerően értékeli a tájékozódás művészetét. Vannak szerencsés halandók, kik született adottsággal minden különösebb felkészültség nélkül is olyan teljesítményekre képesek, melyek méltán kiváltják a bámulatot.

Nem véletlen, hogy elsősorban a szabadban élő ember birtokolja ezt a talentumot. Pásztorok, erdőőrök, hihetetlen megfigyelőképeséggel, megmagyarázhatatlan következetességgel illeszkednek életterük környezetébe.

Egy máramrosi kirándulás alkalmával, fenn táboroztunk a havason és a kalibától jó kétóra járásra szakadt a nyakunkba egy nyári zivatar. Késő alkonyatkor csúszva-botladozva igyekeztünk hazafelé. Hol a patakmeder görgeteg sziklái között próbálkoztunk, hol az ősfenyvesben, ősvénytől elvágyva ide-oda kanyarogva, ahol éppen jobb kapaszkodás kínálkozott. A felhők egyszer alattunk rohantak, többnyire azonban benn tévelyegtünk az esőt zúdító, gomolygó szürkességben. Társam ment előttem, én meg csak a ka-

paszkodással, lábom maradóssal törődve botladoztam az imbolygó emberáry nyomában. Azután egyszer előttünk állt a táborunk. Nagy nehezen tüzet gyújtottunk a kalibában. Csípős, maró füst, de meleg és száraz, tehát jólesik. Ropognak a gyantás fenyőhasábok, jól ismert kirándulás-szag párolog a száradó ruhákból, csakhamar buzog a teavíz. Veri az eső a zsindelet, de már odakinn veri, végre itt ülünk a meleg biztonságban. Innen bentről már a zivatar is olyan gyönyörű. Kész a tea, enni is kellene valamit. Keresem a késem, üres a tokja. Valahol kicsúszott a nagy kapaszkodásban. Nem értjük egymás beszédét, így csak rámutatok az üres bőrtokra, azután társam kését próbálom elkérni, vágó-faragó kézmozdulatokkal jelezve szándékomat. Jano erre fejébenyomja a süvegét és kifelé indul. Társam a jelbeszédet félreértve tút ment keresni a szénakazalban... és megtalálta! Jó másfél óra múltával jelenik meg újra az ajtónyílásban. Fülleg ér a szája, amikor átadja a kését. (Sötétben, az ősvénytől minduntalan el-elkanyarodó cikk-cakk útvonalon göngyöltette vissza esőver-

te nyomainkat, ez már önmagában véve is csodával határos. Hát még a kését megtalálni! Ha nem velem történik, kevés embernek hittem volna el ezt az esetet.)

Ugyanilyen talány előttem a hortobágyi libagödörösök tájékozódása. A két világháború közötti években — amikor még nem terepjáró gépkocsival, halastavak töltése mellől vadásztak ott vadlibára — sajátos, hangulatos sportot kínált a manapság már csak néhány régi, hagyományörző pusztajáró szórakozását jelentő gödrözés. A vadász valahol benn a róna mélyén ásott, szűk lesgödörből várta a hajnali derengésben táplálkozni induló lúdcapatokat. A vadliba rendkívül figyelmesóvatos vad. Nem túlzás az a hiedelem, hogy még a réten eldobott töltényhüvelyt, gyufaskatulyát is észreveszi a magasból, ezért hát a lesgödör környékéről is gondosan el kell takarítani a földet, meg minden egyéb áruló nyomot, nehogy ez árulja el a leselkedő vadászt az asztalsima birkafeleglőn. Testvérek között is kitesz vagy hatvan-nyolcvanezer holdat a Nagyhortobágyi libajárta pusztasága. Van hát elég helye annak a néhány, egymástól nagy távolságban ásott, szétszórt lesgödörnek. A liba azonban koránkelő népség. Éjjel két-háromórai ébresztővel kellett elindulni Balmazújvárosból, Nádudvarról, a Nagycsárdától vagy valamelyik pásztortanyáról a vadászni, hogy már fedezékében ülhessen a húzás kezdetén. És, míg oda nem ért, szuroksötét későőszi éjszakában kereste az óriási pusztán rejtőzködő, kicsi lesgödreit. Mi vezette ilyenkor a hortobágyi lesgödörösöt? Hogyan talált rá nyolc-tíz kilométeres távolságokból éjnek idején a rábizott vendég számára fenntartott gödörre? Pedig milyen magabiztosan megtalálta! Mekkora sértés lett

volna kétségbevonni a tájékozódását! Csak egyszer mondjunk valami ilyesfélét, máris rámondul a kételkedő vadászra, hogy ám tessék, ha maga jobban tudja! És megmerevedik olyankor a szélcserezette kunábrázat.

Sokszor, nagyon sokszor eltűnődtem már a „kinti ember” e csodás adottságán. A juhászon, aki több száz nyájának valamennyi birkáját egyedileg felismeri s erről bárki kétségget nem tűrő bizonyosságot szerezhet, meg a vadászmadarász útjaimon annyit megcsodált kísérőimön. Vajon meddig tart az emberi, a megtanulható s hol kezdődik már az ösztön e rendkívül kifinomult szuperteljesítmények határain? Persze számtalanszor kérdeztem, nyomoztam a titkát mindannak, ami számomra nehéz, bonyolult, előttük azonban olyan egyszerű. Mondták, hogy mindég van valami, amire az ember támaszkodhat. Hol egy kígyózó vízerecske a réten, hol a csillagok járása, de azután, ha órákig tartó vakmenettel, borult, szuroksötét éjszakában botlottunk a lesgödörbe, hát csak vállvonogatás volt a válasz: Hátosztán idetanalattam. Csak úgy. Mer' hogy tudom, itt kők fekknyyi a liknak, minek járnék akkó másfelé? ...

A madárvonulás kutatásának manapság egyik legnehezebb kérdőjele a tájékozódás megoldása. Számtalan kutató foglalkozik ezzel a rejtelmes talánnyal és még csillaghódító korszakunkban sem tudjuk, hogy milyen természetadta raddal irányítják az égi országutakat. Találgatjuk egyre-másra, de sok érdekes feltételezésből bizonyítani még egyet sem sikerült. Kutatjuk a titkát, pedig a madár nem tud beszélni. A pusztai ember annál szívesebben elmondana mindent, ha magános-zárkózott egyéniségéhez az utat megtaláljuk.

Vannak dolgok, amiben már ugyanolyan ösztönlény a kárpáti favágó meg a hortobágyi vadász lesgödörösője, mint a vándormadar, mikor őszi vizek felett, tavaszi szél szárnyán utazik fenn a magasban és mi álmélkodva nézzük, ahogy megjönnek az ismeretlenségből, azután újra csak semmibe vezetnek a titkos útjaik ...

Dr. Sterbetz István

Hohnstein

Az NDK délkeleti csücskében — a csehszlovák határon húzódik „Szász-Svájc”. Az egy- másba nyúló hullámos síkságot élesen elhatárolt táblahegyek, bizarr sziklacsoportok, s meredek szakadékok veszik körül. Ez a sziklavadon a természeti szépségek olyan kimeríthetetlen bőségével rendelkezik, melyben a természet vadsgája és szépsége egymás mellett jelentkezik.

Ezt a 400 km² nagyságú természetvédelmi területet a turisták százezrei látogatják s méltán nevezik a világ egyik legszebb üdülőhelyének.

Szász Svájc legkedveltebb és ugyanakkor legismertebb kiránduló helye az ódon Hohnstein városka és környéke. Itt született 1699-ben a pianino feltalálója, Chr. G. Schröter, s itt található az a 700 évesnél öregebb vár, amely ma a Német Demokratikus Köztársaság, vagy talán

egész Európa legnagyobb ifjúsági üdülője.

A kis hegyi városban először a vár vonzza magához tekintetünket. A *Polenz-folyó* bájos völgye fölött, 90 méter magas homokkő sziklán áll, s három oldalról meredek sziklaszakadék veszi körül. Maga a vár a piactérről induló hegygerincen közelíthető meg. A piactéren 250 év-nél öregebb gyógyszertárt találunk, amely gazdagon faragott oromzatával a komor külsejű vár kecses ellentéte. A városi háztetők felett emelkedik magasba a városháza gazdagon díszített favázas építménye, Hohnstein városka legrégibb épülete.

A vár kezdetben hűbérúri erődítmény és rablólovag fészek volt. Gyakran cserélt gazdát, majd a XIV. században vadászkastély, végül állami börtön lett. Azóta, 400 éve él a nép ajkán az a közmondás: „Aki

Hohnstein várába kerül, nem jön élve vissza”. 1924-ben a munkásifjak két éven át, hétféleken társadalmi munkában hozta rendbe. A vár 1933-ig Németország legnagyobb ifjúsági üdülője és egyben a német munkás ifjúsági mozgalom kulturális központja volt.

A hitleri fasiszták 1933-ban az ifjúsági várat koncentrációs táborrá alakították át és 5600 antifasisztát zártak ide, köztük az ifjúsági vár vezetőjét, *Konrad Rachnewaldot*, aki megtagadta a náci lobogó kitűzését a várra. Sokan vesztették életüket az SA kegyetlenkedései következtében, mások, akik nem bírták a kínzásokat a várfalon át a mélybe vetették magukat. A kis város-múzeumban megrázó dokumentumok láthatók, amelyek az „Egyesült Hegymászó Csoport” tagjainak ellenállási harcáról tudósítanak. A fiatal turisták ma is felkeresik a legendás hírű „Sátánfej” nevű sziklabarlangot, amely nemcsak üldözők rejtekhelye volt, hanem illegális nyomda is működött itt. Röpcéduláin szólították fel Drezdát és környékét a fasizmussal szembeni ellenállásra.

1948-ban Hohnstein várát visszaadták eredeti rendeltetésének. Az NDK Ifjúsági Szövetsége a várat turisztaszállássá változtatta át, amely évente sok fiatalnak nyújt üdülést.

Manfred Knoll

Gárdonyi panaszkodik

Hátal a két kilométernyire fekvő szülőházának, szépen korosodó fák alatt, silány kis kőházatról néz szembe velem ez az esetvállú Gárdonyi mellszobor a régi 7-es műút agárdi szakaszának közepe táján. Atellenben, az út túlsó oldalán alumínium szarvast simogathatnak a gyerekek, emögött csillogó ablakokkal, s homlokán a hírközlés modern megfogalmazását hirdető, lendületes kis fém-szoborral ott áll az új posta. A szarvas most nem régen került ide, egy ideig a csárda mögött levő parkocska magas fái között meredezett az agancsa, most itt áll a rózsakertben, teljesen a szélén, talán azért, nehogy kárt tegyen az ápolt növényzetben. Van aztán ebben a rózsakertben néhány nonfiguratív kődarab, ha szeretem, ha nem, ideillőnek érzem valamenynyit.

Csak Gárdonyi szomorít el, valahányszor elzarándokolok hozzá és igyekszem elbeszélgetni vele a sűrű fák között. Lehet, hogy ezen a helyen, ahol most a második világháborút is átvészelt szobra áll, s ahol az ő gyerekkorában nagy tagokban szántók, vagy rétek húzódtak a tőparton, a kis Czigler gyerek szülei gyakorta megfordultak. Lehet, hogy ő is járt itt felnőtt korában, kereste régi önmagát, akinek utóbb több keserű epét, mint édes italt töltött életében a sors, de szinte biztosra veszem, ha ezt a szobrot valamiképpen megláthatná, nagyon elszomorodna.

Eszemben sincs, hogy e néhány elmélkedő pillanatban Gárdonyi irodalomtörténeti értékelésének valamiféle felülvizsgálatát javasolnám. Az ő életművét sokszor, sokan megmérték már, minősítették nagyinak és romantikus kicsinek — ahogyan éppen megdagsztotta a szél az Időirodalompolitikai vitorláit. Egy azonban bizonyos: Gárdonyi életművének — az Egri csillagokkal az élen — legalább ötven százaléka ma is többet forog a magyar tömegek között mint sok, nála jóval nagyobbak minősített író könyveinél, hogy az egri hősök nemesvéréntű romantikája több tiszta emberiséget, hősi becsületet sugárzott és sugároz a magyar fiatalságba igen sok ifjúsági múltól.

Gárdonyi ezen a helyen, szülőfaluján, illetve pusztáján közelében még-

is panaszkodik. Talán nem is ezért, mert itt is remetei szerénységbe szorult, hanem mert túlságosan kicsinyes, idejét múlt e szoborbeli ábrázolása. Ezek és ezek fordulnak meg itt nyaranként, egyéni turisták és népes csoportok húznak el az úton, őt sajnos nagyon kevesen veszik észre, s ha igaz, csalódottan néznek fel rá, a hajdani és örök tanítóra. Többet érdemelne, gondolkodják és mondják, többet a szülőföldjén az agárdi forgyatagban, nem ilyen rosszul sikerült, törpe szobrocskát. Senki se gondol arra, hogy valami monumentális emlékmű illene ide, Gárdonyi szerény, remeteember volt, nem robbantani akart az irodalmi életben, csak folytonos lánggal lobogni, nevelni, szórakoztatni, szeretni és szeretetlenni, tehát nem is illene emlékéhez, életművéhez a harsány megörökítés. Lehet, egyesek azt gondolják, hogy ez a roskadtvállú ember az igazi Gárdonyit ábrázolja, a törtélelt, szerény bölcsőt, a halkszavú mesélőt; de nincs igazuk. Gárdonyi több volt ennél. Lehet, sőt biztos, hogy az életben sután mozgott, nem volt a tömegek bálványa, de gyermekeink, unokáink szemében nagy volt, illetve nagy lesz, sok mai szobor mellett érdek-telenül megy el majd a jövő embe-re, de Gárdonyit magával viszi mindenki, az ő hősei örökre hősök maradnak.

Ormos Gerő

HÁROM SZÉP ÚTVONAL Csehszlovákiában 1.

Trencsen

Arva

Vonzó, természeti szépségekben gazdag útvonalat javasolunk azoknak a turistacsoportoknak, amelyek Szlovákiát kívánják bejárni. Az út során nemcsak természeti szépségekben gyönyörködhetnek, hanem sok magyar történelmi emlékekkel is találkozhatnak.

SZLOVÁKIA TÁJAI

Ha ezt az utat követjük, Szlovákia legjelentősebb közép- és magashegyi tájaira jutunk el. Ugyanakkor azonban igen sok történelmi jellegű műemléket is láthatunk. A hegyek könnyű megközelítése és a táj megismerése érdekében legalkalmasabb közlekedési eszköznek — az autóbusz kínálkozik.

Határátkelő-helyül Balassagyarmatot és Parassapusztát javasoljuk. Innen Zólyomon keresztül Besztercebánya (Banská Bystrica) felé utazunk. Zólyom főterén érdemes megállni, mert modern és régi épületek érdekes együttesét láthatjuk. Tekintsük meg a reneszánsz-pártázatos zólyomi várat — ma hivatal és múzeum — Balassa Bálint gyermekkorának színhelyét. Besztercebánya az Alacsony-Tátra délkeleti lejtőjén terül el. Ide a Garam völgyén keresztül a 66-os országúton jutunk. A város elhagyása után a 72-es útra térünk rá. Itt ágazik el az út az Alacsony-Tátra, Tále-Srdiečko-Chopok magaslati üdülőhelyei felé. Az Alacsony-Tátra gerincén az Ördöglakodalma-hágón (Csertovica) keljünk át. Ez az útvonal a Vág völgyében Királylehota (Kráľova Lehota) községben ér véget.

KÖRÜT A MAGAS-TÁTRÁBAN

Királylehotáról keleti irányban folytassuk utunkat s a 18-as országúton Csorba (Strba) községben keresztül (vízválasztó a Vág és a Poprád között) Poprád városába, honnan a Magas Tátrába jutunk. Poprádról menjünk fel Tátralomnicra, onnan vissza nyugati irányban a Tátrai Körúton Otátrafüred és a

Csorba-tó érintésével a Magas-Tátra nyugati végét érjük Podbanszkónál el, majd onnan délnyugati irányban újra szálljunk le a Vág völgyébe Liptóújvárnál (Liptovský Hrádok). Ezen az útvonalon — amely 120 km hosszú — teljes képet kaphatunk a Magas Tátráról.

KIRÁNDULÁS AZ ALACSONY-TÁTRÁBA

Kiinduló pontnak az Alacsony-Tátra északi lejtőjénél elterülő Liptószentmiklóst választjuk (Liptovský Mikuláš). Valaha Liptó vármegye székhelye volt. A régi megye háza és a főtér közepén álló gótikus templom különösen szép, úgyszintén a néprajzi múzeum is. Ha erre járunk, akkor ne mulasszuk el megtekinteni a híres deményfalvi (demánovai) Szabadság-cseppkőbarlangot. A közelben épült Jaszná nevű hegyi faluból felvonó visz az Alacsony-Tátra gerincén a 2005 m magas Chopok-csúcsra, Kényelmes turistaházak, vendéglők találhatóak mindentől.

KÖRÜT A KIS-FÁTRA KÖRÜL

Liptószentmiklósról az út a Vág völgyében vezet Rózsahegyen át (Ružomberok) Árvába.

Mehetünk a hegyeken át közvetlen autóbuszjárattal Arva „fővárosába”, Alsókubinba (Dolný Kubín), ekkor utunk egy fátrai hágón vezet át; Folytathatjuk utunkat Rózsahegytől a Vág mentén az Arva folyó torkolatáig, Kralovánig (Kralovany). Ebben az esetben, az Arva

folyó völgyében fölfelé tartva az Arvai Magura fenyőerdői között járunk. Utazzunk Alsókubinból Árvaváraljára (Oravský Podzámok) és az Arva folyó nagy völgyelzárógátjáig, az Arvai tóig. Alsókubinból Párnica és Zázriva falvakon keresztül jutunk el a vadregényes Terchova és Vrátna völgybe. Ebbe a két völgybe Zsolnán át is eljuthatunk. Ez Jánosik, a népi hős vidéke. A Vrátna völgy végéből, a Vrátna szállóból ülőfelvonó visz föl a Kis-Fátra gerincének egy 1500 m-es kiemelkedésére, a szép kilátású Chebre.

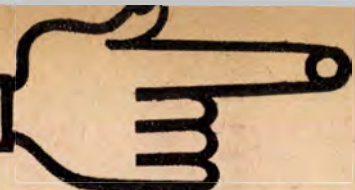
A REGÉNYES VÁG VÖLGYE

Vrátnától az út a Vág völgyén át ér Zsolnára. Innen látogassunk el autóbusszon a szép Rajec-fürdőre, majd Pöstyén fürdő felé vezető E 16-os főútvonalon haladjunk déli irányban, végig a Vág mentén. Az országút két oldalán hegygerincek; jobbról a Kárpátok vonulata, balról a Nagy-Fátra kísérik. A táj tele van festői várromokkal és szép kastélyokkal. Erdemes megállni Trencsenben, hogy megtekintsük „a Vág és a Tátra urának”, Csák Máténak a XIII.—XIV. században épült várát, ahonnan remek kilátás nyílik a trencseni Vág-szigetre, a tóvá duzzasztott erőmű melletti táborra.

A Vág-völgyének mindkét oldalán fekvő gyönyörű völgyekben, várromokhoz, völgy-szurdokokhoz turistautak vezetnek (Oroszlánkő-vára, Manini hasadék, Szulyói völgy). Érintve Beckó várát, Pöstyénbe jutunk. Mindenütt kitűnő megszállási és táborozási lehetőséget találunk.

Magyarországra való visszatérés-kor Galgóc (Hlohovec) felé induljunk, érintsük a Zobor hegy alatt elterülő Nyitrát (Nitra) és Érsekújváron (Nové Zámky) át kerüljünk rá a komáromi hídra.

Dr. Vladimír Adamecz

Alpinismus

HÁROM HEGYCSÚCS: CHURCHIL— SZTÁLIN— ROOSEVELT

A második világháború idején Kanadában a Rocky-Montains három legmagasabb csúcsát, a Hitler-elleni szövetséges hatalmak kiemelkedő személyiségeiről nevezték el. Az US-Army Engineer-hadtest 35. ezredének katonái tarták fel 1942-ben az eddig ismeretlen hegyvidéket a messze északon, amikor Kanada „British Columbia” megyéjén keresztül, stratégiai magashegyi hadiutat építettek. A stratégiai fontosságra való tekintettel a vadon hegyvidék további feltárását nem is engedélyezték.

A háború után, 1960-ban a brit hadsereg „Royal Fusiliers”-osztaga hegymászó expedíciót vezetett erre a környékre. A 8 tagú expedíció vezetője, Captain Richard Jones, július 22-én az 1225 m magasságban fekvő Wokkpach-tónál létesítette a kiindulási táborn, 16 kilométernyire az eljegesedett Mount-Sztálin hegytől. Az első négy hetet az expedíció az odavezető fő-völgy és annak mellékvölgyei feltárásával és több első megmászással töltötték el, miközben 2800 m magasságig jutottak. Itt létesítettek egy előretolt táborn, ahonnan augusztus 20-án indultak a 2900 m magas Mount Sztálin megmászására. Egy hosszan elnyúló gleccser tette lehetővé a mászást a kétágú hegy meredek jégfalának lábáig. Egy hosszú gerincen, nem túlságosan nehéz mászással érték el a délkeleti csúcsot, amelynek magasságát az eszközölt mérésekkel 2900 méterben állapították meg. Visszaereszkedve, a két csúcs közötti nyeregben, megállapították, hogy a másik csúcs megmászása innen nem okozhat nagyobb nehézséget, és késő délutánra valóban el is érték a csaknem ugyanolyan magas északnyugati csúcsot.

A Mount Sztálin sikeres megmászása olyan örömet és lelkesedést keltett az expedíció tagjaiban, hogy a következő két napon még négy 2600 m fölötti első mászást hajtottak végre és ezzel eredményük 13 első mászásra emelkedett öt hét alatt.

Azóta itt újabb hegymászó-csoportok nem jártak. Ez idő szerint még 45/2500 méteren felüli és 9/2800 méteren felüli hegy vár feltárássra a Wokkpach-völgyben. Ettől nyugatra, a szomszédos Racing River völgyében ennél lényegesen több hegycsúcs feltáratlan, köztük a 3200 m magas Mount Churchill és a Mount Roosevelt.

Die Alpen

AHOL A HÍRES KARÁCSONYI ÉNEK SZÜLETETT

Salzburg közelében, az Inn és Salzach egyesülésénél Hochburg-ban a templom falán felirat hirdeti, hogy 1787-ben ebben a faluban született egy szegény takács gyermekeként Franz Xaver Gruber a közmert „Stille Nacht, heilige Nacht” a legnépszerűbb karácsonyi ének szerzője. Ebben a kis falusi templomban Gruber már gyermekkorában feltűnést keltett orgonajátékával.

A falutól 6 kilométerre fekszik Burghausen. A középkori kisváros karvezetője Hartdobler, nyújtotta a fiatalnak az első zenei képzést. Innen került Gruber a Salzach melletti Iberndorfba tanítónak és a Nikolaus-templomban az orgonista szerepét töltötte be... Joseph Mohr segítségével 1818-ban azt indítványozta Grubernak, hogy komponáljanak közösen egy karácsonyi éneket. A dal szövegét Mohr írta és Gruber zenésítette meg. A „Stille Nacht, heilige Nacht” 1818. december 25-én hangzott fel először a Nikolauskirche kórusán, ahol Mohr énekelte a tenor, Gruber a basszus szólamot és a templom kórusa ismételte a vég sorokat. A kis templom újratartás közönsége nem sejtet-

te, hogy elindult világhódító útjára a karácsonyi ének.

Gruber szülőházát 1928-ban lebontották. Első zenei kísérleteinek hangszere, a hochburgi orgona, ugyancsak átadta a helyét az 1963-ban készült Franz-Xaver-Gruber emlékkorgonának. A Nikolauskirche is eltűnt és eredeti helyén a Gruber-Mohr emlékkápolna áll.

Négy bátor lengyel mérész vállalkozásra készül: hazai gyártmányú, összehajtható gumicsónakon akarnak átkelni a Magellán-szoroson. Az expedíció előkészületei már hónapok óta folynak. Vezetője Bronislaw Siadek földrajztudós, Jerzy Knabe mérnök, Jerzy Bakowski filmoperatőr és Tadeusz Adrusiewicz geológus.

Az expedíció vezetője és Knabe mérnök nem kezdő az ilyenféle utazásokban: ök ketten — három más vállalkozó szellemű honfitársukkal együtt, — néhány éve a Smialy (Merész) nevű jachton körülhajózták a Földet, megismerték a világtegek hajóútjait, szépségeit és veszélyeit. Adrusiewicz geológus szintén a Smialy legénységéhez tartozott, fel is készült az útra, de csak tartalék maradt, nem került a „válogatottak” közé.

A lengyelek egyébként szenvedélyes világjárók, és tragikusan viharos történelmi múltjuk következtében a világ minden részében bőségesen találnak honfitársakra. A „gumikajakon a Magellán-szoroson át” vállalkozás résztvevőit is hasonló törekvések vezetik, de ugyanakkor filmfelvételeket is készítenek a Magellán-szoros festői öbleiről és fjordjairól, tudományos méréseket, vizsgálatokat végeznek.

Természetesen van kereskedelmi jellege is a vállalkozásnak, hírverést csinálnak a lengyel gyártmányú gumihajóknak, sportcikkeknek.

Sherlock Holmes, világhírű detektív kalandjainak egy része Svájcban játszódik le. Nemrégben Conan Doyle tiszteletére „Sherlock Holmes nyomában” címmel turistautat rendeztek. Az utazáson az angliai és az amerikai Sherlock Holmes-klubok tagjai vettek részt, s a „hivők” ez alkalommal az 1890-es évek divatos öltözékeit vették fel. A túra Genf-ből, számos városban és kantonon át Davosig tartott. Az egyik történet szerint ugyanis Sherlock Holmes apja volt az, aki a sielést divattá tette éppen ezen az ismert sporthelyen. A résztvevők ellátogattak Luzernbe is, ahol Svájc egyik legszebb kastélyában megtekintették a Sherlock Holmes-umot és találkoztak Adrian Conan Doyle-vel, az elhunyt író fiával.

Petros Klouthas, 26 éves görög fiatalember elhatározta, hogy kis kétvitortás-csónakkal, megfelelő régi élelmiszerekkel, tejjel és vízzel felszerelve, megisméli Odüsszeusz 3500 év előtti útját. Odüsszeusz, a hősköltemény szerint 10 évig kóborolt a Földközi-tengeren, míg visszatért Penelopéhoz. A korszerű Odüsszeusz természetesen nem rendelkezik ennyi idővel, csupán 3 hónapi szabadságot kapott. Ezért ilyen rövid idő alatt akarja bejárni mindazokat a helyeket, szigeteket és partokat, amelyeket „elődje” meglátogatott.

Petros Firenzéből indul útnak, s nem kétséges, őt is várja egy Penelope.

Egy mexikói régészcsoportholula helység közelében, nem messze Pueblótól, megtalálta a világ legnagyobb piramisának föld alatt rejtőz talapzatát. Az alapel hossza 360 méter (az egyiptomi Cheops piramisé 227 méter).

Eddig úgy tudták, hogy az állatok közül a jegesmedve bírja legjobban a hideget. Még a 80 fokos fagyot is tűri. Kiderült azonban, hogy a kacsák és a libák 110 fokos fagyot is elviselnek.

Albert McDonald brit régész szerint, Nagy Sándor sírjának valahol Nyugat-Egyiptomban, a Siva-oázis közelében, Ammon óegyiptomi isten temploma mellett kell lennie. Élete végén, ebben a templomban koronázták a hatalmas birodalom királyává. Akkor rendelkezett el, hogy ott is temessék el.

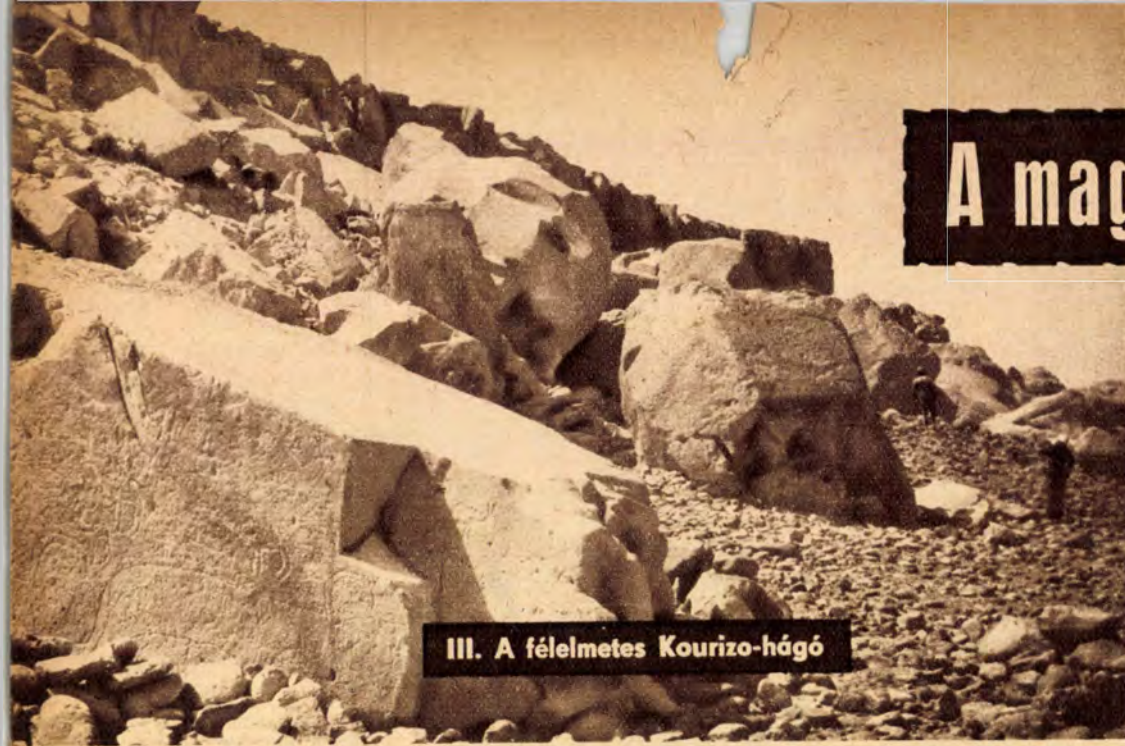
IDEJÉBEN GONDOLJON A NYÁRRÁ

Camping cikkek választéka várja!

ÁRUHÁZAKBAN, SPORTBOLTOKBAN, ILLATSZERBOLTOKBAN

ORSZÁGOS
GUMIIPARI
VÁLLALAT

III. A félelmetes Kourizo-hágó

Mikor még javában készüldtünk afrikai utazásunkra, sokan érdeklődtek, mi az oka, hogy éppen a Szahara felkeresését tűztük magunk elé célul? Ezek a kérdések a sivatagról alkotott helytelen elképzelésből fakadtak.

MILYEN IS A SIVATAG?

A sivatagi tájak a legtöbb ember képzeletében úgy élnek, mint tikkasztó forróság, végeláthatatlan homokbuckák és az időnként feltámadó homokviharak területei. Úgy vélik, hogy a kopárság és szárazság örökös egyhangúságában csak az oázisok zöld palmaerdeje jelent némi változatosságot. Mindez csak részben igaz. A sivatagnak megszámlálhatatlan szebbnél szebb változata létezik, és ezek megismeréséért érdemes vállalni a vidékek felkeresésével járó nehézségeket és veszélyeket.

Már tíz napja küszködünk Dél-Líbiában a Szahara akadályaival, és mögöttünk volt egy 3000 km-es dél-algériai út is, amikor végre elmondhattuk, hogy végre kezd kialakulni bennünk a valóságot megközelítő elképzelés a sivatagi táj és élet sokrétűségéről. Csak több ezer kilométeres út megtétele után győződhattünk meg végérvényesen arról, hogy a sivatagi felszint nem mindenütt borítja homok. Sőt! Sokkal gyakoribbak a szerrirak és hammadák, amikor kisebb kő- vagy kavicsdarabok, illetve borotvaéles szikla-

tömbök hevernek mindenfelé, látszólag a legnagyobb összevisszaságban. A Föld e legkiterjedtebb sivatagjának csak alig több mint egynegyed részén található homok.

A sivatagi táj sokféleségét nemcsak a felszínen található törmelékanyagok különbségei okozzák, de a sivatag domborzata is változatos. Egyedül a szerrir területek egyhangúak. Kétháromszáz kilométeres távolságot is megtehetünk ezeken a kavics-síkságokon anélkül, hogy említeni való formát látnánk, de aztán mint a tengerből kiemelkedő sziget, megjelenik a távolban egy-egy hegyvonulat sötétlő sziklatömbje, egy-egy plató meredek partfala. Hozzánk érkezve, nagy zóttynésekkel kapaszkodhat fel autónk a magaslatra, vagy ereszkedhet le a mélybe. A hegyek és platók sziklái a legkülönbözőbb színárnyalatokban tündökölnék. Néhol vörösek vastartalmuk miatt, másutt barnás-feketén fénylenek a mangános bekérgeződéstől, a mészkőterületeken fehéren vakítanak.

A mélyebben fekvő vidékeken és a hegyek szelvényében rikítóan sárga dombvonulatok tűnnek fel: homokdűnék és barkánok terpeszkednek ott, újabb látványosságot és akadályt jelentve. A sűrítő szél csipkésre fodrozza felszínüket és állandó mozgásra kényszeríti őket. A dűnék meredek homlokfalukat előre-feszítve, a barkánok kitárt karjaikat tapogatózóan kinyújtva vándorolnak az

uralkodó szél irányába, homoktömegük kíméletlenül elborít mindent, ami útjukba kerül.

A sivatagi táj fontos alkotóelemei még az időszakos vízfolyások: a vádik völgyei. Legtöbbször mély, szakadékszerű árkok. Medrüket homok tölti ki, melybe óriási sziklatömbök, kisebb-nagyobb kavicsdarabok ágyazódnak be. Néha évekig, esetleg évtizedekig szárazak, mígnem egyetlen felhőszakadás víztömege zúgva hömpölyög le rajtuk, elsöpörve minden akadályt. A víz, valamint a görgetett szikla- és kődarabok hihetetlen pusztításra képesek,

azonban a zápor elmúlásával minden gyorsan elcsendesül. A nedvesség hatására kiszárad a föld, a végül is a völgy teljesen kiszárad. A perzselő napsugarak szétrepesztik a sziklatömböket, a szél felborzolja a meder homok-kitöltését és talán tíz esztendő is eltelik, míg újabb eső zúdul e vidékre.

A hammadák sziklatömbjei, a homokterületek dűnei és barkánjai, valamint az időszakos vízfolyások szakadékvölgyei nemegyszer leküzdhetetlen akadályt jelentettek autónknak. Sokszor órákig kerestük egy-egy vádi partfalánál a leereszkedésre alkalmas helyet: vállainkat nekifeszítve billentettünk arrébb egy-egy szikladarabot a hammadákon, hogy átevíckéljünk a kötömbök közt: puhára leeresztett autógumikkal merészkedtünk rá a dűnek és barkánok laza felszínére, attól rettegve, hogy tengelyig elsüllyedünk a mély homokba. Néha 5–8 kilométert tudtunk csak ilyen körülmények közt naponta előrehaladni.

Afrika-expedíció útja

AZ ÉGHAJLAT

Sokat kellett szenvednünk az éghajlat szeszélyeitől is. Az éjszakai órák kellemes hűvössége után rohamosan emelkedett a levegő hőmérséklete és már a kora délelőtti órákban elérte a 40°-ot, délben pedig általában 46°–48° körül állapodott meg a hőmérő higanyszála. Itt, a Ráktérítő környéki területek nyári évszakában igen magasán delel a Nap, sugarai csaknem merőlegesen érik a felszínt, az árnyékok minimálisra zsugorodnak. Nemigen lehetett találni hűs helyet, ahová elmenekülhettünk volna a perzselő Nap elől. A déli órákban autónk ponyvája alatt is elviselhetlenné vált a hőség: gyakran még az 52°-ot is meghaladta. Valósággal kimenekültünk a kocsiból és a kerekek közé mászva, az autó alatt kerestünk piheésre alkalmas helyet. Itt viszont a szél által behordott tűzforró homokszemek keserítették meg a déli szieszta óráit.

A nagy melegben megnövekedett testünk párolgása is. A bőrfelületen megjelenő izzadságcseppek pillanatok alatt felszáradtak, nyomukban vékony sós réteg képződött, a bőr megrepedezett. Önkéntelenül is megnyaltuk cserepes, sós ajkunkat, és hamarosan sajgó sebek és daganatok borították szájunk szélét.

A meleg csökkentette étvágyunkat is. Hajnalban és este fogyasztottunk csak néhány falatot. Napközben a felmelegedett vízkészletet kortyolgattuk, amellyel igen takarékosan kellett bánni és már a harmadik sivatagi nap eltelte után elővigyázatosságból lemondtunk a mosdás és borotválkozás örömeiről.

Nagy erőfeszítésünkbe került az is, hogy napi munkafeladatainkat elvégezzük. Rendszeresen mérjük a levegő hőmérsékletét és páratartalmát, a szél erősségét és irányát, mintákat vettünk a sivatag felszínéről, sőt egyméteres mélységből is. A kutatóárkok ásása sokszor olyan kimerültséget okozott, amely otthon csak egy teljes napi fizikai munka után

érez az ember. Adatainkat és megfigyeléseinket azonnal jegyzetfüzetünkben rögzítettük, mert a meleg, emlékezetünkre is káros hatással volt.

ÁTKELÉS A HÁGÓN

Időközben átléptük a csádi-libiai határt. Hogy ez az esemény mikor zajlott le, magunk sem tudtuk pontosan megállapítani, hiszen a sivatagban a határokat semmi sem jelzi. Útunk egyik legnehezebb szakaszához közeledtünk. Már az oázisokban is értesültünk arról és Klitzsch geológus jegyzeteiben is olvashattuk, hogy a *Tibeszi-hegység* elérésének legfőbb akadályát a *Kourizo-hágón* való átkelés jelenti. Tizenketedik sivatagi napunk délutánján pillantottuk meg azt a hegyláncot, amely elzárta továbbhaladásunk útját. Már egészen közelében jártunk, amikor hirtelen ránk szakadt az este és így másnapra halasztottuk a terep szemrevételezését.

Az éjszakát nyugtalanul töltöttük, a virradat valamennyiünket talpon talált. Egyetlen veszíteni való percünk sem volt, ha alaposan fel akartunk készülni az átkelésre. Amennyire csak lehetett, megközelítettük a hegységet. Csipkés sziklafal képe bontakozott ki előttünk, amelyen mindősze egyetlen, messziről is jól észrevehető szakadékvölgy vezetett keresztül. Mindenfelől keréknyomok tűntek fel, láthatóan valamennyi a keskeny sziklaszorost vette célba: a 40–50 km-es szélességben szeretekacsázó autónyomok itt a hágónál összesűrűsödni kényszerültek.

Amikor a hegyvonulat közvetlen közelébe érkeztünk, lehangoló kép tárult elénk. A hágó bejáratát hatalmas homokdűnék torlaszolták el, megkerülni őket nem lehetett. A homokhegylánc két vége a sziklafalhoz símult és így jóformán megközelíthetetlené tette a továbbvezető utat. A

homok szélénél leálltunk, gunkhoz tértünk, munkához láttunk. Valahogyan meg kellett kísérelnünk az átjutást, hiszen már fő célunk: a *Tibeszi-hegység* kapujánál álltunk.

Elsőnek lengyel barátunk, *Dobek* ugrott le a kocsiról és felkapaszkodott a homoklejtőn. Helyenként csaknem térdig süppedt a laza homokba, de végül is a dombtetőn volt, ahonnan jól áttekinthette a terepet.

Nézzétek — kiáltotta rémülten felénk. Mi is utána másztunk. Lihegve értünk melléje és megláthattuk a homokhegyek titkát. Mintegy húsz vagy huszonöt gépkocsi roncsát pillantottuk meg, mindegyikük mélyen a homokba süppedt. Három évtized sikertelen átkelési kísérleteinek eredménye volt ez. A sivatag könyörtelenül elnyelte hivatlan látogatóit és ily távol a lakott helyektől sem ember, sem gép erőfeszítése nem volt képes kiszabadítani a foglyokat a dűnék öleléséből. Az örökké száraz levegő és a homok megőrizte az egykori tragédiák bizonyítékait. A fénylő, rozsdátlan roncsok mint kísértetek meredtek ránk. Ez volt az autók réme, a félelmetes *Kourizo-hágó!*

Némán, döbbenet szemléltük ezt a hátborzongató látványt. Mi lesz, ha mi is póruljárt elődeink sorsára jutunk? Akkor csak egy véletlenül erre vetődő autó mentheti meg életünket a sivatag reánk leselkedő borzalmaiktól.

A roncsok közt egy táblát pillantottam meg. Bizakodva indultam feléje, hát ha valami útbaigazítást ad az átkelésre vonatkozóan. Olasz nyelvű feliratot beűzhettem ki: „Buona fortuna” — olvastam reményt vesztetten a tábláról.

Mikor a megdöbbenés első percei után végre ma-

gunkhoz tértünk, munkához láttunk. Valahogyan meg kellett kísérelnünk az átjutást, hiszen már fő célunk: a *Tibeszi-hegység* kapujánál álltunk.

Próbálgattuk a homok szerkezetét. Néhol térdig süppedtek lábaink, másutt könnyedén lépdelhettünk a keményebb, tömörebb felszínen. Ezeket a részeket igyekeztünk megtalálni, rajtuk megpróbálhattuk az átjutást. Egész napunk a terep felderítésével telt el, végül sikerült kitűznünk az áthajtási útvonalat. A homokra helyezett cipők és ruhadarabok jelezték az irányt.

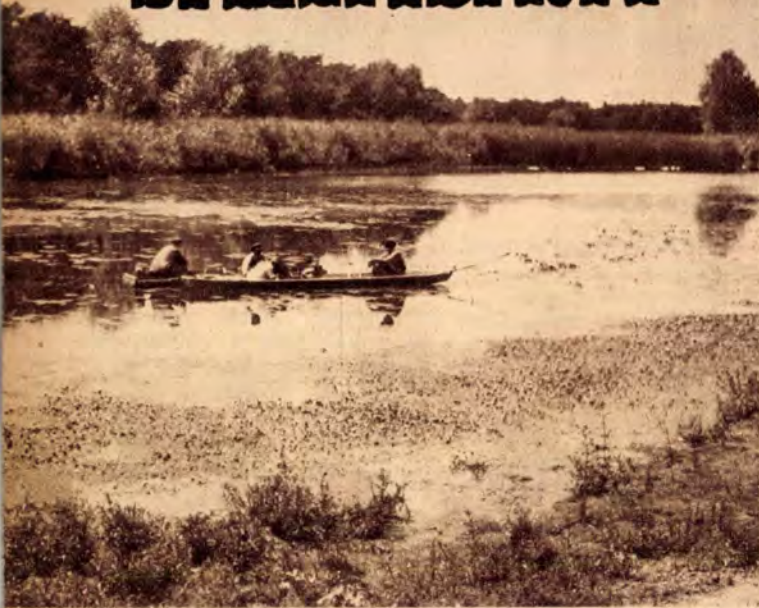
Másnap hajnalban siteregve eresztettük ki a levegőt az autógumikból, a motor felzúgott, a koci nekilendült. Mi csak távolból, gyúlogosan követtük, saját súlyunkkal is csökkentve a terhet. Feszülten figyeltünk minden hangra és minden mozdulásra. A kerekek csigalassúsággal, időnként nagyokat rántva kapaszkodtak fel a homoklejtőn.

A másodpercek óráknak tündek, a motorzúgás dübörgéssé erősödött. A koci egyre jobban megközelítette a homokhegy csúcsát. Már csak néhány méter, és végül is a legmagasabb ponton túljutva, autónk egyre nagyobb sebességre kapcsolva leereszkedett a homokhegy túlsó oldalán. Még egy utolsó akadály állta utunkat: nyolc méter magas barkán terpeszkedett előttünk. Átjutni rajta gyerekjátéknak tűnt az előző 50 m-es magaslathoz képest.

Ez is sikerült. Kocsink befordult a szűk sziklaszorosba: legyőztük a homokot, nyitva állt előttünk az út egészen a *Tibeszi-hegység*ig!...

Martinovits Sándor

SZENKE VIZE BALLADÁJA

Penyige három dologról nevezetes a múltból. Mánd felé eső részén — amerre az út Kölcsey és Móricz szülőföldjére visz — áll egy lapály. Neve Sillyedés. A monda szerint egy gazdag ember saját magára mondott átká megfogant és mivel elszántotta a szomszéd földjét, az ember a földjével együtt elsüllyedt. Tompa Mihály is megírta Süllyedés című versében.

A templomkertben alusza örök álmát Leőwey Klára édesanyja, akihez 1856-ban, öt éves várfogsá-

ga kitöltése után hazajött Kufsteinből a magyar lánynevelésnek Teleki Blanka melletti másik nagy nőalakja és itt tanított.

A harmadik a Szenke patak, amely a falu mellett egészen bekanyarodik az utca egyik oldalára és tóvá szélesedik. Egy 63 előtti hétfő reggelen, 1905 május nyolcadikán reggel itt akart átmenni az urasági ladikon búzát tisztítani 14 falusi lány napszámba és egy epilepsziás ember, akit Erdei Györgynek hívtak. Egy öregasszony evezett velük, a csónak a sok embertől a

pereméig belemerült a vízbe. A lányok féltek az epilepsziás embertől és a csónak egyik végébe húzódtak. Az ember valamelyikük felé kapott, megriadtak, a csónak felborult, valamenynyien a vízbe estek. Kilenc lány belefutott a mély vízbe.

Az esetről fennmaradt egy szép históriás ének is, melyet Penyigén és környékén mindenki ismer. Egy része így hangzik:

Szatmár megye Penyige
községbe.
Kilenc kislány belefutott a vízbe.
Beleültek a hajó orrába.
Elmerültek a Szenke
hajzába.

Általában három strófáját éneklük a fonóban, lekvárfőzés mellett a dalnak arra a dallamra, hogy: "Túr a disznó, ha a gyepre hajtják." Most, hogy megjelenik a szatmári irodalmi emlékek képeskönyve, tizenhárom strófa díszíti a Szenke vizéről készült címképet. A tíz elveszett strófa megkerülésének története annyira érdekes, hogy érdemes vele foglalkozni, mert mély betekintést enged a még ma is élő régi szatmári szokások és hagyományok világába.

Honnan ered a dal? — ezt kutatta dr. Erdész Sándor, a nyíregyházi múzeum néprajzkutatója. A fiatal néprajztudós nagy gyakorlata van már ebben. Most jelent meg két hatalmas kötetben az az ezernél több meséből álló gyűjteménye, amit a leggazdagabb „mesefának”, Ány Lajosnak ajkáról gyűjtött magnetofon-szalagra. Rész

vett dr. Erdész a másik nagy szabolcsi mesemondó, Fedics Mihály emlékszóbjának október 2-iki felavatásán is, ahol dr. Ortutay Gyula volt az előadó az aporligeti művelődésházban.

Kikérdezte tehát sorban a falu lakosait. Az öt megmenekült kislány közül még él a 83 éves Bodnár Irma, aki elmondta, hogy édesapja, Bodnár János a nagy kiabálásra beúszott és először két, aztán ismét két kislányt kihúzott, aztán még egyet, de többet nem talált. Saját Mária nevű lánya is ott fulladt.

Kormány Margit pedagógus megtalálta egy másik megmenekült lány, Bodnár Endréné saját írású énekeskönyvében a tizenhárom strófás változatot, melyből csak egy sor hiányzik. Honnan másolta? Úgy emlékezett, hogy nyomtatásban árulta és énekelte a fehérgyarmati vak koldus.

Igenám, de a néprajzos mindent tud arról a vak koldusról. Albók Gyulának hívták, 1877-ben született, műszerész volt és légtornász. Amikor 1922-ben megvakult mindkét szemére, a vásárokat kezdte járni és nem koldult, hanem nyomtatott „históriás énekeket” énekelte, a nyomtatott szöveget pedig árulta. Mindig a helybeli eseményekről. Albók azonban nem írhatta a Szenke vize balladáját, mert azt már a szerencsétlenség nyarán énekeltek a vásárokon, akkor pedig még a műszerész-légtornász nem foglalkozott ilyesmivel. Különben is csak a saját énekeit énekelte és árulta.

Dr. Erdész Sándor számbavette azt az öt históriás énekgyártót (ilyenek még ma is élnek Szatmárban), akik a század első éveiben működtek. Ferkó András, Szedlák János, Szilvási Gusztáv, Szilvási József vagy Szücs József írta a Szenke vize balladáját.

Itt tart jelenleg a kutatás. Képünk azon a helyen készült, ahol a szerencsétlenség történt. Még a csónak is ott jár, ahol a penyigei lányok ladikja befordult a vízbe.

Fiatal és idős turisták Ha Szatmárban jártok, tanuljátok meg a históriás énekeket és tiszteljétek meg azzal a tájat, hogy este a tábornoknál elénekeltek. Penyige szép határában a Szenke vize balladáját.

(-gesztelyi-)

**AZ ORSZÁG MINDEN TÁJÁRÓL
AZ ORSZÁG MINDEN TÁJÁRA
szállít**

**KÉPES LEVELEZŐLAPOT
a KÉPESLAP SZAKBOLT,**

**túrára, városnézésre ne
induljon anziksz-kártya
nélkül!**

GYÜJTENI IS ÉRDEMES!

**cím: Budapest, VI.,
Népköztársaság utja 42.**

Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, Budapest

Ára: 1,50 Ft

OFFSET-NYOMDA, BUDAPEST

AZ ERDŐMŰVELÉS MAGYARORSZÁGON

Ősi tapasztalat szerint az erdőben a fák „maguktól nőnek”. Nem kell tehát az embernek beavatkoznia azért, hogy a kivágott erdő helyén új nőhessen. Ez nem teljesen így van, egyrészt a kivágott erdő helyén eleinte többnyire bokrok nőnek, és ha befásul is, előfordul, hogy az új erdő nem ér annyit, mint az előző. Ezek a felismerések már korán rávezették az embereket, hogy a fák kivágása után az új erdő fejlődését elősegítsék időben.

A faültetés ősrégi tevékenység. Az emberek először valószínűleg gyümölcsfákat ültettek. A gyümölcsöt termő fák hasznos voltára már korán felfigyeltek és az erdők kivágásánál ezeket rendszerint meghagyták. Ez magyarázza például azt, hogy Magyarországon az Árpád-házi királyok korából származó határleírásokban nagyon sok erdei gyümölcsfáról olvasunk, amelyek határfák gyanánt is szolgálták.

A mesterséges erdőtelepítés első közép-európai adata 1262-ből való. Ez a Pozsony megyei Árki nevű erdőről szól, amelynek 15 holdnyi faállománya „emberi kézzel vetett makkból” származott. Mivel ebben a korban az ilyen eljárás újszólván példa nélküli való, ezért felmerül az adat hitelességének a kérdése is. A makkvetés emlékét fenntartó oklevél alakilag hiteles, tartalmilag pedig általában elfogadják, mert az állattenyésztés szempontjából ebben az időben oly jelentős makktermő erdők nagy becsben álltak.

Németországban egy évszázaddal később nagy híre tettek szert a nürnbergi fenyőmagvetők. Az első ilyen adat 1368-ból való. Részletesen kidolgozták a magpergetés, magtárolás és az erdősítés céljából való magvetés módját. Ennek messze földön híre ment, és eljárásukat sokfelé utánozták. Valószínű, hogy Magyarországon is, amiről a továbbiakban még szó lesz.

Az a körülmény, hogy nálunk ezekből az évszázadokból alig akad egy-két adat erdei fák ültetésére és erdőápolásra, nem jelenti azt, hogy ilyen tevékenység egyáltalán nem fordult volna elő. Inkább azzal magyarázható, hogy legtöbbször nem volt ok annak feljegyzésére. A birtokleírásoknál többször előforduló faültetvények (arbustum) valószínűleg többnyire gyümölcsfaültetvényeket jelentettek. Ezek az arbustumok talán még a régi római szőlőkultúra hagyományai szerint készültek, amely szerint ugyanis a szőlőket faültetéssel kellett kombinálni. A szőlők ezekre a fákra futottak fel és lugasokat képeztek a régi Itáliában. Egy Szepes megyei birtokról szóló, az 1400. évből származó oklevél emlékezik meg gyümölcsfáknak és egyéb ültetett fáknak a kivágásáról. A gyümölcsfáknál megszokott faültetést tehát az emberek kezdték alkalmazni más fák ültetésére is. Az ilyen faültetéseknek különböző céljai lehettek. A már említett maktkermelésen kívül (tulajdonképpen a makk is gyümölcsnek számított) nagy szerepük volt a földbirtokokat egymástól elvá-

lasztó határok kijelölésénél a határfáknak. Ezek élőfák voltak, amelyeknek törzsébe jelet, (legtöbbször keresztet) karcoltak. Ha nem volt a határon fa, akkor kő, földhányás jelezte a határt. Előfordult azonban olyan is, hogy hársfát meg bükkfát ültettek határmegjelölés céljára.

Másik cél lehetett a parokosítás. Az 1400-as években egyes földesurak kúriáit már valószínűleg ilyen erdősítések vették körül. A budai vár oldalában is egykor fenyőerdő állott, amelynek őseit talán még Mátyás király létesítette. Ezt a feltevést támasztja alá az a körülmény is, hogy 1485-ben Nürnbergből 20 véka fenyőmagot küldtek Budára. A nürnbergi híres kereskedőcsalád, a Haller-ek egyes tagjai Budán éltek. Wilhelm Haller 1480-ban Mátyás király tanácsosa lett, 1481-ben pedig Ruprecht Hallerről olvasunk, aki mint budai polgár szerepel, és az előbb említett testvére volt. Apjuk 1485-ben kapott engedélyt a nürnbergi városi tanácstól arra, hogy fiának az említett mennyiségű fenyőmagot Budára küldje. Mindez azt sejteti, hogy a nürnbergi fenyőmagvetők híre és magvetési módszerei hozzánk is eljutottak.

Nemcsak fenyőfát ültettek azonban ebben az időben Magyarországon, hanem — mint azt egy 1486-ból származó oklevél is igazolja — fűzfákat is. Szobi Péter fia, Mihály, a birtokában levő Teke mezőváros polgárai részére megengedte, hogy halastavakat lé-

tesítsenek és, hogy halastavai körül fűzfákat ültessenek.

Természetesen nemcsak az ültetés fontos, nemcsak ezáltal lehet megvetni egy erdő alapjait. Védekezni kell sokszor az elbokrosodás ellen, vagy a kevésbé értékes, de nagyobb növekedési eréllyel rendelkező fák túltengése ellen. Bár ez modern erdőművelési elvnek tűnik, de nem lehetett ismeretlen a régiak előtt sem. Ezt bizonyítja a győri káptalannak az az 1418-ból származó bizonyáglevelé, amely a rábaközi Felerdővel kapcsolatban azt írja Vásárosfalvi Osl-ról és Herbortról, hogy azok az elpusztított és cserjéssé vált erdőt újonnan jó fákkal felnevelték és minden erejükkel megvédelmezték.

A következő évszázadok a török elleni küzdelemmel teltek el, az ország gazdasági fejlődése visszaesett, erdősítésekről nem tudósít oklevél. Az erdőgazdálkodás terén újszólván csak az észak-magyarországi bányavidéken történt előrehaladás. A török pusztítás nyomán az Alföld mindjobban erdőtlenné vált, úgy, hogy a török kiűzése után egyik legfontosabb feladat éppen az erdő ültetése lett. Tulajdonképpen itt indulnak meg a XVIII. század elején az első gazdasági méretekben is jelentős erdősítések.

Dr. Csöre Pál

TURISTÁK KÖNYVÉSPOLCA

A Panorama sorozat legutóbbi kötete (Lindner László műve) nagy sikerre számíthat a külföldre utazó turisták körében. Címe: *Drezda, Lipcse, Szász-Svájc*. Ez a terület a Német Demokratikus Köztársaság déli része, melyet egyre nagyobb számban keresnek fel a magyarok. A könyvecske (mindössze 20 Ft) bemutatja Szász-Svájc hegyeit-völgyeit, a múkincsekről híres Drezdát és a 800 éves vásárvárost Lipsécet. Közben a környék kirándulási lehetőségeit ismerteti, s felhívja figyelmét olyan helyekre, melyeket megtekintésre javasol.

HA LAPUNK MEGNYERTE TETSZÉSÉT
HÍVJA FEL RÁ MÁSOK FIGYELMÉT IS!

ELŐFIZETHETŐ MINDEN
POSTAHIVATALBAN

JÁRTAK-E MÁR A MALJOVICÁN?

„Jártak már a Maljovica-csúcson? Ismerik a Rila hegységet? Ha nem, akkor nem is lehet elképzelésük egy hegység szépségéről!”

„Vannak nagyobb és magasabb hegységek, de Maljovica és Rila a síelők és a turisták paradicsoma. Amikor a városokat vastag köd- és füsttakaró borítja be, és az emberek orruk hegyéig beburkolóznak, — számtalan téli sportot kedvelő ember jön fel a Maljovicára.

Ezen a mesebeli környéken nemrég még csak egy alacsony kis kunyhó, a „Maljovica” létezett. Az első fogadósok — gúnynevük Sajaka (nyúl) volt — heteken át vártak egy-egy bátor hegyász látogatására, aki természetesen gyalog jött és hozott magával nagy hátizsákot, mely tele volt az ott tartózkodáshoz szükséges élelemmel.

A „Maljovica komplexum” — amely több szállodából és turistaházból áll — egy hajdani gleccser mély völgyében fekszik, többszáz éves lucfenyőerdő szélén, mely a Rila-hegység lejtőit borítja. A völgy fölött a Maljovica-csúcs őrködik.

A nap erősen süt, a vezetők óvatosságra és türelemre intenek — hamarosan mindenki csokoládé-színű lesz. Az első két-három napot aklimatizálódásra kell használni. Az embereknek, akik a mélyebben fekvő és füstös városokból jöttek, először hozzá kell szokniuk a magassághoz, és az erős

levegőhöz, így bírják csak a kirándulásokat a 2700 méternél magasabb csúcsokra és a hegyi kunyhókhoz.

A turisták az első napokat a szálloda közelében lévő gyakorlóterepen töltik. Minthogy itt két lift is van, mesterek és kezdők egyaránt annyi lesiklást végezhetnek, ahányat csak akarnak. A türelmetlenebbek felmászhatnak a „Maljovica” kunyhóig, mely csak 30–40 perc távolságra van. A mostani kunyhó nagyobb, mint a régi volt, és villanyvilágítás is van benne. A kályhában gyökérfák égnek, herbatea illatozik, és a kunyhó gazdája szívéllyesen tálalja a bablevest. Viszont a kunyhótól való lesiklás megéri a fátalalmait.

A naptól és a síeléstől elfáradtakat a szállodában meleg zuhany, jó koszt, és a kényelmes ágy várja. De kevesen kerülnek „tisztességes” időben ágyba. Vannak akik a kandallóhoz húzódnak egy kis gitározás és dalolgatás kedvéért, mások a „Sisarka” (Fenyőtoboz) nevű bárba mennek. Itt ismerik meg a Szlivovát és Masztikát. Kemény fatönkön ülnek, vörösborral teli poharakat emelgetnek.

Az első kirándulások feledhetetlen élményt nyúj-

Útban a Szlijat
Sab felé

Nap és hó csalogatja
az embert a szabadba

tanak. Az „Orlovec” kunyhóhoz vezető három órás túra az elővizsga. Aki itt megállta a helyét, az részt vehet nehezebben is. Az alpinista az éjszakát a kunyhóban tölti, hogy másnap megmászassa a Lovnica — s Orlovec csúcsokat és néhány csodálatos

órát töltsön el a hófödte hegyvilágban. A kis menedékházban töltött éjszaka is feledhetetlen. Szél rázza az ablakot, az olajkályha duruzsol és mentől hidegebb van odakint, annál kellemesebb a zubogó teáskanna mellett az asztalnál.

A turisták a következő napokban rendszerint a Maljovica-csúcs megmászására vállalkoznak. A négyórás erőfeszítés után az ember úgy érzi, hogy a világot felülről látja. Lábánál mélységek tátonganak és sziklafalak merednek a magasba. A tekintet elsiklik a Damga, Szlijat Sab, Orlovec és a Kупenite csúcs fölé. És a távolban felkődlik a Muszala hatalmas tömege, a Rila-hegység legmagasabb csúcsa (2925 m).

Ha egy csoport elutazáshoz készülődik, összekötözik a síléceket, becsomagolják a hátizsákot és a vendégkönyvbe pedig a következőket írják be: „Egyik szemünk sír, a másik nevet, amikor a Maljovicától búcsúzunk... a nevetés a feledhetetlen rilai napok emlékének szól, a sírás pedig annak, hogy ezek a napok sajnos meg voltak számlálva.”

A NEVETÉS FELÉGE SZÉGE

Ismerte, vagy tud jobbat? Küldje be a Turista szerkesztőségbe. A legjobb turistaviccet, adomát, vagy anekdotát közöljük és pénzjutalomban részesítjük.

A HÓNAP VICCE

Egy nagyobb turistaházban, ahol kiszolgálás is van, az egyik vendég kéri a panaszkönyvet. A pincér készségesen odaviszi neki, mire az atyafi beírja a neki nemtetsző dolgot. Az így beírt panaszkönyvet átadja a pincérnek és megkérdezi:

— Mondja kérem egyáltalán elolvassa valaki a beírásokat? Mire a pincér így válaszol: hogyné kérem, néha percekig röhögünk rajta.

Szigeti János
Budapest, XIII.,
Tahi u. 40/a. III. 6.

A Tanácsköztársaság 50 éves évfordulójának tiszteletére a szakosztályok Budapestről és vidékről nagy számban jelezték részvételüket. Az április 13-án sora kerülő Vöröskői emléktúrára MÁVAUT, MAHART és BKV különjáratok szállítják a részt vevőket oda és vissza. Reméljük, szakosztályaink minél nagyobb számban részt vesznek a jubileumi túrán.

A Nógrádmegyei szövetség idén február 16-án az Eresztvényi turistaházban rendezte meg a tájékozódófutók elméleti versenyét. Előtte való napon került megrendezésre a megyei munkaértekezlet, melyen a járási szövetségek és a szakosztályok vezetői vettek nagy számban részt.

Az újpestiek hiradója Bánk község szép környékére hívja fel a figyelmet. 16 holdas nagyságú tó mellett jó levegőjű, szép erdőkkel övezett terület, mely pihenésre, fürdésre, horgá-

szásra, a dombon táborozásra alkalmas. A tó partján modern étterem áll rendelkezésre. A Hazai Pámtszöv. Gyár szakosztálya itt tartotta 96 fővel évi beszámoló közgyűlést.

Az újpestiek észrevételtettek a Frank-hegyi turistaházban tapasztalt pénzben kártyázó törzsvendégekre, kik elfoglalják mások elől a helyet.

Kiss Péter (XIV., Erzsébet királyné u. 28.) olvasónk Szécsényben járva, felkereste azt a helyet, ahol a jelentőségteljes országgyűlést tartották a Rákóczi szabadságharc idején. A látottak nagyon megdöbbentették. Véleménye szerint, műemlékekben szegény hazánkban nagyobb megbecsülést érdemelne az egykori kastély. Pedig az épület helyreállítva természetjáróknak szolgálhatnának szállodául.

A KISZ, az Express Ifjúsági és Diák Utazási Iroda és a Televízió június folyamán idegenforgalmi vetélkedőt rendez. 26 évet be-

nem töltött, egy idegen nyelvet legalább beszélő fiatalok számára. A győztesek külföldi társasutazáson vesznek részt.

Hajdúmegeye szövetsége idén immár hatodszor rendezte meg a természetbarát hetet. A gazdag programban vetített képes előadások szerepeltek Szabolcs megyéről, a Bakonyról, a Pirin hegységről, mexikói Olimpiáról és a Tájékozódási Világbajnokságról. A hetet hagyományosan turistabál zárta. A Bp. Vörös Meteor február 22-én rendezte meg a hagyományos téli munkásmozgalmi találkozóját, melyen a régi MTE tagok vettek részt, nagy számban.

A Gödöllői Erdőgazdaság budapesti erdészetének dolgozói fokozatosan átvizsgálják a Buda környéki erdőket és a látszólag egészséges, de belül korhadt fákat kivágják és ültetéssel gondoskodnak az erdők utánpótlásáról.

A SZERKESZTŐSÉG KÖZLEMÉNYEI

1969. évi fotópályázat

A TURISTA szerkesztősége az OFOTERT Vállalattal együtt a fényképezést kedvelő olvasói számára fotópályázatot ír ki. A pályamunka a 12. számban megjelenő szelvényvel ellátott 6 különböző színes, vagy fekete-fehér képből állhat, amelyek a természet és a táj szépségeit mutatják be az évszakok és az ember kombinálásával. A képeket 13x18 cm nagyságban kell készíteni. Beküldési határidő: 1969. december 15. Egy pályázó több pályamunkát is beküldhet. A pályázat szigorúan jelíges. A képek hátulján fel kell tüntetni a jelíget és a kép szövegét. A pályázó nevét és címét külön borítékban mellékelni kell.

A nyertes összeállításokat a TURISTA leközi. A pályázatokat a szerkesztő bizottság tagjaiból alakult zsűri bírálja el.

DIJAZÁS: 1. díj: 500 Ft-os OFOTERT vásárlási utalvány. 2. díj 400 Ft-os OFOTERT vásárlási utalvány. 3. díj: 300 Ft-os OFOTERT vásárlási utalvány. 4-8. díjak: Egyenként 200-200 Ft-os vásárlási utalvány. 9-20. díjak: 100-100 Ft-os vásárlási utalvány.

A díjazott pályamunkák közlési joga a Turistát illeti.

Figyelem!

A TURISTA idén is megrendezi a tavaly nagy sikert aratott TURISTA-TOTÓ hathónapos képrejtvényét. A TURISTA-TOTÓ júliustól decemberig, külön az olvasók és külön a szakosztályok válogatott csapatai számára, minden hónapban a turistikával kapcsolatos más-más tárgykörben (műemlékismeret, természetvédelem, turista-földrajz stb.) kerül megrendezésre. Minden hónap legjobb megfejtői díjazásban részesülnek, az összesített verseny győztesei pedig külön nagyértékű díjakhoz (vásárlási utalványok, külföldi és hazai üdülések tárgyjutalmak stb.) juthatnak. Már most felhívjuk a figyelmet arra, hogy idej rejtvényünkben csak a lapban közölt szelvényvel ellátott pályázatok vehetnek részt.

Részletes ismertetés a következő számban!

SZÁLLÁSHÍREK

A Budapesti Természetbarát Szövetség Szállásjegyzékének kiadása óta bekövetkezett minden változást — új címek, korszerűsítések, megszűnések, stb. —, rovatunkban fogjuk közölni.

136. oldal: GÖDÖLLŐI DOMBSÁG
Gödöllő

Fizetővendégszolgálat. 6—2 fh. 1—3 ágyas szobákban. Hvíz, Vill., Mosdó, WC vagy Arny. Helyb.: Pestmegyei IFH., vagy IBUSZ.

122. oldal: SÁRKÓZ
Decs

Magánház. 11 fh; 1x3: Kaszás István, Hunyadi u. 72. 2x4: Teleki Józsefné, Kosuth u. 1., és Lajos Istvánné, Hunyadi u. 36.

Kút, Vill., Mosdó, Arny. Meleg étk.: FMSZÖV. Kisvendéglő. Szállásdíj: á 15,— Ft. Helyb.: fenti címeken.

150. oldal: TISZA—MAROS SZÖGE

Makó Korona Szálloda, Lenin tér 10. sz. 47+10 fh. 1—3 ágyas szobákban. HMvíz, Vill. Fsz, WC, TV, Tel, Étt, HM ételekkel. Rád, Értékmegőrzés. Espr; 20 m; Elm; 50 m, Tej; 200 m. Szállásdíj: 1 á. szoba: 70,— Rt, 2á. szoba: 120,—, 3á. szoba: 138,— Ft. Helyb.: Hotel Korona, Makó, Lenin tér 10. vagy IBUSZ

A BTSZ Kerékpár túrát indít május 4-én a vácrátóti arborétumba. Találkozás reggel 8 órakor az újpesti vasúti híd alatt.

Megjelent a Zempléni és az Aggteleki hegyvidék új turistatérképe.

Színes hangosfilm készült az 1969. évi „Radnóti Miklós” sítúráverseny 3 fordulójáról, valamint a sátoraljaújhegyi Országos Sítalálkozóóról. A filmek kikölcsönözhetők a BTSZ Tájékoztató Szolgálatának helyiségében.

Göcsej, az „ezer völgy vidéke”

Zala megye nyugati felében fekszik Göcsej. Földrajzi határa a Zala és Kerkai folyó felső szakasza, a Válicka patak, nyugaton pedig a Zalalövőről délre Lentibe vezető országút. Ezt az utat még a rómaiak építették. A tengerparti Aquileiától Savaria (Szombathely) érintésével Vindobonáig (Bécs) vezetett. A földrajzilag szorosan vett Göcsej területe 648 km², de néprajzi értelemben 807 km²-t számítunk ide. A területen 90, többségükben

kis község települt, rendszerint erdei tisztásokon.

Minthogy a fa korlátlan mennyiségben rendelkezésre állt — a vert föld és vessző mellett — fő építési anyaguk a fa volt. A régi göcseji ház zsupfödeles, kemény nélküli, fa homlokzata és tornáca szépen faragott és többnyire festett díszítésű volt.

Göcsejt, „az ezer völgy vidékét” az alább felsorolt jelzett utakon barangolhatjuk be: Piros jelzésen: Za-

laegerszeg — Szenterzsébethegy — Kandikó — Ebergény — Zalaegerszeg. Zalaegerszeg — Milejszeg — É-i erdőszegélye — Csonkahegyhát — É-i kijárat — Böde — Salomvár — Zalacséb — Zalaháshágy — Szöce vasútállomás. Sárga jelzésen: Nemeshetés — Sárhida — Nagylengyel — Milejszeg — Csonkahegyhát — Kustánszeg — Vargaszeg — Becsvölgye — Barabásszeg — Szilvágy — Olgamajor — Nova — Zágorghida — Zalatárnok — Szentkozmadombja — Rádházapuszta.

Zöld jelzésen: Kávástól D-re a piros jelzéstől — Kávás — Zalaszentgyörgy — Csugaszi csárda — Velence — Zalaháshágy piros jelzésig.

Egyik leglátogatottabb kirándulólhelye a zalaegerszegieknek a Kandikó (302 m). Innen az alacsonyabb dombhátakra települt valamennyi „szeg” végződésű települést (Milejszeg, Kustánszeg stb.) végig látjuk. A Kandikóról félórás sétával elérjük Göcsej legősibb községét, Milejszegt.

Zalaegerszegen, a régi városháza épületében — a Göcseji Múzeumban összeürítve láthatjuk a néprajzi értékeket. Gönczi Ferenc

országos híru néprajz tudós évtizedes gyűjtőmunkája vetette meg a gyűjtemény alapját.

Jelentős néprajzi értéket mentett meg és mutat be a múlt év augusztus 19-én megnyílt Göcseji Falumúzeum. Ezzel göcseji túránk új pompás színnel gazdagodott. A táj legjellegzetesebb — pusztulásra ítélt — épületeit mentették át Zalaegerszegre és állították fel szabadtéri múzeumban. Többek között Andrásridáról, Bagodvitenyéről, Budafáról, Csödéről, Hahótról, Hottótról, Kálócfáról, Kávásról, Teskándról, Zalaegerszegről, Zalalövőről áthozott ősi épületek, tökéletes képet adnak egy göcseji faluról. Egyetlen, eredeti helyén megmaradt épülete a múzeumnak a XVIII. századbeli vizimalom.

Harangláb, szépen faragott keresztfa, faragott oromzatú lakóházak, füstökonyha, istálló, paja, ól, kovácsműhely, pálinkafőző, galambdúok, gemes-, kerekés- és bődönkút, egész utcasor — az egykori rendezési tárgyakkal — igen jelentős néprajzi értéket képviselnek.

Csiki László

Eötvös Loránd

Otven éve halt meg Eötvös Loránd, a nagy természettudós, szenvedélyes turista és alpinista. Több éven át töltötte be a Magyar Turista Egyesület elnöki tisztését, a nevért őrzí a dobogókői menedékház is. Egyik előadásában mondotta: „Turista az, aki útra kel azért, mert foglalkozásának egyformasága, gondjainak sokasága közepette álmaiban feltűnik előtte egy olyan szebb világ, melyben zöldebb a fű, kékebb az ég, magasabbak a hegyek, szebbek vagy különösebbek a házak, barátságosabbak az emberek, s aki ez álomkép eredetijét — fáradtságtól vissza nem riadva keresi — s mert hiszen a földön élünk, talán soha meg nem találja, de

azért jó kedvét el nem veszti, hiszen örömet éppen ez a keresés teszi...”

Szerette s gyakran járta a Magas Tátrát, megmászta a Lomnici Csúcsot és — tanulmányútjai alkalmával a Dolomitok több csúcsát. Fáradhatatlanul dolgozott a Nagy-Alföld futóhomokján s a Balaton jégén is, melyről így emlékezett meg: „...Vándorlásaink a jégen s a nehézségek legyőzése egy-egy jégtorlasz vagy hasadákon való átkelésnél, a berendezkedés az új tanyán, a hosszú téli éjszakában, a küzdelem a viharokkal és széljűvásokkal s a még kellemetlenebb olvadás veszélyeivel, mind megannyi esemény, mely szinte feledhetetlenül vésődött emlékezetünkbe...”

1919. április 8-án halt meg. Vörös zászlók kísérték utolsó útjára a Nemzeti Múzeum előcsarnokában elhelyezett ravatalról. Lukács György

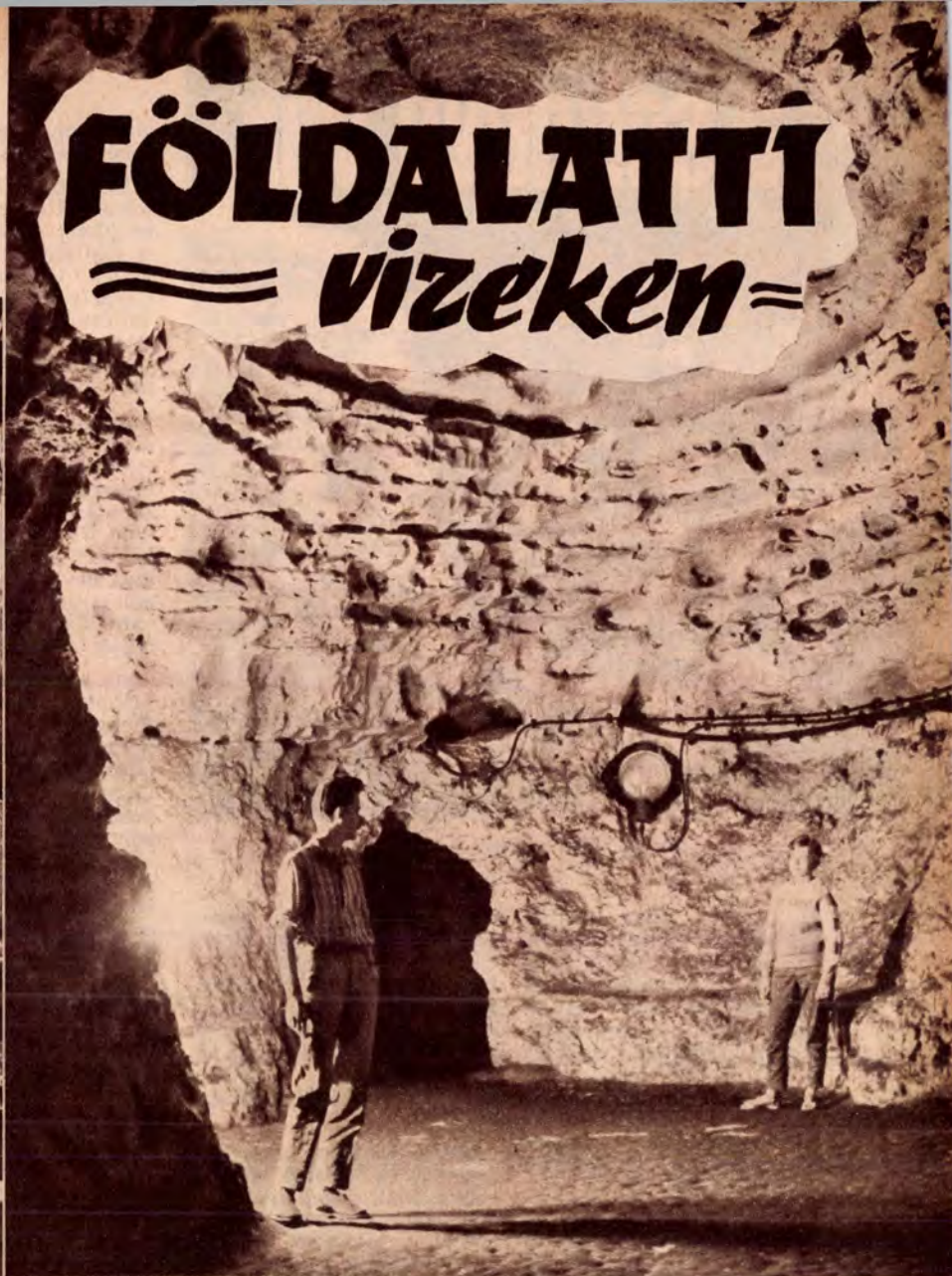
közoktatási népbiztos búcsúztatta a nagy halottat. — „...Szimbolikus tény, hogy az első halott, akit a győzelmes proletariátus saját halottjának tekint, a legnagyobb magyar tudós. Szimbolikus azért, mert az a küzdelem, melyet a proletariátus folytatott, a tudomány jegyében indult. Tudjuk, hogy Eötvös nem volt politikus: az ő élete a tudományos zseni élete volt, ki nem tekintve egyéni érvényesülést, osztályérdeket, csak a tudománynak élt, csak a tudományért küzdött és dolgozott.

Végtelen fájdalommal és szomorúsággal tölt el bennünket az a tudat, hogy az új állam küszöbén nélkülözünk kell Eötvös lángeszét és munkáját. A világ proletariátusának zászlaját hajtjuk meg a tudomány előtt, midőn Eötvös Lorándot, a proletár állam első halottját búcsúztatjuk.”

B. A.

FÖLDALATTI vizeken

Stílusos, terméskőből rakott épület fogad, ha a Tapolcai-tavas-barlangot kívánjuk megtekinteni, s 85 lépcsőn érünk le a természetes barlangüregbe. Itt még száraz lábbal közlekedhetünk.

Néhány méter után belépünk a Balaton nagynevű kutatójáról, Lóczy Lajosról elnevezett terembe. Ez a barlang legnagyobb terme, ahol megfigyelhetjük a barlangot egykor kialakító víz munkájának nyomait. A kupolaszerű mennyezet és az oldalfalakon változatos formákat oldott a víz a

mész-körétegbe. Ebbe a terembe torkollik az a kút is, melynek ásása közben — 1902-ben — felfedezték a barlangot.

A száraz szakasz még néhány kisebb folyosóból áll, azután elérkezünk a tó partjára. A víz alatti reflektorok fényében szép látvány tárul elénk. A kristálytisza vízben több méter mélyen látszik a tó fenéke. Arrébb a víz alatt sötétlik az a barlangbejárat, amelyen keresztül a könnyűbűvár barlangkutatók több mint 300 méter hosszú, víz alatti barlangjártókat

fedeztek fel. A kikötött csónakok közelében apró halcskák cikáznak, fürge cselle a nevük a kb. 200 méterre levő Malom-tóban is léteznek. A barlang és a tó között ma még ismeretlen barlangjártókon keresztül közlekednek. Az összefüggést az is igazolja, hogy ha a Malom-tó zsilipjét kinyitva csökken a vízszint, a barlangi tó vízszintje is azonnal süllyedni kezd.

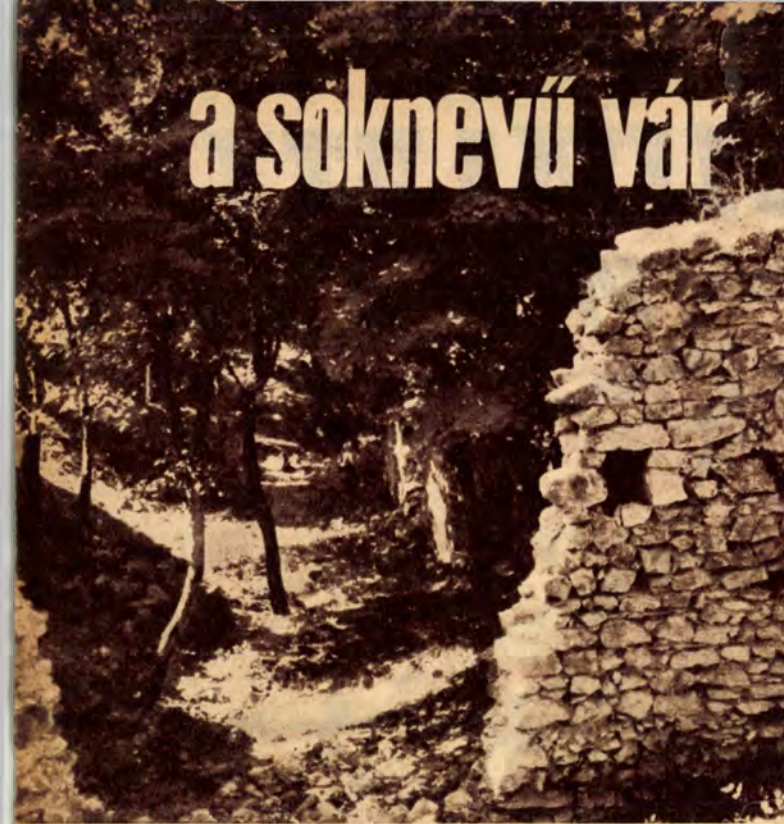
Elindulunk a kb. 150 méter hosszú föld alatti hajókázásra. A kanyargós, éles fordulatokkal tarkított barlangfolyosó igen változatos. Helyenként, az alacsony vízben éppen hogy elfér csónaknak, pár méterrel arrébb már 4—5 méteres mélység felett lebegünk a kristálytisza víz tetején. Jobbról és balról is több sötét

tét üreg tátong a víz alatt, további feltárást váró barlangjártókat rejtve. Végül összeszűkül a járat, s evezőlápátjaink mellett a kezünkkel is segítenünk kell a csónaknak. Teljes kört megtéve térünk vissza kiindulási pontunkra.

A barlang az ún. szarmata-mész-kőben alakult ki. A földtörténeti harmadkor végén megindult földkéregmozgások repedéseket, hasadékokat hoztak létre a mészkőben, melyeket azután a Tapolcától északra fekvő területen eredő források vize bővített, tágtított ki. Ez a víz — percenként 22 000 liter — a barlangon átfolyva a Malom-tóban jelenik meg.

Hazslinszky Tamás

a soknevű vár

A vár déli bejárata az udvarról

A Zádor- vagy Pusztavár és Pécselyről oda vezető gyönyörű völgy „egyike a Balatonfelvidék legszebb részeinek.” A remek kilátást nyújtó, forrásokkal, patakkal díszített várhoz vezető völgyet kevesen ismerik. Pedig gyönyörű kilátás nyílik a torony erkélyéről a tihanyi félszigetre, s a Balaton csillogó tükrére.

Zádorvárat mind Balatonfüredről, mind Nagyvázszyból a piros jelzésen érhetjük el. Történetéről csak annyit tudunk, amit Dornay Béla és Zsiray Lajos kutattak fel. Építéstörténetéhez azonban közelebb jutottunk a veszprémi természetbarátok segítségével, mert Borsi Lőrinc iskolai tanítványaival hat év óta minden évben Zádorvár falai között rendezik meg a nyári munkatábort.

Már csak a régészek ásója hiányzik, hiszen a diákok nem nyúlhatnak hozzá a törmelékhalomhoz, amelyek a vár faragott köveit, s emlékeit rejtik. De a fiatalok lelkesedése és munkája nyomán megszűnt a pusztítás, s a várat ma már a környékbeliek is magukénak érzik.

Soknevű vár

A történészek megállapításai szerint 1374-ben I. Lajos király kivizsgálta a

veszprémi káptalan panasza miatt, hogy egy Heem Benedek nevű egyén Szabadhegyen vagy Nadashegyen házat emelt. Ebben a korban a várakat háznak nevezték. A birtokháborítás fennállott, Heem Benedeknek várát ott kellett hagynia.

Mária királynő 1384-ben Vezenyi I. László királyi étékfogónak engedélyt adott arra, hogy a Szabadhegyen, amely a királynő barnagi birtokán belül feküdt, várat építhessen. Vezenyi I. László emlékét ma is őrzi a várba felvezető út neve. A vár tulajdonosa, kihalásáig a Vezenyi család volt, közben azonban rövid ideig a cseh husziták is lakták. A „Csehek temetése” magaslaton egy szétvert zsoldoscsapatot temettek el. Egy másik monda szerint; Mátyás király idejében a vár ura Zádor Tihamér rablólovag egy fiatal leányt ejtett foglyul, aki vőlegénye eleste feletti bánatában kolostorba akart vonulni. Az apa a király segítségét kérte, Mátyás csapatai elfoglalták a várat és Zádor holttestét a vár alatti patakba dobták. A vár alatti malmot egy oklevél már 1486-ban „molendium Zádor” — Zádor malom néven említ. Ez lett a neve később a forrásnak is,

amelynek vize a malom ke-
rekét hajtotta.

Később a Vezenyi birtokok Kinizsi Pál kezébe kerültek, akkor ezt a várat is Kinizsi vár néven emlegették. 1650-ben egy Bácsi Gergely nevű jobbágy így vallott, „Him házat aliter Bántava várát az ő üdeében mindenkor Vásomban bírták”.

A vár alatti forrást és az általa elmosarasított területet Bán-tavának nevezték Heem Benedek az első építő után aki bolgár bán is volt. Új név csatlakozik tehát az előbbiekhöz. A Bántava névből lett Patona, ebből jó elferdítéssel Katonavára. Ezt a nevet is megtaláljuk oklevelekben.

III. Ferdinánd 1652-ben kiadott adománylevelével Zichy Istvánnak adományozta Vázsony várát és tartozékait, „cum deserto Pusztavár” az elhagyott Pusztavárral, amely akkor már elhagyott, de nem rom volt. A Pusztavár név is bevonul történetébe, s a szépművészeti irodalomba és Dornay is így említi utikalauzában.

Maga a vár szabályosan téglalap alakú volt, három oldalon a Derékhegy 363 m magas kúpján, meredek sziklákra épült, s a Balaton felé eső oldalán egy kaputorony és öregtorony védte. Helyiségek csak a vár déli

oldalán voltak, ma is lát-
szanak a lovagterem romjai a hozzácsatlakozó kápolna félkörös szentélyével, s itt emelkedik a kilátótorony. A mennyezeteket tartó kőgámbokból még egy látható a lovagterem falában, faragott kövei bizonyosan a törmelékben található, meg a környező pincékben, amelyek nagyrészt a vár falai-
ból épültek.

Heem, vagy Himvára, Kinizsi-vára, Zádor-vára, Bánta-vára, Pusztavár a Balatonfelvidék egyik legszebb kirándulólhelye. Vize kitűnő, útja gépkocsijárára is alkalmas. A forrás ma is nagy bőséggel önti vizét, mint századokkal ez-
előtt. (Ma már védett).

A nagyütemű műemléki munka során nemsokára erre a várra is sor kerül, falai megújulnak, udvara megszabadul a törmeléktől és talán mint Gesztes váránál, egykor ez is turista-házként szolgálja majd a turistaság ügyét. Akkor teljesül majd Dornyai álma, amiben olyan erősen hitt.

„Ezt a szép várromunkat pedig, amely ime már felfedte előttünk titkait, ezentúl, „Himfivár” vagy más-
ként Zádorvár” névvel fogjuk emlegetni, szóban és írásban egyaránt, mert ezt kívánja a történelmi igazság!”

Dr. Zákonyi Ferenc

Kilátás a Dornyai kilátóból

TERMÉSZET- JÁRÁS A TANÁCSKÖZ- TÁRSASÁG ALATT

1919-ben még a Tanácsköztársaság kikiáltása előtt, már egymás után alakultak turistaegyesületek. A Természetbarátok Turista Egyesületének erzsébetfalvai csoportja március 7-én alakult meg. Létrehozták az egyesület ifjúmunkáscsoportját is. Első túrájuk március 16-án: Békásmegyér, Ezüsthegy, Nagy-Kevély, Csobánka és Pomáz volt. A TTE budapesti csoportja március 20-án vezetőképző tanfolyamot indított és március 23-ig megrendezte a tavasz ébredése ünnepét, amelyet forradalmi énekekkel, versekkel, kirándulásokkal tettek emlékezetessé. A csoportok a város különböző pontjairól indultak, a Disznófőnél találkoztak. Öltözetük turista-egyenruha, karjukon vörös szalag volt. Később irodalmi esteket, felolvasásokat rendeztek. Élen jártak ebben a munkáskerületek, Újpest és Erzsébetfalva.

A Szabó Ervin Könyvtárban megtaláltuk az első előadások címeit: A

Munkásgyerekek a Pünkösdfürdőn

turistaság esztétikájáról, Zsil mel-léki hegyekről, Prágáról és környékéről.

A munkáskerületek turistái meg-hívókat küldtek a budapesti és budai egyesületeknek, hogy közelhozzák a Belvárost Újpesthez és Angyalföld-höz.

Agitációs túrák

Április elején az újpestiek meghir-dették az első agitációs túrát. Az egyik 12, a másik túra 4 napos volt. Ezekben a napokban egyesült a ma-gánalkalmazottak és a munkásteredzők egyletének turistacsoportja.

A Margitsziget ünnepélyes átadása

A TTE felkérte összes csoportját, hogy a vasárnapra hirdetett túrák a Margitsziget átadására való tekintet-tel elmaradnak, s felhívta tagjait, hogy (április 13-án) délután 2 órakor jelenjenek meg turistaöltözékben a Margitsziget bejáratánál.

Megindult a készülődés, minden egyesület tagfelvételt hirdetett, foto-pályázatokat írtak ki, előadásokat rendeztek. Nagy sikert aratott Bar-cza Imre: A hegyek szabadsága és a kommunizmus c. elődása, amelyben beszámolt arról, mi a jelentősége a Tanácsköztársaságnak, és hogy mi-lyen teendők várnak a munkás tu-ristákra. „Most már a proletaré az erdő, a forrás” — mondotta.

Május 1.

Május 1-re a csoportok rendkívüli gyűléseken, rendkívüli túrákon be-szélték meg a teendőket. Felosztot-ták egymás között az üzemeket, hogy azokkal vonuljanak, ahol nincs egyesület. Az erzsébetfalvaiak új turistaruhát varrattak erre az alka-

lomra. A kora reggeli órákban a tu-ristaegyesületek ifjúsági csoportjai turistaruhában, zászlókkal menetel-tek és csatlakoztak a munkások so-raihoz. Részt vettek a munka szob-rának felavatásán, gyerekcsoport-ot kísérték a Pünkösdfürdőre, ör-séget álltak az Alagút bejáratánál és köszöntötték a Tanácsköztársaság népbiztosait. Délután a Városliget-ben, a Húvösvölgyben csatlakoztak a kiránduló munkásokhoz, a gyere-keket rövid túrára vitték a kör-nyező erdőbe és hegyekbe.

Viharos ülés

A Magyar Turista Egyesület köz-gyűlése viharok között zajlott le. Az egyesületek eddigi életében példa nélkül álló érdeklődés mellett tar-tották az értekezletet. Dr. Thiring Gusztáv nyitotta meg az ülést és első követelése volt: több ifjút a vezetősé-gbe. Bíró Rezső helyettes titkár megemlékezett a forradalomról, be-szélt a turistáskodás jelentőségéről, s az egyesület működésének az új idők szellemében való megreformálását tartotta szükségesnek.

Amikor javasolták a vezetőségbe Blaskó Arthurt, a jeles hegymászót és síelőt, hatalmas tapsvihár tört ki a teremben.

A közgyűlés az előbbi választás megsemmisítését és új választások kírását, az új kor szellemének meg-felelő, a munkásosztályt képviselő és reprezentáló, vezetőségének megvá-lasztását követelte. „Tanítsák meg a falusi fiatalokat a modern gazdasági felfogásra, a szép utáni vágyra, a kultúra befogadására.”

A Tanácsköztársaság elbukott, de a természetjárás terén is sok értékes tapasztalatot hagyott örökül.

G. A.

GERLACHFALVI CSÚCSON

Az egyik Magas-Tátra-i csúcsa. Egyórás kapaszkodásunk alkalmával a Gerlachfalvi csúcsot is megmásztuk. A poprádi-tónál levő „Moravek kapitány” menedékháztól indultunk, megkerültük a tavat és ráértünk az Oszterva oldalán a Magistrale szerpen- tinjeire. A napot még mindig eltakarta az Oszterva

ján vezetett, s könnyű sziklamászás után elértük az első láncokat, ahonnan szép kilátás nyílt a Batizfalvi völgy és Koncsisza felé. Egy újabb kiszögellésen megpihentünk, napoztunk s egy kis citromszörppel ízesítve, megkóstoltuk az olvadó hó levét.

A vályú mindig szűkebb

lett, a Koncsisza viszont mindig alacsonyabb, így tudtuk, hogy már nem lehet messze a csúcs. Ahogy felértünk és lepillantottunk, a másik oldalán a Felkai-völgyet láttuk, közepén csillogott a Hosszú-tó. Nézelődés után balra fordultunk és kis mászás után felértünk egy sziklás gerincen át a csúcsra, hol szovjet hegymászókkal találkoztunk, akik melegen gratuláltak a sikeres mászáshoz. Napsütéses idő volt, látzott a Lomnici- a Jégvölgyi-, a Zöldtavi-, a Risy-, a Vizoká- és a többi ismert csúcs. Hirtelen zivatar közeledett a Batizfalvi völgy felől, siettünk lefelé, egy órai ereszkedés után leértünk a felső teraszra, amikor már az eső is elállt.

Még egy pillantást vetettünk a csúcs felé, majd elindultunk ugyanazon az úton hazafelé, amelyiken reggel jöttünk.

Csizmadia László

VÁRJÁK A TURISTAHÁZAK!

(Ügyfélszolgálat: Budapest VI., Lenin krt. 55. Naponta 9—19 óráig, szombaton 9—13-ig)
Iskoláknak, csoportoknak ajánljuk **nyári táborozáshoz** házainkat! Sátortáborozóknak is megállapodás szerint teljes vagy rész étkezést biztosítunk.
Táborhely javaslataink:

Gézaháza	Szentlélek
Kisινό	Várkút
Nagyhideghegy	Ágasvár
Magyarkút (Vadaskert, elkerített sátorozási helyel)	Fehérkút
Törökmező	Salgó
Zsíroshegy	Gárdony
Bánkút	Szigetmonostor
Síkfőkút	Csikóváralja
Dobogókő	Klastrompuszta
	Kőhegy

LEPKÉK AZ OLVADÓ

Még gyenge a napsugár, reggel még dér és köd van, a fák rügyei még fázósan bújnak a meleg takarójuk alatt, de a bátor hóvirágok a meleg avarból már kidugják fejüket, már jelez a tavasz.

Hótemető túrán, február végén lepkét is lehet már látni. Nem valami tarka virágon libegő pillangót, szürke szárnyút. A tavasz első lepkéjét.

Az araszló hernyók csoportjában van egy sereg, melynek lepkéi korán kibújnak a bábokból és nász után lerakják petéiket a fák rügyeire. A kis kikelő hernyók csak a zsenge levelekből, az éppen kipattanó rügyekből táplálkoznak és vállalják a télutó fagyát. Szárnyuk vékony,

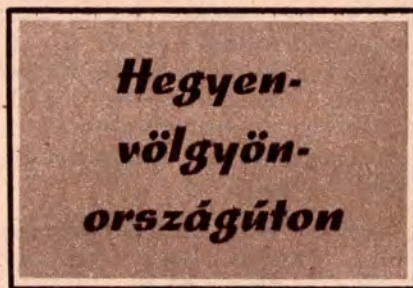
mint a cigarettapapír, szürkés-drappos színű, rajzolata egy kicsit emlékeztet a zúzómós fakéregre. Amikor a fákon ül, nem is nagyon vehető észre, éjszaka a fények körül röpködve keresi párját és néhány napos élet után elpusztul. Több ilyen koratavasszal és tél végén található fajuk van. Közös tulajdonságuk a korai megjelenés és az, hogy a hernyóik araszló mozgással mászkálnak, mert középső lábajk hiányoznak. Nem egy faj kártevő, mert a zsenge lombot megrágná.

Gyertyánfa-csordogáló nevén másféle lepkét is felfedezhet a jószemű turista. Ez a kis lepke zömök és erősen szőrös, rókavörösen és szürkén tarkázott, egészében más, mint a kis tö-

A vonat percnyi pontossággal kifutott a Keletiből. Egy csoport izgatott gyerek és felnőtt készülődött Zakopane felé. Utazás nincs előkészületi bonyodalmak és izgalmak nélkül. Ilyenkor a vonat indító fűtve után picit feloldódik minden.

Irány: a Tátra, cél: sítábor. Az esemény egyébként nem hat az újdonság erejével, szinte megszokott már, hiszen évenként kétszer is megismételjük, szükségünk van rá. Gyakorlott mozdulatokkal helyezkedünk el és csoportosítjuk hátizsakkokkal, lécekkel és kofferekkel tartított motyónkat. A nagy cihelődés hevében alig vettük észre, hogy fülkénk fűtetlen és didergünk. Kissé kilátástalan állapot, így Poprádra csak „mirelítettként” érkezhetnénk meg, Celsius -14° -ot mutatott aznap. Rövid, de velős eszmecsere után a kedves kalauznő megértette helyzetünket, majd elővéve a női szolidaritást, egy igen kiváló I. o. meleg fülkében nyertünk elhelyezést. Ezzel, mint akik jól végeztük dolgunkat, otthonosan elhelyezkedve átadtuk magunkat az alvásnak. A vonat közben nyelte a kilométereket és Miskolcnál jártunk már.

— Gyerekek, valami nem stimmel — ugrott föl egyik versenyzőtársam — a táj nem a megszokott, a házak sem, hol vagyunk? Lehurrogtuk, miért zavarja az idilli pihenést? De a bogár csak bekúszott a fülünkbe,

háttha igaza van Erzsinek, mindenestre rossz tréfa lenne. Igyekezünk tudálékosan megállapítani földrajzi helyzetünket és betájolni magunkat, de ez valahogy a hegyek között, vagy nyáron a Balatonon jobban megy. Az idegtépő találgatásnak véget vetettem. Kiugrottam a fülkéből, ám a következő pillanatok látványa megnémított. A folyosó vége felé pillantottam és a sze-

relvény „nem volt tovább”. A poprádi gyors sehol, mi egy mozdony és néhány kocsis társaságában a folyosón pipálgató öreg parasztbácsikkal kitarotán haladtunk az ózdi vonalon Bánréve felé. Az országjárásnak avagy „ismerd meg szép hazádat” című mozgalomnak igen változatos programját kezdtük el tehát.

Rettenetes izgalommal leugráltunk a vonatról, Bánrévén voltunk. Viharos tempóba berohantunk az állomásfőnöki helyiségbe, s ott egymást túlkiabálva a rémült MÁV alkalmazottnak előadtuk a történeteket. Itt megtudtuk a szomorú valót, a legközelebbi vonat csak késő délután megy, autóbusz-forgalom nincs, egyetlen megoldásként maradt a „toronyiránt”. Kilátástalan helyzetünkben rájöttem, hogy hitet kell öntenem a kis társaságba és elővenni szokásos humoromat, mely azonban jómagamat is elhagyott ekkor. A kis állomás jól ápolt, néhány négyzetcentiméternyi kertjében feltérképeztük helyzetünket, majd egy-két helybéli tanácsával kialakítottuk a menetirányt. Tehát vissza kell jutnunk Miskolcra és onnan kezdeni, illetve folytatni az utat tovább.

HÓ FELETT

rékeny araszlók. *Afonya-bagolylepke* a neve, amely szintén éjszaka repülő faj, igen sok van belőlük, valamennyi még ősszel kel ki és áttelel. Ahogyan kibomlik a fák levele, párosodnak és lerakják petéiket. Ezek közül is sok a kártevő faj. Nappal alszanak, megbújva a levelek alatt, ágakon, farkégek alatt, éjszaka táplálkoznak. Ez a lepke is szereti a fényt és nyáron, ha a szabadban lámpa ég, tömegesen röpköd a fény körül. A gyűjtők ezeket az éjszaka repülő fajokat úgy fogják, hogy hajnalban végigjárják a lámpaoszlopokat és a lámpák alatt a hajnali hidegben dermedten ülő lepkéket lepiszkálják egy pálcával.

Dr. Agócsy Pál

Egy lebegett a szemem előtt, estére utol kell érni a csapatot Zakopanében. Tudtam, hogy igen kellemetlen helyzetbe sodortuk társainkat és magunkat is. A tengernyi holmi ott maradt a vonaton a többieknek, pedig nekik is akadt jócskán. A bökkenő azonban ott volt, hogy sem útlevelünk, sem jegyünk, sem pénzünk. A síkabátok is véletlenül maradtak rajtunk. Ezer szerencse, hogy szokásunkhoz híven a meleg vonatfülke miatt csizmáinkat nem cseréltük fel a kényelmes vietnami papuccsal! Mert „gyalogolni jó”, de -10° -ban, metsző hidegben, csontkeményre fagyott szántóföldeken keresztül mégis csak hasznosabb egy jó meleg lábbeli. Fél órai gyaloglás után elértük az országutat. Haditervünk további igen lényeges pontja volt a hová után, a hogyan? Ziláltnan, porosan ögyelegtünk az országúton, kb. délelőtt 11 óra lehetett.

Párhuzamosan kell haladnunk a minket előző csapatunkkal és még zárás előtt el kell érniük a határt. De útlevel és minden nélkül? Ez még a legoptimistább képzeletét is felülmúlta. Végre megélenkült az országút. Legbájosabb mosolyunkat elővéve elkezdtük a lengetést, de a kezdeti sikertelenség mindnyájunkat lehangolt.

Láttuk magunkat éhezve, félig fagyottan az árok szélén bóbiskolni, majd a legvadabb rendőrségi krónikák jártak a fejünkben, ami majd néhány nappal a felderítésünk után megjelenik. A reménytelenség teljesen hatalmába kerített mindnyájunkat. Ekkor megállt az első járgány, egy távolsági busz formájában. Ami ezután történt, kissé visszaadta az emberek iránti hitemet és tiszteletemet. Filmkockák pergése kezdődött. Délre Miskolcon voltunk. Innen egy másik autóbusszal kijutottunk a város határába, Csorba-telepre, majd ismét az országút következett. De most már egy céllal, irány Hidasnémeti. Egy szerelőkoscsi kezdte a sort, majd kőóriásokat szállító dömper, (tudom, hogy ez szabálytalan volt, de ezúton kérem a közrendészet bocsánatát). Egy

újabb bekötőútnál ismét az országút vándorai lettünk. Bár csodálatos kék volt az ég, de a nap jéghidegen tűzött, és az orkánszerű szél csepvet sem kímélte a bandukoló triót. Következett egy Warszava egy tanácselnökkel, majd egy lovaskocsi. Újabb teherautók váltották egymást. Furcsa, de mindenki kedves volt, biztattak, tanácsot adtak és így fogytak a kilométerek. Még 12 km a határ, végsőfokon ezt gyalog-edzés gyanánt is megtehetnénk, de az idő rohan és mi nem pályázunk Schirilla babérjaira.

Egyszer csak váratlan fordulat történt. Minket állított meg egy kályhát szállító tehertaxi. — Kislányok, maguk igyekeznek a határ felé? — szolt a kérdés, összenézünk, nem értettük a dolgot. Kisült, hogy a Warszavas tanácselnök rokona volt a tehertaxis, utánunk küldte, mert megsajnálta minket és állítólag a bácsinak is arra volt dolga. Következett az utolsó és döntő szorongás feloldása. Rájöttek-e társaink, hogy útlevelünk és mindenünk ott maradt náluk és leadják-e a határon? Zrínyi kirohanása ballagás volt ahhoz képest, amit mi a Hidasnémeti határőrségen rendeztünk. Széles mosollyal, álszigorral az arcán jött elénk az ügyeletes tiszt. De hiába akart ránkijeszteni, zubbonya felső zsebéből kikandikált a három útlevel. — Hahó, megmenekültünk! — szinte kitéptük a zsebéből és hálat hadarva összecsókoltuk.

Láthatólag nem érintette kellemetlenül a jelenet. Rohantunk tovább, mert a tehertaxi hűségesen várt. Elvitt Tornyosnémetibe, onnan óránként van buszjárat Kassára. El kellett érniük egy négy óra tájban közlekedő vonatot, majd a hatkor induló utolsó lengyel autóbust Poprádon.

Ez így szépen hangzott, de hátra volt még két ország, pénz és jegy nélkül, nem beszélve az éhségről és fáradtságról, melynek „apró” tünetei kezdtek kibontakozni. Lelki szemünk előtt megjelent a vonatban hagyott otthoni elemózsia és tudtuk, hogy társaink a cipelés miatt leszedik a vámot és féltett cseme-

géinket kissé megdézsmálják. Bár mi tehetjük volna! Azonban az idő pénz és nem értünk rá ilyen földi dolgokkal törődni. Meg kellett győznünk a kassai buszkalauz történetünkkel, mint annyiszor tettük a nap folyamán. Az első esetben ez csődöt vallott. A csehszlovák kalauz barátságos volt és hajthatatlan. Most ismét magyar vámosok siettek segítségünkre és megvették a három jegyet. Csak ámultunk. A versenyfutást Kassán folytattuk, lefőlről ugrálva a villamosokról, itt nem volt idő magyarázatokra. A nemzetközi gyorst röptében kaptuk el. Már lendítette karját az induláshoz az állomásfőnök, vágta én értem el leghamarább. Belekapaszkodtam a karjába és anyanyelvén fél perc alatt elmagyaráztam mindent. Ámulás, majd igenlő bólintás volt a válasz és már ott pihentünk kifulladás az első kocsí peronján. Hogy Kassa és Poprád között kétszer le szállítottak a vonatról, egyszer helyjegy hiányában, majd elvi okokból, ezt már szinte föl sem vettük. A varázsszó csak annyi volt — szíók vagyunk, lemaradtunk, a Tátrába igyekszünk — és minden nyitva állt.

A zakopanei lengyel autóbusz sofőre már barátságosan integetett felénk, tudott esetünkről. — Nincs pénzünk — kiáltottuk feléje. Legyintett — majd másnap elhozzák! — ismernek itt minket. A lengyel határon elénk futottak az örök, várták már a három „jómadarat”, persze barátságosan.

Kalandos utunk után lerogytunk a kék busz ülökéjére és egymást nézve hallgattunk. Valami eddig soha nem érzett meleg emberi összetartás, megbecsülés és barátság igaz érzései leptek el mindnyájunkat.

Halkan begördült az autóbusz a csodálatos faházikók közé, a sötét fenyőóriásokkal övezett kacskaringós úton. Szorongó érzéssel lépünk át az öreg szálloda kapuját. Nyolc óra volt. Menetrendszerűen megérkeztünk!

Szalatnai R. Judit

Az 1968. évi fotoriport pályázat 3. díjas képei

A Gellérthegytől Orsováig.

Bogner Gyula, a Siketek SC szakosztálya aranyjelvényes tagjának fényképei.

- 1 Dunára magyar
- 2 A valóban új Újvidék (Novisad)
- 3 Az ősi Kalimegdán
- 4 A Kazán-szoros
- 5 Cserna vízen zúg a malom

1

2

3

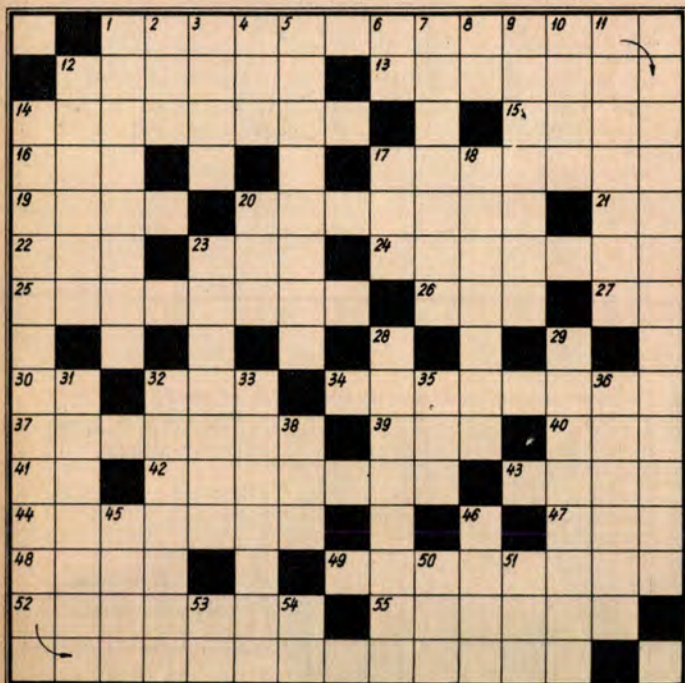
5

4

ÁPRILISI NAP

Csepeli Szabó Béla „Áprilisi nap” c. költeményének két első sorát idézzük.

VÍZSZINTES: 1. A versidézett első sora (zárt betűk: M, D, F). 12. Századunk egyik legnagyobb német drámaírója. 13. Nem ebben az irányban. 14. Tömegek utcai felvonulása. 15. Sör, ahogyan a táviratban írják. 16. Lehár Ferenc operettje. 17. Község Zala megyében (határállomás). 19. Kerek test. 20. Kítaszít, kidob. 21. Fluor és nitrogén vegyjele. 22. Vajon el? 23. Összetételekben: kettő. 24. Lábával telibe találja a labdát. 25. A talaj felületének valamely súlyos tárgyval való egyengetése. 26. I. I. K. 27. Előd (fordítva). 30. Azok az emberek. 32. Nemzetközi labdarúgó trófea. 34. Egyfajta fával benőtt hely. 37. Tavaszú „betegség” (az első négyzet „SZ”). 39. Patet ... 40. Olaj idegen neve. 41. Derékszűj. 42. Súlyra állapotát meg. 43. Nagyon-nagyon szeret. 44. Nem egykönnyen, nagy erőfeszítéssel. 47. Talajművelő eszköz. 48. A villamos neve több országban. 49. Ütemmérték. 52. A Föld felszínének viszonylag mélyen fekvő része. 55. Enyhe lejtésű hegy- vagy domboldalak.

FÜGGŐLEGES: 1. Díszítménynek olyan eleme, amely geometriai alakzatot vagy stilizált növényt ábrázol. 2. Szám (ékezet hiányában). 3. Tengeri emlős állat (névelővel). 4. Z. H. T. 5. Nagymértékben átalakítás, újjászervezés. 6. On vegyjele. 7. Zeneintézet. 8. Kiejtett betű. 9. Figyeltetek. 10. Ceruza. 11. Francia vezérkari tiszt, kit hamis vádak alapján 1894-ben perbe fogtak. 12. Igéző. 14. A versidézett második sora (zárt betűk: K, A, H). 17. Gyulladás. 18. Fából készített népi hangszer. 20. „Új nota ... új hajnal” (Juhász Gyula). 23. Jogi erővel kényszerít valamire. 28. A fenyőfa is ilyen. 29. Sétány, sétatér. 31. ... a kását, sütöm a pogácsát (gyermekdal). 32. Férfinév. 33. Kenyérsütésre használt tűzhely. 35. Katasztrális röv. 36. Iskolába járó tanulók. 38. A hím ló. 45. Háborús. 46. Papírra jegyezni. 50. T. A. F. 51. Folyó a Szovjetunióban. 53. Neodimium vegyjele. 54. Kiejtett hangzó.

Beküldendő a vízszintes 1. és a függőleges 14. sz. április 15-ig. Előző megfejtés: Kikelet, csakhogy végre, jöttöd köszönhetem. Hozd, hozd a sok virágot, Az mind, mind kell nekem. (Schiller)

Könyvjutalmat nyertek: Csuha Istvánné Tiszszaszentimre, Zeke Erzsébet Keszthely, Karacs Imre Tiszszasznál, Kóbor Jenőné Dunaalmás, Stróber Ferencné Budapest, Póka Miklós Budapest.

A HÓNAP KÉPEI

Rovatunkban olyan turistafotókat közlünk, melyek túrák, kirándulások, utazások eseményeit, eselsett pillanatait, portrékat, valamint hazai és külföldi szép tájakat ábrázolnak. A legjobb fényképet, mint A HÓNAP KÉPÉT 100 Ft jutalomban részesítjük.

ÁPRILIS LEGJOBB KÉPEI

1. A zajló Duna (Ernszt Gyula), 2. Sí nyomon (Susóczky Ferenc), 3. Erdei sétaút (dr. Ács János), 4. Jégpáncélos vízesés Lillafüreden (Domokos Albert), 5. Csendélet (Rostássy Szabó Mihály).

A HÓNAP KÉPE: Tavaszi túrán a Vértesben (Kövári Jenő Bp., VI., Rudas L. u. 16.

A KÖVETKEZŐ SZAM TARTALMÁBÓL:

Expedíció a jégtáblán
Elefántlesen
Kemenesalja
Ompoly menti tájak
Pihenés Grönlandon

ÁRA: 3 Ft

TURISTA

A MAGYAR TERMÉSZETBARÁT
SZÖVETSÉG LAPJA

1969 — 5

KEMENESALJA
A VÖRÖS TÉR
ÖRSÉGI UTAK
ELEFÁNTLESEN
EXPEDÍCIÓ
A JÉGTÁBLÁN

XV. évfolyam 1969. május

TARTALOM

TURISTAÉLET

A Tanácsköztársasági és Vöröskői emléktúrák	2
Az 1969. évi TURISTA-TOTO	25
A papa és gyermekel	4
A Fradi természetjáró szomszédjai	6
A Gödöllői Állami Erdőgazdaság a természetjárásért	24
A HÓNAP KÉPEI	28

HAZAI TAJAK

Váci séta	14
A Hortobágy	12
Kemenesalján	6
Geológiai kirándulás a Mátrában	18
Órségi utak	5

ÜTIKALAUZ — KÜLFÖLD

A Vörös Tér	3
Szlovénia hegyel	16

ÉRDEKES — HASZNOS

Egy torony 80-ik születésnapjára	26
Az elsősegélynyújtás	
A fátyolos szömöröcsög	13
Beszélgetés a bazaltrol	9
Az erdőgazdálkodás történetéből	23
Miről írnak a turistalapok?	22

ÜTLEÍRÁS — ÜTIKALAND

Elefánt-lesen	20
Pihenés Grönlandon	8
Expedíció a jégtáblán	10

A címkép: „Kiránduláson”, dr. Gellért Géza felvétele, melyet a márciusi HÓNAP KÉPEI pályázatra küldött képekből válogattunk ki.

TURISTA. Turisztikai, camping és utazási folyóirat. Felelős szerkesztő: **Endrődi Lajos.** Szerkesztő bizottság: dr. Agócsy Pál, Antalffy Gyula, Kertész Miklós, dr. Kürthy Miklós, Mosonyi László, dr. Pápa Miklós, Székely Miklós, Szombathy Viktor, Tamás Ferenc. Szerkesztőség: Bp., V., Váci u. 58. T.: 182-932. Kiadja az Ifjúsági Lapkiadó Vállalat. Felelős kiadó: Tóth László igazgató. Kiadóhivatal: Bp., V., Révay u. 16. T.: 116-660. Terjeszti a Magyar Posta, előfizethető a Posta Központi Hírlapirodánál (KHI. Bp. József nádor tér 1.), a kézbesítőknél, bármelyik postahivatalnál és a posta hírlapüzleteiben közvetlenül, vagy csekkbefizetési lapon (csekk számlaszám: egyéni 61.251, közületi 61.066), valamint átutalással a KHI, MNB, 8. sz. egy számlájára. Előfizetési díj egy évre 36,— Ft, félévre 18,— Ft

INDEX: 25 814

69.2354 Egyetemi Nyomda mélynyomása, Budapest.

Felelős vezető: Janka Gyula igazgató

EMLÉKTÚRÁK HÓNAPJA

1969 márciusa és áprilisa a dicső emlékü Magyar Tanácsköztársaság félévszázados jubileuma ünneplésének jegyében zajlott le. Ezekben a hónapokban a magyar természetbarátok felkeresték a történelmi helyeket és lerótták kegyeletüket a munkásmozgalom vértanúinak emléke előtt. Az ünneplések sorát március 16-án a BTSZ Tanácsköztársasági emléktúrája nyitotta meg. Több, mint ezer budapesti természetbarát kereste fel a Börzsönyben lévő Rizner-forrást és helyezte el koszorúját az 1918-as lánchídi csatában elesett munkásturistáról elnevezett forrásnál. (1. kép) Salgótarjánban március 22-én rendezték meg a vasas emléktúrát, amelyen a fővárosi, miskolci, borsodnádasi, ózdi, székesfehérvári és a salgótarjáni vasas üzemek természetjárói vettek részt. A Boszorkánykőnél emelt emlékműnél Jakab Sándor, az MSZMP Központi Bizottságának osztályvezetője mondott ünnepi beszédet. (2. kép.)

A Tanácsköztársaság ünneplésének jegyében gyűlt össze közel tízezer természetbarát a hagyományos Vöröskői emlékműnél is április 13-án, hogy kifejezze hálóját a felszabadító Szovjet Hadsereg elesett katonáinak. A lélekemelő ünnepélyen Tóth Lajos, a MTSZ elnöke mondott beszédet, utána a természetbarát szervezetek koszorúkat helyeztek a hősök emlékműjére. (3. kép.)

Éljen MÁJUS 1

A MUNKÁSSÁG NAGY ÜNNEPE

A VÖRÖS TÉR

Nehezen képzelhető el London a Hyde-park, Párizs a Champs-Élysée és Berlin a Treptow-park nélkül. Ugyanígy elválaszthatatlan Moszkva fogalmától is a Vörös-tér.

Bár a szovjet fővárosnak sok más tere is van — közülük jónéhány nagyobb is —, de a Vörös-tér más. Ez a szovjet Metropolis, sőt az egész Szovjetunió szíve.

Első pillantásra is már szembeötlik valami. Követésének domborulata a földgömb görbületeit juttatja eszünkbe. Amiből önként kínálkozik az a költői hasonlat, hogy a Vörös-tér a Föld bizonyos vörös pólusa, amelyből a szocializmus földkörei kiindulnak.

A teret nyugatra a Kreml fala, másik oldalon az Álami Áruház épülete zárja. Délen a Vaszilij Blázsennij székesegyház színes hagyományok, északon a Történelmi Múzeum vörös téglái alakítják a tér ünnepi hangulatát.

A Vörös-tér szíve mégis a Lenin-Mauzóleum, amely a maga szigorú, de mégis méltóságos formájával, s egyszerűségével ragadja meg a látogatót. A tér fölött emelkedik az égnek a Szpászkijszki-torony. Kapuive egyben a Kreml főbejárata, aranyozott óramutatói jelzik az időt, harangjátéka szerint él és igazodik a nagy szovjet birodalom.

Évszázadokkal ezelőtt a Vörös-tér csak egy hatalmas térség volt, tele árusító-bódékkal, kis házacskák öveztek. Itt futottak össze Tver, Perejaszlavl és Vlagyimir, Novgorod és Pszkov felől az utak és innen vezetett az országút Ázsia szíve felé, az Arany Hordához.

A Kreml falait mély árok övezte, fölötté hidak íveltek át a Szpászkijszki-, a Mik-

lós- és a Szenátus-tornyokhoz. Ha ellenség közeledett, a harangok riadót vertek és a környék parasztjai e fahidakon át siettek a Kreml-be.

A várost sokszor pusztította ellenség és tűzvész. Tatár-mongol hordák, lengyel és francia hadseregek égették fel házait. Pópák és cárok kocsikáztak a téren, ünnepek alkalmával templomi játékokat, országos vásárokat rendeztek rajta. Erre vitt az első lovasút, később a villamosok és a zörgő lovaskocsik mellett, itt pöfögtek az első autók a macskaköves burkolaton...

Ebbe a lármás, tarkán kavargó körképbe 1905-ben puszkalövések zaja vegyült, amely a Krasznaja Presznjától — a moszkvai proletár forradalom központjától —, egészen a Vörös-térig hallatszott. Rá 12 évvel ágyúörgéssel, gépfegyver kattogással 1917. forradalma lépett a tér falai közé. Az 56. ezred forradalmár

katonáit a tisztiiskolások a téren mészárolták le. A régi világ azt remélte, hogy terrorral és vérrel megakadályozhatja a Forradalom győzelmét. De Moszkva minden sarkából munkások és vörösgárdisták vágták át harcolva magukat, s elfoglalták a Kremlt.

A szovjetek hatalomrajutásával új lap nyílt a Vörös-tér történelmében. Leninnel az élen, a szovjet kormány 1918. március 11-én Petrográdból Moszkvába költözött...

Innen kezdve Lenin járt a téren. Fogadta a frontra induló csapatok tisztelgését, figyelte a légi-parádét, s beszélt a dolgozók gyűlésein. Gyűjtő szavai innen hatoltak az országon, majd az egész világon át. És egy hideg januári napon 1924-ben itt ravatalozták fel holttestét. Dermesztően fagyos nappalon és éjszakán vett a nép búcsút tőle. A

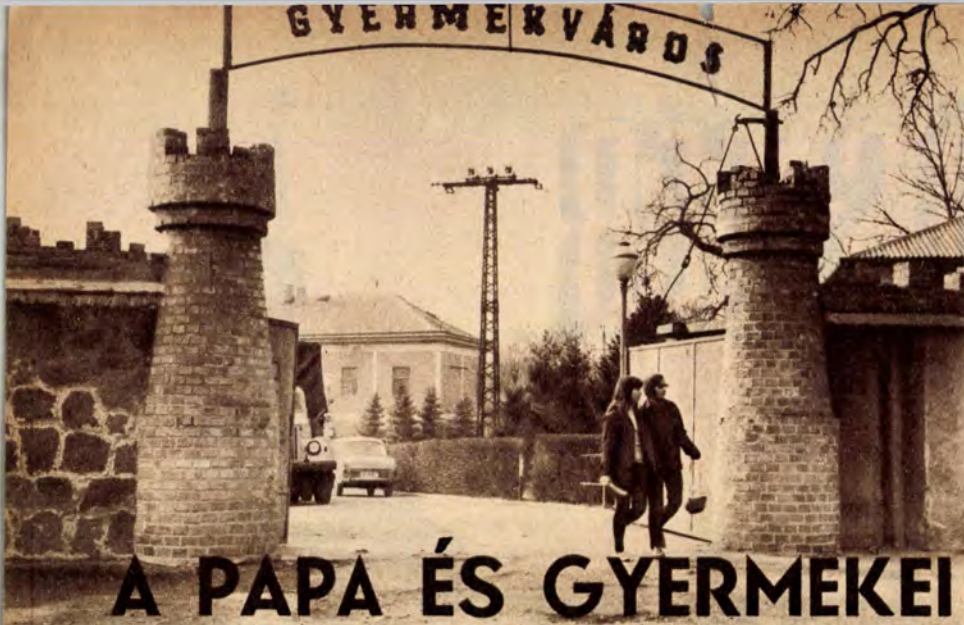
Vörös-téren máglyák lobogtak, robbanások hangja hallatszott: a fagyott földbe vajták az első Mauzóleumot.

1930-ban felépültek a fehér lelátók, a Mauzóleum mögötti falat Pantheonná alakították, ahová a kommunista mozgalom nagy egyéniségeinek hamvait falazzák be. A Forradalom óta a Vörös-tér a népi ünnepek és a Szovjet Hadsereg díszszemléjének helye lett.

Aki bármily csekély időt tölt is a Vörös-téren, örököké emlékezik a Vaszilij Blázsennij kupoláira, a Szpászkijszki-toronyra és a végtelen emberfolyamra a Mauzóleum előtt. A Vörös-tér sorsok és népek történelmi színhelye. Falai nyolc évszázad emlékeit őrzik.

(A Putj b CCCP cikke alapján.)

Jevgenyij Rjabocsnyikov

A PAPA ÉS GYERMEKEI

A főtí gyerekek természetjáró szakosztályának tagjaival ültünk le kötetlen beszélgetésre. S a kötetlenségéből végigkacagott vidám beszámoló lett. Mindenkinek volt mondanivalója, minden fényképhez emlék fűződött és minden emlékezést nevetés kísérte.

Nyolcan-tizen ültük körül az asztalt, köztük a „Papa”.

Előjáróban megtudtuk, hogy a Gyermekváros természetjáróinak 52 tagja van — 32-vel indultak 1960-ban — s csak azért nem lehetnek sokkal többen, mert a különböző foglalkozásokat nehéz programokkal egyeztetni. Persze kirándulások bőven vannak, s azokon sok gyerek vesz részt. De a mi barátaink meg is sértődnének, ha „kirándulóknak” neveznék őket.

De szakítsuk meg a beszámolót. Átadjuk a szót *Fullmann Jánosnak*.

— Alapító tag vagyok és szenvedélyes kéktúrázó. Én kaptam a 741-ik jelvényt. Persze, hogy büszkén viselem. Nem olyan egyszerű ezt meg-

szerezni. Most télen is 34 kilométert tettünk egy nap alatt a Börzsönyben. És azok a gyönyörű tájak a Zemplénben, a Bakonyban. Vagy az élmények Egerben, Veszprémben. Ki tudná mindezt röviden elmondani.

Oláh Mari kapja el a szót.

— Márén jártunk, akkor voltam 400 kilométeres. Sziklás talajon vertük a sátrat, hát egyszer csak nagy sikongatás, ott feküdt egy vipera.

Kovács Piroska

— De azt nem mondod el, hogy dögölt volt — teszi hozzá nagy nevetés mellett *Mikula Zsuzsa*, majd ő meséli az éppen eszébe jutó kalandot.

— Mogyorósbánya és Dorog között meredeken mentünk fel, nem is mentünk, hanem úgy lihegtünk lépcsőről lépésre. Vezetőnk pihenés közben megkínált egy cigivel. Na, mondom legalább könnyebb lesz a kapaszkodás. Szippantottam néhányat, eldobtam és megfogadtam, hogy túra közben soha nem gyújtok rá. A

Fullmann János és Oláh Marika

kettő; a tiszta levegő, meg a cigi, valahogy nem fér meg egymás mellett...

— Miért nem vallod be — ezt *Zsuzsa* testvére, *Ilona* mondja —, hogy valamennyien kiborultunk.

Aztán a strófa nevetés után jött a „konzekvencia”. Eppen ez a nagyszerű ezekben a túrákban. Megyünk, dalolunk, megéhezzünk, kajálunk, alszunk mélyeket és jöhetnek a kilométerek, meg a kapaszkodók.

— Meg az ázás-fázás a napsütés után. De nekünk ez már meg sem kottyán — meséli *Kovács Piroska*. Aztán mindjárt helyesbít. — A Hernád mellett, Makkoshotykán, irtón megfáztunk, istentelenül fújt a hideg szél. Bementünk egy házba, s egy öreg néni szeretettel fogadott bennünket. Meleg levest főzött és alig akart bennünket elengedni.

— Ugyanott történt — veszi át a szót a 200 kilométeres *Lehoczky Endre* —, hogy a hernádi komp „kapitánya”, *János bácsi* süttött nekünk halat. Igaz, sok örömünk nem volt benne, mert — a nevetéstől csak a végzót hallottuk — odaégette az egészet.

A vidám beszélgetésnek persze volt komolyabb oldala is. Például, amikor a „Papa” kért szót —, a gyerekektől. S itt hadd idézzünk néhány mondatnyit. Ismerje meg az olvasó is *Tóth Elemért*, az ifjúsági kolégium helyettes vezetőjét, a KISZ fiatal nevelőtanáriját. Akit papának hívnak a gyerekek, mert annyi és olyan megható szeretettel gondoskodik róluk, annyira együtt él velük — szószerint, mert szinte minden percét a gyerekeknek szenteli — örömeinkben, gondjaikban, hogy itt, a „papának” különleges fémjelzése, nemcsak értelme és mélyeséges asszociációja van.

— *Böröndi Magdolna* nevelőnő a szakosztály vezetője — mondja —, aki szintén szenvedélyes természetjáró és mondanom sem kell, hogy kéktúrás. Hacsak tehetem, én is ott vagyok minden túrájukon. Nemcsak azért, mert szeretem a gyerekeket és rajongója vagyok a természetnek, de meggyőződésem, hogy ennél szebb, értelmesebb és értékebb sport ke-

Lehoczky Endre

vés létezik. Egy-egy túra után nemcsak a szellemi felfrissülést, de a kulturálódást, az értelmi gyarapodást is szinte mérlegre tehetjük. Ezért is segítjük mindenben a természetjárás kibontakozását, ezért segítjük a túrák szervezését, amelyet a gyerekek maguk, igen nagy gonddal dolgoznak ki és igen fegyelmekkel hajtának végre. S amikor látjuk, hogy mennyi örömről telik ezekben a túrákban, mennyi élményt raktároznak el, nem lehet őket nem támogatni.

Gerhát János, a szakosztály titkárához illő komoly hangon „szól hozzá”.

— Az igaz, hogy ilyen fiatal társaság nehezen bír magával, de higgye el, ha sokszor nehezen is lehet velünk bírni, azért fegyelmekkel vagyunk szerencsésen. Szeretjük a fákat, a növényeket s szinte örülünk, mikor egy-egy állatot láthatunk.

— Ha már alkalmunk van a „Turistával” találkozni, hadd mondjuk el, hogy sok bajt hoztak ránk a hibás, vagy hiányos jelzések — mondja Fullmann János. A zempléni Martonyi kolostornál például elvesztem. Pár percre leálltam málnázni, ahol L alakban elfordul az út. Rossz volt a jelzés és eltévedtem. Visszafutottam eredeti kiindulási pontomra és úgy találtam a csoportra. Másfél óráig vesztett el, de nem feleslegesen. Megtanultam, hogy túra közben nem szabad a csoporttól elszakadni. És nagyon sok helyen hiányzik a bélyegző. Így volt az említett helyen is, ahol a görögkeleti pap egyházi bélyegzővel igazolta földi bolyongásunkat.

Az emlékezés forrásai patakka, folyamra duzzadnak. Amikor Városlődnél négyen elveszték. Meg az özek, a nyulak, a mókások. A hegyek és városok. A természetrajz és a földrajz, a kultúra, a honismeret gazdag téra bontakozik ki, a kibontakozó gyerekekből. Ez a természetjárás, és ezekből lesznek a természet egészséges, őszinte rajongói. Ezekből a bolondos, tüzes és mégis szenvedélyesen komoly ifjakból. Akik közé de jó lenne, ha sok-sok szakosztály elmenne tapasztalatszerésre.

Mosonyi László

Mikula Ilona

ŐRSÉGI UTAK

A Vas megye délnyugati részén elterülő Őrség turista szempontból még ismeretlen terület. Pedig tájképi szépségekben bővelkedik s nagy fenyőerdői miatt a múltban „gyantás országának” nevezték.

A honfoglaló magyarság határvédelmet, úgynevezett „őrállókat” telepített le, akiknek leszármazottai évszázadokon át védtek a nyugati „kaput” a németek betörései ellen. Az őrállók ennek fejében királyi kiváltságokat élveztek egészen a XVII. századig. Ekkor szabadalmassal levelüket a Baththyányiak elvették tőlük, s ettől kezdve jobbágy sorsba süllyedtek. Az egykori őrállók, domboldalakon, erdei tisztásokon építették ki lakóhelyeiket. Ezekből alakultak ki a későbbiek folyamán az úgynevezett „szeres” települések; Őriszentpéter, Szalafő, Nagyrákos.

Az üde zöld rétek, dombok, völgyek, s erdők a turisták minden igényét kielégítik. A sok kis patak, a számtalan forrás vonzóvá teszi az Őrségi tájat.

Eghajlati szempontból a vidék hazánk csapadékosabb leggazdagabb területei közé tartozik. A sajátos éghajlati adottság arra vezethető vissza, hogy a mediterrán légtömegek itt találkoznak az óceáni és kontinentális légáramlatokkal. A növényvilág is híven tükrözi a hármast. Az alpesi, az óceáni és a szomszédos Jugoszláviában is megtalálható növényfajták előfordulása mindenütt nyomon követhető. A tőzegmohaláp hazánkban egyedül csak ezen a területen él ősidők óta.

Szegényes termőföldjét nagy szorgalommal műveli az itt lakó nép. Sajátos növényfélései: a hajdina, a köles, répa. A mostoha viszonyok és a régi szokások alakították ki az úgynevezett „bakhátas” szántást.

Különlegességnek számítanak a szeres településeken található, boronafalú gerendákból épült lakó- és gazdasági épületek, amelyek az Őrségben szinte minden községben megtalálhatók. A pankaszi „szoknyás harangláb”, a „kerített ház” Szalafőn, a veleméri koragótikus stílusú kis templom, mint építészeti műemlékek hívják fel magukra a figyelmet.

A terület alaposabb megismerése végett a Vas megyei Idegenforgalmi Hivatal és a Természetbarát Szövetség közös elhatározással turista utakat jelöl ki az Őrségben. A kellemes túrákra alkalmas útvonalak minden igényt kielégítenek és nagyszerűen szolgálják a munkaközben elfáradt dolgozók tökéletes pihenését. Területekben három út kijelölése szere-

Szalafői „emeletes Kástu” (Horváth Ernő felv.)

pel: — Felsőjánosfa és — Pankasz, — Csákánydoroszló és Nádasd, valamint — Csákánydoroszló és Őriszentpéter között.

Az utak közül az első már 1969-ben elkészült. Kiindulás a felsőjánosfai vasúti megállótól kék jelzéssel északi irányban a Zalalövő—Őriszentpéteri utat keresztezve. A Jakabi patak melletti gyalogösvényen haladva jutunk Hegyhátszentjakab községbe. Kis szakaszon az országúton vezet tovább útnk, mivel nedves időben a patak partja csak gumicsizmával járható. Útközben két vizimalom romjaival találkozunk. Hegyhátszentjakabtól délre a patak jobb partján terül el a szőlőhegyi erdő, szélén magános házakkal. A házak mögötti domboldalból bővizű forrás siet a Jakabi patakba. Nagyszerű táborozási hely!

Hegyhátszentjakab községtől északkeleti irányban találjuk a Magyorósi és Vadása patakok találkozásánál az egykori halastó maradványait, az ugyancsak itt működött vízi malomnak ma már csak romjaival. A Vadása-patak mentén tovább haladva eljutunk a völgyet elzáró gátrendszerhez, ahol a két világháború közötti időben Sigray gróf reprezentatív halastava volt. A felszabadulás után erősen elhanyagolt területet most helyi erőforrásból a gátrendszer kijavításával ismét helyreállítják. A leendő tó mellett táborozásra alkalmas hely is megépítésre kerül. Autóval is megközelíthető lesz Hegyhátszentjakab és Őrimagyarósd felől. A leendő tó mindkét partján fenyves erdő található. A község közelsége és a festői környezet ideális pihenést biztosít az erre járó turistáknak. A domboldalakon mintegy hat forrásból kristálytisza, ivásra alkalmas víz van. Útnk tovább halad északnyugati irányban a Ciklámen, majd a Róka-lyuk forrás felé. Kis emelkedéssel nyugati irányba szép erdei tisztáson vezet, a Hegyhátszentjakab és Őrimagyarósi úthoz érve nyírfa erdőn visz keresztül, s így jutunk el a „Keresztkúti” forráshoz. A kék jelzés tovább visz Pankasz felé, ahol megtekinthetjük a „szoknyás harangláb”-ot. Pankasz vasútállomásánál ér véget útnk és a kék jelzés. Az útvonal egynapos túrának kiválóan alkalmas.

Kubát Hugó

A Sághegy lebányászott bazaltkoronája

BERZSENYI FÖLDJÉN

KEMENES

ALJÁN

nyugalmú fennsíkakat csererdők foltjai fedik, a domboldalakon szőlők virulnak, a Rába meg a Marcal melléke artéri rétektől üde. E meleg tájképi formákban oly gazdag vidéktől, Kemenesalja nyájas szőlőshalmaitól búcsúzik Berzsényi a legszebb, legférfiasabb magyar költői elérkezé nyúlás hangján, amikor 1807 őszén a zalai Sömjénből a somogyi Niklára költözik át:

Messze sötétedik már a Ság teteje,
Ezentúl elrejtí a Bakony erdeje,
Szülőföldem, képedet:
Megállok még egyszer s reád vissza-
nézek,
Ti kékellő halmok! Gyönyörű vidé-
kek!

Vegyétek bús könnyemet...

A szülőföldjétől való költő Sümeg tájkán néz vissza kocsijából a távolodó Kemenesaljára, kékellő halmaira, a tarka szövésű síkságból kiemelkedő Ság sötét sátorára. A laposra szelt tetejű csonkakúp, a bazaltsípkás Sághegy, a kemenesaljai lankaságnak kétségtelenül legjellemzőbb tájeleme. A Kemeneshát magasa és a Marcal laposra között egymás mellett sorakoznak az apró vulkánocskák, köztük a Ság és a Kis-somlyó a legtekintélyesebb. A Balaton menti bazaltvulkánosság terjedt ki idáig, de a Kemenesalja hét pontján már csak szerény dombokat púpozta fel az apró vulkánok lankadt kitérései.

Ezek a bazaltsípkás kis kúpok persze éppúgy nem őriznek eredeti vulkáni formákat, mint a Tapolcai-medencében magasodó nagyobb

A találkozás és a búcsú a legmélyebb érzéseket kiváltó pillanatai az életnek, hogyne lenne hát érzékenyen megragadó élmény találkozni azzal a honi tájjal, amelyet egy hallhatatlan búcsúzás tett örökre feledhetetlenné. Kemenesalja gyönyörű vidékét százötven év óta — Berzsényi megilletődött búcsúja óta — a legszebb magyar elégia vonja szelíd fényébe, s szemünk e vers sugárzásán át látja a táj minden kis hajlatát, domborulatát.

A Kisalföld nyugati és déli szegélyén hatalmas kavicsmezőt terítettek szét az Alpokból lefutó vizek, ebbe

a nagy kiterjedésű hordalékkúpba vágta bele széles völgyét a Rába. A stájer hegyekben eredő Rába és a Bakony aljából induló Marcal között így alakult ki egy keskenyen elnyúló, kavicsstakaróval fedett dombhát, mely elválasztja egymástól a két folyó völgyét. A kisalföldi síkságba mélyen benyúló, félhold alakú kavicsfennsík a Kemeneshát. Ahol pedig ez a 30—50 méter magas hát-ság, egyre gyengédebben lejtve, kezd belesimulni a folyók menti lapályba, ott terül el szép félkörben Kemenesalja.

Megejtő kedvességű táj, teleszórva ősi településű községekkel. A nagy

A budapesti Ferencvárost — ha sportról van szó — mindenki csak az FTC, a Fradi otthonának ismeri. Pedig a természetbarát mozgalomnak is jelentős kerülete; az egyik legélénkebb turistaéletet élő városrész. A Ferencvárosi Természetbarátok Sportkörének (FTSK) az a nevezetessége, hogy csak egy szakosztálya van, a természetjáróké; viszont ennek az egyetlen szakosztálynak öt csoportja a maga sokágú érdeklődésével oly tevékeny, hogyha valamiféle versenyt hirdetnének a turistaélet változatosságának és frissességének felmérésére, bizvást az első helyek között szerepelhetne.

Abból az alkalomból beszélgettünk az FTSK elnökével, dr. Katona Gyula

A FRADI TERMÉSZETJÁRÓ

lával — aki egyébként a postások természetjáró mozgalmának is egyik vezetője —, hogy az FTC úszószakosztályának tagjai is csatlakoznak vendégként, pártoló tagokként a természetjáró mozgalomhoz, így adva szép példát két különböző érdeklődési körű sportegyesület testvéri együttműködésére. Az erdők közti barangolásokban, országjáró sétákban a turisták mellett, szabad idejükben, az úszók is részt vesznek tehát.

Az FTSK öt csoportja közül három a természetjáró és hegymászó csoport, ilyen szép nevekkel, mint Hóvirág, Gyopár. Hóvirágék érdekesége, hogy a szintén kerületi Leővey Klára gimnázium végzett növendékeiből tevődik össze. Kedves tanáraik vezetésével a gimnáziumban is Hóvirág-nevet viselő öregdiák-turisták együtt maradtak, közösen túráznak is. De arra is megvan a remény, hogy a gimnázium mai növendékei is, igazgatói engedéllyel, az FTSK

testvéreik. Szabályos kúp- vagy csonkakúp alakjukat a későbbi felszínformáló erők hozták létre. A higan feltört láva lepényszerűen terült szét a Pannon-tenger üledékén, s megóvta a maga alá temetett homok- és agyagrétegeket a későbbi lepusztulástól. A bazaltsipkák általában alatt megmaradt az eredeti térszín: így emelkednek ki „tanúhegyekként” a lepusztult környezetből a kemenesalji apró vulkáni csonkok is. Legmagasabb közülük a 220 méter *Kissomlyó* és a 291 méter magas *Ság*. Rajtuk kívül még öt apró bazalttufa dombocskát tanúskodik e tájon az egykori vulkáni tevékenységről.

Kicsinységük különösen kedves szépséget kölcsönzött ezeknek a szőlős lejtőjű bazaltkúpocskáknak, amíg érintetlenül őrizhették tűzben kovácsolt klasszikus formáikat. A Ság ugyanolyan műretek volt, mint a Somló vagy a Badacsony, szabályos szép haranghegy; de ma rettenő roncs, szálnalmas torzalak. Nagyszerű bazalt-fennsíkját lebányászták, északi oldala csaknem teljesen eltűnt. A beléje vágott sebek idomtalan tönkké faragták, retentő odvasfoggá tették. Berzsenyinek ma nem lenne mitől búcsúznia, s a névtelen kuruc költő se vágná látni megcsúfolt tetőjét:

Bakony alja, Ság mezeje,
Vitézek fölnevelője,
Bő áldással éltetője...
Haj, be messze estünk tőle!

Ha ád Isten még oly órát,
Hogy meglátjuk a Ság ormát?
Szőlőföldünk szép határát,
Ha isszuk még Somló borát?

A Somló azonban még áll, s ez az épségben ránk maradt remek bazaltvulkán a Kemenesalja és a Bakony közti táj legszebb ékessége. Harangteste magányosan emelkedik ki a síkságból, akár egy gömbölyű sziget a zöld tükör tengerből. Messzire szakadt a Tapolcai-medencében sorakozó testvéreitől, valóságos remetehegy a kisalföldi búzamezők között. Csonkakúpjának lejtőit agyagos, kavicsos tengeri homok építi fel, erre tele-

Sághegyi szőlő Kemeneskápolnán

pült rá bő körgallérré a puha vulkáni tufa, a tetőt pedig lávából lett bazalt korong fedi. Oldalait teljes körben szőlők borítják, csúcsát csorba várrom koronázza.

Hogy került ide a síkra ez a magányos tűzhányóhegy? A balatoni vulkánosság végső szakaszában a Kisalföld déli részére is kiterjedt, s ez a tűzhányó tevékenység teremtette meg a kemenesalji apró bazalttufa dombok mellett a Somló hatalmas hegyszigetét is. „A Badacsony, a Szentgyörgyhegy és a Somló a szőlőhegyek mintája — írja a három hegytestvérrel Eötvös Károly. — Mind egyik tőkéletes szobormű. És egyúttal élőlény, szerelmes, büszke és barátságos. Büszkeségét természetben, barátságát déli melegében, szerelmét borában érzi és nyújtja.”

Több évszázados szőlőkultúrát őriz a Somló hegye. A tőkék erdeje fölkapaszkodik a meredek bazaltfalakig, a lejtő minden talpalatnyi helyét régen kimunkálta az ember. Körben a teraszos oldalakon — a szétmálló bazalt és a pannon homok keveredéséből keletkezett törmelék-talajon — terem az olajsárga színű, zöldesen csillogó, eper illatú, édes lágy somló bor, Európa egyik leg-rangosabb fehérbor. Öreg diófák

alatt kuporgó vénséges présházak között kígyózik fel a vízmosásos, meredek út a tetőt koronázó várromig, Kinizsi Pál és Vak Bottyán szikla-peremre épült sasfészkének omladékáig. A hajdani fényes, csúcsíves csarnoknak egyetlen gótikus oszlopa maradt csak épségben reánk.

Sajnos, a Somló szőlőterületei az utóbbi évtizedekben erősen romlásnak indultak, az ősi nemes fajták helyét bővebben termő, de silányabb bort adó tőkék foglalják el. De már megkezdődött a komoly rekonstrukciós munka, amely megmenteni hivatott a kisalföldi bazalt-hegy borának régi hírnevét. A somlóhoz hasonló bort termő Sághegy szőlőit korszerűsítő munka is folyik, régi szép formáját azonban örökre elvesztette ez az apró vulkán. A kemenesalji táj kedvessége azonban ma is, így is elbűvöl. Lágú hajlatokkal ívelő felszínét rendkívül meleg rajzúvá teszi a lendületes tagoltság.

Mint elpihent nagy hullámok, úgy fekszenek egymás mögött a széles halomsorok, tetőiken akác- meg csererdőcskék, oldalakon gabonátáblák, a bazaltkúpocskák alját barátságos szőlőskertek, gyümölcsösök ilik körül. A falvakat kerekded erdőcskék rejtik, kis ligetek közül bukkannak elő. A Kemeneshát erdős fennsíkján nincs település, Kemenesalja harminchét községének zöme a Marcal felé lejtő lankaságon terül el. Apró falucskák a kemenesalji települések mind, jó részük ezer lelken aluli. Csak *Jánoshalma* és a táj központja, *Cellődömlök* nőtt közülük nagyobbra.

A lankás halomvidékre vetődő turisták legtöbbször innen vágnak neki Kemenesaljának, s Berzsenyi földjén változatos felszíni formákban, idilli szépségű, szelíd kedvességű tájban gyönyörködhetnek.

Antalfy Gyula

SZOMSZÉDJAI

kellő irányításával, a csoport tagjai lehessenek. Ez a helyes „utánpótlásos” módszer megannyi kitűnő, fegyelmezett, a turizmusban járatos fiattalal gazdagítja a természetjárók ezredeit. A módszer azért is kitűnő, mert sok-sok fegyelmezett, mondhatnók szakértő természetjáróra van szükségünk. Az utánpótlás különösen pedig akkor eredményes, ha népszerű vezetők irányítják a maguk szeretetével, tapasztalataival a fiatal, lelkes országjárókat, kirándulókat.

Az FTSK-nak a természetjárók csoportjai mellett jeles *barlangkutató csoportja* is van s most szervezik a *Vízalatti Kutatócsoportot*, azaz a könnyűbúvárok szakcsoportját.

Háromszázan vannak a közös sportkörbe szervezett ferencvárosi természetjárók. Éves programjuk, a TIT-országjárástól kezdve a szinte ismeretlen alföldi tavak kikutatásáig, a zakopanei Tátra-csúcsoktól Velence tengeréig, Nyírbátortól Szekszárdig oly gazdag s változatos, minden évszakhöz alkalmazkodó, hogy még akkor is az élenjárók között haladnának, ha csak felét teljesítették színes, mozgalmas terveiknek.

(sz)

Holstensborg, halászkikötő

Skócia csipkés kastély-tornyai és rendezett parkjai eltűntek alattunk, s Izland sziklás partjait már 8000 méter magasból néztük. Órákon át az óceán kékes-szürke vize volt kísérőnk, míg végül a júliusi napfényben feltűnt Grönland, a Föld legnagyobb szigete.

Az apró ablakok mögül előtárult az örök jéggel és hóval borított táj, amelyen a jégpáncél vastagsága 2000–2500 méter, melyek között csak apró szikláknak látszanak a 3700 méter körüli, kopár hegycsúcsok.

Közeledtünk a sziget nyugati széléhez. Itt, egészen az óceán partján, egy keskeny jégmentes sáv húzódik. A sziget területének csupán 15%-a, de ezen lakik a 35 000 ember, nagyobb részt eszkimó és félvér, kevés európai, főleg dánok.

Gépünk, egy Boeing-727 típusú, hárommotoros, su-

PIHENÉS GRÖNLANDON

gárhajtású repülőgép, a maga 60 tonnás súlyát az Amsterdam—Calgary (Canada) közötti 9¹/₂ órás repülőútján csak közbelső leszállással bírja. Így jut az utas egy különös élményhez; egy grönlandi pihenéshez.

Ahogy mind lejjebb ereszkedett a gép, már jól látszottak a repülőtér és annak környéke. Fának, bokornak nyomát sem látni; a növényzet szegényes tundravegetáció; sárgásbarna moha, zuzmó és fű.

Sondre, ahová gépünk leszállni készült, csupán egy épületből, néhány raktárházból, s a személyzet lakásaiból állott. Mindez egy fjord védett öblében, vad sziklafalak között. Ide érkezünk a tenger felől az alig 2 km hosszú kifutópályához. Meredeken ereszkedtünk le, s csodálkozva láttuk, hogy odakint az emberek a felhőtlen, tiszta napfényben kiskabátban sétálgatnak. Rövid gurulás után a gép megállt, s mi várakozásteli izgalommal mentünk le a lépcsőkön; az Északi-sarkkörön túl voltunk.

A modern központi épület ahová bementünk, az irodák, várócsarnokok, ét-

terem és tranzitszálló helyiségeit foglalta magába. A várócsarnokban büfé, souvenir-bolt állt, ahol apró emléktárgyakat: fókaprém-ből készült élethű apró kis fókák, rozmáragyar-faragások, kis hótalpak, miniatűr eszkimó emberkék, hókunyhók — árultak. A csinos elárusító lány eszkimó volt. A falakon fényképek, rézkarcok — halászatokról, fókák, rozmárok fogásáról, jegesmedve és rénszarvas vadászatról, sarki farkasokról, lemmingekről — függtek.

A lakosság zöme a tengeröblökben meghúzódó halászkikötőkben, településekben lakik. Termékeik a halcsont, fókaszőr, rozmárbőrök és különféle prémek. Elenyésző részük dolgozik csak a parttól távolabb levő területeken, ezek vadászhatnak, vagy bányákban dolgoznak. Bányáiból grafit, ón, horgany és kriolit kerül elő, mely az alumíniumgyártás egyedül itt fellelhető segédanyaga. A tanköteles gyermekek 65%-a jár iskolába; sok helyen csónakkal, néhol helikopterrel. A szomszéd várócsarnokban is vagy 20 ember üldögélt csomagjaikkal; át-

szálló utasok voltak, akik gépükre vártak.

Az épület felett, magas oszlopon dán zászló lengett, előtte hangulatos irányjelző tábla állott, melyről megtudtuk, hogy a SAS légitársaság gépeivel innét 3 óra 15 perc az Északi-sark, 5 óra 20 perc Moszkva, 4 óra New York és 12 óra Tokió.

A téren a mi nagy gépünkön kívül pár helikopter tartózkodott csupán. Egy nagy, piros színű gép lassan emelkedett fel, s a közeli halásztelepülés felé tartott.

A bejáró folyosó mellett két apróság, egy kislány és egy eszkimó kislány játszott; szépen felöltöztetve, népviseletben. Élénk színű selyemruhájuk prémmel bélelt, kis mokasszínjük szíjjal volt összefonva. Igen szép volt a pompás színekkel mintásan kivarrt, fókaprém-galléros gyöngypelerin és kélző is.

A repülőtér mögött kutyaszán állott, két rettenősen álmos kutyával, mint-ha az egész telet most akarták volna kipihenni.

A pihenés lejárt — s stewardessek szállítására beszálltunk a gépbe. Felbőgtek a motorok és gépünk rövid nekifutás után meredeken tört a magasba. Egy kékesfehér színű jéghegy tűnt még fel pár pillanatra, azután elhagytuk Sondrét és vele Grönlandot, folytattuk útunkat az óceán fölött, tovább az amerikai kontinens felé.

Bagossy László

Halászhajó Sondre partjainál

Eszkimó nő népviseletben

BESZÉLGETÉS A BAZALTTRÓL

A kalcittal, a féldrágakövek fontos alkotóelemével már foglalkoztunk. Ezúttal kissé hétköznapibb, gyakorlatibb jellegű geológiai fogalomról, a bazalttról tájékozódunk Dr. Sztróky Kálmán Imre professzornál.

Kirándulások során szinte úton-útfélen találkozunk a bazalttal, nemegyszer különös alakú bazaltképződményekkel is. Szálban álló bazalttal találkozhatunk a Balatonfelvidéken, a dunántúli Sághegyen, Nórásban, Somoskőn és környékén, — hogy csak a fontosabbakat említsük. De mikor az ország kövezett útjait járjuk, elég gyakran a bazalt apróra zúzott törmelékét, vagy négyzet alakú útburkoló kockáit taposunk.

— A bazalt vulkáni kőzet, viszonylag fiatal, mivel a Föld újkorának vulkánjaiból került ki, csakúgy mint az andezit vagy fonolit. Legjellegzetesebb tulajdonsága nagy ellenállóképessége. Az úgynevezett „keménységi skálán” előkelő helyet foglal el. Sötétzürke, majdnem fekete kőzet — természetesen csak frissen kibányászott állapotban, vagy pedig kellően megpolírozott, csiszolt formában. Első pillanatban egynemű kristályos anyagnak látszik, pedig igen összetett kőzet. Ezt már gyengébb nagyító alatt is jól láthatjuk. Alkatrészei közül uralkodó a földpát, melynek szemcséi a legnagyobbak. De van benne ezenkívül olivin, augit, magnetit — vagyis mágnesevaskő —, mely már mind jóval finomabb szemcsenyiségben foglal a kőzetben helyet. A földpátokat a bazaltban az ún. „földpátpótlók” — mint a nefelin, melilit stb. is helyettesíthetik. De Magyarországon a földpátbazalt a leggyakoribb.

Mint hegyképző kőzet, a bazalt a leglátványosabb természeti formákat hozza létre. A tengerparti bazaltkúpok néha felejthetetlen szépségű cukorsüveg alakzatokat rajzolnak a horizontra. Legismertebb ezek közül talán a Rio de Janeiro-i öböl híres Corcovado csúcsa, de a mi Balatonfelvidékünkön a Gulács, Tátika, Somlyó érdekes kúpjainak sincs okuk a szégyenkezésre.

A bazalt formálta alakzatok néha nemcsak kontúrjaikban, de egyes részleteikben is egészen fantasztikusak lehetnek. Ilyenek például az úgynevezett „gyapjúzsákok”, s az

A somoskői
„Bazaltorgona”

A Fingal-barlang
bazaltoszlopai

oszlopos elválású, sokszögű bazaltláva-megdermedések. Nemcsak a világ különböző vulkáni vidékein, hanem Európaszerte is gyakoriak a bazalt-hegyek — különösen földrészünk északnyugati területein. Így Írország, Skócia és néhány hozzájuk közelső sziget partjain található sok rendkívüli szépségű bazaltképződmény. A Staffa nevű skót szigeten a sokszögű, erősen ívelt bazaltoszlopok tekintélyes nagyságú barlangot alkotnak. Fingal-ról, az északi mondavilág egyik hősről nevezték el ezt a barlangot, mely mint geológiai kuriózum jelentős idegenforgalmi vonzóerőt is gyakorol a környék

látogatóira. A 70 méter hosszú barlang bejáratánál tizenhárom méter széles, vége felé szűkült, s általában húsz méter magas. Dagály idején a viharos tenger hullámai ágyúdörgéshez hasonló félelmetes robajjal csapódnak be a barlang öblébe.

Persze, közelebb is láthatunk érdekes, oszlopos elválású bazaltkőtegeket, melyek néha olyan szabályosan állnak egymás mellett, mint a méhviasz sejtjei a lépben. Ezek az oszlopok három, négy, öt, sőt kilenc oldalúak is lehetnek, ami a különböző elméletekkel még nem egyértelműen magyarázható. Mindenképpen azonban a láva gyors lehűlése következtében fellépő feszültségek okozták ezt a jelenséget. Az oszlopok alkata, szélessége párcentiméteres átmértől méteres nagyságrendig terjedhet, magassága pedig száz méterig is terjedhet. Híres az erdélyi Abrudbánya közelében levő, cethalszájra emlékeztető Detunata-hegy bazaltoszlop tömege.

A szép bazalt előfordulásokat — mivel az ipar nagymértékben igényli a bazaltkővet — mindenképpen meg kell óvni a kíméletlen kitermeléstől. Így a Badacsonyon is csak szinte az utolsó percben sikerült gátat vetni a hegy végleges pusztulásának. A Dunántúl híres Sághegyén viszont jóvátehetetlen pusztításokat végzett a kőbányászat.

A bazaltot útburkolókőnek, zúzottkőnek használják elég széles keretek

között, sőt épületek alapozásánál is megbecsülendő nagy időtállósága miatt. Gátépítésre, folyók mederfalazatához is szívesen felhasználják, mivel fagynak, víznek igen jól ellenáll.

A bazalt azonban értékes talajképző is. A vulkáni kitérés kezdetén a likacsos, olykor szivacszerű bazalt — salak terül szét. Úgy ez, mint maga a bazaltláva sok évezredes meteorológiai hatások alatt elmállik, termőföldé alakul. Ezen — különösen a hegyek délibb fekvésű lejtőin — szívesen honosodnak meg a legkitűnőbb szőlőfajták.

dr. Bauer Jenő

a Papanyin expedíció

lés után szálltak le a kiszemelt háromszög alakú, legnagyobb oldalán mintegy 4 kilométer hosszú jégmezőre. A gép sítalpai simán ereszkedtek le a 3 méter vastagságát is meghaladó jégtáblára. Felállították a rádióállomást és tüstént jelentést küldtek a sikeres megérkezésről. Az első gépet néhány nap alatt még három követte. Kirakták a felszerelést, közte az expedíció ötödik tagját, a Veszelij (vidám) nevű kutyát. Otto Schmidt ünnepélyesen megnyitotta a Szevernyj Pol 1. expedíciót, poharat emeltek a sikeres munkára és Vodopjanov gépe magukra hagyta őket a végtelen jégmezőn.

274 nap a jégtáblán

Ivan Dimitrijevic Papanyin

Az expedíció új korszakot nyitott az Északi sark történelmében. Bebizonyította, hogy a jégen élni, sőt dolgozni is lehet. E felfedezésnek köszönhetjük, hogy ma már pontos adatokkal rendelkezünk az Északi Jeges-tenger fenekének domborzatáról, a mélytengeri és felszíni áramlásokról, a sarkvidéki légkörről. Az Északi-sark megszűnt a titokzatosság hona lenni, ma útvonal Európa és Ázsia között, felette utasszállító repülőgépek szállnak.

emberből állott; vezetője Ivan Papanyin 1931 óta vett részt északi-sarki utazásokban. Ekkor a Maligin jégtörő fedélzetén töltötte be a postamesteri posztot. A hajó az arhangelszki kikötőből indult útnak a Ferenc József-föld Csendes-öble felé, hol a Graf Zeppelin kormányozható léghajóval találkozott és postát cserélt. Utána Papanyin kutató állomást vezetett a Ferenc József-földön és a Cseljuszkin-fokon. Ilyen sarkvidéki edzettséggel tarsolyában kapta megbízásul az első sodródó jégállomás vezetését.

Az indulás

Az északi sarkvidéknek, az örök jég és fagyos tenger hónapok hasznosítása szovjet emberek érdeme. Ma már biztonságos a tengerhajózás a sarki tenger központi medencéjében, ismerik hidrológiai és meteorológiai viszonyait, melyek a hajózás és repülés, valamint Európa időjárásának előrejelzéséhez szükségesek.

Mindezeket annak a szovjet expedíciónak köszönhetjük, mely 32 évvel ezelőtt, 1937. május 21-én vert sátrat az Északi-sark jegén, megteremtve az első sodródó kutatóállomást.

Azóta sok expedíció vágott jégtáblán az Északi-sarknak, és a technika jóvoltából az újabb sodródó állomások gázfűtéses házzakkal, repülőgépekkel, helikopterekkel, rádiólokátorokkal, s terepjárókkal vannak felszerelve. Azonban az első legénység csak saját izomerejére, ügyességére és bátorságára építhetett. Ma motor hajtja a mélységmérőket, ők húszhuszonöt órán keresztül kézzel forgatták a csörlőt, miközben kettesével váltogatták egymást.

A szovjet kormány 1936 februárjában hozott határozatot a sodródó kutató állomás és légiexpedíció szervezéséről. Kiindulási bázisnak a Ferenc József-föld legészakibb tagját a Rudolf-szigetet jelölték ki, hová a Ruszanov jégtörő szállította két fordulóban az expedíció felszerelését és az élelmiszereket. Itt építették fel a rádióállomást, mely az expedícióval való kapcsolatot biztosította. A jeges lejtőkön kifutópályákat építettek, hogy az Andrej Tupoljev által tervezett négymotoros repülőgépek leszállhassanak. Ezek szállították az expedíció legénységét és felszerelését a kiválasztott jégtáblára.

Az expedíció első csoportja 1937. március 22-én indult útnak. A rossz időjárás miatt azonban csak április 18-án érkeztek meg a Rudolf sziget leszállópályájára.

Az első sodródó kutató állomás személyzete négy

Kézzel tekerték a csörlőt napi nyolc órán át

Három társa Jevgenyij Fjodorov geofizikus, Pjotr Szircov óceánográfus és Erneszt Krenkel rádiós szintén tapasztalt sarkkutató volt.

A társaság május 22-én reggel 5 órakor a Vodopjanov vezette négymotoros gépen emelkedett magasba Rudolf szigetéről. Fedélzetén ott volt Otto Schmidt, a légiexpedíció vezetője, valamint Mark Trojanovszkij filmoperatőr.

Sűrű ködben és felhőkben tett hatórás vakrepülé-

figyelő állomásokat és pontosan feltérképezték a jégtábla nagyságát. Október 5-én rájuk borult a sarki éjszaka sötétsége, utoljára látták a Napot. Néhány nap múlva átszeltek a 85. szélességi kört, a jégtábla mozgása erősen meggyorsult, elérte a napi 4 mérföldet is — Grönland partjai felé sodródtak.

1938. január 2-án feldegengett ismét a fény. Keskeny, rózsaszínű csík jelent meg a láthatáron. Közel jártak Grönland partjaihoz, a mélységmérő csak 160 métert mutatott.

Ezután ismét a nyílt tenger felé vitte őket az áramlás, sebességük elérte a napi 10 mérföldet. Az örömben azonban félelem is vegyült, megkezdődött a jégtábla szétesése. Egyre többet érezték a talaj mozgását, míg január 20-án nagy csattanás közepette a jég széthasadt. Húsz méter széles repedés keletkezett a lakósátrak és a hidrológiai sátrak között. Kajakokkal gyorsan biztonságos helyre szállították az értékes műszereket.

Február elsején újabb baj tört rájuk. Lökéseket, tompa ütéseket érezték és egyre több repedés keletkezett. Szánokra rakták felszerelésüket és bár a megfigyeléseket megszakítás nélkül folytatták, állandó készenlétben várták a jégtábla teljes szétesését. (A jégtábla veszedelmes gyorsasággal haladt a grönlandi partok mentén. Sebessége elérte a napi 20 mérföldet.)

Helyzetükről tájékoztatták Moszkvát, ahol Mikojan vezetésével kormánybizottság jött létre megmentésük szervezésére. A kormánybizottság utasítására több hajó indult útnak feléjük. Közelükben cirkált a Murmanyec, de nem tudott utat törni hozzájuk a feltorlódott jégmezőn. Február 3-án kifutott Murmanszkból a Tajmir, rá néhány napra pedig a Murman jégtörő. Február 9-én elindult a leningrádi kikötőből a híres Jermak jégtörő is, sőt, egy tenger-alattjáró is parancsot kapott megközelítésükre.

A Tajmir és a Murman egyesített erőfeszítéssel közeledett feléjük. Útjukat rakétákkal, reflektorokkal jelezték, közben repülők keresték Papanyin sátrait.

Az utolsó napok

A táborban az utolsó napok nehezen teltek. A jégtábla vésszes gyorsasággal repedezett és az expedíciónak már életéért kellett harcolni. Február 1-én a jég, mely kilenc hónapig biztonságosan hordta hátán őket, egyszerre csak darabokra esett szét. Az egyik repedés közvetlenül a sátor mellett keletkezett, akkor már az északi szélesség 74. fok 16. perc, a nyugati hosszúság 16. fok 24 percén jártak, kétezer kilométerre indulási pontjuktól.

Megmaradt holmijukat két sátorban helyezték el, ketten elaludtak, ketten állandóan őrségben voltak. A jégtábla újabb és újabb repedései mindúntalan „lakáscserére” készítették őket. Február 2-án már csak egy 30×50 méteres töredéken húzták meg magukat. A letört jégtáblák ott úszkáltak körülöttük, rajtuk a sátrak, megfigyelő állomások. Egyikből sikerült is petróleumot szerezniük. Két szánra rakták a megmaradt felszerelést és kétheti élelmet. Ehhez nem nyúltak, abból éltek, amit a mellettük úszó raktárakból, halászatból, s vadászatból sikerült szerezni. Február 8-án három medvét pillantottak meg, sikerült őket lelőni, s majd egy év után friss húsból készített levest ettek.

Február 12-én meglátták a Tajmir fényeit. Rádió felvették a kapcsolatot velük, repülőteret készítettek. Azután végre február 16-án Vlasszov kis repülőgépe leereszkedett melléjük és mandarint, sört hozott. Végül 18-án a Tajmir és a Murman elérte a jégtáblát. Kitzúzták a megmaradt jégre a Szovjetunió zászlaját, sodródjék addig, amíg el nem olvad a jégmező. Ők pedig 274 nap után a hajó fedélzetére léptek.

Az

UTASELLÁTÓ

Pályaudvari éttermeiben ez évben is biztosítja turista csoportok étkeztetését

KEDVEZMÉNYES ÁRON

32 féle menüből választhat
7 féle úticsomagot
rendelhet.

Megrendelését legkésőbb 7 nappal az igénybevétele előtt írásban a következő címre kérjük küldeni:

UTASELLÁTÓ V.: Üzemeltetési Osztály, Budapest, V. Veres Pálné u. 24. sz. Telefon: 189-900, 160 mellék.

Turista csoportoknak kívánságra nyomtatott étkeztetési tájékoztatót küld, telefonon felvilágosítást ad az

UTASELLÁTÓ

„HORTOBÁGY, DICSŐ RÓNASÁG”

Bármerre utaztam Európában, ha Magyarország került szóba, a külföldiek rögtön a pusztát emlegették, de olyan szemcsillanással, mint amikor a görög szigetvilágról, vagy a norvég fjordokról beszéltek. Minden fejlett idegenforgalmú országban éppúgy megtervezik a teendőket az idegenforgalom területén, mint pl. az ipar, vagy a mezőgazdaság fejlesztését. Sőt, van, ahol külön minisztériuma van az idegenforgalomnak. A legnagyobb örömmel üdvözöltük tehát nálunk a Hortobágyi Intéző Bizottság közelmúltban történt megalakulását. Reményünk van így, sőt már eredményeink is, hogy a Hortobágyon nemcsak a mezőgazdaságát fejlesztik tervszerűen, hanem az idegenforgalmát is.

A Hortobágy az Alföld besüllyedése után az Eger, a Sajó és a Hernád előideinek a hordalékkúpja volt. Szerkezeti beszakadások révén azonban a Tisza egyre nyugatabbra helyezte át a medrét és így a táj arculata alapvetően megváltozott. Egészen a múlt századi szabályozásokig részévé vált a Tisza 25 ezer km²-nyi árterületének. A tengernyi áradások asztalimaságú tökéletes síksággá alakították. A Nyírség homokja alól előbukkanó Hajdúsági-lösztábla meredek peremétől a Tiszáig terjed, míg délen beleolvad a Nagykunságba.

A szabályozások után új veszély jelentkezett a víz helyébe — a szikesedés. A Hortobágy 200 ezer kat. hold területéből 75% termő, vagy nem termő szikes. A szikesedést a szél és a víz által az északi vulkánikus hegységekből leszállított nátriumsók felhalmozódása okozta. A csekély mélységben áramló talajvíz kapilláris felemelkedésével a felszínen megindult a só felhalmozódása. Magasabb szódataralma a riolittufa bomlástermékeiből származik.

A szikesek javítása — talajforgatással, gipsszel, tőzeggel, lignittel, cukorgyári mészsizzal — nagy anyagi befektetést igényel és csak hosszútávon valósítható meg. A só azonban vízzel is kioldható a talajból és így ezt a lehetőséget is kihasználják. Ehhez azonban meg kellett tervezni a Hortobágy vízgazdálkodását. Szükségessé tette ezt az évi 4—500 mm csapadék is, különös tekintettel az időnként fellépő aszályra.

A táj vízrajzi mélytengeye az 50 km hosszú Hortobágy-folyó. Ettől K-re és Ny-ra helyezkedik el a Keleti-, ill. Nyugati-főcsatorna, amely a vizet a Tiszalöki-duzzasztóval 4—9 m-rel megemelt vízszintű Tiszából nyeri. Ezekből a fűrtcsatornák egész rendszere ágazik ki, amelynek segítségével mintegy 100 ezer kat. hold szántót és rétet öntöznek. Tavasszal

ugyanazek a csatornák a belvizet vezetik le.

Közel 20 ezer kat. hold mézben szegény szikesen rizst termelnek. Ez Földünk egyik legészakibb rizstermelő körzete. Legalkalmasabb rizsfajtának a Szovjet Közép-Ázsiából származó Dunghan Sali bizonyult. Kiváló minőségénél fogva keresett exportcikkünk. A rizsföldeken járulékos haltenyésztés is folyik (30—50 kg/kat. hold).

Itt létesítették hazánk legnagyobb (8 ezer k. hold) gátaikkal duzzasztott halastavait, ahonnan holdanként már 300 kg halat halászhatnak le. A tavakon járulékosan vízárnnyásokat tenyésztenek. Mire 3—4 év múlva „áthelyezik” a tavat, helyén már mezőgazdasági művelésre alkalmas talajt találunk.

Persze nem tűnt még el a régi nagy hírű állattenyésztés sem. Egy 1894-es adat szerint a Hortobágyon 5300 ló, 14 300 szarvasmarha és 61 000 birka legelt. Igaz, ma kisebb a számuk, de az idegennek a pusztá természeti varázsa mellett talán éppen ez a legérdekesebb látnivaló. Akad még rideg-szürkegulya is a Pap egyház-erdőnél, valamint rideg-ménes ugyanitt és a Pentezúgban, vagy Kecskés és Cserepes mellett. A turisták a legérdekesebb látnivalókat szervezeten tekinthetik meg. A bemutató tavasztól őszig du. 3 óra körül kezdődik a Kiskútnál a törzsistálló-, törzsmémbemutatóval és az anyakancaménes megtekintésével. Utána a Sárkánykunyónál meghajtják a mén-csikókat. A vágató ménes lenyűgöző látvány. Kattognak a fényképezőgépek és a jólsikerült felvételek újabb látogatókat csábítanak a pusztára. Befejezésül látványos csikósbemutatókat tartanak. A csikósok mai „munkaruhája” azonos az évszázadok óta megszokottal: nagy pásztorkalap, kék ing, bőszárú gatyá és mellény.

Ha a pusztai emberek világának egyéb emlékeivel is megismerkedni kívánunk, felkereshetjük a Hortobágy idegenforgalmi központjának tekinthető Hortobágyi Csárdát, amelynek „Állás”-ában múzeumot rendeztek be. Az „Állás”-t 1781-ben a csárdával egyidőben építették szekerek és utazókocsik számára. Századokkal előbb ugyanis erre vezetett a Tiszántúlról és Erdélyből a legfontosabb útvonal Pest-Budára. Petőfi is itt pihent meg a csárdában 1844. hideg februárjában, mikor Debrecenből Pestre gyalogolt. Itt írta a „Hortobágyi kocsmárosné” c. versét.

1827—1833 között Petőfi ittjárta előtt épült meg a csárda mellett, a Hortobágy-folyón a „kilenclikúhid”, az országnak ma is leghosszabb köhídja (92 m). A hídnál tartják meg az idén is — aug. 18—20. között — az évszázadok óta híres „Hidi-vásár”-t. A sokezer látogató számára ugyanekkor egyéb látványosság is kínálkozik a közelben. Aug. 20-án ugyanis Debrecenben országos „Virágkarnevál” lesz. Az eseményekre különrepülőjáratok indulnak Siófok—Debrecen között, tekintettel a Balatonnál nyaraló külföldiekre. Még egy nagy eseménye lesz a pusztának június 21—22-én, amikor a „Hortobágyi Lovasnapok” látványos bemutatóiban gyönyörködhetnek a látogatók. A Hortobágyi Intéző Bizottság által, az előbbi programokkal együtt jóváhagyott „Idegenforgalmi nap”-ot pedig Hajdúszoboszlón rendezik július 27-én. Ez alkalommal a fürdőbálon szépségkirálynőt is választanak. Mátáról rendszeresen indulnak lovastúrák, a lovasiskolában pedig bárki elsajátíthatja a pusztai csikósok lovagló tudományát.

Képek és szöveg
Balogh Ferenc

FÁTYOLOS SZÖMÖRCSÖG

Egyik túrám alkalmával különös gombaféleségre találtam. Messziről érezni lehetett nyomozó dögszagát, úgy nézett ki, mint egy kucsma-gomba. Három, négy volt belőle egymás közelében, egyiknek szoknyája már foszladozott, mellette egy félig kibújt, közelükben még 4—5 gombatojás volt.

A gomba nem mérges, de érett állapotban ehetetlen. Egyes helyeken azonban a héjától letisztított gombatojásokból ételt készítenek; íze hasonló a sültburgonyához.

Valaha a néphit varázserőt tulajdonított a gombának, szerelmi bájtalt készítették belőle, amiben nyilván közrejátszott bizarr formája is. Egyes helyeken pedig, köszvény ellen is használták orvosságként.

Csipkeszoknyája finom, hálószerű, krémszínű fátyol. Egyébként az úgynevezett „virággombának” egyik legszebb képviselője.

A gombafonalakból előbb, kicsiny, tojásforma képződmény fejlődik ki a föld alatt, amiből egy félgömb alakú boszorkánytojás, majd a tojásból kiemelkedik egy kis púp, ami aztán felszakad és belőle

egy szivacszerű, magas tönk nyúlik ki. Ez a zöldes-barnás kupak a tönkkel együtt 10—18 cm magasra nő, aránylag rövid idő alatt — percenként átlag 1 mm-t.

A sejtjes szerkezetű, harang formájú kalapot, amely a spórákat tartalmazza, olajzöld nyálka vonja be. A szag alapján a kalapra szállnak a döglegyek és magukkal hordják a spórákat.

Napsütötte lombos erdőkben, parkokban fordul elő. Általában kedvező időjárás — nedves, meleg nyár — kell a megjelenéséhez.

A feltevések szerint Észak-Amerikából került Európába áttelepített fákkal.

Németországban Paderbornnál, Westfáliában találták 1915—1918 évek között az első példányt, majd további példányokat találtak 1926—1932 között Rosstocknál —, ezek között 25 cm magas is volt. Hannover közelében, Halberstadt-nál, Altenhofnál és Friedrechrodánál Bajorországban és Alsó-Ausztriában, sőt Dániában és Svédországban is találtak példányokat.

A gombának trópusi fajtája az Újvilág forróégyi erdeiben fordul elő. Jáva szigetén reggel 6—9 óra között fejlődik ki, míg a braziliai szömöröcsög az éjszaka sötétjében kel és fejlődik ki. A gomba az első nap-sugarak hatására elhervad és csak ragacsos darabkák maradnak vissza.

A talált hazai példány kifejlett állapotában 15 cm magas volt és a Bükk-hegységben az úgynevezett Tamáskúti útorház és a Feneketlen időszakos forrása közötti nedves, párás völgy fele útján fordult elő kb. egy négyzetméteres területen.

A Gomba Szakoktatási Bizottság a bejelentést tudomásul véve közölte, hogy ez a ritka gomba hazánkban csak 1—2 helyen fordult elő.

Ha túra közben ilyen gombára akadunk, ne tapossuk el, hanem készítsünk róla fényképet és a

Gombaszakoktatási Bizottságnak jelentsük be. A gomba rendkívüli ritkasága miatt védelmet igényel.

dr. Tóth Sándor

A HÓNAP VICCE

Ez itt sportársak az óriási vizesés. A hölgyek szíveskedjenek egy pillanatra abbagyni a beszélgetést, hogy hallhassuk a víz mennydörgését.

Szalay László
Karcag
Madarasi út. 9—11

VÁRJÁK A TURISTAHÁZAK!

(Ügyfélszolgálat: Budapest VI., Lenin krt. 55. Naponta 9—19 óráig, szombaton 9—13-ig)
Iskoláknak, csoportoknak ajánljuk nyári táborozáshoz házaikat! Sátoráborozóknak is megállapodás szerint teljes vagy rész étkezést biztosítunk.
Táborhely javaslataink:

Gézaháza	Szentlélek
Kisínóc	Várkút
Nagyhideghegy	Ágasvár
Magyarkút (Vadaskert, elkerített sátorozási hellyel)	Fehérkút
Törökmező	Salgó
Zsíroshegy	Gárdony
Bánkút	Szigetmonostor
Síkfőkút	Csikóváralja
Dobogókő	Klastrompuszta
	Kőhegy

Idős tölgyfák a sárvári Avason

Gyertyános Tamásiban

1950. évi tanulmányában vázlatosan kifejtett, most egy gazdagon illusztrált, szép könyv formájában fekszik előttünk, mely a „Magyar erdők” címet viseli.

Időközben világjelenség lett: a jóléti erdő a nemzetközi erdészeti kongresszusok egyik állandó és fontos témájává vált.

Szeretném felvázolni, írja a szerző, az előszóban, új, korszerű erdőgazdálkodásnak, — a jóléti erdőgazdálkodásnak — a körvonalait, mely a legnagyobb mennyiségű, legjobb minőségű fa és egyéb erdei termék tartamos és gazdaságos termelése mellett következetesen számol az erdő esztétikai és közjóléti hatásaival, amely az erdőt nem csupán faanyagforrásnak, hanem az ember természetes életközvetete egyik legfontosabb részének tekinti, s e szerint óvja, ápolja és hasznosítja az egész társadalom érdekében.”

A könyv részletesen taglalja az erdő közjóléti hatásait, köztük az egészségre gyakorolt kedvező befolyását, amellyel tapasztalatból messzemenően egyetértünk. (Mindamellett nem árt megjegyezni, amit a szerző ír: „A nagyvárosi környezet klinikailag megállapítható egészségi károkat okoz.” (És jó tudni azt is, hogy N. G. Holodgovszkij akadémikus, ismert szovjet biológus kutatójai szerint az erdőben vitaminokat is lélegez be az ember.) Foglalkozik az erdő kulturális jelentőségével is, bőséges irodalmi példával támasztva alá. Különösen érdekes azonban részünkre az, amit „Az erdő esztétikája” és a „Jóléti erdőgazdálkodás” című fejezetekben találunk: ezek tartalmazzák az új szemlélet, s az új

1950 májusában feltűnést keltő cikk jelent meg az Erdészeti Lapokban. Már a címlap is megkapó volt. Egy igen szép fénykép díszítette: Kletz Károly „Napfény az erdőben” című felvétele. Érezni lehetett, hogy a címkép és a tartalom között összefüggés van. Mohó érdeklődéssel lapoztam fel a folyóiratot s egy kitűnő tanulmányt találtam benne „Esztétika az erdőgazdaságban” címmel. Egy fiatal erdőmérnök, Keresztesi Béla írta.

Ismétlem, ez 1950-ben volt, amikor még rengeteg gonddal, bajjal küzdöttünk. Amikor nem úgy néztünk az erdőre, mint a szépség és az egészség forrására; hanem mint a termelő üzemre, melynek hozamát állandóan növelni kell. Gyorsított ütemben folyt az erdők kitermelése.

Lekopasztott hegyoldalak, nagy tarvágások éktelenkedtek a főváros közvetlen környékén is. S a szépért epedező turista szomorúan látta, hogy felújítás híján mint mennek tönkre a budai hegyek szép sétaútvonalai, elpusztulnak az esőházak, szétkorhadnak a padok. Ebbe a reménytelen állapotba világított be, mint napsugár a sötét erdőbe, ez az emlékezetes tanulmány, melyben az erdő szakembere, s egyben az erdő szerelmese már rámutat a jövő útjára...

A fiatal erdőmérnök, aki időközben a mezőgazdasági tudományok (erdészet) doktora, c. egyetemi tanár lett, s az Erdészeti Tudományos Intézet igazgatója, hű maradt a csaknem két évtizeddel ezelőtt lerögzített alapelvekhez. S mindaz, amit

Azt a megérkezést kellett volna látni, amelyet Migazzi püspök s egyben bécsi érsek rendezett 1764-ben Mária Teréziának a váci Dalkapu tövében! Szívesen megbújtunk volna a városbíró dókjája mögött a királyi fényt látandó, de a püspök szigorú szemét is, amelynek intésével kitiltotta az ugató kuttyákat a városból s láncot húzni rendelt a templom elé, hogy még szekérszörgés se zavarja az áhitatot. Mit szolt volna vajjon a mai nyugsgó forgalomhoz, az autóbussz-pályaudvar dübörgő lármájához, selyem zsebkendőjével eltakarta volna-e finomhajlású orrát, ha a Dunai Cementművekből valamely varázslat folytán feléje áramlott volna a gomolygó füstfelleg?

Am, szóljunk egy másik váci érkezésről is, amely nyolcvan évvel később, 1846. július 15-én történt. Ekkor zörgött be az első vonat a váci indóház elé. A

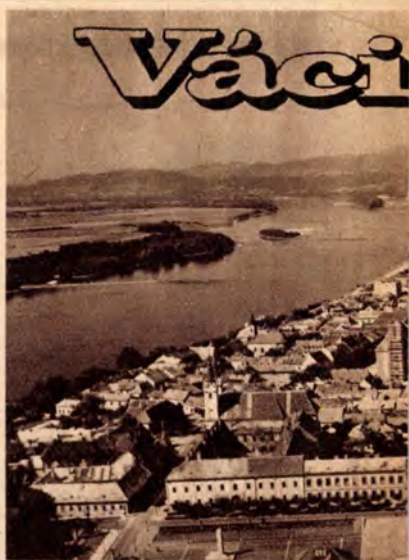
rázós fodobozokban ott ült Széchenyi és Kossuth, sőt maga a nádorispán is, a fogadtatási ünnepély mégis váratlanul elmaradt. Tűzvész pusztított éppen Vácot s minden épkézláb ember oltani rohant. Hosszú szónoklatokra nem volt idő, végül az utasok is vizes vödröt ragadtak. A menetidő azonban azóta sem rövidült a harminc kilométeres távon, sőt a közbeépült állomások miatt még növekedett is.

S hogy a váci Dunát is besodorjuk a történelmi utazások partjai közé; egyszer Petőfi azért orrolt meg Vácra, mert hiába vágta-tott szekéren Pencről a hajóállomásig, a pesti gőzhajó elpöfögött előle. Dühét rögtön írásba öntötte. A harag mégsem tartott sokáig, Petőfi megkedvelte a dunai várost, szüleit is odavitte később, sőt remek témát is talált: a színész Megyeri esetét a tintásüveggel.

Hogy Vác külleméről is szóljunk: Vác barokk vá-

ros; a hazai barokk egyik szép s bár nem túligényes, mégis kiteljesedett formája. Kedves polgárházaival, egykorú középületeivel, templomaival szerény barokk ugyan, viszont ilyenét hánulata, képe egységes. Ilyen né kellett válnia a török kivonulása után a maga erejéből, hiszen a török, búcsúzól, azt is felgyújtotta Vácot, ami még megmaradt. Báthory püspök legendásan gazdag kincseit, székesegyházát, reneszánsz székvárosa kulturális értékeit akkorra elsodorta már az idő és Althan, meg Migazzi püspöknek újból kellett kezdeni a teljes építést. Így vált Vác egységesen barokká s hogy ennek teljességét lássuk, a főtérre kell kiállnunk, amely a Március 15. tér nevet viseli. Védett műemléki terület, az ország egyik legrendezettebb építészeti együttese.

Virágos park diszlik a háromszögletű tér közepén, itt a hajdani nagypostai palota; a Siketnéma

Intézet (amely az első ilyen intézet Magyarországon, 1802-ben alapította Cházár András rozsnói ügyvéd); a téren áll a kórház, valaha az irgalmasok kolostora volt; a városi tanács épülete (amely egy török fürdő

szemléleten nyugvó új erdőgazdálkodás lényegi szempontjait.

A mai erdőgazdálkodásban az erdész azelőtt el sem képzelhető mértékben avatkozik be az erdő életébe; az erdő egész léte folyamán, az ültetéstől a letarolásig. „Az erdész... az erdő szépségét a gazdálkodás vitelével nagymértékben tudja alakítani, formálni, fokozni.” Ezért a szépséget a szerző annyi lelkesedéssel száll harcba, hogy egy turistairó sem tehetne túl rajta. Pedig az erdő a mi köreinkben is valóban közszerepet tárgya; legszebb kirándulásaink színhelye, legkedvesebb túra-területünk. **Keresztesi Béla** konkrét példákon mutat rá arra, hogy hol végezte ezt az új feladatot helyesen az erdész, és hol akadnak kívánnivalók. (A Déli-Pannonnhat erdeiről például megállapítja, hogy „szép ez a táj, de lehetne még szebbé tenni”. És meg is mondja, hogy hogyan. — „Rendezni kellene a hévízi erdőt is.” És közli a rendezéssel kapcsolatos elképzeléseit. — „Nincs minden rendben a Nagykanizsát környező erdőkben sem.” Pedig a megoldásért nem kellene messze menni. „Elég csak a zalaegerszegi Alsó erdőn egy kicsit elnézelődni, és akkor az erdőesztétikával törődő erdész zalai példát kaphat a tetszetős, gonddal és erdőszerepével megvalósított üdülőerdőhöz.”)

Az erdészeti dolgozóktól nagyon sokat vár e tekintetben. Érdekes ezzel kapcsolatban az (erdőkre telepített) erdészházak környezetére vonatkozó véleménye is: „Hogy az erdész mennyire szereti az erdőt és a fát és mennyire van szépérzéke, az erdészház környezetéből ítélni lehetjük meg.”

Öreg bükkös a Budai-hegységben

A tápéi nagy fehér nyírfa a tanácsköztársasági emlékművel

Az egész magyar erdőgazdálkodást rendkívüli tárgyilagossággal szemléli. „Az elmúlt két évtizedben több milliárd facsemetét ültettünk el s ha ennek során tudatosan formáltuk volna tájainkat, s a gazdasági célkitűzések mellett esztétikai megfontolásokat is szem előtt tartottunk volna (amire minden lehetőségünk megvolt), országunk még sokkal szebb lehetne.” Ugyanilyen tárgyilagossággal mond véleményt egyes erdőtípusokról is, amelyeket egyhangúnak, unalmasnak tart. „Minden erdősítés, fásítás tájalakító tevékenység is s éppen ezért művészileg, tájképileg is meg kellene tervezni.” Csak így juthatunk el az igazi jóléti erdőgazdálkodáshoz. „A jóléti erdőgazdálkodás... az erdő immateriális, eszmei értékeiben mérhetetlen

nemzetgazdasági és kulturális értékeket ismer fel. A jóléti erdőgazdálkodás feladata ennek megfelelően az, hogy a jövőben visszatartsa az erdészetet az erdő szépségének, közjóléti hasznainak csökkentésétől, tönkretételétől, az elveszett szépséget, immateriális hasznokat pedig helyreállítsa.” Az erdő ma a kultúrta legtermészetesebb tagja, a táj arculatának leghatékonyabb formálója és a városlakó ember természetes életkönyezetete.

Az **Akadémiai Kiadó** gondozásában jelent meg ez a művészi fényképek tömegével elárasztott szép könyv, mely nem csak erdészeti könyvészetünk egyedülálló darabja, de egyben a **legszebb turista könyvek egyike is.**

Pápa Miklós dr.

séta

helyén épült); a hajdani Curia-szálló, amely ma hivatalok helye; a tér temploma a valahai domonkos-szerzeteseké volt, ma Fehérek temploma néven ismeretes; gazdag berendezésű rokokó-templom. Tovább

sétálva a székesegyház felé, a piaristák templomát s vele szemben az ország egyik legszebb Szentháromság-szobrát látjuk. A két-tornyú, monumentális székesegyházat pedig Migazzi püspök építtette az olasz Canevale mesterrel klasszicista stílusban. Szemben vele a püspöki palota ismét csak barokk stílusban épült.

A zárt, nemes formájú s már Kazinczy által is megcsodált Konstantin-tér művészi hatása, közepén a székesegyházzal, oldalain a régi kanonok-épületekkel. A szomszéd Múzeum-utcában pedig a Vak Bottyán Múzeum értékes történeti, s néprajzi kiállítását érdemes megtekinteni.

Csak képeket villantunk fel Vácról; ezt a múltjában oly gazdag, jelenében annyira mozgalmas várost pár rövid sorban úgysem ismertethetjük. A múlt egy ilyen villanása a szabadságharc váci csatájában is szereplő Gombás-patak hid-

ja faragott szentjeivel, vagy a Belvárosban a legrégebbi köemlék, a Hegyes torony — még a váci vár maradványa — s ha a Hegyes torony alatt elsétlünk, már a Duna partján is vagyunk, (különös neve van e régi városrészeknek: Luxemburg és Burgundia) s látjuk, mint töltik fel a partot, hogy virágos parkot építsenek rajta a közeljövőben. A part vasrácsa valaha a pesti Duna-part rácsa volt, a romantikus díszítés máig megmaradt emléke.

A Duna partja lenyűgöz. Itt fordul, kanyarodik a Duna roppant ívben dél felé, hogy majd csak Belgrád előtt forduljon ismét keletnek; itt lép ki a hegyek öléseiből a tágas Alföldre s hogy a tenger vizéhez hasonlóan képet még emlékeztetesebbé tegyük, gyorsan úsztassunk át a komppal a Szentendrei szigetre. A part szélén, Váccal szemben a Pokol-csárda teraszán kapjuk fényképező gépre a mennyei látványt.

A vizpartig lefutó Börzsöny-erdők zöldje s a sárgásfehérre kivájt, odvas Naszály koronázza északról a tájat.

S hogy visszatérünk a Pókolból, egy percre megpihenünk az autóbusszállomáson, tűnődve, merre vegyük útunkat a tájban; hiszen Vác nemcsak műemlékes barokk város, nemcsak antik bástya, hanem modern ipartelepek városa is (gépemben a Forte-film is emlékeztet erre) s amellet a széles táj idegenforgalmi központja.

Merre hát? A Naszálytetőre? Pencnek, Csövárnak, Kosdnak? Netán a Cserhátba, vagy Börzsöny-erdőbe? Vácrátótra az arborétumba, avagy vissza Gödnek?

Nem. Még egy útunk van a külvárosi Deákvár felé, Mikszáth kedves patkoló kovácsát keressük meg, Pöstényi bácsit.

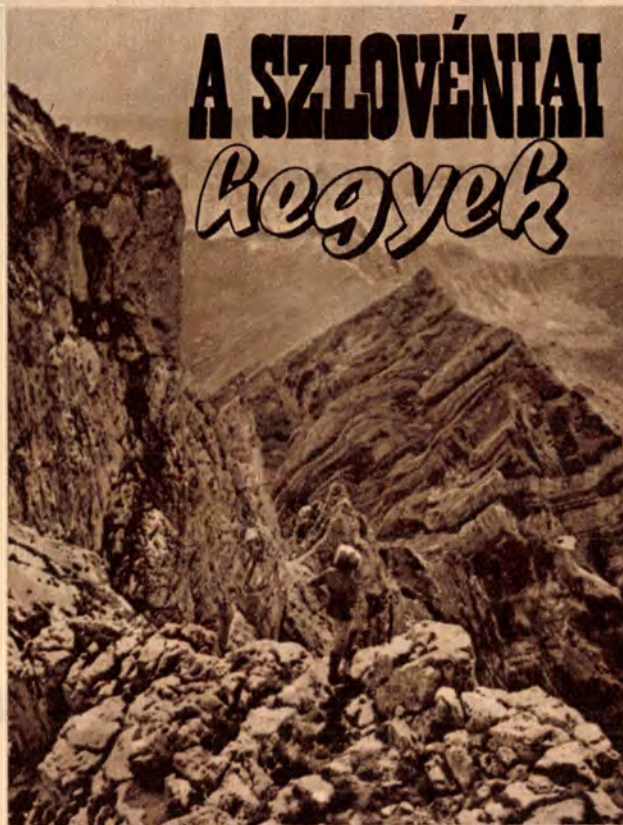
Szombathy Viktor

Mojstrana városkának festői környezete a Skarlatia hegység lábánál. Kiindulópont a Juli Alpok felé

Sípálya a Bohinj-tó fölött

A SZLOVÉNIAI hegyek

A Prokletics — egyike a Balkán legmagasabb hegyláncainak — szikláin sok zerge tanyázik.

Aturisták egyoldalúan ismerik Jugoszláviát. Hallottak már az Adria partjainak szépségeiről és magányos szirtjeiről, de nem tudják, hogy a hegyvidék tájai semmivel sem maradnak el a tenger mögött. Pedig a szlovéniai hegyekben — egészen a délen fekvő, festői, macedon hegységig a szépség különleges ellentéteivel találkozhatunk.

Jugoszlávia a hegyek országa. Területének háromnegyed része magas hegységekből és felföldekből áll. Ezek közül 102 csúc 2000 méternél magasabb. Jugoszláviában sok a karsztos vidék, s megszámlálhatatlan sok a barlang. Csak Szlovéniában 1800 kisebb-nagyobbat tartanak számon. Ezek közül a legismertebb a *Posztrojanska Jama*. Dalmácia, Hercegovina és Montenegro egyes részein négyzetkilométerenként 50 barlang is található.

Montenegro a hegyek világa; Vég nélküli sziklatenger, melyet szüntelenül szél és eső ostromoz. A sziklák dühösen emelkednek az ég felé, örök fáradozásukban, hogy elérjék a napot.

Bosznia legnagyobb hegy-csúcsa a *Maglic*. Lábánál

terül el Európa legnagyobb öserdeje — a *Perucica*. Ez a hatalmas erdőregeteg 1434 hektár területet foglal el, s nem egy része fejszét, és embert sem látott még. Évszázadok, talán évezredek óta változatlan itt a természet. Fenyők, bükkök, lucfenyők, körisek — háromszáz és még több éves hatalmas fatörzsek alkotják ezt az érintetlen szűzi vadont. Itt él a Pancicseva Omerika, egy csak Jugoszláviában található fafajta.

Különleges szépséget áraszt a vég nélküli síkságból kiemelkedő, őz állományban gazdag *Fruska Góra*, de semmivel sem szorul mögéje, az erdő borította *Gorski Kotár*, a „Jugoszláv Svájc”, valamint a *Macedóniai-hegység* sem. Minden hegynek van legendája, mely összeköti az árnyékában élő emberek sorsával. Némely hegy neve bevonult a történelembe, mint Cer és Mojkovac az első, Sutjeska és Kozara a második világháborúban.

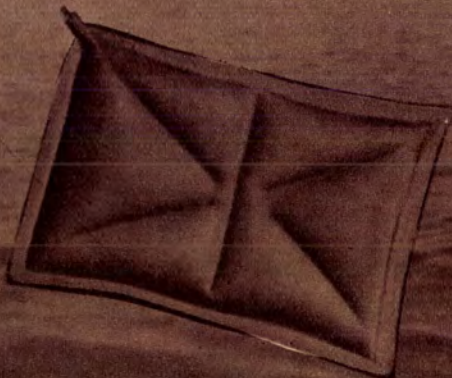
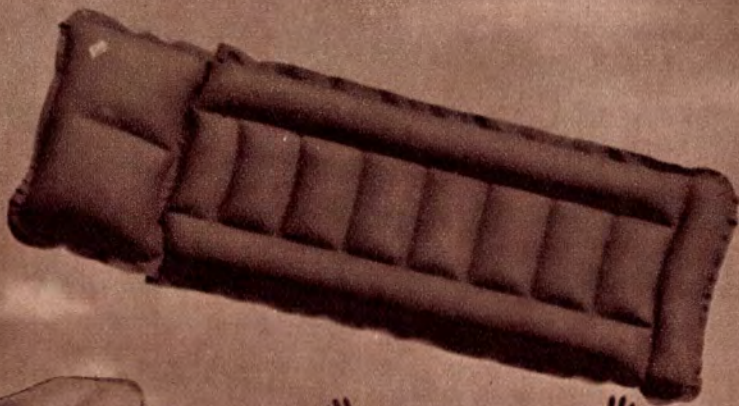
E hegyek vadászatra és túrázásra egyaránt alkalmasak. Az odavezető utak megjavításával a külföldi turisták számára is egyre hozzáférhetővé válnak.

Kranj városka Storcsics-hegység lábánál, Szlovénia kedvelt idegenforgalmi helye.

Az új autótűt, mely Ljubljánából a Loibl-hágón keresztül vezet Trzics közepébe

Idejében gondoljon a nyárra

CAMPING CIKKEK

gazdag választéka várja!

AZ

ÁRUHÁZAKBAN

ILLAJSZERBOLTOKBAN

SPORTBOLTOKBAN

GEOLÓGIAI KIRÁNDULÁS A MÁTRÁBAN

A Mátrában a talaj alól kibukkanó kőzetrétegek vagy meredek sziklafalak nyitott könyvként állnak a geológus előtt aki kiolvashatja belőle évmilliók távlatából a földkéreg fejlődésének szakaszait.

A Mátrát vulkánikus képződmények építik fel, azonban jelentős részen, főleg az É-i oldalában, üledékes kőzetek is találhatóak. Ezek képezik a vulkáni hegyvonulat alapját.

Parádsasvartól végig, a Kőszörű-patakon a Mátra belseje felé, figyeljük meg az útunkba kerülő kőzeteket. A falu K-i szélén találjuk a híres „csevicét”, a Parádi víz forrását. A forrásvíz kénhidrogént és szénsvavat tartalmaz. Ezek a gázok a mélyreható törésvonalak mentén szivárognak fel és a felszín közelében keverednek a talajvízzel. A vulkáni folyamatok utolsó képviselői.

A Kőszörű-patakon felfelé nemsokára elérjük a völgyzáró gátat, amely mögött közel egy km hosszú tó keletkezett, összegyűjtve a Mátrából lezúduló csapadékvizeket, nagy segítséget nyújt a Parád-környéki üdülőhelyek vízellátásában. A gát körüli szürkésárga színű homokkő és agyagrétegek látszanak, az oligocén időszak tengerének üledékei. A homokkőben zöldesszínű, apró ásványok mutatkoznak, a nevük *glau-*

konit. Ilyen ásványok csak hideg vízben keletkeznek, ami azt jelenti, hogy az oligocén időszakban a vidéket hidegvízű tenger borította.

A völgyhöz jobbról a Hercegárok csatlakoznak. Oldalában meredek, szelmarta sziklafalak látszanak. Itt a tengerbe ömlő, egykori folyó kavicsrétegei halmozódtak fel, amelyeket utólag kovás oldatok jártak át és kemény sziklává cementezték össze. A kavicsok között a legváltozatosabb kőzeteket találjuk, pl. a gránitot és a csillámpalát. Az ősi folyó távolról szállította ide az egykori kristályos hegyvonulatok lepusztult anyagát.

Felfelé, a völgy közepe táján, tarka összevisszaságban agyag- és homokrétegek jelentkeznek. Csak szárazföldön keletkeznek kőzetek, tehát ebben az időben a tenger visszavonult.

A völgy vége felé megjelenik, a Mátra fő tömegét felépítő andezit. A mai, békés tájon akkoriban félelmetesen tombolt a föld belső ereje. Izzó láva hömpölygött a kráterekből. A lávaömléseket időnként robbanások szakították meg és hullottak a vulkáni bombák, majd porfelhő emelkedett a magasba és leereszkedett a mindent beborító vulkáni hamu, amelyet szaknyelven tufának nevezünk.

Lassan Mátraházára érünk, a völgy ezen felső

szakaszán jól tanulmányozhatók az egykori vulkáni működés nyomai. Sűrűn változtatja egymást az andezit, durva vulkáni törmelékből álló agglomerátum és a finom hamuból keletkezett tufa, igazolva az előbb leírt vulkáni jelenségeket.

Mátraházán jól látszik a hegység tagolt vonulata. Hiába keresnénk az eredeti jellegzetes vulkáni kúpokot, vagy krátereket. Évmilliók során az andezittömeg jelentős részben lepusztult, a hegység valamikor sokkal magasabb lehetett itt. A Mátra lába körüli alföldi területen a talajtakaró alatt jelentős vastagságban nyomozható az andezittörmelék, ami az előbbi feltételezésünket igazolja.

Amikor Mátraházáról autóbusszal ereszkedünk Gyöngyös felé, szépen látszanak a műút bevágása ál-

tal feltárt vulkáni kőzetek. Hol vulkáni bombákkal tarkított tufa, hol andezit mutatkozik. A hegység D-i oldala már nem olyan meredek, mint az É-i. Ennek okát a vulkáni működés után bekövetkezett mozgásokban kell keresni, amelyek a hegységet eredeti helyzetéből ilyen asszimmetrikus formába alakították.

Erdemes Gyöngyösről rövid kirándulást tenni Gyöngyöstarján K-i széléhez, ahol a vulkáni működés után közvetlen gejzírek működtek. A forróvizek a gőz nyomására szökőkútaként löveltek fel, akár csak ma Izland vagy Új-Zéland vidékén. Nyomaikat itt már csak szépen rétegzett kovaüledékek jelzik.

A Mátra geológiai arculata a természetnek ez a „halott”, de szüntelen változó része sok szépséget rejt magában.

Szentes György

A sérülések sok fájdalommal, szenvedéssel, nemegyszer életveszéllyel is járnak. Az elsősegélynyújtás azonban csökkentheti a balesetek következményeit főleg ha tudjuk, hogy az adott esetben mit és hogyan kell tenni.

A vérző sebet (kis vágás, szúrás) kissé ki kell véreztetni, hogy a vér a sebbe került szennyet és a baktériumokat kimossa.

Az elsősegélynyújtásnál feladatunk, hogy a vérzést csillapítsuk, elállítsuk, sterilizálással megelőzzük a seb további szennyeződését és a sérültet mielőbb orvoshoz vigyük.

Először is ültessük, vagy súlyosabb esetekben fektessük le a sérültet. Ha a seb nagyon vérzik, állítsuk el a vérzést azzal, hogy lehetőleg steril gézt, ha ez nincs kéznél, tiszta vászondarabot nyomunk a sebre. Erős vérzés esetén, a beteget nyomókötéssel vigyük az orvoshoz.

Fecskendező vérzés esetén ez egyszerű nyomókötés nem mindig vezet eredményre. Ilyenkor a végtagsebből eredő vérzés fölötti végtagrészre szorító körülkötést tegyünk. Olyan erősen szorítsuk meg, hogy a vérzés elálljon. Enyhén meghúzott szorítókötés következtében a vérzés még fokozódik. Szorítókötéshez legjobban gumicső felel meg, de ha ez nincs kéznél, tiszta törülköző,

Kőgombák a Siroki-vár mögött. Az apáca és a barát. A vulkáni tufa sajátos pusztulási formája

Az útépitések korszakát éljük. Belátjuk, hogy szükséges korszerűsítésük, csak azt nem szabad szem elől téveszteni, hogy az utak nem önmagukért valók, hanem többek között azért is, hogy elvi-gyenek bennünket a tájakra, a természetbe, a kikapcsolódás legősibb és leghatékonyabb helyére.

Ha van a magyar tájaknak jóge-néhány jellegzetes vonása, úgy a je-genyefák mindenestre azok közé tartoznak. A jegenye népünk szí-vébe is beleszólt. Régebben fo-gant dalaink, nótáink, verseink szövegeiben a jegenyének karakte-risztikus helye van. Az utak őrálló dísz-százada a jegenyesor, melynek „ketreces” árnyékában fáradt szeke-rek kocognak, vagy friss autók su-hannak. A jegenyesor a természet gótikus remeke, a magasba szökő erő szimbóluma. S ha búcsúzunk a táj-tól, Ók az utolsó integetők és vissza-hívók...

A jegenyesor, amely a Székesfe-hérvárról Sárboárd felé vezető út Aba előtti szakaszát több kilométe-ren át szegélyezi, csodálatos, egyen-letes magasságú. Láttán minden va-lamirevaló embert a bámolat keríti hatalmába. És lehetünk bármilyen kicsinyek is alatta, a nagyság érzése járja át mégis szívünket: hatal-munkban van a jegenyék sorsa. Ho-gyan élünk ezzel a hatalommal?

Nemrég küzdelem folyt a jegenye-sor körül a különböző szervek kö-zött. Az útépitők így érveltek: a je-genyék a padkán belül vannak. „Út-ban vannak”, szerencsétlenséget okozhatnak. Ki kell vágni a fákat! Azok viszont, akik a táj jellegzetes tartozékának érezték a jegenyest és megmentésén fáradoztak, nem

Megmenekült egy jegenyesor

restellték a fáradtságot. Kiültek na-pokon át a padka mellé, számolni és figyelni az elhaladó járműveket. Ki-derült, hogy egyáltalában nincs itt olyan forgalom, melyet a jelenlegi útszélesség mellett ne lehetne zavar-talanul lebonyolítani. A balesetek száma ezen a jegenyés útszakaszon semmivel sem több, mint a sima sza-kaszon, sőt itt az út szépsége miatt lassabban hajt nem is egy — főleg a személygépkocsi. A vezetők ideg-rendszere a látvány változatossága miatt éberem marad és mintegy fel-üdítő hatású. Sőt, akiknek van ide-jük, letérnek a számos leágazó út valamelyikére és megállnak, kiszáll-

nak. Egy percre, egy órára, de pi-hentetik idegeiket az égbemeredő, a távolban szépségesen összeszaladó facsúcsok látványán. A csúcsok fö-lött az égbolt olyan, mint egy ha-talmas kéklő ég, mely belehasít a zöld lombtengerbe.

Van úgy, hogy az ember győztesen kerül ki az önmagával vívott, a szé-pért folyó küzdelemből. Most is így történt. A természetvédelmi erők nyomására elejtették a kiirtás tervét. Egy nagyszerű jegenyesor megmenekült a fejszétől.

Szöveg és kép
Radetzky Jenő

AZ ELSŐSEGÉLY- NYÚJTÁS

szalvéta vagy nagyobb zsebkendő is megfelel. Fontos, hogy a szorítókötés a sebhez ne érjen, ne csúszhasson rá, mert a sebet megfertőzheti.

Amennyiben a vérzés megszűnt, kíméletesen távolít-suk el a gézt vagy ruhát a vérzés helyéről, és alaposan mossunk kezét. A seb környékét kenjük be jóddalattal és anélkül, hogy a sebet megérintenénk tegyük rá ster-il kötetést, vagy frissen vasalt vászonruhát. Nem szabad a szennyezett sebet megtisztítani és a sebbe bármivel is belenyúlni. A sebben lévő idegen testek eltávolítása nem az elsősegélynyújtó feladata. A sebet sem vízzel, sem fertőtlenítő oldattal ne mossuk ki. A sebre jódot, semmiféle olajat, kenőcsöt ne kenjük és porral ne hintsük be. Súlyos sérülés esetén, óvjuk a sérültet az izgalmtól, a leheléstől és takarjuk be.

A seb bekötése után ne feledkezzünk meg arról, hogy csak elsősegélyt nyújtottunk, ezért minél előbb vigyük a sérültet orvoshoz. Ennek elmulasztása nemegyszer nagyobb bajt okozhat.

Zárt sérülés esetén — zúzódás, rándulás, ficam, csonttörés — nem tudhatjuk, hogy melyik sérülés forog fenn. Ezért feltétlenül kérjük ki orvos tanácsát.

A törésgyanús végtagot rögzítsük, mert csakis így csillapítható átmenetileg a fájdalom. Ha alkar- vagy csuklótájéki törésre gyanítunk, az alkart és a kézfejet kössük fel a nyakba széles háromszögletű kendő vagy törülköző segítségével. Az alkar kb. derékszögű, kö-nyöktartásban kényelmesen fekdjön, és egész széles-ségében a felkötő kendőn nyugodjon. Ha felkartörésre gyanakszunk, a felkart ideiglenesen a mellkashoz rö-gzítsük. Erre a célra a mellkast széles törülközővel át-kötjük, és a kötésbe a sérült kart is belefoglaljuk. A törülközőt 2—3 biztosítótűvel rögzítsük.

Lábtörés vagy ficam gyanúja esetén a sérültet fek-tessük le, a törésgyanús végtag két oldalára egy-egy keskeny deszkadarabot, ha más nincs, botot kössünk, és ezekhez rögzítsük a végtagot. Orvoshoz vagy kór-házba, fekvő helyzetben szállítsuk a sérültet.

Elefántiesen az Albert-Nílus partvidékén

ELEFÁNT LÉSEN

— ... És hány elefántot lőtt már Imre bácsi?

— Hát ... én nem vagyok vadász ... csak úgy „muszájból” fogok fegyvert rájuk — felelt vontatottan honfitársunk.

Csendesen üldögéltünk az őserdei tisztáson, Komádi Imre kis deszkaházának küszöbén. Házigazdánk pontosan tizenkét évvel ezelőtt került az Egyenlítő menti Gabonba, s azóta írta, szabdalja „manóvereivel” (helybéli munkásokkal) az őserdő legértékesebb fáját, a vadu okumét.

Unszolásunkra elárulja: öt elefánt pusztult el fegyvertől ...

— Mind az öt aszalán volt! — jegyezte meg.

— Aszalán? Az milyen? — kérdezte társam, Csekő Arpi.

— Aszalánnak nevezik az itt élő kis termetű, de nagyon vad erdei elefántot. Sokkal veszélyesebb, mint a szavannákon legelő nagyobb testű, hegyesebb fülű rokona ...

Esteledett. A távolból tam-tam dobok hangja szállt felénk. Imre bácsit most már nem kellett unszolnunk, megjött a hangja:

— Az itteni erdők olyan sűrűek, hogy bozótívágó késsel is alig lehet ösvényt nyitni bennük. A fakitermelésre kiszemelt területet pedig be kell járni. Ebben

az elefántok segítenek ... Az aszalánok jól járható csapásokat tapodnak ki a dzsungelben, és ezek felhasználásával mélyen behatolhatunk az erdőségekbe ...

— És ha szembejönnek az elefántok? ...

— Hát az bizony előfordul! Embereim — velem együtt — ilyenkor felmászunk a legközelebbi fákra, vastag liánkötegekre. Nekem legemlékezetesebb az első elefánttal való találkozásom maradt. Fegyverem nem volt nálam, néhány bennszülött kísérővel indultam el egy ilyen elefántcsapáson az okuméfák felderítésére. Hirtelen egy anya-elefánt bukkant fel előttem kicsinyével. Alig volt időm félreugrani egy nagy fa mögé, mert a kicsinyét féltő állat — amint meglátott bennünket — azonnal támadásba lendült. Az elefánt megtorpant, a fatörzs túlsó oldalán, toporzékolt, vészjóslón trombitált és tehetetlenségében agyaraival vadul döfködte a köztünk levő fát. Rájött, hogy így nem férhet hozzám, ezért a fa oldalát megkerülve akart elérni. Percekig kergetődtünk az ölnyi széles fa körül, míg a harcias ormányosunk megunt a dolgot, és visszahant kicsinyéhez. Ezt a kis szünetet kihasználtuk, embereim is leugráltak a fáról és futásnak eredtünk. Mire visszaértem a puskámmal, az elefántcsalád már elvonult ...

— S hogyan lőtte le az öt elefántot?

— Később mindig fegyverrel jártam a vadonban, három elefánt ilyen találkozás alkalmával vesztette életét. Kettőt pedig felkérésre kellett megölnöm ...

— Hogy-hogy felkérésre?

— Bizony az utóbbi két évtizedben nagyon elszaporodtak itt az elefántok, és dézsmálják az ültetvényeket. Az éhes állatok este megjelennek a falvak szélén, behatolnak a kertekbe, kitépik a maniókát, felfalják a kukoricát, összetörrik a banánt, s mindent legázolnak. A falusiak égő zsaratnokokat dobálnak feléjük, de az éhes állatokat sokszor ez sem riasztja el. Az elefántoktól legjobban sanyargatott két kis falu lakói felkerestek, és kérésükre mindkét helyen kilöttem egy-egy elefántot, mire a többiek elmenekültek és többé nem tértek vissza.

A sok élmény hallatára kedvünk szottyant egy kis — elefántvadászatra. Jól felfegyvereztük magunkat, — nem elefántölő puskákkal, hanem élesre töltött fényképezőgépekkel ... Az alkalom rövidesen kínálkozott ...

Gabon nagy folyója, az Ogooué, mielőtt egyesülne az óceánal, többszáz kisebb nagyobb szigetet zár deltájában közre. A legnyugatibb az óceánba ékelődő Lopez-sziget. Itt épült az ország második legnagyobb városa: Port Gentil. Az ember pusztítása nyomán az őserdő csak foltokban maradt meg, a közbenső területek füves szavanná alakotnak, amelyet össze-viszsa túrtak az olajkutatók gépkolosszusi.

Égésznapos vándorlás során jutottunk el Chengébe, az egyik kis halásztelepülésbe. A falu csaknem teljesen kihalt volt, a fiatalok és az asszonyok elmentek az ültetvényekre dolgozni, csak néhány öreg halászt találtunk a parton.

Az egyik őszhajú halász meghívott kunyhójába. A legifjabb leánygyermek szabad tűzön megsütötte a halakat, s néhány darab főtt manióka is akadt melléje. Az öregből áradt a panasz:

— Egyre kevesebb a hal ... A fehérek feldúlják földjeinket, büzös olajat engednek a vízbe ... Nincs

nyugodalmunk még éjszaka sem: az égő gázkutaktól villóznak a fellegek ...

Majd hirtelen gondolatot váltott:

— Tudják-e, hogy itt a közelben él egy öreg magányos elefánt? ...

— Elefánt itt? a szigeten? Dehát hogyan került ide?

— Isten tudja! Úgy él itt, mint egy remete. Akarják látni?

— De mennyire!!

Másnap reggel az öreg halászzal elindultunk az őserdei csapáson elefántlesre. A homokos talajú szigeten nincsenek patakok, vízfolyások, azonban az erdők mélyén mélyedésekben összegyűlik a víz. Idejár az ormányos remeténk inni, itt fogjuk meglesni!

A nagyobbik tó közelében egy liánokkal összefonott fa ágai között helyezkedtünk el. A várakozás unalmas óráiban az erdő maddárserege szórakoztatott bennünket, a bosszantásunkról viszont a szünyögek gondoskodtak. Csak malária ne legyen az elefántles vége! Óvatosságból beszedtünk két-két szem Delagilt, pedig még nem járt le az előírt egy hét ...

Szürkület felé recsegéropogás jelezte: jön a sziget igazi gazdája! Lélegzet visszafojtva figyeltük a csapást, ahol kis vártatva a lombok közül előbukkant a hatalmas test. Két óriási agyara szinte világított a félhomályban! Méltóságteljesen cammogott a vízhez, ormányát belemártotta a tavirozásák közé ...

Ezek a nagy pillanatok! Most lőni! Lőni!

Arpi barátom izgatottan kapkodta elő fényképezőgépeit. Gyorsan a nagy teleobjektívot! És ekkor szörnyű dolog történt!

Az Exacta-Warex kicsúszott kezéből és a faágak közt csörömpölve a bozótba hullt ...

A váratlan zajra ormányosunk abbahagyta az ivást, megfordult és pillanatok alatt eltűnt a lombok sűrűjében ...

... Csak az ágak recsegése hallatszott még sokáig, emlékeztetve egy érdekes, de nem éppen szerencsés találkára ...

Fényképezőgépes elefántvadászatainkat Kelet-Afrikában már több szerencse kísérte. Persze, ott a feltételek is sokkal kedvezőbbek voltak:

Elefánt-mama kamaszgyermekével a Viktória-Nílus partján

nem kellett keskeny erdei ösvényeken bújálnunk, hanem nyílt, füves szavannákön vágázhattunk gépkocsinkkal, ahol az elefántok harminc-negyvenes csordákban nyugodtan legelésztek.

Az afrikai elefánt (*Loxodonta africana Blumenbach*) napjainkban a legnagyobb testű szárazföldi emlősállat. A szavannán élő híemek átlagos magassága 320 centiméter, a nőstényé 295. A Kelet-Afrikában (Tanganyikában) lelőtt legnagyobb állat 370 centi magas volt! Érdekes, hogy a leghíresebb kelet-afrikai elefántagyar hosszúságban vetekszik egy nagy hímelefánt magasságával: 349 centi! Viszont a súly szerinti rekordot a British Museumban őrzött, az előbbinél rövidebb, de vaskosabb agyarpár tartja, kereken 200 kilóval.

Az ember és az elefánt egymásközi viaskodása — természeti örökség. Az ügyesen mozgó, majd kezét és eszét mind jobban használó tudó ember kezdetétől fogva fölényben volt az őthat tonnás, fantasztikus erejű, de esetlenül mozgó tömeggel szemben. Ma pe-

dig, a nagyszerű lőfegyverek korában az elefántvadászat kockázata az ember számára egyre csökken. De azért adódnak tragikus esetek...

Amikor Tanzániában beértünk az afrikai vadász-könyveinkből jól ismert, Nagy Endre doktor rezidenciájára, honfitársunk éppen nekrológot írt egy vadászújság részére.

— Három nappal ezelőtt sajnálatos esemény történt — hallottuk az elbeszélést.

— Egy nyugatnémet vadászvendéggel, Blumenthal úrral és néhány munkatársammal kimentünk a Meru-vulkán oldalába. Füves tisztáson haladtunk át, amikor a bokrok közül egy felbőszült elefánt rontott ránk. Fegyverünket nem használhattuk, gyorsan szanaszét ugráltunk. Csak az idős német úr nem tudott elmenekülni, és halálra taposta az állat.

Másnap megnéztük a tragédia színhelyét. Kedves, szelíd, barátságos táj; a kiömlött vért már beitta a laza erdei talaj. Valami sebzett állat lehetett a támadó, — ezek a legveszélyesebbek, — s így vett elégtételt...

Az ugandai Erzsébet-királyné Nemzeti Parkon átvezető nemzeti közúti útvonal mentén táblák hirdetik, hogy az elefántok is „jogosultak” az országutat használni

Hosszú időt töltöttünk Kenya talán leghíresebb vadrezervátumában, a Tsavo Nemzeti Parkban. Több mint félezer kilométert tettünk meg az akácok szavannákon, de alig párszáz elefánttal találkoztunk. Pedig a légi úton végzett állatszámolás szerint a Tsavóban 15 000 elefánt él, illetve tengődik, mivel a kenyai szakértők az elefántok túlszaporodásáról regélnek. A Tsavo legelői ennyi állatot már nem képesek eltartani — mondták, és halálra ítélték ötezer elefántot! Az állatok lemészárlásáról hozott döntés világszerte nagy felháborodást váltott ki az állatbarátok és a vadászok között. Mombasa városában felkerestük egyik honfitársunkat, hogy érdeklődjünk a halálra ítélték felől...

— A környékről odasereglenek a maszáj pásztrok, a húst hosszú csíkokra szeletelik és a napon megszárazítják. Az elefánt-agyarakat természetesen a nairobiak szállítják el. Amit pedig a maszajok meghagynak, a szavannák nagy macskái és keselyűi takarítják el. Egy héttel később csak a lerágott csont jelzi a tragédia színhelyét...

Hát igen! A modern ember ma már korlátlan úr a nagy vadak felett. Hol vannak azok a régi idők, amikor az afrikai vadászok egyetlen késsel vagy karddal szálltak szembe a hatalmas állattal! Hogyan? Csendben, lopakodva megközelítették az állatot, és hirtelen mozdulattal elvágták az Achilles-inát, mire az harcképtelenné vált. Ehhez valóban bátorság kellett!

Mombasából Nairobibába menet még egyszer utoljára átszeltük a Tsavot. Az út mellett békésen legelésztek az elefántok. Az egyik mellett — fényképezési célból — erős fékcikorgással hirtelen leáltunk. S leált a motorunk is...

A szokatlan zajtól az állat megriadt, artikulátlán üvöltést hallottunk és a súlyos test meglódult...

— Indíts Árpi! Gázt!! — kiabáltam társam felé. — Eltapos ez a szörnyeteg!

Az önindító nem működött. Az elefánt pillanatra visszahökölt, és irányt változtatva eldübörgött csődöt mondott bádogskatulyánk mellett.

Szótlatlanul kiszálltunk és megtöltük a járművet...

Nem messze az elefánt is leált, néhányszor meglegte magát óriás füleivel, miközben kíváncsian figyelte: mit művelnek ezek az ügyefogyott idegenek...

Gál Tibor építészmernök éppen egy vadász-szafárra készülődött, öccsével már a Land-Roverre rakodtak.

A másik kocsim sajnos tönkrement — mesélte bosszúsan. — Nairobiból jöttem haza éjjel. Fáradt voltam, kissé figyelmetlen. Az aszfaltos úton elefántok baktattak át. Későn vettem észre őket, nekiütődtem az egyiknek. Bosszúból összetörték a kocsi elejét a megriadt állatok, magam is alig tudtam kimenekülni belőle. Minden évben előfordul, hogy egy-két kocsit a bentülőkkel együtt összezúznak az elefántok...

— De mit tudsz az elefántirtásról?

— Szörnyű! Már több száz állatot lemészároltak. A nairobi „sintérek” helikopteren négyen-öten leszállnak a kiszemelt csorda közelében, s percek alatt halomra lövöldözik a szerencsétlen állatokat.

— És mi történik az állatok tetemeivel?

Dr. Balázs Dénes

ROMÁNIA

MINDEN ÉVSZAKBAN KEDVELT ÚTICÉL

Románia földrajzi adottságai lehetővé teszik az egyformán ideális tavaszi, nyári, őszi és téli üdülést.

ÜNT IS VÁRJÁK

- a Kárpátok festői szépségű klimatikus gyógyhelyei
- Polana Brasov, Sinaia, Predeal, Lacul Rosu — a felejthetetlen tájak
- a híres gyógyfürdők
- Herkules-fürdő, Félix-fürdő, Sovata-fürdő, Govora-fürdő, Calimanesi és még sok kiváló gyógyüdülőhely
- Bukarest és más városok nevezetes műemlékei és múzeumai
- a Fekete-tenger napsugaras partja: az Európában egyedül Duna-delta.

Kívánság szerinti szálláslehetőségek: szállodákban, campingekben és magánlakásokban.

Válasszon a sok lehetőség közül!

— Látogassa meg ROMANIÁT!

Részletes felvilágosítást az IBUSZ Utazási Iroda ad.

Alpinismus

A SPITZBERGÁKON

Egy osztrák expedíció 1967 augusztus végén, első ízben járta be teljes egészében a Spitzbergákat.

A csoport, Heribert Diestler vezetésével július 1-én indult útnak Grazból. Andreas Kerschackel, Willi Kolar, Volker Baumgartner és Franz Berghold tartoztak még a csoporthoz. Kalandos utazás után, egy VW-busszal és ezt követően

a „Skule” norvég hajón, kilenc nap után elérték a sziget-csoportot, amely alig néhány száz kilométerre fekszik az Északi-sarktól.

A közel 500 km hosszú út a Tempelfjordnál kezdődött, onnan a V. Olav-föld gleccser fennsíkján és a Stubendorff-hegység, valamint az Aust-fjord gleccser-mentes völgyei vonalán, végül a harmadik szakaszban pedig, a Spitzbergák elismerten legszebb részén, a Nordwestlandon át vezetett. Az út Magdalenenban ért véget, itt várt rájuk ismét a hajó.

Az átkelés legnagyobb részét sítalpakon és Alu-motoros szánokon, szinte teljesen ismeretlen és ember nem taposta földön, egy hónap alatt tették meg. „Csak úgy mellékesen” 51 különböző nehézségű fokú hegycsúcsot másztak meg, ezek közül 45-öt először.

REPORT

A JEVGENYIJA KORSENEVSZKÁJA-CSÚCS ...

A Szovjetunió „hétezeresei” közül a Korsenevszkája-csúcs a legalacsonyabb (7105 m). Nevét még 1910-ben kapta felfedezője, a földrajztudós és Pamír-kutató N. L. Korsenevszkij felesége után. A csúcs meghódítását elsőnek 1937-ben kísérelte meg egy szovjet alpinista-csoport, A. Getje vezetésével. El is jutottak az előcsúcsra (6910 m). De az első megmászás csak 1953-ban Alexej Ugarovnak sikerült, aki a csúcsot a Fortambek-gleccseren át, az észak-nyugati hegygerincen érte el.

A hegycsúcs a „Tudományok Akadémiája” nevű hegyláncolat nyugati részén fekszik a központi Pamírban, ahol csoportosan fogják körül a magas hegytörmök a Kommunizmus-csúcsot (7495 m). A Korsenevszkája-csúcs északi lejtőjének hótömegei a Musketov-gleccsert, a meredekebb déli szárny hava a Fortambek-gleccsert táplálja. Ezek a gleccserek a Muk-Su-ba, e terület leg-hatalmasabb folyamába torkollnak.

1966 nyarán egyszerre három expedíció is nekivágott a hegynek. Északon, az Aju-Dzsilga gleccseren a leningrádi „Spartak”, délen a Moszkvin-gleccser morénán a „Burevsztnyik” hegymászói és a Fortambek-gleccser alsó részén közép-ázsiai alpinisták rendezkedtek be.

A „Spartak”-csoport, Pjotr Budanov vezetésével jutott a csúcsra, miután megmászták az Achmadi-Donis-csúcsról vezető hegygerincet (6600 m). A legnagyobb nehézséget az Achmadi Donis 1300 m magas délnyugati lépcsőzete jelentette, melynek meghódítása három napot vett igénybe.

A közép-ázsiai alpinisták az Észak-nyugati hágón megismételték az első mászók útját.

A „Burevsztnyik” expedíciót Anatolij Ovcinikov, a Szovjetunió egyik legképzettebb alpinistája vezette. Az első részleg, Valentin Cetlin vezetésével a Déli fokkal kezdte, amely — tekintve a Déli Fal bejáratától — nem jelentett különösebb nehézséget.

A második csoport, Lev Dobrovolszkij vezetésével a csúcsot a Dél-nyugati Fal bordázatán érte el. Ez a sziklafal, kisebb jégszakadékokkal, 5200 m magasságban kezdődik és mintegy beletorkollik a 6750 m magas Déli-fokba.

A harmadik csoport, Vitalij Bosukov vezetésével a Keleti fokot választotta. A rendkívüli nehéz szakaszt Vladimir Nadbach és Viktor Jegorov mászó- és kötéllétrá segítségével hét nap alatt tették meg. Összesen 50 alpinistának sikerült feljutnia a csúcsra ...

Kirill Kuzmjin

HEGYMÁSZÁS A FÖLD ALATT

Mexikótól Argentínáig divatba jött a földalatti világ meghódítása. Svájci speleológus (barlangkutató) csoport Boegli professzor vezetésével nyolc kilométert haladt előre a Holloch-barlangrendszer belsejében. A 93.3 km-es barlang a leg-hosszabb Európában. Toscanában Etienne Lemaire belga csoportja az „Eol-szája” feltárása közben 805 méter mélységig jutott; ez a második legmélyebb barlang Olaszországban és az ötödik a világon. Egy olasz expedíció az angol Berger-barlang mélyében, eddig két kutató utat tett meg.

Értékes eredménnyel járt Pierre-Saint Martinban, a híres pireneusi labirintusban, a 17-ik speleológiai csoport. Az elmúlt nyáron négy — francia, angol és amerikai — kutató összeköttetést hozott létre a Verne-boltozat és a Tete Sauvage-kút között, jöllehet 850 méteres szintkülönbség és számos más akadály volt a 8 és fél kilométeres nehéz terepen.

Fontos speleológiai „premier” játszódott le Mexikóban a keleti Sierra Madre-i „Las Golondrinas” (Fecskek) kútban történt leszállás alkalmával is. Ez a kút merőlegesen 326 méter mély, az egyik legmélyebb természetes akna, amelyet az ember valaha is legyőzött.

Foussombleben egy francia-belga kutatópár a barlangrendszer két szélső helyéről indult el 12 kilométernyi útra, s a megjelölt ponton, meghatározott időben találkozott.

Egy marseillesi csoport Goueldi-Her (a Pokol kútja) földalatti folyó és a Pene-Banque-barlang felkutatásánál robotembert küldött le a híres Fontaine de Vaucluse medencéjének vizébe, amely három nap alatt 112 méter mélységbe ért le.

Ma már az is elképzelhető, hogy a bűvár számára hozzáférhetetlen szinten, a robotember új, tág teret nyit a földalatti kutatás számára! ...

Az erdőgazdálkodás történetéből

Annyi bizonyos, hogy nemcsak az ősember, de még a történelmi korok népei is nagyon sokáig nem végeztek erdőgazdálkodást a mai értelemben. De az erdő által nyújtott javakat már ősidők óta felhasználták. Az erdőben tenyésző állatok vadászata, az erdei gyümölcsök szedése, tüzeléshez szükséges faanyag összegyűjtése, építkezéshez, szerszámok készítéséhez, fák kivágása voltak a legfőbb tevékenységek. Az erdő védelmet is nyújtott ellenséges támadás esetén, az állattenyésztés kialakulásával pedig még inkább nőtt az erdő jelentősége, mert az erdei legeltetés, különösen a sertések makkoltatása nagy szerepet játszott az állattartásban.

Mindazonáltal az erdő útjában állt a földművelés elterjedésének. A népesség szaporodásával, települések keletkezésével mindig együtt járt az erdőirtás. Európában a népvándorlás korától kezdve a 13. századig terjedő időt tekinthetjük a nagy erdőirtások korának. Nálunk ezt a folyamatot a történelemből jól ismert nagy háborúk (tatárjárás, törökpusztítás) többször megakasztották. Különösen az utóbbiról megállapították, hogy jelentős szerepe volt az Alföld erdőinek katasztrófális megfogyatkozásában, az Alföldnek pusztává (steppe) válásában.

Érthető tehát, hogy az erdőnek az erdőirtások korszaka elején és főleg azokon a vidékeken, ahol bőven volt erdő, nem sok értéke volt. Aki erdőt irtott, fát vágott ki, hasznos tevékenységet végzett. Az erdőirtás korának törvényei csak a kitermelt faanyag ellopását ismerik és büntetik, de nem a lábónálló fákét. Nálunk a 12–14. században sok település keletkezik (a tatárjárás idején elpusztult falvakat újra kell telepíteni) és ezek környékén nemcsak irtás-földek keletkeztek, hanem azokon túl, de a még közelben levő erdők rendszeres használatára is megindult.

A tűzifa termelés céljára kivágott erdő a földben maradt tuskókról újra kisarjad és gyors növekedésnek indul. Ennek a sarjerdőnek régi ne-

ve *eresztvényerdő* volt. Általában nem hagyták olyan sokáig növekedni, mint a jelenkorban, hanem mielőtt olyan méreteket értek el a fák, hogy azokat tüzelésre, esetleg egyéb célokra is fel lehetett használni, újra kivágták. A tüzelésre használt eresztvényerdőket nevezték *konyha-erdőknek*. Az elnevezés nagyon jól kifejezésre juttatja azt, milyen célra használták az ilyen fás területeket. A sarjzatást természetesen nem lehetett korlátlan számban ismételni. Az ilyen területeket sokszor cserjék, bokrok lepték el, közvetlenül a fakitermelés után ellepte a gaz, vagy esetleg a tuskók közeit kezdetlegesen megművelték és különböző mezőgazdasági növényeket termesztettek rajta. Az egykori települések környékén ebben az időben nagyon sok ilyen elbokrosodott, leromlott erdő lehetett.

Más volt a helyzet a magas hegyekkel borított részekben. A fenyőerdők kivágása után nem nőtt eresztvényerdő, mert a fenyő a tuskóról nem sarjadzik ki. A kiirtott területeken, ahol erre alkalmas volt a talaj, földművelést, egyebütt legeltetést végeztek. Az erdőirtás azonban nemcsak ilyen céllal történt. A bányavidékeken a bányákhoz és a fémek olvasztásához igen nagy mennyiségű fára volt szükség. A történelemből ismerjük, milyen nagy szerepet játszottak a felvidéki, különösen a zólyommegyei bányák a 15. és a 16. században a királyi kincstár jövedelemszerzésében. A Fugger-ek és a Thurzó-k működése nyomán óriási területek váltak fátlanná és a Habsburg uralkodók kénytelenek voltak komolyan foglalkozni a bányavidék megnehezült és megdrágult faellátásának problémájával. Érthető tehát, hogy a tervszerű erdőgazdálkodás ezen a vidéken indult meg először. Annak az erdőrendtartásnak a kibocsátását, amely Miksa

császár nevéhez fűződik és 1565-ben látott napvilágot, a garammenti erdők helyzetének alapos feltárása előzte meg. Még sem ez volt az első rendelet amely tervszerűséget vezetett be az erdőgazdálkodásba. Már Zsigmond király 1426-ban utasította a zólyomi ispánt, hogy az ólombányák céljaira szükséges erdőket szakaszokra ossza be és azokat egymás után tervszerűen termelje ki és a kiirtott erdők helyét felszántani ne engedje.

A faanyag nagyrészét, mint faszénet használták fel. A szénégetés mestersége ősrégi. Kialakulásának kezdete az idők homályába vész. Már a honfoglalás előtti időkben különböző népek gyakorolták az ország területén. A feltárt kisméretű őskohókban faszén felhasználásával olvasztották a vasat. Aránylag nagy mennyiségű fára volt szükség, de mivel a szállítás nehézkes és körülményes volt, inkább a vasércet szállították olyan helyre, ahol bőven volt fa. Ezért ezekben az időkben a kohászat nem hagyott tartós nyomot az erdők kiterjedésében. Nem ez volt a helyzet a 16. században a Felvidéken. A Garamon egyre újabb és újabb erdők fáját úsztatták le a bányákhoz.

Az ország nagyrészén azonban ebben az időben nem sok figyelmet fordítottak az erdőpusztításra. A törökökkel folytatott harcban nagy szerep jutott a váraknak és megerősített helyeknek. Az erődítmények céljaira pedig szintén nagy mennyiségű fára volt szükség. Mivel azonban hadakozáson múlt a lét, vagy nem lét kérdése, az erdők megfogyatkozásával törődni, annak megállítására intézkedéseket hozni, se a magyar, se a török rá nem ért. A 17. század végén, mikor az ország felszabadult a török hódoltság alól, a déli részekben ún. határőrvidéket szerveztek. Ismét erődítményekre volt szükség, de most már arról is gondoskodtak, hogy a szükséges fát ültetéssel pótolják. Gyorsannövő fűzfákat kezdtek ültetni és hamarosan mind több intézkedés látott napvilágot az erdőgazdálkodással kapcsolatban. Itt állították fel az első erdőhivatalt (A bánsági katonai erdőhivatal, 1742). Mária Terézia már általános erdőrendtartást adott ki, amelynek célja éppen a túlzott erdőirtás megakadályozása volt.

Az első lépéseket komolyabb és rendszeresebb intézkedések követték. Sok időnek kellett azonban eltelni, míg az ésszerű erdőgazdálkodás elvei kialakultak és azok a gyakorlatban alkalmazásra kerültek.

A Gödöllői Állami Erdőgazdaság a természetjárásért

természetjáró ember és az erdész a természet szeretetében jóbarát. Erdei barangolásaink során naponta találkozunk az erdészek gondos, szakszerű munkájával, védő és alkotó kezük nyoma minden úthajlatban, erdei réten, irtásban és őserdőben ott látszik. Az erdész és a természetjáró egymás iránti megértése, a természet védelmében kölcsönös segítsége elsősorú követelmény. Egyszermindenkorra el kell oszlatnunk azt a némelyekben még mindig élő balhítet, mintha az erdészember a turista valamiféle ellenfele lenne. Nem igaz! Az erdő szépségét, az erdei munka fontosságát tisztelő, fegyellemmel viselkedő, a rendfenntartásban segédkező turistát az erdő hivatásos gondozói is megértik és kedvelik. Nem szenvedhetik azonban a lármás, fút-fát bokrot tépő, vadat hajszoló, rendetlen, tűzrakásban hanyag, rombolásban szorgalmas koca-

kirándulót, fegyelmetlen iskolások vezető tanárának erélytelenségét, a szemeteletést.

Lapunk nagy súlyt helyez arra, hogy a valódi természetjárók s az erdészet képviselői között kifogástalan legyen a harmónia, a viszony mindig baráti maradjon. Időnkint megszólaltatjuk ezért egy-egy erdőgazdaság vezetőjét, elsősorban azt kérdezvén meg tőlük, *milyennek itélik az erdészek és a természetjárók közti kapcsolatot?*

Elsőül Budapest erdeinek „gazdájához”, a *Gödöllői Állami Erdőgazdaság* illetékeseihez fordultunk.

A budai hegyvidék s a pesti homokon zöldellő erdők több ezer hektárnyi területét ez az Erdőgazdaság gondozza, hatósugara azonban *Pest megye nagyobbik felére* — Váctól s az Ecskendi-erdőtől Nagykőrösig, a Csepel-sziget csücskéig húzódó hatalmas területre — terjed ki; 46 000 hektárnyi állami és 5000 hektár-

nyi termelőszövetkezeti erdőt gondoznak. Ez év januárjától a Dány—Vácszentlászló—Isaszeg—Valkó határában elterülő 9500 hektárnyi halmos vidék *Valkói Állami Erdő- s Vadgazdaság* néven önállósult és amely szarvasban, őzben, vaddisznóban, fácánban s más vadban való gazdasága miatt *vadvédelmi terület*. A turisták ezt a dombvidéket is járhatják, kivéve a vadászat évadját, amikor saját érdekükben ügy is célszerű távolmaradni e szép valkói erdőségektől. A vadat azonban soha ne zavadjuk!

Murányi János osztályvezető szívesen nyilatkozott a *TURISTA* olvasóinak a Gödöllői Erdőgazdaság tevékenységéről, a parkerdőkről s az *etikai* értelemben vett *igazi természetjárók*ról:

— Tudom, hogy a fővárosi turistákat elsősorban a *budai erdők* érdeklik, bár felhívom a figyelmet a *pesti oldal* szétszórt, de ápolat, nagyrésztben fiatal erdőcsoportjaira is, a rákoskeresztúri több száz holdas akácusra, tölgyesre, a Cinkotától délre telepített fenyvesre, a palotai s megyeri tölgyesekre, nyárfá-

2000 forintot adunk s még is pusztítja az apró exótacsemeteket, dúlja az erdőt, tépi az ágakat, Pedig már vérbükkök is meg fognak jelenni díszítésül a fővárosi erdőkben! Mi lesz, ha ezek gyönyörű piros ágait is tépni fogják? *A Társadalmi Erdei Szolgálat* nagyon szép munkát végez, amikor felügyel az erdő rendjére! — jelenti ki elismeréssel *Murányi János*.

— Milyen szép erdőket ajánlhatunk még a turistáknak az Erdőgazdaság területén?

— Például az *Ecskendi-erdőt* Galgamácsa mellett, különösen pedig a *penცი* és a *csövári* erdőket, ezek könnyen elérhetők.

— Volna-e kifogása az Erdőgazdaságnak, ha némi ismeretlen területet jelezni, vagy a helyes jelzéseket felújítanánk?

— Nem. Bár sokhelyütt vannak jelzések már, előzetes megbeszéléssel újabb, szép utakat is jelezhetnek a turisták.

— Az *alföldi erdők* közül melyek az ajánlatok?

— Egyre szebb, figyelemre méltóbb erdeink fejlődnek az Alföldön. Meg kellene ismerni például a *Tápiószecső*, vagy a *Mende* melletti tölgyeseket, nyárfásokat, fenyveseket; egyik legszebb erdők a *tápiószegi*, különösen pedig a *pusztavacsi öregtölgyes*. A lágy homokhullámokon mind több, nagyterjedelmű vegyes erdő növekszik.

— És a *dunai galériaer-dők* közül?

— Csepel szigetén a széles *tököli erdőt* s vele szemben, a Soroksári Dunaaág egyik hosszúra nyúlt szigetén, a furcsa nevű *Domariba-szigeten*, a csemetekert körül, azt hiszem, a galéria-erdők egyik legbájosabbikát találja a turista. Dunavarsányból, Aporkáról könnyen el is juthatunk oda. Pest megye igen változatos táj: aki dombvidéket óhajt, hamar elérheti, aki pedig az alföldi erdők és a sík tájak különleges szépségét keresi, szinte félórakon belül azt is megtalálja.

S az erdész-ember, ha látja, hogy munkáját a természetjáró megbecsüli, az erdő „gazdasági együttthátóján kívül” valóban örvend a pusztá „szépészeti sikernek” is! A Gödöllői Állami Erdőgazdaság vezetőségében az *igazi természetjárók* őszinte barátait, jóindulatú segítőt találtuk.

(sz. v.)

NDK gyártmányú léptékmérő kapható 100.— Ft-os áron a BTSZ V. ker., Váci u. 58. sz. alatti üzlethelyiségében. Vidékre utánvétellel.

Új szállás-címek a „SZÁLLÁS-JEGYZÉK” megjelenése óta... 52. oldal:

MÁTRA

SIROK

Magánház

Török András, Petőfi u. 71. sz.
12 fh.; 1x2, 2x3, 1x4, egy udvarban
Kútvíz, vill., mosdótál, árny.
Meleg étk.; FMSZöv. Kisvendéglő, előrendelés szükséges, de elintézhető Törökökkel is
Szállásdíj á.: 15,— ft.
Helybiztosítás: Közs. Tan. VB
Sirok, Heves megye

DUNAKANYAR

Szentendre

Idegenforgalmi Szállás
(Cseresznyés út 1. sz.)
1968 őszétől nem üzemel

Szentendre

Danubius Szálló a Park Múzeum közelében
130 fh.; 1—4 ágyas szobákban
HMvíz, Vill., Mosdó, WC, Fsz., Közp. fűtés
Társ, Ét., HM. étk. Espr.
Ellátó és szolgáltató hálózat a városközpontban
Szállásdíj: 1á és 2á szoba 80,—, 3á szoba 96,— ft, 4á szoba 120,— ft.
Helyb.: Pestemgyei IFH és a szálló vezetőjénél

A volt Telekessy Turistaház felújítva mint a Belpátfalvai Cementgyár vállalati üdülője szerepel, turistaház szerepet nem tölt be.

Boldogkő várában turistaszálló egyelőre nem üzemel. A várban jelenleg csak az Idegenforgalmi Hivatal alkalmazottja lakik, aki a várat bemutatja.

Három évvel ezelőtt mindössze 35 ezer résztvevője volt az Express belföldi rendezvényeinek, ez évben pedig számuk meghaladja már a 150 ezret is. Az iskolák tavaszi kirándulásainak résztvevőit Nógrádverőce és Balatonföldvár négyszemélyes faházai várják. Itt egyszerre 1700 diákot tudnak elhelyezni. A kétnapos tartózkodás étkezéssel együtt mindössze 96 Ft-ba kerül. A dolgozó fiatalok májustól októberig ugyancsak igénybe vehetik hétvégenként e két telepet. A kétnapos tartózkodás — két ebéddel, egy vacsorával, egy reggelivel és egy éjszakai szállással 61 Ft-ba kerül.

Az Express tavaszi belföldi programjának kiemelkedő része volt a Forradalmi Ifjúsági Napok keretében szervezett „Jubileumi körműsor”. A kétnapos programok színhelye Eger, Miskolc, Kecskemét, Győr, Szekszárd és Székesfehérvár, hol városnézés, üzemlátogatás, vetélkedő, bál és magas színvonalú beatműsor szórakoztatta a hat megyéből összegyűlt fiatalokat.

A Szegedi III. Ifjúsági Napok július 26—27-én kerülnek megrendezésre, melyre az ország minden részéből 11 különvonat és 22 autóbusz viszi az ötezer diák, munkás és falusi fiatal, ahol közösen megtekin-

tik a Hány János daljátékot a Dóm téren.

Az Express gondoskodik a diákok és szakmunkásfiatalok nyári üdüléséről is. Horányban és Agárdon hatnapos csoportokban 255 Ft-ért az úttörők, Kiliántelegen és Verőcén 250 Ft-ért üdülhetnek a középiskolások és szakmunkások.

A nagyarányú üdülés kielégítése céljából ez évben két új campingtábor létesül; egy 400 személyes Badacsonyan és egy 200 férőhelyes Balatonszemesen, ahol 5 Ft-os szállásdíjért nyaralhatnak a fiatalok.

A Nógrád megyei Idegenforgalmi Hivatal a kezelésében levő Eresztvényi, Nagymező-i és Hollókői turistaházait felújította és szeretettel várja házaiba a természetbarátokat. Ugyancsak megnyílik a festői környezetben levő camping is a Salgótarján—Somoskőújfalu közötti műút mellett. Valamennyi turistaházhoz jól jelzett és karbantartott turistautak vezetnek.

Negyvennyolc turistaház, 2800 férőhellyel — ebből 2100 folyóvízzel ellátott szobákban, 400 víkendházakban — várja a turistákat. A házak közül 42-ben éttermi szolgáltatás van. A TEV tájékoztatása szerint a szolgáltatásoknál csak az idényjellegű ételek árainál várható változás. Minden egyéb szolgáltatás azonos áron marad. A turisták számára az éttermekben mindenütt kötelesek a gondnokok helyet biztosítani.

A Budai Pedagógus a XII. ker. szövetséggel együtt május 31—június 1-én a Vértességen levő Mindenszentpusztán turistatalálkozót rendez. A helyszínen hozzák létre a „Vértességen Barátok Körét”.

A SZERKESZTŐSÉG KÖZLEMÉNYEI

A *TURISTA* idén is megrendezi a tavaly nagy sikert aratott *TURISTA-TOTO* hathónapos képrejtvényét. A *TURISTA-TOTO* júliustól decemberig, külön az olvasók és külön a szakosztályok válogatott csapatai számára minden hónapban a turisztikával kapcsolatos más-más tárgykörben (műemlékismeret, természetvédelem, turistaföldrajz stb.) kerül megrendezésre. Minden hónap legjobb megfejtői díjazásban részesülnek, az összesített verseny győztesei pedig külön nagyjártékú díjakhoz (vásárlási utalványok, külföldi és hazai üdülések, tárgyjutalmak stb.) juthatnak. Már most felhívjuk a figyelmet arra, hogy idei rejtvényünkben csak a lapban közölt szelvényvel ellátott pályázatok vehetnek részt.

RÉSZLETES ISMERTETÉS A KÖVETKEZŐ SZÁMBAN!

**HA LAPUNK MEGNYERTE TETSZÉSÉT
HÍVJA FEL RÁ MÁSOK FIGYELMÉT IS!**

**ELŐFIZETHETŐ MINDEN
POSTAHIVATALBAN**

gás a helyszínen, izgatott hangulat uralkodott el a polgárokon. A város toronypártiakra és torony ellensékre szakadt. A torony alapozásának idejében történt, hogy *Alphand*, a Párizsi Városháza munkaügyi igazgatója ékesszavú memorandumot talált íróasztalán. „A hosszú idők folyamán a barokk szellemében épült gyönyörű Párizs városa, most kénytelen lesz alávetni magát egy gép-szerkesztő elképzeléseinek? Jövőtétlenül hagyja magát meggyalázní? Ne kételkedjék — uram —, hogy az az Eiffel-torony, amelynek felépítése ellen talán még a kalmárszelleme Amerika is hasonló helyzetben jelemelné tiltakozó szavát, Párizs szégyenét fogja jelenteni majd az utókor előtt.” A háromszáz

Ez a kép még a 75-ik születésnapon készült. Francia hegymászók az Eiffel tornyon

EGY TORONY 80-IK SZÜLETÉSNAJPA

Franciaország az 1899-es Világkiállítás évében felépült Eiffel-torony 80-ik születésnapját ünnepli. *Gustave Eiffel* a párizsi Világkiállításra egy 300 méter magas, 676 m² alapzatú, 7000 tonna súlyú, kizárólag vasszerkezetekből összeszerelt karcsú torony felépítését tervezte a Mars mezőn. Előzetes tervét a francia parlament 1886. június 12-én egyhangúlag megszavazta és jóváhagyta.

Amikor azonban a párizsiak meglátták az akkori szemnek szokatlan torony modelljét és 1887. június 28-án megtörtént az első csákányvá-

alálás között a francia politikai élet, irodalmi és művészkörök kiemelkedő neveit lehetett olvasni, mint: *Maupassant*, *Eully Prudhomme*, *Francois Coppé*, *Gounod*, *A. Dumas fils*, *Victorien Sardous* stb.

Eiffelt azonban nem rendítették meg a sirlalmak és nagy lendülettel látott munkához. Az Eiffel-torony építése összesen 2 évet, 4 hónapot és 9 napot vett igénybe. 1899. március 31-re készült el, és május 15-én adták át a párizsiak számára. Erre az időre lassan lecsillapodtak a kedélyek és a párizsiak szeme fokozatosan megszokta a szokatlan alakú

építményt. A háromszázak táborában *Maupassant* azonban nem tette le a fegyvert. Külföldről így írt haza egy barátjának: „Végtere is már nagyon untatott az Eiffel-torony, ezért utaztam el. Adná Isten, hogy egy forradalmi tömeg lecsavarozná tálparól ezt a sovány vaslétrákból összetákolt hórihorgas piramist, mert kérdem én, különben mit gondol az utókor a mi generációról?”

A torony azonban ma is áll, átveszelt két világháborút és úgy hírlík, csak 1990-ben adja át helyét az új *Schöffer-torony*nak, de utána is megmarad műemléknek.

(Pages de France és Jardin des Arts nyomán) **Endresz István**

UTAZZON A SZOVJETUNIÓBA!

Negyven éves az Inturiszt szovjet utazási iroda. Ebből az alkalomból *Georgij Krasznov APN-tudósító* beszélgetést folytatott *Vlagyimir Ankgin*novval, a Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Turisztikai Igazgatóság vezetőjével, aki változta a Szovjetunióbeli turistaforgalom perspektíváit:

— Az Inturiszt fennállásának első évtizedében körülbelül százezer külföldi turista járt a Szovjetunióban, míg 1956-ban számuk 431 ezer volt, 1968-ban elérte az 1 millió 750 ezret; tizenkét év alatt tehát négyszeresére nőtt az idegenforgalom. 1968-ban másfélmillió szovjet állampolgár járt mintegy 85 országban.

Míg régebben erősen hátráltatta idegenforgalmunk

növelését a szállodahiány, addig ma szinte kimeríthetetlen tartalékokkal rendelkezünk a turizmus fejlesztéséhez. Országunkban 130 nép él, vendégünk minden éghajlati zónát megtalál, kivéve a trópusit.

Jövőre ünnepeljük Lenin születésének 100. évfordulóját. Ebből az alkalomból külföldi látogatóink felkereshetik Lenin szülővárosát. Uljanovszkot, ellátogathatnak Kazanyba, Lenin forradalmi tevékenységének első állomáshelyére, és természetesen Moszkvába, Leningrádba.

Érdekesnek ígérkezik az a tizenkét napos utazás, amelyet a Volgán, Oroszország „főutcáján” tehetnek vendégeink. A lenini emléktű magában foglalja a szovjet autógyártás új központját, *Togliatti* várost, valamint *Volgográ-*

dot és a *Don-menti Rosztov*ot is.

Igazgatóságunk égisze alatt 32 szálloda, 10 motel és camping épül Jaltában. Szocsiban, Bakuban, Szamarkandban, Buharában, Bratszkbán, Leningrádban, Moszkvában. Sok helyi szerv is épít szállodákat, turistabázisokat. 35 további szálloda, 16 motel és camping tervein dolgoznak.

Több mint száz szovjet város várja a külföldi turistát, *Breszt*től *Habarovszkig*, *Murmanszktól Odesz*száig és *Batumiig*. Az idei télen kétszáz ezer szakképzett idegenvezetővel stb. gyarapodik hálózatunk. Vendégeink szakképzett emberektől ismerhetik meg az olyan, történelmi emlékekben, építészeti remekművekben és természeti szépségekben rendkívül

gazdag városokat, mint *Riga* és *Tallinn* a *Baltikum*ban, *Szuzdal*, *Rosztov-Jaroslavszkij*, *Vlagyimir*, *Jaroslavl*, *Pszkov*, *Novgorod*

Közép-Oroszországban, *Szamarkand*, *Buhara*, *Hiva*, *Pendzsikent* Közép-Ázsiában.

Az autós-turisták tizenkétezer kilométert utazhatnak be az európai országokban és a Kaukázusban. A híres *Fekete-tengeri* üdülőhelyek: *Jalta*, *Szocsi*, *Szuhumi*, *Gagra*, *Pieumda*, *Bartumi* — soroljam-e még a lehetőségeket? 1968-ban 160 ezer turista fordult meg a *Fekete-tengernél*, ahol nemcsak üdülők, de világ-hírű szanatóriumok is vendégeink rendelkezésére állnak. *Irkutsk* környékén medvevadászatot rendezünk, egy sor érdekes művészeti fesztivál is bővít programunkat.

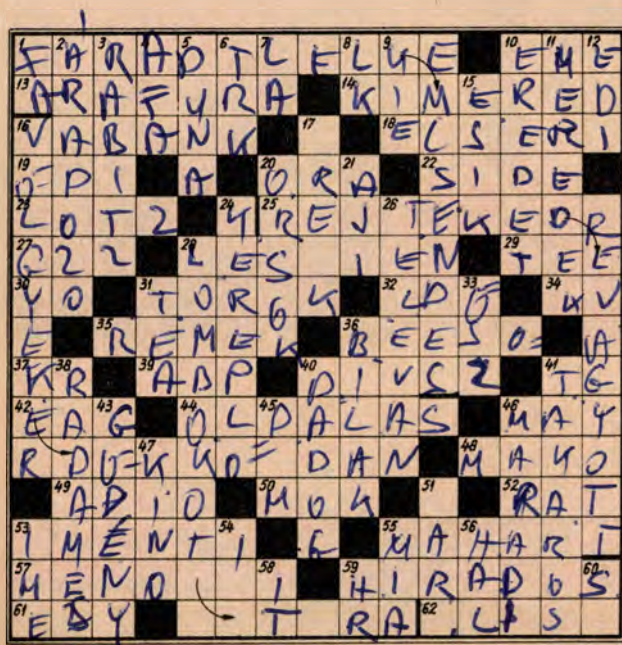
A DUNA-KANYARNÁL

Pászthory Lóránt felvételei

1. Prédikálószek. A Hubertus vadászlakból kilátás a Dunakanyarra.
2. Visegrád. Kilátás a szigetsúcsról.
3. Zebegényi táj.
4. Zebegény. Ördögszikla Dömös községgel.

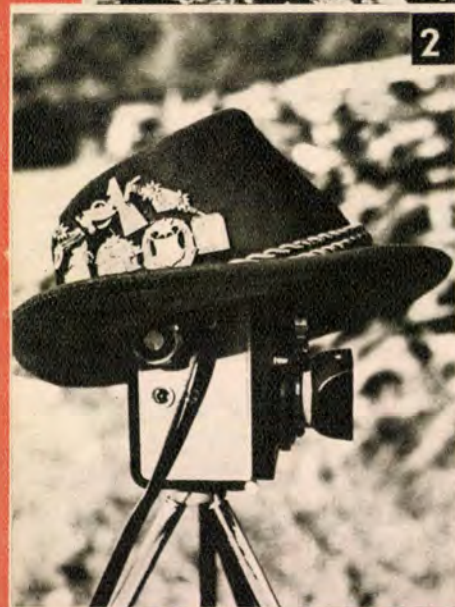

KI A SZABADBA!

VÍZSZINTES: 1. Idézet Tompa Mihály egyik verséből (az első rész) 10. Az itt levő. 13. Sekély tenger az Indiai- és Csendes-óceán között. 14. Környezetéből kiemelkedik, kiáll. 16. Kockázatos vállalkozás. 18. ... lakodalmas (Maros Rudolf szerzeménye). 19. Becézett Udön. 20. Sokszor késik, sokszor siet. 22. West ... Story (világhírű musical címe). 23. Nagy magyar festő. 25. A versidézet második sora. 27. GZZ. 28. Nyelvész, a szerb-horvát nyelv kutatója (1840–1916). 29. Tea, idegen neve. 30. YO. 31. A szájúregből a garatba vezető nyílás. 32. Össze-vissza dől. 34. KV. 35. Valami nagyszerű. 36. Behulló. 37. Régi pénz rövidítése. 39. ABP. 40. Ifjúsági világszervezet. 41. TG. 42. EAG. 44. A sertés húsának része. 46. Német ifjúsági regényíró. 48. Híres a hagymája. 49. Erre csörög ... 50. Cók-... 52. Tanács nemetül. 53. Ezelőtti, nemrég. 55. Hajózási vállalatunk. 57. Olasz szabadsághős (1798–1831) 59. Műszaki alakulatban szolgáló katon. 61. ESY. 62. A „Lammermoori Lucia” c. opera egyik szerepe. FÜGGŐLEGES: 1. Nem látni tőle az erdőt. 2. Ömlengő. 3. Kőművesmester, a róla elnevezett fal feltalálója. 4. Növény (névelővel) 5. Nagy folyónk. 6. TRK. 7. ... Manche-csatorna.

8. Egymást előző betűk az abécében. 9. KIE. 10. Származás. 11. Hirtelen emelkedésű. 12. Becézett férfinév. 15. Csapadék az idő. 16. A versidézet harmadik része. 17. A legelső vonalban tartozó versenyző (nagygyű). 20. Fonáshoz használt eszközök. 21. AJI. 24. Madarak eljlesztésére használják. 26. .... a város akácfavirággal! (ismert nóta). 28. A versidézet negyedik része. 31. Növényi forrázatból nyert ital. 33. Evszak. 36. Sakknagymesterünk. 38. Tenor szerep az „Aida” c. operában. 40. hibásan beszéli. 41. Szemrevaló. 43. Hazánkban ritka vízimadár. 45. Különböző római számok. 46. Vaskalapos. 47. Mozi, idegen nyelven. 51. Váltópénz Jugoszláviában. 53. Mutató szó. 54. Így, úgy, latinul. 55. Ejh' ... kő, tyúkanyó kend (Petőfi). 56. Vízben él és a szárazon hal. 58. IT. 59. HR. Beküldendő: a vízszintes 1., 25., függőleges 16. és 24. sz. sorok megfejtése május 15-ig. Előző számunkban közölt keresztrejteny megfejtése: Ó hazám, szelíd derengő földem, téged köszönt ma minden hű fiad. Könyvjutalmat nyertek: Szűcs Miklós Budapest, Bene István Baja, Csillag Bálint Tiszszentimre, Gócz Gyuláné Budapest, Marcell Elvira Gyöngyös, Boda Magdolna Székesfehérvár.

A HÓNAP KÉPEI

Rovatunkban kizárólag olyan újonnan felvett turistafotókat közlünk, amelyek kirándulások, túrák, utazások és üdülések elcseszt pillanatait, eseményeit, portrékat, valamint hazai és külföldi tájakat ábrázolnak. A legjobb fényképet, mint a HÓNAP KÉPÉT 100 Ft jutalomban részesítjük.

E hónapban a sok képből a következőket válogattuk ki: 1. Jégcsapok (Varga Éva), 2. Csendélet (Tátrai Árpád), 3. Tavasz (Mladoniczky Margit), 4. Regéc vára (Megyer Béla), 5. Homokkomárom (Klatt Aurél), 6. A HÓNAP LEGJOBB KÉPE: Zúzmarás túra Csiki László

A KÖVETKEZŐ SZAM TARTALMÁBÓL:

A Popeda-csúcs megmászása

Naxosi látogatás

A bolgár tengerpart

Ompoly menti tájak

TURISTA

A MAGYAR TERMÉSZETBARÁT
SZÖVETSÉG LAPJA

1969 — 6

ÁRA: 3 Ft

A BOLGÁR TENGERPARTON

VÉRTESI BARANGOLÁS

ATTILA KINCSE

ESZTERGOMI KÉPESLAP

TURISTA

XV. évfolyam 1969. június

TARTALOM

TURISTAÉLET

A TURISTA-TOTO rejtvényverseny	2
Az ember és a természet	3
A TURISTA jelenti	21
Információs Szolgálat	15
A Hónap Képei	28
Példaadó tanácselnöknő	22

HAZAI TÁJAK

Vértesi vándorlások	6
A Kurca-parti város	16
Esztergomi képeslap	20
Tárulkozó Zselicség	5
Isaszegi dombokon	23
Pilisvörösvár	19
Körmendi emlékek	4
Nyár a régi Balatonon	7
Zöldár	14
A sokorói halomvidék	14
Zugligréti villamostúra	22

KULFÖLD-ÚTIKALAUZ

A bolgár tengerparton	8
Spreewald	13
A Páring-havasok gyöngye	17

ÉRDEKES-HASZNOS

Leszedjem? Ne szedjem?	11
Attila Kincse	12
A világ minden tájáról	19
A gyilkos galóca	24

ÜTLEIRÁS

Afrikában jártunk	25
-------------------	----

A címkép: „Leány a Napos Parton”
Gancsó Navritek díjnyertes felvétele

TURISTA. Turisztikai, camping és utazási folyóirat. Felelős szerkesztő: **Endrődi Lajos.** Szerkesztő bizottság: dr. Agócsy Pál, Antalffy Gyula, Kertész Miklós, dr. Kürthy Miklós, Mosonyi László, dr. Pápa Miklós, Székely Miklós, Szombathy Viktor, Tamás Ferenc. Szerkesztőség: Bp., V., Váci u. 58. T.: 182-932. Kiadja az Ifjúsági Lapkiadó Vállalat. Felelős kiadó: **Tóth László** igazgató. Kiadóhivatal: Bp., V., Révay u. 16. T.: 116-660. Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a Posta Központi Hírlapirodánál (KHL, Bp. József nádor tér 1.), a kézbesítőknél, bármelyik postahivatalnál és a posta hírlapüzletében közvetlenül, vagy csekkbefizetési lapon (csekk számszám: egyéni 61.251, közzületi 61.066), valamint átutalással a KHL, MNB, 8. sz. egyszámlájára. Előfizetési díj egy évre 36,- Ft. félévre 18,- Ft

INDEX: 25 814

69.2536 Egyetemi Nyomda mélynyomása, Budapest.

Felelős vezető: **Janka Gyula** igazgató

FIGYELEM!

TURISTATOTÓ REJTVÉNYVERSENY INDUL

A TURISTA júliustól decembe-
rig idén is megrendezi a hathóna-
pos képes rejtvényversenyét. Az
idei verseny TURISTATOTÓ cím-
mel kerül megrendezésre külön az
egyéni olvasók és külön a szak-
osztályok válogatott csapatai szá-
mára. A TURISTATOTÓ minden
hónapban a turisztikával kapcsola-
tos más és más tárgykörben; sor-
rendben: 1. várismeret, 2. műem-
lékismeret, 3. turistaház-ismeret, 4.
tájismeret, 5. turista-történelem, 6.
növény-állat ismeret — kerül meg-
rendezésre.

E tárgykörben havonta 14 kér-
dést teszünk fel képben és szöveg-
ben, *amelyekre kizárólag a lapban
lévő totószelvényen lehet válaszol-
ni.* Egy másik feladatban egy-egy
hazai tájat ismertető túrára visz-
szük olvasóinkat. A leírásból, il-
letve a képekből kell az útvonal
állomásait megállapítani és a meg-
adott kérdésekre a választ megad-
ni. A válaszoknak és a totószel-
vénynek levelezőlapra ragasztva
kell beérkeznie *minden hónap 20-
ig.* Később beérkezett levelezőlapot
nem vesszük figyelembe.

Mindkét feladatban minden he-
lyes válasz 1 pontot ér. A havonta
megszerezhető pontok száma 20.
Az összesített versenyben maxi-
málisan megszerezhető pontok
száma 120. Egyenlő pontszám ese-
tén sorsolás dönti el a helyezést.

A havonkénti forduló legjobb
egyéni 1—3 megfajtói díjazásban,
az összesített egyéni- és csapat-
verseny győztesei nagyrértékű dí-
jakban részesülnek. Az összesített
verseny külön folyik az egyéni
versenyzők és külön a szakosztályi
csapatok számára. A havonkénti
fordulókban együtt versenyeznek
az egyének és a csapatok. A ver-
seny állásáról rendszeresen tájé-
koztatjuk olvasóinkat.

A havonkénti fordulók után 1 db
100 Ft-os vásárlási utalvány és két-
szer 10 db totószelvény kerül ki-
sorsolásra.

Az egyéni összetett verseny díjai
a következők: 1. egy db egyszemé-
lyes hatnapos külföldi társasuta-
zás. 2. egy db 1000 Ft értékű vá-
sárlási utalvány. 3. Egy db 800 Ft
értékű vásárlási utalvány. 4. Egy
db 600 Ft értékű vásárlási utal-
vány. 5. Egy db 500 Ft értékű
OFOTÉRT vásárlási utalvány. 6.
Egy db 300 Ft értékű OFOTÉRT
vásárlási utalvány. 7. Egy db
kávőrlő gép. 8. Egy db camp-
ping étkezés. 9. Egy db 200
Ft értékű OFOTÉRT vásárlási
utalvány. 10—11—12—13—14—15.
egy-egy db 100 Ft értékű vásárlási
utalvány. 16—17. egy-egy db IBUSZ
Budapest városnéző autóbusszéta
jegy. 18—19. egy-egy db napszem-
üveg. 20. egy csomag színes és fe-
kete film. 20—21—22. A TURISTA
egyéves előfizetése. A szakosztályi
csapatok összesített versenyének
díjai: 1. vándorserleg egy évi őrzé-
se és egy db kétszemélyes egy-
hetes üdülés a harkányi turista-
házban. 2. Oklevél és egy db két-
személyes egyhetes üdülés a TEV
szabadon kiválasztott házában. 3.
Oklevél és egy db kétszemélyes
egyhetes üdülés a pestmegyei ide-
genforgalmi Hivatal egyik szép
campingjében. 4. Kétszemélyes
részvétel a IV. Szegedi Ifjúsági Na-
pokon, 5—6—7. Oklevél és egy-egy
db egynapos IBUSZ Országjáró
autóbuszutazás. 8—9—10. Kétsze-
mélyes hétvégi üdülés az Express
verőcei campingjében. 10—11—12.
Kétszemélyes részvétel az Express
Duna Coctail sétahajozásán. 13—
14—15. A TURISTA egyéves előfi-
zetése.

A Szerkesztőség

AZ EMBER ÉS A TERMÉSZET

A Tanácsköztársaság művelődéspolitikájának szerves részét alkotta a testkultúra szocialista alapokra való átállítása és fejlesztése.

A testnevelés reformja, a sportágak tömegesítése és elterjesztése mellett az egyik fontos feladatot éppen a turisztika népszerűsítése jelentette. A testi elmaradottság felszámolásában vitathatatlanul a legjelentősebb szerep hárult — és még hárul ma is — a természetjárásra, a szabadban való mozgásra, a hegymászásra stb.

A turistaság azon testgyakorlati ágak közé tartozik, amely szorosan összefonódott — már a Tanácsköztársaság előtt is — a munkásmozgalommal. A Tanácsköztársaság alatt megszervezett turistamozgalom a munkásturistaságot vallotta alapjának és ennek folytatására törekedett.

A magyarországi munkásturistaság a német „Die Naturfreunde” (Természetbarát) mozgalom példája nyomán jött létre. Nyomdászok és rokonszakmabeli munkások alakították. A természetbarátok Turista Egyesületének (TTE) első szervezete Pesten született 1910. január 13-án. Korabeli krónikák szerint Redlinger Adolf Conti utcai szegényes kávéházában volt az alakuló ülés, mégpedig: „nagy rendőri asz-

szisztencia mellett”. A szervezők még az év folyamán felvették a kapcsolatot a nemzetközi munkás turista egyesület (Touristverein „Die Naturfreunde”) bécsi központjával és megkezdték a munkát. A 20—25 lelkes tagból álló egyeslet vasárnaponként kirándulásokat szervezett, ahol a testi felüdülés mellett természet-tudományos — később politikai jellegű — ismeretterjesztés is folyt. A TTE hamarosan számos vidéki városban is megalakult és népszerűvé vált. A tagok számával együtt (1917-ben 1219 fő) jelentősége is egyre növekedett. A fővárosban különösen a két nagy gyárnegyed munkásaiból verbuválódott TTE birt fontos szereppel: az újpesti és az erzsébetfalvai.

A TTE „szabadságharcot” folytatott a turistaság emancipálásáért is. Ha átlapozzuk a TTE 1911-ben megindított hivatalos lapjának, a „Természetbarátok” évfolyamait, akkor világossá válik e harc mibenléte.

A turistaszkodás a jó módú polgárok monopóliuma volt. A munkásegysületek ezt az „egyeduralmat” igyekeztek megtörni és igényelték a természet jótékony erőit és szépségeit.

Ez a követelés azonban ellenállásba ütközött: a birtokosok „kerítéssel és fegyverrel verték ki a természet

templomából a népet”. A munkásturisztika legfőbb akadálya tehát: a magántulajdon volt. Gátló tényező volt továbbá a magas vasúti és egyéb költség, valamint a kedvezmények hiánya stb. Ezek ellen harcolt a TTE. A forradalom előtt megelégnült ez a harc és az ellentétek egyre jobban kiéleződtek. Az MTSZ vezetői — ahogy a Természetbarát írta — „nem veszik észre, hogy a hetvenesnyolcvanas évek urambátyámozó, kérlekalánosan világa elmúlt” és az 1918 szeptemberében Sopronban megtartott közgyűlésükön a „magyar királyi kormányt tizenhétyszer köszöntötték fel”, de „egyetlen szakszerű mondat sem hangzott el a turistaszkodásról”. A TTE nyílt levelet intézett dr. Kunfi Zsigmond népjóléti miniszterhez. Ebben kifejtették, hogy tiltakoznak „a ledöntött régi rendszer hívei ellen, akik egyszerűen tagadják a munkásembernek azt a jogát, hogy egészségét a természet erőivel regenerálja”. Kifejtették továbbá, hogy az „új rendszerhez nem lesz méltó az izsákos, beteg munkásember típusa” és kérték a minisztert: szabadítsa fel a lezárt utakat, tegye lehetővé a turisztika tömegmérévű elterjedését. A TTE új programtervezete világosan leszögezte: „kulturisztikus és agitatórikus munkát kívánunk végezni és nemcsak egyesületi célokat, hanem általános érdekeket is szolgálunk”.

A Októberi Forradalom után többek között a TTE nyomására lemondatták az Országos Testnevelési Tanácsot (OTT) és reorganizációt hajtottak végre. A Természetbarát 1918 decemberi számában üdvözölte az újjászervezést és szerkesztéségi cikkben rámutatott arra, hogy az OTT tagjait a „rég rendszer” nevezte ki és az „osztályuralmat” kép-

viselte. A „méltóságos” vezetők főleg a versenysporttal törődtek, az összes anyagi eszközt erre fordították. Ennek a legfőbb testnevelési testületnek úgyszólván semmi köze sem volt a turistaszkodáshoz. Az átszervezést kimondó értekezleten Király Albert, a TTE vezetője is felszólalt és kifejtette: „a forradalomnak fel kell szabadítania bilincseiből a testnevelést”. lehetővé kell tennie a munkások testi fejlődését és a „turistaszkodást a jövő Testnevelési Tanácsában méltó szerephez kell juttatni”.

Az 1918-as polgári demokratikus forradalom győzelme sok változást tett lehetővé ugyan, de végső soron csak a kezdeti bizonytalan lépéseket tette meg a munkáspart fellendítéséért. Az út világos kijelölése és a tervek realizálása a Tanácsköztársaságra várt.

A Tanácsköztársaság létrehozta a Testnevelési Ügyek Direktóriumát (TÜD), vezérkarának egyik tagja, Király Albert, a Természetbarátok Turista Egyesületének vezetője lett. A turistaság szempontjából talán legjelentősebb a Tanácsköztársaság alkotmányának azon pontja, amely törvénybe iktatta a pihenéshez és az üdüléshez való jogot. Megnyitkák a lezárt parkok, kastélyok és eltűntek a turistautakról a „tilalomfák”. A magyar munkás tömegsport születésnapján — az első szabad május eljén — több mint húsz ezer proletárgyerek játszott és szórakozott a Margitszigeten. (És sorolhatnánk tovább. De nem tudunk érinteni még vázlatosan sem minden szociálpolitikai intézkedést, amely valamilyen formában kapcsolatos a turisztikával, illetve a testedzéssel. Szűkítve tehát a vizsgálódás körét, nézzük meg konkrétan, milyen alapvető változások történtek a turisztikában.)

Kiránduló munkások, a kép jobb felső sarkában Kilián György

A Természetbarátok Turista Egyesületének egy csoportja pihenés, illetve előadás hallgatása közben.

A Horthy-korszak alatt a munkás turisták a vasárnapi túrákon előadásokat hallgattak és művelődtek

„Két tavasz jött egyszerre: a természet és a magyar proletariátus tavasza” — írta a Természetbarát. A lelkes köszöntéssel egyidejűleg a lap kiadta jelszavát is: „Proletárok! Menjete ki a szabadba!” Valamennyi TTE-szervezet nagy lendülettel kezdett hozzá a munkához. Részben a háború okozta erkölcsi és anyagi károkat igyekeztek megszüntetni, részben pedig az új szellemnek megfelelően átszervezni és kifejleszteni a turista-mozgalmat. Az újpésti és az erzsébetfalvai egyesület továbbra is vezető szerepet töltött be. Az utóbbi — most már Leninvárosi TTE néven — nemcsak sporttörténeti, de munkásmozgalmi tekintetben is jelentős közgyűlést tartott. Király Albert előadásában a turistáskodásnak a gazdasági és politikai mozgalommal való szoros egybekapcsolódásáról beszélt. A további hozzászólások pedig kiemelték, hogy Leninvárosban — mint minden nagy gyárnegyedben — különösen szüksége van a munkásságnak a turisztikára, a szabad levegőn való mozgásra. Külön kihangsúlyozták és nagy gondot fordítottak az ifjúmunkások testi fejlődésére, melynek érdekében ifjúsági turistacsoportot hoztak létre. A többi TTE-ben hasonló pezsgés volt tapasztalható. Tömegakciókat szerveztek, „Természetbarát csoportokat” indítottak a szabadba, abból a helyes elgondolásból kiindulva, hogy „legjobb propaganda: a természet!”

Ezekután megkezdődött a turistáskodás elősegítő főbb anyagi eszközök állami tulajdonba vétele. Elsőnek a dobogókői, a nyiredi, a vaskapui és az Arányi-féle menedékházakat foglalták le a munkásság részére. Megszüntettek minden kiváltságot, egységes

— 3—5 Korona — árakat állapítottak meg. „Minden proletár tagja lehet a TTE-nek. Évi tagdíj 5 K. 40 fill., családtagoknak 1 K volt. Beiratkozási díj nincs!” — olvashatjuk a korabeli felhíváson. Ízelítőül még néhány tervet említünk: munkás strandfürdők építése a Duna mellett, turistaházak és egyesületi csónakházak létrehozása, vasúti kedvezmények stb.

A helyes elgondolások közé történetileg érthetően és szükségszerűen becsúsztak azonban téves elképzelések is. Egyes vezetők például a turistáskodást mereven két részre bontották: az egyik a „régit”, az úri vezetők által támogatott versenyturisztika, amelyben „a robusztus egyéni erő érvényesült”, a másik pedig a kizárólag egészségügyi-kulturális célokat szolgáló, „új utakon járó”: munkás-turistáskodás.

A TTE a tényleges forradalmi feladatok közepette sem feledkezett meg tagjai neveléséről, kulturális színvonaluk emeléséről. Mindig is síkra szállt a természet védelméért és fellépett a rombolókkal szemben. Tiltakoztak viszont az alapítlan „gyanúsítgatások” ellen. Bíralták például a szentendrei direktóriumot — amelynek mint mondták: „sajnos tekintélyes része nem szocialista” — azért, mert „visszaélve a hatalommal, elődeik hibáit elkövetve” kitiltották a turistákat a szigetről, mivel: „lopják a gyümölcsöt” és egyéb kárt tesznek. (A kártevő, felelőtlen és nem „természetbarát” emberek miatt sajnos ez a vád még ma is sokszor elhangzik a zömében ártatlan, igazi turisták felé.)

A Tanácsköztársaság alatt a régi MTSZ megszűnt funkcionálni. A TTE vette át a turistamozgalom irányítását és megkezdte a

munkás-turisztika szorosabb összefogására irányuló szervezkedést. A Turista-barátok Munkás-turista Egyesülete 1919. június 5-én, a volt főrendiház nagyeremében ünnepi közgyűlést tartott. Ekkor léptek fúzióra a Magánalkalmazottak Sportszervezetével, „amelynek tagjai nemcsak turisták, de szocialisták is voltak elsősorban”. A megerősödött vezetés leszögezte: „a proletárdiktatúra megdöntötte a turistaság gátjait”. A TUD részéről Bíró Dezső köszöntötte a közgyűlést és többek között ezt mondta: „Nincs többé hatalom, amely a munkássportot útjában feltartóztatná. Mindenkinél fogok adni a munka utáni sportoláshoz.” Az ünnepelés után pedig megindult a nagy roham — sajnos az utolsó — a tervek végrehajtására. Új helyiségbe költöztek, fotosztályt alakítottak, amely „a legszebb úri amatőr műhelyt” kapta meg használatra stb. A legnagyobb munka közepette jött el a bukás napja. A fehérterror derékba törte a munkás-turisztika szépen fejlődő „fáját” is.

De a „fa” újra kihajtott! A Horthy-korszak alatt éppen a munkás turista egyesületek voltak azok, amelyek a lehetőségekhez képest nevelték és összefogták a haladó munkásságot.

A Magyar Királyi Bel-

ügyminisztérium irataiban sokszor találkozhatunk a „Természetbarát Egyesület” nevével. Szinte a politikai nyomozók „mumusává” vált ez a testület. 1927. december 7-én a főkapitány például azt jelentette a miniszternek, hogy az ifjúmunkások — a saját szervezetük bezűntetése után — csatlakoztak a „Természetbarát”-hoz és a szentendrei szigeten, valamint az alsógödi révnél szervezkednek. „Mindezen tények pedig arra mutatnak, hogy a Természetbarátok Egyesülete politikai célokat szolgál...” A főkapitány — mint ismeretes — nem is tévedett! A TTE ténylegesen fedszervvé vált és kirándulásai alkalmával szervezett forradalmi munkát is folytatt. Egyik vezetője volt például Stromfeld Aurél, aki megszervezte és irányította a Magántisztviselők TTE csoportját. Stromfeld sok előadást tartott a „gödi fészkekben” és leleményes módon kijáratolta a besúgókat és a rendőröket.

A dühös terror, a fasiszta diktatúra — ha ideig-óráig el is fojtotta — nem tudta megtörni a turisták forradalmi lelkesedését. A munkás-turista csoportokban tovább élt a felszabadulásig az első néphatalom szelleme.

Dr. Kun László—
Takács Ferenc

ELMÉLKEDŐ PILLAN KÖRMENDI

A Rába-part zezgügos bokrosaiban bolyongva óhatatlanul arra gondol az ember, de jó itt pár hetet eltölteni, gyönyörködni a szeszélyesen csavargó vízben, a dús parti növényzetben, a fellábon álló, illatos fűzekben, amelyek helyenként majdnem belehajtják hajukat a vízbe. Csodálatosan szép ez a vízpart. Csendet talál itt az ember, egy-két kilométernyire kell csak elhagynia a közigazgatásilag községnek minősített kisvárost, amely hivalkodás nélkül, kortörténeti emlékeit se nagyon szellőztette áll itt az Őrség peremén.

A városban sok érdekességet láthat az ember, és érdemes meghallgatni a helyi tájékoztatókat, amelyek szerint a XIII. században települt ide az őslakosság. A Rába veszedelmes árvizei többször feldúlták a települést, kismesterek raktak itt fészket, ezek legtöbbjét Mária Terézia irányította ide. Tudják a mai körmendiak, hogy a városka leghosszabb ideig uralkodó birtokosa a Batthyány-család volt, tudják, hogy 1711-ben felrobbantották a hajdani vizivárat, s a helyén 1720-ra építették fel a mai kastélyt, amely a felszabadulást megelőző évtizedekben összeházadosás révén, már a herceg Batthyány—Strattmann nevet viselte. Ma az épületben felsőfokú technikum működik, egyik mellékágában cipőgyár, másikban kulturális intézmények kaptak helyet.

Az ember elfekszik itt a Rábapart jószagú fűvén, s

Somogyország jellegzetes tájai közül a természetjárót leginkább a Zselicség ajándékozza meg a felfedező és üdítő barangolás örömeivel. Ez a dombsági terület, mely a Kapos és a Dráva folyó völgye között egyik szélével Kaposvárig, a másikkal a Mecsek-hegység északi határáig nyújtózkodik, helyenként érintetlenül őrzi tűnt kultúrák hagyatékát, eliramodott századok emlékeit.

Békés talajhullámszásából csak a Bószénfa és Kadar-kút közötti, vízvásztót képező vonulat emelkedik az erdők lombátra fölé, a többi magaslatot csivitelő csermelyek fűzik ezüst szalagjukra. A vízmosta völgyekben egytűcs települések álmodnak a bekötőutakról, s az egész „göröndös, hátság” vidék — ahogy a nép említi — puhán, bársonyosan csillog, akár az óbor a metszett pohárban.

Csepegőkő

Gyalogos csapáson Szentbalázsról és Gálosfáról egyaránt megközelíthető. Tavasszal számóca illatozik a forráshoz ereszkedő erdőalji út mentén, télen sítalpak rajzolnak páros vonalakat a közeli lankák fehér takarójára. Odébb pázsitos rét, csobogó patak vonzza magához a tekintetet. Egy órányi frissítő séta után a zezgugos ösvény ligetté szélesedik, melynek végében

TÁRULKOZÓ ZSELICSÉG

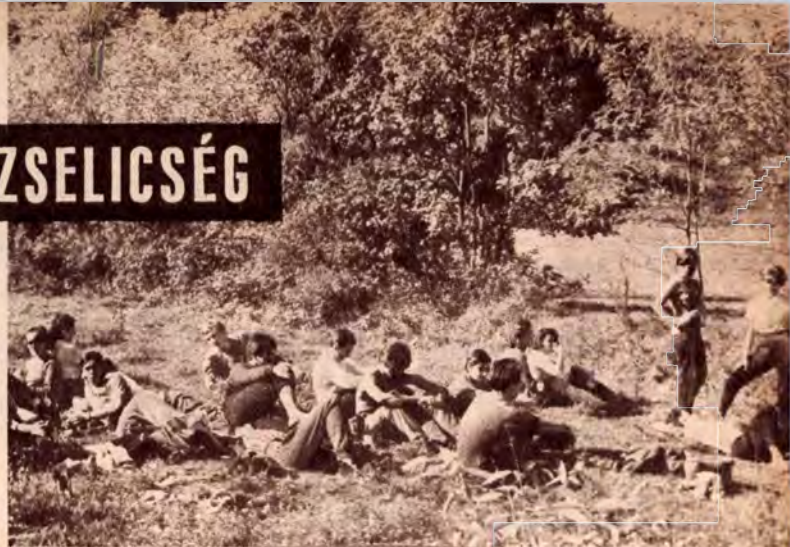
tündéri látvány ejti rabul az érkezőt: három méter magas sziklafal bordáin, több sugárra szétörve, forrás vize csorog alá.

A hideg és kristályosan tiszta vizet apró völgy teknoje gyűjti, s aztán osztja szét a szomjas növények között. A forrás környékén gazdag flóra — mézszín kankalin, lila kikerics, smaragd páfrány — virul. A fák törzsei közé indák kötegei fonnak hálót. A közelen öreg, derékvastagságú galagonya-fa áll őrt, és invitál sátorverésre, szalonnasütésre.

Szalacska

Nagyberki állomásáig vonat pöfög. Onnan kővesút vezet — a közeli Kisberki községen át — a Kapos árterületéig, ahol sással, topolyafákkal borított kis szigetek emlékeztetnek a hajdani, felszáradt lápra.

Az első kapaszkodók után kúp alakú halmok sora csipkézi a szelíd fennsíkot. A ház nagyságú képződmények kelta halomsírok, melyek egy részét feltárták már, de odébb, a mosdósi szőlőhegy körül, a Baté és Kisberki közötti szakaszon, s a szalacscai erdőben további ősi — és eddig még nem bolygatott — temetkezési helyek magasodnak. A

földből lépten-nyomon előbukkanó edény- és cserépmaradványok, használati eszközök az egykor idetelepült kelta, majd római törzsek életmódjáról, kultúrájáról tanúskodnak.

Térkép nem készült még erről a területről. A halomsírok további feltárása hozzáértő igyekezetre, kutatószervezetre vár; csakúgy, mint a szőlőt érlelő Kata-hegy mögötti, kétteraszos földvár, s még inkább a szomszédságában emelkedő Orbán-dombja, mely többemeletes magasságával, gúla-formájával fejedelmi temetkezési helyet sejtet.

A Szalacska-patak völgyében halastó tart két kék tükröt az apró prészázak elé; fenn a gerincről tiszta időben egyaránt látni a Mecsek és a balatoni hegyek csúcsait. A közelben a papvölgyi forrás kínál üdítő, tiszta kortyot, a sárkánypusztai erdőszlak pedig éjszakai szállást nyújt — és egyben kínálkozó lehetőséget is a kulcsosházazá való átalakításhoz.

Kislak és Töröcske

A Zselicség erdői komorak és elcsendesedők. A ropolyi erdőben harminc esztendővel ezelőtt még farkast lőttek. Mostanában őzek, szarvasok és vaddisznók falkái zörrentik meg az aljnövényzetet, s a Vörösalmapusztai erdőszlak gémeskútjához éjszakai itatásra szelíd vadak járnak.

A terület északi szegélyén a kislaki és a töröcskei erdő közeli és kedvelt kirándulóhely a városi forgatagból kikapcsolódó kaposváriak számára. A Szigetvári- és a Bartók Béla utca folytatásai egyaránt a völgyektől szabdalt, nyolcvan-százéves tölgyekkel pompázó zöldövezetbe vezetnek. Előbb a ballakúti,

majd a cserkészforrásból olthatja szomját a kiránduló, s annyi derűs hangulat lengi körül a tájat, hogy a jelenleginél bizony több tőrödést érdemelne.

Jószándékban nincs is hiány. A kislaki erdőben campingező liget és csónakázó tó létesítését tervezi a Somogy megyei Természetbarát Szövetség, s állhatatosan fáradozik azért, hogy az egész területet — rendezett utakkal, fahidakkal, csárdával feldíszítve — parkerdővé alakítsák ki. A töröcskei erdőnél — biztató jelek szerint — a megyeszékhely tanácsa vállalja magára egy turistaház és a horgászto telepítését.

Az elgondolások mindmind megvalósításra érdemesek. A két erdő jelképes sétánnyá válhat ahhoz, hogy susogó fái alatt a zselici völgyek sűrűjébe ragadt települések és Kaposvár város lakossága kölcsönösen egymásra találjon.

Három turistaút

A Zselicséget napjainkban három turistaút szeli át. A sárga jelzés az északi részen, leágazásaival együtt harmincöt kilométer hosszúságban kalauzolja végig az érdeklődőt. A zöld jelek Szentbalázs és Gálosfa között, a Csepegőkőt érintve nyújtanak eligazítást. A kék útjelzés a Mecsek és a Balaton között szolgál összekötő kapocsként — több helyütt még hiányosan, csak nyomaiban kijelölve.

A varázsos somogyi vidék ezekben az években tárulkozik ki a természetjáróknak előtt. Amikor kiteljesedik majd valódi szépsége, természeti gazdagsága, a Zselicség a keresett és elismert túrakeretek sorába léphet elő.

Bánhidai Tibor

TOK - TÚRA KÖZBEN EMLÉKEK

arra gondol, mennyi szélvész zúghatott el az apró város felett a történelem szertelen viharzásaiban. Megrohmozta a folyó, az ellenség, meg-megtorpant a fejlődésben, egyes lakói, elmentek innen, de jöttek az újak, köztük a csont- és faesztorgályos Blicke-család, a kékesfestő Kluge dinasztia és jött a múlt század kilencvenes éveiben Kírnbauer Hugó malom főrézsvényes és száz lovat befogadó versenyistállót építtetett, szakszerűen kiképzett versenypályával. Szinte meghatódtam, amikor Madáchy Károly tanár, a lelkes helytörténet kutató elmondta ezeket a kortörténeti apróságokat, különösen fölmelegített az, amely szerint itt, ebben a csöpp városban alakult 1889-ben az első magyar kerékpáros-, illetve velociped sportegylet, tagjai egyenruhát viseltek, s egy lelkes csoportjuk lekerekedett Turinba, hogy Kossuth előtt tisztelegjen.

Az ember nézi az eget a Rába-part füzeseinek szertelen ablakain át, s arra gondol, de jó itt pár hetet eltölteni. Nemcsak a természeti szépségek élvezéséért, a jó fürdőzésekért, s nagy, egészséges heverészekért, hogy egy-egy városi bolyongás során belenézzen egy kicsit a hajdani mesteremberek utódainak életébe, hogy megkeresse a régi műhelyek, maradványait, s halgassa a régi emberek meséit, dalait, amelyek élnek még szerény családi otthonokban.

Ormos Gerő

„SIVATAG ERDŐ VOLT...”

Erdel út a Vértes fennsíkján. (Szombathy felv.)

Valamikor, a nagy erdőirtások előtt, a Bakony rengetege nem végződött a Móri horpadásnál, hanem megszakítás nélkül folytatódott a Vértesben. A két hegység között vad erdőségekben vezetett át a Sárvíz folyása mentén a Fehérvárról Győrbe vivő ősi út. Amióta nincs erdő a Móri-árokban, azóta lett igazán szemmel láthatóvá a Vértes elkülönülése a Bakonytól.

A Dunántúli-középhegység e két szomszédos tagjának a kialakulása és felépítése egyébként nagyjából hasonló körülmények között ment végbe. Mind a kettő ugyanarra az ókori gránitalapzatra támaszkodik, erre települtek rá később az egymást követő földtörténeti korok tengerreinek réteges üledékei. A mai Vértes hosszú, lapos fennsík, amely a Mór fölött hirtelen kiemelkedő Csókahegynél kezdődik, s a tatali törésnél a Nagycsákvánnyal végződik. A lelapult boltozatot formáló, 40 kilométer hosszú és 12–15 kilométer széles mészkő- és dolomit-táblát hosszanti és harántvölgyek apróbb szeletekre darabolták ugyan, de e barázdált-ság ellenére is a Vértes egységes tömbként emelkedik ki alacsony környezetéből.

A téglalap alakú hegység majd minden oldalról éles peremekkel végződik, s ezek a merész leszakadások imponáló sziklaalakzatokat formálnak. Meredeken felszökő bérceit, szürkésfehér mészkőkupjait, dolomitszirtjeit Gvadányi is jól meglátja és leírja a *Vértesi vadászat* című terjedelmes vereszetében: „Sivatag erdő

volt, és itten a bércek — Meredekék voltak. Kősziklák, mint ércek — Allottak; közöttük bik fák alig fértek. — Sugár magos fenyők majd fellegig értek.”

Sivatag erdő volt — vagyis rengeteg erdő. Még ma is szinte megszakítás nélkül borítják a hegység hatalmas fennsíkját a tölgyesek, bükkösök. A végtelen lombtengert csak itt-ott tarkítják apró tisztások, kicsi erdei rétek s néhány puszta irtásföldjei. Belsejében mindössze két apró falu búvik meg, *Várgesztes* és *Gánt*, a táj többi községe mind a hegység szegélyére települt.

A Vértes mélye mégis a legősibb emberi lakóhely. *Vértesszőlő*sön 1965-ben világhíressé vált leletként bukkantak rá a fél millió évvel ezelőtt itt élt ősember koponyacsontjára. Eből a korból Európában addig csupán a mauerni emberi állkapocs került elő, amely mellől azonban minden kísérő lelet hiányzott. Ezzel szemben *Vértesszőlő*sön az ősember egész tananyagát, benne kőeszközeit, vadászszerszámait, táplálékának maradványait, tűzhelyét sikerült megtalálni.

A vértesi ember úgyszólván fél millió éven át vadászatból élt. Az összefüggő hatalmas erdőség, mely délen a Bakony, északon pedig a Dunazug-hegység lomberdeiehez csatlakozik, ma is gazdag és változatos állatvilágot rejteget. A tisztások rétjein csapatokban legelésznek az őzek, a nyiladékokon kecses ívben suhannak át a szarvasok, a sűrűben népes vaddisznó családok csörtetnek alkony idején élelem után. Az erdő újfajta zajait, a motorfűrészberegetését, a pusztai

szántásokon keringő traktorok pufogtatásait, a bányagépek dörömbölését is megszokták már, s rá se hederítenek a hegységet át megrátszáló új műutakon robajló autóbuszokra és a külszíni fejtéseken dolgozó talajgyalúk dübörgésére. Háborítatlanul élnek, mint-ha nem is változna körülöttük egyre gyorsabb ütemben a táj jellege és arculata.

Micsoda vadgazdaság lehetett itt akkor, amikor még alig járható ősréteggel, ember nélküli vadon volt az egész Vértes. Gvadányi tanúsítja, hogy százötven évvel ezelőtt medve, farkas, hiúz, róka, őz, szarvas, vaddisznó, vadmacska, nyest, borz, fácán, fogoly és fűj került terütekre azon a híres-nevezetes vadászaton, melyet a pozsonyi diétáról leruccant ifjak szórakoztatására rendezett ama jeles férfiú, „*kinek pennájából folyt ki A falusi Nótáriusnak Budára való Utazása*”. Négy álló napig szóltak a flinták, az elöltöltős kovás puskák a fölvert vadak nagy riadalmára. Sziklás hegyhátakon, szálas bükkök és gyertyánok alján, vízmosások szakadékos medrében úzték a farkast, a hiúzt a jeles törvényhozók. Rőfögve, fűjva menekült a dágványból kivevickélő vaddisznó konda, rémülten futott, szaguldva iramlott az űzöbe vett szarvas-család: „*A bika elől ment, többit vezérelte, — Nagy szarvát a hátán végig lefektette, — A meddő két tehén vezérét követte, — Annjának két borjú mindig volt mellette. — Hasitá futásuk a nagy sűrűséget...*”

Medvéje, farkasa, hiúza ma már nincs ugyan a Vértesnek, de még mindig

van huszonhatezer hektár erdeje, túlnyomórészt cseres-tölgyesek, kisebb bükkös foltokkal az északi lejtőkön és völgyekben. A délre néző száraz, sziklás oldalakat karsztbokorerdők takarják, mediterrán eredetű molyhos tölgyesek, virágos körisek és berkenyék alkotnak ritkás ligeteket. Ezeknek a meleg, dolomitsziklás oldalaknak van a legszebb, délies színű növénytakarójuk. A hegység belseje azonban még ma is őserdőszerű, pedig már régóta az ember formálja itt a tájat, a korszerű erdőgazdálkodás tudományos és gazdaságos szempontjai szerint.

A Vértes déli, délnyugati lejtőit *Csákvártól Pusztavámig* hatalmas félkörben szőlő borítja. Neves borvidék alakult ki ezeken a napban fürdő hegyoldalakon és a Móri-völgy homokos dombsorain. Mintegy kétezer holdon egységes fajtajú szőlő érleli itt az egyik legzamatosabb magyar bort, az aranyárga, édes, tüzes móri Ezerjót. A Vértes tövéhez bűvő falvakat hosszú pincesorok fogják körül, s aki *Csókakő* vagy *Csákvár* felől indul neki a fennsíknek, végigkóstolhatja a táj legízesebb borait. Annál többet szomjazik majd odafent, hiszen a Vértes vízben legszegényebb hegységünk. A 400 négyzetkilométernyi erdő területen nincs egyetlen valamire való patak sem. Üres medrekre ugyan gyakran bukkanhatunk, de csak tavaszi hóolvadáskor vagy nyári záporok évadján folyik bennük víz. A csapadék, az eső még a hólé jó

része a mélybe szivárog a mészkő és a dolomit likacsain, repedésein; hatalmas föld alatti vízgyűjtőkben egyesül, s a hegység lábánál tör elő bő vizű források, fürge erecskék formájában, ahogy ez karsztos hegyvidékeinken mindenütt történik.

A Vértes belsejében csak néhány bővebb buzgású forrás akad, de ezek kristálytisza, jéghideg vízzel enyhítik a vándor szomját. A vértesi források hűsége harmatozik Gvadányi négy sorából, ahogy a faragott kövekkel körülkerített, szép terebély hársfáktól árnyékosított kútfőt megverseli: „Sziklák hasadékja körül volt forrása, — Gyöngyforma cseppeket hányt fel buzogása, — Kövicseken csörgött ennek kifolyása, — A kristály poháron átvert izadása.”

A Vértes legnevezetesebb kútfeje a kapberekpusztai Szép Ilonka forrás. Mohos kőboltozat alól bugyog elő üdítő vize, egy árnyas völgy tölgyerdeje alján. Már nem tudhatjuk, e táj ihlette-e Vörösmartyt — aki Székesfehérvárról kikelve gyak-

ran járta a Vértes meg a Velencei-hegység erdeit —, avagy a forrás kapta később a költeménytől a nevét, de az bizonyos, hogy a költő Fóton hallotta először Szép Ilonka bús történetét. Fáy András Somlyó-hegyi présházában — ahol a Fóti dal is született — mondta el a Peterdi nemzetség egyik kései sarja a családi hagyományként őrzött könnyes, halk regét. Vörösmarty éppen akkoriban vett örök búcsút ifjú szerelmétől, Perczel Etelkától, hogyne fogta volna meg lelkét az érzelmes történet. „A költő elbűvölte a hagyomány szépségétől, saját szerencsétlen szerelmén merengve, csillogó szemmel hallgatta a történetet, hogy lantján rövidesen megszűlessen a magyar költészet remeke” — jegyezte föl az egyik jelenlevő. S ha ma a harmatoson buzgó forrás fölé hajolunk, hogy hűs vizével szomjunkat oltssuk, önkéntelen megszólal bennünk a vers: „A vadász ül hosszú méla lesben, — Vár felajzott nyílra gyors vadat...”

Antalfy Gyula

KRÚDY GYULA:

Régi szép írások

NYÁR A RÉGI BALATONON

Ha egy napon megjelenének a régi fürdővendégek, akik évtizedekig, néha egy emberéletig jártak ide!...

Egy alkonyattal megérkezne a delizsánc és múlt századbeli, fehérnadrágos gavallérok, batyus vándorszínészek, utazgató költők ereszkednének le a kocsiból a fürdőház elé; vikleres asszonyságok, fejkötőben vagy kis kalapjában, férjhez menendő hajadonok és kerek szemű gyermekek érkeznének meg a múltból, akik itt nyaranta boldogan és vidáman tanyáztak, fürödtek, regényeket szövégettek! — Nemigen ismernék meg régi helyeiket az egykori fürdővendégek, új embereket találnának, akiket azelőtt senki sem látott, más hangok hallatszanak a fák alatt, még a hangászok is kicserélődtek. A magyar fürdők a háború alatti nyarakon olyant változtak, amilyent száz esztendő alatt sem!

Az Anna-bálok deli táncosai messzi temetőekben fekszenek, miután harcosok lettek hosszú, békés évtizedek után, és a táncosnők gavallérok hiányában otthon maradtanak. A tó és az erdő, egy pár régi épület, a csizmahúzó és az evőszék talán nem változott, de az ebédre és vacsorára már nem lehet ráismerni. A kis tanítónő, aki megtakarított forintocskáiból néhány hetet énekelve töltött a kárpáti kies fürdőhelyen, a hivatalnok, aki boldogan várta a balatoni nyarat, a turista, aki takarékoságból és egészségi szempontból gyalogszerrel kóborolt a hegyek között, a nyári vakációját élvező tanár, diák, akit „szpplikáns-nak” is hívtak: a régi magyar nyár figurái végleg elvonultak az emlékezésbe és az anekdotákba...

...Tehát jön a delizsánc, a furmányos szekér, a falusi bricska és hozzá visszafelé a múlt időkbeli a régi furcsa vendégeket, széles csizmaszárú öregurakat, akik együtt töltötték itt a nyarat az emeletmagasságúra nőtt tölgyekkel; ahány karikája volt a fának, annyi esztendeje látogatják vala a fürdőhelyet; szűzdohányt, otthoni bort, kisüstönföttet, esetleg salonnát hoznak magukkal, mert az idegenben sem akarnak nélkülözni. A furmányos szekeren a tekintetes asszony egy kamrára való elemőzsiát hoz magával, drágalátos befőttet, hideg és füstölt pecsenyét, kenyérenek való lánglisztet. A kényesebb menyecske magával hozta az ágyneműjét, mosdóját, fürdőkádját, a vénkisasszony a macskáját, madarát. Egy-egy régi fogadóban itt nemegyszer kakas kukorékolt hajnalban, amelyet messzi földről hozott magával a vendég, hiszen az órák nem mindig megbízhatók...

...A régi írókat, Lisznyai Tóth Kálmánt, Náray Ivánt, Bartók Lajost, akik majdnem egycsapón járta a vándorszínészekkel — tárt karokkal fogadták mindenütt a nyári unalomban. A poétázgató ember bizvást elindulhatott utazási tőke nélkül a régi Magyarországon. A honfiak és honleányok diadalpukat állítottak. A női szívek fennen dobogtak. A jókedvű urak összegyűltek a környékről. Az öregasszonyok nyomban Petőfivel álmodtak, ha egy vándorköltő ment keresztül a falun.

Már régen nem járnak postakocsik és íme, a feredőző közönség ismét úgy utazik, olyan szívesen, mint nagyanyánk korában... Vajjon csokolóznak még a régi balatoni padokon, amelyekbe szívek és betűk vannak vésvé? ...Vajjon él-e még a szerelem? Vajjon miről susognak a balatoni holdfényben a platánok?...

(1918.)

A csókakői várrom (MTI felv.)

A BOLGÁR TENGER PARTON

A repülőgép halkán fúrja bele magát a fehér felhőkbe, a horizonton összeolvad a tenger és az ég kékje. Alattunk a *Kamcsija* zöldes sárgás vize, mint a macskaszem csillog. Épp most hagytuk el Pomorjét — megismerni nagy sólepárló négyszögeit — és egy pillanatra feltűnik alattunk *Nessebar* tengerbe csapódó öklének képe.

Bojan Bolgár ül mellett, immár nem is tudom hányadik alkalommal. Először a bemutatkozó vacsorán kerültünk egymás mellé, a turistaszerkesztők konferenciáján. Azután a véletlenből rendszer alakult ki és mi közös asztalpárt képeztünk végig az egy hét alatt. *Bojan Bolgár* fró, regényei ismertek nálunk is, de otthon Bulgáriában mint a hazai föld lantosát tartják számon. Minden tájnak ismeri múltját, én is az általa elmondottakból tanultam meg a Fekete-tenger bolgár partjának történelmét.

A repülőgép elhagyja a Balkán-hegység utolsó nyúlványát, s egy őserdő fölé ér. Ez a *Longoza*. A fák összehajolva zárják el az utat az ember elől, oltalmat nyújtva a gazdag vadállománynak. A zöld dzsungelben mesebeli kígyóként kanyarog a *Kamcsija*, utat keresve magának a tenger felé.

Egyszerre csak ereszkedni kezd az AN lomha teste és

letesz minket Várnában, ahol huszonöt évszázad történelme köszönt. Az ősi *Odessosban*, történelemből ismert harcok színhelyén vagyunk. Itt küzdött a kereszténység az izlammal, itt esett el királyunk, *I. Ulászló*.

De nem időzünk sokat a „fehér városban” — ahogy a bolgárok Várnát nevezik —, hanem a kikötőbe sietünk s hajóra szállunk.

A Fekete-tenger Európa és Kis Ázsia között terül el; hol a híd, hol a szakadék szerepét töltötte be. Nevének horizontja épp úgy elvész a történelem távolában, mint szemünk elől az ázsiai partok sziluettje. Neve, „fekete”, színe azonban csodálatosan kék. A szkiták *aksénának* nevezték, ami sötétet jelent. Amikor görögök költöztek partjaira *euxinosnak* keresztelték el, ami vendégszeretöt jelent. Csak a középkor hajnalán ide vándorolt szlávok ruházták fel a ma is használatos „fekete” jelzővel. Valószínűen azért, mert földművelők lévén, félték az örvénylő víz mélységétől.

A hajó szirénái felbúgnak, elhagyjuk a kikötőt és *Kap Kaliakra* felé vesszük az irányt. A tenger nyugodt, lágy szellő borzolja hajkait, látjuk az áttetsző vízben a makrélákat, amint elúsznak a hajó teste mellett. Elmarad Várna homokstrandja, s a zöld dombok távolában felcsillan az egykori cári palota, ma üdülő, Euxinog-

rad csipkés tornya. Elhajózunk a *Druzba* és a *Szlát-nije Pásszázs* mellett; tarka napernyők, vitorlások, vízi-biciklik és barnára sült fürdőzők integetnek felénk. Mögöttük mint diadém, csilognak a szállodák homlokzatainak üvegablak szemei.

A beton, üveg és alumínium bizarrul olvad bele a zöld növényzet és sárga homok színeibe. A fák felett sirályok és vadgalambok köröznek, a vízben delfinek játszadoznak, halászcsonkok siklanak tova. Azután lassan elmaradnak és feltűnik *Aladzsa* sziklakolostora. A tenger a sziklákba millió évek előtt üregeket vájt, s ide költöztek azok a szerzetesek, akik a magányt keresték. Ma minden csendes, néma a táj, üresek a barlangok és a kivájt üregek, mint halott homlok üres szemei merednek a távolba. Első állomásunk *Balcsik*.

Az öblöt a *Kap Kaliakra* öleli át védően, a dombon épült város, mint egy patkó veszi körül a zöld völgyet. A házak egymás fölé épültek, úgy néznek ki, mint az amfiteátrum lépcsősorai.

Balcsik a Fekete-tenger Riviérája. Utcáin és terein füge, mandula és ciprusfák zöldellnek, a szőlők fanagyságúvá nőnek, nem véletlenül hívták e helyet a görögök egykori *Dionyzopolisznak*, a szőlő védistenének tiszteletére. Amióta a miletoszi hajósok megalapították, 2500 év telt el. A rómaiak idejében is jelentős hely volt, pénzt vertek és püspöki székhely volt. A 13. században *Korvunának* nevezték, majd a török hódoltság alatt vette fel mai nevét, *Balik* kormányzó *Dobrotuzasz* fivérének neve után.

Kap Kaliakra vadregényes szirtjei

Rövid tartózkodás után hajónk ismét a tenger felé veszi az irányt. Eltűnnek Balcsik fehér házai, még egy utolsó pillantást vetünk a dobrudzsai tájra, mely oly nagy szerepet játszott Bulgária történelmében. A föníciaiak emelték itt az első erődöt, majd a 6. században a perzsáktól üldözött miletoszi görögök építették ide *Tyrisz* nevű városukat. Még ma is áll egy-egy kapu és lövésekkel tarkított erődfal. Hogy kié volt a vár, nem tudjuk. Talán *Lyzimachos*, Nagy Sándor hadvezére, vagy *Szavoyai Amadeus* székelt itt. De az is lehet, hogy *Racine* halhatatlan regényhőse, a szerencsétlen sorsú *II. Bajz* élt itt. Az öböl volt az izlám katonai bukásának színhelye is. 1791-ben itt süllyesztette *Usakov* admirális a tenger fenekére a török flottát. A kék víz ma is ágyúcsöveket és horgonyokat rejt magába. És legendákat. A negyven szűz legendáját, akik inkább a kék vízbe ölték magukat, semhogy a törökök rabnői legyenek.

Délfelé hajózva, varázszöngyünk *Nessebarhoz* közeledik. Mielőtt odaérnénk, kis folyó torkolatát keresztezzük. *Acheloe* a neve: itt győzte le *Simeon* cár Bizánc hadait és rakta le ezáltal a bolgár-sors útját.

Nessebar olyan, mint a tengerbe csapódó, ökölbe szorított kéz. Kis területén szűk utcácskák faházaiban halászok élnek. A házak kéményein galambok és gólyák helyett sirályok feszkelnek. Kétezer évvel ezelőtt *Mezambriának* nevezték. A burgasi múzeumban van egy márványtábla, melyen *Mezambria* polgárai az i. e. 5. században a trák *Szadalosz* fejedelemnek fejezték ki hódolatukat abból az alkalomból, hogy az, a dionizoszi játékokon első helyet ért el.

Nessebar szűk utcáinak labirintusában mindenütt templomba ütközünk. Negyvenkettő van belőle, alig kevesebb, mint a házak fele. A kafénák — kávézók — előtt szakállas halászok beszélgetnek. Olyanok, mint egykor *Kopronymos*, *Han Krum* és *Karadzsa* kalózsai lehettek.

Nessebartól nincs messze a *Napos Part*. Néhány éve itt is még homoksvivatag volt. Ma szállodák sorakoznak hármasszlopban, köztük, a kevés pénzű tu-

Nessebar

risták számára bungalók állnak.

Ahogy tovább hajózunk délnek, a tengerpart nagy ívet kanyarít. A burgaszi öbölbe érünk, melynek közepén Bulgária legnagyobb kikötője, *Burgasz* fekszik. Nevét *Pirgoszról*, a csatorna bejáratánál álló világítótoronyról kapták.

Közeledünk a török határhoz, s feltűnik a görögök egykori *Apolloniája*, a mai *Szozopol*. A kalamiszi Apolló 13 méter magas bronzszobra már nem áll, *Marcus Lucullus* elhurcolta és a Capitoliumban állította fel. De a város, ha más néven is, azóta is létezik. A rómaiak két várossá osztották, *Anchialoszra*, a mai *Pomorjere* és *Inchiaszra*, amely már a mai Törökországban fekszik. A kereszténység győzelme után vette fel a *Szozopol* nevet, ami annyit jelent, a „menekülés városa”. *Szozopol* is akárcsak *Nessebar*, félsziget, melyet keskeny földszáv köt össze a szárazfölddel. A városka — Bulgária legnagyobb halásztelepülése. Itt fogják a legtöbb halat, itt található a Fekete-tenger leggazdagabb plankton mezejé.

Esteledik. A sötétvörös andezit sziklák és a víz kékjének kontrasztja lassan egybeolvad. A *Szveti Kirill* sziget ciprusfái közül még kihéberlik a tengerészeti iskola épülete, de a *Szveti Iván*on már kigyűl a világítótorony tigrisszeme. Felgyűlnak *Szozopol* fényei is, és a színes faházak ablakai gyöngyfűzérként világlanak ki a sötét háttérből.

Északra fordulunk: felbúgnak a hajókörtök, búcsút veszünk a határtól.

A Kamesija

Egyedül állunk a fedélzeten a korlát mellett. — Miletoszi vér folyik a bolgárok ereiben, elkeveredve trák, római, szláv, bizánci török és protobulgárral — meséli Bojan Bolgar.

És miletosziak hozták ide a kultúrát is. Ez a föld volt hazája *Thalesnek*, a hét bölcs első és legnagyobbjának, *Anaximandrosz* iskolájának, *Aschylosnak* De-

mosthenes után a legnagyobb görög szónoknak és az „igazságosnak” nevezett *Ariszteidesznek*. Gazdag kultúra nőtt itt fel és vált az emberiség közkincsévé.

Sötét van. Szemeink elől eltűnik a part és eltűnik a múlt is. És mire hajnalban befutunk Várna kikötőjébe, már a mai, lüktető életű Bulgária köszönt minket.

endrői

Foglalkozás? Nem: hivatás!

BESZÉLGETÉS EGY TURISTAHÁZI GONDNOKHÁZASPÁRRAL

Allamférfiakkal, a politikai, gazdasági vagy kulturális élet országos vezetőivel a napilapok vagy folyóiratok készítenek interjúkat. Nekem azt mondta a szerkesztő, készítsék interjúját egy turistaházi gondnokkal. Rám bízta, melyikkel.

Kérdeztem meg talán a Turistaellátó Vállalat igazgatóját, melyik gondnoka dolgozik legjobban? Ez nem lesz jó, nem biztos, hogy azonosak a „szempontjaink”. Bízom a véletlenre? Tulajdonképpen megtehetem, ebből is lehet interjú, de kétséges, lesz-e mondánivalója. Már mind a gondnoknak, következésképp a riportnak.

Megkérdeztem hát öreg barátomat, aki arról is nevezetes, hogy nincs az országnak olyan turistaháza, ahol — szinte évenként — meg ne fordulna: *ha az én helyemben lenne, melyik ház gondnokával készítené interjúját?*

Öreg barátom gondolkodott kicsit, aztán azt mondta: *keresd föl Lukácsék a Salgó-házban.*

Itt vagyok hát a Salgó töbében, visszatérve Petőfi megénekelte vár omladékától. Az étteremben az áprilisi csipős hideget kellemesen enyhíti a már nem kötelező fűtés, egy hosszú asztalnál az Acélgváriak alighanem névnapot ünnepelek, az asztalon már több tucat üres sörösvég sorakozik. Lassan aztán ők is fölszedelőzködnek, a panziósok már szobáikban vannak, a ház elcsendesedett, Lukács Gyula a ház gondnoka és felesége a szakácsnő fáradtan az asztalomhoz ül. Kezdődhet az interjú.

— *Hát igen, turistaház, turisták nélkül. Amit mi nem is ok nélkül teszünk szóra: a turistaházak az új mechanizmusban vendéglátóipari egységgé, italbolttá, legjobb esetben panzióvá válnak. Igaz-e?*

— Nem eszik kérem olyan forró a kását. Miért, kinek ártunk azzal, ha a „civiliek” is idejönnek. Itt csend van, jó levegő, egy idő óta autóval is föl lehet jönni ideig. De hát kérdem tisztelettel: miért zavarja ez a turistákat? Olyan még nem volt, de nem is lesz, hogy a hátizsákos turista nem tudott nálunk leülni, vagy ha aludni akart ná-

lunk, ne tehetne volna meg...

— *En a konyhából figyelem — folytatja a feleség —, bontja a turista a hátizsákját, csomagolja kifelé az elemőziát, már küldöm a lánnyal a tányért, evőeszközt. Még ha egy pohár vizet nem fogyaszt akkor is. De van egy érdekes tapasztalatom, tessék meghallgatni. Aki először jön hozzánk és hozza magával a kenyeret, konzervet, tojást, meg egymást, legközelebb már kis oldaltáskával jön. Miért cipelje a nehéz enni-valót, amikor itt 10–12 forintért meleg étellel lakhatik jól...?*

— *Ugye, mégiscsak az a törekvés, hogy a kedves vendég fogyasszon. Abból van a haszon...*

— *Miért tetszik erről ilyen elítélő hangnemben beszélni? Egy ilyen ház fenntartási költsége elég nagy. Ezt valakinek meg kell fizetni. Valamikor maguk a turisták áldoztak ezért társadalmi munkával és azzal, hogy már azért is fizetni kellett — belépődíjat, melegezési díjat —, ha valaki a küszöböt átlépte. Most, ahogy tudom az állam hozzájárul fenntartásunkhoz. Mindannyiunk érdeke, hogy a magunk eszközeivel növeljük a jövedelmet, csökkentjük az állami hozzájárulás mértékét.*

— *Ha arra tetszik gondolni — veszi át a szót a szakácsnő —, hogy a mi egyéni érdekünk is a bevétel fokozása, arra azt mondhatom, hogy valóban, jutalékos bérrendszerben dolgozunk. Ahogy mondani szokás, a mi egyéni érdekünk összhangban van a közösség érdekével. Nyugodtan állíthatom: a hátizsákos turisták érdekével is. Sok közülük rendszeres vendégünk, mi is szeretjük őket, ők is szeretnek bennünket.*

— *Látom én is, de ez még nem elég az üdvösséghez.*

— *Dolgozunk is kérem, nem is keveset. Tessék körülnézni a szobákban, konyhában, minden ragyog a tisztaságtól. Bocsánat, hogy ezt is szóba hozom: a W. C. is ragyog nálunk. Sohasem hiányzik onnan a törülköző, szappan, ha csak valamelyik gyerek el nem cseni...*

— *Ezt feltétlenül tessék megírni — veszi át a szót*

Lukácsné —, a gyerekekkel, mármint a tanulmányi ki-rándulásra idejövő csoportokkal bizony sok a baj. Nem tudom elhinni, hogy otthon is így viselkedjenek: tönkreteszik a csapot, kivágják az abroszt, az ablakon mászkálnak ki-be s közben lerúgják a falat, cigarettával kiégetik az ágy-neműt. És a pedagógusok is mintha elnézők lennének velük szemben.

— *De a turistákra, az „igazi” turistákra remélem nincs panasz?*

— *Azért köztük is akadnak, akik a mosdókagylóba kaparják le a bakancsukról a sarat, aztán csodálkoznak, ha eldugul. De igen sokan vannak köztük, akik évről évre visszatérnek (kilenc esztendeje vagyunk itt) én már csak Gyuszika vagyok nekik...*

— *En meg Erzsike, vagy a fiatalabbaknak Erzsike néni. Nem tudunk mi kérem már enélkül a turistaház nélkül élni. Ha el tetszik hinni, ha nem, amikor végre kivettük a szabadságunkat a második héten*

vágytunk vissza. Szinte betegek voltunk...

— *Hiába a Salgó-vár vadregényes romjai...*

— *Ahol mi — szegyen ide, szegyen oda, még soha nem jártunk. Tudjuk a róla szóló históriát (a múlt héten még itt volt a falon a Petőfi-vers kéziratos hasonmása, amíg valakinek meg nem tetszett), pontosan el tudjuk magyarázni, merre kell felmenni, hogy 25 percig tart az út a csúcra, de nekünk annyi időnk még nem volt, hogy föl is menjünk...*

— *Mert kérem, mi mindig szolgálatban vagyunk. Ha már egyszer ezt a hivatást választottuk. Nem könnyű munka ez kérem, mégis ha újrakezdehetnénk, megint csak ezt választanánk? Igaz Gyula?*

S Lukács Gyula a „Testnevelés és Sport Erdemes Dolgozója” kitüntetés tulajdonosa csak rábólint. *Mert turistaházi gondnoknak lenni nem foglalkozás: hivatás...*

Varga Sándor

ROMÁNIA

MINDEN ÉVSZAKBAN KEDVELT ÚTICÉL

Románia földrajzi adottságai lehetővé teszik az egyformán ideális tavaszi, nyári, őszi és téli üdülést.

ÜNT IS VÁRJÁK

- a Kárpátok festői szépségű klimatikus gyógyhelyei
- Poiana Brasov, Sinaia, Predeal, Lacul Rosu —
- a felejthetetlen tájak
- a híres gyógyfürdők
- Herkules-fürdő, Félix-fürdő, Sovata-fürdő, Gorova-fürdő, Calimanesti és még sok kiváló gyógyüdülőhely —
- Bukarest és más városok nevezetes műemlékei és múkincsel
- a Fekete-tenger napsugaras partja: az Európában egyedül Duna-delta.

Kívánság szerinti szálláslehetőségek: szállodákban, campingekben és magánlakásokban.

Válasszon a sok lehetőség közül! —

Látogassa meg Romániát!

Részletes felvilágosítást az IBUSZ Utazási Iroda ad.

Leszedjem — ne szedjem?

Járja a turista az erdőt, mezőt. Sokszor övig jár a szép virágokban. Máskor az erdő hűvösén váratlanul bukkan egy asztalnyi napos tisztás közepén színes virágokra, amelyeknek szépségét még jobban kiemeli az erdő zöld homálya. Ősszel pedig színesek a levelek. Csokrot kínál a nádas és a rét, de még az árok partja is.

Szomorú a másik kép, ami elénk villan. Végállomásokon egy ünnep utáni reggelen szürke, szomorú szőnahegyek hevernek az előző nap még pompás virágokból. Nem mondom, hogy ne szedjünk virágot bár én egyénileg azt tartom; a vadvirág ott a helyén a legszebb. Azoknak, akik városi lakásuk egyhangúságát akarják szép színes virággal megtölteni, szeretnék néhány hasznos tanácsot adni, hogy mit és hogyan szedjenek és gyűjtsenek.

Jobb töves növényt vagy száraz csokrot szedni, mint élő virágot. A legtöbb erdei növény vizigényes. Így mielőtt haza érnénk vele, úgy elhervad, hogy már nem is tér magához. A tövel felszedett növény egy kis szakértelemmel, erkélyen, ablakban jól tartható és éveket virít.

Az erdő hűvöséből felszedett növényeket csak hűvös, napszögény helyen tarthatjuk. Ilyenek a fényes kerekded levelű és borsszagú *kapotnyak*, a *páfrányok* és a *borostyán*. Északi, fűtetlen szoba ablakában, kevés napot kapó üveges verandán vagy erkélyen, jól tenyésznek. Célszerű ezeket minél sértetlenebb gyökérzettel behozni.

A kirángatott gyökértelen, vagy kevés gyökerű növény nem marad meg a leggonoszabb ápolás mellett sem. Ezért, aki növényt akar behozni, vigyen magával kis ásót, vagy erős kést a földes gyökérzet kiemelésére. A kora tavasszal nyíló kankalinok (*Primula*) és hagymás gumós növények vagy

Hóvirág. Ősszel felszedve, cserépkben megmarad

az ibolyafélék helyét tavasszal meg kell jegyezni és koraősszel felszedni. A tavasszal virágzásban szedettek nehezen maradnak meg. Amennyiben mégis ilyenkor szedjük fel, úgy a levélzetét, a virágok egy részét tiszta és éles késsel vágjuk le a beültetés után és tartjuk a növénykét egy ideig műanyag fólia zacskóval leborítva, ha süt a nap. A megbolygatott gyökérzet ugyanis nem tud elég vizet szállítani és a párolgó zöld részek elszáradnak. Ezt a párolgást akadályozza meg a ráborított, de nyitott műanyag zacskó.

Sárgavirágú varjúháj

Sziklagyepes fenyves. Itt él sok koratavaszi v

A mezei növények közül kevés marad meg a lakásban, ha meg is marad többnyire csak a felszedés évében. Télen ugyanis sok vizet és egyben sok napot is kívánnak. Ezt a feltételt csak nagy, nyitott teraszon, vagy kertben lehet teljesíteni. A sziklák közt élő növények közül sok hálás, ablakládában is élő növény akad. Így a koratavaszi kékvirágú, bundás *leánykő-köröcsin*, vagy a napsárga, tavaszi *héric*s. Mindkettő virágzása idején, lehetőleg ép gyökérzettel felszedhető és műanyag zacskóban behozható a lakásba. Eleinte sok öntözést kívánnak, túl nagy melegben nyáron is. Legjobban érzik magukat a keleti vagy nyugati ab-

lehullott lomb közeli látszanak az ágak zetei és könnyű kivágni a bizarr, csavaros, elágazó formákat. A lék kalásza a nyáron érik be és csak az érőlész marad meg váltakozó. A *gyékénybuzog* a tollas *nádbuga* széljól eláll, de tanácsos a hajlakkkal befűjni mert széthullanak és a magzóreik az egész l megtöltik. Mindezeket a vízében, napsütéses helyen kell tartani és időnként óvatosan porolni. Igen szép, különösen fekete vázában, a *kácmácsony* száraz, tüdőtermése. A gyökerek szedésének ideje a koratavasz, amikor a téli vizek kimosódnak a talajból. Meredek útszéleken, elhanyagolt szőlőtáblák mellett lehet a legszebb gyökereket gyűjteni. Ezek gondos tisztítása és esetleg nyesegetése után már nincs is velük gond. Jól lehet alkalmazni őket önálló szabadisznek, de szép kövek társaságában, esetleg élő növényeket rájuk futtatva is igen szépek.

Erdel vadciklámen. Nyugatmagyarországi érdekes növény, ablakládában éveket szépen virít

lakban, külső virágládában. A sziklák közt élő fűfélék és poszgás (vaskos levelű, víztároló) növények bármilyen fekvésű ablakládában sikeresen tarthatók. Ilyenek a *varjúháj* félek és a *kővirózsák*, valamint a szép kalászu *sziklafüvek*.

A száraz csokrok, gyökerek és ágak a modern lakás bútorai közé jól illenek. Ezeket legjobb szedni a nyár végén, vagy őszel. A

Az őszi lomb szedésnek is meg van a fortélyja. A színes lombok megtartják színüket és formájukat, ha a gyors hazavitel után itatók között átvasaljuk őket, addig, amíg teljesen ki nem száradnak. Az utolsó vasalás előtt tegyünk kis padlóviasz vagy gyertya darabot a levelekre. Így a vasaló melegtől felolvadó viasz beleszivódik a levelekbe. Csak keveset használjunk, nehogy a felesleges viasz foltokat hagyjon a leveleken. Az így kezelt leveleket azután egy csepp ragasztóval visszragasztjuk az ágra. Egy szép színes ág nagy, kék vázában szép és tartós szabadisz.

Dr. Agócsy Pál

Griffmadár magasba emel egy fiatal lányt

Több mint másfél évszázad telt el azóta, hogy a torontálmegei Nagyszentmiklósi határában az Aranyka-patak partján 23 darab színarany edény került elő a földből. Már az első vizsgálatok megállapították, hogy nyilvánvalóan fejedelmi kincsről van szó, amely a népvándorlás korában jutott a Balkán előzőlő gótok vagy hunok birtokába. Bár a magyar nép száján élő hagyomány, a mai napig is „Attila Kincse”-nek nevezi, a bécsi Kunsthistorisches Museumban őrzött kincs származása mindaddig eldönthetetlen vita tárgyát képezi. Egyesek a gótok, vagy a hunok, mások az avarok kincsének tulajdonítják, újabban pedig bulgár archeológusok a „Nagyszentmiklósi Aranykincse”, ahogy a tudomány nevezi, protobulgár származása mellett érvelnek. Egyes vázákön ugyanis bevéselt feliratok találhatók, amelyek állítólag protobulgár származásra utalnak. Csak hogy ezekről a feliratokról a bulgár archeológusok is elismerik, hogy „elfogadható megfigyelés mindaddig senkinek sem sikerült”.

Magyar részről többek között Nagy Géza, Dr. Sebestyén Gyula és Mészáros Gyula próbálkoztak a rejtélyes feliratok megfejtésével és egybehangzóan az ó-török kultúra körébe utalták azokat.

Közelebb juttatná a tudományt a kérdés megfejtéséhez az egyik kerek csészének a felirata, amely görög betűkből áll. A felirat ennél tehát minden nehézség nélkül elolvasható, csupán az a baj, hogy senki nem érti, mert valami ismeretlen nyelven van írva. Valamit azért mégis mond ez a felirat: a nép, amely-

ATTILA KINCSE

hez az aranyműves művész tartozott, a népvándorlás korabeli görög világgal érintkezésben lehetett, sőt érintkezésben kellett lennie, ha már annak az írásjeleit használta.

Igy terelődik a gyanú elsősorban a trákokra. Ez a nép a mai Bulgária területén közvetlen szomszédságban élt a görögökkel, a trák és a görög kultúra kölcsönhatással volt egymással. Trák nyelvű írás nem maradt ránk, a művelt osztály azonban nyilván írástudó volt, beszélt és írt görög nyelven. Művészeket, tudósokat adott az ókori kultúrának, így Orpheust és Thukidideszt. Földje gazdag volt aranybányákban, kiváló képességükről az aranyfeldolgozásában már Homérosz elragadtatással ír. A fém művészi felhasználása dekoratív célokra, úgy ahogy az a trák művészek műhelyében történt, a mai tudomány számára is érthetetlen.

Hogy a nagyszentmiklósi aranykincs ugyancsak trák művész alkotása, az szembeötlő, ha összehasonlítjuk a bulgár múzeumokban látható trák leletekkel. Ez a művészet egészen egyedülálló a maga nemében. Ismert a klasszikus görög művészetet, hatott rá a Nagy Sándor utódai alatt kialakult hellenisztikus művészet, a perzsák művésze, de a trák művész ezeket a dekorációs elemeket a maga eredeti szellemvilágával átalakította realiztikus művészetté, átalakította a barbár szellemvilágot fennkölt humanizmussá.

Ez a humanizmus ragyog ki a nagyszentmiklósi kincs aranyából ott is, ahol olyan brutális jelenetet ábrázol, mint azon a vázán, amelynek kiöblösödő hasán barbár lovas egy szerencsétlen foglyot a hajánál fogva hurcol maga után. Nyergén már egy másik, levágott emberfej díszlik. A jelenet a maga vadságában megdöbbentő. A természetes barbár lovas nyilván szándékosan eltúlzott kövérségének és diadalmaskodó magatartásának szembeállítására vézna áldozatának kínos arckifejezésével valóban

borzalmas realitás. Feltételezhető, hogy valamely hadvezért, vagy fejedelmet kellett dicsőíteni a trák művészek ebben az ábrázolásában és ő ügyesen, óvatosan belelopta az áldozat iránti szánalmat. Ebben rejlik a trák művész humanizmusa, ami ismeretlen a klasszikus görög művészetben.

Egy másik aranyedényen két egymáshoz hasonló ábrázolás látható a váza elülső és hátsó oldalán. Hatalmas sas emel a magasba egy fiatal lányt. Kétségtelen a Ganymedes-legenda hatása az ábrázoláson, de egyben mutatja a szellemvilág különbségét a görög klasszicizmus és a trák humanizmus között. A lányt nem akarata ellenére viszi magával a sas, hogy istenek szolgálója legyen az Olympuszon. A madár itt az emberi törekvés szolgálatában áll, vele a szép emelkedik a magasba, amelyet a mezítelen lányalak megtestesít. Ez jobb kezében stilizált virágot tart, baljával nektárral töltött csészét emel a magasba, hogy a madarat itassa, hogy a magasba törekvés elnyerje jutalmát. Csodálatos térbeli ábrázolása annak, amit szavakkal elmondani nem lehet.

Amennyiben valóban trák művész munkája ez a nagyszentmiklósi aranykincs, most már csupán arra a kérdésre kell választ keresnünk, hogyan kerülhetett ide a torontáli földre. És itt már a népvándorlás korának történelmi eseményeit kell nyomon követnünk.

A római uralom alatt a Balkánon tovább fejlődött a trák művészet. A „pax romana” a trákoknak is biztosította a békés kulturális fejlődést, főuraiknak a hatalmat és gazdagságot. A trák főurak palotái és temetkezési helyei megteltek aranykincsekkel. Azután következett a hanyatlás, a gót invázió 378-ban, amelynél maga a császár, Valens is (Venedikov tévesen „Valentinianust” említi) életét vesztette. A gót invázió borzalmaiból meríthette témáját a nagyszentmiklósi kincs művésze. A gótokat

Barbár lovas a hajánál fogva hurcolja foglyát

nyomon követték a hunok; Attila 444-ben betört a Keletrómai Birodalomba, kifosztotta és elpusztította a trák városokat. A kifosztott trák tumulusokból (domb-sírokból) tömérdek aranykincset zsákmányolhattak a hunok és ezzel megrakodva tértek vissza Pannóniába. Így juthatott a nagyszentmiklósi lelet hun főurak birtokába. Talán épen Attila tulajdonába? Lehetséges ez is, hiszen a bizánci krónikások leírják, hogy míg a hunok fejedelme fatányérból evett és fakupából ivott, vendégei előtt pompás aranyedények álltak az asztalon.

Eddig a momentumig a kincs származását és kalandos utazását csupán találgatásokkal tudtuk követni. Most azonban már befejezett tény előtt állunk: a kincs itt van Torontálban, a nagyszentmiklósi földben. Miként került oda, ki áshatta el, és miért? Attila halála után megdöntötték a hun világbirodalmat. A legyőzött hunok nagy tömegekben menekültek üldözőik elől az Al-Dunához és bebocsátást kértek a Keletrómai Birodalomba. Mielőtt azonban átlépték volna az al-dunai határt, magukkal mentett kincseiket elásták — nyilván a majdani viszsztatérés reményében — (a hazai földre). Velük kerülhetett ideiglenes sírjába „Attila Kincse”, míg végül közel másfélévezredes nyugalmából új életre támadt.

„Attila Kincse” a bécsi Kunsthistorisches Museum van kiállítva ma is. Nekünk, magyaroknak, be kellett érniük a lelet hű másolatával, amely a Nemzeti Múzeum népvándorláskori gyűjteményében nyert elhelyezést.

Dr. Mezei Iván

SPREEWALD

Ha ezt a nevet halljuk, legyünk óvatosak, mert csalóka. A „Spree” még csak elmegy — így hívják a folyót, amely az NDK-nak eme vidékén Berlintől délkeletre alig 100 km-re folyik. De az, hogy „Wald” (erdő) ez már nem stimmel, jól lehet fákban sincs hiány errefelé.

Azonban e romantikus vidékre mégis a Spree folyó ágainak és csatornáinak szerteágazó labirintusa nyomja rá bélyegét. Nem véletlen tehát, hogy csak az idevalósiak és a jól képzett turisták képesek ezen a mintegy 75 km hosszú és alig 15 km széles területen eligazodni.

Ennek ellenére — vagy talán éppen ezért — a Spreewald nemcsak az NDK, hanem egész Közép-Európa egyik legszebb vidéke, melyet a turisták szívesen keresnek fel. Egyébként védett terület, ahol a tájnak nyugalma és kiegyensúlyozottsága a látogatókra is ráragad. A Spreewald mindenek előtt a vízituristák érdeklődését kelti fel, de több, mint félmillió azoknak a száma, kik évente gyalog, vasúton és autóbusszon jönnek ide, hogy a gondolaszerű csónakokban végig evezzenek a folyó vadregényes ágain. Télen pedig a befagyott patakok és elárasztott mezők valóságos korcsolya paradicsomot képeznek.

Valaha a postás is csónakon vitte szét a leveleket, a gyerekek csónakon jártak iskolába, s a parasztok is csónakon hordták az állatokat a mezőre, szállították a szénát, s gabonát. Részben így van ez ma is és a turisták ezreit a három „W” — Wald, Wasser, Wiese (erdő, víz, mező) — vonzza ide a messzi tájakról. Közben hozzáférhetővé vált már a vidék a sűrű út, s vasúthálózat révén és a Spreewald szépségei kitárultak az egész ország előtt.

VÁRJÁK A TURISTAHÁZAK!

(Ügyfélszolgálat: Budapest, VI., Lenin krt. 55. Naponta 9—19 óráig, szombaton 9—13-ig)

Iskoláknak, csoportoknak ajánljuk **nyári táborozáshoz házaikat!** Sátortáborozóknak is megállapodás szerint teljes, vagy rész étkezést biztosítunk.

Táborhely javaslataink:

Gézháza
Kisínóc
Nagyhideghegy
Magyarkút (Vadaskert),
elkerített sátorozási
hellyel
Törökmező
Zsíroshegy
Bánkút
Sikfőkút
Dobogókő

Szentlélek
Várkút
Agasvár
Fehéskút
Salgó
Gárdony
Szigetmonostor
Csikóváralka
Klastrompuszta
Kőhegy

Ma már út- és helységjelző táblák igazítják el az idegent, legfeljebb az a meghökkentő rajtuk, hogy két nyelven; németül és szlávul szólnak. Így a vidék legnagyobb falusi szövetkezete, a 650 éves Burg községnek is megvan a maga szláv neve, Borkowy. Ugyanis a Spreewald az NDK egyetlen vidéke, ahol évszázadok óta élnek nemzeti kisebbségként a lausitzi szorbok. Ez a kis nép közel hatszáz éve küzd nyelvének és jogainak fennmaradásáért. Hitler alatt, mint alacsonyabbrendű fajt, koncentrációs táborba zárták őket és tervbe vették kitelepítésüket. Ma szabadon élnek, használják nyelvüket, ápolják kultúrájukat és szokásaikat, amelyek főleg farsang, húsvét és aratási időben elevenednek fel.

A turista, ki kényelmesen akarja élvezni a Spreewald legszebb helyeit, bízva rá magát egy révészre — vagy ami itt gyakori, egy révész nőre —, aki kormány nélküli, lapos, széles csónakon viszi utasait a szép csendesen folydogáló patakokon, s csatornákon át. A nagyobb helységekből, mint pl. Lübbenauban (A Spreewald idegenforgalmi központjában) és Burgban találhatóak azok a csónakkikötők, ahonnan 25 személyes gondolák indulnak 3, vagy 11 órás útjaikra. Természetesen beletartoznak ezekbe az utakba azok a kellemes pihenők is, amelyeket egy korsó sör mellett töltenek el a turisták a csatornák partjain álló festői vendéglőkben.

Különösen kedveltek a Lübbenauból és Burgból. Hochwaldba és Kauperbe vezető csónaktúrák. Feledhetetlen látványt nyújtanak a mesterséges halkokon álló szétszórt települések, amelyeknek szalmatetős házeit hatalmas, az idő során megbarnult gerendákból építették a szorb őslakosok. Távol a mezőkön körteformájú szénakazlak emelkednek, minden csendes, idilli, miközben a csónak lágyan siklik a sajátos magasívelésű hidak, — ahogy itt nevezik —, padok alatt. Végül a sok homályos lombsátorból kibújva, egyszerre csak feltűnik egy elragadó falu, Lehde. A főutcában szürkésbarna, mohaborította nádfedeles házak sorakoznak, csaknem mindegyik egy-egy kis szigeten áll. Ez a laguna-falu egyike az NDK legérdekesebb látnivalóinak. Érdemes végigsétálni közöttük és bekukkantani a Freiland múzeumba, ahol a spreewaldi házépítés tipikus példáit láthatjuk. Lakóház, csűr, kemence, istálló, mind egy érdekes nép különleges kultúrájáról tanúskodik, olyanról, amely manapság már a hétköznapi életben nem is fordul elő.

E vidéken sem maradt nyomtalan a modern fejlődés. Jó példa erre Lübbenau, melynek szocialista történelme nemcsak a modern lakónegyedekről olvasható le, hanem mindennek előtt nagy erőművéről. Ez az erőmű-óriás Európa legnagyobb hőerőműi közé tartozik. Teljesítménye 1300 megawatt.

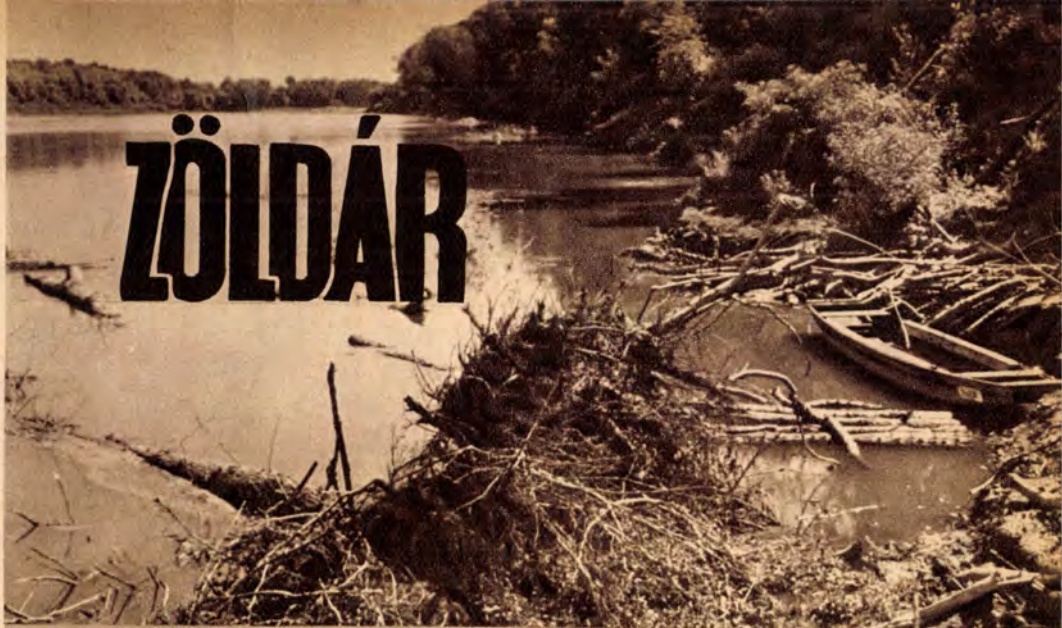
Befejezésül mondjuk el azt is erről a vadregényes vidékről, amit a belföldiek sem sokan tudnak, hogy nagy részét motorkerékpárral is be lehet járni.

Manfred Knoll

Zajlaskor még lázadó öserő a Tisza áradása. Robajló jéggel, töbölcsavart fákkal tomboló földindulás. Tavasz végén azonban, amikor a Kárpátok havából másodszer is nagyvíz támad, a zöldár egy csodálatos ősvilágot kelt életre a gátvonalat hullámterében és ilyenkor régmúlt időkbe száll, magyar föld múltjáról regél az emlékezés.

A jeges olvadás még itt is csak úgy zúdul le, mint a többi nagy folyókon. A májusvégi tenger azonban, az valami más. Az illatok meg a kubikó opálja, vagy a kócsag, mikor fátyoltollú szépségét bámulja a víztükörzésben... ilyen színek, ilyen szagok, ilyen látványok csak a Tiszán teremnek a kerek nagyvilágon. Így csak ez a folyó idézheti fel tavaszoként az Alföld rég eltemetett, ősi múltját. Csak itt értjük meg igazán, hogy pusztáink magyarja, az a Tömörkény-megírta célszerű szegény ember valamikor mekkorát alkotott!

Mert nagy úr volt ám még a Tisza úgy száz-százötven évvel ezelőtt a magyar Alföldön. Nem kevesebb, mint kilencszázötvenöt kilométert tett ki az a girbegurbán kigyózó, híres kanyargása. Az ártér szélessége néhol még a hetven kilométert is meghaladta. Strabo óta nemhiába ruházták fel mintegy ötvenféle névvel ezt a sajátos szépségű, rettegve szeretett, nagy folyót. Irdatlan víztömege szabadon terült szét a sekély, parttalan mederben. Zömének sohasem volt kellő visszafolyása, áradás árvízzel találkozott. Csikász-pákász-ridegpásztor paradicsomban élt határta-

ZÖLDÁR

Zöldárkor a Tiszán

lan mocsárvilágában, de mégis hadat kellett üzenni e regényesen szép természeti csodának, hiszen falvak-városok nem maradhattak örökös árvízveszélyben s közel félmillió holdon bizonytalan volt miatta a kenyér.

Sokat vitatkoztak már arról, hogy tulajdonképpen mikortól számíthatjuk a Tisza szabályozását, hiszen a víz elleni harc nyomai évszázados messzeségekből fellelhetők. Az igazi komoly munka azonban csak az ezernyolcszázad évek elején kezdődött, amikor az ahányan-annyi-félét akaró vármegyék helyett a kormány rendelte el a folyó térképezését s Lányi Sámuel igazgató mérnök irányításával 1833–1844 időközében megtörténtek az előkészítő munkálatok. E térképek megrajzolása után 1845-ben kapta meg Vásárhelyi Pál a nagy megbízását s készítette el a sza-

bályozás terveit. Vásárhelyi százegy helyen kívánta átvágni a kanyargó folyót és ezáltal egyharmadával csökkentett anyamederben siettetni az ár lefutását. A kiépülő gátrendszerrel pedig fel akarta számolni a jövő árvizeit. A következő év január 20-án Széchenyi István megalakította a nyolc ármentesítő társaságot összefogó Tiszavölgyi Társulatot. Államsegélyből, kölcsöntőkéből, királyi adományból mind — összesen 550 000 pengőforint gyűlt össze a nagy vállalkozáshoz, amikor 1846-ban Tiszadob mellett, az Ukromi-magaslatnál hozzáfektak a töltésépítéshez, Széchenyi-gátnak nevezve az elsőnek emelt gátszakaszt. Vásárhelyi még abban az évben meghalt és örökét a felsőolaszországi vízrendezések nagynevű szakembere, Pietro Paleocapa vette át. Az olasz mérnök szembehelyezkedett Vá-

sárhelyi tervével és a sok átvágás helyett valamennyi kanyarulatával együtt kívánta gátak közé szorítani a folyót. Elgondolásának kivitelezését azonban a szabadságharc kirobbanása gátolta meg. A nagy nemzeti tragédia után hosszú évekig megint csak elődázódott a

A kócsag, az

A SOKORÓI HALOMVIDÉK

A pőfögő fekete vonat meglódul Pápa felé, s a szerelvénynek tisztelő vasútor tempósan kászálódik hűsölni a csöpp bakterházba a perzselő június elől. Feltűnik a virágoskertes, takaros Románd, melynek főtácaja az alvógen a köhídnél váratlanul megtorpan a homokos domboldal gyümölcsöse előtt. A falu fölött zizzenő kukoricásból viszapillantva a homályos légkörön át a Bakony feltörő hegyeinek kontúrjai révedeznek, míg előtérben a Peterdi-erdő áthatolhatatlannak tűnő sűrűsége bukkan föl.

Leereszkedve egy margarétás lejtőn hullámos szekérút kanyargós vonala hasít az összeboruló tölgyfák közé, cinegék és rigók kelnek erdei dalosversenyre a bokortalan, borongós félhomályban. Egy terjedelmes

irtásra fényzuhatag árad, fakitermelés zenéje — villanyfűrészek duruzsoló és teherautók dübörgő akkordja — harsog, s egyszerre csak feltűnik a 317 métert elérő, három párhuzamos vonulatból álló sokorói halomvidék keleti tagja, a csúcán a méltóságteljesen vigyázó pannonhalmi kolostorral.

Géza fejedelem és I. István király építkezései nyomán a honfoglalás után alig 100 évvel már állt a legelső felszentelt magyar templom és monostor, s az évszázadok során a királyok gyakran megfordultak a román — és gótikus stílusú épületkomplexumban, amelynek páratlan becsü értékeket őrző levéltári gyűjteményében többszáz Árpád-kori oklevelet — köztük I. István király 1001-ből származó kiváltságlevelét

és az 1055-levélet, a nyelvemlék

Fácánkak szántóföldek tisztás — a lye e mest apróvadnak.

A gyertya körösiek vá terített aszt piroslanak. gerincről k maradoznak derékszögek irtáson szí majd újabb má kavéban tova.

Bodzafák

Tisza megzabolázása. Csak az 1879. évi, hírhedt szegedi árvíz adta meg a komoly munka felvételének végső lökését, míg végül 1895-ben a nagy mű készen állt. Végeredménye: 137 km hosszúságú, újonnan ásott meder, mely Vásárhelyi eredeti elgondolásaival majdnem szó szerint egyezve 112 helyen vágott le folyókanyart. A hullámteret bezáró védőtöltések teljes hosszúsága 3736 km, melynek minden kilométere 1160 hold művelhető földdel gazdagította a Kárpátmedence termőterületét.

Megdöbbenően nagy számok ezek kis országunk statisztikájában. Napjaink agyongépesített világában is hihetetlennek tűnő összegek. Hát még, ha belegondolunk, hogy ki emelte kétkézi munkával ezt a 6—7 m magas, majd négyezer kilométernyi töltésvonalat, ki ásta a temérdek mély mederszakaszt. Ha végigtekintünk a Tiszaártér sok-sok kubiktaván, méregetjük a leválasztott holtágakat.

Magyar mérnök terve szerint valósult meg itt a

természet szó szerint értelmezett átalakítása. Magyar paraszt hangyaszorgalmából született ez a kérésre-tört tenyérrel, sok-sok verjétkkel írott hőskölte-mény!

Durva, nehéz kubikostalicák. Ásó, lapát, sárgult ruhadarabok, néhány öreg fénykép, rövidke felirat múzeumok bemutatójában. Otrombán ható, de szívbe-markoló emléktárgyak annak a kevés embernek, aki még emlékezik, hiszen nemzedékek váltották már egymást azóta. Évszázados, vén nyárfaóriások is egyre-másra dőlnek fűrészlere ott kinn az ártérben, a gátak közti maradék ösvilágnak is hadat üzent már a korszerű termelés.

Májuskor azonban, mikor az apadó zöldár már mozdulatlan, nagy víztükrörré szelidült és mézillata lesz a fűvirágnak, valahogy könnyebben esik szó a halászlé rőzsetűzénél. Víziember hallgatásából ilyenkor fakaszt a csend régi-nagy emlékezőseket.

dr. Sterbetz István

A TURISTA információszolgálat

A Turista Ellátó Vállalat központi irodájában bevették a menetrendszerű autóbusszjáratokra az elővételi jegyárúsítást. Hatvan napra előre (kizárólag itt) válthatók itt menetjegyek. Ugyancsak az irodában az ország valamennyi megyei turistaházában és camping-jébe is lehet szállást biztosítani.

A TEV házaiban szállás egy—négyágyas szobákban napi személyenként 48—10, panzió, napi háromszori, bőséges étkezéssel 40—48 Ft-ba kerül. Előrendelés esetén 10 százalék engedmény az étkezésnél.

Június 8-án rendezik meg a siklósi várban az évente visszatérő ünnepet, a várfesztivált és a hazai és külföldi, katonai és polgári fúvószenekarok találkozóját. A találkozót népiegyüttesek művészeti bemutatója, kiállítások bemutatása, kápolna-hangverseny egészíti ki.

Fizetővendégszolgálatot szervezett a Vas megyei Idegenforgalmi Hivatal az ŐRSÉG-ben. A II. osztályú szobák Óriszentpéteren, és Hegyhátszentjakabon várják a több napra érkező turistákat, akik az őrségi táj szépségeivel, néprajzi emlékeivel szeretnének megismerkedni.

Nógrád megye

Eredményesen folyik a Hollókői vár állagmegóvása, illetve további feltárása. Elkészült a népi építészeti rezervátum tanulmányterve, jövőre bővítik, illetve szaporítják a műemlék jellegű házakban elhelyezett turistaszállásokat.

A NEVETÉS FÉL EGÉSZSÉG

Ismerte? Vagy tud jobbat? Küldje be a szerkesztőségbe. A legjobb turistaviccet, adomát, vagy anekdotát közöljük és díjazzuk.

A HÓNAP VICCE

Hé pajtás! Talán erre jönnél!

Beküldte: Kasza Emánuel, Borsodnádasd

A Kurca-partja

A kubikus szobra a Múzeum előtt

A belváros

Kenyérének ízét nem felejthetem. Kicsi pékség mosolyog felém a Piac-tér sarkán, magam is beállók a sorbanállók közé, mert idegen városban jó, ha titkos tapasztalatokat szerez az ember. Kenyérre várunk, most süttötték. Mennyei kalács nem finomabb ennél, puha mint a párna, foszlós, csuda-ízű. A félvárost érdemes bejárni érte. Ezzel fogad Szentest, felejthetetlenül. Zsebből majszolom, senki sem csodálkozik. Más is így teszi.

Zuhog a napfény Szentestre. Ahogy közeledtünk a város felé, messziről csillogott a televíziós torony tetje; mint egy égig érő fogpiszkáló a lapos tál közepéből, meredt a felhőtlen égnek. S hogy rögtön ellentétje is kínálkozzék: szentesi barátom a hőmezővásárhelyi országút felé irányít később, hogy a száztíz éves Donáti szélmalom meztelen kupolájában gyönyörködjem a lehajló nap fényénél. Nincs vitorlája — elfogytak már a környék többi szélmalmai is — s szárnyak nélkül valamiféle török építménynek tűnik. Véinéd, egy turbános aga integet apró ablakából, kávéra hívogat. Műemlékként őrzik. Nem az agát, a malmot.

Szentest hívogató város, könnyen megszereted. Bizalmas arculatú, hangulatos, mindmáig sem vetette le megyei székváros mivoltát — bár újabban Szeged a központ — s a modern idők újjító készsége, városépítési igyekezete meghittent olvad össze benne a félmúlt bájával, a modern kocka épület a régi megyeháza — ma járási tanácsház — neoreneszánsz palotájával, a sokszor zsákutcában végződő földszintes ház sorok labirintusa a szabályos külvárosi utcákkal, apró tercskékké zöld foltjaival.

A határ: horizontig futó zöld táj, szántó, gyümölcsös, zöldségeskert, elsórt tanyavilág; erdőfoltok legfeljebb a Tisza partján, vagy a messzi derekegy-

Szentest, a Kurca-parti város

házi határban zöldelnek — (jó fácános, nyulászó, foglyászó, mondja áhítva barátom, a szenvedélyes őslakos Soós Feri, amikor aszszony-kormányozta autójukon pihenés, vagy szalonasütés okából elsuhanak a Tiszáig) — itt benn, a szentesi centrumban is kellemes azonban a szemnek ama pár virágos tercske, amelynek padjain a híres szentesi kubikosok utódai üldögélnek — avagy ők maguk, nyugdíjason. Az utódok általában a nyolc kitűnő termelőségvetkezet ültetvényeit, állatait kezelik s a termelés különösen azért sikeres, mert hőforrások ontják a meleget hosszú csöveken az üvegházak felé. Bár a fürdőügyet is ilyen ügyesen oldanak meg a szentesiek: Szoboszlóval vetekednének, különösen, hogy olyan szép, kitűnő kórházuk is van!

A Kossuth téren s a vele szomszédos Köztársaság téren a járási és városi tanácsházak szögében, a korszerű autóbuszállomással

szemben csoportosulnak a szobrok: a város szülöttjéé, Horváth Mihályé — aki 1848-ban csanádi püspök kultuszminiszter, később emigráns és neves történetíró volt —, a Kossuth Lajosé, aki itt is toborzott katonát, a Világháborús hősök szobra és a Felszabadulási emlékmű. Pihenőül a nemzeti jellegű feketét a Petofi szálló presszójában isszuk, majd megnézzük Rudnay Gyula freskóját a műemlék-katolikus templomban. A református templom is műemlék.

A szépen gondozott, csupa-fa, csupa- virág Széchenyi-ligetben a Koszta József festőművészről elnevezett Múzeum előtt a Kubikos szobra áll; ha valahol, akkor Szentesten illet szobrot állítani a földdel birkózó parasztnak. A liget akkora, a múzeum oly gazdag, hogy órákig bolyonghatunk bennök. Csalog József igazgató, a hírneves régész szerint aligha akad az országban olyan gazdag ősrégészeti lelőhely, mint

Szentest környékén. Évek óta kutatja a Tüzköves területét, nem tud betelni vele. Most is éppen a négyezer év előtti ember fonás-módját magyarázza.

A liget: sziget, az állni látszó Kurca keríti körül; a fűzekkel, tölgyekkel, nyárfákkal szegélyezett Kurca oly lassú, hogy örök kérdés marad: ezzel az alföldi, nyugalmával a Tiszába ér-e valaha. Hiteles tanúk szerint Csongrád-mindszentnél mégis tiszai révbe ér. Nyugalmának ellentéte a ligeti strandfürdő a sziget madárnótás csendjében s hogy ember se maradjon a madár mögött: egy öblös hang délelőttnek hamvas évadján a vendéglő teraszán kiáltja világgá szerelmi szenvedéseit egy szál odatévedt hegedűs hangadó kíséretében. Mind ez nem zavarja azt a ligeti park-sóprót, aki a városi tisztasági hivatalt képviselné, ám a déli rekkenőben jóízű szundítással árnyékos fenyő alatt nyúlik el, egy apró legénykét dolgoztatván maga helyett erősen.

— Álmos város — mondaná erre valaki hirtelenül. Pedig ellenkezőleg! Ha a turista a belváros építési lendületét látja, ha tanúja lehetne termelőszövetkezetei igyekevényének, a Baromfi-feldolgozó Vállalat szerteágazó exportképességének, az új Kontakta-gyárfiók lendületének, sétálgatna modern házak és bájos, barokkból maradt kertes házacska között, ha látná a pezsgést, a virágos tereket, az alföldi táj múlhatatlan nyugalma s szépségét, bizvást állítaná, hogy ez a város, strandja, múzeuma, messzi környéke, Tiszája-patakja megér egy alföldi kirándulást! Különösen, ha a Kurca partján üldögélve foszlós kenyéret majszolhatjuk s megmártakozhatunk hév vizében.

Kép és szöveg
Szombathy Viktor

PÁRING HAVASOK GYÖNGYE

A Déli Kárpátok Olt és Zsil közötti szakaszán található Erdély egyik legszebb alpesi zónája: a Páring hegység.

Mint mindenütt az alpesi tájakon, itt is a tengerszemek sokasága és szépsége teremti meg a csend, a nyugalom s a pihenés varázsát. A Páring 22 glaciális tava méreteiben ugyan elmarad a Bucura, vagy a Bilea nagysága mögött, de a Cilcescu tó és környéke szépségben felveszi a versenyt Erdély bármely más jégkorszakban képződött tavával. Nem véletlen, hogy a tó és környéke védetté van nyilvánítva. A törpe fenyők zöld kerete, a szürkésfehér sziklafalak, s a teknővölgyet övező függőglecserek kisebb tengerszemei a Vidal, Pencu, és Pasari felejthetetlen látványt nyújtanak. Szép időben a pisztrángok felcsapó játéka külön élményt jelent.

A Páring és a Cilcescu tó több irányból is megközelíthető. A leggyakoribb és turisztikai szempontból is a legtöbbet nyújtó túra, a petrosényi kiindulás. Sajnos a menedékház-láncolat a Páring központi részében nem a legjobb. A nyugati Rusu és a Keleti Lotru menedékház közötti távolság 14 óra. Ez az útszakasz évekkal ezelőtt rövidebb volt. Három évvel ezelőtt egy sajnálatos tüzeset folytán a Páring turistaház le-

égett. Így aki sátor nélkül kívánja megtenni a gerinctúrát, kora hajnalban induljon el az 1168 m magasán fekvő Rusu elnevezésű alpesi szállóból. Magasabb szinten is van menedékház, de ez a Testnevelési Főiskola tulajdonát képezi, s az elszállásolás bizonytalan.

A gerincen végig az út hosszú ugyan, de nem nehéz. Az egész szakaszon csupán a Cirja 2404 m-es csúcsa jelent erőpróbát. A fáradságot bőven kárpótolja a glaciális teknővölgyek nagyszerű látványa, és Románia harmadik legmagasabb csúcsának: a 2518 m magas Nagy Páringnak a meghódítása. A második út a Cilcescu tóhoz és a Páring gerincére a Lotru menedékháztól vezet. Ebbe a kellemes szép fekvésű menedékházba eljutni ma már nem probléma. Szászsebesről autóval a Novácig felvezető úton könnyen eljuthatunk ide. A menedékházból könnyű csomaggal kényelmesen megjárható a tó vidéke reggeltől estig. A turistaút több eszténa mellett is elhalad, ezért óvakodjunk a juhászutyáktól. Ezek a kutyák a pásztorok értékes munkatársai, farkasok, medvék elriasztására vannak idomítva, s bizony a turistákat is idegenként kezelik. Ne ingereljük tehát őket, a békés szándék láttán megnyugszanak. (Az ELŐRE cikke nyomán.)

Olcsón

kulturált körülmények között ismerkedhet meg az ország legszebb tájaival és városaival

HA RÉSZT VESZ ÖN IS AZ

IBUSZ T.I.T.

**ORSZÁGJÁRÓ
AUTÓBUSZKIRÁNDULÁSAIN
VÁLTOZATOS PROGRAMOK,
FÉLNAPTÓL—NYOLC NAPIG
TERJEDŐ KIRÁNDULÁSOK
HÉTKÖZBENI ORSZÁGJÁRÁSOK**

**Természetjáróknak gyalogtúrával
egybekötött kirándulások.**

**Csoportoknak kívánság szerinti
útvonalon, időtartammal és
programmal szerveznek
társasutazásokat**

Különjáratú autóbuszok bérbeadása

**RÉSZLETES FELVILÁGOSÍTÁS
ÉS JELENTKEZÉS AZ**

IBUSZ irodáknban

A VILÁG MINDEN TÁJÁRÓL

ROHAC

SAKSZERŰ VÁLASZ

— S a turisták gyakran lezuhannak a sziklákról? —
tájékoztodik a turista a hegyi vezetőtől.
— Dehogy is kérem, rendszerint csak egyszer.

***

Feltáratlan még, kik is voltak a történelmi filiszteusok, a bibliai tenger emberei, akik a Szentföld déli partvidékén éltek, és akikről a rómaiak az országot Palesztinának nevezték el.

A régészek kutatják a titkot. A pennsylvaniai Pittsburg város Carnegie múzeumának régészei Asdod kikötőjétől délkeletre folytatott ásataik során olyan tárgyakat fedeztek fel, amelyek feltételezésük szerint az első filiszteus településekből származnak, III. Ramszesz egyiptomi fáraó idejéből, amikor a zsidók Egyiptomból való kivonulásuk után a Sínai sivatagban vándoroltak.

Olyan agyagedényeket találtak, amelyeket nem azon a vidéken készítettek. Hasonlítanak a ciprusi edényekhez. A filiszteusok kultúrájának műkénei eredetére utalnak a műkenéi anyaistennő figurái, amelyeket ezen a vidéken leltek.

A régi Asdodot először Uzia, Judea királya (i. e. 783–85.); másodszer II. Szardon asszír király (i. e. 712-ben); végül az egyiptomi Psammetichus (i. e. 650-ben) pusztította el.

Az Autóközlekedési Tröszt emeletes busza néhány hónap óta próbautakat tesz a fővárosban. Ha beválik a közúti közlekedésben, a vidéki történelmi városokban; Pécsen, Székesfehérvárott, Sopronban közlekedik majd.

Hét vak délafrikai turista egy „látó vezető” kíséretében megmászta Afrika legmagasabb hegycsúcsát, a Kilimandzsárót. Csak a magas hó és az égető napsugárzás tartotta őket attól vissza, hogy egy menetben meg ne másszák az 5680 m magas Gillman és az 5890 m magas Uhuru (Szabadság) csúcsot is.

A LEGHOSSZABB NÁSZÚT

A francia Didier és Bernadette Dupret azzal büszkélkedhet, hogy náluk hosszabb nászútut még senki sem tett. Egy 14 méter hosszú csónakon 80 hónapig hajózáztak és 62 ezer km utat tettek meg. Visszatérésük után a Dupret házaspár könyvet írt ezzel a címmel: „Nyolcvan hónap a világ körül.”

OGONYOK

„LYUK-REGATTA”

Mexikóban évente megrendezik azt a hagyományos versenyt, amelyen lyukas fenekű hajók állnak rajthoz. Az a csapat győz, amelynek csónakja utoljára süllyed el.

***

A Trial Sport, Játék és Hangszerkereskedelmi Vállalat a BNV osztrák pavilonjában márciusban campingkiállítást rendezett, amelyen lakószátrakat, vitorlásokat, csónakokat és egyéb hétvégi pihenést szolgáló, valamint túra-felszereléseket mutatott be...

ITT ÉLTEK A SZIBARITÁK

Sybaris — görög gyarmat a mai Olaszország déli részén — két és félszer évtel ezelőtt létezett. Az archeológusok 90 éven át próbálták valamilyen lelethez jutni, amely igazolja a sybarisi lakosság fényűző életmódjáról terjesztett legendákat.

Az olasz és amerikai tudósok nemrég végzett ásatai némi eredménnyel jártak. Elektronikus talajszondával sikerült pontosan megállapítani, hogy hol is lehetett Sybaris. A Tarantói öböl partján feküdt, mondhatnánk „az olasz csizma sarka és talpa között”, most pedig hozzáférhetetlen mélységben van, 5 méterrel a talajvíz szintje alatt. A régészek feltételezése szerint a partmenti homok-dűnékre épült város egy földrengés idején süllyedt a föld mélyébe. Az ingoványos talaj és az iszap minden épületet elnyelt. A környéken fennmaradt romokat, az ősi templomok maradványait mindaddig a szibariták gazdagságát és eredeti művészetét igazolóan bizonyítéknak tekintették.

A pazarió szibariták — állítják a görög írók — a legfinomabb selymekbe öltöztek, arany ékszereket viseltek, s egyenesen „borvezetékiből” itták a finom borokat. Azt mondják, hogy lustaságuk miatt találták fel az éjjeli-edényt. A szibaritáknak jutott először az eszükbe a szabadság-rendszer, ami fenntartotta számukra néhány finom, választékos fogás elkészítésének a jogát. Ahhoz is lusták voltak, hogy sportoljanak: csak egyetlen szibarita ért el jelentős eredményt az olimpiai játékokon.

Sybaris lakói, ha valamilyen ünnepséget akartak rendezni, a törvény értelmében ezt egy évvel előbb kötelesek voltak közhírré tenni: a hölgyeknek fel kellett készülniük az ünnepre, ruhákat és ékszereket kellett rendelniük. Sybaris utcáit baldachinok védték a napsütéstől, a zajos foglalkozást űző iparosokat — a bádógosokat, a kovácsokat és más hasonló kézműveseket — kitelepítették a városból, hogy ne zavarják a henye lakók álmát. Sybarisban még a kakasok sem kukorékolhattak. A legenda szerint egy szibarita ájultan esett össze, amikor dolgozó parasztembereket pillantott meg.

A szibariták megtanították táncolni a lovakat. Amikor időszámításunk előtt 510-ben a szomszédos település csapatai megármadták a jólét és a fényűzés fellegvárát és roham közben megfújták kürtjeiket, a szibariták lovassága... táncra perdült. Az ellenség bevette Sybarist, s a legenda szerint a várost elárasztotta a folyó vize.

PILISVÖRÖSVÁR

A pilisvörösvári Kálvária-hegyet jól ismerik az esztergomi vasúton utazók. Ezt a magában álló, alacsony (255 m.), de a térszínből erősen kiemelkedő hegyecsét ugyanis hatalmas hurokkal kerüli meg a vasúti pálya. Amikor a vonat a hosszú hurok végére ér, még mindig csak Pilisvörösvár közvetlen közelében vagyunk. Most felülről, a Kálvária-hegy pázsitos, fenyőligetes hangulatos csúcsáról nézem a lent kanyargó vonatot, ahogy szépen körülkerüli a hegyet. Majd kiér a hurokból s most már csak halk zümmögésként hallik ide fel a Diesel-mozdony egyre távolodó zaja. A rám boruló csendben elmerülök ismét a szép körpanorámában. Azt mondanám, hogy ez a kilátás megéri a fáradságot, de hát szinte fáradság nélkül lehet ide felsétálni. A Budai hegység és a Pilis határvonalán állók és mindkettőbe bepillantathatók. Az egyik oldalon a Hármashatárhegytől a Nagyszénásig, a másikon a Kevélyektől a Pilistetőig sorakoznak fel az ismerős csúcsok. A hátrább állók is előkandikálnak. De a legmegkapóbb látványt a szomszédos Órhegy nyújtja. Fenyővel beültetett két-csúcsú orma meredeken és merészen magasodik fel. Csatlakoznak hozzá a festői Zajnáthegyek többi csúcsai. Ma már mind gyakrabban felbukkan ez a sajátosan érdekes terület a természetbarát szakosztályok túraprogramjában. El kellene ide egy útjelzés is, mely a Postaréti erdőben csatlakozhatna a nagyszénási-dobogókői régi piros jelzéshez. Meg lehetne hosszabbítani a Budai-hegységből érkező s jelenleg Pilisvörösváron végződő sárga jelzést; vagy erre lehetne terelni a Kis Szénáson át a már említett piros jelzést, mellyel úgyszólván sok probléma van.

A hegy alatt áll az erdei kápolna. Erdő már nincs itt. De a kápolna körül meghagyott öreg fák hangulatosává teszik ma is ezt a helyet.

A lábunk alatt terül el Pilisvörösvár. Innenső végén kimagaslik a gimnázium modern, új épülete a Szabadság utcában. A Fő utca nevezetessége az ugyancsak újonnan épült községi könyvtár. A főútvonalon, a MÉH-telep előtt egy római mérföldkő is áll, erősen a földbe süllyedve. Máshonnan kerülhetett ide, mert a római út nem erre haladt. A mai Pilisborosjenői téglagyárnál tért el a mostani bécsi úttól és Pilisvörösvárt elkerülve, közvetlen Pilis-szántónak tartott.

A fő közlekedő utak találkozásánál áll a Tanács-ház, a volt „Postaház”. Emeletes, zömök, négyszögű épülete várszerűen hat. A hozzácsatlakozó, a sarkán támfalas nagy kőkerítés kiképzése is erdőfalra emlékeztető. A község helytörténetesei, Fogarassy Mihály és Marlok István úgy vélik, hogy ezen a helyen állott a településnek nevet adó „vörös vár”. Az egykori palánk-erődítményt 1543-ban építették a törökök. A négyszög alaprajzú várat árok vette körül, és két felvonóhidat kapuja volt. A régi írárok tanúsága szerint fontos utak találkozási pontjánál épült, így a hely is ráillik a tanácsépületre. A „vörös vár” nevet feltehetően az építkezésnél felhasznált helybeli vörös

színű agyagtól kapta. És a Tanács-ház szomszédságában van a nagyméretű, régi „Török-kút” is. — A pilisvörösvári vár helye azonban még korántsem eldöntött. Egyéb feltevések is vannak. Így a nép a falu nyugati szélén egy terület-részt „Festung”-nak, erődítménynek nevez. S e hely közelében, a múút emelkedőjében levő dombot Palánk-heggynek hívja. Thirring Gusztáv pedig a községtől kissé távolabb emelkedő Vöröshegyen gyanította a régi vár helyét; de hozzátette, hogy annak ott már a legkisebb nyoma sincs. Többen úgy vélik, hogy a Kálvária-hegyen állott a vár.

A Tanács-ház épülete valószínűleg az egykori vár helyén állt. (Rétsági József felv.)

A község túlsó szélén a Bányá-tavak csillognak. A dombok közé foglalt több-részes víztükröknek festői háttérül kínálkoznak a Budai-hegység szélső csúcsai.

A tó körül még sok a beépítetlen, szabad terület. Érdekes, hangulatos hely, melyet egy kis fásítással, ligeteszítéssel még szebbé lehetne tenni. A BUVÁTI strandfürdővel egybekapcsolt hétvégi telepet és kiránduló központot javasol itt létesíteni. Ezzel a község vezetősége is egyetért. A csónakázási, horgászási lehetőséget is biztosítani fogják. A múlt év júniusában az V. ker. Természetbarát Szövetség rendezett ide jól sikerült csillagtúrát.

Mi, turisták ne tekintsük Pilisvörösvárt csupán vasút- vagy autóbusz-állomásnak, hol túránkat kezdjük, vagy befejezzük. Szánjunk egy kis időt a községnek és környékének megtekintésére is. Szép élménnyel gazdagítjuk ezzel túránkat. És ez vonatkozik a többi községre is.

Pápa Miklós dr.

Az ország minden tájáról, az ország minden tájára szállít képes levelezőlapot a képeslap-szaksbolt.

Túrára, városnézésre ne induljon anzikszkártya nélkül!

Gyűjteni is érdemes!

Cím: Budapest VI.,

Népköztársaság útja 42.

Ára: 1,50 Ft

1957. VI. 10. SZÁMÚ KÖZLEMÉNY

*Természetjáró
sporttársaknak*

Helyben

ESZTER- GOMI képes- lap

Térben, időben egyaránt sokfelől érkezhettek ide a látogató, s egyénisége szerint tükröződő, sokféle város-arc fogadja.

Ha nyugatról, hajón jön: a kisalföldi síkon a hullámterti erdők szélben borzoló kerek lombjai szegélyezik a csöndes, szigetekkel tarkázott iramló Dunát. A képet, amely később a jobb parton a Gerecse hegységével gazdagodik, egy magyar város sziluettje elsőnek Esztergomban váltja fel. Ugyanígy a párkányi túlparttól átkelő kis hajó utasainak is gyakran Esztergom adja hazánkról az első benyomást. A felsőbb Duna menti partvidéken áthaladó utas előtt Tokod után hegyek és folyók szorításából kiszabadultan, gyárkérményeket elhagyva bontakozik ki a tágabb síkra és szelíd lankákra épült város. Éppígy korom és mézpor, üzemek és egyformára szabott lakótelepek közül jut Esztergom színes városi tájába az is, aki Budapest felől közelíti meg. A Szentendrőtől Szobig erdős hegyekkel és nyájas falvak meg villák, üdülők képeivel gyönyörködtető Duna-kanyaron át érkezve, Esztergomban e táj lezáróját s egy másiknak kapuját éri el a vándor. De bárhonnan közeledik, a Várhegy fölött az éj sötétjében reflektorokkal megvilágított hatalmas Bazilika szinte lebeg, sejtelmes fénye a levegőben, vízen, szárazon utazó tekintetét már megszűröl Esztergom varázsának körébe vonzza.

A Római Birodalmat védő dunai határvonalnak — a limes-nek — ezen a szakaszán feltűnően sűrűbbek voltak az őrtornyok, erőd-

tett táborok. Ahol manapság az aranyos napfényben fel-felcsillanó gépkocsik tömege száguld a parti műúton, ott két évezred előtt latin vezényszóra meneteltek a légiók, figyelve a túlparton rajzó lovas barbárokat. A nagy római császárok közül filozófusként tisztelt Marcus Aurelius járt és halt meg itt, miután — talán éppen a Várhegyre nézve — minden dolgok végső értelmét kísérelte meg szavakba foglalni „Vallomásai”-ban. Az időtenger innessz partján, esztergom-előhegyi kertjében Babits Mihály írta meg számunkra, élete végső üzeneteként a „Jónás könyvé”-ben a humanizmus himnuszát.

A közbülső évezredekben, a történelem hullámverése szántja ennek a tájnak a sorsát. Itt nőtt nagygyá a XI—XII. századi magyar királyság és egyház. Ebben a fénykorban az erős királyi vár védelme alatt — amit még a tatár sem tudott bevenni — épült fel a krónikásoktól magasztalt magyar főváros. Csak a korunkbeli ásatások nyomán tudjuk, mi minden épült itt! Az első érsekségi főszékesegyház és sok más templom meg kápolna; a pompás királyi palota és kancellária; az udvarnokok, velencei-lombard-rajnai kereskedők és iparosok, zsidó és örmény kalmárok telepei, vízvezetékek, kertek, kolostorok... Ennek a városnak a fejlődését törte ketté a tatárok pusztítása 1242-ben. A kortárs Rogerius mester Siralmas-éneke szerint a várost védők közül tizenötön sem maradtak élve a rettenetes öldöklésben. „A nagy úrnök pedig, amint csak legszében fel

lehetek ékítve, egy palotába vonultak volt. S midőn az is tatár kézre jutandó s ők megölemlők lettek volna, a nagy tatár fejedelemmel kihallgatásra jelentkeztek... csaknem háromszázán... hogy őket hatalma alatt tartsa meg életben. Ez azonban megparancsolá, hogy kifosztván őket, fejüket vegyék, ami tüstént meg is történt.”

A XV. század második felében újra felvirágozott Esztergom, érseki székhelyként. A hatéves korában érseki méltóságba jutott olasz Estei Hyppolit, Vitéz János és Bakócz Tamás a nagy fejlesztők: utóbbinak a Bazilikával egybeépített reneszánsz kápolnája európai hírű műemkek. De Szalkai érsek már Mohácson vész, és 1526 őszén Hyppolit Esztergom környéki vadászkastélyánál kaszabolják le a törökök Dobozi Mihályt. A vár előbb a töröké lesz, majd Habsburg-kézre jut, sorsa forgandó, ostrom ostromot követ. Esztergom valamennyiben csak pusztul. 1543-tól egy évtizedes megszakítással csaknem másfél századig török végvár. Ezért az átmeneti felszabadulásért adta életét 1594-ben Balassi Bálint; szobra, égre mutató karddal, a Várhegy alján áll. Hazaszeretetet hirdeti utolsó versének két sora: „Ihon Edes Hazám — Im én már meghalok.” A törökkori Esztergomban sínylődő rabmagyarok közt van Kossuth Lajos öse, Kossuth Miklós is. Európa érdeklődéssel kíséri ez időben a Magyarországot jelképező vár sorsát. Az érte vívott harcokban részt vesz számos fejedelm, de Claudio Monteverdi olasz muzsikusa és a filozófus-matematikusa De-

scartes is. 1683. évi felszabadítása Szobieszki János lengyel király nevével kapcsolatos, de már itt felröppent Bottyán János esztergomi lovaskatonának, a későbbi Vak Bottyán kuruc generálisnak hősiességéről a hír.

A XVIII. század küszöbén Esztergom valóságos romhalmaz. Újjáépítése igen lassú, mert az érsekség csak nagysokára, királyi parancsra tér vissza 1820-ban Nagyszombatból. Csak ez után indul meg, harmadik felvirágzásként, a nagyszabású építkezés: a Bazilika alapkövét 1822-ben teszik le.

A Bazilikán, Magyarországon legnagyobb templomán kívül a legtöbb esztergomi látogató eljut az érseki palotába, ahol leggazdagabb vidéki gyűjteményünket, a Keresztény Múzeum értékeit láthatja. Közéleben van a Főszékesegyházi Könyvtár és a Balassi Bálint Múzeumot befogadó „Bibliotheca”. A létesített modern gyárak egyike ma reléket, elektromos mérőműszereket készítő üzem; itt gyártják — országos nevezettségként — az agyban keletkező mikroáramot regisztráló gyógyászati gépet, az encefalográfot.

A XVIII. század építményei közül a Széchenyi-téri egykori megyeház, ma Városi Tanácsház a legimpozánsabb, de imponáló méretű a belvárosi plébánia-templom is, amelynek ferences középkori elődjében temették el IV. Béla királyt és családját.

Számtalan tetszetős százévkétszáz éves polgárház kelti fel a Bottyán-, illetve folytatásában a Jókai, meg a Bajcsy-Zsilinszky és meghosszabbítottján, a Kossuth Lajos utcán végigsétáló érdeklődését. De lépten-nyomon megkap a kanyargós mellékutakban is a kisvárosi ódon hajlékok meleg hangulata.

Sokarcú város. A műemlék-gazdagság éppoly jellegzetessége, mint iskolaváros volta, óriási nyári idegenforgalma és a jelen fejlődését hirdető — eddig közel ezer lakásos — új lakóháztelepe a város Aranyhegy felé eső részén. Legyenibb sajátja azonban mégis az a panoráma, amely a gazdag múltból és tündéri tájból együttesen áradó ígéretekkel hajtva száll Esztergom, a ma és holnap városa felett.

Aldobolyi Nagy Miklós

Köszöntjük! A pestmezei szövetséget azért, mert szakosztályvezetői értekezletén hat új turista-előfizetőt szerzett. Ugyancsak dícséret jár a BTSZ Tájékoztató Szolgálatánál tevékenykedő Bíró Pali bácsinak, aki havonta 40 db Turistát ad el. Tájékoztatóul közöljük, hogy utólagos elszámolásra bármely postahivatal hírlapfelelősétől lehet TURISTÁT igényelni eladás céljára. Az eladót minden eladott példány után 15%, egyéves előfizetés-szerzés után 6 Ft, feléves után 3 Ft illeti.

A Vöröskő- emléktúrán kiemelkedő teljesítményükért kitüntetésben részesültek:

Arany túravezetői jelvényt kaptak: IV. ker. Braun Lipót, Csaplár Ferenc, Cserna Béla, Németh Ferenc, Piller Gyula, Janóczy János. V. ker. Albert Attila, dr. Antal Andor. VIII. ker. Kertész Miklós, Párdányi Jenő, Bíró László. IX. ker. Kurcz Elemér, Penz Tivadar. X. ker. Szőnyi László. XI. ker. Farkas Károly, Schmalhofer Károly. Bp. Vörös Meteor. Dr. Dénes György, Szele Géza. Baranya m. Karádi Károly, Muskát Ede. Veszprém m. Venczlik László,

Zoltay Ferenc. Borsod m. Csiki Oszkár, Grega Oszkár, Ivák József, Kovács Géza, Szabadi József, Szeghy Béla, Valkányi Jenő.

Arany túraminősítési jelvényt kaptak: dr. Szatmáry Zoltán és felesége, Mező F. SK, Kovács Sándor, Mechanikai Labor, Rajkai Melinda és dr. Szentiványi László, Bp. Lakásépítők, Staud Béla és felesége, Baaden Károly, Bp. Vörös Meteor, Faragó Anna és Rátkai Ferenc, MÁV Ig., Víz Pál, Vasas szaksz., Ágoston Antal és Horváth József, II. ker. HKI.

Kék-túra jelvényt kaptak: Laczkó Jenő, Elektromos, Pápai Istvánné, Ganz-Márag, dr. Vass Béla, Pedagógus, Péterváry Tiborné és Sármár Ivánné, Opera, Sulyovszky Lajos, OTP, Zsolnay György, Kinizsi Konzerv, Nemes Sándorné, Bp. MÁV Ig., Nagy Károly, Olajbányász, Héder Gábor és felesége, Puxbaum Jenő, Bartha Gyula és felesége, Bartha Dénes, Goldberger, Derkász Ferenc, Dávid Magda, Anderle Franciska, Kémenczy Mária, Szabó Józsefné, Kolos Edit, Statisztika, Magyar Károly, Művelődésügy, Tóth Miklós és Péczely Lajos, Könyves Kálmán g., dr. Arday Lajos és felesége, MAFC, Torma Gábor, BVSC.

A Társadalmi Erdei Szolgálatban végzett munkáért

oklevelet kaptak: Pál Ernőné, Karácsony Ernő, Fejér László, Klassoml Géza, Jónás Jenő, Zehmeister Rudolf, Csaplár József, Pánczél Gábor, Bojsza József István, Gáspár József, Antal Andor, Kretz László, Jóny Imre, Szabó Aladár-né, Barkóczy Árpád, Körösi Gyula, Imre Zoltán, Újvá-

rosi György, Gaál János, Hajdú László, Tábori Géza, Orbán László, Szamet János, Tallós Ibolya, Pető István, Sándor Zoltán, Pula Gyula, Telek György, Gyimesi László, Mocsári Andras, Király László, Reskó Gyula, Csekő Imre, Kerész Ferenc.

SZÁLLÁSJEGYZÉK KIEGÉSZÍTÉS

BAKONY Gerence-puszta

Odvaskői turistaház az Odvaskői csárdában. Az eddig is szerepelt turistaház adatait változtattak. Új adatok az alábbiak: 80+20 fh. társas szobákban, télen csak 80 fh. Camping-hely 50 fh-el, hozott sátrakban. Hvíz, Forrás, Vill, Petr, Mosdótál, Zuh. Árný, Étt, HM. étk., előrendelés 20 fón felül, Bűfé, Frissítők, TV, Tel. Szállásdíj á: 15 Ft., Mezőgazd. Termelőszöv. Bakonykoppány. Helyb: Bakonyalja Mezőgazd. Termelőszöv. Bakonykoppány, Veszprém megye.

KÖSZEGI HG. Kőszeg

Panoráma Turistaszálló a Szabó hegyen a régi turistaház mellett. 106 fh; 28x2, 10x5 HMvíz, Vill, Mosdó, Fsz, WC, Társ, Rád, TV, Tel, Napozóterasz, Elsősegély. Turistaétterem HM. ételekkel; 50 m. Panzió ellátás csak rendelkezésre. Szállásdíj: 2á szoba: 80,— Ft. Társ. á: 18,— +2 Ft üdülőhelyi díj a külön szobákban. Hb. a Kőszegi Id. f. hiv.-nál.

Súlyos erdő- és avartüzeket okozott a gondatlanság az elmúlt napokban. Április 10-én Pest megyében, a Lator völgyében kigyulladt egy 65 holdas cserjés. A tüzet Bartos József okozta, aki a tűzrendészeti szabályok megszegésével gazt égetett. Ugyanezen a napon hasonló okból keletkezett tűz Borsod megyében, Sajóvölgyben, ahol 40 hold avar és 50 hold 10—12 éves tölgy, akác és cserje égett el. A tüzek okozta kár 200 ezer forint. A megelőző tűzrendészeti szabályok megszegőivel szemben a tűzrendészeti szervek szabálysértést, súlyosabb esetben pedig büntető eljárást kezdeményeznek.

Hazánk felszabadulásának 24. évfordulója tiszteletére nem mindennapos teljesítményre vállalkozott az Ajkai Alumínium SK háromtagú tájékoztatósi futócsapata a válogatott kerettag, Arató János vezetésével. A Balatonfelvidéki és a Bakony hegységben négy nap alatt 240 kilométert futottak Sümegtől Bodajkig. Április 4-én délelőtt Sümegen rajtoltak és Tapolcán át futottak be Keszthelyre. A második napon Badacsony, Nagyvázsöny és Űrkúton át érkeztek Ajkára, ahol ünnepélyes keretek között fogadták őket. Ezt követően futottak tovább Űrkúton, Városlődön, a Köröshegyen át Zircig, majd a negyedik nap Királyszállás és Isztimér érintésével érkeztek Bodajkra.

Szeretettel üdvözljük honfitársunkat, Köhalmi Lászlót, aki a belgiumi Brugge városában él, s lapunk lelkes olvasója. Gratulálunk az áprilisi szám rejtvényének helyes megfejtéséért. A könyvjutalmat postán küldjük.

Gödöllő és Erdőkertes térségében rendezte a BTSZ hagyományos Felszabadulási Váltóversenyét, amelyen a férfi I. osztályának küzdelmét az OSC együttese nyerte. Képtünkön Horváth Attila (OSC) a célban. Foto: Makk József

A budapesti V. ker. Természetbarát Szövetség ez évben is indít turista különvonatokat, amelyekben szakképzett vezetők kalauzolása mellett ismerkednek meg a résztvevők az egyes tájegységek műemlékeivel, történelmi nevezetességeivel és a legszebb túravonatokkal. E különvonatokon részt vehet bárki. A Szövetség a folyó évben az alábbi vonatokat indítja: Június 28—29; Sopron, 71,— Ft + szállás Szeptember 14; Diósjenő, Szept. 20—21; Kőszeg, 69,— Ft + szállás Október 19; Szekszárd 49.— Ft.

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa Bogdán Istvánt, a BTSZ elnökhelyettesét nyugdíjba vonulása alkalmával a Munka Erdemrend arany fokozatával tüntette ki.

Zugligeti villamostúra

1847. június 19-én az akkori Zugligetben, a Disznófőnél lakó Kossuth elvbarátai, Buda polgármestere és a negyvennyolcas ifjak magyar neveket adtak Zugligetnek és környékének. 1867. november 28-án született meg a budapesti villamos. Az, amelynek első fővonala éppen ide vezetett, a Zugligetbe. Akkor, természetesen, itt még lóvasút járt. Két ága volt. Az egyik a mai fővárosi tanács épülete elől indult, a mai Bajcsy-Zsilinszky úton, a Szent István körúton, a Margit-hídon át. Budán, a Bem József téren egyesült a Lánchíd budai hídfőjétől érkező másik vonallal. Innen együtt mentek a Szép Ilonáig és a régi végállomásig, melynek épülete ma is megvan, a mai zugligeti járat kétoldalt megkerüli. Számuk nem volt. A Tanács körúttól indulónak fehér-sárga félkörök, a Lánchídnak fehér és sárga váltakozó negyedkörök voltak a jelzései. Számot 1911-ben kaptak először: 11-es és 12-es volt a két járat. Az 1915-ös évben 81-es lett a zugligeti járat. Csak nemrég kapta mai 58-as nevét.

Hogy mennyire népszerű volt a Zugliget, arra jellemző, hogy első környékismertető füzeté a századfordulón hónapok alatt húszezer példányban elfogyott.

A 81-es minden megállójánál a történelemmel találkozunk. A következőkben kivonatolva ismertetik dr. Pápa Miklós azóta híressé vált „Zugligeti Villamostúrájának” 1966 júli-

usában megtartott első tájékoztatóját. Azóta sok iskola és túrcsoport megrendezte ezt az árandulást. Elég rá egy hétköznap délután néhány órája. Közki-vánatra adjuk közre főbb adatait.

Mindjárt az első megálló, a Nyúl utcai, kettős tudnivalót ad. Jobbra a Térképészeti Intézet hatalmas épülettömbje, balra Buda legnagyobb parkja, a Városmajor. Daun Henrik József budai főparancsnok építtett itt 1724-ben elsőnek nyári lakot és majort, falai ma is láthatók a fővárosi Kertészet telepén. Még ma is áll az Ecce Homo szobor, amelyről a rét első nevét kapta. Kevesen tudják, hogy közepén húzódik a befedett Ördögárok, a templom és különálló tornya között van vonala.

A második megálló a fogaskerekű. A világon először 1871-ben a Rigi Bahn épült fogaskerekűnek, majd 1872-ben a bécsi Kahlenbergi vasút. A mienk a harmadik. Hossza 2883 méter, szintkülönbség 259 méter. Átadták 1890. május 17-én. Télen csak 1910 óta jár. Első villanymozdonya 1929. július 2-án vitt utasokat. Első gőzmozdonya a Közlekedési Múzeumba került.

Harmadik megálló a kórházaké. A hatvanéves János kórház mellett itt van a modern Kútvölgyi úti is. Az 1795 májusában halálraítélt köztársasági mozgalom vezetőit, Martinovics Ignácot és társait ugyan a Vérmezőn végezték ki — innen kapta nevét is —, de itt temették el, 16 vadgesztenyefa árnyékában, a Ja-

kobinushalmon. Sirjukat 1914 májusában találták meg.

A Nagyajtai úti negyedik megállónál balra a régi budai temető van, ahol a Lánchíd angol építői és a szabadságharcban elesett osztrák tisztek örök álmukat alusszák. A temetőt 1933-ban nyilvánították parkká, a legszebb műemlékek — Steindl Imre gyönyörű műve, Verseghy Ferenc sír-emléke stb, meghagyásával. A Kútvölgyi út most kettészeleti.

Ötödik megálló a Buda-gyöngye, mely egy régi vendéglőről kapta nevét. Itt ágazik el a Hűvösvölgyi vonal.

Hatodik megálló, a Szép Ilona is vendéglő volt. Egykor itt állt Buda első bírájának majorja. Szilágyi Erzsébet, Mátyás király édesanyja huszonöt évig lakott itt. Itt ágazik el a hatszáz éves Budakeszi út. Elején, a volt Szép Ilona cukrászda kapuozlopán Ságvári Endre emléket hirdeti az emléktábla. Tűzharcban itt érte a halálos lövés.

Innen a Zugligeti úton haladunk villamosunkkal. Neve az itteni Laszlovsky major miatt hosszú ideig Laszlovsky út volt, csak 1830-ban nevezik már Auwinkel-útnak. A zugligeti árkot két évtizede csatornázták, addig kis hidon kellett bemenni minden házba.

Hetedik megállónk a Zalai út. Jobbra az Iparművészeti Főiskola telke, balra az új általános iskoláé. Kicsit odébb, a 29. számú ház műemlék, talán Poláck Mihály műve.

A Virányos út kis házcskáit, parcelláit, — balra rét, gyümölcsösök —, után érünk a Szarvasi csomópont-hoz. Az Árnyas út, Kuruclesi út és Kisdobos köz kezdete. Itt állt a Szarvas vendéglő. Nyolcadik megállónk a mai Szarvas Gábor út sarkán van, balra a híres virágtermelő szövetkezet, a Rozmaring kertészkezik az egykori Angolkisasszonyok telkén. Régen kénes fürdő volt itt. Laszlovsky ügyvéd azért nyitotta a Szarvas vendéglőt, mert kedvelt kirándulóhely volt már akkor is. Még a Hunyad-ormot is Laszlovsky oromnak hívták. A zugligeti vámot pedig Laszlovsky vámnak. Ha pesti férfiak borozni indultak a zöldbe: „Megyünk Laszlovskyhoz” — mondták. Laszlovsky egykori villájában, a Zugligeti út 50-ben volt egy ideig a Budát ostromló honvédsereg főhadiszállása, erről emléktábla tanúskodik.

Kilencedik megállónk a régi végállomás. 1900-ig csak addig vezetett a sín. Balról elmaradnak a házak, hogy helyet adjanak a Hunyad-orum meredek szikláinak. A következő, tizedik megállónál, a Csiga útnál a jobb oldali ház sor is elmarad, itt meg a Tündérhegy köves térde támaszkodik arra a szűk völgykapura, melyet át tizenegyedik, végső állomásunkra, a végállomásra beér villamosunk.

De ez már túra, innen sok szép útikönyv vezet. Közte dr. Pápa Miklósé.

(—gesztelyi—)

PÉLDAMUTATÓ TANÁCSÉLNÖKNŐ

Sokat bosszankodunk, amikor beszemetelt erdei utat, összemocskolt műemléket, telefirkált kilátótornyokat látunk. Sajnos, ritkán tudjuk elkapni a tetteseket, sőt, az is számtalanszor megtörténik, hogy a tetteseknek áll feljebb, gorombáskodnak, visszaszájálnak, ha figyelmezteti őket a rendezhez szokott természetjáró. Sajnos, nagyon sokszor olyan pedagógussal is találkozunk, aki rendetlenkedő és szemtelő osztályát figyelmeztetni sem meri.

Alljon itt példaképül egy erdejében rendet tartó asszony. Erdejét mondunk, pedig nem is az ő erdeje, hanem az államé, viszont teljes jog-

gal a magáénak is tartja. S így is van ez méltán.

A Bükk egyik szép falujának, az Egertől északra eső Szarvaskőnek tanácselnökéről, mindenki kedves Gizi mamájáról van szó. Nem kis karriert futott be, valamikor kisdobos volt a faluban.

Történet nemrég, hogy a debreceni Alkotmány termelőszövetkezet engedélyt kért s kapott arra, hogy Szarvaskő határában meszet éges-

sen. Az engedély azonban nem minden feltétel nélkül adódott. Gizi mama — bátran nevezhetjük a becéző nevén, mert valóban édesanyaként vi-

selkedett, ami az erdő gondozását illeti — ezt írta a debrecenieknek: Toldást-foldást, szemetet a tájon pedig nem tűrünk, mert ez turistavidék!

Ha van a természetjárók elismerésének zászlaja, ezt a zászlót — bár képletesen —, de meghajtjuk a szarvaskői tanácselnök előtt. Remek példáját mutatta az erdőt szerető, a turistákat megbecsülő tisztviselőnek. Bár lenne minden turistavidékünkön hozzá hasonló tucatnyi.

És bár a budai Remete-szurdok illetékesei is így gondolkodtak volna. A szarvaskői tanácselnök lelkiületével felfegyverezve, bizonytal nem történt volna meg a nagykovácsi rombolás!

(szv)

Az isaszegi dombokon

Budapesttől keletre az Alföld területére mélyen benyúló dombvidéket találunk. Lényegében még a Cserhát tartozéka, de a felszínt már csak harmadkori üledékek — homok, agyag és lösz — építi fel. A löszet legjobban a Budapestről Miskolcra vezető vasútvonal bevágásaiban figyelhetjük meg. A felszínt érdekes aszimmetrikus — egyik oldalán meredekebb és magasabb — völgyek tagolják. A domb-ság északi része tagoltabb, dél felé ellaposodnak a formák. Legdélibb része az ún. *Monor-Irsai-domság*. Gödöllőtől keletre és délkeletre összefüggő hatalmas erdőségek borítják a szelíd szépségű tájat, rengeteg szarvassal, őzrel és vaddisznóval. Igazi vadászparadicsom ez, vadvédelmi terület.

A dombvidék látnivalóit legelőnyösebben *Pécel—Isaszeg—Gödöllő—Szada* vasútvonalon közelíthetjük meg. A történeti és műtörténeti látnivalók is éppen a felsorolt helységekből találhatók. Gyalogtúránkat tehát jól összeköthetjük egy kis ismeretszerzéssel. Az isaszegi csata 120 éves évfordulóján vettünk részt egy emléktúrán, sorra látogatva ez alkalomból mi is a táj látnivalóit.

Túránk első állomása *Pécel* volt. A szép fekvésű település legérdekesebb látnivalója a XVIII. sz.-ban épült *Ráday-kastély*. *Ráday Gedeon* építtette Mayerhofer Jánossal az ízlésben erősen a gödöllői kastélyra emlékeztető U alakú épületet. De korábban is állott már itt kastély, amelyet még *Ráday Pál*, Rákóczi híve emeltetett. Ő volt az aki Rákóczi udvari festőjét *Mányoki Ádámot* is pártfogolta. Megfordult a kastélyban *Kazinczy Ferenc* és *II. József* is. Ma a MÁV elfekvő kórháza van az épületben. A földszinten a hajdani könyvtárteremben *Scherwitz Mátyás* antikizáló freskóit látjuk. A freskók legérdekesebb alakjai *Pallas Athéné* és a tudományágakat ábrázoló allegorikus alakok. Szépek a központi fűtés mellett megmaradt művészi értékű cserépkályhák. Az emeletre áttört kőkorláttal díszített barokkos tágasságú lépcső-

házon át juthatunk. Az emeleti díszteremben fametszeteket utánzó, mitológiai jeleneteket ábrázoló freskók vannak. *Ikarus*, *Odysseus*, *Philemon* és

A péceli Ráday-kastély

Baucis alakjait megjelenítő freskók alá *Ráday Gedeon* verssorait festették. Itt is meghagyták a díszes cserépkályhát és az aranyozott csillárt. A díszteremből nyíló oldalszobákban római császárokat és Habsburg uralkodókat ábrázoló XVIII. sz.-i freskókat tartak fel. A kastély nyugati szárnyán egy szobát *Herkules* tetteit ábrázoló képek díszítenek. A kastély építészte és az említett freskók révén legértékesebb hazai műemlékeink közé tartozik.

Útunk következő állomása *Isaszeg* volt, ahol meglátogattuk a szabadságharc egyik legfényesebb diadalának színhelyét. *Rudnay Béla* zászlótartó honvédet ábrázoló szobra a település szélén emelkedő csupasz domb — a Szabadság-hegy — tetején emelkedik. A vaskerítéssel körülvett emlékmű talapzatán *Görgey*, *Damjanich*, *Aulich* és *Klapka* domborművé arc képe látható. Ők voltak a győzelmes isaszegi csata (1848. ápr. 6.) katonái vezetői. Az emlékműtől áttekinthetjük a csata fő területeit. Odalátni a temetőben emelkedő XV. sz.-ban épült templomhoz, amely körül a legvéresebb küzdelem alakult ki, s amelynek elfoglalása egyúttal a csata eldőltét is jelentette. De odalátunk a *Királyerdőre* is, ahol még az éjszakába nyúlóan is folyt az ellenség felszámolása. A küzdelemhez a világosságot az égő falu és erdő adta.

Csőrsz-árka

van. Elhelyezzük kegyeletünk szerény mezei virágait a sírokon.

Isaszegről átgyalogoltunk a Gödöllő—Valkó közötti országút kökeresztjéhez, ahonnan az országút északi oldalán levő erdőben 20 perc alatt elértük a Csörsz-árkát. A meredek völgy oldalában levő 6—7 m mély árok eredetét még ma sem fejtették meg. Még ma is elmondhatjuk *Tompa Mihály* regéjével: „*Magas partját mi végett, Mikor s ki hányta fel? Az eltűnt századoknak Homályiban vész el.*”

Ásatásokat is végeztek az ország területén több helyütt fellelhető árkok mentén. Bár népvándorláskori leletek előkerültek megnyugtató választ még mindig nem nyertünk. Az árok őri titkát. Partjáról alkonytájt sok szarvast, őzet, esetleg vaddisznót is megfigyelhetünk. Az árok alatti völgy rétjei ugyanis kedvelt vadlegelők. Vigyáznunk kell azonban a tilos időkre, mert a terület vadrezervátum. Jelzi ezt a völgyoldalban megfigyelhető sok vadles is. A középkorban *I. Lajos* és *Mátyás* király kedvenc vadászterülete volt e kiterjedt erdő. Hóban egyszerű vadnyomolvasási versenyt lehet itt rendezni.

Ez évben van száz esztenedeje, hogy *Jókai* megírta „*A köszívű ember fiai*”-t, amelyben megemlékezik az isaszegi csatáról is. „*A Királyerdőben*” című fejezetet így zárja: „*A Rákos mögötti halmokon a győztes éljen veri fel az éjszaka almait; a távol gödöllői hegyekről áthangzik az elvonnul ellen szomorú hívogató trombitaszója; benn az erdő mélyében a halálra sebesültek nyögése, sóhaj-tása kísért. A malomréten tábornokok körül cigányzene szól: huszárok, honvédek toborzót táncolnak. A rét árkaiból csermely szívárog, mely a Rákos vizét pirosra festi... Ez történt a Királyerdőben.*”

Ha az erdő felé vezető délelkeleti irányú kocsiúton felkapaszkodunk a domboldalra, az erdőben honvédsírokat találunk. *Kőobeliszkek* alatt tömegsírokból nyugosznak itt az elesett hősök. A falu távol esik innen, aombok alatt csönd

Balogh Ferenc

Az isaszegi csata színhelye és emlékműve

GYILKOS HALÓCA

Ez az egyetlen gomba, amellyel kapcsolatban határozottan kijelentjük, hogy minden embernek ismernie kell. Aki ezt a gombát nem ismeri, az sem nem gyűjthet, sem nem vásárolhat, sem nem fogyaszthat gombát, mert ez a gomba okozza a legtöbb halálos mérgezést és egymagában veszedelmesebb, mint az összes többi mérges gomba együttvéve.

A gyilkos galóca fogyasztása 40%-ban halálos eredménnyel végződik és a gombamérgezéseknek mintegy 90%-át ez a gomba okozza. Ez a körülmény indokolja meg ennek a gombának az ismeretét. Kétségtelen, hogy hivatalos szerveink tettek intézkedéseket ennek a gombának a megismerése érdekében és valóban célszerű, ha a gyilkosgalóca képe gombaszazon idején várótermekben, iskolákban, hivatalos helyek folyosóin feltalálható.

A gomba mérgező voltára jellemző, hogy sülve, főve, szárítva egyaránt mérgező marad. Egyébként édeskés szagú, kellemesen dióízű, fehér húsú gomba. Egyetlen védelem tehát a gomba mérgezése ellen minden hiedelemmel, babonával ellentétben, a gomba ismerete.

Fajai a zöld, a fehér és a hegyes kalapú gyilkos galóca. Fő ismertető jelei a fehéres-zöldes kalap, fehér lemezek, gyűrű a tönkön, bocskorban végződő gumós tönkvégződés. Természetesen részletesebben is le lehet írni a gombát, de ezek a legjellegzetesebb ismertetőjelek és aki ezeket figyelembe veszi, már nem tévedhet.

A gyilkosgalóca-mérgezésre jellemző, hogy a mérgezés tünetei a fogyasztástól számítva csak 8–24 óra múlva jelentkeznek, amikor a gyomor- és a bél-tartalom már kiürült és a gomba hatóanyagai beleszűrültek a véráramba. Épp ezért sem hánytatással, sem hashajtó adagolásával nem tudjuk már a mérgezést megakadályozni, hiszen a beteget egyébként is súlyos hányinger, feltartóztatha-

atlan hasmenés és görcsök kínozzák. A mérgegtámadja a májat és a mérgezés második napján igen súlyos — halálhoz vezető — szív és vérkeringési zavarok lépnek fel.

Mivel a véráram a mérgezett vért az egész szervezetben széthordja, a mérgezés tünetei minden szervben jelentkezhetnek.

A mérgezés lefolyását nem kívánjuk részletesen ismertetni, tény, hogy a beteg igen sokat szenved, mindvégig öntudatnál marad. Ilyen jellegű mérgezés esetén a beteget a legsürgősebben kórházba kell szállítani, de még idejében alkalmazott, szakszerű orvosi beavatkozás mellett is a gyógyulás csak hónapok múlva következik be.

A kórházban pótolják a nagymérvű folyadékvesztést, coffeinnal erősítik a szívet, corammal állítják helyre a vérkeringést, a vér hígítása és a vér cukortartalmának a fokozása érdekében a vérbe konyhasóoldatot és szőlőcukor-oldatot juttatnak. Vérátömlesztést hajtanak végre, esetleg szérumot is alkalmaznak. A mortalitás 30–40%, de speciálisan felszerelt kórházban ezt sikerült 10%-ra lecsökkenteni. A kezelés alatt helyeseltető B- és K-vitamin adagolása is.

A gomba fő mérgezőanyagai az amanitin és a phalloidin. Az amanitin pontos kémia vegyjele még felderítetlen, a phalloidin igen bonyolult vegyület, képlete: $C_{40}H_{47}O_{10}N_9S$. Egyetlen gomba 0,5 mg phalloidint és 1–2 mg amanitint tartalmaz. Az amanitin tízszerese mérgezőbb, mint a phalloidin.

Az amanitin még bonyolultabb vegyület, mint a phalloidin. Sikerült szétbontani alfa-, béta- és gamma-amanitinre. Az alfa-amanitinben cystein, lysin, arginin, glicin, alanin elnevezésű aminosavak vannak és még kémiailag meg nem határozott egyéb alkotórészek.

A gombában ezenkívül más, hatástalan anyag is van, így mappin, valamint igen csekély mennyiségben

a mérgező muscarin is. Tartalmaz még a gomba erősen mérgező haemolisin phallint is, amelyet azonban a gyomorsavak felbontanak, így mérgező hatása nem tud érvényesülni. Ugyanez a helyzet a még benne levő cholinnal is. Van a gombában carotin is, az A-vitamin elővitaminja, valamint B₁- és B₂-vitamin is.

Az irodalom egyébként sok, igen súlyos gyilkosgalóca-mérgezést tart számon és aki a napi sajtó figyelemmel kíséri abban az időszakban, amikor a mikroklimatikus viszonyok következtében a gombák megjelennek, szomorúan tapasztalhatja a gyilkosga-

mója, sem bocskora nincsen és a galambgomba egyéb jellegzetességei is feltűnőek, így a pattanó törékenység, lemezei könnyen széthullanak már érintésre is, színei élénkek.

Michael és Hennig a „Handbuch für Pilzfreunde” c. gombaszakkönyvben elmondják, hogy Németországban 1918. évben egyetlen gombaétel 31 iskolai tanuló halálát okozta és évente átlag 5–8 ember pusztul el gyilkosgalócától. Elmondják azt is, hogy a halálozási szám az első és második világháború végén az éhínség idején jóval száz felett volt. A francia szakirodalom az 1926-os évre 556 gyilkosgalóca-mérgezés-

lócá-mérgezéseknek mondhatni rendszeres előfordulását.

Megjegyezzük, hogy a vörhenyes özlábgomba mérgezésének a tünetei megegyeznek a gyilkosgalóca-mérgezés. tüneteivel és kezelése is hasonló.

Ami pedig az összetévesztés veszélyét illeti, a gombaszedők legtöbbszörre a különböző csiperkefélékkel tévesztik össze annak ellenére, hogy a csiperkegomba lemezei nem fehérek, hanem rózsaszíntől a barnáig terjedő színárnyalatúak, továbbá nincs bocskora és tönkjé nem végződik gumóban. Egyedül az ánizscsiperkenél található halványzürke lemezek, amíg a gomba fiatal.

Ugyancsak van összetévesztési veszély a zöld galambgombával, amelynek pedig sem gyűrűje, sem gu-

ról számol be, amiből 262 végződött halálos eredménnyel. Svájcban 1919–1942. évek között 1077 gombamérgezésből 156-ot okozott a gyilkos galóca, amiből 51 eset végződött halállal. Hasonlóan súlyos kimenetelű mérgezések fordulnak elő minden országban, ahol a gyilkos galóca megtalálható. Hazánkban is rendszeresen tér vissza minden gombaidényben a gyilkosgalóca-mérgezés.

Aki a gyilkos galócát nem ismeri, vagy nem áll módjában szaktanácsot kérni, az ne fogyasszon gombát, de ne is szedjen. Az aromás, tápláló, nagyszerűen elkészített gombás ételeket hagyjuk meg azok számára, akik ebben a kérdésben a magától értetődő körültekintéssel járnak el.

Dr. Tóth Sándor

AFRIKÁBAN jártunk

Ha valami felejthetetlenül szépét látunk, vagy valami rendkívüli élményben van részünk, szeretnénk az időt megállítani, vagy legalábbis rögzíteni, maradandóvá tenni az átélt eseményeket. Az emlékgyűjtésnek többféle módja van. Mindenki kiválaszthatja természetét és igényeit szerint a számára legmegfelelőbbet. A legtöbb turista fényképeken örökíti meg az érdekes, nem mindennapi tájakat, természeti szépségeket. Amelyik természetrajongó szívét vadászalás forrósítja át, az a természet megfigyelése mellett vadásztrófeákkal teszi maradandóvá élményeit. Kívánatos még a jegyzetelés is. Feljegyzéseinkkel kiegészíthetjük fényképsorozatunkat és még felejthetlenebbé tesszük utazásunkat. Aki jó jegyzeteket és fényképeket csinál, az többször is átéli és sohasem felejt el az utazás rohanása közben a gyorsan pergő és változó élményeket.

A múlt év végén nagy öröm ért bennünket férjemmel, meghívást kaptunk Indiába és Afrikába. Mielőtt azonban elértük volna ezeket a régen vágyott földrészeket, át kellett esnünk 7—8 védőoltáson, meg kellett szerezni egy sereg vizumot, el kellett dönteni, hogyan utazunk. Erre két lehetőség nyílt: hajót vagy repülőgépet válasszunk? Mi az utóbbi mellett döntöttünk. A hajóutat Afrikába már többször leírták, míg a jóval rövidebb, gyorsabb és nem kevésbé érdekes repülőútról sokkal kevesebbet olvashattunk.

Évszázadunk emberének többek közt jellemzője a rohanás és a kevés idő. Ebben a nyavalyában szenvedtünk mi is, ezért a leggyorsabb járművek egyikét, az Air India repülő-társaság Boeing 707-es repülőgépét vettük igénybe. Ezekre a hatalmas repülő szállodákra nem is illik a repülőgép elnevezés, hisz az utazó észre sem veszi, hogy a levegő kék országútján száll vele az óriási gépmadar. Látszólag mozdulatlanul, még a nagy légörvényekben is alig billegve, remegve repül ez a 164 utast szállító mozgó motel és 950 km-es sebességét csak arról venni észre, hogy gyors suhanással állandóan változik alattunk a táj. Belső berendezése is szállodára emlékeztet. A hatalmas termék minden kényelemmel vannak felszerelve. Falain a péta hindu klasszikus templomi táncokat bemutató figurák előkészítik hangulatunkat a titokzatos keletre. A kényelmes fotelek terrakotta-arannyal átszőtt huzata vidám, vá-

rakozásteli érzést kelt bennünk, — vagy talán ezt az utiláz idézte elő? Este párnákkal, takarókkal kényelmes fekhelyet rögtönöznek a fotelekből, míg napközben tágas ablakokból figyelhetjük az elsuhanó tájakat. Mosdójában 12 féle toilett-szer: parfümök, arctejek és hajszeszkek, kézfinomító és hajlakk, 4—5 féle borotválkozáshoz használatos rejtélyes rendeltetésű üvegcsé stb. áll az utasok rendelkezésére. Konyhájának főztjéből, mintegy előkelő étteremben, étlapról lehet valogatni. A fedélzet légkondicionált, úgyhogy csak akkor vesszük észre a nem egyszer 20—30 fokos hőmérsékletkülönbséget, amikor a stewardessek figyelmeztetnek a külső hőmérsékletre és kiszállás előtt ajánlják a melegebb vagy könnyebb öltözködést. (Bombayban 23—25°-os meleg fogadott, míg visszafelé Delhi-ben csak plusz 3—4° volt.) A személyzet ruházata jellemző arra az évszakra, ahol a repülőgépen utazunk. Így pl. az afrikai nyárban könnyű szariba öltöztek a karcsú légi kisasszonyok és mosolyogva biztatták az Európából télikabátban érkezőket, hogy ezt egyelőre tegyék a ruhatárba, mert erre nem lesz szükségük.

Nagyon ajánlatos az útvonalat előre tanulmányozni, mert csak így élvezhetjük igazán és tesszük maradandóvá a látványokat. Tanácsos pl. előre megjelölni utitérképünkbe mindazokat a nagy városokat, hegyeket, tengereket, folyókat, amelyek a nagy magasságból is felismerhetünk. Így pl. Afrika irányába Budapesttől Nairobiig: a Duna vonalát, majd az ebbe ömlő Drávát, Szávát, a balkáni hegyeket, az Athénben éjszaka is kivilágított Akropoliszt, a görög tengerpart jellegzetesen szaggatott partvidékét, a Földközi-tenger szigetvilágát, a Nílus deltáját, a Kairo körüli végtelenbe vesző homoktengert és így tovább. Az útvonalat minden repülő-társaság készségesen megadja, így nem okoz nehézséget annak előre rögzítése. Nagy öröm az, amikor a levegőben felismerjük az előre tanulmányozott látványokat és jegyzetünkbe beírhatjuk: jól navigáltunk. A nagyobb repülő-társaságok, így az Air India légi kisasszonyai is több nyelven bemozdítják, hogy milyen magasságban és merre repülünk. Az érdeklődő utasoknak készségesen állnak rendelkezésére földrajzi tudásuk bővítésében is.

A tengeren való keresztülrepülés alkalmával bemutatóval összekap-

csolt oktatást kaptunk arról, hogy veszély esetén mit kell tennie az utasnak. Humorosan megírt kis könyvecske karikatúrákkal részletesen ismerteti a tennivalókat és tereleli el a figyelmet a komoly veszélyről: a leugráshoz szükséges szerkezet helyét, felcsatolását, használatát rajzokon is láthatjuk. Az utolsó kép egy kerek gumicsónakot mutat be, ahol az Air India ott is elegáns szariba öltözött kisasszonyai hűsítő italokat szolgálnak fel a kártyázó utasoknak. Az ábrázolás ugyan nagyon biztató, de ezt a szolgáltatást nem kívántuk igénybe venni. Megjegyzendő, ez a rendkívül figyelmes kiszolgálás jellemző az egész útra. Mindenre kiterjed gondoskodásuk. Leszállás előtt jó előre figyelmeztetnek, hogy a pihenő vagy csatlakozó állomáson mennyi ideig várunk, szabad-e kiszállni a továbbutazóknak, milyen öltözettel készüljünk fel az ott várható időjárásra stb.

A távoli világrészekbe utazó természetjáró azonban már jó előre, itthon készüljön neki az útnak. Csak a legszükségesebbeket csomagolhatja be, mert a személyenként engedélyezett 20 kg-os súlyt nagyon szigorúan veszik. Mekkora gondot is jelentett ez! Elárulom, hogy a legveszélyesebb afrikai nagyvad — elefánt, kafferbivaly — elejtése nem jelentett annyi izgalmat, mint csomagjaink ismételt lemérése a különböző átszállások alkalmával. Rengeteg leleményességgel és minden rábeszélőképeséggel latbavetéssel lehetett csak elterelni figyelmüket a kritikus kilóktól. Pedig mi csoda minden asszonyi hiúságot legyűrő fegyvelmezettel válogattam össze a nélkülözhetetlen holmikot! Dehát még Afrikában is elkerülhetetlen, hogy az utazás során ne legyen szükség sötét ünnepelő ruhára. Ezért egy, ünnepélyes alkalommal használatos elegánsabb ruhadarabot okvetlen be kell szorítanunk a csomagba (hölgyek lehetőleg 2-öt), a hozzávaló cipővel és egyéb felszereléssel. Ugyancsak elengedhetetlen az úgynevezett „szafári öltözék”. Ennek tartozékai: a nagyszélű, könnyű, jól szellőző kalap; az ugyancsak könnyű, de tartós vászonból készült bush-jacket (bozótjáró kabát), ami kibírja az afrikai vendégmarasztaló tuskék tépéseit, karcolásait. Oldalát legalább négy hatalmas zseb díszítse, ami még így is kevésnek bizonyul, miután ezerféle nélkülözhetetlen holmival telerakjuk. Ezután következnek az ugyanolyan anyagból készült hosszú nadrág, hasonlóan a kabáthoz, minél több zsebbel. Egyik legfontosabb, de talán legjellegzetesebb Afrikában kívánatos ruhadarab, — a könnyű antilop, vagy egyéb vékony, de nagyon könnyű, tartós bőrből készült, rovátkált gumitalpú cipő — kényelmes laticel béléssel. Ez a cipő gumitalpa ellenére sem meleg, de vízhatlan, és jól megkapaszkodik úgy a rücskös sziklákba, mint a síkos úton is. Tartja bokánkat és általában jó közérzetünk legfontosabb biztosítója. A cipőbe pu-

ha pamutzoknit hordunk. Fehérneműket is a hőséghez igazítsuk. Nylon holmit semmi esetre se vigyünk a trópusokra, bármilyen praktikus is a gyakori váltás miatt, hogy nem kell vasalni, de nem szelőlők, sokan allergiás kiütést kapnak tőle és mint a Nessus ingét hányja le magáról az előre nem látó utazó. Könnyű panama, vagy pupling a célszerű. A hosszúujjú ing azért praktikusabb, mert ha nagy meleg van, még mindig fel lehet hajtani, viszont az érzékeny bőrt megvédi a nap égető sugarai ellen és a sűrű bozótban, vagy a csapódó ágak szövénében mégis valamelyest véd a sérülésektől. Fehérneműből legalább három váltás szükséges, mert a savanna ragadós pora, naponta többször váltásra kényszerít. Kívánatos a felső szafári ruhákból is legalább két rendet vinni, mert a szafarizás során nem kerül külön költségbe a mosás és számunkra kirendelt boy állandóan gyötör mosnivalóért. Ehhez van szokva, vagy pedig úgy érzi, hogy a várható borralalót különben nem szolgálja meg. Nem árt az említeteken kívül még egy könnyű, vízhatlan köpenyt is magunkkal vinni, mert a trópusi eső nem gyerekjáték. Míg fedél alá kerülünk bőrig ázunk és könnyen hűlés vagy akár tüdőgyulladás lehet a következménye.

Nos, ezek a legnélkülönözhetőbb ruhadarabok, amelyek még beszoríthatók 20 kg-ba. A nők 4-5 nyári ruhája, szoknya-blúza

már nem jelentős súlytöbblet. Viszont elkerülhetetlenül szükség van legalább három fényképezőgépre: egy teleobjektív gép — távoli állatfelvételekre, egy közeli felvételekhez — fekete-fehér filmhez, és egy gép a színes filmhez, vagy dia pozitívhoz. Kevesebb géppel nem ússzuk meg a fényképezést, mert a témák gyorsan és gyakran változnak, — nincs idő filmcserére. Ha nem készülünk fel a három lehetőségére, akkor bosszankodás-sorozatban lesz részünk jó fényképek helyett. Ha valaki ügyesebben csoportosítja holmiját és belefér még súlykeretébe a filmfelvétel, még felejtethetlenebb emlékeket gyűjthet. Nekünk sajnos nem sikerült, mert még vagy 3 kg filmet is vittünk magunkkal, mert igen szűkre szabott devizakeretünkben nem futotta volna, hogy odakinn szerezzük be a méregdrága filmeket. Sajnos gyakori, hogy a fényképezőgépek elromlanak. Ezért itthon jól gyakoroljuk be a kezelésüket és a kisebb hibák gyors kijavítását. Fénymérő is szükséges, mert rendkívül változók és csalókák a fényviszonyok, a hazaihoz hasonlítva, még gyakorlott fényképező számára is. Nem szabad megfeledkeznünk a fényerős, legalább 8-as, de inkább 12-es nagytűsű távcsőről sem. Ez úgy a repülőgépen, mint útnak valammenyi állomásán jó szolgálatot tesz. Végül, ha másért nem is, de saját megnyugtatásunkra pár fontos orvosság is készítsünk csomagunkba. Nekünk a következő-

ket ajánlották: moszkító- és szúnyogriasztó szer, napolaj, az esetleges legécs, vagy forrázás csillapítására szolgáló emulzió, fájdalomcsillapító, sebhintő fertőtlenítő porok, jód, géz, vatta, hashajtó és lázcsillapító, bélfertőtlenítő és szemcseppek stb., stb. Mivel csomagjaink redukálása volt legnehezebb feladatom, az eredeti 5 kg-os orvosságos csomagot is csak 1 kg-ra csökkentettük. Ha mindent becsomagolok, ami valóban hasznos és tapasztalt utazóktól ajánlott volt, a dupla súly is kevés lett volna. Igaz, nagy szerencsénk volt, mert 6 hét alatt kutya bajunk se volt, sőt jobb volt a közérzetünk — a nagy hőmérséklet- és klímaváltozás ellenére — mint itthon. Boldog voltam, hogy az utálatos telet az örök tavasz hazájában megrövidíthetem. Azért semmi sem volt felesleges, mert legalább emberbaráti cselekedetben gyakorolhattam magamat, mert amikor egyik kísérőnknek elsősegélyt nyújtottam és bepólyáztam kezelve büszkén elvonult, attól kezdve sűrűn akadt dolgom fekete barátaink ápolásával.

Ne felejtjük el, hogy a jól előkészített utazás és uticsomag már fél siker. Minél alaposabban tanulmányozzuk utunk előtt azt az országot, ahová készülünk és minél több térképpel, feljegyzéssel lelkileg is előkészülünk a látnivalókra, annál több maradandó élményt szerezhünk!

Dr. Szedzerjei Ákosné

ZSIVAJGÓ TERMÉSZET

VÍZSZINTES: 1. Balassi Bálint írja egyik versében (folyt. a fűg. 16. sz. alatt). 14. Klíma. 15. Jeladó eszköz. 16. Z. E. 17. Elhunyt filmkomikus. 19. Egy nyelésni ital. 20. Északi váltópénz. 22. Operariákat ad elő. 25. Ezen a napon szintén ne. 26. Hajdú... (város Debrecen-től ENY-ra). 28. Gyümölcs belsőjében vannak. 30. Szelen és kálium vegyjele. 31. ...lovag (feddhetetlen jellemű férfi). 32. A tetejére helyez. 34. Azonos római számok. 35. ...si mouve (Galileu mondta). 37. Széria. 38. Biztató szócska. 39. Vízszintes térség a bányában. 41. Fundamentum. 42. P. N. 43. Flotta. 45. Abd ul... (török szultán volt). 47. A Himnusz költőjének névjele. 49. Szüretkor telnek meg szőlővel. 50. Csomózással készült kézimunka. 51. S. O. E. 53. Utánjárással elintéz. 55. Tartomány Közép-Kinában. 56. Csúcsa. 58. Veszprém megye egyik községébe való. 60. Kos. 61. Költő, kiváló népdagyűjtő (1811-75). 63. Teremtény. 65. Diplomáciai Testület. 66. Dobo. 68. A szilikátok közé tartozó anyag; derítőföld.

FÜGGŐLEGES: 1. Kellemtlen lista volt egykor. 2. Utszéli gyom. 3. R. H. 4. Borítókosár. 5. Hullatás. 6. Ku-Klux... (amerikai terrorszervezet). 7. Azonban. 8. Latin és. 9. Y. H. 10. Afrikai állam. 11. Vegyi elem. 12. A gyógyuló seb ilyen. 13. Magát szintén nem. 16. A vízszintes 1. sz. sor folytatása (zárt betűk: E, E, A.). 18. Szintje emelkedik. 21. A jelenlegi 24 óra. 23. Növény tamaszteka. 24. Egymásután mond. 27. Titkos, rejtett ösvények. 29. A Szovjetunió egyik népe. 33. Frontfejtesben alkalmazott szélítő berendezés. 36. Tengeri halak. 37. ...hidja (Velence nevezetessége). 40. Nagy francia szobrász. 42. Történelmi tartomány Franciaországban, a La Manche-csatorna mellett. 44. Kötőszó. 46. Etselor, étrend. 48. Vízet 100 fokra hevít. 52. Zola személyneve. 54. Titokban figyeli őt. 55. Diszes kocsi. 57. Hirtelen felesülésnél használt kifejezés. 59. Bankjegy. 62. Becézt Adél. 64. Y. O. K. 67. Atnyújt. 68. Bróm vegyjele.

Beküldendő a vízszintes 1. és a függőleges 16. sz. sorok megfejtése: Határidő: Június 15.

Előző számunkban közölt keresztrejtvény megfejtése: Fáradt lelkem csendes rejtékedbe vágyott / Völgyek, erdők zölden lombozott határa (Tompa Mihály).

Könyvjutalmat nyertek:

Pohorelli Károly, Mende; Szalay László, Karcag; Kiss Károlyné, Acs; Ujváry Béláné, Papa; Kovács Ibolya, Bp.; Dr. Bujtás László Bp.

HA LAPUNK MEGNYERTE TETSZÉSÉT,
HÍVJA FEL RÁ MÁSOK FIGYELMÉT IS!

VÁSÁROLHATÓ MINDEN
ÚJSÁGÁRUSNÁL

MINDIG SZÍVESEN LÁTJUK PEST MEGYÉBEN

HA A FŐVÁROSBA UTAZIK, VAGY ONNAN MEGY VIDÉKRE, HA KIRÁNDUL, TÚRÁZIK, VAGY STRANDOL, ÉTKEZ- ZEN, PIHENJEN, SZÓRAKOZZON A FOGYASZTÁSI SZÖVETKEZETEK ÉTTERMEIBEN ÉS ESZPRESSZÓIBAN

EZT AZ OLDALT ÉRDEMES MEGŐRIZNI!

2 6

3 1

A HÓNAP KÉPEI

Rovatunkban kizárólag olyan újonnan felvett turistafotókat közlünk, amelyek kirándulások, túrák, utazások és üdülések esetében pillanatait, eseményeit, portrékat, valamint hazai és külföldi tájakat ábrázolnak. A legjobb fényképet, mint a HÓNAP KÉPÉT 100 Ft jutalomban részesítjük.

MÁJUS LEGJOBB KÉPEI

1. Reggeli a Cséványos és a Málnahegy között. (Csillag jelige), 2. Égig érő fák (Hódossy Ilona), 3. A Szalajka-expressz (dr. Csizmarik Zoltán), 4. Vonulás (Rostássy Szabó Mihály), 5. Kéktúrán a Bakonyban (Pohárból iszik a tehén) (Ordelt Vilmos). 6. A HÓNAP KÉPE: Útban a Vöröskőre (Hazslinszky Tamás Bp.)

5

4

A következő szám
TARTALMÁBÓL:

A Pobeda-csúcs
meghódítása *

Várak a rengeteg-
ben

A Victory fedélzetén

A magyarok fája

TURISTA

A MAGYAR TERMÉSZETBARÁT
SZÖVETSÉG LAPJA

1969

7

ÁRA: 3 Ft

VÁRAK A RENGETEGBEN

A POBEDA CSÚCS MEGHÓDÍTÁSA

A MAGYAROK FÁJA

A VICTORY FEDÉLZETÉN

XV. évfolyan 1969. július

TURISTAELET

A Hónap Képei	28
A TURISTA jelenti	23
Tápéi furfangosoknál	25
A kőhegyi szelídgesztenyés ügye	25
TURISTA-TOTO 1. forduló	26

HAZAI TAJAK

Vértesi vándorlás	4
Várák a rengetegben	
Margitsziget	10
Kajakkal a Bódván	22
A magyarok fája	14
Készül az „Ujpesti körút”	18
Vár és fürdő	24
Árkok mélyén	7
A szegfűcimeres város	3
Rejtett kincs a Balatonfelvidéken	9
Fehérvár-vára	13
Izgalmas éjszaka az Ilus-völgyben	21

KÜLFÖLDI UTIKALAUZ

Egy különös kanadai város	6
---------------------------	---

ÉRDEKES-HASZNOS

Walden	16
Beszélgetés Harangozó Terivel	
A virágokat kedvelem	8
Miről innak a turistalapok?	19

ÜTLEIRAS

A Pobeda-csúcs megmászása	12
A Victory fedélzetén	20
Modern Robinsonok	11

A címkép egy ismeretlen turista fényképe: „Szalonnasütés az úttörő táborban”

TURISTA. Turisztikai, camping és utazási folyóirat. Felelős szerkesztő: **Endrődi Lajos.** Szerkesztő bizottság: dr. Agócsy Pál, Antalffy Gyula, Kertész Miklós, dr. Kürthy Miklós, Mosonyi László, dr. Pápa Miklós, Székely Miklós, Szombathy Viktor, Tamás Ferenc. Szerkesztőség: Bp., V., Váci u. 58. T.: 182-932. Kiadja az Ifjúsági Lapkiadó Vállalat. Felelős kiadó: **Tóth László** igazgató. Kiadóhivatal: Bp., V., Révay u. 16. T.: 116-660. Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a Posta Központi Hirlapirodánál (KHI. Bp. József nádor tér 1.), a kézbesítőknél, bármelyik postahivatalnál és a posta hírlapüzletében közvetlenül, vagy csekkbefizetési lapon (csekk számszám: egyéni 61.251, közzületi 61.066), valamint átutalással a KHI. MNB, 8. sz. egyszerűlájára. Előfizetési díj egy évre 36,— Ft, félévre 18,— Ft

INDEX: 25 814

69.2666. Egyetemi Nyomda mélynyomása, Budapest.

Felelős vezető: **Janka Gyula** igazgató

FIGYELEM!

TURISTATOTÓ REJTVÉNYVERSENY INDUL

A TURISTA júliustól decembe-
rig idén is megrendezi a hathóna-
pos képes rejtvényversenyét. Az
idei verseny TURISTATOTO cím-
mel kerül megrendezésre külön az
egyéni olvasók és külön a szak-
osztályok válogatott csapatai szá-
mára. A TURISTATOTO minden
hónapban a turisztikával kapcsola-
tos más és más tárgykörben; sor-
rendben: 1. várismeret, 2. műem-
lékismeret, 3. turistaház-ismeret, 4.
tájismeret, 5. turista-történelem, 6.
növény-állat ismeret — kerül meg-
rendezésre.

E tárgykörben havonta 14 kér-
dést teszünk fel képben és szöveg-
ben, *amelyekre kizárólag a lapban
levő toszelvényen lehet válaszol-
ni.* Egy másik feladatban egy-egy
hazai tájat ismertető túrára visz-
szük olvasóinkat. A leírásból, il-
letve a képekből kell az útvonal
állomásait megállapítani és a meg-
adott kérdésekre a választ megad-
ni. A válaszoknak, ill. a toszel-
vénynek levelezőlapra ragasztva
kell beérkeznie *minden hónap 20-
ig.* Később beérkezett levelezőlapot
nem veszünk figyelembe.

Mindkét feladatban minden he-
lyes válasz 1 pontot ér. A havonta
megszerezhető pontok száma 20.
Az összesített versenyben maxi-
málisan megszerezhető pontok
száma 120. Egyenlő pontszám ese-
tén sorsolás dönti el a helyezést.

A havonkénti forduló legjobb
egyéni 1—3 megfejtői díjazásban,
az összesített egyéni és csapat-
verseny győztesei nagyrértékű dí-
jakban részesülnek. Az összesített
verseny külön folyik az egyéni
versenyzők és külön a szakosztályi
csapatok számára. A havonkénti
fordulókban együtt versenyeznek
az egyének és a csapatok. A ver-
seny állásáról rendszeresen tájé-
koztatjuk olvasóinkat.

A havonkénti fordulók után 1 db
100 Ft-os vásárlási utalvány és két-
szer 10 db toszelvény kerül ki-
sorsolásra.

Az egyéni összetett verseny díjai
a következők: 1. Egy db egyszemé-
lyes hatnapos külföldi társasuta-
zás. 2. Egy db 1000 Ft értékű vá-
sárlási utalvány. 3. Egy db 800 Ft
értékű vásárlási utalvány. 4. Egy
db 600 Ft értékű vásárlási utal-
vány. 5. Egy db 500 Ft értékű
OFOTÉRT vásárlási utalvány. 6.
Egy db 300 Ft értékű OFOTÉRT
vásárlási utalvány. 7. Egy db
kávéörlő gép. 8. Egy db cam-
ping étkezés. 9. Egy db 200
Ft értékű OFOTÉRT vásárlási
utalvány. 10—11—12—13—14—15.
egy-egy db 100 Ft értékű vásárlási
utalvány. 16—17. Egy-egy db IBUSZ
Budapest városnéző autóbusszéta
jegy. 18—19. Egy-egy db napszem-
üveg. 20. Egy csomag színes és fe-
kete film. 20—21—22. A TURISTA
egyéves előfizetése. A szakosztályi
csapatok összesített versenyének
díjai: 1. Vándorserleg egy évi ör-
zése és egy db kétszemélyes egyhe-
tes üdülés a TEV szabadon kivá-
lasztott turistaházában. 2. Oklevél
és egy db kétszemélyes egyhe-
tes üdülés a Baranya megyei Idegenfor-
galmi Hivatal harkányi turistaházá-
ban. 3. Oklevél és egy db kétszemé-
lyes egyhe-tes üdülés a Pest megyei
Idegenforgalmi Hivatal verőcei cam-
pingjében. 4. Kétszemélyes részvé-
tel a IV. Szegedi Ifjúsági Napokon,
5—6—7. Oklevél és egy-egy db egy-
napos IBUSZ Országjárás. 8—9—10.
Kétszemélyes hétfégi üdülés az Ex-
press verőcei campingjében. 10—
11—12. Kétszemélyes részvétel az
Express Duna Coctail sétahajózásán.
13—14—15. A TURISTA egy-
éves előfizetése.

A Szerkesztőség

A Szelidi-tó

A dunapataji falumúzeum

Rosszul tette a MAHART, hogy megszüntette a kellemes mohácsi hajóáratokat: mily élvezet volt végigúszni nyári alkonyatkor a galéria-erdőkkel övezett partok között s a korláton könyökölve üdvözölni a virágos állomásokat: Ercsit, Adonyt, Kulcsot, a tornyos Dunaföldvárt, a rántott pontyáról híres Bölcskét, a halászlevét paradicsommal pirostító Kömlődöt, a magas teraszok közé ékelte Paksot s a bájos Ordast!

Párperces séta vezetett az ordasi kikötőtől az ápolit falu vén emlékfájához, de, ha manapság óhajtja látni az utas Rákóczi fejedelem ágas-bogas tölgyét, fülledt busszal kell idáig utaznia a szélsimogatta hajó helyett. Tisztelettel járom körül a hatalmas faóriást, hogy a kegyeleti percek lerovása után a jeles néprajzkutató Besenczy Sándorékhoz kopogtassak be: a Kalocsa vidéki szellemi néphagyomány gazdag tárházát őrzí s gyűjti folytonosan; némelyik népi verse úgy szól, mintha úkapánk pogány imádsága volna.

Rákóczi tölgyfájának tekintete a szomszédos Dunapatajig kísér, hogy ott a tudós ihletésű helytörténeti szenedély őszinte hevületével találkozassunk: a Duna-Tisza közének egy most alakuló skanzenjét — falumúzeumát — lássuk. Aligha állna ez a különös múzeum, ha egy lelkes helybeli tanárember, Pasztyik István hozzá nem fog, ki nem harcolja létét s áldozatos néprajzi s történelmi gyűjtőmunkájával be nem rendezi. Kellott ehhez persze a helyi tanács „anyagi megértése” s a Bács-Kiskun megyei múzeumok igazgatóságának segítségével is. Végül oly taka-

A SZEGFÜCIMERES város

ros falumúzeum kerekedett a megvásárolt paraszti portából, hogy e tájon legfeljebb a dömsödi s dunavecsei Petőfi-emlékházban találni párját — miközben Dunaföldváron évek óta töpregenek azon, mikép állítsák helyre s rendezzék be a vén vártornyot s gazdátlan jószágként Ráckevén is lassankint összeomlik az ország legszebb barokk kastélya, a Savoyai-kastély.

A dunapataji hagyományokat hív kezek őrzik; ilendő is foglalkozni velük, a városkának gazdag múltja van. Táborozott itt még Rákóczi fejedelmünk is; 1703-ban oltalomlevéllel látta el, hadai ne dűlják, háborgassák Patajt. Hálából a szegfűt, Rákóczi kedves virágját rajzoltatták városuk címerébe.

A kis falumúzeum egyre bővül: nemsokára már a szomszédos parasztházat s kovácsműhelyt is hozzákapcsolják teljes műhelyi berendezésével együtt s megkapják a főutcán álló, ma már elhagyott, de frissen tartott unitárius templomot is; illeten formájában hazánkban az egyetlen. Kalotaszeg gótikus-reneszánsz templomainak mintájára épült, mezeje virágos deszkakazettákkal ékes, muzeális értékével aligha lesz párja az Alföldön! Építészeti érdekes azonban a városka barokk református temploma s különösen katolikus temploma is: a

harmincas években ezen a templomon próbálták ki először, hogyan lehet alapjaiban elfűrészelve, tovább gurítva magnagyobbítani egy templomot. A főhajó és a templom közé tíz méter széles kereszthajót illesztett be Möller Károly építész-professzor s mert a kísérlet sikerült, szélesítették ki ezzel a módszerrel Budán a krisztinavárosi templomot is. Dunapataj volt a példa.

Egyébként e függetlenségi érzéseiről mindig nevezetes községben állították fel az ország első Kossuth-szobrát, rögtön 1894-ben, itt szervezték meg az első zenei általános iskolát s ez alkalommal Művelődési Háza alapkövét maga Kodály Zoltán tette le.

Sétálgatva a kanyargós utcák nádfedeles házai közt s olvasva a református templom oldalában a községet ért tűzi veszedelmeket, szinte előre látjuk már, miként fognak végigomlani őszidőben a fehér házfalakon a mérges-vörös paprika-füzérek. Ez a táj nemcsak dús ártéri erdők, terjedelmes szántóföldek, forradalmi mozgalmakban és népi hagyományokban gazdag kúnsági ember országa, hanem a kalocsai paprikáé is! Tíz és tízezernyi bordó paprikafüggöny borítja a pataji, uszódí, ordasi, harantai, homokmégyi, foktői, csertői házakat, a kalocsai portákról nem is szólván! Sorát ejtjük még, hogy az evidéki szokásokról s nép-

viseletekről is szóljunk egyszer.

De még egy táji szépséggel dicsekszik ez az alföldi mélyedés: a Szelidi tóval. Alig kétszáz méter széles, de jó négy kilométer hosszú belső tó ez, régi Dunameder maradványa, belső forrásokkal, 20–25 fokos simogató, jódos tartalmú, gyógyhatású vízzel. Valaha a kalocsai érsekség magántava volt, ma széles ország-rész kedvelt fürdőhelye. Kedveskedő túzással a „Kiskunság Balatonja”. Gyorsan fejlődött az utóbbi években, helyi tanácsok, vállalatok, magánosok fáradoztak azon, hogy a Szelidi-tó kulturált fürdőhellyé váljék. A középkorban egy Szelid nevű falu állott itt, innen a tó neve. A település most van újjászűletében.

Ülök a vendéglő árnyas teraszán, a hajladozó nád halavány zöldjét nézem. Csónakot csobbantanak a vízbe, szelíd nyugalmú a szelidi táj. Ime: az Alföld egyéni bája, varázsa, Petőfi rajongásának rónája előtéd! A hegyekért lelkesedő turista is át tudja itt hangolni magát, széles környék számára ez a legszebb pihenő vidék. Jönnek is gyalog, autóval, motorral, busszal, kétlovas kocsival rendre a vendégek. Az utóbbi években szinte egyetlen rántásra ugrottak ki a földből a kicsi villák, a halászkunyhók, van már étterme, szállodája s ha a közeli kastélyt rendbehozzák, kastély-nyaralója is. A leleményesség csodát tud művelni.

...Elér a szelíd nyugalom lehellete, ránk hull a délutáni fény. Susog a szelidi nád, fodros a víz, vízbe ereszkedünk magunk is.

Szombathy Viktor

VÉRTESI VÁNDORLÁS

VÁRAK A RENGETEGBEN

A Szép Ilonka-forrás harmatos kútfeje fölé hajolva, míg zeng bennünk a vers a vadászról, ki „*Hasztalan vár; Vértes belsejében — Nyugszik a vad hős forrás tövében*”, a hegység történelmi visszfénye vetül ránk. Járt-e Mátyás a Vértesben, ismerete a tájat, melyet Vörösmarty csak néhány —, de annál megragadóbb — képből villant föl? A magyar történelem sok nevezetes eseménye fűződik ehhez a hegységhez, királyi várak és vadászlakok sorakoztak fennsíkján, nem igen lehet kétséges, hogy erdeiben gyakran űzte a vadat — Nagy Lajos és Zsigmond nyomdokán — Corvin Mátyás is. Hiszen kedvelt nyaraló-kastélya, a tatái vár, ott emelkedett a vértesi rengeteg szegélyén.

A tájnak különben igen erős a történelmi levegője. Már magához a hegység nevéhez is történelmi monda fűződik az Árpádok idejéből. Amikor a fiatal magyar államot első ízben kísérelték meg hűbéresükké tenni a német császárok, 1051-ben II. Henrik három hatalmas sereggel tört az országra. Béla királyfi azonban a honfoglaló magyarok keleti taktikájával megsemmisítő csapást mért a germán hadakra. A Bécsi Képes Krónika szerint Henrik németjei annyira megrémültek a fergeteges gyorsasággal rájuk törő magyar könnyű lovasoktól, hogy elhajigálták vértjeiket, úgy menekültek. „*Annyi volt ott az eldobált vért, hogy jobban borítá a földet,*

mint a fű. Ezért nevezetett ezen hegység Vértesnek.” — jegyezte föl a mondákat, legendákat is megörökítő XIV. századbeli krónikás, Márk kanonok. Mert hiszen a Vértesnek már 1051 előtt is Vertus volt a neve — így említi Anonymus is —, amely elnevezés fertővel, mocsárral körülvevett erdőséget jelent a finnugor rokonok nyelvében.

A Vértest valóban csaknem teljes körben posványos sárrétek, lápos besüppedések övezték. Lábnál minden oldalon mocsáros, vadvízes lapályokat, fertőket, sekély tavakat találunk még a múlt század derekán is. A mészköhegység sziklatömege alól előtörő vizek Tatánál, Csákvárnál, Zámolynál egyaránt lápos rétségekre fulladtak, a Móri-völgy szájában pedig a Sárrét hatalmas ingoványait hozták létre. Ezek a mocsarak máig sem tűntek el nyom nélkül, s 1790-ben Gvadányi elsősorban a Vértes lápos környezetéről tesz említést, amikor a hegység vadjainak fősorolásához hozzá kezd: „*Mert a Vértes mellett van mingyárt nagy térség, — Sok mocsáros helyek, nádas rekettyeség, — Csátés és zombékos elterjedő rétség: — Rókkák és farkasok ezeket szeretik, — Ha egyszer magukat ezekbe vethetik, — Ritkán esik, őket hogy kikergethetik...*”

A hegyvidéki és mocsári erdők eme szövevénye olyan vadparadi-

csom volt, amely méltán vonzott magához királyi vendégeket. A Vértes belsejében megbúvó Gerencsérvár Nagy Lajos kedvenc vadászta-nyája volt. Gesztes várában Zsigmond tartotta szívesen udvarát, Mátyás pedig tatai gótikus várkastélyából szállt ki vadászni a Vértes vadonába, s várt „*felajzott rylra gyors vadat.*” Bonfini tudósítást is hagyott ránk a tatái vár Mátyás-kori fényéről, a faragott mennyezetű, aranyozott díszű ebédlők s a pompás hálótermek soráról, mely többszázfőnyi vendégsereget tudott befogadni. Tata vára — neogótikus stílusban átépítve — több részletében ma is áll, és őrzi XV. századbeli csúcsíves ablakait, boltzatait, kőkeretes ajtóit, de a Vértes belső várai már mind romok. Némelyiknek a nyomát is alig lelni a rengetegben.

Az egész hegység a Csák nemzetiség honfoglaláskori szállásbirtoka volt, ők építették a fennsík első várait, még a XIII. században. Eredetileg a tatárok visszatérésétől félve, védekezésül, később családi önkényuralmuk biztosítására. A középkor végén már hat vértesi vár védte — egymástól öt-hat kilométer távolságra — a Dunántúli-középhegység átjáróit, s szerepük különösen a török időkben vált nagyobb jelentőségűvé. A Kisalföldre átvetető völgyutakat az ellenőrizte, akinek a Vértes hatalmas sziklaerődjé a birtokában volt.

A fennsík hajdan erős várainak omladéka mind erdők sűrűjében bújnak meg, szinte csak véletlenül bukkanunk rájuk, ha járjuk a Vértes vég nélkülinek tűnő, nyílegyenes, egyszintben futó, csöndes sétaútjait. Egyedül Csókakő vára ül kint a hegység peremén, öregtornya csonkán felmeredő maradványaival. A többi vértesi várra már jóval nehezebb rátalálni. Szentgyörgyvárának csak a neve maradt meg, egyetlen kőve sincs a helyén, Gerencsérvárnak és Csákvárnak mindössze az alapjai látszanak ki a vad kúszó növényzet szövedékéből. A Bikkavas meg a Nyergeshegy között rejtőző Vitányvár toronyfalainak néhány mohos ablaküregével néz föl a lombtengerből az égre. A Vértes legerősebb várából, a tatárjárás után épült Gesztesvárból azonban mindmáig fennmaradt néhány igen szép gótikus részlet.

A Csákok sziklafészkei századok óta romok, napjaink várai e tájon egészen más jellegűek. A mai Vértest ásványi kincsei teszik az ország igen értékes vidékévé. A hegység keleti peremén besüppedt Gánti-medencében talált rá Balás Jenő bányamérnök a 20-as évek elején a

magyar bauxitra, a karsztosodott dolomit és mészkő mélyedéseiben, s itt létesült hazánk első alumínium-érc-bányája. A Vértes északnyugati lábánál az ország egyik leggazdagabb barnaköszén mezejője terül el. A hegység körül hullámszó, 40–50 millió évvel ezelőtti tenger, parti öblözeteknek sekély, meleg lagunáinak mocsári-erdei alakultak át kőszén az oroszlányi és a tatabányai medencében. Oroszlánynál le sem kell szállni érte a mélybe, a legkorszerűbben gépesített felszíni művelés folyik itt a kiirtott vértesi erdők helyén.

A hegység alján kialakult nagy iparvidéknek *Tatabánya* a központja, a 60 000 lakosú, igen gyors ütemben fejlődő iparváros. Aknái napon-tízezer tonna szenet adnak az országnak, különböző üzemei pedig cementet, meszet, karbidot, briketet, alumíniumot és villanyáramot. Hatvan évvel ezelőtt még csak kezdetleges kis ipartelep Felsőgalla és Bánhida között, ma már elnyelte mind a két községet, s legnagyobb bányavárosunkká növekedett.

Tizennégy kilométer hosszan nyúlik el a Vértes és a Gerecse hegység közti törés mentén, de ehhez a keskeny város-gerinchez mindenfelől új nagy lakótelepek, hatalmas modern épülettömbök színes sorai kapcsolódnak. A kénsgazú füstgomolyokba, szürke cementporba és hófehér gőzfelhőkbe burkolt iparváros az idegennek — a hegyek, erdők szépségeihez szokott turistának — kusza összevisszaságba dobott aknatornyok, kémények, csillepályák, vágányrendszerek, csúf salakdombok, kifurdált hegyoldalak, öreg bányászkolóniák és vadonatúj városnegyedek áttekinthetetlen hálózata, de költő szülöttének, Kónya Lajosnak egy életre szóló élmény és tanulság: „E tájon születtem, hol lebegő csillék — húznak át az égen, mint vasból vert darvak, — kongatva-krúgatva egyhangú dalukat...” — Áldassál egykori bölcsöm, ki lázadó — szavakra oktattál! Bányászok szénporos — arcáról lobogott felém a jóremény.”

A Vértes magasából aláereszkedő turista inkább csak átsiet a fekete városon, hogy az árkos törés túoldalán felkapaszkodjon a Gerecse legnyugatibb kilátópontjára, a *Turulhegy* mészkőszirtjeire. A kiterjesztett szárnyú bronzmadár mellől még egyszer feltárl a távolodó Vértes zöld árnyasokkal sötétlő rengetege. A mélyben füstölgő gyárkémények fölött tisztán száll át a búcsúpillantás a várak, regék, mondák szépséges erdejére.

Antalfy Gyula

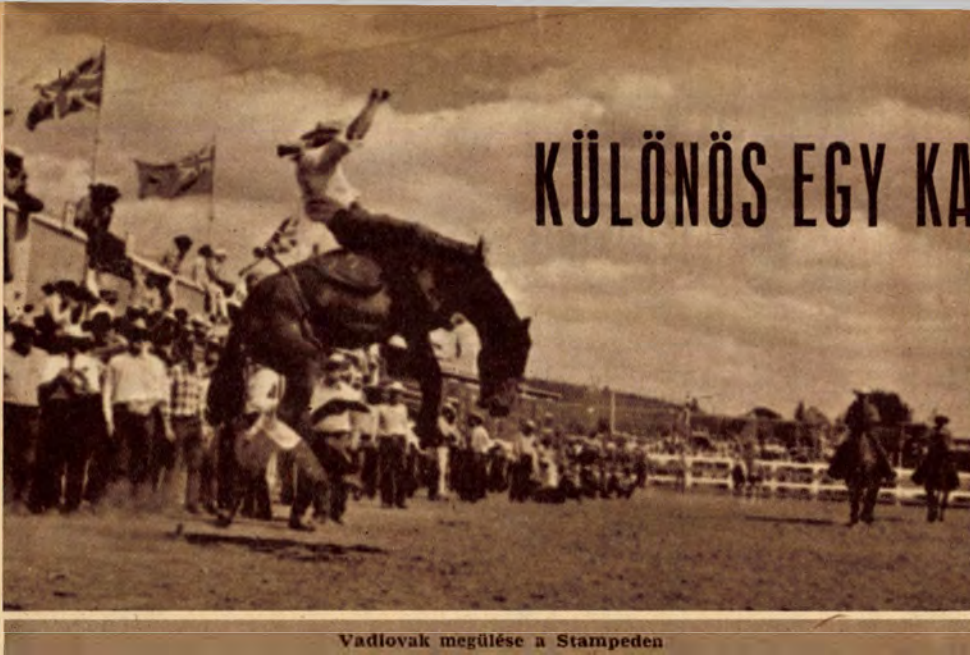
Három- ezer fiatal Farkas- hegyen

A Budapesti Természetbarát Szövetséggel közösen rendezték meg a fővárosi országjáró diákok idei nagy seregszemléjét a Farkashegy nyújtotta nagyszerű terepen. A másfél napos eseménysorozaton háromezer fővárosi középiskolás vett részt — néhány kerületi természetbarát szövetség példás sátorbort vert, közülük is kiemelkedett a IX. kerületé. A diákok találkozója nagyszerű lehetőséget biztosított a természetjárás megkedveltetéséhez, propagálásához. A csillagtúra-szerűen szervezett farkashegyi találkozón az MHSZ gondoskodott az ifjú természetbarátok szórakoztatásáról: a helyszínen számos sportág, valamint az összetett honvédelmi verseny budapesti döntőjét rendezték meg; nagy sikere volt a repülőgép- és rakétamodell bemutatónak is. A budapesti országjáró diákok ezzel a túrával és annak hangsúlyozottan honvédelmi programjával a Tanácsköztársaság fél évszázaddal ezelőtti harcaira emlékeztek. Képünkön: ferencvárosi természetbarátok a Farkashegy felé vezető úton; a hegyoldalban emelt tarka sátorbort egy része.

Székely Tamás

KÜLÖNÖS EGY KANADAI VÁROS

Vadlovak megülése a Stampeden

STAMPEDE

Különös vonzerőt ad Calgarynak a stampede (sztem-pid). Évente egyszer, júliusban 10 napon át tartják. A szó eredeti jelentése, „összszeterelés”. Egy kicsit történelmi felvonulás, valamennyire tenyészállat-bemutató, de főleg különféle vadnyugati versenyek rendezése. Csődül erre a nép még az USA-ból is. Stampede-lázban ég ilyenkor a város.

Színpompás, miniszoknyás női csapat vezeti a megnyitó felvonulást. A díszelgő csapat után bundakucsmás skót dudások következnek. Hatalmaskerekű pionír-szekerek, bölények. Postakocsi, múlt századi öltözékű utasokkal, indiánok felvonulása. A járdaszigetek zsúfolva. A teljes díszben lovagoló törzsfőnökök csapatában több ezer mérföldről érkezettek is vonulnak. Azok a tekintetek, amik a pazar díszben feszítő lovasok arcáról aláhullanak, nem túl hízelgők. Az élénk színű indián-seregben kevés a közlegény — nyilván kisebb a napi-díjuk. Állig felfegyverzett

G rönlandból Kanadába közel 8 órája voltunk már úton — és a sarkvidéki élmények után most újabb izgalom, az amerikai kontinensre érkezés élménye fűtött minket. Az Atlanti-óceán kékszerű vizeit hamarosan helyet adott a Baffin-földek sok kisebb-nagyobb szigetből álló tundravidékének. Gépünk Kanada lakatlan földje fölé ért.

Kanada — 10 millió km² területű, akkora mint egész Európa, — de alig 20 millió lakossal. 107-szer nagyobb hazánknál, míg népsűrűsége csupán 1,92.

Később változott a táj.

Már végeláthatatlan búzátábla terült el alattunk. Elszálltunk a tartomány fővárosa, Edmonton fölött, majd a stewardessek közölték, hogy gépünk közeledik végcéljához, Calgaryhoz. Magasan állt még a tűző nap, amikor a repülőter kifutójára ereszkedtünk, délután 4 óra volt, — odahaza éjfél van.

CALGARY

hasonló a többi kanadai városhoz, de azért egy kicsit mégis más. Környékén egy hold felszántott földet

sem látni, ez a város az olajból él, gyára, üzeme jóformán nincsen. És még valami! A tartomány a ló- és szarvasmarhatenyésztés központja — és bár farmerek ritkán vetődnek a városba, az mégis a cowboykalap égisze alatt él.

A városközpont — szigetként emelkedik ki, 16—24 emeletes irodaházaival, egy-két toronyszerű lakóházával. A városközpont körül hatalmas, zöld sáv, a lakóterület: földszintes, legfeljebb egyemeletes családházakkal. A város lakossága csak 350 000, de területe akkora, mint Nagy-Budapesté.

ÁROK MÉLYÉN...

Az Egyetértés-csurgókút (Kürthy I. felv.)

Kevesen veszik csak a fáradságot, hogy leszálljanak az árok mélyére... Nem is mindig könnyű vállalkozás ez! Többségük erősen be van növe s olykor úgy kell utat törni a sűrű bozótban, mint valami őserdőben. Út többnyire nincs benők. A tüskés ágak és a magasra nőtt csalán barátságtalanul fogadják a behatolót; indák, iszalagok állják útját. És nyirkos homály terjeng odalent, melybe csak itt-ott hatol be a napsugár.

De árnyas mélyükön gyakran jó források fakadnak. Ilyen árokban rejtőző forrás mindenfelé akad. Meredek ösvények, vagy az árok oldalába vágott lépcsők ereszkednek le hozzájuk. Ezeket a forrásokat a turisták is ismerik. Használják is. Isznak a vízből, megtöltik kulacsukat —, és visszakapaszkodnak a partra. De, hogy tovább menni az árok úttalan, nehezen járható fenekén —, erre kevesen gondolnak, még kevesebben vállalkoznak. Csak a forrásból kifolyó kis vízér bujkál

odalent a sűrű lombátorban, néhol szétterülve a bokrok alján, másutt kövek közé szorulva. S amerre végigcsorog, felüdit a természetet. Az árok-források környezetében mindig rendkívül buja, dús a növényzet.

A fővároskörnyéki árok-források közül kettő most foglalás előtt áll. A Kevélyek alján az Árokszigeti-forrást a Budapesti Természetbarát Szövetség vette fel munkatervébe. És előtérbe került a főtí Barca-árok forrásának rendezése is, mert ez éppen az újonnan felépített Fáy-présház tövében fakad, néhány pernyire attól.

Olykor meglepően szép sziklarészeteket, meredeken letörő sziklalépcsőket is találunk az árok mélyén. Másutt meg lenyűgözőek a méretek: az árok terjedelme, szélessége, mélysége kap meg.

Van az árokoknak egy sajátos, érdekes jellegzetességük. Amikor kilépünk a hegyek vagy a dombok közül, amikor már régen magunk mö-

cowboyok csapata zárja be a felvonulást.

Régi — 3 méter magas, kihegyezettvégű, vaskos gerendákból készített palánkfal övezi azt a hatalmas területet, ahol évről évre a stampede-játékok folynak. Indián lakósátrak (tipik) sora fogadja az érkezőt. Ezek a sátrak nagyméretűek, világos alapszínre festett, élénkmintájú gúlasátrak. Itt laknak a felvonulásra érkezett indiánok, egyik-másikba be lehet menni, ahol feltűnő a tisztaság.

A vadlovak megülése — amit csak a hivatásos, ún. rodeólovások végezhetnek — speciális szabályok szerint történik, és nem éppen veszélytelen. Kieséses alapon (amit itt szószerint kell venni) 10 napon át megy a versengés. Időnként pionírszekerek versenye, bikaborjak lasszóval történő elfogása, és gúzsbakötése szerepel a műsoron, de főleg potyogás, zuhanás, sokszor a mentők asszisztálásával. Ezek a vadnyugati versenyek igen nagy közönséget vonzanak és a helyi TV álmások rendszeres témái is. Versenyek után az esti stampede olyan képet nyújt, mint a mi kivilágított vidám parkjaink.

DOWN TOWN

Minden amerikai város üzleti negyede, belvárosa. Szélesek az utcák, a közlekedés korszerű. Udvariasság a gépkocsivezetők: a gyalogosnak mindenütt előnye van, ugyanis sok pénzébe kerül az autósoknak, ha kárt tesz benne. Az autó nem luxuscikk, csupán a márka és az évjárat az, amire figyelnek.

Ha az ember sétál és egy-egy különös alakú épületre felfigyel, biztos lehet, hogy az templom. A városban 11-féle vallási csoportosulásnak vannak templomai, melyek építkezésénél a legmerészebb fantáziák érvényesülnek. Vasárnaponként a templomajtóban a pap, esetleg felesége is, kézfogással üdvözlö a hívőket, — távozáskor, a tea felszolgálása után, ugyanúgy. Az egyik templom ajtaján hirdetés: kedden és pénteken délután 5—7-ig Bingó. Szerencsejáték, amit a templom összejöveteli termében tartanak.

KULTÚRA

Ami az európai ember számára a kultúrát jelenti, az itt hiánycikk. A város-

Indián lakósátrak

nak két TV, két rádióállomása és két napilapja van. De nincsen színháza és nincsen hangversenyterem. Van azonban egy modern, a technika minden vívmányával felszerelt épület: az Auditorium, ami minden nagyobb kanadai városban megtalálható és rendeltetése szerint kultúrháznak felel meg. A városban nincsen képtár és csak egy múzeum van: az is a sörgyár kezelésében. Botanikus-kertje világvárosi színvonalú, állatkertje igen rendez. A hőskor emlékeit idézi a Heritage Park, mely a város egyik, tóvá duz-

asztott folyójának partján terül el. Itt látható a múlt századi kisváros, jövő-menő korabeli-ruhás polgáraival. Van itt farm, teljes élethűségben a pionír-korból, indiántelep, palánkfalás cse-reállomás, indián művészeti cikkek árusításával, múlt századbeli gőzvonat, arany-mosótelep és a tavon lapátkeresek, hosszúkéményű hajó. Ez mind a múlt és játék. De a tó túlsó oldalán már egy valóságos indiánrezervátum területe kezdődik, ahová legközelebbi kirándulásom vezet.

Bagóssy László

gött hagytuk az erdőt s jó ideje mezőgazdasági területen járunk már, az árok még messze elkísérnek. Amikor meg тұrúra indulunk, szinte élénk jönnek. Ezek az árok a megváltozott környezetben is változatlanul őrzik eredeti mivoltukat. Sajátos növény- és állatvilágával egy külön kis világ itt az árok: a körülötte már átalakult természeti táj utolsó, még érintetlen része.

A főváros közeli budai környékén, sőt részben a területén is, változatos árokvilág alakult ki. A Budaörs fölötti ároklabirintus, a Farkasrét körüli árok földrajzilag is sajátos jeleget adnak a tájnak. De talán a legérdekesebb az az árokhálózat, mely a Hármashatárhegy-Viharhegy—Csúcshegy magas gerincének oldalából ereszkedik le külső Óbudára. Ahány árok, annyi forrás volt itt régebben. Ma már kevesebb az árok is, a forrás is. De még van mind a kettőből. Ebben az óbudai árokbirodalomban egy látványosan szép és turista szempontból is érdekes árok uralkodik. Megnevezném, de nincs neve. Körülbelül a terület közepén fekszik, ez az árok.

A Virágos-nyereg alól húzódik le

hosszan, a Bécsi út felé. Mintegy másfél évtizeddel ezelőtt a felső szakaszán még végig lehetett menni. De lassanként mindkét oldalról benyomult az újonnan telepített erdő és teljesen meghódította. Ahol az árok kiér az erdőből, egy kis víkendtelep létesült a partján. Itt találjuk az Egyetértés-csurgókutat, fák, bokrok sűrűjében. Keskeny csapás visz le hozzá az árokba. Tavasszal a virágzó vadrozsabokrok, a fehérbe öltözött kőkevénybokrok különösen széppé teszik a környezetét. A kifolyó víz szétterül az árok fenekén; sűrű sás borítja be ezt a vizenyős részt; és sárga foltként lepi el a mocsári gólyahír a tavasz ébredésekor. A telep mentén jó út vezet az árokparton. Egy vadászkunyhónak is beillő stílszerű házikó előtt a meredek partba épített lépcsőkön egy másik forráshoz juthatunk le. Az árok egyre szélesebbé, mélyebbé, vadabbá, szinte szakadék-szerűvé válik. Betorkoll egy mellékág. Utána egy emléktáblával el látott öreg kőhid ível át a túlsó partra, ahol az egykori Scheffer-tanya (most tsz.) épületeit látjuk. — Mi szép lenne ezen a festői árkon,

egy benne vágott gyalogúton felhozni egy sárga kör jelzést a Bécsi úti autóbuss megállótól, mely az árok legfelső részénél kapcsolódna a csúcshegyi turistaház sárga jelzéséhez. Hiszen olyan kevés árkunk van, amelyben turistaút vezet. Ezek is olykor csak névleg árok. A helyi nyelvjárás többhelyütt ároknak nevezi ugyanis a mélyen bevágódó, keskeny talpú, szűk völgyeket is.

A kultúrovezetbe benyúló árkokat állandó veszély fenyegeti. Feltöltik s ezzel örökre eltűntetik a föld színéről. Vagy kikövezik a medrét s így elveszítik természetes arculatát. Az is előfordult, hogy az árkot útépítéssel kettévágták, alsó és felső szakasza között feltöltötték. Mindezek az árokpusztulások többnyire elkerülhetetlenek. Ilyenekkel a jövőben is számolni kell. Ezért igen fontos lenne néhány jellegzetes árkot, mint az átalakult táj egykori földrajzi arculatának egyik maradványát védetté nyilvánítani. S egyben turista szempontból fel is tártatni, utat építeni, hozzáférhetővé tenni a pusztuló természeti tájnak ezeket a még érintetlen részeit.

Pápa Miklós dr.

Kedvenceim a virágok

Beszélgetés Harangozó Terivel

Januárban három napig Cannesban járt. A Martinez palotában Maurice Chevalier kezéből átvette a trófeát, amelyet azért kapott, mert 1967 nyaratól 1968 nyaráig hazánkban az ő lemezeiből adtak el legtöbbet. Hazaérkezése után arról kérdezgettem, kikkel találkozott Cannesban, hogyan zajlott le a fesztivál? Elkezdett mesélni, öt percig erről, s utána egy óra hosszúságú sétáiról a cannesi parkokban, ligetekben. Késő éjszakáig barangolt a narancsfákkal szegélyezett, fémhártyások utakon, s a pálmafa-allékban.

— *Nagyon szereti a természetet?*

— Ha nem csépeletem volna el annyira ezt a szót, azt mondanám: imádom. Mert ez már több a szeretetnél. Nehéz szavakban kifejezni, mit jelent számomra a természet, talán úgy tudom legjobban megközelíteni, hogy létszükséglet. Fákat, virágokat látni, sétálni friss levegőn, kanyargó erdei ösvényeken, pihenni, felüldülni a hegyekben, mindez elengedhetetlen.

— *Ezek szerint sokat tartózkodik a szabadban.*

— Sajnos nem annyit, amennyit szeretnék. Az ember nem csinálhatja mindig azt, amit akar. A munkám, a fellépések, a sok próba kevés szabad időt hagy ahhoz, hogy kedvemre sétálhassak, kirándulhassak. Nem tagadom, nagyon szeretek ott állni a színpadon, a „deszkákon” és énekelni. De eredeti állapotukban, azaz élő fákként még a deszkákat is jobban szeretem. Azért — ha csak tehetem — kiadom magamnak az utasítást: irány a hegyek. Legutóbb szilveszterkor csináltam ezt, amikor a sok fellépés miatt napokig csak falakat és reflektorokat láttam. Január másodikán felmentem a Vörös Csillag szállóba, kivettem négy napra egy szobát, de oda éppen csak aludni jártam. Egész nap csavarogtam a hóban, amíg a csizmám nedvesre ázott, bandukoltam a zöld fenyőkkel tarkított csupasz fák között. A hegyoldalon gyerekek szánkóztak, felismertek, körülfigtek. Leültem közéjük

hol egyik, hol a másik szánkóra, sötétedésig porzolt szakadatlanul nyomunkban a hó.

— *Január óta nem is volt sehol?*

— (Nevetve mondja:) No, azért nem ültem azóta sem egész nap a szobában. Április elejétől hat héten keresztül a Szovjetunióban turnézta Koós János csoportjával. Sokat utaztunk, hosszú távokon, s én nem gyöttem betelni a fenyvesekkel, nyírfaligetekkel. Sokan leírták már az orosz táj szépségeit, nem akarok ismétlésekbe bocsátkozni, de azt mondhatom, én is úgy láttam, hogy mindig új és új. Hiába húzódtott száz és száz kilométeren keresztül fenyőerdő a vasút mellett, az kilométerenként más-más képet mutatott. Nem lehetett megünni. A sötét fenyőrengetegek komorsága, a fehér nyírfaedők pajkos, játékos vidámsága felejthetetlen élmény maradt.

— *Mióta él Önben a természet ilyen nagyfokú szeretete?*

— Mióta csak élek. Falun születtem, Bátya községben, s ott töltöttem gyermekkoromat is. Híres paprikatermő vidék az. Megfigyelte, hogy a paprikának milyen finoman kidolgozott, pompás kis virága van? A legtöbb ember ilyesmi mellett elmegy, természetesnek veszi, hogy a paprika egy piros tasakba csomagolt, porszerű valami. Pedig a természet csodálatos dolgokat produkál. Nem szabad elmenni mellettük, oda kell figyelni rájuk. Kislány koromban a bátyámmal kerékpáron jártunk a tőlünk nem messze levő Dunához. Amíg a bátyám fiús virtussal lovagolt a hullámokon,

én a parton csatangoltam, a zombékos rétek virágait csodáltam, a nádas madarait lestem. Még az érettségire is kinn készültem a határban. A kalocsai gimnáziumból érettségi szünetre hazautaztam a szüleimhez, a határban, egy vén, roskadozó pince oldalában, a sohasem kaszált, magasra nőtt fű között volt egy eldugott fészket, ott tanultam. A környezet, a természet közelsége megnyugtató, buzdított, erőt adott.

— *Többször említette a virágokat. Melyek a kedvencei?*

— Az igazság az, hogy a természetből általában a virágok a kedvenceim. Valamennyit szeretem. De ha mégis választani kell, akkor az ibolyát, búzavirágot és margarétát említeném. A természet apró remekei ők, csodálatos kis műalkotások. A szobám mindig tele van virággal, közöttük élek. Ez azonban nem elég. Ki kell mennem a szabadba, ott nézegetni őket, mert a természetet nem lehet pótolni.

Riportútjaim egyikén kis faluban ért utól az este. A háznál, ahol szállást kaptam, a rokonokkal, szomszédokkal együtt néztem én is a tévét. A műsorban Harangozó Teri is énekelt. A félhomályos szobában egy öreg néne hangosan megjegyezte: „Úgy dalol a lelkem, mint a csalogány.” Reggel a búcsúzásnál láttam, hogy faluszéli háznál haltam, mögötte kezdődik az erdő. A csalogány hangját onnan ismerhette a néne. Teri meg talán az erdőben tanulta, kinn a bányai és a budai hegyekben, ahol a fák alatt apró virágok illatoznak.

Mátyás István

KÜLÖN SZERENCSESORSOLÁS AZ ELŐFIZETÉSES LOTTÓSZELVÉNYEK KÖZÖTT

A június, július és augusztus havi előfizetéses lottószelvényeken elhelyezett rajzrészekből összeállított négylevelű lóhere beküldői között

KÜLÖN AJÁNDÉKSORSOLÁS!

Nyeremények:

Személygépkocsi,
10 000, 5000 és 2000 forintos
vásárlási utalványok.

A pályázatba a júliusi előfizetéses lottószelvényeivel is bekapcsolódhat!

Rejtett kincs a Balatonfelvidéken

A hangulatos cím nem hajdani kincskeresők késő utódainak figyelmét akarja felhívni, hanem az idegenforgalom és a természetjárás felelős vezetőihez szól. Mert a hajdani kincskeresők, sokszor megbecsülhetetlen értékeket dúltak fel, hogy mohó kincsvágyukat kielégítsék. Legtöbbször persze hiába ástak-vésték, aranyat nem találtak.

De aragnál nagyobb értékek maradtak ránk, még romjainkban is szép műemlékeinkben. A Balatonfelvidék igazán nem panaszkodhatik a műemlékvédelem mostohaasága miatt. Alig van jelentősebb régi épület, vagy rom ezen a vidéken, amelyik több-kevesebb védelemben, állagmegóvásban ne részesült volna. Ezek közé a megóvott és restaurált műemlékek közé tartozik a *salföldi*, hajdani pálos kolostor romja is.

Eredete a pálos rend alapításának első idejére vezethető vissza. 1262-ben már szerepelt a veszprém-egyházmegyei pálos kolostorok között. Tehát feltehető,

hogy *Özséb* esztergomi kanonok — a pálos rend alapítója — a tatárjárás után a Balatonfelvidék rengetegekben meghúzódó remetéiket ide és a badacsonyi Szent Imre kolostorba tömörítette. Bizonyára a vidéken birtokos Sal nemzetiség valamelyik tagja építette a remeték számára a „salköveskúti” kolostort.

Amíg más pálos kolostorok királyi és nagyúri pártfogók támogatása mellett a hitéletnek és kultúrának fáklyavivői lettek, a köveskúti magányos kolostor sorvadásnak indult. A közeli vázsonyi kolostort örökre emlékeztetéssé tette a Kinizsi Pál és felesége, Magyar Benigna támogatásával virágzó kódex-irodalom. Köveskúti emeletéről sajnos szinte semmit sem tudunk. A hiányos oklevelek az elnéptelenedésre utalnak. 1442-ben Márton pálos generális felajánlotta több más kolostorral együtt az elhagyott köveskúti és uzsai kolostort is a ferenceseknek. A ferences krónikából csak az tűnik ki, hogy 1460 körül Uzsát megszállták az

obszerváns ferencesek. A salföldi kolostorról nincs említés. De hogy továbbra is voltak benne szerzetesek, kitűnik az 1475-ös oklevélből, amely szerint István bíboros révén búcsúengedélyt nyert Rómából. Ez arra mutat, hogy a környék hívő népe látogatta az erdők mélyén rejtőző kolostor templomát.

1482-ben *Miketinczi Pál* deák, ábrahám birtokát hagyományozta a kolostornak. Ugyanezen oklevél hátlapján későbbi feljegyzés található: „A kolostor most elhagyott, üres.” Ez az utolsó szomorú híradás a remeteségről, melynek sorsa beteljesedett a török időkben.

A műemléki kutatások során az a vélemény alakult ki, hogy először csak a templom nyugati, egyenes záródású része épülhetett. Az első remeték talán csak kunyhókban húzódhattak meg. A gótikus szentély a kolostorral együtt már későbbi építés. A kolostor egy része a pincével s a felette emelkedő emeleti résszel feltehetően XVI. századi. Mindezekre azonban okleveles bizonyítékunk nincs.

A kolostor romjairól a múltszázadtól kezdve van értesülésünk. *Fényes Elek* Salföld-község leírásánál megemlíti: „Látható itt egy régi kolostor omladéka.” Pesty Frigyes kéziratos Helységnévtárában *Bernschcherer Rudolf* salföldi jegyző 1864. május 15-én kelt jelentése alapján ezt írja: „*Toronyi dűlő, a községtől igen közel keletre. E dűlő elnevezéséről a hagyomány útján a következő tudomással bír a nép. Hajdan Salföld délnyugati hegyei között egy nagyszerű, jezsuiták, vagy úgynevezett vörös barátok kolostora s temploma volt, a kolostornak a rengeteg erdő között a fent írt dűlőben a nép szerint egy nagyszerű vigyázó tornya volt, melynek romjai alig 30 éve, hogy elpusztítottak.*”

A kolostor maradványainak állagvédelme először 1958-ban vetődött fel, de csak 1962-ben valósult meg. A munka 1966 őszén fejeződött be és 1968. novemberében adta át az Országos Műemléki Felügyelőség a Veszprém megyei Idegenforgalmi Hivatalnak.

E sorok írója is részt vett az aktuson és már akkor felvetette a kérdést: vajon mi lesz a további sorsa a műemléknek? Vajon miképpen lehetne ezt a gyönyörű környezetben levő, nagy anyagi áldozattal restaurált romot a közönségnek hozzáférhetővé tenni?

Ha a nyár folyamán lehül a levegő, a strandok kiürülnek, az üdülők ezrei kutatnak egyéb szórakozási, kirándulási lehetőségek után. Ilyenkor kerül sor a badacsonyi, nagyvázsonyi, sümegi és egyéb látnivalók — és borospincék — megtekintésére. De ez a néhány lehetőség édeskeves.

Nos, hát itt van egy „rejtett kincs” a szépen helyreállított salföldi pálos kolostorrom. A festői környezetben meghúzódó hajdani remetelak megtekintése sokaknak nyújtana kellemes élményt. Csak éppen arról kellene az illetékeseknek gondoskodniuk, hogy járművel is megközelíthető legyen. De vajon ki az „illetékes” erre? A községi tanács, a termelőszövetkezet, az ásványbánya, és az erdészet, melynek csemetekertje is van a romok közelében. Közelében, együttes erővel járhatóvá tudná tenni azt a kb. 2 kilométeres hosszú dűlőutat, amely Salföldről a romokhoz vezet. Így a 71-es balatoni műútból Ábrahámhegynél kiindulva, 5 kilométer távolságra járművekkel is meg lehetne közelíteni az értékes műemléket.

És ha már be lehetne kapcsolni a forgalomba, miért ne lehetne kiaknázni a hely, a környezet s a történelmi múlt adta lehetőségeket?

Mondjuk, valami közép-kori misztériunjáték felét rendezni, ami bemutatná annak a kornak életét. Bizonyára akadna hozzáértő művészlelék, aki fel tudná támasztani egy szabadtéri játék keretében ennek a múltnak valamelyik értékes, tanulságos, szórakoztató mozzanatát. Főnségebb, kifejezőbb kulisszát el sem lehet ehhez képzelni, mint a százados fák árnyékába rejtett igazi kincset, a salföldi pálos romokat.

Horváth József

*Ne menjen üdülni
könyv nélkül!*

Útikönyvek,
vidám
szórakoztató,
könyvek várják
a munkahelyi
könyv
terjesztőnél.

Vásároljon könyvet munkahelyén!

MARGITSZIGET

ékes szigetet azonosította szíve szerelmes érzésével Petőfi, amikor azt írta:

*Láttad-e angyalom a Dunát,
S a szigetet közepén?
Ide a szívembe képedet
Akként foglalom én.*

Petőfi éveiben már elviharzott a zord idő a Margitsziget fölött, már árnyas lombok hajoltak a Dunapart-ra. Mikor jöttek a törökök, menekültek az apácák és futtukban magukkal vitték Pozsonyba Szent Margit koporsóját, amelyik azóta ott van a pozsonyi Klarissza-templomban. Mikor a török kitakarodott az országból, a sziget a piliscsabai uradalom kaszálója lett. Nagyszerűségét a bécsi udvar szeme fedezte fel, így lett belőle a bécsi Schönbrunn pesti párhuzama: nádori park, ahol a nádori szőlőkertekben szüreti mulatóságokat rendeztek, királyok és fejedelmek szórakozására. Magyar népzenet adtak elő ilyenkor, Magyarország népeinek viseletébe bújt lányok és fiúk táncoltak a selyem fűvön. 1908-ban Magyarország tizenegy millió aranykoronáért megvásárolta József főhercegtől, a nádor utódjától, saját fővárosának egy részét, amelyet eredetileg csak haszonélvezetre kapott a palatinus. Már a 19. században fedezik fel a sziget gyógyforrásait, ivóvizét, csendjét és virágágyait.

De nekünk különösen kedves, amiért Arany Jánosnak utolsó éveit bearanyozta. A sétabotjával lassan kopogó, rosszul látó kis öreg úr a vén tölgyek alatt kinyitotta kapcsos könyvét s írta csodálatos lírai vallo-másait. Itt Arany szép szobra előtt megállapodhatunk s elmondhatjuk:

*A tölgyek alatt
Oly otthonos itten!
Évem leapadt:
Ime, gyermek lettem.*

S amint körülnézünk, jobbról-balról hasonló tisztaságú verseket hallani. Az egész Margitsziget verszene. Amott a fák között Tompa Mihály néz ránk, a Virágregék költője áll fehéren a virágok között. Majd Ady Endre vallomása közeledik felénk, Gyulai Pál és Vargha Gyula verse, Kis József, Tóth Árpád, Török Sophie és élő költőink. Mint egy szimfónia zeng, halkul és ismét felcseng a versek kórusa a naphimezte szigetéről, ahol óriás fűtáblák fölött szabadon száll a madárdal, mintha mi küldenők énekünket a kék ég felé. Mennyi szín, mennyi nyugtató zsongás köröskörül. Rebbenő szívvel, egészen csendesén mondjuk Tóth Árpád feledhetetlen strófáját:

*De a szigeten ma sem mások a fák
S az édes légben valahogy ott
maradt
Sűrű arany napfénybe konzerválva
A régi boldog pillanat*

Szalatnai Rezső

S maragdó kincs a kék Duna ékszer-tartójában. Igen, ez a budapesti Margitsziget. Elbűvöli az embert, megcirógatja, pihenteti. A pesti ember csak lohol, mintha az utcán egyetlen egy villamosszerelvény járna, éppen az, amelyik után futni kell. De a Margitszigeten mindnyájan lassan járunk-kelünk, leoldva gondot-nyűgöt, elmerengve a tölgyek alatt, amelyeknek susogását elsőnek a szemérmes Arany János jegyezte fel. A Margitsziget olyan híres, mint maga az ország. Minden fájának van szava, minden rom legendákat beszél. (Azt tanácsolnám minden nevelőnek, tavasszal és ősszel vonuljon ki egy félnapra osztályával a Margitszigetre. Úgy, ahogy múzeumba járnak.) A serdülő léleknek nemcsak sportra és történelmi tárgyakra van szüksége, hanem a szépségnek és csendnek olyan harmóniájára, amilyen a fővárosban csak ezen a szigeten található. Azért helyes, hogy végre kitelepítik a szigetről az oda nem való intézményeket s visszaadják zavartalan csendjével a pestiek lelki épülésére. Bizony óvni kell a Margitszigetet, mint a szemünk fényét.

Ma a sport is hozzátartozik a Margitsziget-hez. A sziget elején áll az úttörők stadionja, aztán mögötte a Nemzeti Sportuszoda a sziget ke-reteibe illő arányaival s végül a Palatinus-strandfürdő óriás telepével. A vízi sportnak a Margitszigeten hagyománya van. A pesti fürdés és úszás itt jött először divatba. A Margitsziget egyik részét egykor Fürdőszigetnek hívták, s a Nemzeti Sportuszoda helyén évtizedeken keresztül strandfürdő volt. Aki végig-sétál a parton, találkozik a folyam

hátán sikló evezősökkel, kenusokkal és kajakosokkal.

És a nyári estébe a szabadtéri színpadról, a Víztorony környékéről, száll fel az operazene, s föllobog-nak a színházi varázslat fényei. Patog a nagy szökőkút színes vize, szól a muzsika, virágillat leng át az emberek feje fölött. Mindenki érzi, a szépség és könnyűség is osztály-része lehet az emberi szívnek, nemcsak a gond és gyötrellem.

Visszamelázva a múltba, kolostori harangszót hallunk. Megelevenedik mindaz, amit Gárdonyi Géza és Kodolányi János írt meg regényeiben a leghíresebb sziget-lakóról, Szent Margitról, IV. Béla királyunknak lányáról, aki itt élt apácaként, az egykori Nyulak szigetén, s mai nevét adta a szigetnek. Az első költő is, aki a XIII. században élő Margitot magyar nyelven nagyon szépen leírta, dömés apáca volt, akár a királylány. A híres kolostor romjai között sétálhatunk, leülhetünk a kockás padlózatra, benézhetünk a román stílusú kis kápolnába, vizsgálhatjuk a sétányon elhelyezett nagy írók, költők, muzsikások, képzőmű-vészek szobor-arcsképeit — a szigeti séta tanulságos újdonságát — s eszünkbe jut, hogy Ráskai Lea óta költőink és íróink a legnagyobb nyilvánosság előtt vallanak erről a csodálatos helyről. A Margitsziget élő irodalmi múzeum, régi és új versek, legendák és novellák szólnak róla. A mindentudó Krúdy Gyula, aki szigeti lakos volt, háza kapujában leste, jö-e már a csónak Óbudáról s hoz-e a kis Zsuzsi vörösbort a fonott üvegben? Itt fürdött Kazinczy a Dunában, amikor rabként kísérték egy másik várőrtönbe. Ezt a rózsákkal, tulipánokkal, szegfűvel

Az egészséges romantika, kalandvágy, természetimádat, s talán egy kicsit a városok zajától, a zaklató életétől való menekülés vágyának keveréke a lennyel fiatalok új hobbyja: Robinson, vagy még pontosabban, a VIII. század híres hajósai, a vikingek módján élni a vadonban, messze a civilizációtól, távol minden lakott területtől.

Az elmúlt évben még rendkívülinek számítottak az „ős-emberként élni” jelszó alatti vakációk, ez idén már, az előrejelések szerint, tömegmozgalmi jelleget öltenek: a fiatalok százaai készülődnek az ősrözetek, a hegyek, tavak, erdők eddig lakatlan világa felé.

Az Olsztyn-vajdaságban elterülő Nerie-tó legfestőibb helyén az ún. Szellemek szigetén ütötte fel tanyáját az elmúlt nyáron nyolc fiatal diák. Az általuk épített település és életük az egykori legendás viking-hagyományokat idézte, náddal fedett kunyhóban laktak, hallal, vaddal és erdei gyümölcseccsel táplálkoztak, és hogy nyoma maradjon a felejthetetlen napoknak, szép gótikus betűkkel és gazdag illusztrációkkal díszített krónikát írtak.

Ennek az idillikus, ősi életformának feltárásához nem kell egyéb, mint belelapozni a minden csinyre hajlamos diákok sok életvidámsággal megírt krónikájába, amely színesen és sokrétűen számol be a környezetről és eseményekről.

Nézzük egy hét krónikáját:

Hétfő. A nyíllal lőtt fácán húsa rágós volt, de az is lehet, hogy Maciek nem ért a szakácskodáshoz. Ő azonban ragaszkodik ahhoz az állításához, hogy öreg fáciánt lőttünk.

Kedd. Jan már két hete mezitláb jár és közölte, hogy teljesen eltűnt mind a három tyúkszem. Kijelentette, hogy Varsóban sem fog cipőt húzni.

Szerda. Ma pár percig veszélyben voltunk. A parttól mintegy ötven méternyire két félmeztelen lány evezett el. Hirtelen elrejtőztünk egy bokorban, de Janusz kiáltani akart a lányoknak. Lefogtuk. Amikor a veszély elmúlt Januszt kikötöttük és úgy döntöttünk, hogy nem kap vacsorát. Nem engedjük magunkat felfedezni, még nőktől sem.

Csütörtök. Szép sikerünk volt ma: három jötermetű potykát fogtunk szigonyal. Fenéig látunk a tó vizében, ami a partoknál kristálytisza. Éjszaka fűrdtünk a 20 fokos tóban. Remek volt! Csak Jurek úszta meg majdnem szárazon, mert nem tud úszni és csak a lábát lógatta békésen a tóba, de csak addig amíg Maciek a nyakába nem borított egy vödör tóvizet

Péntek. Ejjel esett, zuhogott. A nádtetőn becsorgott az eső. Jó másfél óráig küszködtünk, aztán reggelig röhögünk. Ugyanis Karolnak, aki a legjobban ügyködött, egymás után nyomtuk kezébe saját holmijait, aki azokat gyanútlanul tömködté a nyílások-

ba. Reggelre volt egy Adámunk: Karolnak csak jügefalevél, pontosabban lapulevél jutott. Azóta Edennek hívjuk a telepet. Januszt lehurrogtuk aki azt javasolta hogy kellene a paradicsomi állapotokhoz egy Eva is.

Szombat. Fogtunk egy nyulat hálóval, de olyan kedves, hogy nem volt szívünk megenni. Most már két háziállatunk van: egy macska meg egy nyúl. A sziget nem túlságosan gazdag vadban, de talán pár hétig még eltart bennünket. Jaso azt javasolta, hogy evezzünk át a szomszédos szigetre, ami elhagyottnak látszik. Ha meg már elfoglalták, rohanjuk le őket. Leszavartuk. Anynyira még sem vagyunk vademberek. „Ha netán úgy alakul, hogy éhezni fogunk — jelentette ki Jan — sorsot húzunk és megesszük egymást.” Ez a javaslat sem aratott általános tetstést.

Vasárnap. Csodálatos reggel! Ragyogó napsütés, kristálytisza levegő, üdítően friss illatokkal, a tó habfehér és gőzölögve ébred.

— Halál a városra! — adja ki a jelszót harsogva Janusz amit mindannyian vele üvöltünk, de aztán hirtelen csend lesz, magunkba szállunk: nem olyan egyszerű már nekünk elszakadni a várostól, pedig de szép volna!... És vadonéletünk eddigi legszebb reggelén elkomorulunk arra a gondolatra, hogy ennek a paradicsomi állapotnak egyszerű vége szakad.

MODERN

Eddig a krónika. Hát igen, elszakadni már nem lehet, de néha kiszökni a körengteteg szorításából és visszapergetve időt és teret, az urbánus ember minden igájától megszabadulva élni — azt még lehet. Lehet, sőt nem ártana mindenki számára. Sok haszon származna belőle, még talán az is — és itt ne gondoljunk csupán a kényelmet minden-nél jobban szerető idősödő korosztályra — bizony az is, hogy így élve, az ellentétek varázsaként, még a várost is jobban megszeretnénk.

Ungvári Jenő

A Pobeda-csúcs megmászása

A Kirgiz Sz. Sz. K. határán mintegy 1000 km hosszúságban húzódik a Tien San. A hegység nagyobbik része Kínában, kisebbik, de a magasabb csúcsokat magába foglaló, közel 100 000 km² a szovjet oldalon terül el. Itt ebben a jobbra még nem hódított csúcsok és magasan fekvő gleccserek közepén emelkedik a piramis külsejű „Eg Uralkodója”, a 6995 m magas Han Tengri.

Évszázadokon át ezt tartották a Tien San legmagasabb csúcsának, és csak 1943-ban fedezték fel tőle délre, egy magasabb hegyormot. Ez az ismeretlen csúcs a Pobeda (Győzelem) nevét kapta, a Szovjetuniónak a második világháborúban aratott győzelme tiszteletére. Felfedezése után sokan és sokszor kísérletek meghódítását, de a csúcsra való feljutás csak 1956-ban sikerült.

A hegy, amelynek történelme van

Buddhista kereskedők és zarándokok évszázadokon át járták a Tien San ösvényeit, s egybehangzóan állították azt, amit a XX. század ismert kutatói — Merzbacher, Borghese, Almási — csak megerősítettek, hogy a Tien San legmagasabb csúcsa a Han Tengri. Érthető tehát, hogy ennek a csúcsnak meghódítására irányultak a szovjet alpinisták kísérletei is. 1931-ben a Han Tengrit meghódította a Pogrebeckij csoport. 1936-ban az Abalakov testvéreknek is sikerült feljutni a csúcsra, majd egy évre rá a Letavet expedíció is elérte a csúcsot. Mindhárom csoport azonban határozottan állította, hogy déli irányban egy olyan hegyet vetnek észre, melynek magassága vetekszik a Han Tengriével.

1938-ban a Letavet expedíció a Han Tengri lejtőin déli irányba az Inilcsék-gleccseren egy mellékágot fedezett fel, amelynek a lírai „Zvezdocska” nevet adták. Ezen áthalatva egy völgybe jutottak, honnan egy magas, erősen havas falat pillantottak meg, melynek csúcsa elveszett a felhők fölött. Ez volt az a magas hegy, melyet a Han Teng-

riől, de más expedíciók a Nansen és az Alkotmány csúcsokról szintén felfedeztek.

A csúcs meghódítása azonban nem sikerült. A Letavet csoport héttagú csúcsbrigádjából egy személy szakadékba zuhant, három súlyos fagyást szenvedett, a másik három pedig 6939 m magasban vihar miatt kénytelen volt visszafordulni. A háború azután hosszú évekig megakadályozta az expedíciók szervezését. Egy tudományos eredmény azonban született. 1943-ban Rapaszov pontosan megállapította a csúcs magasságát, így vált a később Pobedának nevezett 7439 m-es csúcs a Szovjetunió második legnagyobb és a Föld legészakibb hétezres csúcsává.

A háború után több kísérlet történt a hegy meghódítására. Azonban a szerencse elfordult az alpinistáktól. Az 1949. évi expedíciót 6000 m magasban lavina sodorta le, az 1955. évi kazakokból álló expedíciót az időjárás kergette vissza a csúcs alól.

A tízéves kötélársaság

1956-ban a leningrádi Szpartak hegymászói indultak a Pobeda meghódítására. Ez az egyesület a Szovjetunió legrégebb alpinistáit tömöríti magába. Az Abalakov csoport, amely erre az útra vállalkozott, tizenegy főből állt és tíz éve mászott együtt. Az összeszokott társaság nevéhez fűződött a Dih Tau északi falának, a Surovskij csúcs falainak, a Muzdzhilg Szandal 6000 méteres fal és a Bezingijszkij fal átjáróinak megmászása. A csoport évek alatt jól megismerte egymást, legtöbbjét sokéves barátság fűzte egymáshoz.

A régi csoportból azonban ketten most nem tartottak bajtársaikkal. Anufrikov a kiváló alpinista betegség, Boriszov a csoport meteorológusa tudományos elfoglaltsága miatt maradt Moszkvában. A vezetői tisztelet Abalakov töltötte be, az öreg gránátosok közül Arkin, Gusszak, Kizel, Leonov, valamint az előző évben teljes jogú taggá vált leningrádi lakatos, Budanov tartottak vele. A fiataliságot Tur, Agranovskij és a 23 éves medveerős Klecko képviselte. Négy kazak alpinista is csatlakozott hozzájuk; Uszenov, a híres szobrász és vitorlás, aki részt vett az 1949. és 1955. évi sikertelen expedíciókban, továbbá Avdajev, Kelder és Muszejov, mind tapasztalt magashegy mászó.

A csapat július 15-én találkozott Przevalszkiban és az Isszyk Kul-tó festői partjánál kétéhes edzőtáborozás alatt elméletben és gyakorlatban végig próbálta a Pobeda mászás minden részletét. Augusztus 1-én felpakoltak és áttelepédtek a Han Tengri völgyébe. Három tonna súlyú felszerelésüket hatvan ló szállította. Az Inilcsik gleccser sikos jégén a lovak sokat bukdácsoltak,

úgyhogy a hegymászók maguk voltak kénytelenek cipelni a felszerelés nagy részét.

A hegy megadja magát

Amint felverték az alaptábor a csúcs aljánál, a vezérkar, Abalakovval az élen azonnal megkezdte a hegy természetének tanulmányozását. Minden részlet fontos és ők mint a jó vadászok, úgy figyelték a felhők járását, a hegy oldalán a hó színét. A gyakorlott szem ugyanis a felhők mozgásából a szél sebességére, a hó színéből pedig annak vastagságára és szilárdságára következtethet.

Két napi felderítés után összegezték a tapasztalatokat. A csúcs magassága nem veszélyes és a fal sem tartogat a megfigyelés szerint különleges technikai nehézséget. Az egyetlen veszély az időjárás. Havonta csak hat-hét tiszta, viharmentes nap akad. Tudták azt is, ha a szakadékokból sárga köd tör elő, rövid idő múlva hóvihár tör a hegyre.

Augusztus 18-ra befejeződtek az előkészületek. Az alaptábor 4700 m-en és egy-egy sátoztábor állt 5300, illetve 5800 m magason. 6200 méternél a jégfalba egy kis barlang várta élelemmel, fűtőanyaggal és felszereléssel a mászókat. Még egy utolsó pihenőt tartottak, mindenki ellenőrizte felszerelését és gondolatban átfutotta tennivalóit, és 20-án nekivágtak a hegynek.

Mindenki nagy hátizsákot cipelt — a szovjet hegymászás ugyanis nem ismeri a serpa, a teherhordó fogalmát. Tizenötön voltak, a tizenegy főnyi csúcs-csoport a legjobb erőben levőkből került ki — határozta el Abalakov.

Minden az elképzelés szerint haladt. A csoport 5300-ig még a kutyát is magával vitte. Onnan azonban a lesérült Gusszak a kutyával visszafordult, mert Abreket (ez volt a kutya neve) hóvakság fenyegette. Hatezer felett az idő rosszra fordult, emiatt két napot várniok kellett az 5800 m-en levő táborukban. A későbbi napokban a hóvihár ismét ráért a társaságra és több napra a 6800 m magasban járt barlangokba kényszerítette őket.

Augusztus 29-én azonban tiszta, napsütéses időre ébredtek. A szél állt, a hőmérő mínusz 25 fokot mutatott. Nyolc óra felé mind a tizenegyen megindultak a csúcs felé, Abalakov és Gusszak vezetett, a többiek hármanként voltak egy-egy kötéltre fűzve. Csomagot senki sem vitt magával, csak Klecko cipelte Kizel filmfelvevő gépét. Néhány órai mászás után a gerinc egyre keskenyebbé vált, egy kis párkány következett, majd egyszerre csak nem volt tovább. Alattuk már a Tien San kínai oldala feküdt.

(el)

FEHÉRKŐ-VÁRA

A mai fürdés helyett ajánlhatok egy kellemes kirándulást? — érdeklődött a hűvös, felhőkbe fordult reggelen az üdülő vezetője. S miután a Földvár—Körös-hegy—Szántód háromszögben megállapodtunk, a közértesek kedvességével még rámkérdezett:

— Lehetne tíz kilométerrel több is ez a túra?

Az igenlő válasz után térképet simított az asztalra, és rámutatott a partközélemben fekvő apró településre, Kereki községre. Így indult ismeret-ségem a Fehérkő-várral.

Irodalom és muzika

Az utat tulajdonképpen a déli Balatonpart vízbe lépő derékszögénél, a tihanyi félszigettel farkasszemet néző szántódi révnél érdemes elkezdni. A régóta használt és mostanában bővült-szépült átkelőhely bejáratának oldalán ma is áll az egykori csárda, melynek asztalánál a felvilágosodás korának legnagyobb magyar költője, Csokonai Vitéz Mihály papírra vetette híres verssorát:

Oh, Tihannak ríjjadó leánya!

Szállj ki szent hegyed közül.

Im, kit a sors eddig annyit

hánya,

Partod ellenébe ül...

A pormentes út innen, csomót kötvé a Balatont körbefutó bitumen-szalagra, Igal és Kaposvár felé iramodik. Rövid séta után figyelmet parancsoló épület-csoport tűnik elő a fák mögül: Szántód-puszta két évszázaddal ezelőtt telepített majorsága. A gazdasági egységek a barokk építészet jeleit őrzik. A pince, a lakótömbök és az egyéb létesítmények hiánytalan egésze pedig szinte kínálja a lehetőséget: szabadtéri múzeum kialakításával lehetne itt fogva tartani a tűnt idők földet művelő népének hagyományait.

A pusztán áll a költő és népdalgyűjtő Pálóczy Horváth Ádám háza. A nemesi ellenállás indulatába mártott versein rég átlapozott már a történelem, de Csokonai pártfogója és Kazinczy barátja egyetlen kifejezésével ma is közöttünk él: ő ajánlotta a Balatonnak a „magyar tenger” elnevezést:

*Ti oh a Magyarok Tengere vizei!
Kedvemnek, ha tsüggedt, menedék
helyei.*

Az irodalmi „kiterőt” követően, alig fél óra múlva a szárnyaló dalmak csúcsíves csarnokához érkezőnk. Köröshegyen vagyunk, az öt-száz esztendő, egyhajós gótikus templomnál, melynek kitűnő akusz-

tikájára a nyári hangversenyeken csodálkoznak rá hazaiak és külföldiek egyaránt. Az idén új erkélyt építettek benne a zenekar számára, mely megszólaltatja a Cantus Pannonia gyűjtőcím alá csokorba szedett régi magyar zeneműveket.

Két tölgy a tetőn

Innen már el sem lehet tévedni, az út egyenesen Kereki községbe vezet.

A Külső-Somogyot átszelő és Pusztaszemesig nyújtózó völgy itt összeszűkül, s a falu házai engedelmesen simulnak a gyakori kanyarok ívéhez. A település első leírása 1193-ból való — akkor III. Béla király a János-lovagokat megerősítette korábban nyert adományai-ban —, de háromszáz esztendővel később is még csak tizenkét házzal tartotta nyilván Kerekit a törökök kincstári adólejástroma.

Fehérkő várát — a szántódi átkelőhelyhez vezető út biztosítására — a XIV. század első felében emelték, a község délnyugati végén pompázó Levelési-erdő egyik felmagasodó halmán. A község felől nem lehet látni a vár romját, — a fák zöldje teljesen betakarja. A helybeliek a domb rajzából kiemelkedő két tölgy felé mutatnak: azok szomszédságában találni rá az erőd maradványaira.

Az erdei csapás fiatal gyertyánfák között kanyarog fel a háromszáz méter magas csúcsra. A meredek szakaszokat néhány évvel ezelőtt lépcsős kiképzéssel enyhítették, a sűrű lomb jótékony sátra alatt juhászodik a kánikula, s így nyáridőben sem kimerítő a dombokig vivő kapaszkodás. Ott fenn aztán pompás kilátás kárpótol a fáradozásért. Jobbra és balra jólmuvelt földeket, haragossá sötétült erdőket fog be a tekintet, elől a tó gyöngyszeme, a tihanyi félsziget, s az ezüstös víztükr zárja le a látóhatárt.

A történelem ítélete

A vár tornyát és falait téglából rakták, követ csupán az alapozáshoz, a párkányokhoz és a nyíláskezetekhez használtak. Nevét bizonyosan onnan kapta, hogy friss vákolatának világos színe élesen kiemelte a vegetáció komor zöldjéből.

Az erődítményt elsőként egy 1336-ban keltezett oklevél említette, királyi birtokként. Később — a török elleni harcban szerzett érdemek elismeréséül — Marczali Miklós temesi bán kezére került, majd a XV. század utolsó harmadában a Báthoryak költöztek a falai közé. Alig ötven esztendő múltán azonban, amikor a török megszállta a somogyi

reszeket, Kereki „magas fészket” pusztulásra ítélte a történelem: a pincébe hordott hadianyaggal felrobbantották, hogy az ellenség ne találhasson benne menedéket.

Az 1550-es évek óta tehát romokban hevert a vár, mállasztotta az idő, bolygatta az építőanyagot és kincset keresők sokasága. Az állagát mentő munkálatok a közelmúltban gátat tornyoztak a rombolás elé, s napjainkban is felismerhető még az alapok rajza, az egyes építkezési, szerkezeti elemek mérete, rendeltetése. A romok tanúsága szerint csaknem elipszis alakú, kettős sánc-cal védett, támpilléres falakkal körülvett építmény lehetett Fehérkő vára, két emeletnyi termekkel, lakószárnyal, gazdagon kiképzett belső toronnyal, felvonóhíddal és kaputoronnyal.

További feltárást

Az élet rég elcsendesedett a vastag téglafalak között, de a feltárási munka még nem ért véget.

— A belső várudvar bolygatlan szintekig történelmi megtisztítása, a meglévő üreges rész felnyitása bizonyára újabb adalékkal, tárgyi emlékekkel szolgálja a messzetűnt időkről — hangoztatja Kalocsa Ferenc, a községi tanács vb elnöke.

A Balaton somogyi partja meglehetősen szegény a műemlékekben. A kereki Fehérkő vára egyaránt érdemes hát a további megóvásra — és a természetjárók figyelmére.

Bánhidai Tibor

MAGYAROK FÁJA

Itt állt a fa, az ős, öreg szilfa, az akarattjai magaslaton. Földje, maga büszkén néz szét a messze világba. Egyik oldalán a csitényi szőlős gunyhó, másik oldalán az akarattjai csárda, néhány puskalövésnyire tőle mindkettő.

Csárda egykor, pusztai lakás ma.

Hova lettek a csárdák? Hova tűnt el a csárdái élet?

Gyermekkorom sok emléket őriz a csárda. Úgy megőrzi, alig jut belőle ma már magamnak is. Ahogy elmúlt a gyermekkor, úgy múlnak el a csárdák, úgy múlnak el az élet emlékei.

Őskeletal, ősmagyar intézmény a csárda. Talán a húnok, talán az avarok még nem ismerték. Az a Priszkosz követ, aki Attilánál járt, nem beszél csárdáról. Mikor társaságával letelepedett éjszakán, nem csárda mellé telepedett. Ha lett volna akkor csárda, hún vezetője oda vitte volna éjeli szállásra. S mikor jött a vihar és záporos s a görög urak feje fölül elvitte a sátort s úti máhájukat belesodorta a szikes tóba: a csárdához menekültek volna eső elől, éhség elől, szomjúság elől.

Ősmagyar szó a „csárda” is. Hiába akarják tőlünk elvitatni polyákok, törökök, déli szlávok. Meglehet, iga-za van Vámbérynek, hogy őseink a perzsáktól tanulták el a szót és az intézményt. Meglehet, hogy perzsa nyelven azt jelenti a szó: ágas szín. Bizonyos, hogy őseink hozták Európába.

A hol ivóvíz van: oda kutat ásnak. Közébe. ágas szint, leveles szint állítanak. Az ágas szín mellé egy kis putri vagy hajlék: ebből a három épületből áll a csárda. Nem oly fényes, nem oly szilárd ugyan, mint a balbeki napisten templomának romjai, de de czéljuk, rendeltetésük ép oly kegyes, ép annyira istennek tetsző.

Kerítése nincs, kapuja sincs. S ha nincs kapu: be

se lehet zárni senki előtt. Szabad a bejárás, szabad a megszállás mindenkinek.

Nem is az emberért, inkább a lováért készült. Az ember túrheti az éhséget, szomjúságot; jóra való ember lovát éhezni, szomjazni nem engedi. Megitatta a kútnál, beállítja árnyékba a szín alá, vet neki egy marék szénát, zöld füvet vagy eleséget s pihentetés után megy tovább. Maga az ember bemegy, vagy be nem megy a csárdába: nem tartozik a dologhoz. Árnyékért, pihenő helyért, itató vízért úgy sem szabad pénzt elfogadni magyar embernek. Csak németnek szokása lakat alatt tartani a vizet és födeles árnyékot.

Erős igazsága van a németnek, de erős és szép igazsága van a magyarnak. Hisz a ló gazdája azért egy hajtóka itatra vagy többre, mégis csak benéz a csárdához is. Ez a csárdás haszna. De azért, hogy fáradt állat megpihenjen, szomjas állat elverhesse szomját, hasznot húzni embertelenség.

Ott volt még az én gyermekkoromban a czinkotai, a pinkóczi, a tekeresi, a gamászai, az akarattjai, az alsó dakai, a felső dakai, a geleméri, a fűzfői, az almádi csárda. Egy pár még ma is fennáll, ma is csárda. Búsul szegénykedik, csárdása gazdaságból éldegél, vendéget alig lát, utas ember elkocog mellette, a muzsikusz cigány rá se gondol többé, hanem azért mégis csárda. Urasága csárdának felejtette. A legtöbbje gazdasági tanyává alakult át. A pinkóczi csárdát a nemes vármegye pusztítottta el ott a hódosi erdő mellett. De végkép kipusztult már a hódosi erdő is. Bokros tölgyeinek semmi nyoma többé.

Az akarattjai csárda se csárda már több mint negyven esztendeje.

A Balatonnak ezt a részét Balatonfőnek nevezik. A balatonfői partok azok a magas és meredek partok, a melyekről már megemlékeztem. Azt a magaslatot, a mely az akarattjai csár-

dához fölvezet, Tikacs néven nevezte el az őslakó.

Erre szoktak szüleim nyaranta a balatoni fürdőre járni az akarattjai csárda aljába.

Egy mély szakadás van itt a nagy partok között, mintha óriási vízmosság volna. Itt le lehet szállni a vízhez. Ide jön vasárnaponként száz meg ezer kocsi a mezőföld népe, kivált aratás és cséplés után fürödni, a cséplés és nyomtatás porából kitisztulni. Ellepik a sekély vizet a nádason kívül. Ha a partról a magasból néznők: úgy tűnik elénk a sok emberfej, mintha télen óriási varjú-sereg lepi el a havas mezőt. Mert kopasz embert és szőke embert a Mezőföld alig ismer. Fürdő után körbe telepsznek az összevalók, előszedik a pogácsát, sonkát, kulacsot s jó kedvvel beszélnek egymásnak. ki milyen mélyen ment be a vízbe. Úszni nem tud senki. Azt pedig mindenki tudja, hogy a ki nyakig érő vízbe bemegy, ha úszni nem tud, többé vissza a maga erejével nem jöhet. Beszívja a Balaton.

Apám tudott úszni. Megtanulta gyermekkorában a szilasi úszólápon. Ma már ez sincs meg az ősi telken.

1851-ben történt az eset. Lementünk fürödni. Anyámnak nem volt szabad a nyílt vízben fürödni, de ő is eljött s egy pokróczon leült a homokos partra.

Apám beúszott a nádason belül s a mint ott lubiczkol, jön vele szemközt lassú mozgással egy természetes hal. Vagy a hullám hányta, vagy a szellő toltta, de a víz színén jött feléje. Első pillanatra nem ismertem föl. Akkor a volt, mint egy jókora harcsa, de se bajusza, se pikkelye.

Mikor közelért hozzá: kitért előle. Nagy hallal szabad vízben, pusztai kézzel viaskodni nem okos ember dolga. De a mint mellette úszkált, észrevette, hogy a hal tátogat s többet fekszik oldalán, mint hasán.

Haldoklott a gyönyörű állat. Nem volt semmi sér-

tődése, haldoklott öreg korra miatt. Apám a kopolyája alá tette balkezét s jobb kezével iparkodott kifelé vonszolni. Haldokló állattal könnyű lesz elbánni.

Csakhogy az a haldokló állat a fogaskirály volt s a király akkor is hatalmas, a mikor haldoklik.

De azért kihozta. Egykettőt vetett magán ő felisége, de apám erős ember volt, keményen fogta. ki vezette a lábálható vizig: ott ölébe vette s anyám lábához oda tette a homokra.

Negyven fontos óriási fogas volt. Mióta uralkodhatott már a vizek mélységein, nem tudják azt a tudósok. Hálót, szigonyt, erősebb ellenséget el tudott kerülni. Szerencsésen eljutott az emberi kor legvég-ső határáig.

Hanem hát mégis csak király volt, a ki fogát se könnyen, se ingyen oda nem adja.

Ott feküdt anyám lábainál. Eletnek jele nem látszott már rajta. Anyám minden gondolat nélkül czipellős lábfejjel megérintette az orrát. Erre egy szempillantás alatt mélyen bekapta anyám lábaféjét s irtózatot fogait összeszorította.

A sikoltásra apám odaugrott, letérdelt s két kezével megkísértette a fenéved állkapcsait szétfeszíteni. Talán a test síkossága miatt se tudta egész erejét kifejteni. De hihetetlen erő van a hal állkapocs-izmaiban.

Anyám a fájdalom és ijedtség miatt elájult. Mi gyerekek meredt szemmel néztük a küzdelmet. Apám kegyetlenül káromkodott s oda kiáltotta kocsisunknak:

— Hozd ide a kalapácsot.

Bükky István volt kocsisunk. Örep, púpos, régi hú cseléd. Oda czammogott a kocsihoz, a tarisznyából kivette a kalapácsot s átadta apámnak. Csak a kalapács vasával lehetett a haldokló vagy talán már halott állat állkapcsai közül anyám lábát kimenteni.

Szerencse, hogy akkor nem volt még félczipő vagy

kivágott czipő. De így is nagy sebje volt anyámnak. Rőgtön öltöztünk és mentünk fel a csárdához. Ott apám finom törkölypálinkával kimosta s aztán bekötözte a sebet. Begyógyult szerencsésen.

Hanem az eset miatt mégis csak elmaradt a nagy szilfa látogatása. Pedig e napra már előre kitűztük. Elmegyünk tövébe, megmérjük területét, leülünk árnyékába, megszámláljuk főágait.

A mi elmaradt akkor: megcsináltuk máskor.

Csodálatos alkotása a természetnek. Dereka, főtörzse csöke csak ember magaságnyi. Tehát nem volt társa a közelben soha, nem versenyzett senkivel, velesen versenyzett senki. Születése óta magánosan állt ott a dombtetőn büszkén, védtelenül, viharok és villámok ostromában. Ha lett volna társa vagy szomszédja: magasabbra nőtt volna törzse s nem fejtette volna ki oly gyorsan, oly közel a földhöz koronáját.

A magyarnak szilfa a nemzeti fája. A német elfoglalta a tölgyet, a lengyel a fenyőt, az olasz és francia az olajfát. Ezer falu, város, halom, dűlő, határ-rész viseli nálunk a Szilas és Szilágy nevet. S ahol ez a név van: ott magyar lakik, ott magyar telepedett meg ezer év előtt.

Mert a magyar csak a rónát, csak a síkot, csak a végtelent szerette. A mint-hogy a lova is azt szerette. Van fája a síknak is. De csak puha fája. A nyár, a fűz, a rekettye. Szilaj fája csak a szilfa. Erős, kemény, szívós, hatalmas, viharokkal szembeszálló, a mit hajdan szilajnak nevezett az irodalom is, a népnek nyelve is. Gyümölcsöt nem terem, de éjszakára tanyát ad varjunak, seregélynek. A villám kikerül s ha beleüt is, nem árt neki. Legmagasabb csúcsára odaszáll a turul madár. Onnan nézi a napot, s a legelésző és ficzánkoló ménest. Ágából, fiatal hajtásából faragták őseink az ijjat. Századokon át él. Kora miatt kihalt szilfát még senki se látott.

Az akarattjai szilfa mesze lát. Északfelé a Bakony csúcsai, az Iszka, a Bögge, a Papodtető, a Halyag, a Hárságy, a Kőröshegy zárják el látó körútját. Napkelet felé Fehérvár aranyos tornyait és Szegszárd he-

gyeit látja. Dél felé a Mecsekig néz s napnyugat felé Tihanyon keresztül Badacsony büszke tetejére száll tekintete. A tihanyi réven át pedig végig néz a Balaton színén s nem látja partját sehol, mint a tengernek.

Milyen régi ez a fa! Meg nem lehet mondani. Az 1532-iki kenesei országgyűlés már ott látta, ott találta. A Battyhányi, Tahy, Zalay, Nádasdy, Majláth, Csányi, Bottka, Forgách, Abonyi, Zay, Pósa, Horváth, Mérey, Kóváry, Kisfaludy, Boronkay, Niczky, Sittkey, Besse-nyey ma is élő nemzetségek öregei, főbbjei apródaikkal, kísérőikkel, huszáraikkal lombjai árnyékában poroszkáltak el, amikor a kenesei országgyűlésre gyűlekeztek. Hát a már kihalt fényes nemzetségek!

Csak pár év előtt hullott el Mohácsnál a nemzetnek hős serege. Az előtt egy király is sok volt, most két királya volt a magyarnak. És két örök ellensége. A német és a török. Egyik jobban pusztította mint a másik.

Az az öreg fa ott a parton jól hallotta, a mint az ország bölcsői és vitézei a fölött tanácskoztak: melyik jobb, melyik rosszabb? A török-e, vagy a német? Melyikkel tartson a magyar? A törökkel-e vagy a némettel? Nem jobb volna-e mind a két királyt elkergetni s felállítani a szabad köztársaságot s nemzetül szövötközni a hatalmas törökkel?

Öreg szilfa: te hallottad ezt a tanácskozást. A te lombod belesusogott, a te lombod belebólintgatott ebbe a tanácskozásba. Azóta negyedfélszáz esztendőn keresztül látod feljönni és lenyugodni a napot a magyar nemzet feje fölött. Végig nézted a törökkel és a némettel lezajlott keserű küzdelmeket. Láttad győzelmében, láttad bukásában nemzetünket. Sokszor elbuktunk, mindig feltámadtunk. Öreg szilfa: te sokat tapasztaltál. És mondd meg nekünk most már: melyik szónak volt igaza 1532-ben? És mondd meg nekünk azt is: szaporodott-e bölcsességünk 1532 óta? Meg tudnánk-e azokra a kérdésekre ma igazán felelni?

Olcsón

kulturált körülmények között ismerkedhet meg az ország legjobb tájaival és városaival

HA RÉSZT VESZ ÖN IS AZ

IBUSZ T.I.T.

ORSZÁGJÁRÓ
AUTÓBUSZKIRÁNDULÁSAIN
VÁLTOZATOS PROGRAMOK,
FÉLNAPTÓL—NYOLC NAPIG
TERJEDŐ KIRÁNDULÁSOK
HÉTKÖZBENI ORSZÁGJÁRÁSOK

Természetjáróknak gyalogtúrával
egybekötött kirándulások.

Csoportoknak kívánság szerinti
útvonalon, időtartammal és
programmal szerveznek
társasutazásokat

Különjáratú autóbuszok bérbeadása
RÉSZLETES FELVILÁGOSÍTÁS
ÉS JELENTKEZÉS AZ

IBUSZ irodákbán

1845. március vége felé kölcsönvettem egy fejszét, kimentem a Walden-tó partjára, az erdőnek abba a részébe, ahol házat akartam építeni, és nekiláttam kidönteni néhány sudár, fiatal szürkefenyőt, építőanyagul. Kellemes domboldalban dolgoztam, a fenyvesen át leláttam a tóra meg egy tisztásra, ahol fiatal hickoryfenyők sarjadtak. A tó jege még nem olvadt meg, bár itt-ott már lék feketélt rajta, de a jégtakaró is már megsötétült, s állt rajta a víz. Azokban a kellemes tavaszi napokban az ember rosszkedvének tele éppúgy felolvadt, mint maga a föld, és a gémbereedett élet nyújtózkodni kezdett...

Egy több száz esztendeje írt, de magyarra csak most lefordított, klasszikus műből, az amerikai **Henry David Thoreau** „Walden” címet viselő remete-naplójából”-ból idéztük fenti sorokat. 1845 kora tavaszától 1847 késő nyaráig élt egyedül, kis magácsolta házában — a Massachussetts állambeli Concord városka közelében levő, mindig hideg vizű Walden-tó partján — a fiatal **Thoreau**. Házacskája nem volt túl messze az emberi közösségtől és nem is egyszer meglátogatták barátai, köztük szellemi mestere Emerson. Könyveket is vitt magával, és újabb és újabb könyveken kívül néha bizony füstölni valót is küldtek neki ismerősei. Táplálékának java részét, maga termelte, többek között nagy és izgalmas pecázásokkal, amelyeket olyan érzékletesen ír le, hogy nem kell hozzá detektív-készség a „Walden”-ben több Hemingway-mű egyik ihlető forrását felfedezni. Nem bójtolt hát, és nem is imádkozott Thoreau, ez a furcsa „remete”, akinek apja akkor már nevezetes ceruza-gyáros volt az Államokban, ám aki nem ceruzákat akart gyártani, és nem is „Little Reading”-nek nevezett szórakoztató könyveket, hanem — ahogy később írta — „meg akartam találni a magam földrajzi szélességeit”.

A Szöllősy Klára — árnyalt, érzékletes — fordításában megjelent könyv rövid utószavában, többek között, azt olvassuk, hogy „nem Thoreau volt az első, aki a 18. századi felvilágosodás, sőt az ókori görög humanizmus eszmevilágához nyúlt vissza egy embertelen, sivár jövő fenye-

getesei ellenében. De Thoreau volt az utolsó, aki meggyőződéséből, még levonta — mert az akkori viszonyok között még levonhatta — a gyakorlati következtetéseket: megtagadta környezetét, kivonult a társadalomból, visszatért a természethez”.

A Walden-tó partjára húzódó művelt „remete” úgy látta, hogy menthetetlenül ellaposodik, elkommenciálódik, ha megmarad környezetében. És mert nem látott maga körül olyan politikai mozgalmat, amely azokért az eszmékért küzdött volna, amelyek benne éltek, otthagya azt a (konkrét) társadalmat, amely nem tetszett neki. Kiment a hickory-fenyők közé, krumplit és babot termesztett, halászott, vadászott és olvasott.

De mint már utaltunk rá: ez a „kivonulás” alig több, mint két évig tartott. Aztán meg ez idő alatt is élvezte az akkori civilizáció többféle áldását. És mint kiderül könyvéből — amelyet különben több mint tíz évvel azután írt, hogy visszatért a társadalomba — a tóparti éjszakák csodálatos csendjében sem tudta elfelejteni, hogy mennyi igazságtalanság és igazságellenesség van a világon.

Thoreau az újabb korok weekendezőitől és turistáitól abban különbözik, hogy ő egy ideig valóban azt hitte, hogy végleg el lehet bújni a természetbe, a „táj állat és növényvilágával szolidaritást vállaló magányba” az emberi társadalom kérdőjelei elől. És megdöbönt, amikor rájött, hogy ez nincs így. S kétségtelen az is, hogy a Walden-parti „kirándulás” mégis csak hosszabb ideig tartott, mint a mi túráink. Annnyiban azonban már ő is turista volt — és nem Robinson Crusoe, akinek gondolta magát —, hogy ő választotta ki a „kellemes domboldalt”-t, ahol letelepedni kívánt, és ahonnan a tóra meg egy

tisztásra lehetett látni... Nemcsak etikai parancsolatok („ki kell vonulnom, mert nem tudok tovább élni azok között, akik közt eddig élttem”) hajtották ki a Walden-tó mellé, hanem az az esztétikai igény is, hogy megkeresse a legszebb látványt, a legsudárabb szürkefenyőt, a tó, a táj színeit, és — mint könyvében utal rá — gyakran a legfontosabb munkáját és a legérdekesebb olvasmányát hagyta abba, hogy meglepszen egy új vonást az erdő, a vidék, az adott tájjal azonosított, nagybetűs Természet „varázslatos bájja”-ból.

A hajdani felfedezőket és hódítókat, a Kolumbuszokat és társaikat a gazdagodás vágya hajtotta, hogy elhagyják környezetüket. Higgjuk el Benjamin Franklinnak (akire Thoreau nem egyszer hivatkozik, de akit lényegében megtagad, hogy „a kincs-szerzés érdeke ébresztette fel azt a kíváncsiságot is, amelyet már nemcsak a közvetlen gazdagodás érdekelt.” De a „Santa Maria” utasait éppúgy nem érdekelte a természet „varázslatos bája” és az, amit Thoreau „tulajdon földrajzi szélességeink”-nek nevezett, mint a Mayflower” utasait, akiket a politikai

nonkonformizmus vitt ki Amerikába. Thoreau filozófiája már nem érvényes a mi korunkban, amikor a társadalomból már nem lehet „kivonulni”, amikor az emberi együttélés problémáival mindenkinek szembe kell nézni, s amikor van már olyan politikai erő, amely (nem könnyen, persze, és nem kedről-szerdára, hanem az új és új feladatok nehézségeit vállalva) az elidegenedéstől mentes társadalomért, az emberibb arcú világmért küzd. De Henry David Thoreau mégis a mai természetbarátok egyik úttörője, mert „felfedezte” a természet esztétikumát, és megírta, hogy mi mindent kap, az ipari, s a társadalmi fáradalmaitól meggyötört ember egy Walden-parti napfelkelteitől.

Korunkban nem lehet feladat az „ipar” és a „társaság” elhagyása, hanem éppen az a feladat, hogy fejlesszük azokat. A társadalom átalakításáért vívott küzdelemben azonban különösen nagy szükség van a természetjárás pihentető, erőt adó lírájára. Egy amerikai irodalomtörténeti kézikönyvből olvastam, hogy az az erdő — a Walden-tó mellett —, amely Thoreau-nak menedéket nyújtott, nincsen már meg, elnyelte az „ipar”. Ez az erdő Thoreau könyvében él tovább, hogy — egészen más korban, más földrajzi és társadalmi viszonyok között arra biztasson bennünket: ne feledkezzünk meg munkánk kiegészítéséről, az okos pihenésről, a „magunk földrajzi szélességeink”-nek teljes (alkotó és szabad időt egybefogó) beméréséről.

Antal Gábor

A NEVETÉS FÉL EGÉSZSÉG

Ismerte, vagy tud jobbat? Küldje be a Turista szerkesztőségébe. A legjobb turistaviccet, adomát, vagy anekdotát közöljük és 50 Ft pénzjutalomban részesítjük.

A HÓNAP VICCE

A

CAMPING- CIKKEK

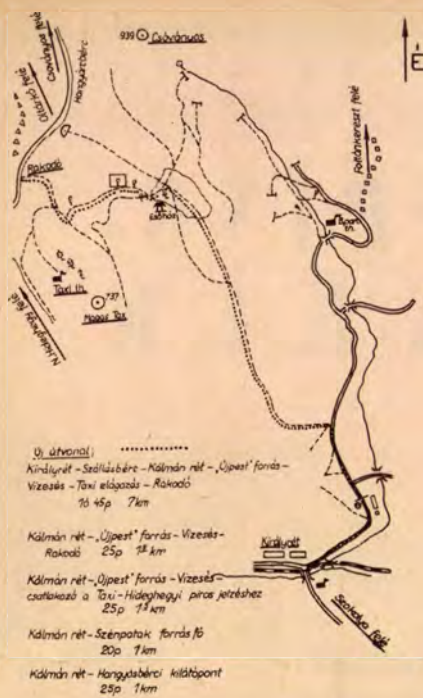

**KÉNYELMESSÉ TESZIK AZ ÜDÜLÉST,
A HÉTVÉGI PIHENÉST!**

**KAPHATÓK:
ÁRUHÁZAKBAN, ILLATSZER-
BOLTOKBAN ÉS SPORTBOLTOKBAN**

**ORSZÁGOS
GUMIIPARI
VÁLLALAT**

KÉSZÜL az „Újpesti körút”

nyerni, mert a sok általános iskolán kívül, több gimnázium, szakközép iskola és MŰM intézet van a kerületben, s a veteránjaink atyai szeretettel foglalkoznak a gyerekekkel. Azok, akikkel már megismertettük a természet szépségét, beálltak sorainkba és propagandistái ennek a nemes mozgalomnak. De a nagy többség még kívül van és hallatlan erőfeszítés kell ezek megnyerésére. Ehhez azonban kevés támogatást kapunk. Erről is szeretnék a továbbiakban beszélni, de hadd említsek meg néhány olyan dolgot, amit a tagságunk valóban szerényen, hangos reklám nélkül, szinte inkognitóban hajtott végre.

— Az UTTE foglalta az Eszperantó forrást, kerületünk szülötte a Cséványos alatti Rózsika forrás és a Szállásbérc oldalán most folyamatban levő „Újpesti forrás” foglalása jelzi a mi munkánk útját. A forrás mellé esőházat is építünk, hogy a vándor még szívesebben keresse fel ezt a bájos vidéket. S, ha már az útjelzésről esett szó, most készül a Királyrét—Szállásbérc—Hídeghegy eddig elhanyagolt útjelzése. „Újpesti körútnak” neveztük el.

Dunaparti szövetség vagyunk, sajnálatos, hogy eddig nem sikerült vízi-túra bizottságot létrehozunk. Ezt a hiányt most pótoljuk. Újpest hatalmas fejlődés előtt áll, 24 ezer lakás épült az új lakótelepen. A kommunális beruházások között víztelep építése is szerepel. Ez is arra ösztönöz bennünket, hogy a vízi túrázók számára kulturált sportolási lehetőségeket biztosítsunk. Egyes szakosztályaink — mint a Chinoín 50—60 tagja — járják a vizet, vannak hajóik is, éppen úgy az Egyesült Izzónak, vagy más üzemeknek, de inkább az Evezős Szövetség programjaihoz csatlakoznak, vagy egyéni túrákon vesznek részt, azért, mert mi nem adtunk programot. Ha sikerül az Evezős Szövetség programjával a mienket szinkronba hozni, akkor nyert ügyünk van.

Akár a vízi, akár más szakági túrákat szervezünk, gondosan ügyelnünk kell arra, hogy kerületünk üzemének felében már idén, a töb-

bi pedig 1970-re bevezetik a szabad szombatot. Minden azon múlik tehát, hogy mit tudunk a tagságnak nyújtani. Nem szeretnénk úgy járni, mint a motorosokkal, akiket megfelelő program és érdemes kedvezmények hiányában eddig nem sikerült szervezett keretbe vonni.

— Az előbbieken említettem — folytatta a főtítkárr — a támogatás hiányát. Túl szerény az az 1—1 forint támogatás, ami fejenként és évenként a Szövetség részére biztosított összegből egy-egy tagunkra jut. A szorult helyzet arra ösztönöz bennünket, hogy más kerületek rendezvényeihez társuljunk, ami részben előnyös, de öntevékenységünket nem fokozza. Kerületünk költségvetése 10 ezer forint kb. Ebből 5—6 ezer forint jut a tájékoztatósi futók versenyeire — ami marad, abból kell a társadalmi munkásaink utiköltségeit stb. fedeznünk. A szakosztályaink hasonló szerény támogatást kapnak az állami keretből. Lényegében tehát mindenki a saját zsebére van utalva.

Korábbi években, a szervezett természetjárók aránylag elfogadható kedvezményeket kaptak, a turistaházakban. Ma gyakorlatilag majdhogyan papíron vannak ezek a kedvezmények. A turistaházak korszerűsítésével — (ezzel se nagyon dicsekedjünk) — mindinkább vendéglátóipari egységekké alakulnak át, érthetően gazdaságossági megfontolásból. Ugyanilyen arányban szorult ki a házakból a szervezett tagság.

A rendelkezésre álló kevés férőhely drága, különösen a rendszeresen túrázók számára, s az ételárak sem maradnak le a versenyben. A Rodostóban egy gulyáslevesért 15 forintot kérnek.

Méltóak akarunk lenni veteránjainkhoz, akik között soknak díszíti a mellét a „Szocialista Hazáért”, vagy más kitüntetés.

Akikre a jövőben is számítunk, hogy tanácsaikkal, tapasztalataikkal segítsenek át bennünket a nem csekély nehézségeken. Hogy olyan legyen a mozgalom, amilyent ők elképzelnek, s amiért oly sokat harcoltak...

Mosonyi László

Elhanyagolt proletárnegyed volt hajdan, hatalmas üzemekkel és hatalmasságokkal, akik vajmi keveset törődtek munkásaik testi-lelki épségével. Az elkeseredett tömegekben izzott a gyűlölet, s nem véletlen, hogy a közülük szerveződjött természetjárók tevékenységét nem nézte jó szemmel a múltrendszertől rendőrsége.

Az újpesti természetjárókról van szó, akik a több, mint ötven évvel ezelőtt alakult egyesület mozgalmi hagyományaira féltő gondossággal ügyelnek, és a régi alapokra építik az újabb és újabb sikereket.

Egy Péterrel, a IV. kerületi Szövetség főtítkárával beszélgetünk a múltrol, a Szövetség mai helyzetéről, eredményeiről és az el nem hallgatható nehézségekről.

— Vannak eredményeink — hallottuk a főtítkártól —, de a mozgalomban vannak olyan tünetek is, amelyekre fel kell figyelnünk. Amíg 1968-ban 2588 tagunk volt a jelenleg működő 24 szakosztályunkban, ebben az évben már csak 2000 tagot sikerült igazolnunk. És ha a számokat az 1967. évi létszámmal hasonlítjuk össze, még elgondolkoztatóbb a visszaesés. Két évvel ezelőtt a kerületi szövetségek között mi voltunk az élvonalban. Bár a lemorzsolódás nálunk aránylag mérsékelt, ez nem jelenti azt, hogy a visszaesést nem kell megállítanunk. Ennek érdekében vezetőségünk mindent megtesz. Elsősorban olyan vonzó programokat állítunk össze, amelyeken tagságunk zöme szívesen résztvesz. Különösen a fiatalokat igyekszünk meg-

Miről írnak a turistalapok? Pillantás a világra

westernmanns
monatshefte

MIKOR ÉLT A RUK-MADÁR?

Az Ezeregyéjszaka világjáró tengerésze, Szindbád, második utazása alkalmával az egyik szigeten, nem kis ámulatára, egy akkora tojást talált, melynek kerülete ötven lépés volt. Amint a tojást vizsgálta, megjelent az a madár is, amelyik ezt tojta, a hajósok által már régóta emlegetett reuk vagy ruk. Akkora volt, hogy Szindbád, aki lopva a madár lábához kötötte magát, játszi könnyedséggel a levegőbe röpítette anélkül, hogy terhét észre vette volna. Ez nem is csoda, hiszen — a mese szerint — ez a madáróriás karmaival egy ízben egy elefántot, meg egy orrszarvút kapott fel, hogy fészkebe vigye, s fiókait táplálja velük.

Érdekes, hogy a mesebeli óriásmadár Marco Polo útleírásában is találkozunk. Ó Madagaszkár és Zanzibár szigetéről megemlíti — az emberek elbeszélése alapján —, hogy dél felől bizonyos évszakban egy csodálatos madár jön arra, a neve ruck, s a kiterjesztett szárnyainak két hegye 16 lépésnyire esik egymástól s tollai 8 lépés hosszúak.

Eddig a mese és az elbeszélés. Később, a XIX. század derekán Abadie, francia hajóskapitány, ténylegesen néhány óriási madártojást és csontot vitt magával Madagaszkárról Párizsba. E tojások ha nem is voltak akkorak, mint a mesében, rendkívüli nagyságukkal nagy szenzációt keltettek. Kiváló francia természettudósok tanulmányozták, s a legmagasabb tudományos fórum, az Akadémia, külön ülésen is bemutatta a tojás-csodát. Az egyik ilyen tojásnak a hossza 24, szélessége 22,5, területe pedig 82 cm. A Humboldt, kiváló természettudós szerint 6 strucc-, 140 tyúk- és 50 000 kolibri tojásnak felel meg őrület.

Mi sem természetesebb, mint, hogy a természettudósok mielőbb szerették volna magát a madarat is megismerni, de a felkutatására küldött expedíciók eredménytelenül tértek vissza. Nem is találhatták meg élve a csodálatos madarat, mert jó néhány évszázaddal előbb kipusztult. Maradványaik alapján, amelyekből az őslénybúvárok minél többet igyekeztek összegyűjteni, sikerült megállapítani, hogy a kihalt madagaszkári madáróriások a mai struccra emlékeztető futó-madarak voltak. Aepyornis-nak nevezte el őket a tudomány. Egyik fajuk az Aepyornis maximus a 3 méteres testmagasságot is elérte.

E „szárnyatlan”, azaz repülőképtelenségüket elvesztett ősmadarak a föld- és őslénybúvárok szerint mint-

egy 25—30 millió évvel ezelőtt, az oligocén korban vándorolhattak Afrikából — Madagaszkárra. A mai sziget akkor még összefüggött az afrikai földrésszel. Későbbi különválása után e sziget sajátos madarai az elszigeteltség körülményei közt, veszélyesebb versenytársak és ragadozók hiányában s viszonylag jókora, változatos domborzatú, gazdag növényzetű és kedvező éghajlatú területen hosszú évmilliókon át tenyésztek. Utolsó példányaik a történelmi középkor folyamán pusztultak el.

Kipusztulásuk pontos idejére vonatkozólag bizonytalanság uralkodott egészen a legutóbbi időkig. Nemrég egy francia természettudós Madagaszkár szigetének északi részén gyűjtött tojáscserepek rádióaktív széntartalmát elemezve arra a megállapításra jutott, hogy az Aepyornis maximus utolsó példányai 1150 évvel ezelőtt (plusz-mínusz 90 éves hibahatárral) sétálhattak e nagy sziget egzotikus tájain. Ugyancsak rádiókarbon módszer alkalmazásával állapították meg egy má már szintén nem létező madagaszkári vizilóféleség (Hippopotamus lemerlei) csontjának korát, mely plusz-mínusz 200 év hibahatárral 980 év. Az Aepyornis-tojás maradványok lelőhelyétől nem nagy távolságra szubfosszilis emberi maradványokat is találtak megelőzőleg. Ezek kora is majdnem azonos a szóban forgó madár, illetve viziló maradványok korával. Az említett francia kutató ebből azt a következtetést vonja le, hogy Madagaszkár mesébeillő madarának kipusztulásában is az embernek volt döntő szerepe, akárcsak az Új-Zéland szigetén honos óriásmadár — a moa (Dinornis) esetében is.

NATIONAL GEOGRAPHIC

Kincskeresők

Angliában június táján kezdődik a „kincskereső idény”. A „Szerencselovagok” a telet archívumokban töltik, kalóztérképeket böngésznek, s keresik rajtuk a bűvös keresztet. Tavasszal azután előkészítik a felsezrelést, júniusban pedig kivonulnak a kiszemelt helyre. Bár nem mondhatjuk, hogy Angliában léptenyomon kincsekre bukkann az ember, ám a kincskeresők ugyanolyan fanatikusak, mint a vadászok.

Egy-két sikeres fogásról tud a krónika. Nottingham körzetében az egyik apátság épülete alatt, negyedmillió fontsterling értékben találtak XIX. században vert aranyérméket. Most, egy társaság arra a három millióra áhítozik, amelyet a legendák szerint a rómaiak Ham p-

shire grófságban egy ódon vár alatt ástak el. Ezt a várost még Cromwell idejében eltörtölték a föld színéről, s helyét három évszázad alatt alaposan benötte a fű. Most az egész környéket felássák, felforgatják.

Míg a szárazföldi kincskeresők legendák nyomában járnak, addig a tengeri kincsek vadászai szigorúan tudományos alapon tevékenykednek. 1588-ban Írország partjainál, pontosabban Kerry grófság partjai mentén, elsüllyedt egy spanyol gálya, fedélzetén százezer arany és ezüst dukáttal. Most valóságos flottillát szerelnek fel a kincs felkutatására.

Hátha... Nem lepődnénk meg azon, ha a brit kincstár is kincskereső expedíciót indítana a rómaiak, vagy a spanyol király aranykincseinek felkutatására.

Blanco y Negro

Ha bolgár gyermeket megkérdezzük, hogyan csinál a kakas, így válaszol: ku-ku-ri-gu. Más országok gyermekei azonban másként válaszolnak. Így például az orosz gyermekek azt mondják: ku-ka-re-ku, a jugoszlávok: ku-ku-ri-ku. A német gyermekek fülében így hangzik: ki-ke-re-ki, a törökében: ko-kori-ko, a hollandokében: ku-ke-lu-ku, az angolokében: kokej-dudd-du, a franciáikében: kok-ri-ko.

A különböző országokban különböző módon hallják a kutya ugatását is. A bolgár kutyák így ugatnak: au-au, a németek: vau-vau, a franciák: ua-ua, az angolok: bau-bau és az olaszok: bu-bu.

Angliában a számár így ordít: hi-hau, Jugoszláviában: ia-ia, Finnországban: rer-rer.

Úgy látszik a juhok is különböző módon bégetnek. Bulgáriában: beee, Németországban: me-me, Spanyolországban: bi-bi, Törökországban: mi-mi és Angliában: ba-a.

A disznók sem rőfögnek egyformán minden országban. Angliában így rőfögnek: oink-oink, Olaszországban: fron-fron, Finnországban: sznerf-sznerf.

És végül a kacsák Bulgáriában így hápognak: pa-pa, a Szovjetunióban: krja-krja, Németországban: kar-kar, Angliában: kuak-kuak, és Franciaországban: kuen-kuen.

A VICTORY FEDÉLZETÉN

az érdeklődők. Az angol tengerésztisztek felavatásuk alkalmával ma is ennek a hajónak a fedélzetén sorakoznak fel és ott hangzik fel esküjük.

Maga az út is érdekes volt. Egyre jobban közeledve a tengerhez, dombról le, dombra fel, állandóan azt lestük, mikor tűnik elénk a tenger, amely után a magunkfajta szárazföldi patkány mindig vágyakozik.

Szerencsénk volt, márciusban is ködnélküli tenger fogadott. A távolban régi erődök falai sötétlettek. Előttük-mögöttük hajók füstölögtek és suhantak, ki-be a kikötőbe. Végig jártuk a régi kikötőt, a keskeny utcákat, a fagerendás házakat, betekintettünk a több évszázados matrózkocsmákba, amelyek tele vannak a tengeri hajózás emlékeivel, kormánykerekekkel, iránytűkkel, ágyúkkal és fényesre csiszolt hajóharangokkal, a világ minden nyelvén beszélő, iszogató, kártyázgató pipázgató, emberekkel. A széles ablakon át a tengert látni, a szürke, fekete, fehér hajótesteket és a sós páras levegő a kocsmák kilátóvá kiképzett tetején, szinte marta a torkot.

Nem látogatási napon érkezettünk és a haditengerész, amelynek területén

fekszik a hajó, szigorú. De mi megkaptuk a bebocsátási engedélyt.

Magyarok? — mondta a kapitány ránknézve és a 6:3-ra emlékezett. Érdekes, hogy ez a labdarúgó győzelem, hogyan el és hat ma is. Azután a mexikói olimpia! Hogyan nyerhetett egy ilyen kis nemzet annyi érmet — kérdezte a kapitány, Önök nagyhatalmat játszanak a sport területén. —

Az engedélyt azonban megkaptuk, egy tengerész kísért bennünket és ráléphetünk a lépcsőre, mely a gyönyörű hajó fedélzetére vezetett.

A Victory volt Nelson admirális vezérhajója, amikor Trafalgárnál megütközött az egyesült francia-spanyol hajóhaddal. Legyőzve azt, először üttört rést az eddig győzhetetlennek tartott francia haderőn.

Ezen a hajón minden Nelsonról beszél. A kis rézlap, a felső fedélzeten azt jelzi, hogy ott esett el Nelson francia golyótól találya. Az orvosi fedélzet azon részén, ahol meghalt, ma is koszorúk tömege fekszik. Kajútjében a furcsa és kényel-

A Victory közelről

1969 kora tavaszán magyar küldöttség tagjaként résztvettem az angolból igaz magyarrá lett. John Paget emléktáblájának, az angliai Thorpe Satchvilleben leleplezési ünnepélyén.

Amikor angol barátaim azt kérdezték tőlem, mit szeretnék látni Angliában

gondolkodás nélkül feleltem: a Victort. Nagyot néztek, de örömmel elvittek a hajó meglátogatására.

Nelson admirális hajóját, a Victort gondosan őrzik Portsmouth kikötőjében és zarándokolnak látására nemcsak a szigetország, de Európa minden részéből is

Gyakrari eszembe jut ma is az a nevezetes bükki éjszaka. Annak ellenére, hogy tíz éve történt, egy percre sem halványodott meg emlékezetemben.

Ilus-kút, a Bükk-fennsík egyik déli peremén, a Nagy- és Kiskőhát tövében, a Háromkő 901 méteres magasságában található. Innen pástázhatók át legjobban a valóban vadregényes Nyugat-Bükk legmagasabb tetői, az úgynevezett kövek; háromkői magassága miatt pedig az egész Fennsík úgy szólván szintkülönbség nélküli túrákban bejárható. A Szilvássvárad Erdőgazdaság az ötvenes évek elején gerendákból rótt, faszindelytetős, tűzhelyes, két helyiségből álló, romantikus kalyibát épített a sziklás, er-

dős hegyoldalba; természetesen erdészeti célból. De egyik helyisége szénával ellátva, a turisták éjszakai szállásaként mindig nyitva volt.

A tisztás déli széle természetesen tetsző, csodálatosan gazdag, szinte két tekintéssel váltakozó flórájú sziklalépcsős képződmény nyel esik a dús bükkösű völgybe. Nem könnyű ráakadni az Ilus-kúti kilátóra, melynél elragadóbb látványt a tetők közül is kevés nyújt. A kalyiba nagymezői oldalához közel, méternyi mélységű, gyér vizű kutacsok találunk, melyben egy kulacs pohár jól megmerül, de az aszályos éveket kivéve vize állandó. Pár éve az ott táborozó diákjaimmal sziklával raktuk ki környékét,

IZGALMAS ÉJSZAKA

és kútforrását páfránnyal betelepítettük. Ma is élnek. — Az Ilus-kút a bányahegyi autóbuss megállótól a jelzett turistaúton érhető el legkényelmesebben. Vagy a mút melletti Juhász-kúttól északra a Grimm-mesékbe illő ligetes erdőségen át, a térképen nem jelzett, meredek, mély bevágású, sziklamorénás lápba — a „követési távolság” nagyon tartandó! — csatlakozva jó húsz percnyi kapaszkodó után érünk fel a hirtelen előbukkanó Fennsíkra. Jobbra fordulva, két perc múlva előbukkan az erdélyi havasok kalyibáira emlé-

keztető vadásztanya. Éjszánkánként a ruganyos mogyoróshungá, bükkavarral dúsan megrakott ágyon a cserkésző muflonkák járnak, a macskabagoly nyivákol hátborzongatóan, miközben a szénával megrakott padlás szarufáin pele tornázik gyors ütemben.

Valamit erről a répáshutai pásztorok által lánának nevezett, meredek falú szurdokról még el kell mondanom. Egyik túránk alkalmával kislányom lábát hideg huzat érte a ma is álló, csonka bükk alatt. A meggyújtott gyufa lángját is elfújta a huzat. Nem lehetet-

metlen függőagy az admirális kicsiny termetéről árulkodik. Sétálgattunk a három ágyúfedélzeten 104 egykor tüzet okádó ágyú mögött le és fel az egész hatalmas 226 láb (75 m.) hosszú hajótesten, egyik fedélzetről a másikra sőt még a hatalmas főárbóc első emeletére is. 850 ember szolgált ezen a hajón, közöttük 60 tisztt. Csak a horgony felhúzásához 140 ember kellett. Életük rendkívül nehéz volt, egyhangú volt az ételmezés, rosszak voltak az alvási viszonyok és kemény volt a fegyelem. Ott lógnak most is a fegyelmezési eszközök a fedélzetmester asztalánál; a hírhedt kilencágú macska, a vizeskötél, s a kikötő-rúd, amelyhez hozzábilincselték a matrózt.

Megkérdeztük kísérőnket, mi volt az oka a Victory győzelmeinek? — Gyorsabban lőttek ágyúink, mint a franciáké — A francia hajón 6 percig tartott egy ágyú megtöltése és kilövése, az angol ágyúkon pedig 2 percig. Ez mindennek a titka — felelte.

Nelson szobra London egyik legszebb terét díszíti. Hős volt és bár életének egy részét befeketítette egy méltatlan nő, Lady Hamilton iránti szerelme, nemzete ezt megbocsátotta neki. Ő vette rá adott szava megsebzésére, amikor Nápoly visszafoglalásánál kivégez-

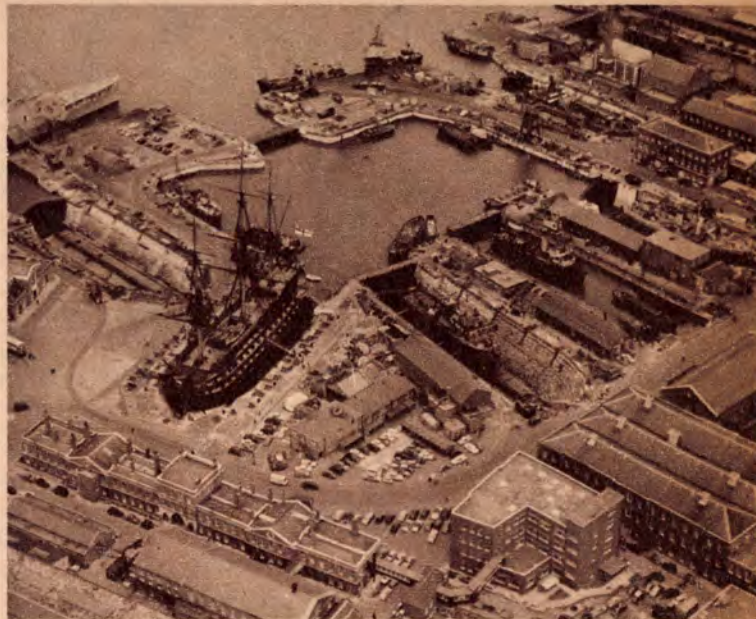
tette a franciákkal rokon-szenvező nápolyiakat, holott előbb írásos biztosítékot adott arra.

Felháborodást keltve ezzel Európában visszahívták, egyidőre pihenésre kényszerült, de 1803-ban már ismét az angol flottát vezérelte. 1805 október 21-én Trafalgárnál csapott össze az egyesült spanyol-francia hajóhaddal. Amikor a francia admirális vezérhajója, a Bucentaure ellen támadt, akkor érte a halálos lövés. A Westminster apátságban temették el, hazája nagyjai között. Végrendeleetének azt a részét, amelyben Lady Hamilton részére évjáradékot biztosított nem hajtották végre, de feleségét és családjának tagjait grófi rangra emelték.

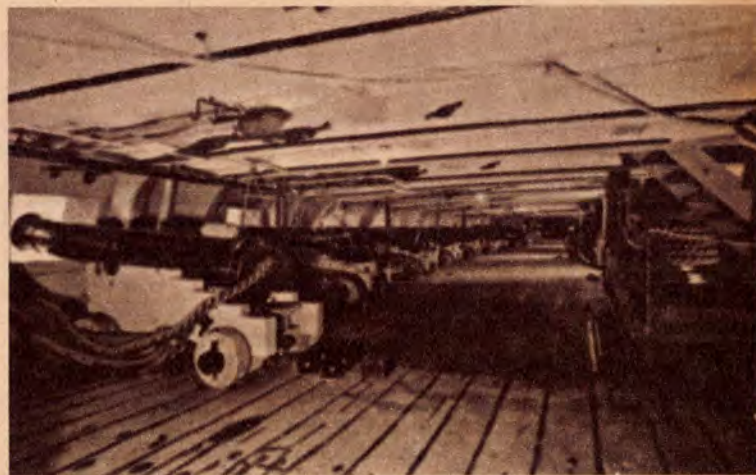
A Victory ma múzeumként éli életét. Külön kapitánya és legénysége van, akik a régi egyenruhákban teljesítenek szolgálatot, most már csak azt, hogy elmeséjék a látogatóknak a hajó és vele az admirális történetét.

Már alkonyodni kezdett, amikor barátaim a hazatérésre biztattak. Lassan eltűnt a hajó színes teste és az árbócoknak már csak a hegyük látszott, azután elnyelte azokat is a házak tömege. Az emlék azonban megmaradt elfelejthetetlenül.

Dr. Zákonyi Ferenc

A Victory a szárazdokban

A fedett ágyúfedélzet

AZ ILUS-KÚTNÁL

len, hogy barlangnyílás kürtőjére akadunk, mert még patakmorajt is hallottunk a mélységből.

Nyáron anyagot gyűjtöttem a Bükkről szóló útleírásomhoz. Az erdészettől megkaptam a kalyibát, társammal és két gyermekemmel el is foglaltuk. Innen túrázgattunk naponta a közeli, legszebb tájakra.

Valamelyik budai technikum hat diákja érkezett hozzánk egyik nap vendégül, dr. Ur Lajos tanárunk — ma is keresem a címét! — vezetésével. Felkínáltuk ne-

kik szállásul a kalyiba másik helyiségét.

El sem szunnyadtunk még, mikor a túlsó szobából izgatott suttogást hallottam, ugyanakkor különös zaj csap be hozzám.

— Ugyan fiúk, — hallom — csak nem képzelitek, hogy...

— Tessék figyelni jól.

— Mély nehéz járás közelít, — majd megáll.

— János, te is halod? — szól át a gerendán a kar-társ.

— Régóta figyelem, de nem tudtam kiszűrni, mi lehet.

— Édesapám, nem medve? — bújik közelebb hozzám kislányom.

— Hogyan lenne az, hiszen éppen félszáz éve, hogy az utolsó medvét Dédes alatt kilőtték a Bükkből.

Ebben a pillanatban hatalmas, a vadkanéhoz hasonló dühös fújás hallatszott. Csaba fiam megmarkolja a kisbalta nyelét; a diákok odaát botokat kop-pantgatnak, bicskát nyitogatnak.

Akkora lökést kapunk ebben a pillanatban, hogy az egész faalkotmány elkezd velünk mozogni.

Olyan csend lett, hogy a szívverések áthallatszottak

a túlsó szobából. S nyolcan dőlünk ki a teleholdba.

Bizony meghökkentünk azon, amit kinn láttunk.

Hatalmas állat fehérlik előttünk a holdfényben, fején méteresnél hosszabb szarvak. A magyar szürke marhának — az ökörnek — egyik remek példánya, csodálkozott ránk szeliden. Elcsámorgott az istenadta, legelésés közben kissé megvakargatta magát a kalyiba gerendeelébe.

Így végződött az éjszakai kaland, s másnap reggel „győztesen” jártuk az Iluskút gyönyörű tájait.

Tanka János

A Bódva völgye évszázadokon keresztül fontos kereskedelmi útvonal volt az Alföld és a Felvidék áruszállításában. Ezen útvonal védelmét szolgálta az a vár-láncolat, mely a völgy legszűkebb részén, a szendrővári vasútállomás feletti magaslaton kezdődött és folytatódott a szendrői, szádvári és a Bódvavendégi várig. Az útvonal jelentősége nagymértékben csökkent, amikor megépült a Miskolc—Kassa—Oderbergi vasút. Bár a völgy is kapott később vasútvonalat, de ez inkább az itt található ásványi nyersanyagok elszállítására volt építve. A völgy folyócskáját szeszélyes kanyargásai miatt fausztatásra nem tudták felhasználni, annál inkább malmok meghajtására. Volt is a völgyben tucatszámú malmok, köztük legnagyobb az edelényi és a szendrői, melyben a Cserhát és a környék gabonáját őrlték. Ez volt a helyzet hosszú évtizedekig, ritkán járt erre turista, míg meg nem épült a Baradla Jósavfői bejárata, és a Tengerszem szálló. Ez, majd később az Aggtelek express beindítása tette ezt a vidéket ismertté a nagyközönség számára. Egy ilyen kirándulás alkalmával született meg a gondolat bennünk, hogy összerakhatók kajakok-

vadregényes Bódván

ban végigjárjuk e bájos völgy folyócskáját.

Egy csodálatos májusi napon érkezünk útunk kiinduló pontjához Tornanádaskára. A partra kiérve, örömmel tapasztaltuk a kedvező vízállást és a víz tisztaságát (sajnos egyre kevesebb folyónkról mondhatjuk el), melyben a halak csak úgy cikáztak.

A kajakok összeállítása és a sorrend beosztása után, elindultunk — kellő távolságot betartva — a gyors vízben. Ekkor még nem gondoltuk, milyen jó szolgáltatást fog végezni a kisbalta és a camping-fűrés. A komjáti malom-gátig aránylag kedvezően haladtunk és a felduzzasztott víz jó kilátást biztosított a mederből. Gyönyörködtünk a virágba borult tájban és a távoli hegyekben. A malomzsilipen tájékozva zúgott át a fölös víz, mintha versenyre akart volna kelni a madarak tavaszi koncertjével. Az átemelés után, egy kis pihenőt tartva, megnéztük az őrlésen kívül deszkafűrészelésre és kender tilolá-

sára is alkalmassá volt építve. A fenyők közt megbújt, zakatoló malom udvarán levő kútból megtöltöttük kulacsainkat és folytattuk útunkat Bódvarákó felé.

Bódvarákó előtt, hangos kúrtszó, majd később mennydörgésszerű robbantások verték fel a táj csendjét. Ugyanis az itt levő köfejtőből vizzik az ózdi kőhókba a mészkövet. Bár közel kanyarog a folyócska a hegy lábához, a robbantások a haladást nem befolyásolják, mert a bányaművelés a hegy másik oldalán folyik. Ezen

Kajakkal

a

a szakaszon ismét duzzasztott vízben evezünk a malom-zsilipig, amelyen egyébként keresztül halad az országos kéktúra útvonala. Az átemelés után kitértünk a völgy és hangulatos partok mellett suhantunk tova, néha bújócskázva a behajló ágak alatt. Míg az egyik kanyarban útunkat nem állta egy keresztben dőlő fa, melyre feltorlódott a sok uszadék ág. Itt vettük hasznát aztán a fűrésznek és a kisbaltának. Jó háromnegyed órai munka után, végre sikerült utat vágni a vízi dzsungelen, s ezután az epizód után jól esett újra az evezőket forgatni.

Perkupa térségében, ahol a Baradla vize beletorkollik a Bódvába, újra összeszűkül a völgy és a meder. Ezen a szakaszon sellőkkel tarkítva, gyorsabb vágásra serkent a folyócska úgy, hogy a perkupai gipszbánya fehér porát gyorsan magunk mögött hagytuk. (A mederben levő sziklák és a gyors folyás, nagy figyelmet igényel.)

Ez a része útunknak igazi vadvízi jellegű folyó benyomását keltette és erre a koronát a szalonnai-hídnál lévő akadály tette rá. A híd előtt a hatalmas zúgás és a taktékos habok látványa megállásra késztetett bennünket, de bár a mederben nagy kövek között bukott alá a víz, volt egy kajaknyi rés, ahol simán át tudtunk haladni.

Szalonna községet elhagyva, nemsokára ismét duzzasztott vízben evezünk, ami a Csehi malom közelségét jelezte. A malom, ágaktól körülfogott szigetén vertük fel a sátrunkat és az esti táboroznál ismét felelevenítettük az élményeket. A következő nap korán indultunk, mert meg akartuk tekinteni Szendrő község nevezetességeit és fel akartunk menni a vár-hegyre, melyről csodálatos panoráma tárult szemünk elé. Visszatérve kajakjainkhoz, folytattuk vízi-útunkat Szendrőlád irányába, ahol a várdombon él hazánk egyetlen remetéje (bár érdeklődésünkre azt felelték a helybeliek, hogy most készülő nőszülni), ezért aztán nem zavartuk. Még előttünk volt a Balajti malomgát, ahol nagy szintkülönbséget kellett átemelni. Ez volt az utolsó vízi-malom a Bódva völgyében. A gát alatti rész hazai viszonylatban talán a legromantikusabb táborhelyet nyújtja a vízvándorok számára. Ezután a folyócska tartogatott még egy pár merész kanyart, de ez már az utolsó ficánkolása volt, mert Edelény előtt széjjel terül és lecsendesedik. Az edelényi zsilipgátat elmosta ugyan a víz, de ennek ma már nincs jelentősége, mivel az itteni malmokat villanymotorok működtetik. Edelénytől a Sajó-torokig szabályozott volt a meder és a rendezést csak Bódva községnél szakította meg egy-két surrantó. Nemsokára elértük a Sajó betorkollásánál levő duzzasztógátat, még utoljára átemeltük kajakjainkat és már a Sajó partján vettünk búcsút hazánk legvadregényesebb folyócskájától.

Susoczky Ferenc

A szesz italok árusítását a belkereskedelmi miniszter újlag szabályozta. A rendelet szerint szesz ital — likőrök, csemegeborok és borpárlatok kivételével — állami és szövetkezeti cukrászdákban árusítani nem szabad. Ugyancsak tilos szesz ital forgalomba hozni gyárüzem, bánya területén működő büfékben munkaidő alatt, valamint — sör kivételével — sportrendezvényeken, mérkőzés, versenyek, éresek alkalmával. A hivatalok és az intézmények mukahelyi bűféiben csak palackozott szesz ital árusítható. A rendelet Április 27-én lépett hatályba. A turistatársadalom érdeklődéssel figyeli, hogy a hegyekben levő sportlétesítményekre, a turistaházakra mikor terjesztik ki ezt a helyes rendelkezést. Ugyanazok az elveknek, amelyek számúzték az alkoholt a sportpályákról, érvényesülniük kell a hegyekben, a szabad természetben is.

Székesfehérvárott a műemlék „Budeniz” házban állandó kiállítást nyitottak az Ybl család hagyatékaiból.

1971-ben Budapesten kerül megrendezésre a Vadászati Világkiállítás. Ezzel kapcsolatban a MEM Kiállítási Irodája nyilvános fotópályázatot hirdet meg, amelyen a természetvédelem és turisztika, a termé-

szetben élő vadjakok és általában a természet szépségeit bemutató fényképekkel lehet részt venni. Mind a színes, mind a fekete-fehér kategóriában egy-egy 10 000, két-két 5000 és három-három 2500 Ft díj kerül kiadásra. Felvilágosítást

a MEM Kiállítási Iroda (Bp. X. Albertirsai út 10.) nyújt.

Ez évben Balatonfüreden, a nemzetközi camping területen rendezi meg a MTSZ hagyományos nyári balatoni táborozását. A részvételi feltételek és költségek azonosak a Kilián-télepen érvényben voltakkal. Campingcikkek kölcsönzésére azonban az idén nincs lehetőség.

Elkészült az Eszak-Vértes jelzett turistautjainak teljes felújítása.

Veszedelemes erdőtűzhöz riasztották az esztergomi tűzoltókat. A Búbánat-völgyében keletkezett tűz a hatalmas szelben rohamosan terjedt, s oltására úgyszólván csak kézi szerzőkkel volt lehetőség. Katonák és az erdészet dolgozói siettek az esztergomi állami tűzoltók segítségére. Mintegy 150-en három és fél óra megfeszített munkával fékeztek meg a lángokat. Négy hold fenyegette és 30 hold lombos, vegyes erdőben is jelentős kár keletkezett. 330 hold erdőt azonban megmentettek a lángoktól. A tűz okának kiderítésére a vizsgálat megindult.

Cseh hegymászók Alaszkában. Tizennégytagú hegymászóexpedíció készül háromhavi túrára Alaszkába. A libereci hegymászók tavasszal indultak a 6000 m magasságban fekvő Mount Mac Kínley területére.

Japánok a Mount Everesten. A japán alpinisták kutatócsoportot küldtek Nepálba, a jövő évre tervezett 37 tagú Himalája-expedíció előkészítésére. A tudósok feladata a földrajzi felvételek, a jégmezők állapotának, a lavinaveszélyek és a déli fal részletes vizsgálata.

Magyar szabadsalom alapján épült kotróhajó mesterséges szigetet épít a Velencei-tavon. A hajó a víz alatt elvágja a nád gyökérzetét, feldarabolja és az iszappal együtt kijuttatja a partra. A tervek szerint a tó közepén 7 holdas mesterséges szigetet építenek, míg a dinyvesi részen az ősnadast vad és madárrezervátum céljára érintetlenül hagyják.

A Pilis hegységben levő Feketehegyi turistaház ezentúl minden nap nyitva tart. Italk mellett, meleg egytál ételek is kaphatók. A turistaház vezetője továbbra is a népszerű Gizi néni.

Megszűnik a Budai hegyekben levő Remeteszurdokban a kőbányászat. A MEM vadászati és vadgazdászati főosztálya 1969. évi december hó 31.-vel felmondja a nagykovácsi Vörös Hajnal termelőszövetkezettel kötött szerződését.

A Mecsek hegységben az alábbi útjelzések megszűntek: Bükksödi vasútállomás—Jakabhegy közötti kék sáv, az abaligeti vasútállomás—abaligeti barlang közötti sárga sáv, és a Remeterét—Lapos—Fehérkút közötti kék sáv. — Helyettük új kék jelzésű út készült az abaligeti vasútállomás—abaligeti barlang—Viganvár 4-es akna—Jakabhegy—Patacsmezai őrház—Vöröshegy—Remeterét—Büdöskút—Fehérkút között. Innen a kék jelzés az eddigi nyomvonalán halad Zobakpuszta—Mecseknyásdás felé.

A Bp. Vörös Meteor „Természetjárás-természetudomány és Magyarország román és görög emlékei” címmel új turizmogalmakat indított. Turánaptárunkban megjelentették a jegyzékbe foglalt hegységként és városokként feldolgozott hazai műemlékeket. Ünneplés klubest keretében vetített képes előadást tartottak a románkori emlékekről, majd februárban Esztergomban rendezték meg a túravezetők tanácskozását és megtekintették a város műemlékeit. Jelvényt is alapítottak, melyhez az juthat hozzá, ki ez évben legalább hat mozgalmi túrán vesz részt.

A Római parton megnyitott a 15 hónap alatt felépült Motel Vénusz, amely 71 fürdőszobával ellátott kétágyas szobát és három apartman biztosít a hazai és külföldi turistáknak.

A Győzelem Napja alkalmából több, mint 10 000 fiatal vett részt a Győr megyei hagyományos Radnóti Békemeneten. A fiatalok Győrből az Abdáig vezető úton a Radnóti emlékoszlopig, a költő kivégzésének színhelyéig vonultak és elhelyezték emlékezésük jelül fozsorúlkát.

A Törekvés természetbarátai egyik kirándulásukon a nagyvillami turistaház környékén tüzet észleltek Azonnal nekiláttak az oltásnak, míg egyik társuk az erdészetet sietett értesíteni. Közös erővel sikerült is megfékezniük a veszedelmes erdőtűzt. A csoport tagjai voltak: Bonda Miklós és neje, Talabér József és neje, Füzési János és neje, továbbá Erdős Lajosné.

Három évvel ezelőtt mindössze 17 fővel vezette első túráját Makkosmáriára a Vakok és Csökkentlétők Szövetsége természetbarát szakosztálya. Az első túrát börsönyi, majd pillisi, mecseki, zempléni, balatoni, visegrádi és sok más követte. A szakosztálynak ma 68 tagja van, akik Kübler Jenő vezetésével évi 50-60 túrát tesznek az ország különböző helyeire. Jubileumi turajukon Makkosmárián, 56-an vettek részt.

A DVTK természetbarát szakosztálya idén ünnepelte 40 éves fennállását. Ennek tiszteletére kiállítást és természetbarát hetet rendeztek. A kiállításon oklevelek, serlegek, jelvények és zászlók tanúskodtak arról, hogy a szakosztály milyen eredményekkel büszkélkedhet. Tagjaik közül 45-en Kéktúra, 70-en pedig ezüst és bronz minősítésű fokozattal rendelkeznek. Az ő munkájuk eredménye a Bálványon épített kilátótorny; Örvénykőn a Jókai emlékmű, a Szinva, a Szövetség-forrás és Andókiút kiépítése, valamint a több száz kilométer hosszú bükkü utak lejelzése is.

Új útjelzés készült a Külső-Somogyi dombvidéken: Ságvár—Jaba völgy—Balatonendréd—Kereki közötti útvonalon. A kék sáv jelzésű utat a siófoki Perczel Mór gimnázium természetjáró szakosztálya készítette.

Szállásjegyzék kiegészítés
TOKOZ
LEBENY
96. old.

Magánház. Kovács Józsefné, Felszabadulás út 78. 3+2 fh, egy szobában. Kútvíz, Vill., Mosdó, Arny, Tej és kenyérbolt a házban. Meleg étk.: Hanság kiszendéglő: 100 m. Elm. 50 m. Espr.: 100 m. Gyüm.: 150 m. Strand: 400 m. Szállásdíj: 3 á. szoba 45.— Ft, jütés á 10 Ft. Helyb.: fenti címen, Lebény, Győr-Sopron megye.

VÁR és FÜRDŐ

Ha e három szót találós kérdésként hallom, csak egyetlen szóval válaszolhatok: Gyula. S máris megjelenik előttem a híres végvár képe, körülötte a „zsibongó had”, amely azonban nem páncélba öltözve, ellenkezőleg, fürdőruhára vetkőzve táboroz a várkert fái alatt. Nem is a várat rohamozza, hanem a fürdőmedencéket... A gyulai várúrfőnökét szobrot még nem láttam életben. Fény és árnyék, erdő és zöld gyepek másút is találhatók. De mindezt egy igazi, vérrel hitelesített végvár társaságában egyedül Gyulán lehet megtalálni.

Gyula városa azonban nemcsak a várúrfőnökét nevezetes. Ez a város olyan távol esik a fővárostól, hogy sokan már-már a nevét is elfelejték. Néhány éve azonban újra megtalantuk. Az „alvó város” — ahogy Gyulát néhány évtizeddel ezelőtt elnevezték — ugyanis fölébredt. S öreg korára rácsafolyva — Gyula története 750 esztendő — ifjú bájával csalja, csalogatja az idegent. S aki Gyulára ellátogat — nem is családik.

A közvélemény azt tartja — magam is osztottam ezt

a nézetet —, hogy üdülni csak hegyek között, vagy a vizek partján lehet. Nos, Gyulától nagyon messze esnek a hegyek, a Köröst is száműzték a városból, Gyula mégis az Alföld — legszébb üdülnőhelye.

Gyula már Mátyás király korában megyeszékhely volt, majd a hosszú török uralom megszűntével újra Békés megye székhelye lett. Az is maradt 234 éven át, egészen 1948-ig.

A „detronizálás” nagyon fájt, de azért nem tudta elvenni Gyula életkedvét. A város fiai — mai vezetői — új „profil” kerestek városuknak. Ha már nem lehetett a megye közigazgatási központja, hangulatos üdülnővárossá fejlesztették, s egyben a megye egyik sajátos kulturális központjává.

Az új szerephez új ruhába öltöztették. Gyulát néhány éve a fák és a virágok városának nevezik. S ez nem túlzás. Az Élőcsatorna a föléje boruló fűz-függönyrel a hajdani lápvilág romantikáját idézi, a városban sétáló idegen pedig mintha hatalmas kertbe tévedt volna, s a virágok kö-

zött lépten-nyomon a múlt emlékeivel találkozók.

Igy találtam rá én is séta közben a középkori templom romjaira. A templomot, a várral együtt, Maróth macsói bán építette, még a XV. század első felében. Szentélyében temették el — 1504-ben — Corvin János özvegyét, Frangepán Beatrixot, majd a lányát is, Erzsébetet. A holtak csontjait persze már senki se keresse... Gyula várában, természetesen a városban is 1566-tól török hadak tanyáztak. Akiiktől még a holtaknak sem volt nyugta...

Gyula talán legszebb épülete a régi megyeháza. Itt székel ma a városi tanács, valamint a Magyarországi Románok Szövetsége. Ugyanitt őrzik a megyei levéltár megmaradt anyagát (a zöme az 1801-es tűzvész martaléka lett), többek között a megye boszorkánypereinek iratait is. 1716-tól évtizedeken keresztül több, mint 50 pert folytattak le, s a szerencsétlen „boszorkányokat” máglyán égették meg.

A város múltját mégsem a szellemi sötétség jellemzi. Már a XV. század elején tucatnyi gyulai származású ifjú tanult a bécsi és a krakói egyetemen, s itt dolgozott, mint az ötvös céh tagja Dürer Albert nagypapa is. Maga Dürer írta be a családi krónikába, hogy ősei „a Váradon alul 8 mérföldnyire levő Jula város tőzszomszédságában levő EYTAS nevű (ma Ajtósfalva) falucska-ban éltek, ló és ökörtartással foglalkoztak.” Dürer nagypapa azonban már ötvös volt, apja pedig a kor szokásához híven vándorlegényként vágott neki a világnak, és 1455-ben Nürnbergben telepedett le. Ott vette föl a német Dürer (ajtói) nevet.

A Munkácsy Mihály utcában még ma is áll az a ház, amelyben — anno 1860 — egy 16 esztendő asztalosinas rajzolgatott. A fiút akkor még Lieb Miskának hívták...

Az Apor-téri iskola épületében lakott valaha Erkl József tanító úr, aki egyben a plébánia-templom karnagya is volt. 1810. november 7-én e házban született Erkel Ferenc, akinek emléket a várkertben egy hatalmas, védett fa őrzi. Gyulán úgy tartják, hogy a hazalátogató zeneszerző e fa alatt komponálta a Bánk bán melódiáját.

A Bartók Béla utcában pedig — ma a tűzoltóság székel a helyén — ott állt a Magyar Király vendégház. Ez a kétes hírű ház a gyulai állatvásároknak összegyűlt kupeczek kedvenc szálláshelye volt. 1906. július 20-án azonban — éppen vásár péntekje volt — egy a módos zsíros kupeczekhez egyáltalában nem hasonlatos, vézna, de tüzes szemű fiatalember töltött itt egy éjszakát. A 25 éves Bartók Béla azzal a szándékkal jött el Gyulára, hogy a híres Vágási nevű dudást meghallgassa, játékát viaszhengere vegye. A dudás azonban nem jött el a találkozóra. Bartók mégsem tért vissza Pestre dolgvégezetlen. Másnap kiment a szentbenedeki majorba, s ott Galgóczi Géza intéző cselédjénnyel, Illés Panna dalait rögzítette a hengerre. Bartók Béla így kezdett hozzá a népi dallamok gyűjtéséhez — Gyulán.

És ismeri e még valaki Pffifner Paulina nevét? Ez a lány férfi ruhában küzdött végig a szabadságharcot, s mert tisztírt rangot is kapott, a gyulai zsandarlaktanya — Kossuth Lajos u. 36 — foglya lett. Ebben a házban lett öngyilkos, 1853-ban. Temetésén — noha a boldogtalant csupán a temető árka illette meg — óriási tömeg vett részt. Gyulán így tüntettek az elnyomás ellen. És 1888-ban Pffifner Paulina sírján márvány síremléket állítottak.

Pálffy Albert regényíró is a város szülőtte, s akik pedig látogatóban jártak itt, nem győznék fölsorolni.

A várról azonban beszélni kell. Ez a vár a maga robusztus valóságában úgy bukkan elénk az őspark fái közül, mintha a délibáb játsszana velünk. Komor és kopár szépsége szöges ellentétben áll a bájos környezettel, de éppen az ellentétből fakad a várúrfőnök egyedülálló varázsa. A vár, ez a 600 éves vén katona, aki évszázadokon át tatárul, törökkel, kuruccal és labancal viaskodott, most fogatlan veteránként szemléli a lába körül hancúrozó, kialvó és újra éledő életet.

A vár történetét bárki elolvashatja Parádi Nándor érdekes tanulmányából. A látogató azonban még e történet ismerete nélkül is megrendülten álldogál a tornyokkal és boltozatos falakkal körülrzárt váruddal, amelyet századokon át

— annyi vér öntözött, s ahol napjainkban nyaranta a gyulai várszínház immár híressé vált előadásai gyönyörködtetik a közönséget.

A vár mögött áll a Harruckern-kastély. Harruckern János nevezetes hadiszállító pék volt a török háborúk idején. A hadiszállítás mindig is jó üzlet volt, mármint a szállítónak. A sok cipóért a császár magyar földdel fizetett. 1720-ban az egész Békés megyét, a bárói címmel együtt az ügyes péknek adományozta. A kastély azóta többször leégett, 1803-ban a Wenckheim grófok építették újjá.

Ma már a grófoknak még a nevüket is elfeledtük, de jól emlékezünk arra, hogy 1849 augusztusában, 1300 honvédtiszttel együtt e kastély udvarán tették le a fegyvert kilencen, — a későbbi aradi tizenhárom közül.

Ime, Gyula múltja mennyi hősi tettet őriz, jelenje mennyi szépséggel várja a zárandokokat. S a zárandokok jönnek is, télen is, nyáron is. Gyula ugyanis nemcsak a várfürdő hús vizével jutalmazza a múltban tett sétán kifáradt vendégeit. Meleg vízzel, a Téli fürdővel is rendelkezésükre áll, különösen, ha reumával, netán podagrával bajlódnak... A téli fürdő 70 fokos vizét egy kétezer méter mély kútból kapja, ez a víz kiválóan alkalmas különböző mozgásszervi betegségek és női bajok gyógyítására.

Ily módon alakult ki Gyulán a várat körülölelő ősparkban, valamint a szomszédos Csigakertben egy páratlan szépségű gyógyüdüdő. A Csigakertben épült föl a 120 ágyas mini-hotel, a Park Szálló (nagy kár, hogy amíg a SZOT-Üdüdő el nem készül, a Park Szálló két emeletét is a SZOT foglalja le...), ami pedig az étkezési lehetőségeket illeti: a közelben van egy kitűnő halászcsernye, s a városban található „Hordó”-ban is igazán jó kiszolgálást tapasztaltam.

Gyulán csak egyszer jártam életemben. De azóta úgy gondolok a csendes, virágos városra, mint valami mesebeli szigetre, amely exotikusan szép és baráti otthonos, távol esik, és mégis közel...

Molnár Aurél

Elmélkedő pillanatok túra közben

Gyerekes bohóságunk tűnhet, de én Szegeden járva mindig elmegyek kalapot emelni a közművelődésnek épített palota előtt álló kőbe faragott Mórához és Tömörkényhez. Vannak itt mások is, akik megérdemlik az erre vetődők köszöntését, de én alkatomnál fogva elsősorban Mórát és Tömörkényt köszöntöm magányos szegedi csavargásaimon.

Ők kijártak a Tisza partira, ősfüzesben gyönyörködtek (nem volt még Odessza lakótelep, általában minden más volt itt akkor) talán a Széchenyi tér platánóriási is akkor kezdheték pödörni a bajsukat. Tömörkény és Móra a kis liget két szélén, szemben áll egymással. Az életben Tömörkény adta Móra kezébe a stafétabotot, ő volt a „gazdám”, a Móránál kissé merevebb, más hangszeren játszó megörökítője az alföldi életnek, kevésbé furfangos, mélyebben aggódó, de örök nagyfia az éneklő búzamezőknek.

Kalapot emelek — mondom — mindkettőjük szobránál, s egyszerre itt terem körülöttünk Szél Ángyó,

amint Munkácsy Honfoglalása előtt „csökélyli” Árpád királyt, öreg Kücsömödi amint a hazát akarja felkarolni, és előbukkan Mihály is, hogy tiltakozzék a folyamatra tétele ellen, de az előljáró árnyék mögött ide tódul lassan mindenki, a félszeg, fortélyos furfangosok tömege, a pusztaság és kenyérszagú szögény embérek, akiket Móra ömlesztett bele szívvel, gyönyörtűséggel a magyar irodalomba.

De nemcsak a szobrok előtt szoktam én tisztelegni a szegedi nagyoknak. Ha kicsikét hosszabban időzöm, kimegyek a temetőbe is, ahol a város — külön parcellában helyezte el nagyjait, csak Dankó Pista nyugszik másutt, de ő is fő helyen, az egyik főútvonal mellett. Az teljesen rendben van, hogy az ide járó turisták megnézik a Dóm teret, magát a templomot, hogy végigsétáljanak a Kárász utcán, kimennek a körösi csárdába, vagy behúzódnak az Alabárdosba, esetleg a még újabb-keletű izléses vendéglőket látogatják, vagy leülnek birkagulyást enni a hid mellett

működő, paprikás, zsíros illatokat árasztó csárda asztalához — de ne feledkezzenek meg Móráról, a legnagyobb, legszebb szívű furfangosról, az éneklő búzamezők költőjéről, s ha tehetik, ne csak a szobra és a sírja előtt tisztelegjenek, hanem olvassanak el egy-egy darabot a Tápéi furfangosokból, azonnymódon izebbnek érzik a birkagulyást, a könnyű homoki borokat, vagy öklönagyságú őszibarackokat, amelyeket ugyanaz a Nap látott el belső tartalommal, amely Móra, Tömörkény idején fürdette az Alföldet.

József Attila, Juhász Gyula, Radnóti Miklós szegedi emlékeit se kisebbítsük. Le-gyenek ők is útítársaink a tiszaparti töltekezésben, s vonuljon fel képzeletünkben mindenki, aki ennek a városnak színeire, ízeire gazdag gondolatokkal hozzájárult, álljunk meg olykor az előtt a ház előtt is, amelynek egyik lakásában a magyar iradalom fátyolos-széphanjú költője, Juhász Gyula elvetette magát az életet.

Ormos Gerő

A kőhegyi szelidgesztenyés ügye

Lapunk olvasói talán emlékeznek arra az esetre, amit méltatlanokodva tettünk kétszer is szóvá: a pomázi Petőfi termelészövetkezet minden ok, cél s engedély nélkül kivágatta a Kőhegy déli oldalának legszebb ékességét, a szelidgesztenyést. Indoka nem volt rá, mivel a gesztenyefák virultak az egészségtől, s állandóan bő termést hoztak. Jelentésünkre felfigyeltek illetékesek, a Petőfi tsz ellen eljárás indult, s engedély nélküli fakivágásért büntetést kellett fizetniük. A táj egyébként természetvédelmi terület.

Lelkiismeretlen munka volt. Lapunk kérdést intézett újabban is a termelészövetkezet elnökségéhez: tett-e engesztelő lépéseket ez ügyben. A termelészövetkezet elnöksége kérdésünkre egyszerűen nem felelt, ez azonban nem volt elintézési módja a kérdésnek. Mi ezt az ügyet éppúgy felszínen tartottuk, mint a budai Remeteszurdok tönkretételének ügyét.

Szerencsére azonban a másik megkérdezett, a pomázi tanács vb. elnöke — igen lelkes értője Pomáz múltjának, s őszinte természetbarát, Boros István — válaszolt kérdésünkre, méghozzá biztatón. Tette ezt azért is, mert a tanács végrehajtóbizottságát is igen kellemetlenül érintette az a hír, hogy a tsz kivágta a Kőhegy egyik természeti

szépségét, a helyi gyümölcskultúra fő ékességét.

Pomázon a kertbarátok klubja és a helytörténeti klub foglalkozik a táj gyümölcskultúrájának felderítésével, sok esetben adatokért a középkorba nyúlva vissza. Pomázon a régmúltban is jelentős gyümölcs- és szőlőkultúra volt. Pomáz neve latin, a jelek szerint a falunév is a gyümölcsrel — almával — függ össze. A szelidgesztenyéről is vannak írásos emlékek.

Az örömteljes hír ezzel kapcsolatban az, hogy a szelidgesztenyés területét a Petőfi tsz a Pilsai Erdőgazdaságtól kapott szelidgesztenyepalántákkal ültette be, s további telepítést tervez a jövőben is. Az elültetett dugványok alig araszosak, s mintegy 1500 darabot ültettek el félméteres tőtávolságra, figyelembe véve a ritkulást is. Mivel azonban a szelidgesztenye az igen lassan növő fák közé tartozik, több évtized munkája és gondos ápolás szükséges hozzá, hogy ezen a területen ismét jelentős szelidgesztenye-erdő fejlődjék.

Reméljük, az unokák már élvezik a szelidgesztenyés termését. Kár volt kivágni az öreg fákat, milyen kedves lett volna a látvány: fa-unokák a fa-nagyapák árnyékában... (szv.)

Rejtvényes utazás

Egy turistacsoport autóbusz körutazáson vett részt. Első állomásukon megtekintették a késő román-gót átmeneti stílusban épült romjaiban is impozáns bazilikát, valamint a XVI. századból eredő nagyméretű török kutat. A községből felkapaszkodtak arra a csúcsra, mely a túrázói minősítési szabályzat szerint érintendő pont és ahonnan a községet — északnyugati irányban látják. Ismét egy községbe jutottak, melynek nevezetessége az „Ördöglovas” hajdani kastélya. Elzarándokoltak annak a sírjához is, akinek nevét egy nagy magyar, költő tette verseivel halhatatlanná. Idézünk a költő egyik verséből. A vers címéből megtudjuk kiről van szó. „En szenvedek, s pedig miattad, Mielta szívem elragadtad, Édes kegyetlenem! El-elhalok, mihelyt Te jutsz eszembe S így kell talán e gyöttelemben Örökre sinlenem.” Ezután egy járási székhelyre értek, ahol egy tó mellett álló várat és a várbán múzeumot néztek meg. A kőtárbán levő szépen faragott, középkori kövek Vértesszentkeresztről származnak. A túra utolsó pontja egy szabadtéri múzeum volt ahol ősember leletek láthatók.

Merre jártak turistáink? 1. Melyik község volt az első állomás? 2. Hol van az Ördöglovas kastélya? 3. Kinek a sírját látták? 4. Mi volt az illető költő neve? 5. Melyik vár múzeumában jártak? 6. Hol van a szabadtéri múzeum?

A TURISTA KÖNYVESPOLCA

A Panoráma belföldi városmonográfiái városaink megismeréséhez igyekeznek hozzásegíteni, megjelenítve a városok történelmi hangulatát, bemutatva műemlékeit s mai, lüktető életüket.

Debrecen mindig sajátos helyet foglalt el az országon belül. A középkorban az ifjabb királyok birtoka volt, a török időkben pedig, szinte egy sajátos külön világot jelentett. Két ízben is, 1849-ben és 1944—45 fordulóján átmenetileg az ország kormányának székhelye. E változatos múlt sajátos élményeit mutatja be a Debrecenről szóló útikönyv.

A másik útikönyv hazánk

nagy múltú, hangulatos városába, az Alpok lábánál elterülő Sopronba vezet. Sopron elsősorban a műemlékek, ívben hajló szűk utcácskák, középkori hangulatot árasztó terek, zengző sikátorok, ódon házak városa.

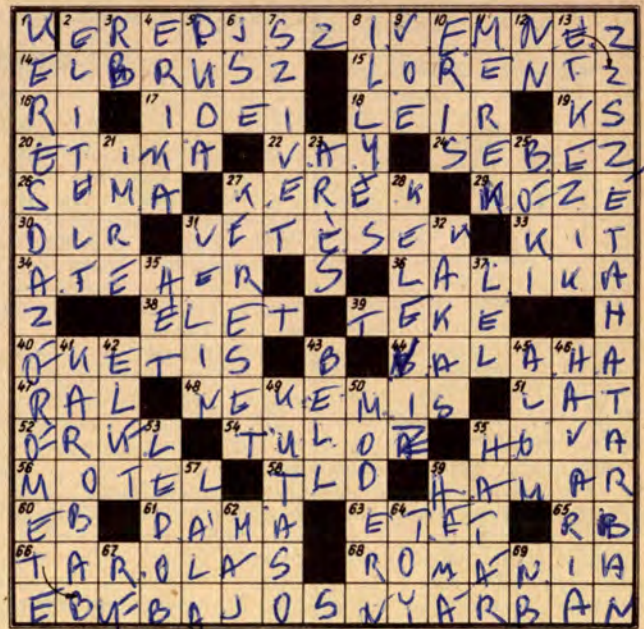
De a Soproni-hegység arnyas sétaútjaival, kilátókkal koronázott csúcsaival, tisztavízű forrásaival, a Lővérek sajátos világával Sopront hazánk egyik legszebb, legkellemesebb üdülőhelyévé is avatja.

A második kiadásban megjelenő — útikönyvek hasznos kísérői a Debrecenbe és Sopronba látogatóknak.

HA LAPUNK MEGNYERTE TETSZÉSÉT, HÍVJA FEL RÁ MÁSOK FIGYELMÉT IS !

VÁSÁROLHATÓ MINDEN ÚJSÁGÁRUSNÁL

NYÁRI ÉNEK

VIZSZINTES: 2. Idézet Paul Gerhardt (1607—1676) német énekköltő „Nyári ének” c. verséből (zárt betűk: Z, Z, H) 14. A Nagy-Kaukázus legmagasabb pontja a Szovjetunióban. 15. Holland Nobel-díjas fizikus (1853—1928) 16. Sír, népiesen. 17. Ebből az esztendőből való. 18. Papírra rögzít. 19. Magyar költő neveje. 20. Erkölcstan. 22. II. Rákóczi Ferenc udvari főmarsallja volt (Ádám). 24. Sérülést okoz. 26. Minta, forma. 27. A kocsi fontos része. 29. Közibe. 30. D L R. 31. Maggal beültetett gabonaterület. 33. Mely személyt? 34. Nehéz tárgy, amit cipelni kell (névelővel). 36. Becézett Lajos. 38. Születéssel kezdődik. 39. Kugli. 40. Azokat a személyeket szintén. 44. Egyszer, valamikor. 47. R A L. 48. Részemre szintén. 51. Régi súlymérték. 52. Vigan van, jóeső érzés tölti el. 54. Nagyt, többet mond a kelleténél. 55. Mely helyre? 56. Idényszerűen működő szálloda. 58. TLD. 59. Rövid idő aiat. 60. Házörzö. 61. Egyes kártyákban női alakot viselő figura. 63. Képző-pár. 65. Rubidium vegyjele. 66. Gabona, fű levágása. 68. Szomszédos ország.

FÜGGŐLEGES: 1. A vízszintes 2. sz. sor folytatása (zárt betűk: K, Z, E, S). 2. Akire a bíróság büntetést szabott ki. 3. Lásd a vízsz. 65. sz. sort. 4. Női név. 5. Egyszerű fűvós hangszer. 6. Jód és szelén vegyjele. 7. .... cseréljen, aki hazát cserél” (Tompá) 8. Kossuth-

díjas költő, drámaíró (Gyula). 9. Vő, táviratban. 10. A viszály istennője a görög mitológiában idegenes helyesírással. 11. Bátorkodom. 12. Azonos betűk. 13. Eledelt vesz magához. 21. Férfinev. 23. Nyílás, repedés (névelővel). 25. Szúrja. 27. A munka, foglalkozás anyagi eredménye. 28. Község Somogyban. 31. Borjúbőrrel készült finom, merített pergamenpapír. 32. A szemetdobura. 35. Több, mint félucot. 37. Talál. 41. Húvelyes futónév. 42. Elgázol. 43. A telefon feltalálója. 45. A jóság alá vetett szalma. 46. Hajón való szállításból eredő kár. 49. Falu Nógrád megyében. 50. A korral fejlődő, haladó. 53. Lehajít. 55. Országok közötti választóvonal. 57. Két daloló szócska. 59. Város Szíriában. 62. Belső szerv. 64. T O Y. 67. A végtelen (fordítva). 69. Nemzeti Bajnokság.

Beküldendő a vízszintes 2. és a függőleges 1. sz. sorok megfejtése. Határidő: július 16.

Előző számunkban közölt keresztrejtvény megfejtése: Berkek, hegyek, völgyek minde-nütt / Zöngenek sokféle má-dárszókkal.

(Balassi Bálint)

Könyvjutalmat nyertek:

Miklósi László Tarján, Kor-mos Kati Eger, Frics Gyula Salgótarján, özv. Husi Józsefné Törökstanklós, Tátrai Ibolya Bp., Fazekas József Bp.

TURISTATOTO I. szelvény

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14

Rejtvényes utazás

1. _____ 4. _____
 2. _____ 5. _____
 3. _____ 6. _____

Név: _____
 Lakás: _____

TURISTATOTO

Kedves Olvasóink! Hat hónapon át tartó rejtvényünk megfejtéseit fozoszelvényeszerűen (1, 2, x), illetve az értelemeszerűen kért szöveg megadásával: a 26. oldalon levő szelvényen, levelezőlapon küldjük be, minden hónap 20-ig. A határidőn túl beérkezett (legkésőbb 19-i postabélyegző!), vagy nem szelvényvel küldött megfejtéseket nem veszünk figyelembe. A helyes megfejtéseket és a nyertesek neveit technikai okok miatt két hónappal későbbi számbunkban közöljük.

1. Melyik városban van ez a vár? Budapest 1, Siklós 2, Veszprém x,
2. Melyik filmet forgatták e várban? Tenkes kapitány 1, Egri csillagok 2, Köszívű ember fiai x,
3. Melyik hegységben található a várat? Mecsek 1, Cserhát 2, Mátra x,
4. Melyik várból nyílik a szép kilátás? Saigó 1, Adamé 2, Somló x,
5. Melyik útjelzés közelében fekszik a vár? Kohászkék 1, Rákóczi piros 2, Országos kék x,
6. Melyik várat látjuk a képen? Diósgyőr 1, Csesznek 2, Vitány x,
7. Melyik történelmi esemény tűződik a várhoz? 1707. évi országgyűlés (II. Rákóczi sereg trónfosztottá váló nyilvánítása) 1, Wesselényi-féle összeesküvés tanácskozás 2, Zách Felicián merénylete x,
8. E barbarkan és síremlék hol látható? Szigetvár 1, Budai vár 2, Egri vár x,
9. E várban melyik múzeum van? Nádasdy Ferenc 1, Kinizsi Pál 2, Dobó István x,
10. Melyik megyében fekszik a vár? Baranya 1, Zemplén 2, Somogy x,
11. Mi található e várban? Turistaszállás 1, Eszpresszó 2, Múzeum x,
12. Melyik várat ábrázolja a kép? Sümeg 1, Visegrád 2, Boldogkő x,
13. E vár közelében melyik festői sziklaképződmény található? Somoskői bazaltömlés 1, Siroki kőbálványok 2, Szentgyörgyhegyi bazaltorgonák x,
14. Melyik hegységben van e vár? Bakony 1, Vértes 2, Cserhát x.

A HÓNAP KÉPEI

Rovatunkban kizárólag olyan újonnan felvett turistafotókat közlünk, amelyek kirándulások, túrák, utazások és üdülések elcsesztett pillanatait, eseményeit, portrékat, valamint hazai és külföldi tájakat ábrázolnak. A legjobb fényképet, mint a HÓNAP KÉPÉT 100 Ft-os utalvány jutalomban részesítjük.

JÚNIUS LEGJOBB KÉPEI

1. Balaton (Ács János, Bp.), 2. Szilvásvár (Klobucsár László, Bp.), 3. Tavasz (dr. Markovits Károly, Bp.), 4. Vértesi fák (Kövári Jenő, Bp.), 5. Hóolvadás (Taubner Ferenc, Bp.), 6. A Hónap Legjobb Képe: Arra már esik (Várhegyi György, Mátraháza, MÁV Üdülő).

A KÖVETKEZŐ
SZÁM
TARTALMABÓL:

Ezer mérföldes
álmom
Várna köerdője
Látogatás Eyübben
Szeged

TURISTA

A MAGYAR TERMÉSZETBARÁT
SZÖVETSÉG LAPJA

1969 — 8

ÁRA: 3 Ft

XV. ÉVFOLYAM 1969. AUGUSZTUS

TARTALOM

TURISTAÉLET

Kétezer diák Tatán	14
Tanterem a szabadtan	19
A Szerkesztőség postájából	9
A TURISTA jelenti	25
TURISTATOTÓ 2. forduló	27
Ismerd meg megyédet!	2

HAZAI TÁJAK

Szeged a tiszai tájban	8
Bakonyi barangolások	4
Az agostyáni arborétum	12
A felfedezett Zalakaros	14
Belső-Somogy	18

KÜLFÖLD — ÜTIKALAUZ

A magyar történelem nyomában	6
Pillanatképek Indiáról	20
Világjáró zenekedvelők	22

ÉRDEKES — HASZNOS

Napoleon nyomában	7
Egy csokor virág	17
A várnai kőerdő	13
Külföldről egy madárért	22
Miről írnak a turistalapok?	24
A titokzatos ugartyúk	7

ÜTLEÍRÁS

Mexikó	16
Észak Odüsszusza	3
A két tó tükrén	10

A címlapon a Testnevelési Főiskola egyik haligatója a természetjáró táborozáson (Cikktünk a 9-ik oldalon) Vikman István felvétele.

TURISTA. Turisztikai, camping és utazási folyóirat. Felelős szerkesztő: **Endrődi Lajos.** Szerkesztőbizottság: **Antalfy Gyula, Kertész Miklós, dr. Kürthy Miklós, Mosonyi László, dr. Pápa Miklós, Székely Miklós, Szombathy Viktor, Tamás Ferenc.** Szerkesztőség: Bp. V., Váci u. 58. T.: 182-932. Kiadja az Ifjúsági Lapkiadó Vállalat. Felelős kiadó: **Tóth László** igazgató. Kiadóhivatal: Bp. V., Révay u. 16. T.: 116-660. Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a Posta Központi Hírlapirodánál (KHI; Bp. József nádor tér 1.), a kézbesítőknél, bármelyik postahivatalnál és a posta hírlapüzleteiben közvetlenül, vagy csekkbefizetéssel (csekk-számlaszám: egyéni 61.251, közületi 61.066), valamint átutalással a KHI, MNB, 8. sz. egyenlőjáróra. Előfizetési díj egy évre: 36.— Ft, félévre 18.— Ft

INDEX: 25 814

69.2791 Egyetemi Nyomda mélynyomása, Budapest.

Felelős vezető: **Janka Gyula** igazgató

ISMERD MEG MEGYÉDET!

Ha valaki azt gondolná, hogy a kétmillió fővárost körülölelő Pest megye turisztikailag már teljesen fel van tárva, úgy ebben ugyancsak tévedne. Igaz, a hegyvidéki részeit már igen régen bevonták a turistaforgalomba és itt alkotásokban gazdag, virágzó turistakultúra alakult ki. De az is igaz, hogy a megye többi területeit szinte most kell a gyalogos vándorforgalom részére felfedezni. És ez a megye nagyobbik része; a hegyekkel borított rész viszonylag kis területet foglal csak el... Érdemes ezt térképen is megtekinteni. A térkép azt is elárulja, hogy földrajzilag milyen változatos ez a terület: a hegyekhez dombvidék csatlakozik, a dombvidék meg síkságra megy át; a déli széleken már az Alföld nyújtódik. Vegyük még figyelembe a két nagy szigetet is, a Szentendreit, meg a Csepelt, melyek megint csak újabb vonást rajzolnak a táj arculatába. Nemkülönböztetve a magassági viszonyok: északon a Börzsönyi Csóványos 939 méterre szökik fel; délen a Duna-Tisza közének felszíne alig haladja meg a száz métert; nyolcszáz méteres szintkülönbség van a megye északi és déli pereme között!

Ezen a szép, változatos tájon működik a Pestmegyei Természetbarát Szakszervelet. A hegyvidékeken, a Börzsönyben két menedékházuk van: fent, a Magas Tax nyergében a Sziklai Sándorról elnevezett turistaház; lent, a Kőspallag alatti Tolvajároknál az a bájos fekvésű Kis otthon, melyet egy öreg malomból létesített még 1930-ban a Vándorlúki turistatársasága. — A dombvidéket, Gödöllő környékét, útjelzések hálózata be, mintegy ötven kilométer hosszúságban. Ezek az útjelzések néhány éve létesültek csupán. Ez a szép vidék azelőtt elzárt tilos terület volt; a turisták többsége jóformán nem is ismerte. Most további útjelzések is készülnek rövidesen. — Ami azután még délebbre van, az erdőfoltokkal, homokbuckákkal, nádasokkal telehintett dunatiszaki táj, — az nagyrészt még felfedezésre vár. Van tehát bőven feladata a megyei természetbarát szövetségnek...

Az „Ismerd meg megyédet!” mozgalmunk viszont azt bizonyítja, hogy felismerték ezt a fontos feladatukat. És évek óta tervszerűen dolgoznak kiterjesztésén. Ennek érdekében rendezték meg a pestmegyei vartúra versenyt is, melyen csaknem 550 fő vett részt; a versenyt központi rendezvényekkel is támogatták és tájékoztató füzetet is adtak ki; a legjobban mozgósító négy szakosztály vezetőt jutalom autóbuszutazásban részesítették. A megye megismertése során a járási szövetségek sorra mutatják be területüket a többi járásoknak. Van mit bemutatni! Sajátos táji szépségeinkben, védett területeinkben, műemlékekben gazdag vidék ez. Irodalmi és történeti vonatkozásai is figyelemreméltóak. Ezt a sok, még ismeretlen szépséget közzé kell tenni, oda a turistákat elvezetni, szép feladata a helyi turistaszervezetnek.

Hat járást irányít a megyei természetbarát szövetség. A hat járási szövetségben összesen 47 természetbarát szakosztály működik. A 47 szakosztálynak — ebből tíz ifjúsági — együttesen 2869 tagja volt

az elmúlt év végén; 1708 felnőtt és 1161 ifjúsági. A szakosztályok 1968-ban 508 túrát vezettek, s ezeken összesen 7604 fő vett részt.

A megyei szövetségben eleven, lökötő munka folyik. Ez kisugárzik a szakosztályokra is. Vezetőik rendszeres tájékoztatásban részesülnek. Az MTS Pestmegyei Tanácsa minden támogatást megad a természetbarátoknak. A természetbarátok pedig valóban mindent elkövetnek feladatuk jó elvégzése érdekében.

Kitűnően működik a megyei Társadalmi Erdői Szolgálat is. Az Erdészet elismeréssel nyilatkozott munkájukról: „A nagy erdőtüzeket — melyek azelőtt 5-6 évvel még komoly károkat okoztak — sikerült megelőzni, gondatlanságból okozottak jóformán nem is fordulnak elő. Nagyban segítettek még a TESZ tagjai az erdőben kiránduló emberek felvilágosítását...” 54 alkalommal tartott szolgálatot a múlt évben a megyei TESZ; 143 fő részvételével; gondoskodtak arról, hogy a fő kirándulópontokon mindig legyen tűzrendészeti ellenőrzés. A jól végzett munka eredményeképpen szívélyes viszony alakult ki a helyi Erdészet és a megyei TESZ között; nemcsak a hivatalos aktusokon találkoznak, de résztvesznek erdőzsvacsorákon, közös szalonasütéseken is.

Követésreméltó munkát végeztek a pestmegyeiek a szabadszombatokkal kapcsolatban is. Tanácsadó szolgáltatást létesítettek a szakosztályokon kívülálló részére is, központi rendezvényeket állítottak be e célra, szükség esetén vezetőt is biztosítanak.

A Túrabizottság javában készül már a jövő évre. Túraprogramjukat **Hazánk felszabadulásának huszonöt éves évfordulója** tiszteletére kívánják összeállítani. Olyan helyekre fogják a megye természetbarát tagjait elvinni, ahol felszabadulásunkkal kapcsolatos hadművelési és pártesemények történtek.

A megyei szövetségnek 11 bizottsága van. Közülük a legfiatalabb a Kulturális. Utóbbi gazdag programot dolgozott ki; az első megyei turistaklubot már meg is alakították **Gödöllőn**. A megnyitót, melyen színes előadás-csokrot mutattak be Gödöllőről és gödöllőiekéről, valóságos társadalmi esemény volt a városban. A Természetbarát Akadémia is megtartotta első előadását; a „Hazánk legszebb tájai turistaszemmel” c. sorozatban elsőként a Balatonról és a Bakonyról. Az ősszel Vácon is megindul az Akadémia a „Tíz ország turista szemmel” című előadásorozat. Film- és fotókiállítások terveznek és ezzel kapcsolatban **tanácsadó szolgáltatást**. A rendszeres filmvetítések Gödöllőn már megindultak. A távolabbi célok között kiállítások rendezése és természetbarát archívum felállítása is szerepel. A bizottság működését magas színvonal jellemzi. Mintaszerű volt az április 20-i gödöllői városnéző séta is, melynek során megtekintették a kastélyt, a parkokat, a helytörténeti múzeumot, a MAFILM természetfilm telepét.

A pestmegyei természetbarátoknál példamutató turistamunka folyik. Kezdeményezéseikre érdemes felfigyelni.

Pápa Miklós dr.

ÉSZAK ODÜSSZEUSZA

Útra készülődik a Sselja két utasa

A Szovjetunióban jól ismerik Tatyjana Agafonova nevét. Ez az asszony ötször járt a Sarkkörön túli vidékeken, a legtávolabbi szovjet kutatóállomásokat felkereste és egy egész telet töltött az Északi Sarkon. Egyszerű matrózként hajózott a Szovjetunió legtávolabbi vidékein, s útiélményeit riportokban, tárcákban, könyvekben örökítette meg. 1968-ban a Szovjet Újságírószövetség pályázatán Agafonova nyerte el az év legjobb riportere címet. E cikke Butorin híres útjáról szól, amelynek során „Észak szovjet Odüsszeusza” felkereste Mangazeját.

EZERMÉRFÖLDES ÁLOM

1967 kora tavaszán kicsiny vitorlás hajó állt az arhangelszki kikötő mólójánál. A fekete hajótesten régies, fehér betűkkel ez a felírat állt — „Sselja”

A kis hajóra minden nap két férfi szállt fel: Dimitrij Butorin és Mihail Szkorohodov. Elelmiszeres ládákat, benzines kannákat, meleg

ruhát rakodtak... Messzi útra készültek.

A Sselja kapitánya hitt abban, hogy évek óta dédelgetett álmát valóra váltja, és eljut az Északi-tenger partján lakók, sarkkörön túli városába, Mangazejába, amely századokkal ezelőtt uralta a szibériai Taz folyó vidékét. Ezt a várost valaha „Sarkvidéki Bagdadnak” nevezték a kereskedők, mert itt szereztek be az értékes coboly, hermelin, kék-, és sarki róka prémet.

Butorin olyan ember volt, aki feltétlenül valóra váltja álmát. Nemcsak azért, mert életét a zord Északon élte le, ahol megedzették a viharok, jeges szelek, s a sarkvidéki éjszakák. Hanem azért is, mert erősen élt benne a felfedezők romantikája.

AZ ELSŐ ÚT

A Sselja 1967. májusában bontotta ki piros vitorláit, s kihajózott Arhangelszkból. A 6 méter hosszú, két méter széles lélekvesztő elindult az Arktisz felé. Sátorlap borította kabinjában

őszecsukható ágyak, meleg ruhák, vízhatlan öltözékek, fegyverek heverték. A kényelmet csupán egy parányi asztal szolgáltatta.

A Sselja elhagyva a Fehér-tengert Keletre fordult. — Fagy, jégtáblák havat hordó metsző szél kísérte útját. De Butorin biztos kézzel tartotta az egyszerű, fából készült kormányrudat. A köd, viharos tenger, jégfogság nem rettentette meg. A parton egy-egy világítótorony, néha egy-egy vadászkunyhó, sarkvidéki település tűnt fel. Mind egy-egy pillanatra és aztán újra a tenger következett.

Butorin nem volt már fiatal ember, 56 éves elmúlt, amikor első útjára indult. Ősz haja sapkaként símult fejére, mint általában az északiak, egészséges alakú, szélesvállú ember volt, aki szívesen és harsányan szeretett beszélni.

Ősidők óta élnek emberek a Fehér- és a Barents-tenger partjain. Butorin is itt a Fehér-tenger partján, egy ősi településen, Dolgocselje faluban született. Nagyapja és apja vadász és prémállattenyésztő volt. Alig töltötte be 9. életévét, amikor apja először vitte

magával halászatra. Itt ismerete meg az északiak kemény munkáját, a viharzó tengert, s ekkor döntött, hogy apja útját követi.

Teltek az évek: halász, vadász lett, sőt megszerezte a kishajó-kapitányi címet is. Családjával sok telet töltött északon és nem egyszer találta magát szemben sarkimedvével, amely meg-megjelent a téli szállások körül. Több száz medvét lőtt, nem egyszer mentette meg az állomás lakóit életveszélytől.

A Sselja 98 napig volt úton, megkerülte a Jamal-félszigetet és eljutott Dikszonig, majd Mangazejáig, mialatt több mint 3 ezer kilométert tett meg. Közvetlenül a cél előtt azonban viharba került, s a szembe fúvó viharos szél arra kényszerítette Butorint, hogy 28 órán át egy pillanatra sem engedje ki kezéből a kormányrudat.

Mangazejánál néma és szakadékos part fogadta őket. A magaslatról óriási méretű, lapos terület tárult eléjük. A látóhatár szélén a felhőkig értek a magasfenyők. Itt valaha város volt, aminek nyomát a földből előkerült töredezett pénzda-

Bakonyi barangolások

Reguly Antal könyvtár és múzeum Zircen

Szépségével elbűvöl a vadregényes Bakony — hirdették vidéki vasúti várótermek falain a két világháború közötti években azok a színes nyomatok, lepedőnyi plakátok, amelyek az erdőrengetestegből kibukkanó csezneki várat ábrázolták, a kép alján egy bánatos szemű özikével. E kedvesen invitáló hangú plakátok azóta már csak ódon bakonyi vadászházak falain lelhetők fel itt-ott. Az elmúlt húsz évben semmiféle hírverés sem hívta fel a figyelmet erre az idegenforgalmi szempontból valamiképpen méltatlanul, mostohán kezelt öreg hegyvidék szépségeire. Nagy kár, mert ez a rejtett bájú erdőrengetesteg turisztikailag tulajdonképpen még ma is felfedezetlen terület az üdülők, ki-

rándulók, természetjárók számára. Megejtő szépségei, amelyek bájosak, de nem hivalkodóak, ősi várromjai, vad szurdokai, kedves falvai, amelyek szívet-lelket gyönyörködtetnek, de szerények és hallgatagok, valójában csak a tájékozottak, hozzáértők a „bennfentesek” számára léteznek. A Bakony sohasem sütkérezett a jól szervezett idegenforgalmi propaganda és reklám fényében. Ennek az agyonhallgatottságnak okát, eredetét bizonyára nehéz kibogozni, de ettől a tény még tény marad: ma is fehér folt az ország idegenforgalmi térképén. Ma is, amikor száz és százerek járnak hétvégeken keresztül-kasul az országot, s amikor egy-egy divatosabb, de kevesebb eredeti természeti szépséget nyújtó tá-

jakon szinte már elviselhetetlen a zsúfoltság. Erdemes tehát egyszer — mondjuk egy szabad szombatos hétvégén — felülni a vicinálisra, mely Győrből, vagy Veszprémből egy óra alatt a vadregényes Bakonyhegység kellős közepébe repít bennünket.

A zirci vasútállomásra jó korán érkezik meg a reggeli vonat. A levegő üde, friss, azt hiszem, közvetlenül a Magas-Bakonyból érkezett. Vagy tán a híres botanikus kertből, az arborétumból, melynek fa-óriásai itt magasodnak éppen előttünk. Ez a fákkal sűrűn benőtt terület az Ós-Bakony megmaradt darabja. Hatalmas kőrisek, sudártörzsű fenyők, ősszel skarlátvörösbe öltözött juharfák, büszke tölgyek, illatos hársak szegélyezik utunkat. Fa-matuzsálemek kerülnek utunkba: távoli kontinensek flórájának „követői”. A „keleti életfa” Kínából került hozzánk, a színes lombtenger fölé magasodó vörösfenyő Szibériát vallja hazájának. Amott, a kanyarban egy ős-öreg fa köszönt ránk. Akkortájt ültették meg amikor Zrínyi a törökkel hadakozott Szigetvár falainál.

A hársfák családjából több mint 130, a fenyőfajtákból is közel 100, a juharból 37 féle számolható össze ebben a csodálatos szépségű, hatalmas ős-parkban. A természet báját és harmóniáját érezzük minden lépésünkkel. Bármerre fordulunk, megannyi látványos pázsitos térségek, sötétzöld

fodru halastó, ezüstös levegő, földet seprő fűzfák, festői szinpompájú cserzőmörce-cserje, tarka levelű tulipánfa, exotikus disznóvénnyek és — nyár lévén — szín, szín mindenütt, millió változatban...

Kijövet a parkból, a Reguly Antal műemléki könyvtár és a Bakonyi Múzeum hívogat bennünket egy kis nézelődésre. Reguly Antal kőszobrára ott áll a Győr-Balaton közötti autótűt kanyarulatában, s megvan még a ház is, ahol született. Falán nagyméretű emléktábla tudósít pályafutásáról. Körösi Csoma Sándor példája nyomán vette a vándorbotot kezébe, hogy megkeresse a sokat vitatott őshazát. Ő tárta először a világ elé a vogulok gazdag népköltészetét. 39 éves korában halt meg, de fiatal kora ellenére oroszországi útjai során példátlan szorgalommal és tehetséggel hatalmas nyelvi, néprajzi anyagot gyűjtött össze.

A könyvtár mely nevét viseli, 65 000 kötetet őriz, köztük számos, nagyértékű ritkaságot. 1944-ben egy német hadirepülő — bravúrból — függőlegesre állított repülőgépszárnyakkal elrepült az apátság templom két karcsú tornya között. A mutatóvány balul ütött ki: mielőtt gépét egyenesbe hozhatta volna, rázuhan a könyvtár tetejére. A pilóta szörnyethalt, a gépből kicsurgó égő benzín pedig értékes könyveket hamvasztott el. A kiállított könyvek között sétálgatva feltétlenül nézzük meg az a nagyértékű íróasztal-lap intarziát, amelyet száz bakonyi fajfajtaból állított össze Wil-

ÉSZAK ODÜSSZEUSZA

rabok, megzöldült rézgyűrűk, fülbevalók, nyílhegyek bizonyították.

A MÁSODIK ÚT

Elmúlt egy év, 1968. júliusában a Scselja ismét ott ringatózott az arhangelszki kikötőben. Butorin ismét útrakelt. Ezúttal Felix Ribacszenkó volt az útitársa.

Felikszt korábban a Kara-tengeri Dikszon kikötőjében volt rádiós. Ő is távoli vitorlázásról álmodott.

A Scselja második útján

ismét Keletre, az Északi-Jeges tenger vizeire tartott. Butorin úgy döntött, hogy megkerüli a Tajmir félszigetet és a Kara-tengert a Lapyev-tengerrel összekötő Vilkickij szoroson halad át, melyet általában mindig vastag jég borít. Sokáig azt tartották, hogy ezen a szoroson először a XIX. század második felében hajóztak csak át. Az utóbbi években azonban a Tajmir-félsziget, Vilkickij-szoros határolta partján 16—17. századból való állomások nyomaira bukkantak. Ezek szerint orosz hajósok már korábban is átjutottak a szoroson. Buto-

rin azért választotta ezt az útvonalat, hogy bebizonyítsa azt a feltevést.

A Vilkickij-szorosban a kis sajka jégtáblák között lassan haladt előre. Útközben nagy hajókkal találkoztak, amelyek felajánlották segítségüket, de Butorin visszautasította. A maga erejével akart átjutni, úgy ahogy régmúlt századokban az északi hajósok tették...

És a Scselja legyőzte a Vilkickij-szoros, Butorin a Tajmir félsziget északi partján több ősi állomás romjait fedezte fel.

A Scselja második útját a Lapyev-tenger partján, Tyikszí kikötőjében fejezte

be. 3 ezer kilométert tett meg, tovább már nem haladhatott Kelet felé, mert közeledett a sarki éjszaka, amikor az északi tengereket vastag jégpáncélba öltözteti a tél.

— A Scselja azonban harmadszor is útra készül. Butorin a Szovjetunió leg-távolabb fekvő északkeleti pontjáiig, a Gyezsnyev-fohig akar eljutni.

... Múlnak az évek és a XX. század egyedülálló utazóinak sorába Heyerdal és Chichester mellé bekerül Butorin neve is.

Tatyána Agafonova

de József asztalos, a könyvtár díszes polcainak és művészeti padlójának alkotója.

A múzeum mindössze két teremből és egy folyosóból áll, de látványosabb annál bőségesebbek. A falon taplókból készült sapkák, újságtartók, díszes képkeretek. A hajdani csatákban a bakonyi tapló fontos „hadeszköz” volt. Ha dárda, kelevéz, vagy kard megszabdalta a harcos testét, bakonyi taplóval állították el a vérzést. Valamikor a tűzgyújtásnak is nélkülözhetetlen eszköze volt. Kissé hihetetlennek hangzik, de megfelel a valóságnak, hogy Aklipusztán, Kardosréten még ma is vannak öreg nyájörző emberek, erdei munkások, akik tapló, kova és tűzkő segítségével gyújtanak rá a pipára. Nem mintha gyufát nem lehetne Zircen kapni, csakhat így szokták meg régről, s a bakonyi ember különben is nehezen változtat szokásain.

A múzeumi séta befejeztével sétáljunk fel a híres Vörös Toronyba, ahova hosszú, tekervényes csigalépcső-sor vezet fel. Innen az egész zirci medencét beláthatjuk, s megsejthetünk valamit a távoli erdők romantikájából, ahova másnap érdemes korán indulni. Éjszakára egy komfortos turistaszállást vehetünk igénybe Zircen, tiszta és olcsó. Akik pedig nagyobb kényelemre vágnak, keressek fel a néhány szobás szállodát. Hétfvégén mindig van hely. Egy kicsit távolabb Zircről — autóbusszal elérhetően — a gézaházi turistaszálláson is szívesen fogadják a Bakony turistáit. A szálló kétemeletes egykori vadász-kastély — valaha az Eszterházyak vadásztanyája volt — ahol kitűnő konyha és kényelmes szálláshelyek okoznak örömet a messziről ideérkezett utasoknak. A turistaház környéke gyönyörű. Közvetlenül a szálló alatt kezdődik az Ördögárok szurdok, kissé távolabbról pedig a cseszneki vár integet felénk, amelynek ódon falaira, robusztus köveire, fenséges szikla-bércére a „Valahol Európában” című filmből emlékezhetnek vissza a turisták.

Egy másik kirándulási célpont zirci indulással a kerteskői ménés lehet. Pénzesgyőr községből — ahova sűrű buszjáratokkal juthatunk el — már csak

egy km-re van a híres telep, az ország egyetlen szilaj, hegyi-ménese. Órákhosszat lehet itt nézelődni, s főleg: fotografálni, annyira érdekes minden, ami a ménésben naphosszat történik. Egy hosszabb túrával a Kőrishégyi kilátóhoz is eljuthatunk. Az útvonal Borzaváron, Szépalmán át vezet. Az útiránnyal ne legyen gondunk. Az egész Bakonyban példászerűen ragyogóak az útjelzések; kétségek, tévedések tökéletesen ki vannak zárva. Értették munkájukat, akik a jelzéseket megfestették, s főleg — szíviük volt hozzá, szenvedélyes turista-sztrvük...

Szinte érthetetlen, hogy a Bakonyban ez a része — például a Cuha völgye és környéke — mely telis-tele van ragyogó táborhelyekkel, nincs teleszórva festői campingekkel. Ott van például a bakonyszentlászlói Ördög-rét, 800 hektárnyi sima pázsit, körülveve erdőkkel, szikla-szurdokokkal, barlangokkal, forrásokkal, strandolásra alkalmas patakkal, közel a jó ellátást biztosító községhez (szőlő, gyümölcs, tej, csirke, zöldség bőséggben és korlátlan mennyiségben van), s ahol a háború előtt már élénk táborélet volt, ma olyan kihalt, mint egy elhagyott rezervátum. Az autósoknak például, akik erre járnak, fogalmuk sincs róla, hogy háromszáz méterre az aszfaltcsíktól, a lombok mögött, milyen pazar turista-paradicsom árválkodik elfeledetten útjuk mentén. Az egyetlen hely, ahol már elkezdődött valami: a szomszédos Vinye, a hasonló nevű vasúti megálló mellett. 400 fős úttörőtábor létesítettek nemrég, s négy üdülőházat építettek. Elkészült a vízvezeték is, amely a Verőfény kút kitűnő ivóvizét, gravitációs úton, három atmoszféra nyomással szállítja a táborozó hely területére.

A Bakonyi Intéző Bizottság nemrég tervbe vette, hogy új turistaházak megépítésével segíti a természetjáró mozgalom bakonyi kiszélesítését, a SZOT pedig a szezonban száz autóbusszt indít e tündéri szépségű hegyvidék legfelsőbb pontjaira. A Budapesti Természetbarát Szövetség, valamint a szegedi, debreceni és győri üzemek turistaszakosztályai is érdeklődnek alkalmas szálláshelyek bérbevétele iránt. Az első lépések tehát megtörténtek, hogy a Bakony — üdülő-

Jellegzetes bakonyi táj Bakonyszentlászló környékén

helyi adottságaihoz méltóan — bekapcsolódják az ország turisztikai vérkeringésébe. A többi a szervezés agilitásán, az intézkedések összehangoltságán múlik. Annyi bizonyos, hogy aki csak egyszer is megkóstol-

ta ennek a tájnak sajátos hangulatát, romantikáját, báját, örök rabja marad a Bakony hegység — vagy ahogy régen mondták: a Bakonyerdő varázsának.

Huba László

VARJAK A TURISTAHÁZAKI

A MELEG NYÁRBAN

LÁTOGASSA

A MAGASLATI

TURISTAHÁZAKAT!

KÉSZÜLJÖN AZ ŐSZI SZEZONRA!

BIZTOSÍTSA HELYÉT

A TURISTAHÁZAKBAN!

(Ügyfélszolgálat: Bpest VI., Lenin krt. 55. naponta 9—19 óráig, szombaton 9—13 óráig.)

A magyar turisták számára sok érdekességet nyújt egy olyan kelet-szlovákiai útvonal, amely a magyar történelem emlékezetes helyein kalauzolja végig őket, s ahol különösen Thököly és Rákóczi szabadságharcaira van alkalmuk emlékezni.

Ha Hidasnémetinél kelünk át a határon, első állomásunk Kassa, II. Rákóczi Ferenc székhelye. A nagy fejedelem hamvait 1906-ban hozták haza Rodostóból és helyezték el Bercsényi Miklós földi maradványaival együtt a Kassai dómában, más nevén a Szent Erzsébet székesegyházban. A dóm egyike a legszebb közép-európai egyházi jellegű gótikus épületeknek.

Kassa környékén pompás kirándulási lehetőségek is akadnak. Autóbuszon a ránkherlányi idősziak geográfusok utazhatunk, Rozgony falu határában (Rozhanovce) győzte le egykor, Róbert Károly király Csák Máté hadát.

Eperjes (Presov) I. Rákóczi Ferenc székhelye: 1918-ig Sáros vármegye székhelye. Eperjes piacán végeztette ki Caraffa, a kegyetlen császári tábornok

A magyar történelem nyomában

1687-ben a 24 protestáns Thököly-hívót. A Rákóczi-ház és a Caraffa-börtön ma múzeum. Érdekesek a főutca reneszánsz pártázatos házai, szép a gótikus templom. Eperjes közelében található Sáros vára. Itt fogták el a fiatal Rákóczit, s vitték innen Bécsújhegybe. Eperjesről érdemes kirándulást tenni Bártfára (Bardejov) és a zborói Rákóczi-vár romjaihoz.

Az országúton utunkat nyugati irányban folytatva, a remek reneszánsz fricsi kastély mellett elhaladva, messziről feltűnik a szepesi vár romtömbje (Spissky Hrad). Alatta bájos kis város terül el, Szepesváralja (Spisské Pohradie), amely összeépült Szepeskáptalan-nal. A püspöki székesegyházban egykori freskó örökíti meg az alapító Róbert Károly emlékét, a templom

egyébként a Szapolyai család ősi temetkezési helye volt.

Lőcse (Levoča) Szepes vármegye hajdani székhelye, 1271 óta a 24 önkormányzattal bíró szepesi város főhelye, önálló adminisztrációs központ a rendi megye határain belül. Mint tudjuk, Zsigmond király 16 szepesi várost elzálogosított a lengyeleknek s csak Mária Terézia váltotta vissza. Érdekes külön körút a 16 szepesi város megtekintése. A zálogba került városokat Lublóról kormányozta a lengyel sztarosza. Lubló városka és a vár maga is külön érdemes a megtekintésre. Lubló szomszédságában van Podolin, ahol Krúdy Gyula járt gimnáziumba.

Lőcsének sok magyar vonatkozása van. Itt játszódik le Jókai „A lőcsei fehér aszszony” című regényének nagy része. Kuruc város volt, amelyet a császári sereg 1709-ben elfoglalt, miután báró Andrassy István tábornok megadta magát. A lőcsei Szent Jakab templomban láthatjuk a világ legnagyobb, s egyik legművészibb szárnyas oltárát,

ság szintjéből. Poprádtól 12 km-re fekszik a tátrai fürdőcsoport, a négy Tátrafüred. Ide legjobban villamossal utazhatunk föl.

Poprádról a 67-es útvonalon — közvetlen autóbuszjáratokkal — az Alacsony-Tátra keleti peremén a Királyhegy lejtőjét sűrűn járunk Gömörbe. Utunk legszébb állomása a dobsinai jégbarlang. A Sztracena-patak völgye kellemes táborozóhely. A mézsköcsűcsokkal, fenyvesekkel díszített Sztracena-völgyön, a Dedinki-tó mellett jutunk le Dobsina városába. Itt ered a Sajó.

Dobsina kis bányaváros: Alapítói százok — itteni nevükön bulénerek — voltak. Innen utunk a Sajó egyre szélesülő völgyén vezet dél felé. Első megálló Betlér (Betliar), az Andrassy vadászkastélyával. Ma múzeum.

Rozsnyó, bájos, kis egykori bányaváros, jó megszállási lehetőség, múzeummal, fürdőteleppel. Rákóczi sokszor tartózkodott itt: pénzverő-épülete a piac sarkán ma is áll.

Krasznahorka (Krasna Horka). A török elleni háborúkban nem annyira, mint inkább a kuruc háborúkban szerepelt és csodálatos módon megmenekült a pusztulástól. A lőcsei fohászon történelmének egy része is itt játszódik le. A vár kápolnájában látható Andrassy István feleségének, Serédi Zsófiának mumifikálódott holtteste. A vár kapujánál Bebek Ferenc ágyúí ásitának a Csermosnya völgyére. A vár alatt, a kassai országot mentén áll messzire láthatóan, az utolsó krasznahorkai várúr, gróf Andrassy Dénes és felesége, Franciska grófnő egyiptomi-szeccszis stílusú, nagyméretű mauzóleuma. Külön művészi látványosság.

Magyarországra az 50-es és a 67-es országúton Pelsőcön és Tornalján át utazunk. Útközben Pelsőc előtt látjuk a gombaszögi (Gombasek) rétet, a kelet-szlovákiai magyarság évente megrendezett nyári, szabadterei találkozásának színhelyét és Pelsőcnél bekenyárodhatunk a domiaci cseppkőbarlang felé is, mely összeköttetésben áll az aggteleki barlanggal. Innen már nincs messze a serényfalvi — bánrévai határátkelőhely.

DR. VLADIMIR ADAMEC

A La Malmaison kastély park-részlete

Franciaország Napóleon születésének 200-ik évfordulóját ünnepli. Az ünnepségek jóformán januártól decemberig tartanak és nemcsak Franciaországra terjednek ki, hanem a Földközi-tenger térségére is. Korzika-szigetére, ahonnan elindult a „kis káplár”, Elbára, ahol átmenetileg száműzetésben élt és Szent Ilona szigetére, ahol befejezte életét.

A franciaországi ünnepségek emlék-kiállítások, egyenruha parádé jegyében zajlanak le. A legnagyobb turistaforgalomra mégis talán a Malmaison-múzeum számít.

A Rueil-Malmaison, Párizs nyugati külterületén, a Szajna bal partján fekszik. 1622-ben építették, 1799-ben Percier és Fontaine építéskor Joséphine Bonaparte ízlésének megfelelően alakították át. Később, a válás után ide is költözött és itt is halt meg 1814-ben. Bonaparte Napóleon, 1800–1804-ig mint első konzul, lakott ebben a kastélyban. A waterlooi vereség után is töltött itt négy napot. Halála után a kastély egy svéd bankár, rövid ideig a spanyol királyi család, majd III. Napóleon tulajdonába, végül 1902-ben a francia állam tulajdonába ment át. Ma múzeum, falai között a napoleoni korszak gazdag emlékeit őrzik, Da-

vid, Gerard festményeit, a császári család bútorait, porcelánjait, művészi ötvösmunkáit stb. Bár napoleoni emlékekkel más francia kastélyokban is (Fontainebleau) találkozhatunk, de az igazi „centrum” azonban a malmaison múzeum.

A három Földközi-tengeri sziget közül Elbán is számos olyan emléket találhatunk, amely Napóleon száműzetését idézi. A császár 1814. május 4-én, vadász uniformisban szállt partra Portoferraio kikötőben, amelyet a fontainebleau-i szerződés tartózkodási helyéül, egyben tulajdonául határozott meg. A polgármester át is adta jelképesen a városka kulcsait, és Napóleon a mulini-palotában rendezkedett be. A palota kertjében narancs és citromfák gyümölcssei virítottak, az egész környezet Korzika emlékeztette a száműzött császárt. Lőháton bebarangolta a szigetet, agyában terveket szőtt, utakat és tengerparti erődítéseket akart itt építenie. A szigeten Mária Lujza, sőt egykori nagy szerelme, Walewska grófnő is meglátogatta. Kényelemben élt itt ezen a festői szigeten. Becsvágyó természete, a politikai helyzet alakulása azonban nem hagyta nyugodni. Waterloo után egy megalázóbb, a végső száműzetés következett Szent Ilona szigetére, ahol 1821-ben halt meg.

ENDRESZ ISTVÁN

A korzikai kikötő látképe

A titokzatos ugartyúk

A magyar puszták, többnyire homokos talajú síkok jellegzetes madara az ugartyúk. Nem hiába rokona a tűzoknak, az örvösgalamb nagyságú madár nagyon hasonlít rozsdásszürke alapú, sötétbarnán mustrázott tolatatával a reznekhez. A csőr tövétől a fülig sötét sáv húzódik, mely fölött a poszáján világos folt van.

Sajnos nagyon kevés van belőlük. Bugac környékén azonban még most is fészkelnek. Kotlási ideje hosszú: 18–19 nap. Házatája, azaz fészke nagyon egyszerű. 17 cm átmérőjű kör alakú kis mélyedésbe tojik 2–3 kőszürke alapon rendszertelenül fekete-barna csíkokkal átszőtt és foltozott tojást. Bár a fiókák fészke hagyók, vagyis kikelésük után alighogy megszáradnak, elhagyják szülőhelyüket — mégis sokan esnek a ragadozók és a fészkekrabló mátyás, szürkevarjú, stb. kártevők zsákmányául. A magyar Alföldre jellemző, kedves, flotázó hangját alkonyattájt hallatja, amikor mozogni kezd. Magát a madarat napközben nehéz észrevenni, mert nagyon bizalmatlan és éles szemével messziről meglát és gyors lábaival elszalad. Kötő mimikrije van, azaz nagyon jól beleolvad környezetébe. Erdekes tulajdonsága, hogyha sikerül közelről meglepni, mereven a földhöz lapul és ilyenkor kataleptikus állapotba merevedve, mozdulni sem tud. Sajnos a lelketlen madárpusztítók ezt a tulajdonságát használják ki, amikor bottal is leütik a kedves madarat. Nemcsak ezért fogy egyre számuk, hanem vonuláskor, mielőtt Dél-Európából, Észak-Afrikából hazánkba érkeznek, a hosszú úton elfáradnak és könnyen a madárfogók hálójába kerülnek.

Az ugartyúk hazánkban már annyira ritka, hogy védelem alatt áll, ezért minden országjárónak kötelessége övni, védeni ezt a kedves, szép és ritka madarat.

Sz. A.-né

GUMIMATRAC

GUMIMATRAC

nélkülözhetetlen

hétvégéhez, nyaraláshoz, pihenéshez, strandoláshoz

Sima és mintás kivitelben, 2 és 3 részes, 1 és 2 személyes felfújható gumimatracok nagy választékban

272,- Ft-tól 417,- Ft-ig

Szeged a tiszai tájban

Anap már nyugovóra hajlik, mikor Szeged alá érünk, Tápé felől ballagva lefelé a tiszai gáton. A lezárt estben a Tisza széles és mozdulatlan, s olyan sima és sötét, mint a fáradt olaj. A parti nyárfák mind mélyebb árnyékot vetnek, az esthomály némasága teríti be a tájat.

Juhász Gyula Tiszája ez itt: a fáradt, bánatos, melázó, elmerengő, szóztalan; szegélyén örökké remegő levelű nyárok, lilábaöltözött gyászoló bús füzek. Az árva költő magányos lelke tükrében szemléli a vizet, az eget, a tájat, a csendes szavú, komoly paraszti népet, mely a folyó mentét megüli. Szegedre is Juhász Gyula vezet be, késő alkonyi órán, mikor a város tornyai sötét felkiáltójelként rajzolódnak a homályosodó égre, s az élő csillagok feltűnedeznek a Tisza tükrén. A rakparthoz simuló homokbárkákat az ő legmélyebb tiszai csöndje takargatja: „Egyiken távol harmonika szól, — Tücsök felel rá csendesen valahol...”

Az ország legmélyebben fekvő területén, a Maros és a Tisza összefolyásánál alakult ki Szeged a vízjárta ártérből kiemelkedő szigetek. A marosi sószállítás végállomásaként kapott először kereskedelmi jelentőséget, de lakosainak jórésze

hosszú századokon át földművelő és állattartó, halászs és hajós. A Tiszát meg a Dunát járták tölgyfából készült, víz ellenében lövönvontatta hajóikkal, és messzi vidékek termékeit, árucikkeit fuvarozták és cserélték ki. Volt idő, amikor háromezer szegedi halászs meregette a tengeri halat a folyóból, a földművelés sokáig csak harmadrendű szerepet játszott a nép életében. A katonaszkodásból viszont annál bőségesebben kivették részüket, a török időkben éppúgy, mint szabadságharcainkban. A régi hadas időkre még emlékeztet a tatárjárás után emelt vár csonkja a Tisza parját. A török előrenyomulásakor Szeged többször volt kiinduló- és támaszpontja az oszmán ellen induló hadjáratoknak. Ebből a korból érdekes helyszíni beszámoló maradt ránk a városról. Bertrand de la Brocquiere francia lovag a Szentföldről hazatérőben 1433-ban ezt jegyezte útikönyvébe: „Szeged nyílt nagy város, és egyetlen hosszú utcából áll. Környéke mindennemű gabonával megáldott vidék. Igen sok darvat és tüzöket fognak, egész piacot láttam tele e madarakkal. A Tisza rendkívül sok halat szolgáltat, egyetlen folyóban

sem láttam oly nagy halakat.”

A Tisza éltette a régi Szegedet, de a múlt század végén, 1879-ben meg is semmisítette. Egy viharos márciusi éjszakán átszakította a gátakat a megáradt folyó, és rázúdult a városra, akár a vízözön. A retentő képet így örökítette meg Mikszáth: „Csak a házfedelek látszottak ki a vízből, mint száz meg száz egymás mellé rakott kőporsó.” Romba dőlt és elnéptelenedett Szeged, több mint ötezer épülete omlott össze. A háborgó hullámokban eltűnt a régi város, hogy aztán sokkal szebben, korszerűen épüljön újjá. Két körút és nyolc sugárút az alapja a mai, könnyen áttekinthető és világos városszerkezetnek.

A kisebb körút félkör alakban veszi körül a belvárost, ahol a legfőbb köz-

épületek magasodnak, középpontjában a monumentális hatású, kéttornyú dómmal. Szeged legkiemelkedőbb — de a tiszai tájba legkevésbé illő — épülete ez a sötétvörös téglából épült székesegyház, melynek hatalmas előterében rendezik évről évre a nemzetközi híru szabadtéri játékokat. Ezen a téren áll a város legrégebbi műemléke, az Árpád-kori Szent Demeter templom csonkán megmaradt nyolcszögletű tornya. Szeged legbecsesebb építészeti emléke azonban a falusias jellegű Alsóvárosban emelkedik; a középkori gótika paraszti egyszerűségű remeke, az egyhajós, hálóboltozatos Mátyás-templom. Haviboldogaszszony ünnepén ide zárándokol Juhász Gyula búcsújáró népe: „Az öreg templom fűvellő tövében — A nyári éjben ott hevernek ők, — Parasztok, barnák, csöndes és komoly nép, — Mint hajdan őseik, a besenyők...”

Ebben a városnegyedben — éppúgy, mint a többi külső kerületben — még sok a földszintes, fehér parasztház. Az alsóvárosi házak eresz alatti fala őszidőben telistele van aggatva pirosuló paprikafüzérékkel, a faoszlopos tornácon, a „szakállszáritón” Juhász Gyula pihenő öreg paraszta: „Az öreg gazda ül a ház előtt, — És nézi, hogy a nap mint áldozik. — Pipál, nem moccan. Az idő is áll — Egy pillantásra, ha meglátja őt...”

Különben Szeged már elvesztette mezőgazdasági jellegét. A 120 000 lakosú város keresőinek ma alig öt százaléka földművelő, napjainkban Szeged a könnyűipar egyik fontos központja, ahol azonban már jelentős nehézipar is megtelepült. A régi várost

minden oldalról nagy ipari körzetek fogják körül. A legutóbbi években Szeged nevét a környékén mind nagyobb arányokban feltárássra kerülő földgáz és kőolaj tette híressé. Immár hazánk legnagyobb kőolajtermelő körzete a szegedi; egész városnegyed épül az olajbányászok és feldolgozók új lakóhelyeként.

A gyors ütemű iparosodás egyre nagyobb várossá növeszti Szegedet. Fejlesztési terve 1980-ra 180 000 lakossal számol. Ezért építik át folyamatosan az elavult szerkezetű és épületállományú városrészeket, ezért hoznak létre korszerű, zöldbeágyazott új lakónegyedeket. Az elbontásra kerülő épület-tömbök helyére öt-tízszintes lakóházak kerülnek, a városszerkezet egyes súlypontjaira, a körutak és sugárutak keresztezéseire pedig kiemelkedő magasságú épületeket helyeznek. Az öreg negyedek felújítása révén a belső városrész képe döntő módon megváltozik, az egész város nagymértékben megemelkedik.

Szeged városszerkezeti főtengele a Tisza, a rendezési terv éppen ezért a folyó partjainak nagyvonalú kiépítését irányozza elő. A folyó menti fekvés hangsúlyozása érdekében a Tisza mindkét partján közepmagas házak sora épül fel, igényes tömegformálással, egységes kompozícióval. E révén Szeged két part menti várossá alakul. Újszeged nagyarányú kiépülése fokozatosan megszünteti a város eddigi „féloldalas” elhelyezkedését, a nagyvárossá növekvő Szegednek épp úgy a közepén folyik majd végig a Tisza, mint Budapesten a Duna.

Szegedet az ipar fejleszti napjainkban, ugyanakkor azonban a város az Alföld déli részének művelődési központja is: két egyeteme, tudományos kutatóintézetei, főiskolái, szakiskolái, sokféle középiskolája messzi vidékre sugározza a tudás fényét. Szegedhez fűződik Tömörkény István és Móra Ferenc írói munkássága, innen indul el költői pályája József Attila, s itt élt, itt alkotott a tájjal és a néppel összeforrvá a gyengéd, tiszta hangú Juhász Gyula. Három sorával búcsúzunk Szegedtől: „Magyar emlékül és magyar reményül — Állj boldogan és büszkén ősi város. — Simulj szerelmes szívvel a Tiszához.” **Antalfy Gyula**

Foth Margit, Szalay Ágnes és Szabo Erzsébet készíti a két napos túra vázlatát. Vikman felv.

TANTEREM

a szabadban

A JÖVŐ TESTNEVELŐI KÖZÖTT

A Pilis sarkában, a Dunazug szélén, Dömös és a Rám-szakadék között kanyarog a Malom-patak. Szűk, szurdokszerű völgye hol összeszűkül, hol szélesre tárul, s ott ahol egyik oldalon a Köszörűs-hegy, másikon pedig a Rám-erdő oldala öleli védően át a kanyargó utat, színes sátoztábor áll. A lombok között napsugár csillan, s a távoli magasban a Vadállókövek fehérlenek. Lenn a völgyben a júniusi nap az eső után párafüggönnyt varázsol a fák lombjai közé.

E kis völgy a Pilis Park-erdőgazdaság jóvoltából egyre népszerűbb a turisták, kirándulók és táborozók körében. Gondozott autódutak és árnyas gyalogsétányok vezetnek az erdő belsejébe, nem csoda, hogy

lépten nyomon kiránduló csoportokkal találkozunk.

A Szőke-forrás völgyében közvetlenül a Vízművek telepe után eltávolodnak egymástól a hegyoldalak és széles tisztást képeznek, amelyet a szeliden csörgedező patak oszt keté. A piros, kék és sárga sátrak harmonikusan illeszkednek bele a zöld erdő színébe. Előttük kisportolt, atléta termetű fiúk és lányok ülnek csoportokban a tisztáson. Kezükben papír, ceruza és iránytű, előttük térkép van kiterítve. A Testnevelési Főiskola tartja itt hagyományos természetjáró kiképzését.

A leendő testnevelő tanárokat oktatjuk. az iskolai természetjárás alapvető ismereteire — mondja Kővári Károlyné, Szendrődi Ildikó, sokszoros sibaajnok-

nőnk, a tábor vezető tanára. *Az első évfolyam, 31 leány és 35 fiú — táborozik itt tizenegy napot. Ezalatt elsajátítják, hogy kell egy tábor, illetve egy- és többnapos túrákat szervezni. Bár az oktatás szabadban történik, a tantárgy komolysága nem marad el a többi tanított sportág között. Jegyre megy és aki nem felel meg a követelményeknek, megbukik.*

Az elméleti és gyakorlati képzést Kőváriné és Wittek Lajos tanárok vezetik. Előadások hangzanak a tábor, a túra, akadályverseny szervezéséről és térképismeretből. Azután mindent gyakorlatban is végigcsinálnak a hallgatók. Ők verik fel a sátrakat, ők készítik a túraterveket és sportemberhez méltóan napi 25—30 km-t tesznek meg az

Készül az ebéd. Kurucz Nadinka, Mikó Zsuzsa és Poekos Livia (háttérben) Vikman felv.

ismeretlen terepeken. Bejárnak a Pilis legszebb helyeit, voltak Dobogókőn, Vadállókőveken, a Prédikálószéken, végigmentek a Rámszakadékon. Elgyalogoltak Esztergomba is, honnan a város megtekintése után hajóval tértek vissza Dömösre. Kétnapos

túrán a Börzsönyt is felkeresték, megmászták Hideghegyet, a Csóványost és a tábor végén gyalogtúrával tértek haza az Alma Marterbe, Budapestre.

Ebben az évben új tanterv alapján oktatunk — magyarázza Wittek Lajos tanár. Azelőtt kétszer hatnapos

tábort rendeztünk: egyet a tanév elején, amikor a Garadna-völgyben tanyázva a Bükköt jártuk be és a másikat a tanév befejezése után a Pilisben mozgótábor formájában szerveztük meg. Sajnos, idén a turistaházakban nem tudtunk szállást kapni, s emiatt le kellett mondani a mozgótáborról. A másik problémát az jelenti, hogy a tizenegy nap nem elegendő a természetjárás egyre növekvő ismeretanyagának elsajátításához. A természetjárás és a táborozás ugyanis az iskolai nevelőmunka és az úttörőélet fontos része, ami- ben a testnevelőre érthetően nagy szerep vár.

Közben amíg mi a táborozás problémáiról beszélgetünk, a csoportok elkészülnek feladatukkal — a kétnapos túra útvonalának kidolgozásával — és beadják terveiket a táborvezetőségnek. Egyesek a sátrak környékét csinosítják, asztalokat építenek, kerteket rendeznek, mások olvasnak, napoznak.

Azután megkezdődik a nap fénypontja, a főzés. Eredeti módon történik az oktatás eme része. Minden csoport maga főzi meg ebédjét bográcsban. A zsírt, húst és a fűszert fejadag szerint, kapják, a krumpliból és hagymából mindenki tetszés szerinti mennyiséget vehet. Így, csak a krumplihámozási kedvtől függ az ebéd mennyisége.

A minőségre azonban ez nem vonatkozik. Ott kiélt mindenki szakácsi törekvéseit. Élnek is vele a hallgatók, különösen a férfinemhez tartozók. Látszik, gyomrukra jóval kényesebbek, mint a leányok. A tábor áttelepül a patak-völgybe, hol a kőből emelt tűzrakásokból hamarosan égnek száll a füst. Készül a paprikáskrumpli. Hány bogrács, annyi recept. A forró zsírban pirul a hagyma, belekerül a pirospaprika is, közben serényen dolgoznak a kukták, hámozzák a mérhetetlen mennyiségű krumplit. Mindenki talál magának tenivalót, ki a tüzet rakja, ki az ételt kavargatja. Hámoznak, kevernek, sóznak, paprikáznak és kóstolgatnak. Ez utóbbit rendületlenül, Van, aki már a hideg zsírnál és a nyers hagymánál kezd, de vannak, akik

uralkodnak magukon, csak a paprikáslé forrásakor kapcsolódnak bele. A vezetőök átszellemült arccal, fennkölt pillantással diktálnak: „csipetnyi sót, paprikát, vizet, krumplit” — hangzanak a parancsok. Azután, amikor a krumplit már puhának ítéli a csoport főszakácsa, a leggyorsabb lábú a gazdasági sátorhoz vágat és átveszi a kolbászt is.

Ezek a fiatalok megeszik a vasat is, ha éhesek. Ha az elején oda adnák nekik a kolbászt, hús nélkül maradna valamennyi bogrács — magyarázzák mosolyogva a furcsa disciplinát, Vörös Gyula és felesége, a tábor melegsívű „szigorú” gazdasági vezetői.

De győz az akaraterő és kolbász is kerül az ebédbe. Amikor inycsiklandozó illatok szállnak a levegőben, megjelennek a napimádók is — főleg leányok — akik a bogrács helyett inkább a napsugarakat választották. Botot ragadnak, átdugják a bogrács füle alatt és a többiek kíséretében felvonulnak a sátrakhoz. Körülülük a bográcsot, kanalat vesznek elő és megfelelő mennyiségű kenyér, valamint savanyú uborka kíséretében eltüntetik tartalmát.

A táborvezetőség étele is elkészül. Wittek tanár úr lassan, szertartásosan főzi, vezetőhöz illő, komoly arccal kavargatja a bíborszínű levét. Megkínálták minket, vendégeket is. Finom, olyan mintha maga Gundel főzte volna.

A finom és bőséges ebédet a pihenés percei követik. Egy napsütötte tisztáson a tanulócsoporthoz széles kört képeznek. Előkerül a gitár is, és Hszüen, a vietnami hallgató, édes-bús dalmokat varázsol belőle. Szól a zene, a tanárjelöltek elnyúlva a fűvön élvezik a napot, s a semmittevés kellemes állapotát. A négy égtáj felé száll a cigarettafüst. Csend és béke honol a fák alatt.

A leendő tanárok jól érzik magukat a tiszta erdei levegőn, a csodás természetben. Pontosan úgy viselkednek, mint ahogy majdan tanítványaik fognak. Élvezik a kirándulások, túrák, meghitt pillanatait. Amelyeket ők, a jövő testnevelői fognak megteremteni, a jövő nemzedéke számára.

Kóstol a brigád. Molnár István, Háda Tibor, Jámbor László, Bábaty Lajos. Vikman felv.

Endrődi Lajos

A kék tó tükrén

Dereng a hajnal, az időpont korai. A nádas vadállományának víjjogása, s a békakórus zenéje is halkul már. A zöldeskék víztükrön pára remeg, a hajnali szél jó lehetőségeket ígér.

Hatalmas, hengersizű fehér zsákokat, vasmacskákat és köteleket cipelünk a móló felé. Beszéd nincs, mindenki végzi dolgát. A vitorlázó-tudás szerint kijelöljük a kapitányokat, a legénységet, és mindenki elfoglalja helyét. A fürdő savanyúvízzel telt demizsonok, kulacsok, s elemőzsia a hajók fenekére kerülnek. Felhúzzuk a vitorlákat, eloldjuk a köteleket és a három hajóból álló flottánk elindul egyhetes útjára. Kellemes szél fúj, irányt veszünk a Balaton körülhajózása felé.

Tihanyt pillanatok alatt hagyjuk el. Tisztelettel tekintünk az apátság felé, mely mögül sokszor váratlan szelek lepik meg a vitorlázót. A két torony szigorúan int felénk: a Balaton kegyetlen is tud lenni. Megfogadjuk a jótanácsot és igyekszünk az első tűzkeresztség, a „folyosó” felé. A Balaton medre változékony és e helyen Ó-Tihany és Tihanyrév között meglehetősen sekély. Ezért két bolyasorral jelzett és pislogó lámpával ellátott, rendszeresen kotort sáv teszi biztonságossá a hajózást. Ez a folyosó. Egy méteres eltérés csupán és zátonyra futhat a felületes navigátor. De mi szerencsésen túljutottunk a nehezén, s elénk tárul a végnélküli panoráma, a víz összeér az éggel.

Első állomásunk Révfülöp. A fiúk dolga a kikötés, a hajók biztosítása az éjszakára, a lányoké a főzés. Előkerülnek a bográcsok, rottyog a finom, erős lecsó, mely után savanyúvíz ide, sportszerűség oda, ki ne kóstolná meg a tájjellegű borokat. Holdfény, halk gitármuzsika teszi felejthetlenné Révfülöpöt.

Ismét hajnalban indulunk tovább, a szelet ki kell használni. Inkább a szelcsendeket használjuk ki úszásra, napozásra és a felszerelések javítására. Akad ilyesmi is jócskán. Következő állomásunk Badacsony. — Váratlan esemény, a társaság egyik tagja gondolataiban kotorászva, nagyhirtelen talál egy pincetulajdonos nagybácsit. Az ötletet üdvrivalgás fogadja és lelkesen indulunk „rokon” látogatásra a hegyoldal felé. A nagybácsi őszinte örömmel fogadja a zajos társaságot, s több évtizedes, rejtett, ingyenek számára tartogatott hordókat ver csapra. Másnap nem is hajóznak tovább, a „fáradalmakat” pihenjük ki.

Forog a képsor s már Szigligeten vagyunk. Felsétálnak a várhoz és megtekintjük a csipkés vonalú hegyormot a „Király-aszszony” rokolyáját”, szedünk az elfekvő mandulából, akad itt-ott őszibarack is. Gyönyörű, ősi vidék ez a festői táj, még mentes a nagyvilági élettől, talán ezért is a Balaton legszebb része. Következik Győrök, és ezután meg sem állunk Keszthelyig. Megnézzük a partot, belátogatunk a városba, szemléljük a nevezetességeket, a Festetich kas-

télyt, a parkot és híres Helikon könyvtárát. Még egy ruccanás, s Hévízen vagyunk. Van itt is látnivaló elég. Szállodák, gyógyfürdők, rendezett sétányok. Szorongó érzéssel gondolunk Keszthelyen hagyott hajóinkra, mert sajnós, a biztonság nem általános fogalom a kikötőben. Egyik nap is akadt éjjeli látogató, aki a jóég tudja honnan, egy gumimatracon ülve érkezett a nyílt víz felől és szállást kért. Bogláron egy „galeri” 10—12 főből állt — közölte —, hogy szükségük lenne a hajókra. Mivel nem óhajtottuk a biztonságvédelmi szerveket ilyen aprósággal zavarni, mi magunk „intézkedtünk”. Azután másnap mi vitorlázunk tovább.

Nagy igyekezettel navigáltunk Földvár felé, amikor elért minket is a balatoni nemezis. A derült égen mindössze két apró sötét-szürke gomolyag úszkált, mikor egy váratlan szelölökés sópört végig a vizen, a tó szint váltott és pillanatok alatt hömpölyögve, tajtékozva megjött a vihar. Partközélbe igyekeztünk és azonnal leszereltünk min-

dent, majd lehorgonyoztuk a hajókat. 5—6 óra után a vihar ugyan elült, de az erős szél megmaradt. Egész éjjel vitorlázva jutottunk el Földvárig, de a hullámvérés és szellőkések miatt a partot elérni lehetetlen volt. Egy teljes napon át vergődünk, amíg szelfordulás után estére megjött a várva-várt eső, lassan és éhesen bevezünk a hön óhajtott kikötőbe. A földvári vitorlázók segítségével rendbehoztuk hajóinkat, a szakadt vásznakat, kilazult merevítőket és az elrongyolódott köteleket. Egy meleg fürdő, jó vacsora után minden kellemetlenség gyorsan a múltté lett.

Reggelre a tó újfent szelid, színe ismét valószínűtlenül kék lett. Leheletnyi szél fodrozta apró hullámaikat, mikor túránk utolsó állomása, Balatonfüred felé indulunk. Fűrészfűrű sétánya, mólója, színes vitorlástelepei, már messziről nyájában integettek felénk. A Balaton fővárosa, az északi part gyöngye, szeretettel fogadta egy hét után, a barnára égett, vidám társaságot.

SZALATNAI R. JUDIT

palma

G

A gumisaru helykönnyű, olcsó!

Campingezéshez, strandoláshoz

nélkülözhetetlen!

Nagy színválasztékban kapható:

az áruházakban, illatszerboltokban,
sportboltokban, műanyagboltokban

Az arborétum lugasa, Szombathy felv.

Az agostyáni arborétum

Aligha akad nagyobb öröme turistának, mint mikor hegyi bolyongásai évadján remekül gondozott erdei tájra lép, s nem a fejsze csattogó hangját, vagdalt ágak surrogását hallja, hanem sudár fák békés susogása kíséri, madarak dallásában sűrű erdőnek. S hátha még ez az erdő ligetszerű! S hátha még hozzá ezt a ligetet szándékosan is így telepítették!

Az arborétum kapuja, amelyet a Gerecse táji Agostyán határában most N. Kiss Miklós erdőfőmérnök kettétár, egyszer már megnyílt előttünk. Tíz éve ennek; múlik az idő bizony. Akkor apró facsemeték katonás rendje fogadott, a fenyők alig látszóttak ki a földből, a nyírfák parányi bokroknak hatottak, a tölgyek halk reménykedéssel pillogtak ki a dús fű közül; óvodások voltak, négyesztendősek. És most, ahogy a kavicsos úton lefelé indulunk, völgy iránt, alig ismerek rá a régi faóvodára, Micsoda sudár fenyőlegénykék, milyen formás tölgy-iskolások sorakoznak mellettünk; már nem is kamaszok, hanem felnőttek! Egészségesek, vidámak. A kísérlet: idegen fajtákat ültetni a Gerecse alatt, sikerült. Gyökeret eresztett a libanoni cédrus, hizlalja bogóját a boróka, a hibátlan piramis-thuját akár Szinyei-Merse is festhetné.

Körül keretnek az Agostyáni hegy, a Kecskéhát, a kedveskedő Öreg Kovács, a tölgyek, gyertyánok, bükkök védő erdeje zúg.

A találkozás e felserdült óvodásokkal megható. Egy kezdeményezésében eredeti, sikerében tökéletes munka kit ne gyönyörködtesse? Állók egy ideig a kapu

mellett, nem is mozdulok addig, míg egyszerre mindent fel nem ittam szememmel: ez a pázsitos, kedvünkre való liget, ez a gerecsei parkerdő — ez lenne ama kicsi óvoda, az a reménybeli kertecske, amit akkor mutatott Kiss Miklós? Csemetéi hogy a gazda fölébe nőttek! Pedig ő maga sem valami apró legény, mintául szolgálhatna sudár fenyőknek, s íme — már ő is eltöppöl „alkotásai” mellett, az erdő föléje magasodott e rövid pár esztendő alatt. Dehát az a szeretet, amellyel minden egyes fáját szemmel, a szebbiknek levelét kézzel is simogatja — mindent megmagyaráz. A lelkesedést, a kitartást, erőt s elsősorban a tudást, amellyel ezt az erdőt — kiváló állami segítségével, kollegiális közös munkával — mondhatnók kollektív alkotásként „fölszépítette”. Hosszúérvényű épület, igazi alkotás, nemzedékekre szóló.

A liget mélyében a Boccsájtó völgy patakja csobog, egyszer még fürdőmedence lesz belőle; a patak fölött izes forrás; és, hogy a ligeti mivolt is érvényesüljön: kerek lugas egy teraszon. Szalonnasütőhely. Meredek lejtő, s szelíd domboldal. Szénaillat, ápolt utak labirintusa, virágos cserjék. A teljes összhangot szilárd kerítés védi, nehogy megbontódják: az óz, a szarvas, a nyúl étvágya hatalmas, szívesen túrna itt a disznó is. Madárnak fácán rebben föl riadt kodácsolással, önefeledt rigó hirdeti jókedvét, a pacsirtát, mintha nekiszegették volna az ég palástjának, mozdulatlan énekel. Pici gépfegyverként ropog a fakopáncs csőre a ligeten túl; az úton most zihál föl az autóbusz Tarján felé; Tar-

dosbányán márványkövet robbantanak; zajong, él a világ, idebent pedig csend van.

S hogy néhány szakszerű mondat is elhangozzék:

Az agostyáni arborétum a Vértesi Állami Gazdaság Tatai Erdészetiének kezelésében van — (megtékintését is ott kell kérni, mert zárt terület) —; területe 16 hektár; 350 fafajta s faváltozatot él rajta, fenyő, lombos és cserje. Kis foltokban telepítették a tömegesen nevelhető, s beszerezhető külföldi fafajtákat — egzotikákat —, hogy az elegyes telepítések lehetőségeit vizsgálják. Van itt jegegye-, s lucfenyő, kaukázusi, japán, korzikai, bolgár fenyő, sárgafenyő, simafenyő, oregoni hamis ciprus, megannyi boróka és thuja-fajta, a szegélyeken cserjesorok rendje, a tölgyek között neves a babérlevelű tölgy, s amire a telepítő legbüszkébb lehet: a remekbe sikerült libanoni cédrusok szétszórt „erdeje”. Amde van itt vértölgy és szelídgesztenye is, tarkítóknak nyírfák. A Boccsájtó-patak — (amely a turistatérképről éppúgy hiányzik, mint az arborétum, s még sok más) — erősen emeli a táji szépséget. (A Gerecse-térkép különösen hiányos, a Holényi László-szerzette Gerecse útikönyv azonban annál jobb!)

Az arborétum-telepítő azonban nem nyugszik. Az agostyáni liget szinte befejezetnek mondható, ezt már csak ápolni kell, tehát új arborétum alapítása kezdődhet. Ez is megtörtént.

— Hol az új alapításod? — kérdelem, ahogy az esthajnali Öreg Kovács oldalában a baji szőlődombok felé ballagunk egy invitáló pince gazdáját keresve, s a párában megreszketnek Tata tornyai.

— Neszmély s Duna-szentmiklós határában egy 29 hektáros új telepítés, 1962-ben kezdtük. Ebből 23 hektár az egzóta, ültetünk oda már kaliforniai mammutfenyőt és atlanti cédrust is; a Somlyó-hegy tövében, Gombápuszta mellett.

Legközelebb azt nézzük meg. Megsimogatjuk a sequoia-fák finom levelét, az óvodását, aztán várjuk, amíg felnő.

Legalább száz esztendő odáig.

Ebben maradtunk.

Szombathy Viktor

Kelet-Bulgária egyik érdekes tengerparti városa, Várna nemcsak bárszonyos homokpartjairól nevezetes. Nem messze a várostól egy kb. 40 km² nagyságú területen olyan természeti ritkasággal is találkozhat a turista, amelyet másutt hiába keresne.

Megkövült erdőnek szokás nevezni ezt a bulgárok által „Pobitite kameni” néven emlegetett különös kőrengeteget, amely első pillantásra — ókori görög templom oszlopsűrűjének tűnik. Ilyesminek is nézte a felszabadító háborúban, 1828—29 táján itt járt egyik cári tisz, Viktor Tepljakov is, aki alighanem elsőknek írta le, a modern kor kutatói közül ezt az érdekes látványosságot, melyeket még közösségek bazalttörmelékeknek vélt. Egy angol kapitány már közelebb járt a valósághoz, mikor azt írta, hogy a kérdő „atmoszferikus hatásoknak” köszönheti létrejöttét. Geológusok egész sorát foglalkoztatta azóta a kőrengeteg titka, akik közül talán legfontosabb megemlítenünk a bolgár G. Boncev nevét.

A legszebb, viszonylag épségben megmaradt kőoszlopokat Várnától nyugatra, a szófiai autótút két oldalán, a várostól mintegy 17—18 kilométerre találjuk, s ezt DIKILITAS csoportnak nevezik. A természetes kőoszlopok is 5—6 m magasságot is elérnek, némelyikük 2—3 m átmérőjű, s kisebb-nagyobb csoportokat alkot. Fantasztikus alakzatok is vannak közöttük: keresztmetszetük néha elliptikus, némelyik szétmárt, két-háromgyökerű odvas foghoz hasonlít. Míg többségük felső vége szabad, olyan is akad, amelynek tetejét mészkőlap zárja le. A fantázia játékát különösen a lenyugvó és felkelő nap sugarai lobbantják magasra, amikor a fény és árnyék a kövek minden zugába életet lehel. Az oszlopokon némi vegetáció is tengeti életét: itt-ott zuzmó és moha; a repedésekben pedig a kövirózsa és páfrány is megél.

Vagy ötvenmillió évvel ezelőtt ezen a vidéken is tenger hullámmozott, mely fokozatos visszahúzódása után itt hagyta üledékeit: az alsóbb rétegekben a lazább homokot, kavicsot, feljebb elterülő egyes rétegekben pedig a mészkövet, s a tenger élővilágának mészvázsa maradványait.

A várnai köerdő

A felső, repedezett mészkőrétegeken átszivárgó, mindenkor szénsavat is tartalmazó esővíz feloldotta a mészkövet, s lefelé szivárogva a laza homokban és homokkőben egy-egy helyen hasonló vízáramlást és meszes kiválást, lerakódást okozott, mint amelyet a barlangok stalaktit oszlopai esetében tapasztalhatunk. A víz által oldott és lefelé szivárgó meszes folyadék a hosszú évszázadok folyamán vastag, oszlopszerű pilléreket cementált össze a homokszemcsékből, s amikor később a letarolás elpusztította a felső mészkőtakarót, a szél kifújta, a lazább, mozdítható részecskéket a szilárdra merevedett oszlopkonkréciók közül és lassan kirajzolódott a mai köerdő képe.

Az ősember is hajlékot keresett a csoportosan álló oszlopok könnyen barlanggá tágítható területén, aminek bizonyosságául a régészek néhány közeli falu

földjén több, mint húsz pattintott kovakőfegyver — lelőhelyet tártak fel, melyek részben a korai csiszolatlan kőkor, részint a mesolitikum jelentős emberi településeiről vallanak. Későbbi századok is életterükhöz tekintették ezt a különös vidéket, ezt római kori kerámiák töredékei is bizonyítják.

A már említett „Dikilitas” csoporton kívül még vagy három további kőoszlop csoportosulást lehet errefelé megkülönböztetni, s valamennyinek egymástól eltérő egyedi karaktere van. A szlancsevői oszlopok a karsztbeli barlangfalak képződményeire emlékeztető, fürtös vagy barázdált alakzatokat mutatnak, míg a Banovo falutól dél felé elterülő csoport oszlopai egészen alacsonyak, s hegyére állított kúp módjára, felfelé kiszélesednek. A Boleszlav közelében levő csoport állítólag egyike volt a legszebbeknek — mindaddig, mígnem a falu

lakossága innen kezdte építőkö szüségletét rendszeresen fedezni. További érdekesség a környéknek a rengeteg nummulina, hajdani, egysejtű tengeri állatok lapos és kerek mészvázai, melyeket nálunk a Vértes és a Gerecse hegységben „Szent László pénze” néven ismernek.

Mégis, ami a legértékesebb: A geológusok megfigyelése szerint a környező homokrétegekben az oszlopképződés még napjainkban is tart csakúgy, mint a cseppkőképződés az egyes barlangokban. A meszes anyagot kioldó esővíz, áthatolva az elkorhadt gyökereken és a homokréteg repedésein, az apró kőzet-szemcséket összecementálja. A sík vidéken dúló szelek homokvihart kavarnak, s elvégzik tájformáló, oszlopokat kialakító munkájukat.

Rége óta a köerdő oszlopai között elrejtett kincseket kerestek és ez a kutatómunka — a már említett

építőkö-kitermeléssel együtt jelentős pusztítást végzett a geológiai múlt e különös tanúiban. Ma azonban már védett terület, nemzeti park ez a világviszonylatban is páriát ritkító vidék, mely minden nyíltszemű turistát egy életre szóló földtörténeti élménnyel tehet gazdagabbá.

dr. Bauer Jenő

OLCSÓN

kulturált körülmények között ismerkedhet meg az ország legszebb tájaival és városaival

HA RÉSZT VESZ ÖN IS AZ

IBUSZ-TIT

ORSZÁGJÁRÓ AUTÓBUSZKIRÁNDULÁSAIN

VÁLTOZATOS PROGRAMOK, FÉLNAPTÓL NYOLC NAPIG TERJEDŐ KIRÁNDULÁSOK

HÉTKÖZBENI ORSZÁGJÁRÁSOK

Természetjáróknak gyalogtúrával egybekötött kirándulások. Csoportoknak kívánság szerinti útvonalon, időtartammal és programmal szerveznek társasutazásokat
Különjáratú autóbuszok bérbeadása

RÉSZLETES FELVILÁGOSÍTÁS ÉS JELENTKEZÉS AZ

IBUSZ-irodáknban

FELFEDEZETT Zalakaros

A zalakarosi strand látképe. Buzek felv.

Még azt mondják, a sakkozás „könnyű” sport. Buzek felvétele

nizsától mintegy 13 kilométerre tábla hívja fel a figyelmet, hogy itt el kell hagynunk eddigi útvonalunkat és Galambok község irányába kell kanyarodnunk. Innen ugyancsak jól kiépített úton haladunk Zalakaros felé, s mint a prospektus mondja, valóban szelíd hajlású dombok, almáligetek, szőlőtelepítvények szegélyezik útunkat. Körülbelül négy kilométernyi autózás után egyszerre tárul elénk a megkapóan szép fürdő látványa.

A fürdő, pazarul beilleszkedve a természetadta környezetbe, mintegy tizholdnyi területen fekszik. Az első benyomás hatására szinte felkiáltana az ember: — Ez igen!

Dunántúlt járó utunk során nézzük meg a zalakarosi termál-és strandfürdőt, amely néhány esztendő alatt szinte észrevétlenül vált ma már nemcsak a Zala megyeiek, de az ország más tájairól is ideseregülő vendégek kedvenc fürdőhelyévé. S ehhez még hozzátehetjük, hogy saját országuk természeti szépségeitől elkényeztetett olasz, svájci, jugoszláv, osztrák turisták is elismerően szólnak e meghitt hangulatú kis fürdőről.

A 7-es műúton, Nagyka-

Tágasság, víz, levegő, napfény, s ha úgy tetszik, erdős, ligetes, árnyékos részek. A jelenleg meglévő három különféle hőmérsékletű medencékhez vídám színekre festett pihenőpadok, kabinok, öltözők és kiszolgáló helyiségek között vezetnek a szépen megépített utak, itt-ott tágas terekre szélesedve. És mindenütt virág, zöldellő fák sokasága.

Németh Ferencsel, a nagykanizsai vízmű igazgatójával — ők üzemeltetik a fürdőt is — gyorsan ismer-

A szünet kezdete minden vídamsága kísérte azt a kétezer fiatalt, aki résztvett az ez évi negyedik ODOT-on.

Az előző napok felhőszakadásai után az időjárás kegyes volt az ODOT résztvevőikhez. Az állomáson a honvéd katonazenekar ugyan még baljóslatú felhők alatt fújta a harsony indulókat, de mire a nyitőünnepség megkezdődött, kiderült az ég és ettől kezdve eszményi időben pergettek az események.

Mit jelent az ODOT négy betűje — kérdeztük Herczegh Lászlótól, a tábor vezetőjétől.

Az Országjáró Diákok Országos Találkozója a diák-turisztika népszerűsítését tűzte ki célul. Azzal kezdődött, hogy középiskolai szakosztályok helyi és környékismereti túrákat szerveztek, a túrák majd kerületi (vidéken járási), majd megyei szinten folytatódtak és a megyei ill. Budapest legjobb (két fiú és két leány) csapata vettek részt az országos találkozón. Ezenkívül a legtöbbit túrázó iskolák csapatait is meghívtuk a táborozásra.

Mikor indult ez a kezdeményezés?

Az ODOT a KISZ Központi Bizottságának kezdeményezésére 1966-ban

NÉTEZER DIÁK TATÁ

indult meg. Az első találkozónkat Csanyik-völgyben tartottuk. Ezt követte 1967-ben a balatonfüredi, 1968-ban az Eger-Felsőtárkányi találkozó.

Az ODOT természetjáró és sportversenyein 1200 fiatal vett részt. A legérdekesebb talán a városismereti verseny volt, talán azért is, mert ez volt az első ilyen jellegű próbálkozás. Célja, hogy a résztvevők megtanuljanak rendszerezni, módszeresen várost nézni, megismerni egy-egy tájegységet, és elsajátítsák az útikönyvek használatát. Az első verseny sikeresnek bizonyult, a diáktalálkozó nem mindennapos találékonyságról tettek tanúbizonyságot. Végeredményben a Győr-Sopron megyeiek I. csapata, a Révai gimnázium győzött a Veszprém megyei Közgazdasági Szakközépiskola és a Tatabányai Árpád gimnázium előtt. A megyék közti összesített pontversenyt Veszprém nyerte. A városismereti verseny a jövőben az ODOT-okon már mint polgárjogot nyert általános versenyszám szerepel a programban.

A természetjáró akadályverseny a budapesti diákok sikerével zárult, az I. László gimnázium és a MŰM 5. sz. iskola osztozott az első két helyen. A campingversenyen a nógrádiak diadalmasok voltak. A tájékoztató futás éles versenyt hozott a fiúk közt. Itt úgy látszik a budapestiek készültek fel a legjobban, mindhárom érem a fővárosba vándorolt. A lányoknál két Pest megyei és egy veszprémi győzelem született.

A dús versenyprogramban ezen kívül összetett honvédelmi verseny, labdarúgás, kézilabda, röplabda, atlétika, úszás és a tatái tavon rendezett ladikverseny szerepelt.

Az ifjúság honvédelmi nevelése előtérbe került az utóbbi időben. Az ODOT rendezésében kiválóan közreműködő katonai alakulat e téren adta a legkomolyabb segítséget. A fiatalok részére komoly élményt jelentett a haditechnikai bemutató és a tó vizén rendezett harcászati gyakorlat.

Gazdag kulturális programot is

retséget kötünk. Elmondja, hogy a tavasszal mintegy hetven féle, több ezer palántát ültettek ki, a fákat, hogy a medencék környékén is legyen árnyékos rész, a közeli erdőből telepítették át.

A továbbiakban a fürdő kialakulásáról, jövőjéről még sok mindent megtudunk Németh Ferenctől, de egyelőre a látottak kötnek le bennünket.

Hétköznap lévén mintegy nyolcszázan tartózkodnak most a fürdő területén, de mint halljuk, volt olyan nap, amikor háromezeröttszázan népesítették be a fürdőt.

Dehát mit lehet itt csinálni?

Elsősorban természetesen fürdeni és pihenni. A gyönyörű friss pázsiton, ha már meguntuk a fürdést, élvezet a heverészás, de aki mozgásra vágyik, arra is megvan a lehetőség.

Néhányan tollaslabda-játékot űznek — a felszerelések itt kölcsönözhetők —, az egyik tisztást sűrű embertömeg veszi körül, ahol gyereknagyságú sakkfigurákkal folyik a talajba épített sakkasztalán a játék. A gyerekek külön kis játszótéren szórakoznak, s többen különféle labdajátékokat űznek.

Kicsit távolabbról, az erdős részből gulyás illatát hozza a szél. Hatalmas bográcsban fortyog a gulyás, de ha valaki megéhezett, megszomjazott, poharazók, lacikonyha, büfé, presszó és egyéb kis pavilonok kínálják még az szomj- és éhségcsillapítókat.

De térjünk vissza az igazgatóhoz. Hamarosan megtudjuk, hogy maga a község keletkezése a honfoglalás idejére vezethető vissza. Akkori neve Karosa volt. A későbbiekben Karosra, majd Zalakarosra változott. A mostani Zsolnánál malom környékén IV. Béla uralkodása idején épült földvár állt, amely a török időkben elpusztult. A török idők elmúltával a községet a Pálos-rend kapta meg, temploma 1800-ban, iskolája 1832-ben épült.

A fürdő története persze sokkal rövidebb időre vezethető vissza. A prospektusban is említett olajkutatás nyomán 1963-ban tört fel a víz, a kút kapacitása percenként 830 liter. E természeti kincs birtokában a Zala megyei Tanács VB. elhatározta, hogy ide egy termál-strandfürdőt telepít.

Ennyi az előzmény, a továbbiakban a megvalósulás következett. Az első ütem-

ben megépült a termálmedence, egy lubickoló és mintegy nyolcszáz személy befogadására alkalmas újtöző. 1967-ben, az úgynevezett második ütemben épült a sportolási célokra is alkalmas úszómedence, új öltözők, kabinok, motelek, s megkezdtek a beköltözést a vendéglátóipari egységek is. Ma már több napra is érdemes Zalakarosba látogatni, részben a motelekben lehet szállást kapni, működik a fizetővendégszolgálat is, de Nagykanizsáról is ki lehet járni Zalakarosba, ahol korszerű szállodák állnak a vendégek rendelkezésére.

Nagyjából ez a jelen, ami végső soron alig pár esztendő alatt valósult meg, de a jövő ennél sokkal többet ígér. Nemcsak a fürdő továbbfejlesztéséről van szó, hanem az ellátás színvonalának lényeges javításáról is.

Kezdjük azzal, hogy jelenleg ismert adatok szerint mintegy 21 millió forintot költséggel megépül a téli fürdő, amely medencés és kádás részt foglal majd magába, a fedett medencéből közvetlenül ki lehet majd jutni egy újabb szabadteri medencébe. A téli fürdő már büfét, presszót, fodrászatot, kozmetikai és

pedikűrös részleget is üzemeltet majd.

Az egyik megyei fmsz beruházásaként még ebben az esztendőben megnyitja kapuit egy kétszintes vendéglátóipari egység. Kemping, további motelek telepítése mellett szó van több szálloda építéséről is, de már megkezdődött a szervezés vállalati társasüdülők építéséről is. A továbbiakban még, a Zalakaros község és fürdő általános rendezési terve szerint, amelyet éppen a közelmúltban fogadott el az Építési és Városfejlesztési Minisztérium tervbírói bizottsága, sport szálló, sportklub, sportpályák építése, néprajzi tájmúzeum kialakítása, taxiállomás, benzinkút építése, mozi, könyvtár és egyebek létesítése szerepel a programban, (egyszóval mindaz, ami Zalakarost valóban minden igényt kielégítő fürdőkomplexummá teszi.)

Mindössze néhány órát töltöttünk a kedves zalai fürdőhelyen, de máris elhatároztuk, hogy ide még huzamosabb időre visszatérünk. A helybeliek azt mondották erre, nem mi leszünk az egyetlen évről évre visszatérő vendégek.

Horváth Ildikó

nyújtott a tábor: a színes karnevál, jelmez és szépségverseny mellett elég megemlíteni a Budapesti Polbeat Klub együtteseinek nagyszerű műsorát, melyet mind a kétezer táborozó szinte az első perctől az utolsó végigtapsolt.

A megyék átlag százfőnyi altáborokkal vettek részt az ODOT-on. A központi programok mellett az altáborok önállóan is szerveztek megmozdulásokat. Az ODOT kupa összehívott versenyt a budapestiek nyerték, de a legszebb altáborért járó serleg is az ő birtokukba került. Érdemes a tábor fegyverzettségéről is szólni pár szót: hat nap alatt egyetlen fegyelmi probléma sem merült fel és egyetlen baleset sem történt!

Az Országjáró Diákok mozgalma évről évre népszerűbb, egyre nagyobb tömeget vonz és kapcsol be a rendszeres turisztikába és ezzel lehetőséget nyújt a szabad idő kellemes, kulturált kihasználására. A következő találkozót Nagyvilámra tervezik, de remélik, hogy a most megismert arcok mellett sok ismeretlent fognak látni. A jövő évi ODOT kevésbé lesz tábor jellegű: a túra kerül előtérbe. Az ideitől eltérően már a helyszín elérése is csilagtúra formájában fog történni.

Bényei Zoltán

foto: Bitter István

A legszebb altábor a budapestieké

Csendélet a sátorban Bánki Donát-éknál

Egy balassagyarmati diáklány, amikor éppen a „félméter” mákosbeiglijét fogyasztja

Focimecc a lányoknál. A lelkes játék dacára egyelőre Albertéknak nem kell félténi helyüket a válogatottban

MEXIKÓ

Brüsszelből jövet, a 15 órás repülőút végén hirtelen kitárul a Mexikói Egyesült Államok fővárosának 1500 km² területen széthúzó csodálatos fénytere. A hatalmas repülőtéren épületben mariachi zenekar fogad, s a hosszú út után felfrissíti az embert ritmikus szép zenéjével. Ez a fogadás nem pusztán udvariasság, a zene a mexikói emberek egyik életeleme.

Természetjáró múltam során mindég gyalogtúra-hívő voltam és a motoros túrázást lenéztem, de most be kellett ismerjem, hogy rövid idő alatt sokat látni csak gépkocsival lehet.

Első utamon a Chapultepec-parkba vittek barátaim. E parkban a Chapultepec- (sáska) dombon álló kastélyban lakott Habsburg Miksa, az utolsó mexikói császár. A szép palota, amely később a mexikói államelnökök lakhelye volt, ma múzeum, amelynek termeiben a spanyol megszállás és az ország forradalmi harcainak emlékeit gyűjtötték egybe.

A hatalmas parknak nemcsak ez a nevezetesség.

Van itt csónakázó tó, vendéglők és Természettani, valamint az Antropológiai Múzeum, amely a világ egyik legnagyobb és leggazdagabb gyűjteményével büszkélkedhet. A szépen rendezett gyűjtemény feloleli Mexikó Ó- és Középkori történetére vonatkozó anyagait az olmek, tatonac, zapotec, teotihuacani, azték, s maya kultúra maradványait. Lenyűgöző a 3–4 méteres, 20–30 tonnás istenszobrok, a 3 m átmérőjű Azték-naptár látványa, amelyet a spanyol hittérítők hiába ástak el kétszer is, a Zocalo nevű téren találták meg.

Elhaladva Juarez fehér márvány emlékműve előtt, már látjuk a Szépművészetek Palotájának carrarai márványépületét, amely megnyitása, 1934 óta 4 és 1/2 métert süllyedt, emlékeztetve arra, hogy három-ezer évvel ezelőtt Mexikó-völgyben egy 75 km hosszú, helyenként 35 km széles, 3000 km² vízfelületű, tehát Balatonunk ötszörös felületét kitevő tó terült el.

A térnek másik sarkán áll Mexikóváros legmagasabb építménye, a Latin-

Amerikai Torony. Ha mellette az Avenida Madero ékszerületekkel zsúfolt vonalán végigmegyünk, a Zocalora, vagy másik nevén Plazára, a világ második legnagyobb terére érünk. Nemcsak méretében lenyűgöző, de az építéstílus egysege szempontjából is páratlan. Egyik oldalát az amerikai kontinens legnagyobb temploma, a 400 éves Katedrális zárja le. A téren áll a 200 méteres homlokzatú Nemzeti Palota. Valaha a spanyol alkirályok, ma a (6 évre választott és újra nem választható) köztársasági elnökök székhelye.

Ha a belvárosból a Három-Kultúra-Terére megy az ember, bizony kizökken a Zocalo keltette hangulatból, mert egy kétemeletes, eléggé szegényes épületekkel szegélyezett utcákon halad. A hirtelen nagygyá nőtt fővárosban még nem tudtak sok negyedben nagyvárosi képet kialakítani, ezért van az, hogy a Paseo de la Reforma, az Avenida Insurgentes, vagy az Avenida Juarez magas épületeit, Hilton szállóját és luxus bérházait négy-öt utcával elhagyva, már kisvárosi környezetbe kerülünk.

A Három-Kultúra Tere érzékelteti talán legjobban Mexikó történelmét. Az indián a spanyol és a modern amerikai Mexikó, itt kis területen ölelkezik egymásba. A teret házgyári bérkaszárnák koszorúja veszi körül, ennek közepén áll Cortez volt palotája és a román stílusú templom.

Ha a gépkocsivezető bravúros ügyességgel átverekszí magát a kreszt nem túlzottan tisztelő autóknak áradatán, a város peremén eléri a hat forgalmi sávos carretera (autópálya) bejáratát. Itt három, vagy négy kis üvegfalú betonépület

áll, ahol pénzbeszedők ülnek. Személyenként 2–3 pesót lefizetve (a különböző pénzbeszedő helyek áreltérését és azt, miért kell a kilépésnél is fizetni, nem volt módom tisztázni) jögnünk van 120–140 km-es tempóval továbbogni. Ezen a carretera-n haladva 45 km-re a város szívéből találhatók Teotihuacan hallgatag romjai.

Kik építették ezt a fénykorában kb. 200 ezer lakosú várost, melyik volt az a nép, amelyik i. e. 500-ban már a görögöket és a latinokat megelőzve, egész Közép-Amerikára hatást gyakorló kultúrát hozott létre, már az aztékok sem tudták. Ők nevezték el a romvárost Teotihuacannak, ami nyelvükön azt jelenti „a város, ahol az emberek istenekké változnak...”

Területe valaha, 156 km² volt, ma 4,2 km² van feltárva belőle. A város fénykora i. e. 100-ban kezdődött, a Nap-piramis építésével. A hatalmas építmény 200 év alatt készült el. Alapéle 225 m, magassága 75 m, a beépített térfogat 1 000 000 m³. A piramis tetőjén valaha templom állt. A Nap-piramis a Halottak útja mentén emelkedik, amely a Tollas-kigyó templomától a Hold-piramisig húzódik. Ez volt a város egyik főútvonala, amelyet paloták szegélyeztek.

Teotihuacan lakói kezdték meg az úszótertek létesítését a már említett tavon, amikor a lakosság elszaporodott és kevés lett a földterület és amiből a mai Xochimilco maradt csak fenn. Ismerték a freskófestést, ezzel borították épületeik falait. A növényi és ásványi anyagokból készített festékeik olyan kiválóak voltak, hogy egyes falmaradványokon kétezer év visztonagságával is dacoltak. — Híresek voltak

Acapulcoi partrészlet a nyílt Csendes-óceán felől.

Orizaba környéki négyezresek. Ebergényi felv.

agyagedényeik is, amelyek sokszor a görög mintákra emlékeztetnek.

További utam Mexikóvárosból délnyugatra, a Csendes-óceán partjára, a fővárostól 500 km-re levő Acapulco fürdővárosba vezetett. (A naplemente utáni repülőút a 3–4 ezer méteres hegycsúcsok felett, komor felhőket kerülgetve, bizony nem volt a legkellemesebb. Nehéz a páradús levegőben a légzés, mégis elfelejti az ember az első nehézségeket, a repülőtérről felóra hosszat tartó taxi út alatt a szerpentin-nen a szállodáig. Az El Miradorban töltöttem egy estét, ez lépcsőzetes teraszok formájában a sziklatatlan falába vájt étterem, ahonnan az 50–60 m mélyen alattunk levő sziklaszorosba zúduló hullámok tajtékzását látni. A sziklaszoros elején 42 méter magasból ugrik egy mexikói a jól kiszámított vízbeáramláskor a tengerbe. A látvány félelmetes. Öt-tíz centiméter tévedés és pozdorjává zúzza magát az ugró az éles sziklákon. A mutatvány után az étterem ajtajában tányéroz és biztosan a tizedét sem keresi meg annak, amit egy-egy amerikai a fürdőhely méregdrága mulatóiban egy este elkölt.

Reggel pazar látvány fogad, ami megérte a korai felkelést. Az ablak alatt sudár pálmák bólogatnak. Az öböl smaragdzöld vízszíne ütemesen emelkedik és süllyed, hogy aztán tajtékozva söpörjön végig már a kora reggeli órákban is forró fővényen.

A homokon a tűző napban türelmesen állnak a helybeliek, nagykarimájú szombrierókban árulva sokszínű szőnyegeiket.

Az acapulcoi két nap elrepül, mint egy múlt pillanatot és máris a szerpentin kigyózik autónk a repülőtérré felé. Amit nem élvezhettem idejöttömkor, az most teljes pompájában tárul elém. A hegyoldalból szinte valószínűtlenül kékek látszik Puerto Marques, Acapulco kisebbik öblének vize. Rajta fehér és színes vitorlájú hajók százai.

Amikor a repülőgép tiszteletkört ír le még egyszer körbejár tekintetünk a természetnek ezen az örök-tavas részén, s búcsút int a Csendes-óceán hosszan elnyúló partvonalának.

Ebergényi István

EGY CSOKOR VIRÁG

Igen kedves dolog, ha a velünk együtt túrázó lányokat és asszonyokat egy szép vadvirág csokorral köszöntjük. De aki virágot szed, ki van annak téve, hogy megkérdezik tőle, milyen virág ez? Nem jó ilyenkor szégyent vallani. Nézzük hát meg a leggyakoribb virágokat... Hátha ez a mese egyszer a virág mellé elmondva, egy szép mosolygós köszönet kiváltója lehet.

Mikor még „téliesen” öltözve esik csak jó a túra és hófoltokat rejt az északi oldal, akkor jelentkeznek a napsütötte védett helyeken az első és azért többnyire igen kedves virág előőrsök. A *hóvirág* és a *téltemető* az első. Az előbbit mindenki ismeri és nem is nagy dolog ritkás erdőkben tölgylomb hullott barna avarjában egy csokorra valótló találni. A téltemető ritka védett növényünk, ne szedjük a virágát. Inkább tövén mutassuk meg. Így szebb is, és meg is marad. A bokrok közül a *somb* bontja ki először kis sárga virággömbjeit a déli lejtőkön. Egyes helyeken a zöld, vagy biborszínű *hunyor*, a *Helleborus* gyönyörködteti a koratavaszturistáit. Nem érdemes csokorba kötni, mert nagyon hamar lelakad.

Az igazi tavasz bővelkedik virágokban. Minden erdőnek, sziklás hegyoldalnak más és más a „sajátos” ajándékcsokra. Meleg ritkás tölgyerdőben az *odvas keltike* kék-rózsaszín-fehér fürtjei bólogatnak. Nevét onnan kapta, hogy gumója lyukas, odvas. Ez nem betegsége, hanem jellegzetes tulajdonsága. Szőrös, világos, zöld levélpárnáskából emeli ki sárgás virágait a *kankalin*. Van rózsaszín virágú faja is. A kankalin finom szörzete egyes érzékenybőrű egyéneknek a kezén finom kiütéseket okoz. Az *ibolya* is a tavasz „sztárjai” közé tartozik. Van erdők mélyén

és sziklás oldalakon élő faja is. Van mélylila és halványkék, de van fehér színű változata is. Ezek többnyire mind más fajok is. Ha a túra dolomit és mészkő hegyeken vezet át, tavasszal kétféle nagyon szép és híres virágot találhatunk. Az egyiknek a neve is arra utal, hogy leányoknak való. Ez a hamvasbundás, lilakék virágú *leánykőköröcsin*. A másik híres szépfüáról, Adoniszról kapta a nevét (Adonis vernalis), a *hérics*. Ennek virága mint kicsi nap, sárgán-aranyon virít ki az üde tavaszi fűből. Sajnos egyik sem nagyon való csokorba, mert könnyen hervad. Szerényebb, de nagyon csinos kis társuk a *gyöngyike*. 10–12 centis sötétkék virágfüzére gazdagon díszíti a fehér sziklákat. A Badacsony komoran fenséges, sötétszürke bazaltoszlopain kora tavasszal virít az aransárga *darafű*. Mintha a csupasz sziklák kaptak volna kedvet a virításra. Valószínűtlen látvány a meztelen szikla parányi repedéseiből, pazar bőséggel előtörő sárga virágcsokor. A dolomitsziklák között ugyanezt a sárga színt a természet palettáján a *pimpó* képviseli. A homoki és a sziklapimpó ötszirmú sárga virágai sűrű, lecsüngő párnát képeznek a sziklákön.

A nyár varázsütésére belombosodnak az erdők és a sötét lombátor alatt már csak egy-két növény bontja szirmait. Ilyen a zöld sta-

nicli alakú *kontyvirág* vagy a föld felszínén jelentéktelen barna virágjait hozó *kapottnyak*. A tisztások és utak szegélye, a gyepes lejtők gazdagok ilyenkor virágban. Felsorolni is elég lenne a képtelenen átnyújtott nyári csokrot. Elég ha megemlítjük a pettyegétt *tüdőfüvet*, amelynek egyszerre vannak kék és piros virágai, egy fűrtben és a növény levele fehéren pettyezett. Büszkén emeli szúrós, kék füzérét magasba a *kigyószisz*. Aranyt hintenek a fűre az *oroszlánfog* és a *pitypang*. Ezeknek természetével szokásos az a kedves fújóka játék, amit a lányok férfihűségnek, a fiúk asszonyhűségnek hívnak. Talán maga a *pitypang* sem tudja eldönteni, kinek a hűségét képviseli könnyen elrepülő magvaival. A piros színt a csokorban sok virág képviseli. Különösen szép ezek közül az *enyveszegfű*. Szárán a virágok alatt sötét enyves rész van. Ebben mindig sok kis bogarat találhatunk. Ennek a rovarvadászatnak az az értelme, hogy megakadályozza a kis rovaroknak a virágba jutást, mert azt csak a nagy méhfélek tudják megtermékenyíteni.

No, talán elég is a virágokból, szeressük tehát, gyönyörködjünk bennük. Szedjünk szép csokrokat, de a virágok tulajdonképpen ott a helyükön, a természetben igazán szépek. Ott élnek legtovább, ott töltik be hivatásukat.

Dr. Agócsy Pál

BELSŐ-SOMOGY

Jellegzetesen homoklapályos, a Balaton és a Dráva vizéig nyújtózkodó földrajzi egység a Dunántúl déli részén Belsősomogy. Egykoron a pannontenger hullámzott itt, ma szelíd halmok, gondosan elművelt termőföldek és az ötágú, délre siető Rinya-folyó völgye teszik változatossá a felszínét.

Erről a barátságos, erdőkkel dúsan telehíntett vidékről írta negyven esztendővel ezelőtt Földvári Miksa botanikus, hogy „ki nem apadó forrása a törekvő természettudós kutatásainak”. És mégis, sajátos világa a legutóbbi időkig alámerült a zárkózottság homályába.

Nyissunk most ajtót rá; ha rényi is csupán a fény, néhány erősebb tusvonal kirajzolódhat a párás tájon.

A terület elismert centruma a városias jellegű járási székhely, Nagyatád. A települést a múltban török-dúlás, földrengés, járvány, tűzvész pusztította, újkori története azonban a neki iramodott fejlődés szépségeit viseli.

A látogató két jelentős ipartelepét talál a községben: az évente ötszáz vagon terméket készítő Konzervgyárat, valamint a cérnát előállító és színező Fonalgyárat. Rövid sétával juthat el a Rinya kanyargó szalagjához, s a külső kerületként számoltartott Kivadár melegvizű fürdőmedencéjéhez.

Nagyatád igazi értékeit azonban nem a periférián kell keresni; az összefutó közlekedési utak a központban vetnek hurkot a pompás Széchenyi-liget és a termálfürdő köré. A nyolcvan esztendővel ezelőtt létesített park útjait futóróza piros füzerei kísérik, a szegélyező gesztenyefák, az összebújó lombkoronák árnyas boltozatot kínálnak hűsölésre, pihenésre. A gondozott pázsitból oregon-

A nagyatádi turisztaszállás

gyűlő talajvizből és csapadékból táplálkozik.

A tó teknőjét övező halmokon gyertyán-, cser- és tölgyerdő zöldell, a zárt állományt képező fák vonulatán belül éger- és fűzláp sűrűje ölelkezik, a keleti és a nyugati szárnyon nagy felületet borít be a láprét. Még beljebb a zombéksás tenyészik, majd hatalmas

Horgászok a Rinya partján

ciprus, júdásfa, japánbirs, páfrányfenyő, tulipánfa, amerikai tölgy, mogorós hólyagfa és számos más növény magasodik fel, és ajándékozza meg az arra járókat a ritkaság változatos látványával.

A liget mélyén, virágágyasok között húzódik meg a termálfürdő épülettömbje. Két kútja közül az egyik 25, a másik 46 C°-os vízzel tölti fel a medencéket, melyeket főleg mozgásszervi betegek keresnek fel nagy számban. A gyógyító erejű vizet most az újonnan emelt fizioterápiánál hasznosítják, és jogos a remény, hogy a létesítményt hamarosan a gyógyfürdő rangjára emelik.

Az érkezőknek kényelmes szállást kínál a kisváros. A park szomszédságában boltíves, hangulatos turisztaszállás található, és — ugyancsak a közelben — a már újabban létesülő szálloda körvonalai is kirajzolódnak.

Somogyszob közelében, dúslombú erdők ölen meszsze pattant idők üzenetét őrzi a Baláta-tó. Mínta óriás lépett volna itt a talajba: a háromszáz holdnyi ösláp elnyúló szigete az ember talpának vonalait követi. Valamikor a Balaton vizgyűjtő területéhez tartozott; ma már lefolyása sincs, s csak a benne meg-

nadasok következnek, s végül előtűnik a víztükör, melynek felületét szinte elborítja a békalencse és a kedves kis úszópáfrány, a rucaöröm.

A buja és érintetlen vegetáció számos állatfajtnak ad szállást. A kételtűek között az éger- és nyírláp tocsogóiban nagy számban előbukkanó vöröshasú unka- és karvezető, a hullók csoportjában a keresztcs vipera parancsol fokozott figyelmet; a félszáznál is több fajtát számláló madárnépség ritka példányai a fekete harkály, a darázsölyv és a fekete gólya. Az emlősök hadában három nagyvad-fajta, a gimszarvas, az őz és a vaddisznó egyaránt szép számmal fordul elő.

A tó párás, hűvös mikroklímája, az ember-nemjárta erdő és láp szövevénye, az elburjánzott növényzet és a gazdag, változatos állatsereg az östermészetet idézi fel. A Nyír-ség tudományos ritkaságával, a bátorligeti ösláppal legalább is azonos értékű természeti kincsünk a Baláta-tó. Másfél évtizeddel ezelőtt védett területnek nyilvánították, de a túrázók, természetjárók számára máig sem tárták ki a

A Baláta-tó körüli erdők legszébb tavaszi virága, a genyőte

kapuit. Pedig flórájának smaragdjai, faunájának rebbenő apró csillagai úgy pompázhatnának, mint műtárgyak gyűjteményében a koronaékszerek.

A Baláta-tó rengetege után, időben közelebb lépve a jelenhez, Ötvöskőnyi község hajdani palánkvára nyújt látnivalót. A török hódoltság idején a déli végek védőövezetének egyik jelentős bástyáját képezte az ötvösi szőlőhegy erődítménye, melyet akkor feneketlen mocsár vett körül. Róla írta Evlia Cselebi, hogy „páratlan tornya hegyhez hasonló, falainak orma a Saturnusig, alapja pedig a Föld gyomráig ér”.

A mai romok inkább az enyészett, semmint az egykori monumentalitás jegeit őrzik. A vár már több évszázad óta romokban hever, omladékos murvaréteg takarja maradványait. Három esztendővel ezelőtt a Somogy megyei Múzeumok Igazgatósága hozzákezdett a régészeti terület feltárásához, de a földmunkákat néhány hat után abbahagyták. Így is napvilágra került néhány támasztó téglapillér, faragott ajtógerenda, boltazatos falazat, — biztató hírnökeként egy később kialakítható helyszíni lapidáriumnak.

Az ötvöskőnyi földvár maradványa további ásatásokat sürget; mint ahogy az egész belsősomogyi terület, az ágas-bogas Rinya-folyó vidéke is érdemes arra, hogy természeti kincseivel kiemelkedjen az ismeretlenség süllyesztőjéből, a figyelmes érdeklődés járszintjére.

Bánhidai Tibor

A SZERKESZTŐSÉG POSTÁJÁBÓL

Kedves Turista!

A „Turista” c. igen kedves lapom 3-ik, márciusi számának 8-ik oldalán egy cikk jelent meg Major Ákos tollából: „Maros vize folyik csendesen” címmel. — Ebben a cikkben több fényképet is közöl a Maros vizén lecsurdogáló, irigylésre méltó turistatársunk, azonban, ahol idézem a képet: „Nagyenyed az Ós-hegyről. Előtérben a híres kollégium” c. képbe egy hiba csúszott be. Éspedig ez a kilátás nem az Ós-, hanem az Órhegyről látható. Ezt anélkül biztosabban állíthatom, mert ott születtem és nőttem fel, abban a kollégiumban jártam és érettségiztem, ami az Órhegyről látható.

Graef János, Miskolc III., Törökverő u. 16.

760 FŰ A SPARTACUS TURISTÁK IX. ORSZÁGOS TALÁLKOZÓJÁN

Nagy sikerrel tartották meg a Spartacus turisták hagyományos országos találkozójukat a Baranya megyei Harkányi fürdő területén. A 3 napos találkozó során Siklósrá és Villánykővesdre autóbuzs kirándulás, Pécs és Máriagyúdi műemlék templom megtekintése szerepelt a programban. Közben esténként a harkányi fürdő parkjában műsoros estét tartottak szünetkezelő zené, ének- és táncgyűjtések részvételével. Ki Mit Tud verseny, tombola és természetesen sok fürdés is élénkítette a 3 nap eseményeit. Mivel az időjárás is kegyeibe fogadta a Spartacus turistákat, a találkozó a rekordszámú résztvevőnek kellemes szórakozást szerzett.

Moldoványi Gyula

Az áprilisi szám „Hónap vice” nagyon tetszett. Egyszer olvastam valahol egy hasonló jót. Ilyenféleképpen szól: Túravezető: Most pedig íme, felérünk erre a remek kilátású csúcsra. Mindenki vigyázzon! Ha mégis lezuhanna valaki, esés közben ne mulassza el jobbfelé nézni, mert arra szintén csodálatos tájrészletekben gyönyörködhet.

Forst Margit, Lillafüred

Az 1-ső számban „vagyaimnak sólyom szárnya támadt” cikkben olvastam a Szeliri tóról, mint lefűződött Duna mederről. Nekem igen szimpatikus a téma, egy idős cimborámmal Rügyi Imrével évenként kerékpárral odalátogat-

tunk pár napra, a táj tű, hozzáértő embernek nagyon kedves, eléggé érdemes volna foglalkozni a témával. A tó vize jódos. A név körül nevét volt céltom he- van azonban egy kis lyesbíteni és leírni azo- megjegyzésem: a tó sze- kat a tényeket, amelyek számomra érdekese- k és megéri, hogy évenként meglátogassuk.

Ács S. József Bp. II. ker. Pusztaszeri út 12.

A TURISTATOTO 1. fordulójának telitalálatos szelvénye: X 1 1, 2 X 1, 1 2 1, 2 X 1, 2 X. Zsámbék, Bajna, Lilla, (Vajda Júlia), Csokonai Vitéz Mihály, Tata, Vértesszőlős.

Május 31-én, június 1-én rendezte meg az Egri Petőfi SK a közalkalmazottak szokásos éves országos találkozóját Egerben. Ebből az alkalomból több mint 300-an keresték fel a várost az ország minden részéből. A találkozó résztvevői városnézés során megismerkedtek Eger nevezetességeivel, amit a Bükk hegységről szóló, dia-vetítéssel kísért előadás követett. A találkozó

első napja a Platán Étteremben megrendezett közös vacsorával és az azt követő szépasszonyvölgyi kirándulással fejeződött be. Másnap Eger környékével ismerkedtek a turisták. Dél tájban a festői szépségű Várkúton találkoztak. Itt különféle játékok és vetélkedők tették a találkozót élményszerűbbé. A program utolsó állomása Sikfőkút volt.

Kiss Márta, Eger

Telkibányán, az „Ezüstfenyő” turisztaszállóban töltöttük feleségemmel szabadidőnk egy részét. Mindketten a VOLÁN SC Szakosztályának tagjai vagyunk. A Zempléni hegyvidék számos részét felkerestük. Utjaink során, számos olyan megfigyelést tehetünk, melyek a nyilvánosságot érdekelhetik:

1. az országos kék jelzésnek a Pengőkői elágazás és a Rákóczi-kőhöz vezető zöld útelágazás közötti kb. egy km-es szakaszán a jelzés el van tüntetve, a fák kivágása révén. A jelek megsemmisítése történt a Pengőkőre felvezető egykori kék-háromszög ösvényen is.

A Telkibánya melletti Potácsházától zöld jelzés vezet az Amádé vár jel-

járójáig. Mivel most Gönc felől Potácsházig nagyszabású útépités folyik, a Nagy-patak hidjától kiinduló jelzés jó darabon megsemmisült.

A Hollóházáról, a Kerámiagyártól kiinduló piros + jelzés, mely a piros Rákóczi-utat rövidíti, utoljára a gyár falán van felfestve. Onnan a falu végéig, vagy levakarták, vagy lefestették azt. Amikor kiérünk a faluból, a jelzések tovább nincsenek, csak számtalan, a hegyoldalonak nekivágó ösvény. Erre a helyre is célszerű lenne egy táblát helyezni! Ugyanakkor jó lenne, ha a helyi szervek figyelmét felhívják arra, hogy a turistaforgalom fellendítése érdekében nekik is érdekük az utak karbantartása és védelme.

2. a természeti kincseink védelmét illetően tapasztalataink: A Pengőkő, más nevén Tokár-tető jelentős méretű, jellegzetes szép sziklaalakzat állott néhány évvel ezelőtt, melyről tiszta időben valóban láthatta az ember Füzér, de Regéc várát is. Ezt a sziklát emberi kezek helyrehozhatatlanul lerombolták, azért, hogy helyére az országos háromszögelési hálózathoz szükséges gúlát emeljenek. A magassági pont elhelyezésének és a gúla felépítésének olyan módját is meg lehetett volna találni, hogy a Pengőkő szikláját ép-ségben hagyják.

Hasonlóan szomorú annak a pusztulásnak

látványa, amely Füzérnek romjain tapasztalható. Hatalmas ablakai, gótikus ívei, egytől-egyig letördelve, megcsonkítva tekintettek ránk. Mellettük jó négy méter magasságban a falra vésvé számos név, valószínűleg a korántsem dicső tett végrehajtóinak emléket emelve. A dél felé tekintő párkány, most az mind a mélybe taszítva, kibontva, megsemmisítve hever. Ez az állapot bal- esetveszélyes helyet létesített a nagyon látogatott várban, mivel mintegy 30–40 méteres mélység táton az ember lába alatt.

Batiz Zoltán és felesége, Budapest

Pillanatképek INDIÁRÓL

1. BOMBAY

Nehéz egy olyan nagy élményről, mint egy indiai utazás szűkreszabott kerekek között beszámolni, mikor lenyűgöző emlékek színes kaleidoszkópja tolakszik elsőbbségért tollunk hegyére. Ahhoz kevés időt töltöttünk e bámulatos országban, hogy titokzatos sokrétűségét megismerjük, európaiak számára szokatlan felfogásukat megértsük, évezredek homályába nyúló babonás hitük tévelygéseit felfogjuk. Most csupán mozaikszerű pillanatképekben szeretném felvillantani azt a sok furcsaságot, számunkra érthetetlen gondolkodásmódot, a szélsőségek végtelen kontrasztját, amelyek India egyedülálló varázsát adják.

A ködös, hideg magyar decemberből egy rövid nap alatt jutottunk a plusz 20—22 fokos indiai „télbe”. Bombay hatalmas repülőterének mindenféle színű, fajú, nyelvű, magával sodró embertömege jelezte már, hogy egy keleti Babelbe érkezünk. A fogadásunkra kiküldött személyek jóvoltából nem vesztünk el ebben az örvénylő, kavargó emberárban, mert bámulatos emberismerettel halásztak ki a sok száz utas közül. Betessékeltek egy hatalmas fekete autóbá és rövidesen tengerparti szállodánkban voltunk.

A város 20 km-nyire fekszik a repülőterétől. Hát a külvárosok sehol sem szívderítők, legkevesébe Indiában, hát még egy 6 milliós világváros km-eken kíséző nyomortanyái között. Ezek a rozoga tákolmányok mindenféle hulladékból épültek, — rozsdás konzervdobozokból, vashordókból, eldobott pléhplakátokig és deszkahulladékgig. Gondolom berendezésük sem lehet fényűzőbb, a félmeztelenül nyüzsgő apróságok, özsze-vissza kószáló tehenek, baromfiakból ítélve. Majd egymillió pakisztáni menekült várja itt már évtizedek óta sorsa jobbrafordulását. Ami legelőször szembetűnt, az utcán mindenfelé heverő, rongyaikba burkolózó, alvó emberek. A városokhoz közeledve feltűntek a régi építkezési stílusban épült házak. A földszinti részt a kirakatnélküli, hatalmas bejárati

nyílással tátongó bazárok képezik. Az emeleten faerkély fut körbe, amelyre az ablakok, ajtók nyílnak. Minden a levegő utáni vágyat célozza a fullasztó, sokszor szűk utcákban. Az indiai nép nagy többsége az utcán éli le az életét, még azok a szerencsések is, akiknek a sors valamilyen szerény hajlékot juttatott. Szeretnek az utcán lődörögni, ténferegve báméskodni, egymással szóba elegyedni, az olajbúztól áradó nyílt „lacikonyha”-szerű bódék körül étkezni, az utcán szórakozni, idejüket agyonütni. Munkalehetőség még mindig nem kielégítő és a nyomort is könnyebb társaságban elviselni. A nők fiatalon búbájósak. Karcsú, hajlékony testükhöz tapadóan simul a deréktől földigérő redőkbé szedett szoknya. A „szari” a deréktől a mellig a testet szabadon hagyja. Felsőruhaként egy szűk, rövidujjú mellényt viselnek, a szari végét pedig vagy fejükre borítva sálként hordják, vagy a vállukról csüngve, hátul lebeg. Persze ez a raffinált ruhadarab hallatlan választékot kínál a nőknek, az áttetsző, arannyal, ezüsttel átszótt fátolszerű selymekből, a puha, testhez simuló olcsó kelmékig, mindenkinek kora, izlése és főleg zsebe szerint. A férfiak öltözéke még változatosabb. Sok férfit látni „dhoti”-ban, amely több méteres vászonsík, amit testükre csavarnak és lábszáruk között keresztülhúzva, bugygyosan esik alá. A föléje boruló inget derekukon viselt övvel ügyesen elrendezik. A nagyon szegények csak egy bő bugyogót viselnek csupasz felsőtesttel. De turbánt majdnem mind hordanak, ha másra nem telik, egy ócska frottirtörülköző is megteszi. Északabbra inkább a „szalvar”-t hordják, amely egyenes vászonnadrágból és hosszú, kívülhordott kazakból áll. Természetesen a város üzleti negyedében az indus közhivatalnokok sötét európai zakót, fehér inget, nyakkendőt viselnek. Az indus nők pompaszeretetére jellemző, az ékszerek mérhetetlen szeretete. Még a legszegényebb osztályból valók fülében is csilingelnek a fülbevalók, nemcsak a kezükön, de még a lábuk

ujjain is csillogó kövű gyűrűket hordanak, a karperecek pedig nemcsak karcsú csuklóikon csörögnek, hanem bokáikon vagy felsőkarukon is. Gyakran egész vagyonukat a hétköznapi életben is magukon viselik. Az amerikai reklámszellem itt is megkezdte hódító útját. Hatalmas színes transzparenszek hirdetik a házak falán, magas háztetőkön a „Tata” és „Birla” — India pénzügyi hatalmaságainak a nevét.

Erdemes volt „India kapuján” keresztül ismerkedni a csodák országával. Bombay fő varázsa a tenger. Az Arab tengerbe könyöklő gyöngykagyló, — a Malabar Hill — üdezőld lankái, árnyékos rezidenciái a mindenkori vezető réteg otthona volt. A vele szemben félkör alakban húzódó tengerparti sétány mögött elterülő modern Babel levegős blokkházaival, korszerű szállodáival, nyüzsgő üzleti életével, háttérben pedig hamisítatlan bennszülött negyedével életellentétet képez „Bombay tüdeje”, — a Malabar Hill csendes, finom légkörével. A laikus turistának fel sem tűnik a fák között rejtőző „Hallgatás tornya”, mely a halál birodalma. Csak a felettük keringő keselyűk hívják fel a figyelmet a parti temetőre. A hatalmas, ciszternaszerű toronyba vetik halottaikat, a többiit elvégzik az örökké éhes madarak.

A legolcsóbb közlekedési eszköz az autóbusz. Ezt azonban nem ajánlják finnyos európai turistáknak. Azonban még a vékonypénzű utazónak is megfelel a kétkerekű kordély, a „tonga”, amely a motorizált, modern változata a riksának, elől kerékpár, hátul pedig tetővel ellátott kétszemélyes ülés. Ennek elődjét, az emberi erővel húzott riksát már csak a külvárosokban, vagy kisebb városokban találjuk meg. A modern városrészt komoly autóforgalmat bonyolít le.

Dr. Szederjei Ákosné

(folyt. köv.)

Budapest kirándulókerületei

Látogatás a II. Kerületi Tanácsnál

Szívesen fogadott bennünket *Parragi Lajosné dr.*, a II. kerületi Tanács VB titkára, hogy a kerület idegenforgalmi-turisztikai helyzetéről beszéljünk.

Az a baj — mondotta —, hogy a *pesti ember csak azt ismeri, hol lehet jól enni...*, de nem ismeri azokat a kellemes, idegnyugtató tájakat, amelyekért még hosszú túrákat sem kell tenni, s majdhogy az ablakunk alatt vannak. Örülök, hogy a Turista segíti felkelteni az érdeklődést a II. kerület ismert és sajnos sok kevésbé ismert tájai, létesítményei, műemlékei iránt, amelyeket százazreknek kellene felkeresni, megismerni, amelyek pihenést, kikapcsolódást, egészséget kínálnak, szórakozást, kultúrát nyújtanak.

És máris sorolja kerületének nevezetességeit bedekker-szerű ismerettel, ami arra vall, hogy nem csak az íróasztalnál tanulmányozta ezt a mind jelentősebb kérdést.

— A Víziváros —, hogy a sok közül néhányat említsek — a nyilván tartott 120 gyógyfürrásáról kapta a nevét. Legtöbbjét a XVI. században már ismerték, talán többen, mint manapság. A Császárs- és a Lukácsfürdő gyógyító vizét —, a fürdők falában levő kőtáblák, metszetek feljegyzések bizonyítják — már a rómaiak is ismerték.

— A kerület nevezetessége a Gülbaba türbéje, amelynek mielőbbi rendbehozatalát szükségesnek tartjuk. Sok műemlékünk közül kevesen ismerik az 1798-ban épült Bécsi úti templomot, vagy a Budakeszi út 93 szám alatt 1300-ban épült és romjaiban még megtalálható Pálos kolostort. A Glück Frigyes úton állt Mátyás király vadászkastélya, sajnos ennek is csak a romjai láthatók. Érdemes megemlíteni az Iparostanuló utcában levő Budai lövölde épületét, az 1700-as évek dór-oszlopos, nyitott folyosós stílusában. Kerületünk nevezetessége a Pesthidegkúton levő csehpusztai 1212-ben épült templom is, vagy az 1661-ben dühöngő pestis ellen, vagy emlékére emelt Szentháromság szobor a Zsigmond téren, amelyet csak 1706-ban avattak fel. A tér, egyébként 1900-ban kapta a nevét.

— Kerületünkben van — részben — az *Úttörő vasút*, a Budai hegység csodálatos kilátásaival és a *Pálvölgyi cseppkőbarlang* is, amely sajnos nem eléggé látogatott. *Népszerűsítése érdekében a magunk részéről mindent megteszünk.* Tanácstagok, lakóbizottságok, anketók foglalkoznak vele, a Népfőnt programjában sze-

repel, a szakszervezeti bizottságok figyelmét is felhívtuk, segítünk abban is, hogy az iskolák látogassák, de a *legérdekesebb szerveknek többet kellene tenniük*, hogy a barlang ne burkolódzon az ismeretlenségbe. Mi, a tanácsi dolgozókat is elvittük, hogy megismerjék és népszerűsítsék.

— Kerületünk 36,8 négyzetkilométer területen fekszik és ennek több mint a fele a *legszebb kiránduló helyeket rejtő erdő, gondozott, jelzett utakkal.* A Hűvösvölgy, a Rózsadomb, Ady-liget, Máriaremete, Pesthidegkút, a Guggerhegy egy része, a Pasaréti, a Petneháziréti, Nagykovácsi Solymárig, valamennyi pihenést, szórakozást nyújtó táj. A lakosság, ha jobban ismerné ezeket, vasárnapként nem szűföldna olyan tömeg egy-egy ismertebb, gyorsabban megközelíthető helyen. A valóban festői panorámát nyújtó *Józsefhegyi kilátó* pl. korántsem látogatják annyian, ahogy ez a fotózásra különösen alkalmas létesítmény megérdemelné. Pedig a területet parkíroztuk, vendéglátó egység is működik, — mondotta a Tanácstítkár.

— A *Hűvösvölgyet feltétlenül fejleszteni kell*, ennek azonban a közművesítés az előfeltétele. A valamikor kevesektől ellepott területet ma már vidám emberek ezrei keresik fel és autók százaai tartkítják ezt a kedvelt kirándulóhelyet. Környékén a Hársfa, a Balázs, a Léda-vendéglők látják el a kirándulókat, mert a közművesítésig oda vendéglátó üzemet nem telepíthetünk. A szórakozási igényeknek eleget téve, társadalmi munkában megépítettük a már 5 év óta működő körszínházat, amelyen neves művészek, hazai és külföldi népi együttesek, dalárdák lépnek fel, — mondotta nyilatkozatában Parraginé dr.

A beszélgetésnél jelen volt *Tapolcsányi László* tanácstag, a kerület

idegenforgalmi bizottságának elnöke, aki a közelmúltban terjesztette a Tanács elé a mind több szabad idővel rendelkező dolgozók ezrei és a fejlődő idegenforgalom érdekében teendő intézkedési javaslatot. Ezek között olyan *koordinációs bizottság* létrehozása is szerepel, amely a kerületfejlesztési terv alapján kidolgozná és fontossági sorrendet állapítana meg a kerület előtt álló feladatokban. Javasolja a *műemlékek karbantartását*, a vendéglátóipari egységek színvonalának fokozását, a híres budai kiskorcsmák hangulatának visszaállítását. A *gyógyfürdők nemzetközi szintre való emelését* is szükségesnek tartja, a parkok — a Veronika, a Császárkert, a Lukácskert stb. karbantartását, amelyek mind *emelnék a kerület turisztikai forgalmát.* Csak pár példát említettünk a sok hasznos javaslat közül.

Az említett koordinációs bizottság létrehozását a magunk részéről is *javasoljuk.* Más idegenforgalmi szervezetekkel való együttműködés *sok hiányosságot szüntetne meg.* Többek között azt is, hogy *jobban megválasztott útvonalon vinnék a városnéző autóbuszokat*, vagy például azt, hogy a megtekintésre érdemes létesítmények, mint a Józsefhegyi kilátó is, szerepelne a kiadványokban, prospektusokban.

Turisztikai vonatkozásban — amint erről a beszélgetés során meggyőződünk — a Tanács és idegenforgalmi bizottsága *jó gazdája a kerületnek.* S a jó gazda szemével helyesen ítéli meg feladataikat. A kerület értékei, a romantikus budai hegyek, tájak, *megérdemlik, hogy szépségükhöz méltó rangra emeljék őket.* Sok tízezer ember érdekében, akik *szabadidejüket kulturált keretben szeretnék eltölteni.*

Mosonyi László

VILÁGJÁRÓ

Évről évre többen látogatnak hazánkból Itáliába, s közöttük szépszámmal akad zenekedvelő. Akik az olasz Elő-Alpok lankáin leereszkenek, hogy gyönyörködjenek Észak-Olaszország legszebb tavának a Lago di Gardának festői szépségé-

ben, vagy a Dolomitokban túrázva elérik az Adige völgyét, tegyék félre egyik-két napra a turista botot, s keressék fel Veronát. Akik nem a gyalogos, hanem a motorizált formáját választják a túrázásnak és autóval vagy motorral járnak Itáliát, azoknak ez még

kézenfekvőbb. A Velence—Milano autósútráda vonalán, pontosan a feleúton van Verona, mely olaszországi viszonylatban aránylag elviselhető szállodaárakkal és jó camping lehetőségekkel rendelkezik. Shakespeare halhatatlan remekműve Veronát a szerelmeseik városává tette. Sokezren ábrándoznak Júlia híres erkélye alatt és látogatnak el az Adige partjain épült egykori kapucinus kolostor kertjébe, ahol — a hagyomány szerint — durván faragott kősrban pihen Júlia.

A nyár közepén, július 15—augusztus 15 között Verona azonban a zene szerelmeseinek találkozóhelye. Ebben az időszakban tartják ugyanis a nagyszabású nyári opera-előadásokat.

Ezalatt az egy hónap alatt a város középpontja az Aréna, amely a legépebben maradt római kori amfiteátrum. A hatalmas antik körszínház a város középpontjában, a Főtéren, a „Piazza Bran” helyezkedik el. Ez a hatalmas épület kékes-vöröses márványkőből épült, homlokzatáról a burkolat már régen lepusztult, s a legkülső ívsornak csak egész kis része áll. De

csodálatos módon teljes ép-ségben maradt a világos márványtömbökből épült óriási nézőtér, amelyet több mint másfél évszázad óta előadások rendezésére, — sőt a középkorban még istenítéleti bajvívásra, eretnek-égetésre is használtak.

A rendszeres nyári operasorozatot 1913-ban kezdték. Azóta a két világháború okozta kényszerzűnetektől eltekintve, minden évben megrendezik ezeket a páratlan operaelőadásokat, amelyekért a zenekedvelő közönség úgyszólván a világ minden tájáról ide zarándokol.

Az ünnepi előadások idején az elliptikus alakú Aréna belső térségének egyharmadrészen építik fel a monumentális színpadot. Az Aréna kétharmadrészen, félkörben a lépcsős kőgalérián, valamint a porondon épített parkettás szölylyékben 25 000 néző hallgatja estéről estére Verdi és Puccini dallamait.

A kőgaléria helyei számotlanok. A korábban érkezők ülnek a jobb helyekre, ezért már kora délután megtelik az Aréna körüli tágas tér: a Piazza Bra. Délután 6-kor nyitják az Aréna kapuit. A lenyugvó

Külföldről egy madárért

Róma megér egy misét — mondották régebben. A fülemüle-sitke megér egy Velencei-tavi utazást, mondják a külföldi madárkutatók.

Miféle madár az, melynek kedvéért nemrégiben is cseh szlovák kutatók — családtagjaikkal együtt! — jártak nálunk, a Velencei-tavon dr. Stanislav Svoboda-nak, a gottwaldovi Moravské Musum tudományos főmunkatársának vezetésével, hogy lássák-hallják ezt a nemesen egyszerű, bájos dalú, ritka „nádifülemülét”.

Még Chernel István, az eddig élt legnagyobb magyar ornitológusok egyike, volt az, aki a múlt század végén — több évben is, hónapokon át járván a Velencei-tavat és környékét — jött rá arra, hogy ennek a verébnél jóval kisebb ma-

dárnak legklasszikusabb fészkelő helye Közép-Európában a Velencei-tó, mely lényegében ezzel a madárral vonult be a nemzetközi madártani köztudatba és szakirodalomba. Bár azóta hazánk más helyein is megfigyelték, viszonylag legtöbb ma is a Velencei-tavon honos.

Maga a madár nem tartozik az ún. „szép” madarak közé. Hasoldala világos drapp színű, hátoldala sötétbarnás. A szeménél egy világos „stráf” húzódik. Ezzel az egyszerű tollruhával viszont nagyon jól beleolvad a nádi világ tavaszi fakóbarna színébe, éppen abban a veszélyes időszakban, amikor fészket rakja, tojásait üli és fiókait neveli. Tudnivaló, hogy a nádas eddig sokáig „gondolkodik”, amíg végül is zöldell-

ni kezd. Aki járja májusban a Velencei-tavat, jól tudja ezt. Még az a keskenylevelű gyékény is, amelyben a fülemüle-sitke előszeretettel telepedik meg, tavalyias színű: avitt, ahogyan a nádi emberek öregebbje mondja ma még.

A gyékényes mezők széleibe rejtje el kicsiny fészket a mi madarunk. A fészek belsejét nádbugával béleli. Mivel felülről is megkívánja a fészek takarását, ezért olyan gyékénymezők szélén, vagy náddal vegyes gyékényes állományban fészkel a legszívesebben, ahol a növényzsalak végeit a téli viharok és a hónyomás szögben megtörte s így valóságos tetőzet keletkezik alattuk. E boltozat alá építi fészket hazánknak ez a ritka és védett madara, a víz színétől mintegy 50—60 cm magasan.

Eppen ezt a „fészkelési technológiát” próbáltuk figyelembe venni még a

ZENEKEDVELŐK

nap még bearanyozza a külső falakat, a nézők már lassan kezdenek elhelyezkedni a nézőtér árnyékos részein. Ilyenkor árnyékban már csak 35 fokos a meleg. 8—1/29-re megtelik a körlepcsős közönséggel, s 1/410 tájban megérkeznek a 8000 lírás (13 dollár) számított helyek fehér szmokingos, estélyi ruhás tulajdonosai is. 1/210-kor kialszik minden fény, a nézők meggyújtják parányi gyertyáikat és a 25 000 apró gyertya pislogó fényénél felcsendül a nyitány. A kép varázsa, a forró olasz éjszaka hangulata leírhatatlan. Ehhez a csodálatos környezethez párosul az előadás. A veronai Aréna Turandot, Aida és Don Carlos előadásai a világ opera-fesztiváljainak legjobbjai közé tartoznak.

Az előadások speciális hangulatához azonban feltétlenül hozzájárul a rendkívül vegyes összetételű közönség. Láthatunk itt fehér szmokingos amerikai milliomost és vékonypénzű zenebarát turistákat az olcsóbb helyeken. Ezt a nagy kavalkádót az operavértő lelkes hazai közönség részvétele egészíti ki. A szó szoros értelmében résztvevői az előadásnak. Kedvencei-

két keresztnevükön szólítják, bekiabálnak nekik, hogy honnan ismétljenek. Bergonzi vagy Cappuccilli egy-egy szép frázisa után bekiáltanak, hogy bravo Carlo, vagy ismételj Piero. A közismert áriái bevezető zenéinél együtt dúdolnak a zenekarral, amellet lélegzetvisszafojtva figyelnek. Tavaly az egyik Lammermoori Lucia előadáson, Renata Scotto ragyogóan elénekelt I. felvonásbeli áriája után, amikor már elcsendesedett a hatalmas tapsvihár, az egyik néző stentori hangon elkiáltotta magát: „Renata sei Grande!” — „Óriási vagy Renata!” — mire a közönség egyetértése jeléül újra elkezdte a tapsot.

Éjjel 1/2 óra tájban ér véget az előadás, s eltart vagy félóráig, amíg a hatalmas tömeg elhagyja az Arénát. Újra benépesül a Piazza Bra, senki sem megy haza, sétálnak, megteik a környék bisztróinak és kávéházainak teraszai. Már pirkad, amire mindenki megnyugszik és hazatér. S viszi magával az egész életre szóló operaest élményét.

Dr. Viola György

20-as évek vége felé, amikor szaporításuk érdekében megkíséreltünk a Velencei-tavon fülemüle-sitke „falut” létesíteni. A tetejük táján összefogtunk egy marékra való gyékénylevelet és csomót kötöttünk vele. Így a csomó alatt növényi boltozat keletkezett, mely alá valóban szívesen telepedtek meg a madarak. Rá kellett azonban jönnünk: a csomókat a tavon „lézengő ritterek” hamar észrevették. Akkor még csak elkezdtük a harcot a Velencei-tó egy része védelem alá helyezéséért. Akkor még nem volt rezervátum sem (melyet 1957-re sikerült létesítenünk), — és nem is egy ilyen fészket a tavi kóborlók elpusztítottak.

Sokan talán úgy gondolnák, hogy a nádi világban csak a kvakkogás, pittyegés, dohogás, hápolás, gágogás, vijjogás énekek egyáltalában nem nevezhető hangjait hallani. De a Velencei-

tavon ott van a nádasfülemüléje; színt, életet, melódiát vegyítve az „amorf” madárhangok egyvelegébe. Méghozzá időben már, amikor a tavasz még harcban áll a téllal időnként.

A mi csehszlovák vendégeink sem „fogtak ki” valami jó időt. És mégis: amikor a növényzet még tavalyiasan sárgás, a nap is hol kimosolyog a felhők közül, hol elkomorul a táj és egy kicsit meg is gémberednek a fényképezésre váró ujjak, — akkor felhangzik a fülemüle-sitke, szívvel-lelkel melengető, itt-ott csevegő betétekkel tarkított éneke. És ezért a szép, mindig „tuj-tuj-tuj”-szerű hanggal kezdődő énekért, ezért a ritka madárért — egyszerű köntöse ellenére — Chernel István felfedezése óta a külföldi ornitológusok járják évente a mi Velencei-tavunkat.

Radetzky Jenő

NYARALÁSHOZ KIRÁNDULÁSHOZ

MI MINDIG

A **Röltex**
-TŐL

VÁSÁROLJUK

KÖTÖTT
HOLMINKAT

scala international

NEHRU LEVELE
LEÁNYÁHOZ INDIRAHOZ

Gyakran kitérnek az emberek a cselekvés elől. Félnak a következményektől, mert a cselekvés kockázattal és veszéllyel jár. Távolról nézve a veszély elretentő, vizsgálód közlebről, egyáltalán nem lesz olyan ijesztő. Sőt, gyakran egészen kellemes utitárs, fokozza az élvezetet és életörömet. A normális életút néha unalmas, mindennapisága örömtelen. Sokan vannak, akik magas hegyeket másznak meg, kockáztatják az életüket az örömteli izgalom kedvéért, amelyet a nehézségek leküzdése, a veszély túlélése okoz, és mivel ismerik a veszélyeket, amelyek rájuk leselkednek, élményeiket bensőségebben átérzik és jobban örülnek az életnek, amely szerencsésen túljutott a veszélyen.

Mindannyian szabadon választhatunk: élhetünk a mélyben egészségtelen ködben, hogy élvezzük a testi biztonság egy bizonyos mértékét. És felmászhatunk magas hegyekre, ahol kockázat és veszély a társaink, de tiszta levegőt szívunk, élvezzük a messzeségbe terjedő kilátást és köszöntjük a felkelő napot...

LECTURES POUR
TOUS

„Hazánkban senki se viseljen családi nevet” — mondja ki az 1925. június 27-én elfogadott izlandi törvény.

Vajon mi az oka ennek?

Izland benépesedésének kezdete óta, igen nagy volt az írni-olvasni tudók százalékaránya. Nem véletlen, hogy az írásos források alapján minden izlandi ezer évre visszamenőleg ismeri családját, őseinek 27 nemzedékét!

Izlandban nem volt arisztokrácia, a paraszttársadalom, noha gazdagokra

és szegényekre különült, mégis jogilag egyenlő személyek társadalma volt. A kis tanyaközségekben elegendő volt, ha tudták az illetőről, hogy kinek a fia vagy a lánya. Ezért a gyermekek egyszerűen apjuk keresztnévét kapták, a megfelelő kiegészítéssel, amely azt jelölte, hogy fiúról vagy lányról van szó. Így például, ha az apát Magnusnak hívták, akkor fia a Magnusson, lánya pedig a Magnusduottir nevet kapta.

Izlandban az olyan személyek, akiknek családi nevük van, ritka kivételnek számítanak.

A tanyákon a keresztnév és az apai név most is elegendő. A városokban, elsősorban Reykjavikban, ahol a szigetköztársaság lakosságának 40 százaléka él, ez a furcsa hagyomány napirendre tűzi kiegészítő „ismertetőjelek” megválasztását.

Egyelőre ilyen megkülönböztetésül szolgál azon helyek földrajzi neve, ahonnan az illető származik, valamint a városi embeleknel a lakcím.

Hajnal DÖRÖGŐCŐ PÁRTMAN
DAIRESI KUPONU 6

A Rila-kolostor

A gigantikus hegyvilágba beágyazva fekszik Bulgária nemzeti szentélye, a Rila-kolostor, amelyet a 10. században alapított Ivan Rilski szerzetes. Több ízben lerombolták, egyszer leégett, de mindig újra felépítette a nép áldozatkészsége. Egykor sok szerzetes élt a kolostorban, amelyhez akkor keskenyágányú vasút vezetett. 1962-ben múzeummal alakították át és vendégszobákat is rendeztek be a többemeletes épületekben. A terjedelmes komplexum középpontjában négyszögletes udvaron áll a Krelju-torony, a kolostor legősibb része, amely egykor védelmi célokat szolgált. Emeletéről melodikus harangjáték jelzi az időt. Mellette áll a kupolával fedett templom, belül a falakat színpompás falfestmények ékesítik a biblíából és a szentek életéből

merített ábrázolásokkal. Csodálatosan szép a nagy ezüst oltárfal az értékes ikónokkal.

Aki Bulgáriába utazik — megbánni senki nem fogja — ne mulassa el felkeresni a rózsavölgy-termeséről híres Rózsavölgyben Kazanlik városát. Ennek közelében találja a világhírű tumulust, egy trák fejedelm síremlékét, amelynek kétezer éves falfestményei ma is élénk színekkel ábrázolják a fejedelmi pár utolsó vacsoráját. És, ha már a közelben járunk, az 1877—78. évi orosz—török háborúból ismert Sipka-szorost is keressük fel, ahol a téli háború csatái dúltak. Erről alkotta Verescsagin világhírű festményét: „A Sipka-szorosban minden csendes”.

DER BERGSTEIGER

Hat új-zélandi fiatalember most tért vissza a civilizált világba. Tizenöt hónapot töltöttek egy lakatlan kis szigeten, ahova még halászok se látogatnak el.

Kalandjuk úgy kezdődött, hogy kibéreltek egy halászhajót és bálnavadászatra indultak. Nem sokáig élvezhették azonban az utazást és a kaland örömeit, mert néhány óra múlva erős szél kerekedett, s eltörte a főárbocot. Tehetetlenül hanykódtak a tengeren. A láthatáron sehol egy sziget, sehol szárazföld, Kezdetben még örültek a kalandnak, később azonban erőt vett rajtuk a félelem. Habár élült a vihar, nem tudták hol vannak. Nyolc végtelen, hosszú éjszaka és nappal telt el, míg a távolban megpillantottak egy szigetet. Hajójuk azonban zátonyra futott, egy éles kőszirt léket ütött rajta, és süllyedni kezdett. Úszva menekültek a szigetre. Szerencsétlenségüket tetézte, hogy a hajóról semmit sem tudtak partra menteni, mindenük odaveszett.

Az elhagyott szigeten eleinte madarak nyers hússával táplálkoztak, később azonban sikerült nekik tüzet csiholni. Persze az ősi módon: két száraz fadarabot egymáshoz dörzsöltek.

Robinsoni életük több mint egy esztendőig tartott. Már 15 hónapja voltak a lakatlan szigeten, amikor az arra haladó Just David nevű új-zélandi hajó egy tengerészre figyelmes lett a szigetről felszálló füstoszlopra. A hajóról azonnal csónakot bocsátottak vízre, és a szigeten rábukkantak az ádámkosztümös emberekre. A hajótöröttek hosszú, borzas haja szerencsére nem tévesztette meg a mentőket.

A kellemetlenségek csak akkor kezdődtek, amikor a volt hajótöröttek visszatértek a civilizált világba. A halászhajó tulajdonosa beperelte őket, mert csak egy évre, nem pedig 15 hónapra adta bérbe hajóját. Jogos tulajdonához különben is már csak úgy juthat hozzá, hogy a távoli sziget közelében kiemelteti a tengerből.

A hat új-zélandi fiatalember ügyében a bíróság még nem hozott ítéletet.

sport
ILLUSTRIERTE

Thor Heyerdahl, a híres norvég kutató 22 évvel ezelőtt a Kon-Tiki tutajjal átszelte a Csendes-óceánt. Ez a balsafából készült kezdetleges gerendatákolmánnyal megtett rendkívüli utazás, amelyet Heyerdahl oly lebilincselően írt le, világhírűvé tette a norvég utazót. Heyerdahl és útítársait azonban — mint ismeretes — nem a dicsőséghajhászás készítette arra, hogy veszélyes hónapokat töltsenek a Kon-Tikin. A tudós azt az elméletét akarta igazolni, hogy a Polinéziaiak a Kon-Tiki-hez hasonló tutajokon óriási távolságokat tettek meg, úgyszólván kihasználva a tengeráramlatokat.

A Kon-Tiki hajósa most

újabb kockázatos vállalkozásba fogott. Most azt akarja bebizonyítani, hogy elvben az óegyiptomiak átszelhették az Atlanti-óceánt és elérhették Dél-Amerikát.

Heyerdahl az utazásra a víziközlekedésnek ugyanazt az eszközt használja, amellyel az egyiptomiak 5000 évvel ezelőtt hajóztak — a papiruszcsonakot. Az ősi egyiptomiak ebből a növényből nemcsak papirusztekercseket, hanem tutajokat és bárkákat is készítettek. Heyerdahl úgy véli, hogy a papiruszbárka legalább olyan megbízható, mint a Kon-Tiki tutaj. Az ősi egyiptomiak tapasztalataiban bízva a tudós elvetette azt a javaslatot, hogy a bárkát előzőleg szelcsatornában próbálják ki.

Heyerdahl a tutajhoz hasonlóan, amelyet Kon-Tiki polinéz istenről nevezett el, a papiruszbárkának az egyiptomi napisten tiszteletére a „Ra” nevet adta. A 15 méter hosszú építmény fedélzetén nemzetközi legénység foglal helyet „egy olasz, egy francia, egy amerikai, egy szovjet, két afrikai s természetesen maga a norvég Heyerdahl.

Az expedíció nemzetközi jellegét az ENSZ zászlaja is jelképezi. Heyerdahl engedélyt kapott U Thant ENSZ-főtáitkártól arra, hogy bárkájára felvonja az ENSZ zászlaját.

A Kon-Tikin végrehajtott első útján a norvég tudós meggyőződött arról, hogy a vízalatti világ és annak benépesítői sokkal jobban tanulmányozhatók motornélküli, alacsony vízi-építményről. Ezért az expedíció tagjai között helyet kaptak a vízalatti film- és fényképfelvételek szakemberei, akikre az a feladat vár, hogy a „Ra” útvonalán megörökítsék az óceán életét.

Heyerdahl a Marokkóbeli Casablanca melletti, Dar el-Beida-ból kelt útra. A papiruszbárkának, kihasználva a Kanári-áramlatot, a tudós számításai szerint 2—3 hónap múlva kell elérnie az Amazonas vidékén a dél-amerikai tengerpartot.

Az MTS Országos Tanácsának határozata értelmében a tájékozódási futás 1970. január 1-én önálló sportági szakszövetséggé alakul. A határozat indoklása kimondja, hogy a sportág jellegénél fogva egyre inkább távolodik a természetjáró tevékenységtől és több, mint 7000 versenyzőjével nagy fejlődés előtt áll. Létszámában máris több más sportágat felülmúl.

Ez a fejlődés viszont egyre több problémát jelent a természetbarát szakszövetségeknek és szakosztályoknak. Szervezése nagy társadalmi, anyagi erő és figyelmet von el a természetjárástól, ami a szabadidő növekedésével egyre fontosabbá válik.

Ezen indokok alapján határozta el a MTS OT, a tájékozódási futás sportágnak a természetbarát mozgalmából való kiválasztását, önálló szövetségek és szakosztályok megalakítását.

Megnyílt a gemenci vadrezervátum a kiránduló turista-csoportok előtt. Az idén augusztus 20-ig tekinthetik meg a szakszárú idegenforgalmi hivatalnál előzetesen jelentkező csoportok a híres rezervátumot. Idegenvezető katalauzoidával kisvasúton utazhatják végig a szarvasokban, őzekben és vaddisznókban bővelkedő Duna-ártéri őserdő.

A János hegyi felvonó építése gyors ütemben halad. A kötélpálya a Zugligeri úttól viszi majd a kirándulókat a János-hegyi kilátóhoz. A két állomás között 18 másodpercenként kétszemélyes fülkék indulnak, amelyek óránként 400 utast szállíthatnak mindkét irányban. A kötélpályát a tervek szerint 1970. április 4-én adják át rendeltetésének.

A Budai Pedagógus SK a Vértes hegységben levő turistaházainak jobb megközelítése érdekében az Oroszlány—Vértesszentkereszt közötti piros jelzésű turistaútból kigazogóan piros kocka jelzést vezetett a Szentgyörgyvári, kék négyzög jelzést pedig a Mindszentpusztai turistaházon keresztül Gántra. Ugyancsak új az Oroszlány—Kőhányás pusztes is.

MEGSZÜNT UTAK:

Hidegvölgy—Baglyashegy zöld háromszög, Várpalota—Oskú jelzés nélküli út, Nagyvázsöny—Pusztapalota piros rom.

Viszont szabadon járható a Herend—Makó közötti piros jelzés.

A keszthelyi hegységben az alábbi jelzett turistautak szűntek meg:

Rezi vártól a várvölgyi országútig húzódó sárga sáv, Rezi községből az Ilona völgyön át Zalaszántóig vezető piros sáv,

Hulai malomtól a Zalaszántó—Várvölgyi országútig vezető kék +.

Áthelyezett utak a keszthelyi hegységben:

Kék + jelzés készült Zalaszántó—gyógyserdőt—Zalaszántó—várvölgyi országút között, valamint piros jelzés: Rezi község—Bakonycsér—Zerra patak hídja—Zalaszántó között. A Rezi községtől Rezi várig vezető volt kék sáv jelzés megszűnésével, az útvonal kék rom jelzésre módosult, így a Rezivár az országos kék jelzésből kitéréssel továbbra is megközelíthető a kék rom jelzésen. A sárga sáv jelzés megszüntével az alsógyenesi vasúti megállótól a jelzés piros sávra változott és így a Keszthely—Farkasgyán—várvölgyi országútig vezető jelzés nem szűnik meg az országútnál, hanem az alsógyenesi vasúti megállótól vezet.

Az Iskolabútor és Sportszergyár kiállításán láttuk ezt a Tündér nevű sátrat, mint az év újdonságát. A sátor közepén 160 cm, oldalt 140 cm magas, súlya 15 kg. Ára a tervezés szerint 2450 Ft lesz. A sátorban négy ember kényelmesen tud feködni.

„SZÁLLÁSJEGYZÉK” KIEGÉSZÍTÉS

BÜKK

Eger, Park Szálló, Klapka u. 4.
210+80 fh, 1, 2 ágyas szobákban, esetleg pótágyak. HM víz, Vill., Mosdó, Fsz., WC, Társ., Tel., Ett., HM. étellekkel. Csoportoknak előrendelés szükséges. Napozó terasz. Strand, Eszpr., Zene, Elsősegély ABC Elelm.: 200 m. Tej: 300 m.
Szállásdíj: 1á. szoba 70,—, 2á. szoba 120,— + 2 Ft úd. díj.
Helyb.: A szálloda vezetőjénél.

MÁTRA

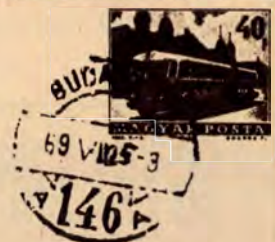
Gyöngyös, Mátra Szálló, Mátyás kir. u. 2.
97+28 fh., 17x1, 40x2 és 28 pótágy. HM víz, Vill., Mosdó, Fsz., WC, Ett., HM étk., Eszpr.
Szolgáltató és ellátó hálózat a közelben.
Szállásdíj: 1á. szoba 60,—, 2á. szoba 100,—. Pótágy á.: 18 Ft.
Helyb.: A szálloda főportáján.

Az ország minden tájáról, az ország minden tájára szállít képes levelezőlapot a képeslap-szakkolt.

Túrára, városnézésre ne induljon anzikskártya nélkül!

*Gyűjteni is érdemes!
Cím: Budapest VI.,
Népköztársaság útja 42.*

Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, Budapest

Természetjáró sporttársaknak

Helyben

Ara: 1,50 Ft

2. sz. Rejtvényes utazás

Turista csoportunk ez alkalommal a Dunakanyarba tesz hajókirándulást. Abban a helységben száll ki, hol egykori királyunk nevét torony őrzi. Az országúton egy városkapu alatt haladnak el, amíg a templomtól bal felé egy útelágazáson befordulnak a Pilis hegység erdőborította tájai felé. A piros jelzésű turistaúton elhaladnak az Ördögmalom mellett, s nemsokára egy női nevet viselő forráshoz érnek. Innen egy patak völgyben haladnak, mely ugyanazt a nevet viseli, mint az őt övező bérc és völgy. Balra fordulva az úton egy rétre érnek, ahol lakott vadászkunyhó áll. Innen ismét piros jelzésen mennek útjuk végcéljához, arra az 521 m magas hegyre, honnan szép kilátás nyílik az egész Dunazúgra, s hol évente kegyeletes ünnepséget rendeznek a magyar természetbarátok.

Merre jártak turistáink? 1. Hogy hívják a helységet, ahol kiszálltak a hajóból? 2. Kinek a szobra áll az országúti kapu előtt? 3. Mi a neve a forrásnak? 4. Mi a közös neve a bérceknak, pataknak és völgynek? 5. Hogy hívják a rétet, ahol a vadászkunyhó áll? 6. Mi a neve a hegynek ahol útjuk végcélja volt? (dr. Z. Szóke Pál)

TURISTÁK KÖNYVES- POLCA

Régen nélkülözött útikalauz jelent meg a könyvpiacon. A Velencei-tó, Velencei-hegység c. könyvecské az ország egyik legfontosabb idegenforgalmi és turista tájegységéről szól. Érdekesebb fejezetei: a táj földrajzi fekvése, vízrajza, éghajlata, növényvilága, állatvilága, történeti-, néprajzi viszonyai, múzeumai, építészeti emlékei, túratervek. Kapható a Sportboltban. Bp., V., Múzeum krt. 7. Ára: 33 Ft.

FIGYELEM!

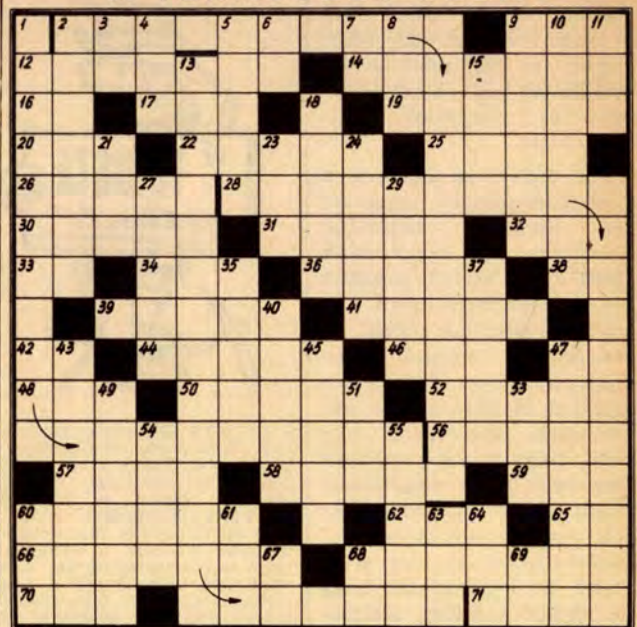
mindenkinél helyesnek fogadunk el.

Figyelem! Az első fordulóban a 3. sz. kép hibás szöveggel jelent meg, ezért az erre adott minden feleletet

**HA LAPUNK MEGNYERTE
TETSZÉSÉT, HÍVJA FEL RÁ
MÁSOK FIGYELMÉT IS!**

VÁSÁROLHATÓ MINDEN
ÚJSÁGÁRUSNÁL

A TERMÉSZET ÖLÉN

VIZSZINTES: 2. Idézet Pétőfi sándor egyik szép verséből (az első sor, zárt betűk: E, S, O). 9. Löverseny kifejezés. 12. Afrika legnyugatibb pontja Daka közelében. 14. ... a fájás (alaposan fájni kezd). 16. Kiejtett betű. 17. Darabokra hullva összeomlik. 19. Egyszerű gép, segítségével emelhetünk. 20. Tan betűi, keverve. 22. Ep testben, ép ... 25. A Dunába ömlő román folyó. 26. Neves francia filmszínész (Alain) 28. A versidézet második sora (zárt betűk: P, S) 30. Attila. 31. Nem kell törődni vele! 32. A Rajna két mellékfolyójának neve. 33. Részvénytársaság. 34. I K A. 36. Fonáshoz használt háziipari eszköz. 38. Tantál. 39. Szemöldök is lehet ilyen. 41. Az Elba mellékfolyója az NDK-ban. 42. Derékszj. 44. Nobel-díjas német kémikus. 46. R I L. 47. Kiejtett betű. 48. T E E. 50. A szájlüregből a garatba vezető nyílás. 52. Együgyű. 56. A Rajna idegen neve. 57. Írásjegye. 58. Rómán jobbágyparaszt, az 1784-i erdélyi jobbágyfelkelés fő vezetője. 59. Z. N T. 60. Színművésznőnk (Kamill) 62. Só is van ilyen. 65. Személyes névmás. 66. Hirtelen elővesz. 68. Várfa, bástya, a felső része. 70. Lyuk tájszó. 71. A játszmát megindítja.

FÜGGŐLEGES: 1. A versidézet negyedik sora (zárt betűk: S, G, E) 2. Bátor cselekedet. 3. ... Capone. 4. Rómal 1500 és 500. 5. El-. (oázisvidék központja az algériai Szaharában). 6. C. K. 7. Folyó Szibériában.

8. K E C. 9. A folyó sodra ... a csónakot a zátonyra (az 5. négyzet „SZ”) 10. Ajulásszerű állapotba esett. 11. A L R. 13. A versidézet harmadik sora (zárt betűk: L, B) 15. ... River (víziút New York keleti részén) 18. Csavar. 21. Világos angol sör. 23. Lajos mássalhangzó. 24. Népszerű komikusunk. 27. Olajfa, olajbogyó. 29. Szenegal fővárosa. 35. A sakkjátékban későbbi nyeres érdekében egy vagy több figurájának elvesztését vállalja. 37. Isten neve a mohamedánoknál. 40. Teher neve régiesen. 43. Igazi. 45. Vilamos gépek forgó része. 47. Kedvezően rendez, orvosol. 49. Egyszerű gépek. 51. Kerület rövid. 53. Marokkói város, sapkát neveztek el róla. 54. Altató szerül használt folyadék. 55. Város a Duna és Tisza egyesülésénél. 60. A magasba. 61. Min betűi, keverve. 63. Becézett női név. 64. Holland légitársaság vállalat (fordítva). 67. Morze-jel. 68. Mollibden vegyjele. 69. Képző.

Beküldendő a vízszintes 2., 28., függőleges 13. és 1. sz. sorok megfejtése augusztus 15-ig.
Előző számunkban közölt keresztrejtvény megfejtése: Eredj szívem, nézz szét a határban, Keresd az örömet e bűbájos nyárban.
Könyvjutalmat nyertek: Dr. Strádt Mária Szombat hely, Verga László Debrecen, Bíró Sándorné Sopron, Bószé Zsuzsanna Tata, Kovács István Bp., Orom László Bp.

TURISTATOTO 2. szelvény

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14

Rejtvényes utazás

1. _____ 4. _____
 2. _____ 5. _____
 3. _____ 6. _____
 Név: _____
 Lakás: _____

TURISTATOTO 2. MŰEMLÉKISMERET

Kedves Olvasóink! A hat hónapon át tartó rejtvényünk megfejtéseit totószelvénytípusú kitöltve (1 2 x) illetve a Rejtvényes utazás kérdéseinek megválaszolásával a 28-ik oldalon levő szelvényen kell beküldeni a hónap 20-ig. Sem a határidőn túl beérkezett, sem nem szelvényvel beküldött megfejtéseket *nem vesszük figyelembe*. A helyes megfejtéseket és a nyertesek neveit technikai okok miatt mindig a két hónappal későbbi számban tesszük közzé.

A KÉRDÉSEK:

1. Ki építette a képen látható megyei tanács épületet? Alpár Ignác 1, Hild József 2, Ybl Miklós x.
2. Ki élt valaha ebben a kúriában? Madách Imre 1, Mikszáth Kálmán 2, Gvadányi József x.
3. Hol áll ez a malom? Kiskundorozsán 1, Kiskunhalason 2, Tésén x.
4. Melyik műemlékünk falát díszíti ez a Mátyás-relief? Visegrádi palota 1, Budai Mátyás-templom 2, Szegedi Újváros-templom x.
5. Melyik hegységünkben fekszik ez a szép barokk kastély? Bükkben 1, Bakonyban 2, Vértesben x.
6. Ki volt az a zeneszerző, ki sokat vendégeskedett e kastélyban? Beethoven 1, Haydn 2, Erkel x.
7. Melyik román kori templomunk látható e képen? Jáki 7, Lebényi 2, Ocsai x.
8. Mikor épült ez a kastély? A 17. sz. elején 1, A 18. sz. elején 2, A 19. sz. elején x.
9. Melyik kastélyunk részlete látható e képen? Eszterházy 1, Festetics 2, Schmidt x.
10. Ki építette a gótikus stílusú templomunkat? Bethlen Gábor 1, Báthori István 2, Rákóczi Ferenc x.
11. Milyen célt szolgál ma ez a műemlék-épület? Kórház 1, Múzeum 2, Turista-szállás x.
12. E római oszloptörök hol találhatóak? Aquincumban 1, Szombathelyen 2, Pécsen x.
13. Milyen stílusban épült ez az épület? Copf 1, Klasszicista 2, Reneszansz x.
14. E kolostor romjai melyik hegységünkben vannak? Bakony 1, Zemplén 2, Vértes x.

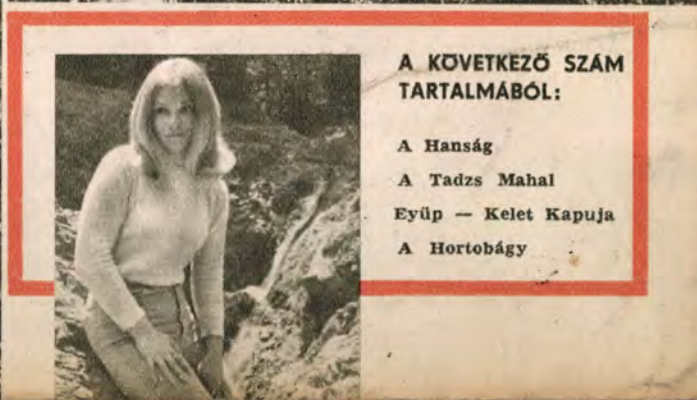

A HÓNAP KÉPEI

Rovatunkban kizárólag olyan újonnan felvett turistafotókat közlünk, amelyek kirándulások, túrák, utazások és üdülések elcsesztett pillanatait, eseményeit, portrékat, valamint hazai és külföldi tájakat ábrázolnak. A legjobb fényképet, mint a HÓNAP KÉPÉT 100 Ft vásárlási utalvány jutalomban részesítjük

JÚLIUS LEGJOBB KÉPEI

1. A HÓNAP LEGJOBB KÉPE: Tátrai kiránduláson (Szerkes Gyula Budapest, X., Maláta u. 17.), 2. Agárd (Rostásky Szabó Mihály Székesfehérvár), 3. Hegyipásztor (Varga Éva Bp.), 4. A természet (Tóth József Bp.), 5. Szalajka-völgy (Kelemen Lehel Szeged), 6. A Hanta-patak a Börzsönyben (Susoczky Ferenc Bp.).

A KÖVETKEZŐ SZÁM TARTALMÁBÓL:

- A Hanság
- A Tadzs Mahal
- Eyüp — Kelet Kapuja
- A Hortobágy

TURISTA

A MAGYAR TERMÉSZETBARÁT
SZÖVETSÉG LAPJA

1969

— 9

DEREGLYÉVEL
A TISZÁN

A SENKI SZIGETE

ZARÁNDOKOK
A SRI-PADÁN

EYÜP, KELET
KAPUJA

ÁRA: 3 Ft

XV. ÉVFOLYAM 1969. SZEPTEMBER

TARTALOM

TURISTAÉLET

Az ötvenéves évforduló jegyében	3
A TURISTA jelenté	2
TURISTATOTÓ, 3. forduló	27

HAZAI TAJAK

Az ország tetején	16
A rejtelmes Hanság	3
Vitorlával és gyalog	7
Új Nemzeti Parkunk a Hortobágy	22
Pomáz	23
Csillagvár	10
Az ismeretlen Balaton	11
A Senki szigete	12
A vámosatyai kőhalom	21

KÜLFÖLD — ÚTIKALAUZ

Aranygyűrű Moszkva körül	24
Algériai tájakon	8
Eyüp-Kelet kapuja	14

ÜTLEÍRÁS

Dereglyével végig a Tiszán	18
Egy utazás titkai	20
Zarándokok a Sri Padán	12
Pillanatképek Indiáról. 2.	
A Tadzs Mahal	6

ÉRDEKES — HASZNOS

Korai, vagy késői indulás a túrára?	18
Beszélgetés Baranyi Ferenc költővel	5

A címlapon levő fényképet Lussa Vince készítette

Kéziratokat és fényképeket nem örlünk meg és nem küldünk vissza

TURISTA. Turisztikai, camping és utazási folyóirat. Felelős szerkesztő: Endrődi Lajos. Szerkesztőbizottság: Dr. Agócsy Pál, Antalffy Gyula, Kertész Miklós, dr. Kürthy Miklós, Mosonyi László, dr. Pápa Miklós, Székely Miklós, Szombathy Viktor, Tamás Ferenc. Szerkesztőség: Bp., V., Váci u. 58. T.: 182-932. Kiadja az Ifjúsági Lapkiadó Válat. Felelős kiadó: Tóth László igazgató. Kiadóhivatal: Bp., V., Révay u. 16. T.: 116-660. Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a Posta Központi Hirlapirodánál (KHI); Bp., József nádor tér 1.), a kézbesítőknél, bármelyik postahivatalnál és a posta hírlapüzleteiben közvetlenül, vagy csekkbefizetési lapon (csekk számlaszám: egyéni 61.251, közületi 61.066), valamint átutalással a KHI, MNB. 8. sz. egyzámlájára. Előfizetési díj egy évre: 36,- Ft, félévre 18,- Ft

INDEX: 25 814

69.2911 Egyetemi Nyomda mélynyomása, Budapest.
Felelős vezető: Janka Gyula igazgató

FIGYELEM!

Hazánk felszabadításának közelgő jubileumával kapcsolatban a „hazánk szépségei” témakörrel kibővíjtük a 4. számban meghirdetett 1969. évi fotópályázatot. A beküldési határidő is módosul 1970. február 28-ra. A díjnyertes képek automatikusan részt vesznek az MTS 1970. évi Ezüst Geregye pályázatán is. Minden más változtatás marad. A beküldésre jogosító szelvény a februári számban jelenik meg.

Többek kérésére közöljük, hogy a TURISTATOTÓ-ba menetközben is be lehet kapcsolódni. Egyébként az ez évi játékunk sikere a tavalyit is felülmúlja, mit legjobban a résztvevők számának emelkedése érzékelteti.

Az IBUSZ szervezésében ez évben sokan üdülnek a Szovjetunio Fekete-tengerparti üdülőhelyein, Szocsiban és Picudában. Júliusban egy olyan csoport nyaralt Szocsiban, amely a kellemest a hasznosul összekapcsolva részt vett az Inturiszt által külföldieknek szervezett nyelvi szemináriumon.

Az IBUSZ szeptembertől újabb jogszabályi társasutazásokat szervez. Egyhetes üdülőtájakat szervez Opatijába. Októberben megismétli 12 napos autóbuzsós, „Nagy Jugoszláv Körút” elnevezésű társasutját, amelynek útvonal a Zágrábon, Spliten, Dubrovnikon, Tulen és Belgrádon át vezet vissza Budapestre.

A IV. ker. Tanács Újpesti Természetbarát Egyesület közli, hogy Janda Vilmos nevű turistaházát tagtársaink rendelkezésére bocsátja. A ház a Ságvári turistaházhoz közel fekszik. Szobáinak ára szövetségi tagnak napi 8 Ft, manzard napi 5 Ft. Idegennek a szoba, mind a manzard napi 10 Ft. Lepedőhasználat + 3 Ft. Általános iskolás családtag hálódíjat nem fizet. A ház járható, étkezés a Ságvári-házban oldható meg. Jelentkezés: tel. 493-425 Janoczy Jánosnál. Az egyesület a gödi Dunaparton kettőszemélyes szobákból álló kőházzal is rendelkezik. A ház folyóvízzel, világítással, szabadtéri zuhanyzóval, s főzési lehetőséggel van ellátva.

A Lengyel Népköztársaság új magyarországi nagykövete, Tadeusz Hanuszek szenvedélyes és régi turista. Mint elmondotta, gyalog bejárta már Lengyelország összes hegyeit és

első szabad vasárnapján a Mátrát akarja megismerni.

Az Express Ifjúsági és Diák Utazási Iroda a Fővárosi Művelődési Ház létrehozta a Fialat Utazók Klubját, amely összefogja az utazást, turisztikát, természetjárást és a nyelveket kedvelő fiatalokat. A klub megnyitójára 1-én lesz a Művelődési Házban (XI., Fehérvári út 47.), zenés ismerkedési est keretében. 15-én külföldi csoportokkal találkozás, 30-án kirándulás a Dunai Express Kóktél-hajóval szerepel a programban.

Fialat Utazók Klubjai jönnek létre a KISZ Intéző Bizottság hatá-

rozata alapján a KISZ-alapszervezetek mellett, ahol nem működnek ifjúsági természetjáró szakosztályok. A klub tagja lehet minden fiatal. A Fialat Utazók Klubjai kötetlen formában az alábbi tevékenységet fogják végezni: kirándulások, túrák, táborok szervezése, külföldi utazások, Express-csoportok létrehozása, hazai és külföldi tájak, városok megismeretése, viták és élménybeszámolók szervezése, turistafotó, nyelvtanfolyamok szervezése, idegenvezetői tanfolyamok szervezése. A Magyar Természetbarát Szövetség szervezi és a szakosztályok segítségét nyújtanak a klubok számára, közös megmozdulásokat, tábor- és túrávezetői tanfolyamokat, utakat szerveznek, szakmai segítséget adnak a kluboknak, amelyek szintén bekapcsolódnak a MTSZ rendezvényeibe, túráiba.

A királdi Bányász szakosztálya 1962-ben avatta a kiskapudi vasútállomástól a piros jelzésen 30 perc alatt elérhető Béke-forrást.

Azóta minden év augusztus 24-én emléktúrát vezet a forráshoz, melyre szeretettel meghív minden természetbarátot. A forrás környéke szépen ki van építve, asztalokkal, padokkal van ellátva. A programban túra, s a bánya megtekintése is szerepel.

A Borsod, Hajdú-Bihar, Csongrád és Szabolcs-Szatmár megyék idén is megrendezték a hagyományos Nemzetközi Tisza-túrójukat, amely július 18-án Gergelyugornyról indult. A külföldiek Sárospatakról indultak és Tokajnál csatlakoztak a csoporthoz és együtt eztek Slankamennig, a túra végcéljág.

Az V. ker. Szövetség július 28-29-én különvonaton kétnapos kirándulást szervezett a Soproni Unnepi Hetek megtekintésére. 570 fő másfél, 200 fő egynapos túra keretében ismerkedett meg Sopron emlékeivel. 33 fő vizsgázott sikeresen a kerület Magyarokúton rendezett túrávezetői tanfolyamán.

A Turistatoto 2-ik fordulójának helyes megfejtése: 1 1 X, X 1 1, X 2 2, 2 2 2, 1 X. Visszgrád, IV. Béla, Magda-forrás, Apátkút, Paprét, Vöröskő.

A szentgyörgyhegyi turistaháznak új, fiatal gondnok-házaspára van, akik a turistákat szeretettel fogadják. Ugyancsak új gondnoka van az Esztergom feletti Vaskapu menedékháznak is. A turisták körében elismerést aratott a gondnok barátságossága és előzékenysége, sajnos a ház vizellátásán ő sem tud segíteni. Így továbbra is problematikussá maradt a meg szálló turisták mosdóvízzel való ellátása.

Az újpestiek nagy lendülettel építik a Hídeghegy alatti Szállásdében a forrást, az esőházat, pihenő-, s túrákóhelyet.

Nagy érdeklődés kísérte egész nyáron a bécsi IBUSZ által szervezett „Nagy Magyar Körút” elnevezésű társasutazást. Ennek keretében öt csoport látogatta meg Egert, a Hortobágyot, Székesfehérvárt és töltött végeztül egy, vagy két hetet a Balaton mellett.

Az ötvenéves évforduló jegyében

1919 június—júliusában a fiatal Magyar Vörös Hadsereg elszánt küzdelmekben szorította vissza a Tanácsköztársaságot támadó intervenció csapatokat. Vöröskatonák tízezrei álltak helyt az ország határai mentén, harcoltak a külső és a belső ellenséggel, ezren és ezren áldozták életüket a proletárhatalomért. Azóta 50 év telt el, s a jubileum esztendejében a hálás utókor, a szocialista Magyarország fiataljai emlékeznek a dicső harcokra, a szolnoki, a miskolci, salgótarjáni csata hőseire.

A Forradalmi Ifjúsági Napok ünnepei, a taggyűlések, koszorúzások után a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség egy nagyszabású országos akció keretében kíván a fiatalok tömegeinek bevonásával méltó emléket állítani a Tanácsköztársaságnak, a Vörös Hadseregnek.

A KISZ Központi Bizottság ez év tavaszán felhí-

vással fordult a KISZ-alapszervezetekhez, bizottságokhoz, hogy szervezzék jubileumi tábortáborokat, jubileumi meneteket. Az előkészítő munkák mindennél megkezdődtek. A megyei KISZ-bizottságok az ország legszebb húsz pontján — a szolnoki Tiszaligetben, Csanyikvölgyben, Salgóbanán, hogy néhányat említsünk — hozzákezdtek a jubileumi táborok felállításához. A táborokban június—júliusban közel 6000 fiatal — az egyes alapszervezetek, iskolák, üzemek, termelőszövetkezetek küldöttei — töltöttek majd el egy vidám hetet. A jubileumi táborok programja természetesen az ötvenes évfordulóról való méltó megemlékezést szolgálta elsősorban. Vetélkedők, ünnepélyes táborútz, veterántalálkozók, filmvetítések segítette ezt elő. Természetesen emellett más rendezvények is vártak a fiatalokat. A megyei táborok keretében került megren-

zésre a Tanácsköztársasági háromtusa is. A résztvevők három honvédelmi jellegű sportágban: lövészetben, úszásban és járőrversenyben mérték össze erejüket. A versenyeken legjobb eredményt elérőkre nagy megtiszteltetés és nagy feladat vár.

A táborok befejezése után az ország minden megyéből a legkiválóbb fiatalokból, közöttük a tábori háromtusa győzteseiből álló csoportok indulnak el a jubileumi túrák útvonalain, viszik megyéjük ifjúságának üdvözlését a Tanácsköztársaság dicső városaihoz: Salgótarjánba, Miskolcra, Szolnokra, Tatabányára, Kaposvárra. A 25—25 fiatalból álló csoportok egymáshoz csatlakozva öt útvonalon, közel 1000 kilométert tesznek majd meg, átgyalognak a Hortobágyon, a somogyi dombvidéken, a Mátra legszebb tájain, a Bakony hegyei között. Kemény feladat, nagy megpróbáltatás vár rájuk. Napi

20—25 kilométert kell megtenniük 6 napon keresztül.

A jubileumi menet augusztus 12—18. között halad. A városok, falvak fiataljai készülnek már a túracsoportok fogadására. Ünnepeket, találkozót szerveznek a túra útvonala mentén, egy-egy szakaszon elkísérik majd a fiatalokat. A megyeszékhelyről induló túracsoportok felkeresik az útjukba eső munkásmozgalmi emlékeket, koszorúkkal, emlékszalagokkal róják le kegyeletüket.

A jubileumi menet öt végpontján, Salgótarjánban, Miskolcon, Szolnokon, Tatabányán, Kaposváron központi jubileumi tábor várja a megyék ifjúságának képviselőit. Augusztus 18—19. között ezekben a táborokban kerül majd sor a Tanácsköztársasági háromtusa döntőre. Itt dől majd el, hogy melyik megye fiataljai a legerősebbek, a legfelkészültebbek.

Augusztus 20-án ért véget a jubileumi táborozás, amely méltó emléket állított az ötven év előtti harcoknak.

Vedres László

A REJTELMES HANSÁG

Kavicsos dűlőúton, sötétbarna vizű csatorna partján bandukolunk immár harmadik órája, de csak nem fogyunk ki a gyönyörködhető látványból. Sík vidéken ennyi változatosság hol fogadna másutt az országban, mint itt, a Kisalföld nyugati csücskében, ahol a Mosoni-síkság lassan átme-

a Hanság lapos teknőjébe, az egykori mocsárvilág helyén kimunkált sokszínű kultúrtájba. A tekintet nem fut itt a végtelenségbe, mint a síkságokon, a két-háromszáz holdas búzatábláknak fasorok, ligetek, kisebb-nagyobb facsoportok vetnek határt; túl rajtuk ismét messzire nyúló, de újabb erdősávokba ütköző

Aratnak a volt mocsár helyén
MTI felvétel

lucernások, kukoricások és cukorrépa-ültetvények nyúlnak el a következő nyáras-égeres csoportig.

Ahogy mélyebben hatolunk a hajdani lápba, sűrűsödnek az erdők, szaporodnak a legelők, s nagy barna tócsák foltozzák a gyepek zöldjét. A nyíresek, égeresek közt szavanna-szerű mezők; embermagas fűből ug ranak elő az őzek, s szinte röppenve szökellnek tova. De a hasznavehetetlen, vízjárta részek tőzomszédságában itt is kultúrnövények életerős táblái fogadnak, nemrég feltört ősligetlőkön fiatal nyárfások nyújtózkodnak karcsún. A zöld és a fekete váltakozik ritmikusan a tájban. Feketék a friss szántások, de zölden veri fel a most kiütköző fiatal nád a csatornák szegélyét; sötéten folyik bennük a poshadt lápi víz.

A Hanság száradokon át az egyik legrejtelmesebb tája az országnak. Titokzatos nagy lápvilág, átláthatatlan vad mocsárrengeteg, amelybe még olyan félig állat-, félig ember-szabású teremtményt is beleképzeltek a régiek, mint a haltestű Hany Istók. A kapuvári halászok fogták ki — kétszáz évvel ezelőtti mende-monda szerint — a Hanság vizéből

(folytatás a 4. oldalon)

ezt a pikkelyes bőru fiút, akinek ujjait úszóhártya kötötte össze, szája pedig a harcsához volt hasonlatos. Az akkoriban százezer holdra terjedő mocsárvilág jelentős részét azóta kiszáritották, de még mindig tekintélyes nagyságú vizenyős, bozótos vad terület vár megszelídítésre.

A Kisalföld nyugati szélén, a Fertőmellék, a Rábaköz és a Duna között bemélyedő 55 kilométer hosszú és 17 km széles teknőben helyezkedik el a Hanság. A Dunántúl jórészt még a pannon tenger borította, mikor a kéregmozgások felemelték a Fertőtől nyugatra húzódó dombsort, és lesüllyesztették a tőle keletre fekvő síkságot. Az így kialakult medencében egészen a jelenkorig össze-vissza barangolt a Duna meg a Rába, s egyrészt kavicssal, homokkal töltögette, másrészt hordalékkúpjával eigátolta környezetétől. A rossz lefolyású medencébe szállította a környék csapadékvizét az Ikva, a Répce és a Rábca, de árvizek alkalmával a Duna vize is felnyomult ideig, s hosszabb ideig megült a lapos teknőben. Az így kialakult sekély mocsár felszínéből helyenként kavicsos-homokos szigetek emelkedtek ki, az alacsonyabb részeket dús szővésű vízinövényzet borította be.

A fél megyényi süppedékes ingoványt a beömlő folyócskák tóvá duzzasztani közös erővel sem tudták; csak a legmélyebb részeken maradtak vissza a tavaszi csapadékbőség után kisebb-nagyobb tavacs-kák. Egyebütt a tőzegláp birodalma terpeszkedett, végeláthatatlan nádasokkal, kákás-gyékényes területeivel,

égerfás liget-erdeivel. Köröskörül pedig a híres hanyi szénát adó vizenyős rétekekkel. Ennek az ősi mocsárvilágnak, hazánk legnagyobb lápvidékének mesteri rajzát hagyta ránk Jókai a *Névtelen vár* oldalain: „A róna véreslik a lábnyi magas mohától, mely a rothadó talajt fedi, ami már megszilárdult; embermagasságú kutyatej-bokrok emelkednek fel csoportonként. Kunkorgó levelű óriás páfrányok legyezői, kék szárú bürrökkórók, méreg szagú ernyős virágok, bozóttá elhatalmasodva... A vizenyősebb róna zsombikokkal van beszőrva; rengeteg tömeggé felnőtt sásnemű növényzet... Az ingovány süppedékes tőzegtalajából egy-egy magasabb domb emelkedik elő, hol ezüstlevelű fűzfák szorulnak össze sötétzöld lombozatú égerfákkal, másutt meg nyílt vizek szakítják meg a végtelen nádbirodalmat, körülszegélyezve rozsdás törzsökű fenyőfaktól...”

Tizenhárom község ülte körül a Hanságot; legmélyebbre Osló, Acsalag és Bősárkány hatolt be a mocsárrengetegbe, de a többi Hanság-körül falu életét is a nádban, szénában, halban gazdag lápvilág biztosította századokon át. A hanyi halászok nemcsak a nyíltvizű tisztásokból, tavacs-kákából emelték ki se-regestül a compót, a kárászt, a pontyot, de nagy előszeretettel rekesztették el fűzvesző-sővényekkel a Rába és a Rábca folyását is, hogy nemesebb halakat, harcsát, csukát fogjanak. Olyan nagy volt a halbőség, hogy sertést, sőt libát is hízlaltak vele. A tőzegláp mélyén a víziszarnyasok milliói között válogathattak a hurokkal, csapdákkal, csapóhálókkal madarászók.

A legvadabb mély-mocsárt több kilométer széles nádövezet fogta körül; természet építőanyagának, tüzelőnek, s részben takarmánynak használták a hanyiak. A sekély tócsákban növe káka a háziipar nyersanyaga volt, a gyékénnyel együtt. A kákából szatyrokat, kosarakat, kánáltartókat font, a gyékényből kap-tárákat, tojás- és kenyértartó kosarakat, búzásputtonyokat készített a falvak szegényebb népe. A nádövezet fölötti még magasabb szinteken, melyek csak időnkint kerültek víz alá, termelt a jó hírű hanyi széna, a mocsárvidék népének egyik fő jövedelemforrása. Az édes hanyi szénán szarvasmarha gulyák nevelődtek, a kavicsos szigetek szegényebb fűvét juhnyájak borotválták.

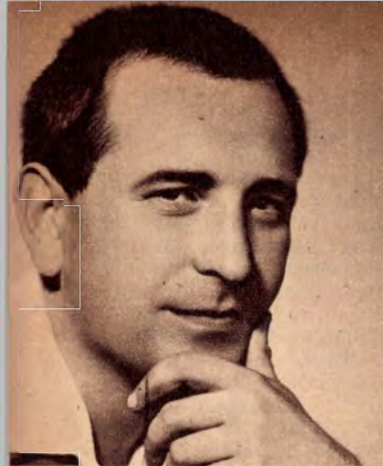
Ennek az érintetlen természeti tájnak az átalakítása a XVIII. század derekán kibontakozott árvízszabályozással kezdődött meg. A 80-as években megépült a mocsárrengeteg nyugatról átszelő *Hansági-főcsatorna*, mely a hozzá csatlakozó mellék-csatornák hálózatának a segítségével levezeti a kártékony vizeket. A nagyarányú vízszabályozási munkák során a Hanság jelentős részét lecsapolták. A víztelenített rétségekből gazdagon termő gabonaföldek lettek, a náderdők helyét kaszálók, legelők foglalták el, megszűnt a táj népének régi életformája, a pákászkodás, a víziélet.

Az egész lápteknő kiszáritása azonban máig sem fejeződött be. Még mindig csaknem 20 000 holdnyi a megmaradt mocsárterület. Ez a bozótos, nádas, fűzbokros vadlegelő olyan gyöngye tápértékű fűvet ad, hogy még az igénytelen birka sem él meg rajta, mezőgazdasági művelésre pedig mély fekvése miatt igen nehéz lenne alkalmassá tenni. Hasznosításának egyetlen reális módja az *erdősítés*, amely már meg is kezdődött; gyorsan növe nyárakkal és fűzfélékkel telepítik be a jelenleg teljesen értéktelen láp-maradványt.

Vízügyi, mezőgazdasági és erdészeti szakemberek együttes erőfeszítése birkózik a megmaradt mocsárral, hogy kultúrterületté tegye. Az évszázados harc a Hanság meghódításáért végéhez közeledik. A helyenkint még mindig vad vidék az ember tájformáló munkája nyomán évről évre szelődül. Jókai Hanságára lassankint már alig emlékeztet más, mint a csatornák sás- és gyékényszegélye, a szürke tőzegtalmok a vízárkok mentén, meg az elszórt fűzes, égerfás pagonyok.

Antalfy Gyula

„Mindenütt otthon lenni...”

RENDRAGYÓ INTERJÚ A KÖLTŐVEL

Versekről, irodalomról, kötetekről szoktak beszélgetni egy költővel. Riportokban, interjúkban legálábbis. Baranyi Ferencet a természetéről, a hazai tájjal való kapcsolatáról faggattam. Természetesen ez esetben is szó volt költészetéről (akartam is, hogy legyen), mert nem lehet különválasztani a költőt és az embert. A kettő egy és ugyanaz, illetve a kettő együtt Baranyi Ferenc. Mit adott, hogyan hatott a természet az alkotóra? A haza, a szülőföld, mint tájegység, mennyiben meghatározó? Ilyen megvilágításba helyeztem a kérdéseket, s ezért rendhagyó ez az interjú. Az első kérdés előtt idézek egy versszakot Pótharasztpuszta című, 1958-ban írt verséből:

„Borókafenyves-szegte ősi dűlön
kigyózott át gyermekkorom e tájon
s el-eltűnődtem minden fordulónál
törökdőlán, felkötött betyáron.”

— Szeretnénk többet tudni erről a korról, erről a tájról. Mit jelentett és jelent a gyerekkori környezet? Halálán szeretnénk Pótharasztpusztáról.

Kétéves voltam, amikor szüleim Nyáregyházára költöztek. Ott és a határában levő Pótharasztpusztán töltöttem gyermekkoromat. A pusztán ma is áll egy fala a romtemplomnak, amelyet még a törökök romboltak le, s kísért a híres betyár, Bogár Imre legendája. Ott áll ma is a Bogár-csárda, az alagúttal, amelyen át a betyárok a kútba rejtőztek a pandúrok elől, s púposodik az Akasztódomb-nak titulált halom is, amelynek tetején Bogár Imrét felkötötték. Megemlítem még azt a szép, nagy erdőt, amelyik Nyáregyházát Pótharasztpusztával összeköti. Mit akarok mindezzel mondani? Azt, hogy egy táj nem csak a látvánnyal, hanem a hozzá tapadt történelmi emlékekkel együtt meghatározó az ember — pláne a gyerekembert! — számára.

— Ön tehát Alföld-imádó?

— Mindig volt és van egy meglevő, de soha ki nem mondott feszültség az irodalomban alföldiség és dunántúliség között. Az én szűkebb hazám, a Duna-Tisza köze valahogy híd a kettő között. Ott együtt van a keleti ősiség a dunántúli európaisággal. Én örülök ennek. Az a táj egyébként a Kúnság pereme, úgy érzem. Ha tájegységgel nem is tartozik oda, jellemzőiben, meghatározóiban benne van a Kúnság. Mint írtam: „pásztornyugalom és tágas tisztaság” a táj jellemzője. Talán innen van, hogy a természet közelsége, a táj látványa mindig a megnyugvás, a belső, gondolati tisztaság érzését kelti bennem.

— Ebből arra következtethetünk, hogy szereti az országot minden vidékét?

— Ismeri biztosan ezeket a szavakat: „az én hazám a legszebb ország”. Sokat utaztam külföldön, s ha a szubjektív érzéseket ki lehetne kapcsolni, azt mondhatnám, vannak szebb tájak is. De nincsenek mégsem, mert az értékelésbe belejátszanak a szubjektív érzések, emlékek, élmények. Ezért merem ezzel együtt büntetőjogi felelősségem tudatában kijelenteni: „az én hazám a legszebb ország”. Petőfi határtalan Alföld-szeretettel nagyon értem, mert ismerem azt a szeretetet sugárzó vidéket. Ugyanakkor Petőfiben is volt e mellett egy „mindenütt otthon lenni”-vágy, azért barangolta be az országot, megismert és megszeretett minden tájat. Ez az országos otthonutáni vágy él bennem is. Kedves emlékek, emberi kapcsolatok és a természethez való kötődés. Ezek teszik széppé az egész hazát.

— Ezzel a természetszeretettel Ön Pesten lakik egy első emeleti lakásban.

(Lehajtott fejjel mosolyog, mint a gyermek, ha rajtakapták, hogy elcsente az éléskamrából a befőttest.)

— Ennek kényyszerű és praktikus okai vannak, ame-

lyek a munkából, hivatásomból adódnak. De a természettel való közvetlen kapcsolatom kitörülhetetlenül nyomot hagyott bennem. Nálam az urbanizáció sohasem lehet tökéletes. Nem is akarom. Összefonódtam a természettel, bármit akarok kifejezni, hasonlatért, példakért, segítségért ma is hozzá fordulok. Eletformámban már városi vagyok, de gondolati képekért ma is felekezeselem az erdőt, ahol első gondolataim jöttek. Dolgozni gyakran hazamegyek szüleim kertjébe.

Hadd idézzek ismét az említett versből:

„Pótharasztpuszta, gyermekségem földje,
romtemplom-tépő, vad szelek tanyája,”...

s engedtessek meg, hogy önkényesen mellé állítsak két sort az egy évvel később, 1959-ben íródott Kúnság című költeményből:

...„s ötemeletnyi, tűzfalas-magasból
újra látom az otthoni vidéket,”

(Akkor a költő még albérlésben lakott.)

Ékes bizonyíték a két idézet az elmondottakra.

— Ma is sokat jár vidéken. Szokott kirándulni?

— Ha író—olvasó találkozókra hívnak, csak annyit válaszolok: a kezdésre ott leszek. S este hét óra helyett elmegyek már reggel, egyedül, és barangolok a környéken. Legutóbb a Sághegyen bolyongtam, a cellődömölki találkozó előtt.

Mindenütt jár, minden tájat szépnek talál. De leggyakrabban — s ez érthető — a szülőföld felé veszi útját. Lehetne-e szebben befejezni ezt az interjút, mint egy tőle vett idézettel?

„Emberarcot öltöttél bennem Kúnság...”

S néhány sorral lejjebb:

...„szélzúgásod erőt adott dalomnak”.

Máttyás István

GUMIMATRAC GUMIMATRAC

nélkülözhetetlen

hétvégehez, nyaraláshoz, pihenéshez,
strandoláshoz

Sima és mintás kivitelben, 2 és 3 részes, 1 és 2
személyes felfújható gumimatracok
nagy választékban

272,- Ft-tól 417,- Ft-ig

Pillanatképek INDIARÓL

A TADZS MAHAL

Következő állomásunk Delhi, mely hosszú ideig volt India fővárosa és a fiatal Indiai Köztársaság székhelye ma is. Az indusok szemében a hatalom és a kultúra fellegvára volt mindig. Többet mutat és beszél a történelmi változásokról, egy angol történész szerint, mint az Örök Város — Róma. Már kb. 3000 évvel ezelőtt szerepel az indiaiak nagy nemzeti eposzában, a Mahabarátában. A XII. sz-ig hindu fejedelmek kormányozták és az óhindu kultúra központja volt. 1192-ben perzsa, arab, török hadak árasztották el, és ettől kezdve a mozlím uralkodók hosszú sora vette át a hatalmat egészen az angol gyarmatosítókig.

A századokon keresztül folyó afgán, muzulmán betörések nyomán a várost nyolcszor alapították újból, míg az angolok 1912-ben lefektették Új-Delhi alapjait.

A XII. században befejezett, kívül-belül faragott vörös homokkőből épült, gazdag ornamentikájú, 379 lépcsős *KUTAB Minaret* még ma is csodálatra méltó. Nem mehetünk el érzéketlenül az utolsó hindu király félelmetesen nagy erődjének orozzata és romjai mellett sem.

A hatalmas Timur Lenk unokája, Bábar a Mogul dinasztia megalapítója. Minek alapjait ő megvetette, unokája Akbar teljesítette ki. Bár írni-olvasni sohasem tanult meg, nagyvonalú haladó gondolkodásával, tehetségével messze meghaladta korát. Akbar, a mogul dinasztia üstökösé építette meg Agra közelében *Fatihpur* — a „Győzelem városát”. Egy szent ember tanácsára a sivatag porából varázsolt elő a rózsaszín mesevárost, hogy fia szülessék. Ez lett ra-

gyogó székhelye. Fényes udvartartása vonzotta nemcsak az ázsiai, de európai követeket is. Maga köré gyűjtötte a tudósokat, költőket, papokat, csillagjósokat. Maga a város három zárt egységre tagozódik. A legjelentősebb és legszembetűnőbb a királyi palota barbár szépségében. Háta mögött vannak az udvari főemberek palotái, végül egy újabb terazon a templomudvar. Az erős várfal sok ostromot látott. *Fatihpur* Akbar már életében halálra ítélte. Nem lakott benne tovább három évtizednél. Álmai lassan szertefoszlottak, új világvallását — mely sokrétű népet egygyé kovácsolta volna — nem tudta megvalósítani. Még a környékbeli kutak és források is ellene esküdtek. (Elment a kedve *Fatihpur*-tól, mely korszakalkotó újításai, felvilágosult szelleme fellegvára volt.) Lassan az enyészet martaléka lett. Sehol sincs annyi romváros, mint Indiában. Itt még a városok is olyan tiszavirág-életűek, mint az emberi élet.

(Még gyönyörű, díszes mauzóleuma hirdeti emléket *Sikandrán*ban.)

Erényei ismét unokájában, *Shah Jehan*-ban éledtek újra. A hódítás vágya lehiggad, felvirrad a béke napja uralkodása alatt. Felépül a hetedik Delhi, mely maga a megelevenedett 1001 éjszaka mesevárosa. Az ő nevéhez fűződik a *Vörös Erőd* építése. Erőtlenes vonásaival és finom ornamentikájával mindennél jobban jellemzi a mogul építészetet. Kerülete kb. 2,5 km hosszú, falai a síkság felől csak 23 m, a folyó felől 30 m magasak voltak. A vörös homokkőből és márványból épült paloták minden eddig felülmúltak pompájukkal. Talál a fogadóterem arany felirata:

„Ha van földön paradicsom, csak itt van.”

Delhiben még számos nagy mecsetet, hatalmas síremlékeket láttunk, amiket a mohamedán császárok nagy napjaiban építettek. Az óvárost a modern Delhitől a hajdani városfal romjai választják el. Míg ott a zsúfolt, szűk sikátorokban, a bazárok labirintusában gomolyog a tömeg, Új-Delhi olyan mint egy dús növényzetű, hatalmas parkok között, tervszerű gondnal felépített, századeleji angliai város. A „splendid isolation” tartózkodó elkülönültsége árad belőle. Még az útkeresztezéseket is pázsitos virágágyak díszítik, bár környéke kietlen portenger. Itt nincsenek égbenyúló felhőkarcok, hajszás rohanás, füstös ipari negyed. Nem olyan zsbongó, gyors tempójú világváros, mint Bombay. Itt inkább a kormányzat, követségek, kereskedelmi kirendeltségek halk érverése lüktet, egy előkelő angol kertváros légkörét árasztva. *Parlamentje* a washingtoni White House-ra emlékeztet, 800 m körmértét, kör alakú épület. Körös-körül 18 m magas oszlopok és árkádok díszítik. A *Rashtrapati Bhawan* függetlenségük kivívásáig az alkirály háza volt. A világ egyik legszebb épületeinek egyike. Akkora területen fekszik, mint a londoni Trafalgar tér. Fehér és vörös homokkőből épült, 132 hektárnyi területen fekszik, melyből 5 hektár csodaszép park. A volt alkirályi palotában 2,5 km folyosó, 340 szoba, 227 oszlop, 35 terasz és 37 szökőkút található. Berendezése teljesen indiai jellegű és csodálatos díszítései kitörölhetetlen emléket hagynak az emberben. A modern Delhiben látható *India Kapuja*, amely hasonmása a párizsi *L'Arc de Triumf*nak. Ez is bizonyítéka, hogy a modern város kialakításában nemcsak angol, de sok francia építész is működött.

Befejezésül megemlékezem arról az építészeti csodáról, amiért egyedül érdemessé lett volna Indiába látogatni — az agra-i *Tadzs Mahal*-ról. Agra ugyan félmillió lakosú város, de inkább múltja, mint jelene van. Fénykorát a XVI. században a nagy mogul császárok alatt élte, mikor népessége vetekedett a korabeli London lakosságával.

Az Agrabán székelő fejedelmek mindig híresek voltak műpártolásukról, de még közülük is *Shah Jehan* tűnt ki leginkább. *Shah Jehan* maga is művész volt izzig-végig. Kifinomult ízlésével szívesebben hódolt a művészeteknek, épített, alkotott, mint harcolt, hódított. Minden életvidám hajlama, érzékisége mellett kedvenc feleségének, *Mumtaz Mahal*-nak elvesztését sohasem tudta kiheverni. A megkövesült fájdalom ölt testet a világ legszebb síremlékébe.

A *Tadzs Mahal* — ahogy mondják — tíz évig 20 000 ember építette és 60 millió rúpiát emésztett fel. Egy óriási, várkapunak is beillő, mór boltozatú bejárat vezet a kertbe, ahol sötét ciprusfáktól szegélyezett tavak vezetnek a tekintetet a fehér márvány mauzóleumhoz. A *Tadzs* a *Jumna* folyó partján épült szikrázó fehér márványból és tarka ékkövekből. A kecses, árkádós épület csodálatosan harmonikus kupola tartja össze. A mauzóleum négy sarkán fehéren nyúlik a fák sötét koronái közül egy-egy karcsú torony, négy minaret, ahonnan imára hívták hajdan a müezzinek a hívőket. Amilyen harmonikus a *Tadzs Mahal* egyseges szerkezete, olyan elbűvölőek részletszépségei. A vakító márvány át van szöve kúszó, kígyózó indákkal, a napfénytől csillogó színes féldrágákó virágberakásokkal, fekete márvány *Korán-idézetekkel*. A kupola alatt csodálatos rajzolatú, áttört csipkés márványrács veszi körül a ketős sírhelyet. Végül is a halálban egyesült a két szerető szív. Mindkét márványsíremléket gazdagon borítják a smaragdlevelek közt nyiló zafir, karneol, jaspis, anthurium drágakövek el nem hervadó virágai.

A nagy uralkodóval együtt temették el a nagy mogulok aranykorát. Utána Észak-Indiában már nincs kimagasló művészet, csak gvenge utódai vak mohamedán fanatizmusa, mely bukásukat okozta.

Ez a néhány hely, amit láttunk, csak kis töredéke India mérhetetlen kincsének, temérdek szépségének, de némi fogalmat nyújtott dicső múltjáról és megsejtette velünk fényes jövőjét is.

Dr. Szederjei Akosné

Vitorlával és gyalog

A Balaton most valóban olyan, mint a tenger... Ködbe vész a túlsó part hegyvonulata; nem látni mást, csak vizet és vizet. Szemközt a Tihanyi félsziget meredek partja is alig tűnik ki a párából. Az ég ólomszürke és vigasztalanul szítál, szítál a csendes őszi eső. Az üdülő hatalmas parkja is néptelen, elhagyott; nagynéha bukkan csak fel egy-egy elszánt sétáló esőkabátban vagy ernyő alatt. A csónakok üresen himbálódznak a parton. A fák színesedő koronáját hideg szél borzolja. A hallban harmadízben fűtenek be már a nagy cserépkályhába. Itt az ős...

De néhány nappal ez előtt, amikor megérkeztünk, még valóságos nyár volt. Melege elől a tó vizében kerestünk enyhülést. És az utolsó szép, verőfényes napon, anélkül, hogy sejtettük volna, hogy ez lesz az utolsó, élményszerű vizitúrán vettünk részt, egy kecses, karcsú vitorlás-hajón.

A szomszédos Balaton-földvár kikötőjében szállunk hajóra. Tegnap este óta itt vesztegel a kétkaru mólóval közrefogott nagy mesterséges öbölben. Most négyen utazunk rajta. A kormányos és felesége, a „legénység” és ketten utasok. Ók azzal töltik a szabadságukat, hogy a szelek szárnyán végigbarangolják a Balatont. Két hétig a hajó kabinja az otthonuk. Két hétig a végtelennek tűnő víztükör a túraterületük.

Indulás előtt a kormányos mégegyszer megvizsgálja a vitorlák kötélzetét, a kormányrudat s az egyéb navigációs felszerelést. Majd a „legénység” felhúzza a horgonyt s hajónk a móló két összezáruló karja közötti kapun csakhamar kifut a nyílt vízre. Jó hátzellel haladunk. Olyan gvenge, olyan kellemes, olyan simogató ez az inkább szellő, mint szél, hogy alig érezzük. A vizet sem

borzolja. Az nyugodt és sima. De a látszólag erőtlen szél belekapaszkodik a 25 négyzetméteres vitorlába s hajtja a hajót nyugat felé. Ha a somogyi part híres furdőhelyei nem maradnának sorra el, azt hinném, hogy egyhelyben állunk. De Földvárra már visszafelé kell nézni s nemsokára a szomszédos Szárszó is elmarad.

Bent járunk a tó közepén. Látótávolságban sehol egy másik vízijármű. *Egyedül vagyunk.* A nagy nyári víziélet már megszűnt. Utószезon van. Ez a nagyszerű magány a zöldesen csillogó víz hátán, felejthetetlen élmény! Körös-körül végtelen csend és nyugalom. Körös-körül csak a víz és az elmosódó partok. Az őszi ajándéka, a finom, lehelet-szerű, opálos pára, fátyolként borítja a tájat. A rajta átszűrődő napsugár sejtelenesen világítja meg a veszprémi part hegyvonulatát. A *Balaton-felvidék* csúcsai sorakoznak itt. S a látvány koronája, amikor a távolban felbukkan a *Badacsony* is, szép, vulkánikus formájával, őszi színpompába hajló erdejével. A kék égen csak néhány bárányfelhő úszik; épp oly üres, mint alatta a zöld víz. Már egészen közel járunk úticélunkhoz, *Balaton-boglárhoz*, amikor feltűnik egy kis vitorlás, majd a menetrendszerű hajó. A szép boglári camping is néptelen már; alig néhány lakója van csak.

Bogláron partra szállunk és felmegyünk a *Várhegyre*. Érdekes, gömbalakú kilátó van a tetején. A kilátás nagyon szép; nagyjában a fonyódihoz hasonló. A Várhegy mögött, a Temető-dombon, két régi kápolna áll, szép természeti környezetben. A boglári dombok, beleértve a harmadikat, a Sándordombot is, *bazalttufa* kitörés folytán keletkeztek.

Vitorlás a Balatonon. (Dr. Buza Tibor felv.)

A Várhegyen egykor *őskori földvár* állott.

Balatonboglár környékén, a Nagyberék vízenyos térségein, a múlt század végén még *bivalycsordák* is legeltek. *Cholnoky Jenő*, neves földrajztudósunk egy érdekes esetet írt le ezeknek az állatoknak az óriási erejéről. 1895-ben, különböző tudományos megfigyelések céljából, egy nagy tutajt építettek fel, közvetlen a boglári vízparton. A tutajt hatalmas szálfákból rótták össze s a tó közepén kívánták kihorgonyozni. A ropant súlyú alkotmányt azonban, bár gerendasínekre fektetett görgőfákon állították össze, hűz erős ember meg sem tudta mozdtani. A boglári földbirtokos ekkor két bivalyt fogatott be, s a két állat, minden egyéb segítség nélkül, bevonszolta a vízbe a súlyos járművet.

Visszafelé is hajóval szeretnénk megtenni a hűz kilométernyi utat. Bár az időjárásban valami készülődik. Felhők, egyre sötétebb felhők sorakoznak fel az égen. A nap elbújik mögöttük. Már nyoma sincs a délelőtti szép időnek. De azért elindulunk. Alig hagyjuk el a kikötőt, felövik a sárga rakétákat. Még megpróbáljuk elérni a

szomszédos Lellét. A szél erősödik, csakhamar viharossá válik. Az égbolt egyre sötétebb lesz és villámok cikkáznak rajta. Most már egymás után pukkannak a közvetlen veszélyt jelző piros rakéták is. A szélről felkavart hullámok egyre magasabbra csapnak. Hajónk játékszerévé válik a hullámoknak. Vissza, amíg nem késő! S ha délelőtt azt hittem, hogy gyerekjáték az egész vitorlászás, most látom, hogy mennyi ügyesség és bátorság kell hozzá! A délelőtt oly csendes víz most félelmissé vált. Némi küszködés után, egy bravúros fordulattal visszajutunk ismét a biztonságos öbölbe. A vihar valósággal berepíti a hajónkat. A kikötőben indulásra készen áll a menetrendszerű hajó; utasai a hajó korlátjához tolulva nézik küzdelmünket. Rázendít az eső is.

A kormányos a parthoz irányítja a hajót, a „legénység” leengedi a horgonyt. A hajó kis kabinjában várjuk, míg a vihar elvonul.

A vihar elvonul s a nyári szivatar kitartó, csendes esőzésbe csap át. Itt az ős...

Pápa Miklós dr.

ALGÉRIAI TÁJAKON

Nálunk még ma is sokan, ha Algériát hallják említeni, elsősorban Colomb-Béchar, Biskra, Sidi-Bel-Abbes nevére emlékeznek, a régi légiós regények helyszíneire. E városok még ma is léteznek, de már légiósok, a gyarmatosítók hadserege nélkül, a hazánk területénél mintegy hússzor nagyobb, de lélekszámban körülbelül azonos Algériában.

A jellegzetes arab világ, a hosszú tengerpart, a természeti szépségekben oly gazdag ország egyre inkább vonzza a külföldi turistákat is. Nemcsak a főváros, aztán Oran. Constantine látnivalóit csodálják meg, hanem felkeresik az ország más tájait is. A fejlődést segítő szakemberek — közöttük szép számmal magyarok is — szintén erre használják fel leggyakrabban a hétvégét, a rövidebb ideig hivatalos úton kinttartózkodók pedig minden szabad idejüket.

A majmok völgye

Kitűnő műúton száguldhatnak a Peugeot-k, Renault-k — 100—120 kilométeres sebességgel — a tiszta, rendezett város, Blida felé. A városon túl már kanyarogni kezd az út magasbanyúló sziklafalak tövében, a másik oldalon hegybevált vasútvonal kíséri Djelfa irányába. Aztán lassít az autókaráván, mindenki parkírozóhelyet keres egy fakerítéssel elválasztott erdőréz körül — megérkeztünk Chiffába. A bejáratnál egy heverésző tevé forgatja fejét a fényképezőgépek kattánásainak keresztüzében, majd éles hangok tessékkel beljebb a látogatókat. A kiugró kis sziklákon, a dús lombú fákön vidám majomsereg ugarral, kergetőzik, majd a

bátrabbak egyre közelebb merészkednek. A turisták zsebeiből előkerülnek a mogyorós zacskók, izes csemegével csalogatják a szelíd majmokat. A fiatalabb állatok egy kópárkányra kúsznak és a látogatók tenyeréből veszik el a mogyorót. Feltörik, a héját eldobják, a belsejét jóízűen ropogtatva elfogyasztják. Egy idősebb — családfőnek tűnő — majom egy sziklán ül és labdarúgókapust meg szegényítő ügyességgel kapja el a felédobott mogyorókat. Az egyik turista kis barnássárga kavicsdarabot hajít fel, de a majom nem nyúl utána...

Hirtelenül családi csetepaté támad, az előbb még békésen majszoló állatok pillanatokon belül eltűnnek a sűrű erdőben, de máris újak foglalják el az elhagyott helyeket. Kicsinyét hátán hordó majom-mama falatozik komoly tekintettel, nagy sietséggel és nem is fogad el minden mogyorót. A csupán egy kis darabból álló ajándékot elegáns mozdulattal söpri ki a felényújtott tenyeréből, kutató szemei jobb falatot fedeztek fel. Lassan fogytán a mogyoró, lázas keresgélés a zsebekben, táskákban. Előkerül egy fekete-kávémellől „megspórolt”, becsomagolt moka-cukor. Másodperc műve az egész, amíg a majom kibontja a papírburkolatot és máris hangosan rágja a cukrot. Szőke kisfiú valahonnan narancsot varázsol elő, egy majom azonnal elveszi, ügyesen meghámozza és gerezedenként eszi a gyümölcsöt!

A többiek is vérszemet kapva leugrálnak az útra és várják a további csemegéket. Újabb látogatócsoport érkezik majomelemőzsiával felpakolva s így folytatódik — sokszor nagy

kacagások és persze az elmaradhatatlan filmezés, fényképezés közepette — e nagyszerű szórakozás.

Római kori romok

Az útjelző táblák sokaságában nem könnyű eligazodni Tipasa felé. Különösen, ha az autós turista útbajéjt Morettit, a csodálatosan szép plage-t (tengerparti strand). S ki ne tenné ezt, hiszen magávalragadó látvány a sok egyemeletes fehér és színes villa, amelyekben beutaltak vagy szezonbérlok töltik szabadidőjüket. Meg kell állni a Nemzetek Palotája előtt is, amely az algériai hagyományos népművészeti elemek és a modern építészeti formák remekbeszabott ötvözetete. A kis, de nem rövid ideig tartó kitérő után irány a római kori maradványok színhelye: Tipasa.

Autóbuszok sora jelzi a bejárat előtt, hogy érdeklődő ide is bőven akad. Nagy területet tártak már fel, de még bizonyára hosszú ideig folynak majd az ásások. Széles kőoszlopok között vezet az út, majd színházteremhez érkezünk, a padlózatot női arcképeket ábrázoló régi mozaikok díszítik. Nem messze kis terem maradványai, majd a fórum romjai láthatók. A hatalmas területet természetesen belepte a vad növényzet, itt-ott bokáig erőfinom szemcséjű homokban haladunk, aztán előtűnik egy mauzóleum és különböző sírok. Meredekebb emelkedő után körmellvédehez érkezünk, ahol bizonyára katonák álltak őrséget. Alattunk a tenger éppen haragos hullámokat lök a szikláknak, lábunknál a vízgyűjtő csatorna-rendszerrel átszótt terepen csordogál az életetadó víz...

Visszafelé egy másik kis úton megcsodáljuk a monumentális templom maradványait, majd a „Jó

A majmok völgyében

pásztor” szarkofágját. Kisebbszobrok, kőkorsók jól kivehető alakjai is méltán keltenek feltűnést és kísérőnk váltig hangoztatja, hogy a föld mélye még sok értékes leletet rejt magában, szinte hétről hétre a régi település új részei kerülnek felszínre.

Hó a hegyen

Ismét Blidán, a szívünk-höz nőtt kedves városon haladunk keresztül, majd akác- és fenyőerdők között vezet a hajtűkanyarokkal teletűzdelt autótűt. A jóleső árnyékban hideg forrásvízzel olthatja szomját a turista, aki csak hosszas bizonygatás után hajlandó elhinni, hogy itt télen síelni is lehet. Valóban, csakhamar előtűnik egy síház, amely mellett egy eléggé meredek lesiklópálya vezet. A kedvelt nyári kirándulóhely télen tehát a síkedvelők paradicsoma... Egyelőre azonban tűz a nap, ingujjban is erősen izzadunk és mosolygunk azon, hogy vendéglátóink hosszúujjas pulóvereket is hoztak.

A 18 kilométeres szerpentin végén teljes nagyságában előtűnik pompázik a Chrea. S amikor kiszállunk a kocsiból, bizony magunkra kapjuk a szikrázó napsütésben a pulóvereket. Fenséges látvány, csodálatos táj, festő ecsetjére való! A

Középületek Algírban

Chrea (Elbert György felvételei)

hegyoldalban fából készült emeletes házacskák sora, körös-körül a virágaborult természet és kiemelkedő sziklacsúcsok. A fenyőfák különleges formájú toboztermése köti le a figyelmet egy pillanatra, hogy aztán máshova kalandozzék a tekintet, annyi a nagyszerű látnivaló. Eszünkbe jut az előző vasárnapi kirándulás, amikor az ezüstműveseinek termékeiről nevezetes kis kabil falut, Beni-Yennit látogattuk meg és útközben megcsodálhattuk a 2308 méter magas Djour-Djoura felhőbe burkolt csúcsát.

S Algériában, a nyár közepén, szikrázó napsütésben kissé fázósan sétálunk a Chreán, alig betelve az illattal, a szemet-lelket gyönyörködtető tájjal. Másnap pedig hivatalos tárgyalásra indultunk Laghouatba.

A Szahara kapujában

Laghouat — lefordítva: „A kert” — városa több mint 500 kilométerre délre van a fővárostól. Médeáig számos „Secteur Autogéré Agricole — a kollektív mezőgazdaság egyik formája — mellett haladunk el, majd szemmel láthatóan változni kezd a táj. Sárgásabb színt ölt a természet, jóval ritkább a növényzet. Djelfa közelében egy-egy tevekaraván is feltűnik, szaporodnak a sátrak, amelyekben állattenyésztéssel foglalkozó nomád családok laknak.

A tartományi főváros maga 30 000 lelket számlál. Nagy a népszaporulat, az utóbbi években ezer lakosra 36 élveszületés esik. Mint Laghouat nagyon szimpatikus fiatal polgármestere — egyébként matematikatanár — elmondotta, a város körül élő nomádok gyermekei részére internátust építenek és 6 éves koruktól az állam gondoskodik oktatásukról, el látásukról. Fejlett az isko-

lahálózat — általános iskola, gimnázium, két műszaki iskola, tanítóképző működik —, van ruházati konfekcióüzem, virágzik a népművészet és kezd kialakulni a turistaforgalom. Nem csoda, hiszen ez a város a Szahara kapuja...

Július és augusztus meglehetősen nehéz itt kibírni, ezért a külföldiek inkább december—április között keresik fel Laghouatot. Nézik a régi várost, a szűk utcákat, a műemlékeket, az erődítményrendszer romjait, az Oued M'Zi folyót a közepén kiálló óriássziklával és a medret szegélyező pálmásort, amelyeknek mind-egyikén évente 2—300 kilo datolya terem.

A látnivalók között külön is meg kell említeni a modern Marhaba — „Légy üdvözölve” — szállót, amely világvárosi színvonalú. A szobákban légkondicionáló berendezés, rejtett világítás, külön benyílóban kis dolgozószoba, kényelmes fekhelyek, erkély, a végig csempézett fürdőszobában kád, zuhanyozó és frottköpeny. A szálloda pálmafákkal borított parkjában pihenőhelyek és úszómedence!

Este megnéztük a Szahara legdélibb városának, Tamarasatnek tuareg népi együttesét, amely folklór műsort adott elő zene- és táncszámokkal. Az előadás végigvonuló ritmusbőség méltó betetőzése volt az élményekben gazdag napnak.

Mindez természetesen csak egy kis ízelítő Algéria természeti szépségeiből, felejthetetlen látnivalóiból. A turizmus gyors fejlődése majd minden bizonnyal azt eredményezi, hogy ebbe az országba is egyre több külföldi turista — köztük magyarok — látogat el és személyesen is mindent megcsodálhat.

Elbert György

Római romok

FELSZABADULÁSUNK

évfordulóján

AZ

JUBILEUMI

a felszabadítással kapcsolatos városnéző és országjáró túrákat szervez

SZÁZ ÚTVONALON

félnaptól három napig terjedő IBUSZ—TIT országjáró túrák

Természetjáróknak gyalogtúrával egybekötött autóbussz-kirándulások

Bel- és külföldi társasutak intézményeknek, üzemeknek, csoportoknak kívánság szerinti útvonalon, időtartammal és programmal

Társasutazások

EURÓPA, AFRIKA, ÁZSIA

legszebb tájaira!
Díjmentes, részletes tájékoztatás minden utazási ügyben az irodákban

A balatonszentgyörgyi Csillagvár

Kettős őrség vigyázta a Balaton délnyugati szögletének csendjét: a parttól félórányi sétával elérhető, nádfedeles parasztházakkal telehintett Balatonszentgyörgy község, s mögötte a Bari-erdő mélyzöldjébe ejtett gyöngyszem, a Csillagvár.

Úgy hírlík, nem csak hazánkban, de a kontinensen is párját ritkítja ez a különös építmény, mely megtört vonalú, hegyes szögbe összefutó oldalaival valóban a csillagra emlékeztet.

Vár céljait azonban — ostromálló falai, lőrészekkel világított, boltzott pincéje ellenére — sohasem szolgálta.

A múlt vállalása

A szentgyörgyi matuzsálemek ma is állítják: szüleik, szépapáik mindig úgy emlegették az épületet, mint a törökűző idők egyik erős fészket, a szabadság hajszolt vitézeinek menedékhelyét.

A múltba merült történetek felé több jelenség, körülmény is elindítja a képzeletet.

A csillagot utánzó alaprajz minden irányban szabad kilátást biztosított a falakon belül tartózkodóknak, s a kisméretű, erős rácscozattal ellátott ablakok a védekező tűzharcra is jó lehetőséget nyújtottak. Az épület körül nyomaiban még ma is fellelhető az egykori földsánc és annak négy sarokronellája, — ez is tartozéka volt a messzire pattant századok katonai létesítményeinek.

Erdemes bepillantani azokba a balatoni térképekbe, amelyeket Wolfgang Lázius 1556-ban készített, amikor a tó partja még a szentgyörgyi település köz-

Az ácsolt, kerek szerkezettel ellátott belső kút

vetlen közelében húzódtott. E rajzok a községnél erős létezését jelölik, de mind eddig nem került felszínre a faluban olyan lelet, mely a hajdani vár maradványaira utalna. Ezért szívárog aztán elő a helybeliek találgatása: hátha a Csillagvár (csillagház), komor tömbjét kellene vállalni az akkori időkről?

Korábban közkezen forgott az a feltételezés is, hogy az egykori, Fenékpusztá és Bottyán közötti kompjárat déli kikötőjét védte ez az épület, amikor még a mai tó és a Kisbalaton összefüggő víztükröt alkotott, s az említett három kilométeres hajóúton élénk cserekereskedelem zajlott.

A találgatások, mende-mondák végére azok a levéltárból előkerült iratok tettek pontot, melyekben a keszthelyi vidék egykori ura, Festetich László — a Helikont alapító Festetich György könnyűkezü fia — a Csillagvár építkezési időpontjaként az 1820 körüli éveket jelöli meg.

Páncélzat és jelzőágyú

A dokumentumok tanúsága szerint az oltatlan mésszel egymáshoz égetett, kézzel formált téglákból

CSILLAGVÁR

beljebb fegyverterem, lakó- és parancsnoki szoba, ebédlő, valamint füstökonyha található, korabeli berendezési tárgyakkal. A látogatók fokozott érdeklődésére tartanak számot a páncéltözetek, a kovácsolt török fegyverek, a réz- és ónedények, az állatbőrök, a kezdetleges világító eszközök, a szakállas puska és a kis hírlövő ágyú, a török falióra és a lőporos páncélsekrény, mely utóbbinál egyetlen kulcs tizenhat zárószervezetet mozgat.

Évente negyedszázazer vendég járja be a kilenc termet, a görögkereszt-alakú pincét, s a hajdani torony maradványait őrző, sátorterővel fedett padlásteret. Így, vagy úgy, valamennyit megejti a középkort idéző hangulat, a táj és a vár harmóniája, romantikája.

A szilfára gondolva

A műemlék alapos ismerője, Mazzag Vince idegenforgalmi előadó szíves szóval kalauzolja a vendégeket a várban, s szavainak fénye csak akkor török meg, amikor az építészeti kuriózum jelenéről érdeklődünk.

— A falak, tetőzet állaga megfelelő — nyújt tájékoztatást —, de maga az erődítmény nem dicsekedhet a teljességgel. Gondolni kellene az egykor létezett, legalább két emeletnyi magas torony visszaállítására. Ez mellett hangosabb propagandát is érdemelne a Csillagvár. Újabbán a megyei Útfenntartó Vállalat még az utak mellé helyezett irányjelző tábláinkat is eltávolította. A látogatóknak bosszúság ez, s nem szolgálja az idegenforgalom érdekeit sem.

A vár északnyugati sarkánál kétszázéves, lombját vesztett, kiszáradt szilfa áll. Ne hogy a sorsára jusson a déli Balatonpart legendákkal körülfonó, vonzó műemléke is.

Bánhidi Tibor

A Balatont ami róla szerzett ismereteinket illeti — két ellentétes területre oszthatjuk. Az egyikről sok mindent tudunk, a másiktól alig valamit. A tó partján nyilvánított szépségeket — Tihanytól — Tihanyig — már a gyermekek is könyv nélkül fűjják. A néhány kilométernyire távolabbi környék azonban már a felnőttek számára is „terra incognita”, vagyis ismeretlen föld.

Egy balatoni ki-mit-tud-vizsgán — az a gyanúm — nagyon közepes bizonyítványt kapnánk, ha például arra a kérdésre kellene felelni: Hol vannak a legújabbban feltárt római kori emlékek? Merre keressük a Balaton-part legszebb középkori templomait? És általában — az utlipartin és a „történelmi” borok élvezetén túl — mivel lehet elűzni az időt, ha mondjuk, hűvösebb napokon lehetetlen a strandokon sütkérezni?

Úgy érzem, itt az ideje annak, hogy a környék „fehér foltjait” végre felfedezzük, s a környező dombokra felkapaszkodva alászálljunk a magyar múlt kifogyhatatlan tárnáiba.

Pannóniáról szólván a klasszikus auktorok szinte kivétel nélkül a zord éghajlatot és a vad népeket emlegetik. Annál meglepőbb, hogy néhány évszázaddal később a kiszolgált veteránok és a kiszolgáló kereskedők mégis olyan szívesen telepedtek le a szelíd tájon. S ha az itáliai olaj- és narancsligeteket nem is tudták idevarázsolni, annál jobban elterjesztették — emléküket legyen áldott! — a szőlőt.

Az új telepések különös szeretettel építkeztek a Balaton-partján. A római kori villa nem egyszerűen nyaralót jelentett, hanem lakóházzal kombinált majorságot, s ezt rendszerint forrás közelébe építették. A forrást ma is megtaláljuk még a romok közelében, a vízvezetékrendszerrel együtt. A legfrisebben kiásott Akali-Sággusztai villa romjai között bárki megfigyelheti a hypocaustum, vagyis a légfűtőberendezés üreges tégláit. S a kövek között fehérítő csontok, sőt a ma is — in situ — eredeti helyén látható koponya fölött akár hamleti elmélkedésekbe merülhet a világ múlandó voltáról.

E romnak — Akali közelében az 57-es kilométerkő-

nél — még külön érdekessége, hogy alapjaira a IX. században keresztény templomot emeltek.

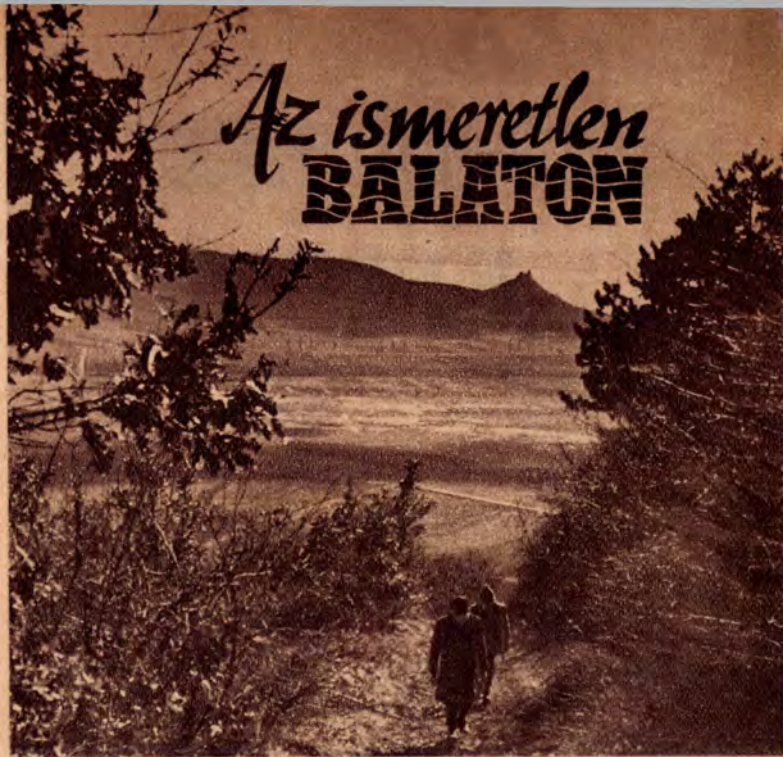
Igy érkezünk el a magyar középkorba. Az egyik legszebb templom, valószínűleg román kori ékkő, Felsőörsön áll. E templomot — 4 kilométernyire Almáditól — a Rátót nemzetségbeli Orsi család építette a XIII. században. Ez a törpe bazilika — tornya barokk sisakjától eltekintve — híven mutatja a félköríves román stílus jegyeit. Különösen szépek a homlokzati oszlopok Herkules csomónak nevezett díszei, az emberben fészkelő, de gúzsba kötött rosszindulatok jelképei.

A templommal szemben áll a prépostsági ház. Az épületet Veszprém híres építkező püspöke, Padányi Bíró Márton építette a XVIII. században. Barokk kapuja fölött ma is ott látható a prépostok címere, három oroszán figurájával. E címerálatoktól vette nevét a barokk helyiségekben megnyílt étterem, a Vendéglő a vén oroszánhoz...

Felsőörs azonban nemcsak műemlékeiről nevezetes. A kis falu erdők karélyában áll, közelében van a szép Malom-völgy, az erdők mélyében csobogó patak, s a magasban, a Miskei-sziklák fölött emelkedő kilátóval.

Visszatérve Akaliba, kanyarodjunk el Dörgicse felé. A térképen ma három Dörgicse is látható, én a nyugedikre hívom fel a figyelmet. Alsó Dörgicse fölött — 4 kilométerre Akalitól — a geryei domboldalon, fekete fenyők lábainál áll az egykori Boldogasszony-Dörgicse templomának tornya. E falu nevét már Oláh Miklós esztergomi érsek is említi. A templom papja, bizonyos Péter, már 1334-ben 30 kisdénárral adózik pápai tized fejében. Valóban, gazdag egyház lehetett, ennek bizonyossága a mai álló falmas torony-rom, legfelső emeletén három gyönyörű, román ívű ikerablakával. A rom tövében, a kakukfüllatos cinteremből (ez volt a középkori temető) páratlanul szép kilátás nyílik a völgyre, a szemben zöldellő Balázshegy sörényére és a völgyön túl csillogó Balatonra.

A salföldi pálos kolostor romjait Ábrahámhegyről érhetjük el. A romokhoz két út is vezet. Az egyik a Szilvádi hegyen keresztül,

Háttérben Szigliget. (Gulicska István felvétele)

csakis gyalogosan. A másik a salföldi országúton, a „kötengeren” át. Mielőtt azonban Salföldet elérnénk, nyugat felé, a mezőkön kell átvágni.

A kolostor-rom az erdő mélyén rejtőzik. Tornya régen leomlott, de a gótikus ablakok keretében még ma is kőrözsák nyílnak. Az oszlopfőkön vadgalamb üldögél, a száraz torkú kút kávjában gyík napozik, az ampolna-fülkében pók tanyázik, a falak fölé tölgyek tartanak napernyőt. S miközben a távolban égzengés hallik, a néma kövek között halott barátok sétálnak...

A badacsonyi vulkán-család méltatlanul elhanyagolt tagja a Szentgyörgyhegy. Pedig ez a vulkán csupán 24 méterrel alacsonyabb a 438 méter magas Badacsonynál, s a bora sem megvetendőbb ama híres kékenyelűnél, vagy a szürkebarátnál. Mégis mostohán bánunk vele, mert szerényen hátrább áll a Balaton partján. Pedig a balatoni hegyek szépségversenyén aligha lenne az utolsó. Szigliget felől nézve a Szentgyörgyhegy gigantikus trónszékhez hasonlít, maga a „Jupiter tonans”, a mennydörgő Jupiter székel benne, onnan szórja villámain a Balatonra...

A Szentgyörgyhegyen két nevezetes épület áll. A messziről is jól látható, sárga falú kápolnát Szigliget egykori várurainak unokái, a Lengyel-család

sarjai építették, 1760 körül. A kápolna tőszomszédja a legszebb balatoni présház, oromzatán a boroshordón lovagló ördög figurája. A présház teraszáról, de a kápolna előtti rétről is tündérszép látvány tárul elénk: a szigligeti hegyek, a Badacsony és a Balaton együttese. S hogy el ne felejtssem, a megközelíthetetlen hegy Hegymagas felől közelíthető meg a legjobban.

S még egy utolsó kérdés a balatoni ki-mit-tud vizsgáján. Ki tudja, hol, merre van a Csillagvár? Nos, a Csillagvár, maga is az ismeretlen Balaton ismeretlenje, ott rejtőzik a somogyi oldalon, Balatonszentgyörgytől három kilométerre, egy erdő-széli ligetben.

A Csillagvár öt ágú csillagot formáló épület. Eredete és rendeltetése még ma is rejtély. A kapuján ez olvasható: XVII. századi végvári vítezi tanya. A jelenlegi berendezése is ezt szemlélteti. A néphit azonban másról regél. Török erődítményt, föld alatti alagutat emleget. Kik védekeztek e várbán? Mit támadtak e hajlék lakói? A válasz még késik. A Csillagvár rejtélye még megoldatlan. De talán éppen e rejtély növeli a varázsát.

Molnár Aurél

ZARÁNDOKOK

A SRI PADÁN

Ceylon középső részében, Polonnaruwa közelében levő óriás fekvő Buddha-szobor vonzza a turistákat és zarándokokat

Aratási hőségben fonyadozott a puszta, amikor négy-öt esztendővel ezelőtt először kerestem fel a Nagylak-apátfalvi Marosárteret. Kellemtelen, bosszúságos utazás volt a kezdetén. A vonatközlekedés rosszabb már nem lehetett volna s alig, hogy megérkeztem, percek alatt rendeződött minden hivatalos elrendezni valóm. Ott álltam az istenhátamegetti, porbatemetkezett községben, bő félnapos várakozás előtt a visszainduló vonatig. Mi más tehettem volna, leballagtam a Marospartra, hogy zátonyon sütkérezve, lubickolva töltssem el a várakozás idejét.

Marospartja! Aranyszínű selyemfővény, melyet még ma is hagyományos módon, halászladikból, hosszúnyelű merítőkánállal bányásznak fel a folyóágyból. Hatalmas gúlákban gyűlik a homok a partszegélyen. Kincsetérő anyag lehetne az übeggyarak számára, de hát úgy látszik, hogy csak a rohamlépésben fejlődő Makó építőiparáig futja a gazdaságos kitermelésből. Óránként jönnek mennek érte a hatalmas, öblös teherautók.

Elnyújtóztam egy fővénymomb tövében és bámultam a felhőt, meg a hullámokat, ahogy a partot fodrozták, néztem, hogy a réten

Ratnapurában egy bonc azt mondta, bármerre is járok Ceylonban, mindenhol Buddha lábnyomában vagyok. De ha igazán látni akarom a nagy vallásalapító lábnyomát, menjek fel az Ádám-csúcsra!

— A Sri Pada a világ legszentebb hegye — mondta a bonc. — Tartson velünk! Holnap egy zarándokcsoporttal felmegyünk és ott töltjük az éjszaka egy részét. Mi, buddhisták, nem kötelezzük, hogy a mi vallásunkat kövesse, nem taszítjuk el magunktól azokat sem, akik Allahhoz, vagy Krisztushoz, vagy Szivához fordulnak imádságukkal.

A bonc kedves szavait köszönettel fogadtam, de mivel Ratnapurából és Pelmadullából többször is jól szemügyre vehettem ezt a 2586 méter magas, nagyon „szent” és nagyon meredeknek tűnő hegyet, gyorsan lemondtam a zarándoklatról. Az égbolton szürke felhők gyülekeztek, ami arra figyelmeztetett, hogy nemcsak az Ádám-csúcsra igyekvő zarándoklatok ideje következett el, hanem a monszuné is, amely már nem egyszer valósággal lemosta a hegyről azokat, akik ilyenkor akarták látni Buddha lábnyomát. Két esztendővel ezelőtt ugyan-

csak a monszun-esők akadályozták meg, hogy egy tanzániai alpinista csoporttal meghódítsam a havas Kilimandzsárót, most pedig a máris ránk zúdult vízözön térít el az ajánlattól...

Kié a Szent Lábnyom?

Amíg a monszun paskolta a kövezetet, a dagoba melletti szentélyben a fiatal bonc buzgón magyarázta, milyen fontos a Sri Pada — a Szent Lábnyom — minden buddhista számára.

— Amikor Buddha viszatért, a csúcson érintette lába először a földet. Ennek a nyoma látszik azóta is a hegycsúcson...

— Azt mondják, ez a gránitba mélyedő lábnyom 1,60 méter hosszú. Ez nagyon nagy lábnyom — merészkedem szerényen megjegyezni.

— Sir, Buddha nagy volt, hatalmas — felelte a bonc csendesesen és folytatta mondogóját a „szentségek szentégéről” és a Zarándok-ösvényről, ahol Buddha megpihent és csodálta a csúcsot.

A Sri Pada templom főpapja szerint az Ádám-csúcs szent voltának felfedezése Walagamba szingaléz király nevéhez fűződik, aki száműzetésének tizennégy éve alatt sokat vándorolt.

A SENKI

élet, nyüzsgő, lüktető élet mindenfelé. Bakcsók vörösgémekek, üstökösgémekek, kiskócsagok meg lomha szürkegémekek gunnyasztanak a parti szárazfákon. Fenn a magasban sülytalanul vitorlázva két kányapár kering. Messzebb egy szakadékos part fölött felhőnyi gyurgyalog kavarog. Kabasúlyom üldözi a víz fölött cikázó parti — fecskéket, egy vízbedőlft faóriáson magános, öreg feketególya halászik.

Ennek már fele sem tréfa! Sietve, lihegve törtetem a parti suhában, közelebb, egyre közelebb. Közben nyúl ugrott előttem, majd nagy, csodálkozó tekintettel pár lépésről bárniva rám egy meglepett özsuta. Azután egyszer mégis elfogyott mögöttem a cseriés és közvetlen közel-

Elindultam röptüket követve és így találtam meg a szigetet

bolyongott a hegyek között. amikor el kellett hagynia Anuradhapurát. Egy szarvas üldözése közben jutott el a hegy csúcsához, s így ő volt az első ember, aki Buddha lábnyomát látta.

(Érdekes, hogy a régi kínaiak szerint a hegyet az első ember, Pawuko „szentelte meg”, ezzel támasztván alá azt, hogy Ceylon volt a Föld első pontja, ahol — a paradicsomban — emberek éltek... Azt viszont a hajózás történetéből tudjuk, hogy az Ádám-csúcs, amelynek pontos földrajzi helyzetét csupán a XVIII. században határozta meg, régóta jó tájékozódást nyújtott a hajósok számára, messzire mutató ujj-formájával.)

— Aki a Sri Padát nézi — folytatta a bonc —, kedves akar lenni embertársaihoz, s megfedekeznek a haragról, a rosszról. És nemcsak a buddhisták!...

Igen, nemcsak a buddhisták néznek áhitattal az Ádám-csúcsra, amit angolosan itt Adam's Peak-nek neveznek.

A mohamedánok az első ember, Ádám nevét adták a hegynek, akiben egyúttal az első mohamedán prófétát tisztelik. A portugálok is Pico de Adam néven ismerik. Mert bár a sziget lakói nem voltak mohamedánok,

de az arab hajósok, akikkel a portugálok erre a vidékre is kiterjesztették ismereteiket, s akikkel kapcsolatot tartottak — mohamedánok voltak.

A mohamedánok hite szerint Ádám akkora volt, mint egy areca pálma, amikor kivettetett a paradicsomból, — a hetedikből, bűnei miatt. Ide, a hegyre zuhant egy lábbal, és akkor maradt vissza a hegy csúcsán látható lábnyom. Ezer évig állott ott, míg bűnei bocsánatot nem nyertek.

A szerencsétlen Éva kivettetésekor Jiddah (Dzsidda) kikötőjéhez közel zuhant a földre, ahol mind a mai napig a mohamedán zarándokok partraszállnak a Mekka felé vezető úton. Itt élt Éva az egyesülés napjaira várva. A bűnbánat időszaka után Gábrriel arkangyal felkereste Ádámot és kézenfogva vezette az Ararát csúcsára, ahol megtalálta Évát. Együtt tértek vissza Lankába, s éltek ott hosszú évszázadokig, nagy boldogságban szaporítván az emberiséget...

Ezt állítják a mohamedánok.

Ám a hinduk szemében az Ádám-csúcs Visnu hegye!

Amikor a hős Rama király az i. e. 2386-ban meghódította Lankát, ezt báty-

ja, Saman segítségével tette. Samanakande —, a hinduk így nevezik a hegyet — Sámán hegyét jelenti. Ő uralkodik a hegy felett örökkön örökké, s ezért hívják a zarándokidőben a hegy alatti síkságra milliószámra röpködő lepkéket Samanaliya-nak. Ezek a vékony szárnyú lények —, ezt vallják a hinduk, s a legtöbb szingaléz —, azért keresik fel a hegyet, hogy ott puszuljanak el. Ezt a ritka természeti jelenséget eddig nem fejtették meg a tudósok. Persze azt sem, hogyan került Visnu lábnyoma a csúcs-ra...

„Asszonyváros” — szentekkel és csalókkal

Az eső, amilyen váratlanul szakadt Ratnapurára, olyan hirtelen állt el. A kis házakból, üzletekből gyorsan kibújtak a gyerekek, azután a felnőttek, s néhány perc múlva már a napsugarak gőzölték az utakat.

A drágakövek városa megszokott hétköznapjait alig zavarták a narancssárga kámszás buddhista boncok által vezetett zarándokcsoportok. Egyre többen érkeztek a városon túlról, kis bugyrokkel, átázott ruhákban. Ők elkerülték a vidám kis ivóhelyeket, ahol nem-

csak teát, hanem erős arackot, pálmabort kínáltak. Ratnapura nemcsak a valálási áhitat megszállottait csalogatja ide, a Kalu Ganga völgyébe, hanem a szerencsére áhítozó kalandorokat is. A drágakövek fénye és különösen az évenként megrendezésre kerülő „gyémántvásár” mágnesként vonzza a bűnözőket, tolvajokat, és a kétes hírű hőlgyeket, próbára téve a kis számú rendőrséget.

Felgyalogoltam a Rest Housba, ahonnan egy frissen lékelt kókusz levét iszogatva, gyönyörködtem a zöld szín megszámlálhatatlan árnyalatába öltözött tájban. Eszakra, a távolban kékllett az Ádám-csúcs, a Sri Pada, Buddha lábnyomának gránitköve. Ahogyan néztem, figyeltem, egyre közelebb jött ez a hatalmas, hüvelykujjhoz hasonlítható sziklacsúcs, amelynek már pusztá látványa is bűnbocsánatot hozott sok millió buddhistának, hindunak, mohamedánnak, sőt, kereszténynek is.

Sebes Tibor

(Részlet a szerző Buddha lábnyomában címmel a Tánácsos Kiadónál megjelenő ceyloni riportkönyvből.)

SZIGETE

ről bontakozott elem a Maros-sziget.

Sehol egy csónak halász, aki átvihetne. Csak egy kaszáló embert találtam a közelben, de tőle kijózanító híreket hallottam. Hiába is keresnek átkelési lehetőséget, a szigetre menni tilos, az már román terület.

Alkonyatig heverésztem a parton, figyelve—távcsővezve az elérhetetlen ígértet. Ez is egyike hát azoknak az országhatár mentén kialakult, természetes rezervátumoknak, melyek a háború befejezése óta eszményi nyugalmat élveznek, mentesültek a termeléstől, egy-egy határörön kívül más ember a lábát oda be nem teheti.

Azóta évről-évre minden nyáron elvetődtem Nagylakra és ilyenkor soha nem mulasztottam el, hogy leg-

alább úgy messziről, erős nagy távcsővel meg ne nézegessem a szigetet. Mi mindent rejthet magában tájban-növényben-állatban ez az embernemjárta, elvadult paradicsom? Órákig heverészek ilyenkor a parti fővényben és mindazt, amit a távcső már nem láthat, egyre színesebb, gazdagabb pompával ruházza fel a képzelet. Látni vélem a rétisast, ahogy malomkeréknyi fészket épít, meg az őzbakot, ki békén megöregedve aranyérmes agancsot nevelt. Úgy gondolom, hogy ott benn szelídek a rókák, mert nemzedékek óta elfeledték már, hogy az ember-től félni kell. Vaddisznó is él ott bizonyára, erős, vén kan sarlóba görbült agyarral, hiszen Erdélyből gyakran kóborolnak le ők az Alföldre a marosmenti erdőszalagon.

Nemrégiben azután találok azután egy túloldali kollégával, kinek éppen kutatóterületéhez tartozik a bihari—csongrádi országhatár. Amikor ezt megtud-

tam, rázúdítottam a kérdések halmazát. Beszélj a nagylaki Maros-szigetről! Mi van ott, milyen a terep, az állatvilág? Megütöközve nézett rám. A nagylaki szigetet? Hiszen mi meg úgy tudjuk, hogy az magyar terület...

Nevettünk és bosszankodtunk, azután kölcsönös lépéseket tettünk a senki-földje-kutatás dolgában. És ma már mindkettőnk számára lehetőség nyílt arra, hogy nemzetközi együttműködés keretében a jövővi felszkelésidényben felkeressük majd a Maros-szigetet.

Látni fogom hát a kócsagtanyát, gyönyörködhe-

tek a tarka-barka gyurgyalogok óriástelepében. Találkozom talán a szelíd rókákkal, megláthatom, hogy a negyedszázados, nagy-nagy nyugalomban mivé neveledtek az állatok?

De vajon csakugyan azt a sokszor elgondolt, kiszínezett képzeletvilágot fogom ott megismerni? Csalódások várnak a jövő tavasszal, vagy valóban rendre megtalálom, amiről évek óta álmodom?

Hazárdjátékú, háromfartály-esztendő kell hozzá, hogy ez tisztázódjék. Addig pedig sok víz lefolyik még a Maroson...

Dr. Sterbetz István

A kincset érő Maros-homokot még ma is hagyományos módon bányásszák. (Dr. Sterbetz István felvételei)

Istanbul a mecsetek városa. Mint arany tük emelkednek a magasba a minaretek karsú tornyai

Várnából hetenként hajó viszi a nyaralókat Istanbulba és aki nem sajnálja zsebpénzét erre a kétnapos kirándulásra feláldozni, az különleges, egész életre szóló élményben részesül. Istanbul a világ egyik legszebb városa. 2500 éve innen kormányozták a bazileosok, később a frank, majd a keletromai császárok birodalmukat. És itt volt az iszlám fővárosa is, amelyből a törökök négyszáz éven át rohamozták Európát. Ma csupán így nevezi a világ: „A Boszporusz menti metropolis”.

EYÜP A KELET KAPUJA

„Aki a régi török világot meg akarja ismerni, annak először Eyüpet kell látnia.” — tanácsolják a Galata-hídnál álló cicero-nék. Mert Eyüp maga a régi Sztambul — mondják. A hídnál vonaltaxik sora les utasra és amint megteleik a kocsi feredzsébe öltözött nőkkel, valamint a hozzájuk tartozó gyerekhaddal, a vezető beindítja az özönviz előtti Fordot és egy török fontért az utas, negyedórán belül visszarepül a szultánok városába.

Istanbul három városrészből áll; az Aranyszarv-öböltől északra terül el a regényekből ismert Pera-Galata, ettől délre fekszik az ősi Sztambul — az egykori Bizánc, míg a Boszporusz ázsiai partján találjuk Üsküdar, a régi Szentarit. Eyüp, Sztambul szent külvárosa volt, melyet ma a török Lourdesnek is neveznek. Nevét Aba Eyüp Ansari-ról, a kalifa egyik zászlóvivőjéről kapta, ki i. u. 672-ben Konstantinápoly ostrománál esett el. Síremléke a róla elnevezett városrészen egyik mecsetjében áll, amelyet minden pénteken zarándokok ezrei keresnek fel.

Valaha gyaurnak — tilos volt mecsetbe belépnie, ma már azonban a külföldi turisták pénze megnyitotta az egykori szent helyek kapuit. Az Eyüp sírját őrző mecset előudvarában is zajos nyüzsgés fogadja a be-

lépőt. A kőfalakon szelid gölyák és galambok tanyáznak, melyeket a zarándokok által elszórt eleség vonz ide. A látogatók zöme idős, főleg nő, legtöbbször csarcsafot, fejre borított fekete kendőt visel. Sokan a sirkövön guggolva pihennek, miközben szimitet — szeszámfüvel fűszerezett fehérkenyér-karikákat esznek. A belső udvarban néhány magas szikomorfa áll, közöttük szökőkutak fröcskölnek magasba csillogó vizüket. A kutak körül tolong a nép; a fáma szerint aki három kortyot iszik a szent vízből, annak kívánsága teljesül.

ZOKNIBAN A SZARKOFÁGHOZ

A hívők kettős sorban kígyóznak a kis ajtó felé, ahol egy kaicski, vöröshaj-tókás szolga szabályozza a bemenetet. Egy ingszerű köntösbe öltözött leányka illatos olajat cseppent a sorbanállók kezére. A bejáratnál a kaicski figyelmezteti az európai turistákat, le kell húzniük cipőjüket és így azok cipőjükkel a kezükben, zokniban haladnak a zöld szőnyegen előre.

Az aranyozott rács mögött, üvegcsillároktól gyengén megvilágítva áll Eyüpnak, a kalifa zászlóvivőjének ezüsttel bevont szarkofágja, olyan mint egy szentségtartó. A nők összekulcsolt kézzel imát mormolnak, néhány perc múlva kinyilik egy másik ajtó és az emberek ismét kinn állnak az udvaron.

BYZAZ ÓSATYA

A mecset mögött dűledező, sírokkal teli magaslat emelkedik. Az egész környék olyan, mint Szóllmán szultán régi Sztambula. A domb alján öreg házak támasztják egymást, egy minaret tetejéről imára szólít a müezzin, aki a serefen, a ceruzahegynék tünő csúcs alatti erkélyen áll. A lenyugvó nap fényében aranytűként nyúlnak magasba a minaretek tornyai. Van belőlük vagy ötszáz, a

törökök minden mecset mellé építettek néhányat.

A réten gyerekek sárkányt eresztenek, pillangók libbennek tova, az Aranyszarv vize fölől motorpöfögés hallatszík. A sírokon friss írisz virít, vadkamilla illata lebeg a levegőben és mintha eltűnne a jelen, a padisah soktornyú városában érzi magát a turista. Mindenfelé a múlt eleven nyomai emlékeztetnek az élet kegyetlen rövidségére. A várost i. e. 657-ben görög kivándorlók alapították, akik a Boszporuszon keresztül érkeztek ide, és vezérlőkről Byzazról, Bizáncnak nevezték el ezt a helyet. Uralkodott itt később a perzsa II. Kúrosz, a macedon Nagy Sándor is, és i. e. 330-ban Konstantin római császár választotta uralkodási székhelyéül. Ekkor vette fel a város a Konstantinápoly nevet. Amikor Theodosiusz i. e. 395-ben felosztotta a római birodalmat, ez a város lett a keletromai birodalom székhelye. 1453-ban Mahmut szultán bevette a kereszténység bástyáját, lovával felhagott az Aja Szófia lépcsőin, megszenteltelítve ezzel a görögkeleti egyház legmagasztosabb szentélyét. Konstantinápoly elszüllyedt a történelem viharában, hogy helyét adjon Istanbulnak. Mindez azonban a múlttá már, csak az Aja Szófia kupolája tükröződik úgy az Aranyszarv-öböl vizén, mint valaha.

A TÖRÖKÖK ÖRÖKSÉGE

A szeldzsuk uralom szétzüllesztette a hatalmas ottomán birodalmat, és szegénységbe taszította az ókor gazdag kikötővárosait; Szmírnát és Konstantinápolyt. Ez utóbbi a mesék szerint olyan gazdag volt, kikötője annyira tele volt hallal, hogy a városban senkinek sem kellett éheznie. Mint a kifogyhatatlan bőségszaru jelképe kapta az Aranyszarv nevet.

Ma szegény az ország és kevés emlékeztet a régi gazdagságra. Négyszáz éven át a szultánok janicsár, szpáhi és szilidár fegyverrel terjesztették uralmukat Európa délkeleti részében. De amikor visszavonultak Istanbul vastag falai mögé, nem maradt más utánu, mint egy építészeti ötle, a kioszk, az ornamentika művészete, a török fürdő, a papucs, a bokharai szőnyeg, anatóliai szőttes és néhány bársonyszövet.

De a törököknek köszönhetjük az olyan meglepő dolgot, mint a kávét. Mint-hogy Mohamed hívei a Korán szúrának parancsára antialkoholisták voltak, bor helyett egy babból készült itallal hűsítették magukat, melyet etiópiai tartomá-

nyukból, Kaffából és a jemeni Mokka környékéről szereztek be. A bécsi kávéház intézménye is nekik köszönheti megszületését. ugyanis 1683-ban, utolsó bécsi ostromuk után néhány zsák kávét hagytak hátra és a bécsiek hamar megszerezték ezt a különös ízű, barna italt.

És a törökök hagyták a világra a katonazenét is. Egykor a kék posztóruhás, fehér struccollas süvegű janicsárok a szultánok elit katonái, csengettyűfa, trian-gulum és cintányér harsogásával vonultak harcba. Ezt vették át a katonasá-gért mindig lelkesedő poroszok a 18. században. Azután a félelmetes struccollas sereg is eltűnt a történelem süllyesztőjében. 1826-ban, egy zendülés után II. Mahmut szultán, agájjakkal és jaja-basijaikkal együtt, Istanbul legszebb terén, a Kék Mecset előtt lemészároltatta az utolsó 8000 janicsárt.

A MAI ISTANBUL

Istanbul, a világ egyetlen városa, amely két földrészen fekszik — 1,6 millió lakosa részben a Boszporuszon innen, Európában és részben az alig egy kilométer széles tengerszoros túoldalán, Ázsiában él. 2500 éven át volt a népek és kultúrák olvasztótégelye és az sem homályosította el csillogását, hogy 1923-ban Kemal Atatürk megfosztotta fővárosi mivoltától. Csupán Róma és Peking versenyezhet vele ilyen tekintetben, mindkettő szintén hosszú időn keresztül volt a hatalom és a nagyság központja. Athén közel másfél évezreden át tetszhalott, Párizs és London pedig csak a 10.- és 11. században kezdett világvárossá válni.

Atatürk még azzal is bele-mart Istanbul bőrébe, hogy a maga keleti tunyaságában szunnyadó országát szüntelen ostromcsapásokkal a 20. század felé korbácsolta. Meghirdette

Személyszállító hajók a Galata-híd mellett az utasokat a Boszporusz ázsiai Mávány-tengerben levő Herce

az egynejséget, betiltotta a fátyolt és a fezt, bevezette a nők választójogát, átvette az európai polgári és büntetőjogot, eltörölte a nyugati kalendárium kedvéért a muzulmán és a latinért az arab betűket.

Különleges élményt nyújt a turista számára ha felkeres Bostanci-ban egy eredeti, keleti pompával épült vendéglőt. Bugyogós pincérek kézesókkal fogadják a vendégeket és halk török zene mellett Pilafot (ürühúsos rizs, piniadióval és fekete szemű mazsolával), Yaprak Dolmá-t (rizs szőlőlevélben), Böreket (levelestésztá juhtúróval töltve), Patlikan Yogurtlüt (sült padlizsán joghurtal leöntve) cserkesz tyúkot diómártásban), Baklavát — diósrétest, valamint az elmaradhatatlan rakit szolgálnak fel.

Törökország e tája a történelem eleven képeskönyve. A Márvány-tenger nyugati partján, közel a Dardanellákhoz fekkúdt egykor Trója, mely fölött Homérosz hexameterreit lebegtetni a szél. Romjait Schlegelmann fedezte fel 1871-ben, miután 19 évig ásta Terfikije dombját, amíg rájött, hogy a megtalált, egymásra épülő kilenc település első rétege az ötezer év előtti kőkorszakból, Odysseus Trójája az i. e. 12. századból, az utolsó pedig a római korból származik.

A Dardanellák északi partján fekszik Gallipoli, ahol 1915-ben angolok és franciák szálltak partra, hogy a Fekete-tenger felé kikényszerítsék az oroszokhoz való átjutást. A csatát elvesztették, 250 000 szövetséges katona esett el, vagy sebesült meg.

A HERCEG-SZIGETEK

Volt idő, amikor nem hadvezérek, hanem a hit vezérei írták Istanbul történelmét, valaha régen, 381—869 között, nem kevesebb, mint négy zsinatot látott. Ezenkívül kettőt a Márvány-tenger délkeleti partján fekvő Nicéában, a mai Icnikben és egyet Kalcadonban rendeztek, amely ma Kadiköj néven Istanbul egyik kerülete.

Látótávolságnyra fekszenek a Herceg-szigetek, amelyek bizánci stílusú kolostoraikkal az istanbuliak kedvelt kirándulási helyei. Ezen szigetek egyikén, a Jassi Ada kaszárnya szigeten buktatta meg Menderest, az akkori miniszterelnököt 1960-ban a vezérkar.

Istanbul tenger felőli látképének pompája legszebben a bejaziti tűztoronyról tárul a turista elé Bejazit az egyetem területén fekszik, 180 lépcsőfok vezet fel tetejére, hol szürke egyenruhás tűzoltók zsebpénzüket, mint tea főzők keresik meg, és 50 krusért illatos teát szolgálnak fel az elfáradt turistának. Délre a Márvány-tenger, északra a kígyóformájú Aranyszarvöböl kéklik, nyugatra a bizánci városfal és Bejglu az új városrész emelkedik.

A Boszporusz európai partján a Nagy Bazár, török nevén Bedesten, az Aja Szófia és a Top-Kapui palota, a Régi Szeráj tölti be a képet. A szultánok négy évszázadon át innen kormányozták óriási birodalmukat egészen 1923-ig, amikor az utolsó szultán, elveszítve még kalifa címét is, átköltözött utolsó rezidenciájába Domabahce-be.

A modern nagyváros azonban könyörtelenül átalakítja Istanbul régi képét. Még ugyan keleti hangulat árad a bazárbeli tükörkészítők utcáján, ahol a réztartályt hátukon cipelő limonádés és joghurt-árusok kiabálnak, a Szulejmán-mecset előtt térdelő vak koldusok látványából, de a szűk utcákat könyörtelenül átszelő széles sugárutak, a Hilton hotelek, a 20. század modern, valóságának képével búcsúztatják el a hajón távolodó turistát.

(el.)

KIRÁNDULÁSHOZ,
TÚRÁZÁSHOZ,
TÁBOROZÁSHOZ

MI MINDIG

A **Röltex**
-TŐL

VÁSÁROLJUK

KÖTÖTT
HOLMINKAT

Ezek viszik
ára, vagy a
etekre

Mint egy színpadi kép, olyan a kilátás Istanbulra a Piere Loti kávéház teraszáról. Alul az Aranyszarvöböl

Aranyas erdő, kis patak Mátrafüred mellett (Gulicska István felvétele)

AZ ORSZÁG TETEJÉN

Mögöttünk van már 100 kilométerre a főváros és a tegnapi egész élménysora. Reggeli napfény csillog az Ikarus ablakain, amint befordul gyöngyösi szállásunk elé. Útiterv; a Mátra déli kapuján belépve a hegység legszebb részeinek meglátogatása.

Amint a gyöngyösi piacot, Mátraalja éléskamrájának nyüzsgő tarkaságát elhagytuk, a szőlőkarók erdeje közt felfelé dolgozza magát a motor.

Bányavasút csillái barnásszürke andezit lávakövet hoznak a gyöngyössolymosi kőfejtőből. Hogy mi lesz belőle, fennen hirdetik azt Kékes és Galya kőépületóriái. De

előbb még a sástói camping üde színtöltja, a csónakázók tarka serege és a formás lakóházakból álló új üdülőttelep okoz kellemes meglepetést a Mátrát csak régebről ismerőknek. Aztán feljebb ott van a Mátra vulkáni eredetűnek egy másik elárulója: a parászasvári parkban felszínre törő kénes Csevice forrás. Vulkáni utóhatás ez a természetes ásványvíz, mely szénsavtelítéssel palackokba bújik, majd tovább vándorol a beteg gyomrokba. De szomjas torkunk itt hamar elzáródik a gyógyital előtt. A közeli Bükkszék vize, a Salvus ennél is híresebb.

Erre fent, Mátraháza autóbusszpályaudvarán, üdülőttelepein is túl, a

bükkös-tölgyes erdőövben megjelenik a telepített fenyő. Valaha őshonos volt. A magasabb régiókban sem alkot itt összefüggő, zárt erdőt; nem úgy, mint Kőszeg, Sopron jóval alacsonyabb dombjain, az alpi flóraöv nyulványaként.

A sűrűn megtört irányú, szerpentin hegyiút emelkedőjét jól bírja a jármű. Üdülőttelepek, szanatóriumok és gyógyszállók jelzik, hogy hazánk kitűnő klimatikus gyógyhatású területén és turisztikailag is jól feltárt hegyvidéken járunk. Itt az alacsony felhők felett a három téli hónapban százal több a napfényes óra, mint másutt odalenn. Az erdők által portalanított és a magasban ritkább levegő miatt a nap hő- és ibolyántúli sugárzása is több itt az Alföldön tapasztaltnál. Nincs szükség itt kvarcfénykezelésre! Emellett az alacsony légnyomás miatt mély és szaporább a lélegzetvétel, ami a tüdő valóságos szellőztetésével jár, s a legtöbb légzőszervi bántalom ellenszere.

A másodlagos vulkáni hegyformák s az őket borító zárt vegyeserdő, a vízzáró kőzetek fakadó sok forrás és mélyen bevágott hegyipatakok adják a táj természetes szépségét, vonzóerejét. De mindez kiegészül, sőt remekbe szabott egésszé olvad az emberi kéz alkotásaival.

A Recski ércbányában a vulkáni utóhatásból eredő arany-ezüsttartalmú rézércet bányásznak. Gyöngyös-orosi fiatal cink-ólobányászata naponta 500 tonna ércet termel, mely tízféle színesfémeket tartalmaz. A még ifjabb Mátraszentimre ólomcinktelércei a hegység másik oldalán szintén túlszárnyalják már a recski készletet. Az ércelőkészítőt átment és kohósításra váró hamuszürke „szinpor”, vagyis dúsított érc a bányák végső terméke. Ez a „nemesiszap” eljut Európa több országába. De a nagytétényi Metallokkémia „aranygyára” és a Csepeli Fémgyár is részt kér tarkaérceink kohósításának feladatából. A recski szinporban 15 g arany van tonnánkint, a gyöngyösorosziában 50 g. (Az ércdúsító itt 10 év alatt 12 ezer tonna cinket, 5 ezer tonna ólmot, 5 ezer kg ezüstöt és 400 kg aranyat választott ki.) A mélyebb rétegekben újabb, nagyvastagságú ércelérre bukkant a kutatófúró és ez a mátrai ércbázis jelentőségét felhívja.

A Nap már túljutott delelőjén, amikor feljőve a Föld gyomrából, búcsút intünk a holt kövek birodalmát rejtő Lahóca-hegységnek, melyben 110 éve folyik az ércbányászat. Egy évszázad csak perc ama évmilliók után, melyek folyamán a mélyből feltörő hidrotermák oldatai a kőzetrepedésekben létrehozták az érceléreket.

A bánya szennyét és az útiport a paradízi fürdő mossa le rólunk. Négy-

féle összetételű gyógyvize van itt a betegeknek, de számunkra jobb, ha a fürdőkórházzal, vízgyógyintézetrel csak mint érdeklődők, s nem mint szászorulók ismerkedhetünk.

Híres ennek a vidéknek a lakossága is. Őseik a honfoglaló magyarsággal érkezett török nyelvű kábarok, akikhez a tatárjárás után kun és besenyő telepések vegyültek. Az újabb török, majd a szlovák és német betelepülés után végre a magyarság kohójában olvadt eggyé az a nép, melyet szláv szóval palóc-nak említenek az első árpádkori krónikák. Sajátos ízű nyelvjárását a zártan ejtett magánhangzók jellemzik. Tarka népviseletük már csak nagyobb ünnepek látványára: hímezett rojtos kötény, bő ráncos szoknya, pruszlik, piros csizma, kettéosztott hajfonat, főként a menyecskeken.

Parádról, a Mátranyereg hágóján át jut el az ember Galyatető kissé laposabb tömbjére. Sajnos az Észak felől Szuhahutáról, azaz Salgótarján irányából ide felkúszó személyszállító drótkötélpálya még mindig csak terv. Pedig mennyire megsokszorozódna télen a síugrószánc és a lesiklópálya használhatósága! Törpék vagyunk a Nagyszálló épületkoloszsusának tövében. Egyike ez a Mátra 40 üdülőjének, melyekben naponta

5000 vendég számára terítenek asztalt. Annyinak, mint az összes többi hegyvidéki üdülőkben együttvéve. De ezt a számot is megduplázza a Mátra távlati üdülőfejlesztési terve. Kár, hogy turistaházakban oly szegény a hegység. Az egyetlen nagyobb, a mátraházai is egész éven át előre foglalt. De hiányzik egy reprezentatív kilátó is. Pedig fent az 1000 méteres magasságból végighordozott tekintet tiszta időben a Tátraig, vagy a Dunakanyarig elnyúló körkép remek panorámájában gyönyörködhet. Am a szomszéd Pizskéstetőről még ennél is milliószorta messzebbre látni. Igaz, hogy csak felhőtlen éjszakán! Innen kémleli az eget az ország legmodernebb csillagvizsgálója. A 90 cm-es látómezejű, százezerszeres nagyítású Schmidt-távcső nemrég fedezett fel Kodak fényképlemezzel két szupernova csillagot.

Alattunk szerteszét a történelmi idők letűnt csillagai: tucatnyi várrom. Petőfi írta róluk a közeli Salgó várhegyen: „Tekintetem mérföldeken, lekem századokon túl barangol!”

Észak felé, a nagybátonyi szénvődék irányában meredek sziklás lejtővel szakad le a Mátrabérc. A szén is az ő kincse. Régóta bányászott,

ma is gazdag termésű „kenyere az iparnak”. A déli oldal többszázmillió tonnás szénvagyonra a mátraaljai lignit régi és most születő erőműveket táplál. A Thorez külszíni szénbánya óriás szállítoszalagja évi 2 millió köbméter szenet továbbít a 3 kilométerre levő Gagarin Hőerőműhöz. De ma ez még csak álom. Tízmilliárd forint értékű beruházással válik valósággá ez a gigászi méretű és ütemű átalakulása a mátrai tájnak, s vele egy egész országgrész energiagazdálkodásának.

Mátraszentivánon, hazánk legmagasabban fekvő falujánál ér véget az autópálya. Nekivágunk gyalogszerrel a Mátrabérc éles gerincén vivő turistaúton a hegység nyugati csúcsának, hogy elérjük napszállta előtt a romkoronázott Ágasvár meredek oldalához lapuló menedékházat. Még jut idő lefutni a vulkanikus hegységben oly ritka barlangrendszer nyílásához, majd megcsodáljuk a Csörgő patak vadregényes völgyét.

S azután vége a nap élményeinek. Hatvan kilométeres barangolással a táj legszebb pontjait ismertük meg, s e kalandozások élményein keresztül jól tudatosult felismeréssé nőtt bennünk az elvont földrajzi fogalom: a Mátra.

Dr. Emresz Károly

Budapesti Rádiótechnikai Gyár

AM 01—27 TÍPUSÚ, TELJESEN TRANZISZTORIZÁLT KÉZI RÁDIÓTELEFON

A 26.965–27.255 MHz-es frekvenciatartományban működő készülék mind adásra, mind vételre alkalmas, simplex (egyirányú) üzemmódban dolgozik.

Táplálása 12 V feszültségű szárazelemről vagy akkumulátorról történik. Az adóvevő alkalmazási területe főleg kis távolságú összeköttetésekre (1–3 km) terjed, pl. sportrendezvényeken, építkezéseknél és olyan ellenőrző, irányító munkáknál, ahol vezetéktől független összeköttetés biztosítása szükséges. Kiemelkedő pontok között a hatótávolság lényegesen több, ezért turistaházak, sitelek közötti összeköttetés létesítésére is kiválóan alkalmas.

A készülék kis mérete és csekély súlya (0,85 kg), a telepes táplálás és a könnyű kezelhetőség teszik lehetővé a kézi rádiótelefon sokoldalú felhasználhatóságát.

A Tiszavirág dereglye a felső Tiszán

Jó pár évvel ezelőtt nyár derekán indultunk útnak a csepeli kikötőből, lakóházzal felszerelt dereglyénk, a „Tiszavirággal” vonaton a penyigeli vasútállomásig, ahonnan a mándi gépállomás traktora szállította hajónkat Szatmárcsékére.

Némi zökkenővel ugyan, — a gépállomás vontatója megfeneklett ugyanis a tiszaparti lágy iszapban, s egy másik vontató emelte ki onnan —, de mégis vízre került dereglyénk. Innen jártuk be gyalog kedvenc folyónkat a Tiszát, Tisza-

becsig, örökítettük meg kies tájait. Tiszaszentmárton alatt ismét vontatóra került víziotthonunk, s Tuzsér határáig szárazföldön hajókázunk vele. Ez természetesen némi bonyodalommal járt, mert a vontatóra csak keresztben fért el a csónak, így viszont szélesebb volt, mint a keskeny kis országút. Vállalkozásunk mégis sikerrel járt, s Tuzséron végleg vízre került a „Tiszavirág”. A záhonyi kanyart, amely mintegy 30 km hosszú, a Tisza töltésén jártuk végig, s közben meglátogattuk Zsurkot, Záhonyt, Győröcskét, Tiszabezdédet.

Járművünk, a „Tiszavirág” 11 méter hosszú, közepén két méter széles volt. A rajta levő házikót kapcsokkal lehetett rögzíteni, s berendezése minden tekintetben kifogástalan volt. Ágyunkat nappalra összecsuktuk, s így kényelmes heverővé vált. Plank kapitány nagyszerű tervei szerint épült fel a csónak a Váci úti Hajógyárban külön erre az útra. Természetesen kölcsönhasználatra, utána visszaszolgáltattuk. Stabilitását a két oldalán elhelyezett légtartályok biztosították. Vittünk magunkkal sátrat is, de nemigen használtuk, mert a ladik minden igényünket kielégítette. A hajó orrában egy beszerelt nagyméretű ládában helyezkedett el petróleumfőzőnk. Azért ládában, hogy a folyón állan-

„Korai”, vagy „késői” indulás a túrára?

Régi turisztikai hagyomány, hogy az egésznapos túrákra korán reggel indulnak el. A magashegyi turisztikában elengedhetetlen követelmény a napkelte előtti indulás, mert a völgyekben akkor kell áthaladnunk, amikor még nem kezdődik meg a meredek hegyfalakon az olvadás, amelynek veszedelmes kőhullás a következménye. A gleccsereken való átjárás is általában könnyebb a korai reggeli órákban, ezért a sötétben való indulás szinte elengedhetetlen követelmény. Ismeretes, hogy az alpinisták gyakran már délután 6—7 óra tájban nyugalomra térnek a menedékházakban, hogy másnap korán reggel kelőn kipihenjenek állapotban kelhesenek útra.

Nálunk a középhegységben egészen más a helyzet. Minálunk semmi sem követeli meg, hogy hajnali derengésben keljünk útra. Sokkal fontosabb, hogy kipihenten és jókedvűen kezdjük meg utunkat. Sok turista szombaton szívesen megy színházba, hangversenyre vagy baráti összejövetelre, és a kellő éjszakai pihenő után nincs kedve vasárnap feleslegesen korán útnak indulni. Ez abban is megnyilvánul, hogy a margithídi HÉV-végállomáson vasárnap még aránylag későbbi időben, 9 és 10 óra közt is nagy számban találkozunk kisebb turistacsoportokkal, bár ők a turanapnak több szép óráját a késői indulás révén már elveszítették.

A korai indulás elsősor-

ban a késő őszi időszakban indokolt, amikor a nappalok hossza már annyira megrövidül, hogy utunkat csak akkor tehetjük meg teljes egészében, ha reggel idejekorán elindulunk.

Nem indokolt a túl korai indulás a májustól szeptemberig terjedő időszakban, kivéve a szokatlanul nagymértékű nyári hőhullámokat, amikor tanácsos a túra fásasztóbb szakaszait a napnak minél korábbi részeiben lebonyolítani.

Külön kell megemlítenünk a májusi túrákat. Május hónapban gyakran fordul elő olyan időjárás, amikor a koradélutáni órákban heves záporok zúdulnak alá és zivatarok tombolnak, viszont a nap első felében teljesen szép az idő. Néha napok során

át megismétlődik ez a jelenség. Eppen ezért a tapasztalt turisták május hónap folyamán korán reggel indulnak és ezzel eléri, hogy túrájuk lényeges részét még a délutáni zivatar kifejlődése előtt kiélvezhetik.

Összefoglalva a korai és késői indulás mellett szóló érvek természettudományi oldalát, azt kell mondanunk, hogy a mi középhegységeinkben a nagyon korai útrakelés csak a májusi zivataros időszakban, továbbá a nyári időszak egy-két melegebb napján és a késő őszi túraidőszakban indokolt. Az év többi részeiben a mérsékelt korai, 7—8 óra körüli találkozó mutatkozik legcélszerűbbnek.

Dr. Aujeszky László

A Bodrog, mielőtt beömlik a Tiszába. Jól látható a Bodrogközt elöntő árvíz. A felvétel Tokajon a Kopasz oldalából készült

dóan uralkodó légáramlás, olykor szél ne akadályozza a főzést.

Nappal ereszkedtünk, fürödtünk. Ez utóbbit nagymértékben megkönnyítette a hajó végébe beleépített és vízbe ereszkedő lépcső. Minden este

kikötöttünk, besétáltunk az utunkba eső faluba. Ezekben szereztük be a friss élelmiszereket, tejet, kenyeret, húst. Konzervekkel bőven elláttuk még otthon magunkat.

Mindig pusztá, homokos területeken kötöttünk ki, mert észrevettük, hogy ezeken a helyeken nem bántanak éjszaka a szúnyogok. Azért is éjszakáztunk mindig homokos plátók szélén, mert a Tiszán sűrűn váltják egymást a zivatarok, villámcsapásokkal tarkított viharok. Jól tudtuk, hogy veszélyesek azok a részek, ahol vastag, magas fák, bokrok húzódnak.

Maga a tiszaparti élet is sok érdekességet tartogatott számunkra. Sok vífkendezőt, tábort találtunk a nagyobb városok közelében. Az elhagyott tiszaparti dzsungelben számos apróvadat találtunk. Volt itt üregi nyúttól kezdve a vidráig mindenféle rágcsáló: menyét, hörcsög, pocok. Megfigyeltünk egy gólyát, búbosvöcsököt, vörösbegyét, héját, az éneklő madarak tucatjait, napon-ta élveztük a sárgarigók énekét, a gerlek és vadgalambok turbékolását. Sok történelmi emléket kerestünk fel, évszázados fákat fényképeztünk le. Megörökítettük Petőfi fáját Nagyarnál, a régi Tur mellett. Még vízeséssel is találkoztunk és felejtethetetlen volt a tiszavirágzás, ennak szépségeit két ízben is láttuk.

Tiszai utunkat Szegeden fejeztük

Petőfi fája a Kis Turhoz közeli Tisza töltés oldalában. E fa alatt írta a „Tisza” c. versét. (Major Ákos felvételei)

be. Ladikunkat a szegedi Boszorkányszigetről szállítottuk a pályaudvarra, s onnan Budapestre. Véget ért egy felejthetetlen nyaralás.

Major Ákos

HÁROM ÚJ ÚTIKÖNYV

Három újonnan megjelent magyarországi útikönyvről emlékezünk meg; kettő közülük — megérdemelten — második, de bővített kiadás, egy pedig teljesen új. Mindhárom munka a *Medicina-Sport Kiadóvállalat* gondozásában jelent meg.

Holényi László műve, a *Velencei tó — Velencei hegység* hazánk harmadik legnagyobb taváról, és a szinte földtani múzeumul szolgáló öshegységünkről, fontosságára nézve harmadik üdülőterületünkről szól. A táj, amelyet Vörösmarty, Vajda János, Gárdonyi vallozt szülőhelyének, sokáig aludta Csipkerózsika-álmát. Szerencsére 1957-ben megalakult a Velence-tavi üdülőbizottság s a tó környéke az elmúlt években

hatalmas fejlődésen ment keresztül. Erről a szinte újjászülető tájról szól Holényi László térképes útikalauza. Felöleli a táj történelmét, földrajzát, vízi-világát s a környéken megtehető számos hegyi s nádi túrát, élvezetesen, kimerítően, szakszerűen, olvasmánnyul is vonzóan.

Ugyancsak megjelent egy *hattagú munkaközösség* munkájaként a *Mátra útikalauza* is. Hazánk egyik legnépszerűbb, legnagyobb terjedelmű s leglátogatottabb hegyvidékének, palóc tájának szépségét újra s újra felfedezzük; ez a könyv azonban nemcsak a Mátra-rajongók érdeklődését elégíti ki, hanem azokét is, akik csak „bepillantanak” a hegységbe, vagy üdülnek ott. A turistáknak a célsze-

rű útbeosztásokat, az általános mátrai vonatkozások iránt érdeklődők számára a színvonalas tudományos ismertetőket ajánljuk. A mellékelt térkép jó, a legújabb adatokat, táji formációkat tartalmazza.

Mint új könyv — s e nemben csak a nógrádi várakról szóló kitűnő kis könyv előzi meg — igen ajánlható a *Vártúrák kalauza*. Egy sorozat első része, amely az északmagyarországi s az alföldi várak leírását történelmi tárgyalja, gazdag vártúra-kalauzzal együtt. A műemlékek iránt nálunk is erősen megélt az érdeklődés. Sajnos, régi váraink legnagyobb része az enyészeté, kastélyainkat a legutóbbi háború s az azt követő bizonytalanság tette tönk-re, belőlük kevés maradt meg. Ezek iránt azonban a természetbarátok is szenvedélyesen érdeklődnek. Ezt az érdeklődést elégíti ki a

Dely Károly szerkesztésében, tizennégy tudós munkatárs műveként megjelent kiváló útikönyv. E nemben, ily kivitelben s ily szakszerűséggel, mondhatnók, az első. Olvasmánynak is igen érdekes. Nemcsak nagyobb várainkat ismerteti, hanem az apró, kicsi, szinte eldugott romokat is: a könyv nyomában érdekes felfedező sétákat tehetünk, hazánk új oldaláról mutatkozik be a természetrajongónak.

Kilenc térképmelléklete is van, mindegyik egy-egy megye — Pest, Nógrád, Heves, Borsod-Abaúj-Zemplén, Bács-Kiskun, Bekés, Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár és Csongrád — vártúra útvonalait vázolja az olvasó tekintete elé.

A könyvek kivitele művészi, könyvtárunk gazdagodása is.

Siena. A varázslatosan szép Campo, közepén az ijesztően csúnya glicsárúakkal

Egy festői határállomás: Tarvisio. A camionok már Olaszországban parkolnak, hátrább ahol a házak állnak — Ausztria

Beszélgessünk egyszer a turisztika titkairól is!

Nem frivolságokra gondolok, hanem arra a sok apró-cseprő élményre, ami az utazóval megesk a mindennapi evés-ivás-hálás „nagy kalandjára”... Vagyis mellőzzük ezúttal a „jégkorszakban lesüllyedt rétegeket”, a „lankás domboldalakat”, meg a monumentális barokk templom faragott szöszéket. Nem mintha azok nem volnának fontosak, sőt fontosabbak, de essék szó egyszer a köznapi dolgokról, melyek az utazást mássá teszik, mint egy hosszúra nyúlt múzeumlátogatást. A külföldre utazó turista mindennap megvívja a maga kis harcát, hogy eljusson a nagy látnivalók közelébe. Most tehát nem a nagy látnivalókról, hanem a kis harcokról lesz szó...

Mielőtt a magyar átlépi a határt...

Szent meggyőződés, hogy a magyar a leggazdagabb turista Európában. Legalábbis, amíg át nem lépte a határt. Nekünk magyaroknak ugyanis az a szokásunk — és ebben elűtünk a gazdag ángliusoktól, vagy amerikaiaktól is — hogy amíg idehaza vagyunk, semmi sem drága. Még a „határ előtt” egy bőseges ebéd, vagy vacsora, de olyan, hogy majd szétreped a nadrágszíjunk, még egy jó, drága szállás magyar földön, még egy doboz csokoládé, még egy konyak, még egyszer jól megtankoltatni a kocsi, vagy ha nincs kocsi hát magunkat — mert mindez „csak” forintba kerül. Igaz, odakint annál mértékletesebbé válunk, de az még messze van, az ráér holnap.

Ez a „feltankolás” a mi útunkon csak részben volt eredményes. A szállással nem volt baj, szerencsésen sikerült csaknem kétszáz forintot elkölteni rá a szép, új szombathelyi Isis hotelban. Az „utolsó vacsora”

sem maradt el, hatalmas adag fatányérossal mondtunk búcsút a hazának. De számításunkba mégis hiba csúszott. A devizakimélés érdekében utolsó percre hagytuk a benzintankolást is. Am a rábafüzesi határállomáson (a második legforgalmasabb nyugati átkelőhely Hegyeshalom után) derült ki, hogy nincs benzinkút. Tanácsolták menjünk el tizenkét kilométerre, Szentgotthárdra, ott találunk a főtérre. Volt is, csak benzín nem volt benne. Forduljunk vissza, menjünk hátrafelé huszonvalahány kilométert Körmentre. Erre már nem vállalkoztunk. Mivel Ausztriában minden faluban két-három kút is van, elhatároztuk, nem barangolunk tovább egy kupica benzinnéért. Első számú kérdés: olyan nagyszabású beruházás volna egy benzinkút a határon? Második számú: ha igen, akkor nem lehetne kisebb beruházással egy táblát kitenni, valahol sokkal előbb: „utolsó benzinkút a határ előtt. Magyarok! Tankoljatok!”

A bungalow két madara

Nem akarok stréber lenni, nem törekszem arra, hogy „bevagódjak” a Nemzeti Banknál, de állítom, hogy a felemelt összegű turista valutából ki lehet jönni külföldön. Persze csak akkor, ha megszabadulunk az átkos magyar beidegzéstől, mely szerint a valuta arra való, hogy vásároljunk rajta, enni nem kell, aludni meg éppen csak valahogy. Hej, hány honfitársammal találkoztam, aki személyes sérelemnek vette, hogy a szállodák és a campingek pénzt kérnek tőle, hogy a múzeumban fizetni kell, vagy hogy a

vendéglős nem adja ingyen a kosztot!

Ésszerű takarékosagra persze szükség van, mert bizony kevés a pénzünk odakint, de aki minden szállodaárat átszámol pulóverre, annak nem lesz nyugodt éjszakája.

Márpedig mi sem fontosabb, mint a kényelmes szállás, ahonnan kipihenten, jó közérzettel indulhatunk másnap útnak.

Igaz, szerencse is kell hozzá. Mert Nyugaton — ez már közhely — kevés pénzért is kifoghat valami jó helyet az ember, és sok pénzért is rosszat.

Ime egy emlék. Tarvisiótól egyhuzamban hajtottunk, míg elértük a Gardát. Közben azonban ránk esteledett, jól esett volna szállásra találni. A tó keleti partján jártunk, figyelni kezdtük van-e camping, s ha van, bungalow akad-e benne. Bizony ilyen faházban lakni nem éppen a legolcsóbb megoldás, de sátrunk nem volt, tehát rá voltunk utalva. Csak úgy találmra választottunk ki egyet a számtalan tábla közül, Lazise városka mellett. Ez volt ráírva: „Ideal” camping, bungalows. Befordultunk a tó felé vezető kis útra, meglehetősen kanyargók után előttünk állt a camping. Nem sokat kérdtünk, egy-kettőre elfoglaltuk a bungalowt. Csak mikor jobban körülnéztünk benne, akkor eszméltünk fel — milyen összkomfortot kaptunk. A következőket találtuk a faházban: villanytűzhely, működő hűtőszekrény, edényszekrény, benne kis lábas, nagy lábas, kiscsészék, nagy fazék, tojássütő, pecsenyesütő, téstamerő kanál, négy kés, négy villa, kis és nagy kanalak, falra ragasztható ru-

haakasztók, fregoli stb., Józserivel nem is tudtuk hol vagyunk, milyen a telep, mert már sötét volt. Reggel amikor kiléptünk a teraszra, hús méterre előttünk nyújtózott a türkizkék tó, áttetsző vize látni engedte a kergetőző kis halakat, ragyogóan sütött a nap, az árnyas fák alatt a legfrissebbek már megkezdtek a strandolást, az önkiszolgáló üzletben Livio (később jó barátságot kötöttünk a kedélyes veronai fiúval) már mérte a fagyaltot, árulta a sört és a colát. 2200 lírába került egy napra ez a paradicsom.

Körülbelül egy hétre rá — mivel már beleszerelmesedtünk a campingbe — beestünk egy másik bungalow telepre Savonában, Genovától nyugatra, a Liguri tenger partján. A helyszín: közvetlenül az országút mellett kiégett sívár fű, benzinbűz, két-három rozott kis faház, mindnek rossz a zára, az ajtót széssel kell kitémasztani, se kés, se kanál, se villa, viszont 3500 líra naponta. Így sikerült. Attól kezdve hiába kergettük a két madarat, bungalow két madarat — ellillant előlünk.

Fogadó a hegyek között

Svájcban sem sikerült. Szereztünk ugyan egy camping-cimjegyzéket, de azon nyoma sem volt bungalownak. Tudva, hogy késő délután érkezünk a zürichi tó partjára, kiválasztottunk találmra egy campinget, a térképről, hogy majd a helyszínen megtapasztaljuk a dolgot.

Stáfa-nak hívták a falut, de bizony ott pusztá sátorhelynél egyéb nem akadt. Marad tehát a szálloda. S ahogy már lenni szokott, a szállodák — amelyeknek pedig se szeri se száma Svájcban — egyszerűben elűntek a süllyesztőben. Ha akadt is egy-egy, olyan drága volt, hogy menten kifordultunk az ajtón. Már sötétedett, amikor a tó legdélibb csücskén fekvő csinos üdülővárosba, Rapperswilbe érkezünk. Szombate este volt, nyugsgött a nép az utcán, zürichi kirándulók minden mennyiségben, lakodalmos konfliktok sok-sok szálló — dugig vendégekkel.

Már öreg este volt, egész napi barangolás után már csak alvásra tud gondolni az utas. Talán, ha eltávolodunk a tó partjától és kelet felé fordulunk a hegyekbe

EGY UTAZÁS TITKAI

vezető úton, könnyebb lesz szállást találni valami faluban. Akkor meg egyszerűen eltűntek a falvak. Hosszú kilométereken keresztül csak erdő és erdő, sehol lakott település. Végre valami, ami úgy fest, mintha emberek laktának benne. Csak másnap tudtam meg, hogy Wagennak hívják ezt a néhány házból álló kis falucskát, a térkép sem érdemesíti arra, hogy feltüntesse nevét. De egy kis kétszintes fogadó mégis akadt benne. Van szoba? Van — hangzott a válasz. Valóban fent az emeleten volt egy szoba, amolyan házi használatban, éppen a kisgyerek játszódozott benne. A kicsit tüstént kitelepítették, a babák és macskák velünk maradtak éjszakára. A fogadósné egykettőre rendet csinált, egy cédulát rakott az ajtókra, mivelhogy még négy gyermekét várta haza, a következő szöveggel: „Nicht ins Zimmer gehen! Heute schlafen Fremde hier...” — „Ne menjetek a szobába. Ma idegenek alszanak nálunk...”

Az ágyneműnek friss mosószer illata volt, odalent a fogadó söntésében jégbehűtött italt lehetett kapni, a másik földszinti helyiségben volt az üzlet — nyilván a falusi szatócsobolt — ahol tojástól narancsig, nescafétól péksüteményig, svájci csokoládétól dobozott hideg tejig mindent árusítottak. A szoba ablaka egy alpesi rétre nézett, időnként megkondukt a tehének nyakában a kolomp, reggel hétkor egy kis ember végigtolta gumikerekű kordéját a házak között, összeszedte a kirakott tejteszeket.

Idilli környezet, romlatlan légkör, igazi, házias vendéglátás. Kár, hogy reggel öt frankkal többet számoltak, mint amennyit este mondtak — kiszolgálási díj címén.

Három ország határán

Vasárnap értünk a bodeni tó partjára. Svájci földön jártunk, nem is volt szándékunkban aznap átlépni a határt. Kifundáltuk, hogy keresünk a tóparton valami szállodaféltétűrhető áron, még a délelőtt folyamán beköltözünk, aztán — mivel tűzött a nap — egyenesen ki a tóra!

Csak éppen arra nem számítottunk, hogy Rorschachban és környékén a vikken-dezők mindent megszálltak, megint nem kaptunk — legalábbis elérhető áron — egy talpalatnyi helyet sem.

Lehúzódtunk hát a főútról és a tó partján haladtunk, egy árnyas kerti úton, kémlelve mikor akad útunkba valami fogadó. Ahogy ezen a kis utcácskán poroszkálunk, egyszer csak előttünk áll egy bódé, azon egy tábla: Ausztria határa. A bódében meg egy álmos katona. Így hát mit volt mit tenni, egy másik országban folytattuk a szálláskeresést.

Csak hogy a vasárnap, Ausztriában is vasárnap. Held község határában jártunk, közvetlenül a Bodeni tó partján, le is horgonyoztunk egy formás kis szálloda előtt, amelynek ablakai a strandra néztek. Ha itt kapunk helyet, fél órán belül a tóban fürdünk — fentük a fogunkat. Helyet ilyenkor? Meine Herrschaf ten, hová gondolnak, s ismerős szavak ütötték meg a fülünket: „Még a fürdőszobában is vikken-dezők lagnak...”

Korszakalkotó ötletünk támadt. Kibőjtöljük a derék osztrák vikken-dezőket! De nem ám az utcán, hanem a strandon. Bevonultunk hát a hardi strandra, kabint béreltünk és kifelé küdtünk a napra, a tónak azon a csücskén, ahol a szemközti part már Nyugat Németország, balra tőlünk svájci fűzfák bólogatnak a vízbe és osztrák föld a talpuk alatt. A tizenkilenc fokos víz kissé hideg volt, de üdítő.

A szállodás sört hozott a szobába és megkérdezte, milyen a Balaton. Hallgatuk a pesti híreket a rádióban. „Az évszakhoz képest szokatlanul hűvös idő... A Balaton vize Siófoknál tizenégy fok.”

Novobáczky Sándor

Odon város a francia és német Svájc határán. A neve: Murten. (Novobáczky Sándor felvételei.)

Ma már csak romhalmaz, viperák tanyája a vámosatyai vár maradványa

A VÁMOSATYAI KÓHALOM

Lassanként eltűnnek a fejér foltok a magyar turisták elől. Az utolsók közé tartozik a vámosatyai vár. A történelmi emlékek kedvelői jól teszik, ha fellapozzák Soós Elemér és Lehóczki idevonatkozó adatait. De minden várakozást felülmúl a személyes tapasztalat.

Képzeljük csak el. A Szamoson túl, a Felsőtiszán túl, az ország beregi sarkában, tulajdonképpen hazai viszonylatban az óperencián is túl, Vásárosnaményon is túl van egy kis község, amit úgy hívnak, hogy Vámosatyá. Még a helybeliek sem tudják, hogy várak van. Nem is néz ki annak. Ha a faluból kimegyünk a gelénesi úton, egy kilométer után jobbra látszik egy akáccal benőtt magaslat. Pedig nem domb az, hanem a vámosatyai vár, Bánk Bán birtoka, a híres magyar irodalmi emlékekben: Balassi Menyhért komédiájában (1557) szereplő erődítmény, Báthori István ostromának színhelye, Apor László menedéke — Még Mátyás király sem tudta elvenni tőle.

Egy ribizlitáblán át lehet megközelíteni. Ha közel jutunk hozzá, az akácsofból kirajzolódik eléink a szabályos, négyzet alakú sánc. A legszárazabb időben sem lehet bejutni négyszögébe, csak azon a helyen, ahol egykor a fahíd állt.

Ha átvergődünk az embermagas csalánbozótton, belülről jobban látható a négy egykori torony, s a közöttük épített négy te-

rem sor. Középen udvar és egy híres kút. A kutat nemrég megpiszkálták félhivatalosan, azóta ez sem ad már vizet. Pedig 1660 óta, amikor utolsó gazdája elhagyták, mindig friss vizet ihatott belőle az idetérvedő vándor.

A tatárjárás után építettek az Atyay nemzetségbeliek. Törzsüknek, a Gutkeledeknek a címere még ma is látható a XIII. századi községi templomban. Az igazságos Mátyás nyilván nem ok nélkül adott ki határozatot arról, hogy elköbözza akkori tulajdonosától, Apor Lászlótól. Egy évtized múlva visszaadja, mivel a határozatot amúgy sem lehetett végrehajtani. Az Atyay nemzetségen kívüli, amely építette, nyilvánvaló, hogy az akkor széles, mocsaras Micz patak átkelőhelyén, a falu alatti gázlón szerzett vámszedő jog adta a falu nevét.

Itt, Vámosatyán mondotta volna állítólag Búdy Mihály, Oláh Miklós hercegprímás sógora, az ország akkor leggazdagabb emberre azt a híres mondását: „Ha belerúgok kis feketé ládámba, húszezer korona ugrik ki onnan.” Nagy pénz volt ez akkor. Persze Búdy uramnak volt más birtoka is Atyán kívül. De itt ezen a kékfényű beregi tájon szeretett élni. A sok vihárt látott erődítmény utolsó nagy eseménye az volt, amikor Báthori István, a későbbi lengyel király, még erdélyi fejedelem ko-

(folytatás a 22. oldalon)

Új Nemzeti Parkunk terve: a Hortobágyé

A Pilisi Parkerdő terve után új „park” terve van kialakulóban, a Hortobágyé. Hortobágyunk — ez az annyszor megénekelt, hol elsíratott, hol reneszánszát élő, ma is roppant kiterjedésű puszta — bizonyos hányadában védett természeti parkká alakul. Úgy véljük, hogy ebben a tekintetben Európában teljesen egyedüli látványosság lesz, parkok fő jellemvonása manapság — a Pilistől kezdve a Tátraig — az, hogy főként hegyes, erdős vidék. Magyar természetjáró előtt nem kell eszetelünk, miben különbözik a Hortobágy a dimbes-dombos, ligetes tájaktól, vagy sziklás, zordon hegységektől. Szinte az utolsó pillanatban ragadja meg a természetvédelem az alkalmat, hogy a Hortobágy növénytanilag, állattanilag, néprajzilag, gazdaságilag sajátos területének egy részét védetté nyilvánítsa.

Mert a Hortobágy nemcsak a pusztai regényesség képviselője, nem csupán délibáos rónánk. Jókai „Sárga rózsájának” színhelye s regényhőse immár a múlté. De ma is híres a Hortobágy különleges növény- s állatvilágáról, itt találkoznak a négy világfauná-

jának és flórájának megannyi sajátos elemei.

A Tisza szabályozásának hányszor borította víz a soktízezer holdas civis-dominiót! Voltak dús tavai, mocsarai, erdőségei; madarak, kisvadak, nagyvadak fészkelőhelye, pompás búvóhelye volt! Az elmúlt évszázadokban nemhogy farkas, hanem még medve és bölény is megjelent e tájon, honos volt a vadmacska, a pelikán, s egyéb ritka állat, részben honos még ma is, a túzok. A Tisza szabályozása azonban lassankint elszikesítette a talajt, megritkult az erdő, kiszáradt a mocsár; felszántották az ösgyepet, a Hortobágy széleibe mindenütt belekapott a mezőgazdasági művelés ekéje. Sok különleges madárfajta s négy lábú hagyta el a tájat. A hortobágyi puszta növény- s állatvilága pedig pótolhatatlan nemzeti, sőt nemzetközi kincs.

A Hortobágyi Tájékatató és Természetvédelmi Bizottság azt szorgalmazza, hogy legalább egy bizonyos területen óvják meg, vagy telepítsék újjá a hajdani élővilágot. Ha nincs is meg már a régi madárparadicsom, meg kell menteni a fűrtet, rezneket, pityert, a

túzokot, vadvízország madarait, a darvakat, gémekeket, vadludakat, a vonuló madarakat, mind.

A Hortobágy természetvédelmét külföldön is sürgetik. Az UNESCO keretén belül működő *World Wildlife Fond* (Nemzetközi Természetvédelmi Alapítvány), anyagi támogatással kíván hozzájárulni a Hortobágy megmentéséhez, hisz a Hortobágytól nyugatra nincs Európának hozzá hasonló tájegysége. (Idegenforgalmi szempontból az osztrákok igen ügyesen aknázzák ki a Fertő-tó vidékét; afféle „magyar pusztát” utánzatot alkottak belőle gémeskúttal, nádkunyhókkal, lovasbemutatókkal, cigánymuzsikával).

A természeti adottságok védelme nem jár különösebb fáradsággal. A pusztán tovább is folyik a gazdasági élet, a legeltetés, a pásztorkodás, haltenyésztés, növénytermesztés. Megmentenek viszont a széles-szarvú szürke magyar szarvasmarhát s a rideg marha mellett pásztorkodók még ma is ösmerik a pásztorélet megannyi hagyományát. Ugyanilyen értékes a világ egyetlen pödrottsszarvú juh-fajtája, a racka juh és az ősi sertésfajta, a szalontai

disznó. A rezervátum tenyésztett állatvilágához tartoznának továbbá a sárga, fehér, kendermagos és fogszínű magyar tyúk, a parlagi kacska s a lúd. Helyén van itt — sőt „hivatalkodik” serényen — a puli, pumi, kuvasz, komondor és a híres, fölötté drága magyar vizsla is (Mely a városi életben, különösen a pesti emeleteken lassan elkényelmesedik s elveszti ősi jutalajdonosságait.)

Készül a Hortobágy monográfiája, gyűjtik a népművészeti emlékeket, a pásztorművészet fennmaradt kincseit, gazdagodik a múzeum. Feldolgozzák a puszta őstörténetét, településeinek történetét — tucatnyi falu élt itt a török pusztítás előtt — leírják mezőgazdaságát, művelődési emlékeit. A zárt természetvédelmi terület a Hortobágyi Intéző Bizottság több foltban óhajtja kijelölni, különösen a madarak fészkelőhelyeinek vidékén. És ismét háborítatlanul élne a pusztai s tavi állatvilág kiveszésének indult száz-ezernyi egysége, tanulmányozni lehet a növénytakarót s ültetni lehet új erdőfoltokat. A Hortobágy ősi szépsége nem vész el!

Sz. V.

(folytatás a 21. oldalról)

rában elfoglalja 1568-ban. Sok katonát nem kellett legyőznie hozzá, kis vár volt ez akkor is, de fontos helyen állt és a környező mocsár miatt nem volt könnyű az ostroma.

Jó fényképet erről a bozotos kis rejtkekről nem is igen lehet készíteni. A minenken Koroknay Gyula, Bereg örökmozgó kutató kedvű tanára hajol egy rejtélyes üreg fölé.

Aki egyszer itt jár, nem felejtje el. A közelben kanyarog a Tisza. Ide kéklenek a beregszászi, nagyszőlősi Kárpátok. Rengeteg kőkénybokor őrzi a múltat, a legendákat, Bánk Bán és Simon bán itteni életét, Tegzes Borbála bosszúállásának történetét és Micz bán esetét hetesiker fiaival. Egyik legendát sem érde-

mes elmesélni olyanoknak, akik nem látták a magyar történelmi tájaknak ezt a legrejtettebb szépségét. Itt kell azokat hallani, ahol a Csaronda és a Micz patak vize kanyarog kiszámíthatatlan meglepetéseket tárva a jóhiszemű turista elé minden kanyarulatában.

Jó, hogy a Vörös Meteoros turiták 1969-évi országos találkozóját Beregben rendezik így talán egyszer s mindenkorra feltárják a többi sporttárs előtt is ennek a romantikus, megtapasztalni való tájnak az igazi szépségét. És, remélhetőleg nem feledkeznek meg a városatyai vár turistatérképbe iktatásáról sem.

Megérdemli. Nem vagyunk olyan gazdagok, hogy ezt a kőhalmazt is feledésbe hagyjuk süllyedni.

(— gesztelyi—)

A NEVETÉS FÉL EGÉSZSÉG

Ismerte? Vagy tud jobbat? Küldje be a **TURISTA** szerkesztőségébe. A legjobb turistaviccet, adomát, vagy anekdotát 50 Ft jutalomban részesítjük.

A HÓNAP VICCE

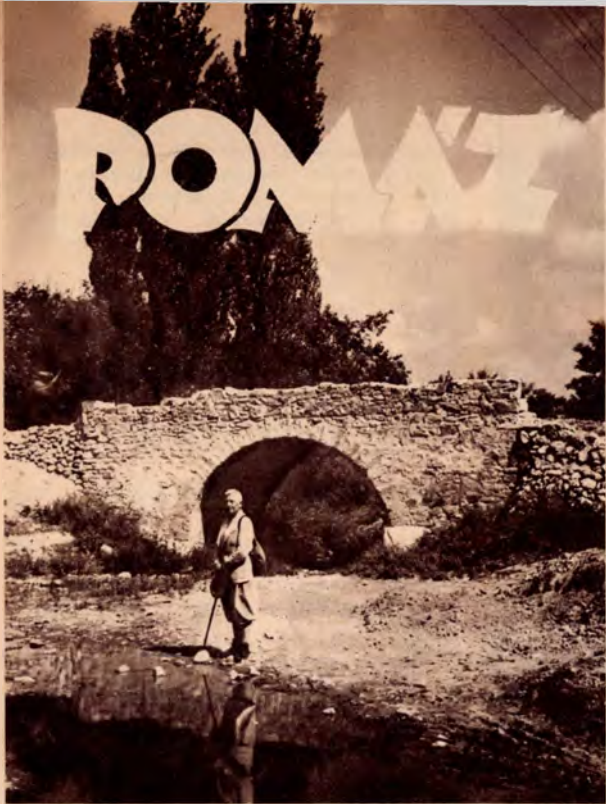
Ismeri a turistaházi kiszolgálást.

A pincér megkérdezi a vendéget:

— Mit parancsol kérem?

— Voltaképpen reggelizni jöttem, de most már ebéidő van, így hát hozzon nekem valami vacsorát — feleli a vendég.

Beküldte: Szolnoki Fekete Gábor. Kálkápolna. (A jutalmat postán elküldtük.)

A pomáz-kisváci egykori kőhid

Neve fogalom a fővárosi turisták körében, természeti szépségekben gazdag környéke mindig nagy vonzóerőt gyakorolt a szép tájak rajongóira. S ez a vonzóereje nem szűnt meg napjainkban sem. Vasárnapként sokezer turistától, kirándulótól népes erdőkben, hegyekben gazdag határa. De a vasárnapról vasárnapra ismétlődő tömegből kevesen vesznek fáradságot, hogy magának a községnek nevezetességeit is megismerjék. Pedig érdemes időt szánni rá. Látnivalóinak gazdagsága felér egy szép túrával.

Pomáz a Dunazug egyik legfontosabb bejárata. Innen a hegyvidék mindkét része; a Dunához illeszkedő vulkánikus eredetű Visegrádi-hegycsoport és a szomszédságában magasodó mészkö vonulat, a szorosabb értelemben vett Pilis is megközelíthető. A geológiai határvonalat a Derapatak képezi, melyet felsőbb szakaszán Kovácsipatakknak is neveznek. Ez választja el egymástól széles völgyével a két területet. Ez a hosszú patak a Dobogókő és a Pilistető oldalából hozza vizét, s Pomáz szélén ömlik a Dunába.

Pomáz erdős hegyek tövében, szőlők, gyümölcsösök övezetében helyezkedik el. Mögötte és fölötte a Csikóvár szép formájú, erdő-

borította kúpja, s a meredek sziklával leszakadó Kőhegy alkot pompás díszletet. Már a HEV-állomásról kibontakozik ez a festői háttér. S az erdő, a Pilisi Parkerdőgazdaság területe, összefüggő hullámban húzódik innen Visegrád és Esztergom felé. Igazi turistaparadicsom.

Pomáz története meglepően gazdag, bár nincs teljes egészében feltárva. Múltja részben még elvész a régi századok homályában. De amit már biztosan tudunk, az is nagyon érdekes. Ki gondolná, hogy a Kőhegy fennsíkján nagykiterjedésű erdő állott a bronz és a vaskorszak átmeneti időszakában? Az ősi telepet a megtámadható helyeken kőszáncokkal erősítették meg. Az 1939-ben végzett ásások várokozásán felüli eredménnyel jártak. Az már nem is meglepő, hisz Alsó-Pannóniában vagyunk, közel annak székhelyéhez, Aquincumhoz. Ezt bizonyítják a sűrűn felbukkanó római élet nyomai a község körüli dűlőkben. A hun kerámiai leletek is egyre sokasodnak, ahogy Pomázhoz közeledünk. A magyar középkor is gazdag emlékeket hagyott itt, elsősorban a Klissza-dombon, de a Lugidűlőben is, továbbá a sejtelmes-rejtelmes Holdvilágárokban. A 17. sz. végén a szerb lakosság betelepítése hozott újabb szint

a község történelmébe. Templomuk, melynek kapuja ma már csak ritkán nyílik meg, még középkori romokra épülhetett. Az egykor virágzó szerb településről érdekes néprajzi adatokat közölt i. Jankó János, a Turisták Lapja 1889-i, első évfolyamában.

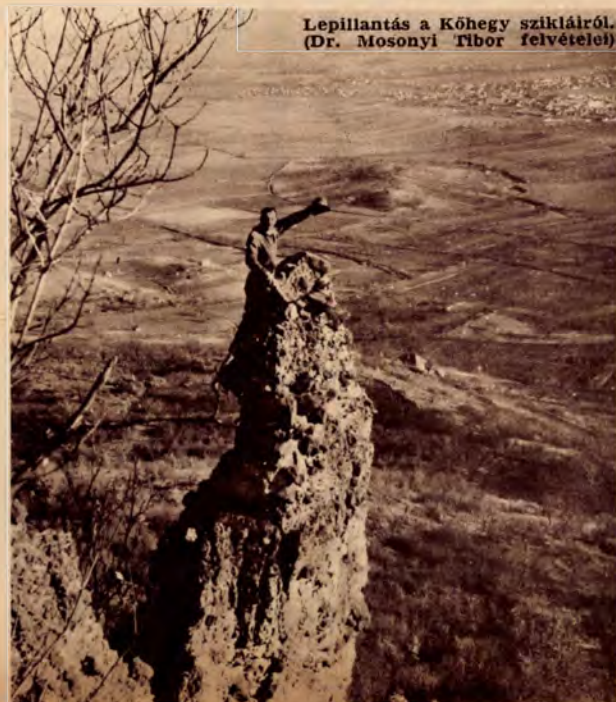
Pomázról öt turista útjelzés indul. Mind az öt történeti érdekességű helyeket érint, mielőtt még a tulajdonképpeni turistaterületet eléri. Két útjelzés — a zöld és a sárga — Pomáz Kisvác nevű részén halad át, mely római település nyomait mutatja; a kisváci felsőutca minden bizonnyal római eredetű. A sárga jelzés tovább a Majdán-tetőre kanyarodik fel, itt is római emlékeket rejteget a föld. A kék jelzés a község hosszúra nyúló főútvonalán halad végig, s mielőtt még elérné a Gyopár-forrást az erdőszélen, egy feltárt romterületet érint a Lugidűlőben. A múlt emlékei kísérnek itt is, ott is.

De különösen a piros és a piros □ útjelzések mentén. Ezek Pomáz szívében, a település magján vezetnek keresztül. Itt tömörülnek a község föláttnivalói. Itt áll a Fáy András utca sarkán, a filmszínház modern épülete. Beljebb az utca derekán ott él még az öreg hársfa is, mely látta a környék felfedezőit, az első turistákat. Törzsén kivethető ma is egy elkopott zöld festékcsik, a Lajosforráshoz vezető egykori útjelzésnek nyoma. Itt emelkednek a templomok; mindhárom műemlékjelleget. A görögkeleti épült legkorábban: 1719—1722 között; barokk stílusban. Fél évszázad múlva követte az

ugyancsak barokk katolikus, s újabb ötven év múlva a klasszicista református. Az emelkedett helyen álló szépen rendbehozott katolikus templom kerítésfalába egy reneszánsz szentségtartó fülke maradványa beépítve; 1519-ből származik. Itt van a templom mellett az iskola egy eklektikus kúria épületében. Itt van az Iskola utca 1. sz. alatt az az érdekes barokk kapuzat, melynek zárókövébe egy miniatűr hordót faragtak; egy kádarmester háza volt valamikor. — Itt van a régi barokk kastély, melynek dolgozószobájában éveken át rőtta Teleki József gróf hét kötetes nagy munkájának, a Hunyadiak kora Magyarországon című monográfiájának sorait. A kiváló történész a Magyar

Tudományos Akadémia egyik alapítója és 25 éven át elnöke volt. 30 000 kötetes könyvtárát is az Akadémiára hagyta. A kastélyban ma ifjúság- és gyermekvédelmi intézet működik. Itt áll, lejjebb a főútvonalon a pestisjárvány emlékére 1792-ben emelt díszes kovácsoltvas kereszt. Itt lakik Nyári Károly, a község szerb emléktárgyainak gyűjtője. Lakása valóságos múzeum. Több száz daraból álló gyűjteményéből időnként kiállítást is rendeznek. Itt van a közelben az emeletes Tanácsháza, lépcsőházában több régi kőfaragvánnyal. A község felső peremén, a temető felett emelkedik a Klissza-domb, a Luppa család messziről látható szép mauzóleumával. Szomszédságában egy 14—15. sz. középből

(folyt. a 24. oldalon)

Lepillantás a Kőhegy szikláiról. (Dr. Mosonyi Tibor felvétele)

(folyt. a 23. oldalról)

kori templom és egy királynői várkastély gótikus alapfalai tárultak fel az ásások nyomán. Mindkét rommaradvány I. osztályú műemlék. Korai kőszobrászatunk néhány ritka emléket is felszínre hozta a kutató ásó; és egyéb értékes leleteket is (ezüstveret, alakzatos kályhacsempe stb.).

A Klissza-domb alatti temetőben nyugszik nomád harcost ábrázoló sírköve alatt a község híres helytörténésze, a természetjáróból lett régész, Sashegyi Sándor. Amit Pomáz múltjáról tudunk, azt elsősorban tőle tudjuk. 1939-ben kiadott Pomáz című füzetében meggyőző adatok tömegét sorakoztatja fel. És színes régési fantáziájának számos olyan elképzelését, melyet még a jövőnek kell majd igazolnia. Ebből a gazdag forrásból

merítettük túlnyomóan mindazt, amit Pomáz őstörténetéről elmondottunk. Pomáz—Klissza történelmi földrajza címen az Archeológiai Értesítőben is jelent meg dolgozata. Korának neves régészeivel és muzeológusaival dolgozott együtt és sorra tárták fel Pomáz őskori, ókori és középkori emlékeit. A Holdvilágárókban is ő vezette az első és mindmáig legjelentősebb feltárásokat. Pomázon utca neve őrzi emlékét.

Közvetlen a falu fölött emelkedik a Mesélő (Messalja). Oldalában szőlők, gyümölcsösök díszlenek. Fönt a tetőn nagy szabad rét nyújtózkodik; tarka vadvirágok sokszínű szőnyege borítja. A térkép 308 m-es csúcsáról teljes körpanorámát jelez. Földrajzi fekvésénél fogva ez a körpanoráma sajátosan szép. Mögötte Pomáz házsorai tűnnek fel a mélyben. Előtte a Nagycsikóvár magasodik; a helyi történelemben nagy szerepet vitt Cykócsalád ősi fészke. Mellette a Kiscsikóvár, melynek aljában a vadászklakból átalakított kis turistaház teljesen elbúvik az erdőben. A kék □ jelzés vezet hozzá; ez voltaképpen Pomáz hatodik jelzett útja, csak nem megy be a HÉV-álmásig. A Csikóvárról az erdőhullám átcsap a Kőhegyre, csak a szikláki bűnnek ki alóla. Túl rajta a szentendrei, a túlsó oldalon pedig a margittigeti-csobánkai hegyek látszanak.

Pápa Miklós dr.

A szovjet országjáró mozgalom keretében kezd kialakulni egy — eddig kevéssé látogatott — útvonal, a Moszkva körüli „Aranygyűrű”. Még folyik a vita, hogy a hivatalos jóváhagyás melyik művészeti és történelmi emléket vegye be a programba, mert e vidék annyira vonzó, hogy egyéni turisták tömege keresi fel, számuk néhány év alatt ezerrel százezre emelkedett.

Ha a moszkvai Leningrádi-pályaudvaron felszállunk a vonatra, alig kétórás utazás után Klinbe érkezünk. A német megszállók által lerombolt — és azóta újjáépített — városka peremén egy meredektetés, verandás jáházat találunk. Itt élt és alkotott Csajkovszkij. Arnyas kert, pompás virággyásók. A házban megroppan a padló lépteink alatt. Egyik szoba a másik után. Itt minden úgy van, mintha a mester most lépett volna ki a házból. Hagyományossá vált, hogy évente egyszer elzarándokolnak ide a zongoraművészek és ilyenkor megszólal az öreg zongora, amelynek billentyűi a nagy zeneszerző ujjainak érintését őrzik.

Innen rövid utazás vonaton és Kalinyinben — az ősi Tverben — járunk. A Volga partján áll az életnagyságú bronz Nyikityin, aki innen indult „három tengeren keresztül” Indiába. Az ő nyomát követjük a Volga felső folyásán, erre vezet az aranygyűrű útja.

Uglics, Jaroszlavl és Kosztroma, amely mindössze ötven kilométerre van az előbbtől. Itt — és a Nyero tó partján —, a XVII. orosz építészetiének legszebb emlékeit. Ezt a korszakot Jaroszlavl-inak is szokták nevezni. A XII—XIII. századbeli ünnepélyes és monumentális, a XIV—XV. századbeli lakonikusan komor és nehézkes építkezési stílust a XVII. században felváltotta a kecses, az élet örömeiért ujjongó forma. E kor építészeti kőbe álmodták az északi — fával dolgozó — építészeti ornamentikáját. Megjelentek a sátoros harangtoronyok, az arkádok kőből fara-

gott függődiszei, a soktornyú — hagyományok — templomok, a szélkakast hordozó tetők. Mindez a mesék és mondák világának — a látomás erejével ható — megtestesülése. Az orosz nemzeti építészet szédítő magasbaemelkedésének korszaka volt ez.

Kosztroma alatt, a Volga magas jobbpartján kis városka áll, Plesz. Még a múlt században az orosz tájképfestők nyári „fővárosa” lett. A dombos vidék — kicsiny házakkal behintett nyírfás lankái — mágnesként vonzották a művészeket. A felfedezés érdeme I. Levitáné, aki legszebb váznain örökölte meg ezt a vidéket.

Jurjevceknél a folyó élesen délre fordul és szétterül, a másik partja a horizont mögött vész el. Ez az emberi kéz munkája, a Gorkij-víztároló. Kissé lentebb Gorogyec, amely fametszetkészítő mestereiről és mézeskalácsosairól híres.

Máris Gorkijban vagyunk. Moszkva és Leningrád után a harmadik legnagyobb orosz városban. Az ősi Nyizsnij-Novgorod ma gépkocsigyártásáról és szárnyashajóiról híres. Történelme közmondást teremtett: „kőből épült város, acélos emberek lakják”.

A Volga és Oka találkozásánál uralja a vidéket az egyik legjelentősebb és legszebb orosz erőd, a nyizsnjegorodszki-Kreml. Az erőd közepén obeliszk, elesett helybéli katonáknak állít emléket.

Az aranygyűrű innen nyugati irányban folytatódik, az Oka mentén. Igaz a mondás „... ahány város, az mind valaminek mestere”. Itt van például Pavlovo, háromszáz éve ismert rozsdamentes acéljából készített késeiről, ollóiról, orvosi műszereiről. És még egy nevezetessége van, a citrom. Ez a délszaki gyümölcs kivétel nélkül minden pavlovi házban megterem. Sőt már a környező falvakban is elterjedt.

Es Tula? A tulai fegyverek, a tulai szamovárok, a tulai édesség... Messze földön híresek.

Az útvonal déli szakasza a meszeri síkságon halad keresztül. A fenyőerdők, a meleg tavak, a kristálytisza patakok vidéke ez. Halászok, vadászok paradicsoma. Az Oka mentén ősi városok Murom és Kaszimov, Jeszenyin szülőfaluja Konsztantynovo és Rjazany. Kolomna és Szerpuhov kremljei, innen nem messze Jásznaja Poljana, Tolsztojt otthona.

Az aranygyűrű utolsó állomása Tarusza. A művészek, költők és írók városa. Itt nyugszik egy hatalmas tölgy alatt tiszteletbeli polgára, Pausztovszkij.

De — hogy teljes legyen az utunk —, vissza kell térni Moszkvába és onnan Zvenyigorodba menni. 1399-ben és 1405-ben épített székesegyházakat láthatunk. Borogyino kétszer is bekerült a történelembe. 129 évvel később — Kutuzov gránátosainak emlékművénél — elzárva az utat a főváros felé, a szovjet katonák küzdöttek a fasiszta horda ellen.

És amit semmiféle ismertető, utikönyv le nem írhat, a táj változó szépsége, az évszakok varázsa.

B. Szamarin

A SZERKESZTŐSÉG POSTÁJÁBÓL

Lapunk júliusi számában „Rejtett kincs a Balaton-felvidéken” címmel Horváth József meggyőző erővel hívta fel figyelmünket a salföldi páloskolostorra. A kolostor gyönyörű helyen fekszik, oda lát-szik a Káli-medence és az egész tájék a magyar középkor hangulatát idézi. A rom falrészeit a párkány magasságáig még megvannak; az Országos Műemléki Felügyelőség szakembereinek kitűnő munkája nyomán feltárta előttünk építésének titkait.

A Balaton-felvidéken ma már jóformán minden értékes műemléket helyreállítottak. Ezeket gondozásra átvette a Veszprém megyei Idegenforgalmi Hivatal, s ugyanez történt az ország többi területein is.

Azonban az idegenforgalmi hivataloknak 1970-től állami támogatás nélkül kell gazdálkodniuk, így elsősorban a bevételt hozó létesítmények gondozása kerül előtérbe. A műemlékek nagyobb része, mint a salföldi kolostor is — nem hoz és nem is fog hozni bevételt.

Ki fogja ezeket gondozni a jövőben? A községi tanácsok legtöbbszörének nincs ereje ehhez. Ezért helyesebb volna az eddigi kezelőt megtartani és az ezen bevételt nem hozó munkákra állami támogatást biztosítani továbbra is.

A másik cikk által felvetett probléma a műemlék megközelítésének kérdése. Másfél-kétfélmillió Ft kellene ahhoz, hogy a salföldi romhoz vezető utat csak a nyári időben használni lehessen. Ugyanez a helyzet a többi műemlék, kilátó és várrommal. Zádor-várát is ki lehetne építeni, ha útja volna az Alsóórs feletti Cser-hegy gyönyörű kilátótornyát is

többen látogatnák, ha autót vezetne oda, a dörgicsei medencében levő Halom-hegy kilátótornyához csak fél km köves utat kellene építeni és a szép toronyból mind a Bakony, mind a Balaton szépsége élvezhető volna. De nincs aki vállalná a költségeket. A BIB-nek is elsősorban a kommunális létesítményekre kell fedezetét biztosítani. Van ugyan az összefogásra példa: a most megnyitott csopaki és akali kikötőt a megyei Idegenforgalmi Hivatal, a MAHART, a járási és a két községi tanács építette saját költségeire.

Dr. Zákány Ferenc
a Veszprém m. Idegenforgalmi Hiv. vezetője

ORSZÁGOS PEDAGÓGUS TALÁLKOZÓ EGERBEN

Ez évben a pedagógus természetjárók, Mátraszentlászló, Kőszeg és Pécs után Egerben rendezték hagyományos évi találkozójukat. A szakszervezet Heves megyei bizottsága és az Egri gyermekváros igazgatósága mindent megtett ahhoz, hogy a 250 tanár jól érezze magát. Egyik nap a társaság Szilvásvár környékét kereste fel; gyönyörködött a Szalajkavizeses travertino teraszain lezuhanó víz csillogásában és megcsodálta az Istállóskő alatt levő ősember barlangját. A találkozó szellemi tájékozódási versenyen vetek részt, s a három korosztályban indulók közül a debreceniek, soproniak és miskolciak vitték el a győzelem pálmáit.

Egerben két napot töltött a társaság. Ezalatt meglekintette Eger várát, amelyben dr. Lénárt János mutatta meg a katakombákat, bástyákat és adta elő lenyűgözően a vár védőinek hősi történetét. Utána sor került még a gótikus palota, a képtár, a néprajzi kiállítás, Gárdonyi sírja, a székesegyház, a minoriga templom, az egri líceum és a török kori minaret meglekintésére is. Negyedik nap a melegvízű egri strand felkeresése szerepelt a programban. Az estét ki-ki izlése szerint barangolással

töltötte a Szépasszony völgyben, vagy a Taverna török pincéiben vidám, baráti beszélgetés mellett.

Kedves volt az ünnepélyes záróaktus is. Az állami pincészet 3,5 km hosszú pincesorai, a hatalmas hordók, a gyertyafénnyel megvilágított boltozatos pinceterem megtette a maga hatását.

Az ötletekkel gazdagon szervezett programért minden résztvevő meleg szeretettel búcsúzott a lelkes rendező gárdától.

Dr. Dékány Mihályné
az Eszák-budapesti Pedagógus SK elnöke

A KÖTENGER ERŐSEN APAD

A Balaton-felvidék egyik érdekessége a kővágóörsi Kötenger, amely a Kishegyes-tű bazalt kúpjától a Salföldig, mintegy 12 km hosszan és kb. fél km szélességben terül el. A Balaton-felvidéki útikalauzban említve van, hogy anyaga üveggyártásra alkalmas, „ezért sajnos nagymértékben pusztítják”. A pusztítás azóta sem szűnt meg, ami minden természetkedvelő embert mélyen érdekel. Pedig talán célszerűbb lenne megóvása. Hogy mennyire így van, azt a közölt fénykép érzékelteti.

Spirk Tibor

Erintetlen „Kötenger”

Üdülni, pihenni csak

palma

kempingcikkeken kellemes!

Kaphatók: áruházakban, sport- és illatszerboltokban!

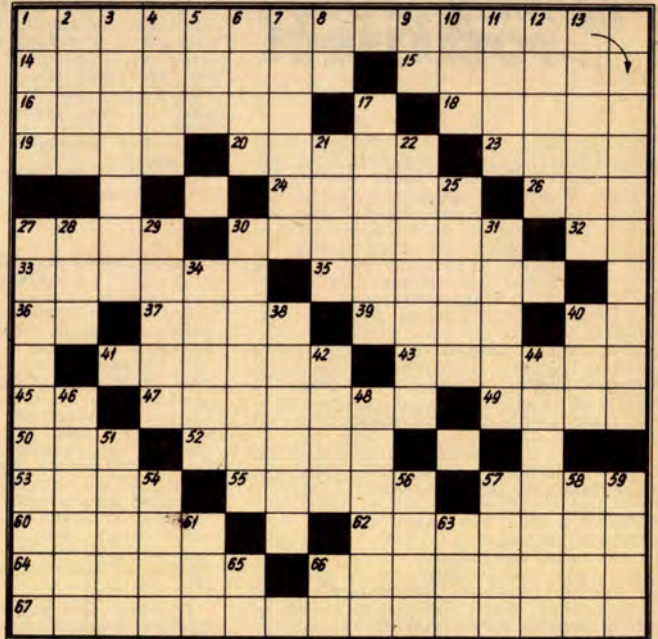
3. sz. Rejtvényes utazás

Turistacsoportunk a harmadik kirándulása alkalmából autóbusszával várakat keresett fel, olyanokat, amelyeket Gerő György írt le a Corvina Kiadónál megjelentetett Ostromverte várak c. könyvében. Elsőnek azt a várat kereste fel, ahol a kapitány, midőn a törökök a vár föladását követelték, azt mondta tisztjeinek: „Itt mindenki a hazát védi. Ha vér kell, vérrrel. Ha élet kell, étellel. Ne mondhassa ránk a jövőendő nemzedék, hogy azok a magyarok, akik... itt éltek, nem érdemelték meg a magyar nevet.” Második célpontjuk az a vár volt, ahol egy molnárlégény, megszemélt királynak — tálcának a vízzel telt ónkupa alá — egy mázssal malomkővet használt. Harmadik állomásuk arról nevezetes, hogy ott... évben egy király-

lány nevelőnője ellopta a magyar koronát, amivel lehetővé tette... királyá koronázását. A negyedik várat egy közlegényből lett főkapitány védett meg a túlerővel támadó Oroszlán pasával szemben. Ez a kapitány párviadalairól vált legendássá. Legyőzte a váci béget és a félelmetes Dsáfer pasát. Az ötödik felkeresett vár a 12. sz.-ban épült, s a magyar királynék városa volt. Egyik kapitánya később a csanádi püspök tisztét is betöltötte. Végző célpontjuk az a vár volt, amely lángbetűkkel írta be magát történelmünk lapjaira. Egy török szultán ostromolta, ott is halt meg falai előtt. Végül azonban diadalmaskodott a túlerő és a kapitány, védőcsapatával együtt hősi halált halt.

Soroljuk fel sorrendben a felkeresett várakat.

KI A SZABADBA!

VIZSZINTES: 1. Idézet Arany János egyik verséből (folytatása a vízsz. 67. sz. alatt). 14. Színészi játék, teljesítmény. 15. Vulkanai eredetű kőzet, nálunk leginkább a Balaton mellékén fordul elő. 16. Egy meg nem határozott személyt. 18. ... Rosa (hegységcsoport az olasz-svajci határon). 19. Kikötőváros a Vörös-tenger bejáratánál. 20. Ledőlő épületek. 23. Balti német származású orosz természettudós (1792–1876). 24. Magyar film címe. 26. TTM. 27. Színházi alkalmazott. 30. „A Magyar Népköztársaságban minden ... a dolgozó népé.” (Alkotmányunk egyik pontja.) 32. OE. 33. Hangosan lélegző. 35. A hangképzés egyik legfontosabb szerve (névelővel). 36. Kis patak. 37. Az egyik művészeti ág. 39. Község a nyíregyházi járásban. 40. Szelíd vad. 41. Kiegészítő. 43. Ebrén (elavult kifejezéssel). 45. Kiejtett hangjegy. 47. Habzó ital készítésére természetett növény. 49. Pengetős hangszer. 50. IBE. 52. Feladatként ráró. 53. Ne a mélybe! 55. Línácska. 57. Honfoglaló vezér. 60. Csurgó. 62. „Tán a tudománynak éljek? A ... mind szegények” (Petőfi). 64. Operaénekess (Sári). 66. Lefolyástalan félsivatagos medence Dél-Afrikában. 67. A vízszintes 1. sz. sor folytatása.

FÜGGŐLEGES: 1. A legértékesebb része. 2. Aruba bocsát. 3. A spanyolok, írek ellen harcoló, az amerikai gyarmatosításban részt vevő angol hajós és kalóz. 4. A sertés himje (névelővel). 5. ZIK. 6. Átmásol. 7. Cövekekkel ellátott, földbe ástott fatörzs volt, amelyre felmászva a csőz szemmel tartotta a környéket. 8. DS. 9. Tiszteletbeli röv. 10. Duplán véve: egzotikus ütőhangszer. 11. Vasúti határállomás az Ipoly torkolatánál. 12. Község a szombathelyi járásban. 13. Eljenző. 17. Mozdony is lehet ilyen. 21. ... Hari (hírhedt kémnő volt). 22. A dolgozó embernek napi 3000-rc van szüksége. 25. Egési termék. 27. Hasznos, rovarirtó énekes madár. 28. Nemzetközi rádiószervezet. 29. Kellemes hely a sivatagban. 30. Díjaz, jutalmaz. 31. A Rajna mellékfolyója. 34. Hirtelen elcsüggeszt. 38. Tetszetős ígérettel elbolondít. 40. Bizonyosság, bizonyíték. 46. Nyitott szemmel. 48. Az izraeli font századrésze. 51. Az oxigén elavult neve. 54. Város Luxemburg déli részén. 56. Iskola a diák szavával. 57. Indulatszó. 58. Becézett Borbála. 59. Amely személyt. 61. Zenei féhang (fordítva). 63. DAV. 65. YO. 66. Kicsinyítő.

Beküldendő a vízszintes 1. és 67. sz. sorok megfejtése, szeptember 15-ig.

Előző számunkban közölt keresztrejtvény megfejtése: Ha megcsókolsz ajkaimra, Ajkadat szép lassan tedd, Föl ne kelt-sük álmából a Szendergő természetet. (Petőfi Sándor)

Könyvjutalmat nyertek: Nagy Lászlóné Bp., Szalay Etel Bp., Főka Miklós Bp., Tóth János Gödöllő, Regulv Árpádné Nagybatony. (A könyvtulványokat postán elküldjük.)

AZ 1. FORDULÓ EREDMÉNYE

A Turistatoto 1. fordulójára 339 egyéni és 7 szakosztályi megfejtés érkezett be. Az egyéni versenyzők közül 20 pontot 99, 19 pontot 33, 18 pontot 21 fő ért el, a szakosztályok közül 3. Sorsolás útján a 100 Ft-os vásárlási utalványt Cserkúty Sándor Csörsz, a 10–10 db totószelvényt Harayka Mária Gyöngyös és Léval Lente Bp. XVIII., III. utca 30. sz. alatti lakos nyerte. A szakosztályi versenyben 20 pontos a Pénzintézetek VM SE Székesfehérvár, Talajterv SC Budapest és Építéstudományi Intézet Budapest. A nyereményeket postán elküldtük.

A telitalálatosok nagy száma miatt az élcsoport állását csak a második forduló után tesszük közzé.

TURISTATOTO 3. szelvény

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14

Rejtvényes utazás

1. _____ 4. _____
 2. _____ 5. _____
 3. _____ 6. _____
 Név: _____
 Lakás: _____

HA LAPUNK MEGNYERTE TETSZÉSÉT, HÍVJA FEL RÁ MÁSOK FIGYELMÉT IS!

VÁSÁROLHATÓ MINDEN ÚJSÁGÁRUSNÁL

TURISTATOTO

3. TURISTASZALLÁS-ISMERET

Kedves Olvasóink! Rejtvényünk megfejtését totesztvénysszerűen kitéltve (1, 2, X), illetve a Rejtvényes utazás kérdésait megválaszolva a *26. oldalon levő szelvényen kell beküldeni a hónap 20-áig. Sem a határidőn túl érkező, sem nem szelvényen beküldött megfejtést nem vesszünk figyelembe.

1. Ebben a városban ez évben avattak szállodát. Neve latin. A város egykor az Ulcisia Castra nevet viselte. Szentendre 1. Dunaújváros 2. Szeged X.

2. Hol van ez a barlangban létesített turistaház? Cserepeskő 1. Csandróvölgy 2. Peskő X.

3. Melyik tó mellett áll ez a szép kis turistaház? Sástó 1. Tatai-tó 2. Abaliget X.

4. E turistaház falán bronz emléktábla látható, melynek szövege egy filozófus és hadvezér-császáról szól, aki a közelben vívott a kvádokkal csatát. Dömörkapu 1. Törökmező 2. Sıklós X.

5. Ez a szobor egy fürdőhely parkjában áll. A fürdők Kosuth és Ilona nevet viselnek. Középen katonai temető van. Miskolc-Tapolca 1. Hajdúszoboszló 2. Harkány X.

6. Ennek az ifjúsági campingnek közelében Valentinianus császár idejében épült négyszögű római erődítmény van. Verőce 1. Nagymaros 2. Erdiliget X.

7. E turistaházban nagy magyar tudós képe látható. A tudós egy közeli városban született, hol angolkert arboretum van. Balatonalmádi 1. Telkibánya 2. Gézháza X.

8. E turistaház udvarán egykori kolostor romjai láthatók. A muhpusztai csata után IV. Béla király erre bújdokolt. Nagymező 1. Szentlélek 2. Iszentkút X.

9. E turistaház társalgójában egy költő képe és egy barátjához írt levele látható. Kisfaludy ház 1. Rodostó ház 2. Vörösmarty ház X.

10. Melyik egyesület tagjai építették ezt a turistaházat? Természetbarátok 1. Munkás Testvedő Egyesület 2. Gyopár X.

11. Melyik megyében van ez a kastélyból átalakított turistaház? Nógrád 1. Fejér 2. Szabolcs X.

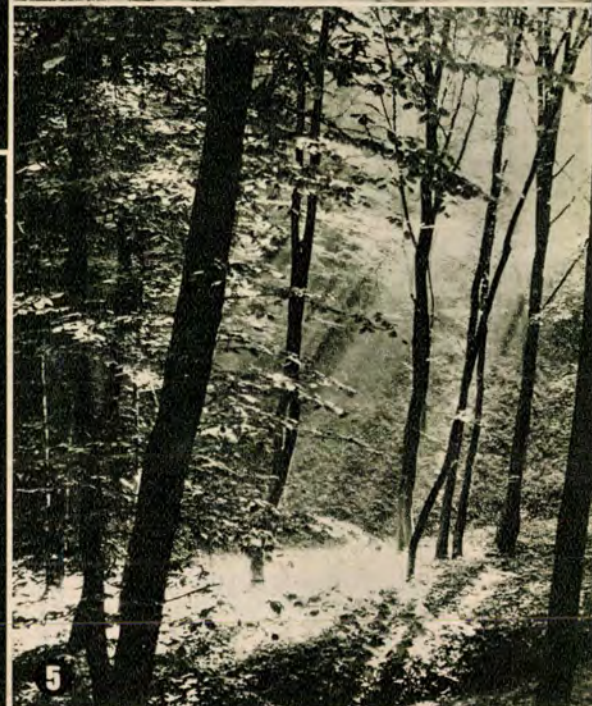
12. Melyik sportkör kezeli ezt a kis turistaházat? Előre 1. Vasas 2. Mávag X.

13. Kinek az emléktáblája van a szentgyörgyhegyi turistaház falán? Kisfaludy Sándor 1. Szegedi Róza 2. Kaán Károly X.

14. Mi a fürdőváros neve, hol híres camping található? E város egykor a magyar poltikai és irodalmi vezetőknek volt kedvelt nyári találkozóhelye. Köszínházát Kisfaludy Sándor alapította. Sopron 1. Keszthely 2. Balatonfüred X.

(A két utolsó rejtvényt csak szövegben adtuk fel!)

A HÓNAP KÉPEI

Rovatunkban kizárólag olyan újonnan felvett turistafotokat közlünk, amelyek kirándulások, túrák, utazások és üdülések elcsesett pillanatait, eseményeit, portrékat, valamint hazai és külföldi tájakat ábrázolnak. A legjobb fényképet, mint a HÓNAP KÉPÉT 100 Ft vásárlási utalvány jutalomba részesítjük.

AUGUSZTUS LEGJOBB KÉPEI

1. A Balaton (Ölbei Gyula), 2. Sárospatak. Tengerszem (dr. Markovits Károly), 3. Kis turista (Ferenczy Tibor), 4. Csónakázók (Taubner Ferenc), 5. Napsugár az erdőben (Gyarmos Gyula), A HÓNAP LEGJOBB KÉPE: 6. Esős vasárnap (Szilágyi Oszkár Bp. XVI. Sasfalom. Havasfalom u. 4.).

A KÖVETKEZŐ SZÁM TARTALMÁBÓL:

Széphalom
Innsbrucki bolyongás
Doktor Hegymászás
Kanada nemzeti parkjaiban

Amelina

TURISTA

A MAGYAR TERMÉSZETBARÁT
SZÖVETSÉG LAPJA

1969

10

MAGYAROK A PAMÍRBAN • BÖRZSÖNYI TÁJAKON •
BADACSONYI ÉV SZAKOK •

ÁRA: 3 Ft

TURISTA

XV. ÉVFOLYAM

1969. OKTÓBER

TARTALOM

TURISTAÉLET

Iffjúsági Camping Találkozó	12
A Turista jelenti	2
A Hónap Képei	28
Turistatató 4. forduló	27

HAZAI TÁJAK

Széphalom	12
Badacsonyi évszakok	18
Börzsönyi tájakon	3
A Fertő ébresztése	8
Egy szép majki műemlék	10
A Sárvíz völgyében	6

KÜLFÖLD — ÚTIKALAUZ

Séta Koppenhágában	4
Innsbrucki bolyongás	22

ÜTLEÍRAS

Turistaélmények a Harzból és Thüringiából	10
Magyarok a Pamirban	14
Átkelés a Sierra Madren	20
Afrika Szafári	24
A Fogarasi-havasokban	16

ÉRDEKES-HASZNOS

Tapolca és Combray	6
Ritmus a természetben	19

Címképünk a két magyar hegymászó ábrázolja a Lenin-csúcs megmászása közben. A felvétel 3900 méter magasan készült. (Sztrákos Károly felvétele). Lásd cikkünket a 14. oldalon.

Kéziratot és fényképet nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

TURISTA. Turisztikai, camping és utazási folyóirat. Felelős szerkesztő: **Endrődi Lajos.** Szerkesztő bizottság: Dr. Agócsy Pál, Antalffy Gyula, Kertész Miklós, dr. Kürthy Miklós, Mosonyi László, dr. Pápa Miklós, Székely Miklós, Szombathy Viktor, Tamás Ferenc. Szerkesztőség: Bp., Váci u. 58. I.: 182-932. Kiadja az Ifjúsági Lapkiadó Válat. Felelős kiadó: **Tóth László** igazgató. Kiadóhivatal: Bp., VI., Révay u. 18. T.: 116-600. Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a Posta Központi Hirlapirodánál (KHI): Bp., József nádor tér 1.), a kézbesítőknél, bármelyik postahivatalnál és a posta hírlapüzleteiben közvetlenül, vagy csekkbefizetési lapon (csekk számszám: egyéni 61.251, közületi 61.066), valamint átutalással a KHI. MNB. 8. sz. egyszámlájára. Előfizetési díj egy évre: 36.— Ft. félévre 18.— Ft.

INDEX: 25 814

69.3024 Egyetemi Nyomda mélynyomása, Budapest.
Felelős vezető: **Janka Gyula** igazgató

A TURISTA *jelent*

Nagyszámú résztvevővel jól sikerült nemzetközi találkozót rendezett az MTSZ motoros bizottsága augusztus 17—20 között Balatonfüreden. A négynapos találkozó gazdag programot biztosított az ország minden tájáról összegyűlt motorosoknak. Szerepelt abban tihanyi kirándulás, balaton-felvidéki motoros helyismereti tájékoztató verseny és ügyességi pályaverseny. Nagy elismerést aratott a bizottság azon újítása, hogy a campingben a találkozók alatt díjmentes műszaki felülvizsgálat és szaktanácsadás volt, melyet a Hungaroserviz biztosított. A találkozón megjelentek azok a motorosok is, akik tagjai voltak az angliai FIC-rallyn részt vett magyar küldöttségnek.

Heves megyében a természetjárók száma meghaladja a 2200-at, a szakosztályoké pedig az 50-et. A 170 sportkör egyharmada rendelkezik természetbarát-szakosztállyal. Soknak közülük saját háza van: a Petőfibányai Bányász Galyatetőn, a Hatvani Kinizsi Mátra-szentlászlón, a Lőrinci Vasas Nagyparlagpusztán, a Mátra Klub Mátraházán tart fenn saját házat. De népszerű az egrí Kiterőgyár Muflon-tanyája, a Bükküi Vörös Meteor Várkúti kulcsosháza, a cserepekeskői barlangszállás, valamint a megyei szövetség és a Belpátfalvi Építők 50—50 fős tardsói sporttábora is.

A Keltex turisták 23 főnyi csoportja Farkashegy és Törökbalint között munkatúrát végzett. A mintegy 16 km-es úton táblákat és jelzéseket tettek ki.

Szeptember 14-én rendezte a BTSZ hagyományos találkozóját a Börzsönyben levő Szénpatak-völgyben. Ugyanekkor került felavatásra a IV. ker. Szövetség által épített Újpest-Forrás a Kálmánkaszáló rét közelében.

Megjelent: **Eri István:** Nagyvásony 6 Ft. **A Dunakanyar** 27 Ft. (Magyarország képekben sorozat).

Az ORBIS a Lengyel Népköztársaság fennállásának 25. évfordulója alkalmából fotópályázatot írt ki. Feltelemek: 5 db. 13x18 nagyságú jelíges kép Lengyelország tájairól, idegenforgalmi, építészeti stb. témáiról. Határidő: nov. 15. Cím: Lengyel Kultúra, IV., Nagymező u. 15. Első díj: Nyolcnapos üdülés Lengyelországban. Közvetétei a Turistában. Felvilágosítás a Lengyel

Kutúrában. A Magyar Természetbarát Szövetség turistamúzeum céljára elfogad, vagy megvásárol turistamozgalmot történetével összefüggő folyóiratokat, könyveket, térképeket, jelvényeket, fényképeket stb. főleg a régebbi idők és 1945—50 közötti időkből. Érdeklődés: MTSZ Bp., V., Rosenberg u. 1. (112-467).

A Nagyhídegyi turistaház Királyrétről minden időben megközelíthető. Egyes, előre nem közölhető időszakokban a házból Csóványos felé tilos a gyalogos forgalom. Ezt tábla jelzi! a háznál. Szombat, vasárnap és hétfőn a közlekedés mindig szabad.

A nagyvillámi, telkibányai, magyarkúti th-kat szombat, vasárnap autóbuszforgalomba kapcsolták. Telkibányáról Hidasnémetin át, el lehet érní a Kassára menő gyorsvonatot.

A menetrendszerinti autóbuszjárat Vác—Magyarkúti turistaház között szombati és munkaszüneti napokon a következő időpontokban indul a váci autóbuszpályaudvarról: 7.45, 9.45, 12.00, 16.50, 19.50. Vissza Magyarkút Irma forrástól: 8.25, 11.00, 12.50, 18.15, 20.45. A járatok 1969. november 23-ig, illetve 1970. március 21-től közlekednek.

Új forrást foglaltak a MÁV Eszaki Járműjavító Törekvés természetjáró szakosztályának tagjai a Börzsöny hegyiségben a Kóspallag köz-

ség mellett levő „Rab-lótanya” kulcsos turistaház mellett. Ennek eredményeként most már folyóvízzel is el van látva a ház, miután a forrás vizét bevezették oda.

URH kapcsolat létesült a kevélynyergli és a csúcshegyi turistaház között, utóbbinak telefonösszeköttetése van a budapesti hálózattal.

Új turistaház létesült a Karancs hegységben. Az erdészeti által a Természetbarát Szövetség rendelkezésére bocsátott zásadányusztal erdész-házat a saigótarjáni Kohász vette kezelésbe. A 30 férőhelyes turistaház igen hasznosan fogja szolgálni az ezen a vidéken túrázókat érdekeit. A turistaházhoz a Karancs csúcsáról és a karancsberényi autóbuzsmegállóból kék jelzés vezet.

Új útjelzés a Cserhát hegységben. A balassagyarmati járási természetbarát szövetség aktívái Hollókő és Mohora között piros jelzéssel új turistautat készítettek amelyet 1970. évben Bakpuszta — Kincsespuszta — Nyirjesi tavak érintésével Balassagyarmatig fognak meghosszabbítani.

Ugyancsak a Cserhátban elkészült a kék jelzés a Pásztó—Tepkegerinc—Nagymezői turistaház — Cserhátszentiván — Ecseg útvonalon. A kék négyszögjelzés a Nagymezői th—Baráthegy—Háromhatár útvonalon, és az Országos Kék: Nagymezői turistaház — Alsótold — Felsőtold közötti szakasza. Elkészült a „Somogyi Kék”, amely a Mecsek hegységet köti össze a Balatonnal, — Kaposvár — Balatonszentgyörgy közötti mintegy 70 km-es szakasza. Az útjelzést a bp-i Statisztika SC természetjáró szakosztálya készítette el a megyei természetbarát szövetség megbízásából.

A Turistatató 3. fordulójának helyes megfejtése:
1 2 X, 2 X 1, X 2 X, 1 2 1, X X Eger. Nagyvásony, Visegrád, Várpalota, Veszprém, Szigetvár

Melegen süt már a kora reggeli nap, mégis frissítő szellő fonja körül az erdei vasút nyitott kocsijának utasait, amint a szerelvény a Morgó-patak erdőkkel övezett, virágos rétekkel tarkított völgyében erőlködik fölfelé. Azután kitárul a völgy, a széles medencében fekvő ősi Szokolya község szélét érintjük, remek rálátással középkorból származó templomára. A falut elhagyva az ismét összeszűkülő és egyre vadregényesebbé váló völgyben futunk be Királyrétre, a kisvasút végállomására. Három vidáman csörgedező patak ad itt egymásnak randevút, hogy azután a Morgó-patakban egyesülve, kanyarogva éri el hatalmas folyamtestvérüket, a Dunát.

A Fővárosi Tanács üdülőjének vendégei most készülnek reggelihez, mi azonban máris útnak engedjük lábainkat. A Nagy-Hideg-hegyre vezető piros jelzést választjuk, mely egyenesen enyhe emelkedéssel vág neki a Magas-Tax hosszan elnyúló déli lábának. Szép szálerdőbe érünk, a fák között fel-feltámadó szellő itt is, ott is bókoló kék harangvirágok fejét rázogattja. Útnak a Magas-Tax csúcsát nyugatról megkerüli, közben egy-egy tisztást keresztezve szép lepillantást enged az alattunk húzódó Nagy-Vasfazék-patak völgyébe, melyet a másik oldalon a Nagy-Inócnak egészen Kőspallagig leereszkedő, irtásokkal tarkított gerincvonulata kísér.

Még egy utolsó kapaszkodó és fent vagyunk a Magas-Tax és a Nagy-Hideg-hegy közötti nyeregben, az egykori magas-taxi vadászháznál — mely jelenleg a váci Forte gyár turistaháza. Irigylésre méltó helyet választottak maguknak a váciak. A ház előtt fenyőkkel övezett csodálatos hegyi rét terül el. A kora nyár valamennyi virágát e rétre szórta szét; bódító illatukkal, színes tarkaságukkal szinte fogva tartanak a vándort, ha nem hívnák tovább az új, a még nem látott tájak.

A Nagy-Hideg-hegy innen már csak másfél kilométer, de ugyanakkor 200 m szintet is le kell győzni, annak is nagy részét az utolsó fél kilométeren. Az út szépsége azonban kárpótolt a kapaszkodásért; világosszürke kérgű hatal-

A Nagy-Vasfazék-patak
(Hazlinszky Tamás felvétele.)

Börzsönyi

TÁJAKON

mas bükkfák alkotta szálerdőben kanyargunk a széles úton, melyen a téli szezonban sebesen sikló sítalpak nyomán porzik a hó.

A kopasz, 865 m magas csúcsra felérve szinte az egész Börzsöny előttünk fekszik. Tiszta időben még az Alacsony-Tátra csipkés vonulata is idelátszik, most azonban sajnos páras a levegő, s csak a közelebbi hegyekkel ismerkedhetünk. Keletre a Csóványos büszke csúcsa, hatalmas kilátógúlájával emelkedik fölénk, északon meredeken alattunk, mélyen bevágódott völgyekben kis csermelyek igyekeznek a Fekete-patak felé, mögöttük a Várbükk — Hollókő sok kúpú gerincvonulata zárja a képet.

Betérünk a csúcs alatt termésközből épült turistaházba. A ház éppen üres, kora reggel indult útnak egy iskolai kiránduló cso-

port — aznapi céljuk Esztergom —, de már várják a következő csoportot, mely néhány napig a házból kiindulva ismerkedik majd a Börzsöny változatos élményeket nyújtó hegyvidékével — meséli a gondnok.

Némi frissítő után a Nagy-Inóc irányába tartó kék jelzést választjuk. Hamarosan kiérünk a gerincre, ahol elemi erővel bukik át az északi-északnyugati szél. Hatalmas, viharban edzett, girbe-gurba faóriások jelzik itt az erdő és az éghajlati elemek örökös harcát. Az Inóci-nyereg után elhagyjuk a jelzést és út nélkül, hol szálerdőben, hol szürkésbarna andezit-tömbök között bukdácsolva követjük a Nagy-Inóc gerincét egészen a csúcsig. Megéri a fáradságot és a kényelmetlenséget ez az útvonal, mert fokozatosan tárul ki alattunk és előttünk a nyugati Börzsöny megkapó látványa. Erdő-

borította hegyek mögött Nagyborzsöny háztetői tűnnek fel, távolabb, az Ipoly széles lapályán Perőcsény, Vámosmikola és Ipolytölgyes kockaházai sorakoznak. Délebbre és közelebb a festői fekvésű Nagytápuszta épületeit látjuk; az egész tájat az erdészet műútjának kigyózó szalagja fogja át. A távolból a Duna ezüst csikja dereng át a páras levegőn, a Pilis hegyvonulatait azonban már csak sejteni lehet. Hej, ha tiszta lenne az idő...!

Szemlélődésünk után visszaereszkedünk a csúcs oldalán az elhagyott kék úthoz, hogy negyedórás együttthaladás után ismét elváljunk. Meredek oldalban, szép szálerdőben ereszkedünk le a Nagy-Vasfazék-patak völgyébe. A patak az előző napi esőktől megduzzadva, bő vízzel csobog köves medrében. Őt követjük a völgy alján pompázó virágos réteken, kis ligeteken keresztül. Mellettünk húzódik az erdei vasút felhagyott vonala, mely Királyrétről indulva és a völgy végéig közlekedve könnyítette meg a Börzsöny szívének megközelítését. Itt találkozunk szembe azzal az iskoláscsoporttal, melynek érkezését a Nagy-Hideg-hegyen már várják.

Jobbról hatalmas irtás tűnik fel, ahol — túránk betetőzéseként — újabb ajándékot kínál a természet. Érik az erdei szamóca! Helyenként szinte piroslik a talaj. A zamatos gyümölcscsel éhünket-szomjunkt átmenetileg enyhítve, néhány perc múlva kiindulási pontunkra, a festői fekvésű Királyrétre érünk vissza.

Az erdei vasút indulásáig még arra is marad időnk, hogy végigsétáljunk az üdülő nevezetes parkján is. Az egykori grófi tulajdonos által összegyűjtött növény- és faritkaságok, az idillikus környezetben épített tó valóban egyik legszebb környezetű üdülőnké avatja a királyrétit.

A kisvasút jóvoltából még közel egy órán át gyönyörködhetünk a börzsönyi tájban, Kismaroson azonban végképp búcsút mondunk e felejthetetlen szépségű hegyvidéknek.

Hazlinszky Tamás

SÉTA

KOPPENHÁGÁBAN

A Malév Tu-134-es gépének fedélzetén már közel két órát töltötünk a levegőben. Bár csinos stewardessünk elbűcsúzott tőlünk, még mindig a kék tenger felett repülünk. A magasság egyre csökken, az utasok közül sokan a fülükön érzik, hogy minden bizonnyal rövidesen földet érünk. Azok, akik most járnak először Dánia fővárosában, félve tekintgetnek lefelé, mert a régen várt beton csak nem akar feltűnni.

Néhány másodperc múlva felbúgnak a fékek és a tengerpartra épült koppenhágai Kastrup repülőtér gurul már az ezüstös fényben csillogó gépmadar. Kinyílnak az ajtók, és akinek messze van a vámhivatal, rolleren teheti meg az odavezető utat.

Átesünk a kötelező formáságokon (a repülőtér épülete és berendezése egyébként külön látványosság), autóbuszunk mintegy negyedórai utazás után a város központjában, a Skandináv Légiforgalmi Társaság modern felhőkarcolója előtt tessékeli ki az utasokat. Végérvényesen megérkeztünk!

Dánia lakosságának több mint egynegyede él a fővárosban, amelyet a XI. század második felében Absalon püspök alapított. 1416-ban lett nemzeti főváros, egyben kulturális központ. Kedvező fekvése következtében ipara és kereskedelme gyors iramban fejlődött és kihatott egész Skandinávia jövőjére.

A két világháború nem sokat ártott az országnak, Koppenhága sem sokat szenvedett, aránylag sértetlen maradt. Azóta is egyre épül, szépül s méltán kapta a „wunderful” (csodálatos) jelzőt.

Nem sajnáltam az időt, meg azt a néhány dollárt, amelyért egy városnéző autóbuszban kényelmesen elhelyezkedve szakszerű idegenvezető társaságában megtekintettem a nevezetességeket. Koppenhágában a Városháza-téren a Palace Hotel előtt indulnak az autóbuszok. Bő a választék: 12 koronától 145 koronáig, másfél órától a fél naposig éjjel és nappal induló járatok között lehet válogatni. Az úgynevezett „Copenhagen Tour” időben és pénzben egyaránt megfelel az igényeknek, mert két és fél órát tart és mindezért 20 koronát kell csak fizetni.

Maradjunk azonban még a város főterén a Raadhus pladsenen. Az olasz reneszánsz stílusban 13 évig

épített Városháza tornya 105 méter magas, mellette a nagy dán mese-mondó, Andersen szobra áll. Szemben velünk a Központi Pályaudvarhoz és a SAS palotához vezető széles sugárút, a Vesterbrogade, mögöttünk a Storget, Koppenhága Váci utcája. A Vesterbrogade sarkán egy óriási neon hőmérő állandóan mutat-

ja a hőmérsékletet, míg fölötte egy kerékpáron ülő női alak, kezében esernyővel vagy anélkül jelenik meg, illusztrálva a meteorológiai távprog-nózist. (A rossz nyelvek szerint ez az egyetlen dán hölgy, akiben bízni lehet...)

A Storget felé haladva a városalá-pító Absalon püspök szobrával talál-

A koppenhágai városháza

A Gefion szökőkút

kozunk s ha tovább megyünk, szembe találjuk magunkat az ugyancsak reneszánsz stílusban épített Parlamenttel.

Néhány perc és autóbuszunk máris a tengerparti sétányon a Langelinien halad a Churchill Park felé. Látnivaló bőven akad mindenfelé. Ha valaki a kikötő sokszínű nemzetközi forgatagára kíváncsi, nem kell sokat forgatni a fejét. Erdemesebb azonban a kikötőnegyed, a Nyhavn tarka forgatagában a jellegzetes dán kis kocsmákba esetleg egy üveg sörré betérni, sőt a tetoválóhelyiségekbe is betekinteni. Ha valaki né tán maradandó emléket akar szerezni, beülhet a kényelmes karosszékbe, választhat a mintákból s szinte észre sem veszi, máris megkapta a magáét...

A Langelinie elején találjuk a Gefion szökőkutat. A legenda szerint Gefion istennő négy fiát ökörré változtatta és egy éjszaka szántotta ki a svéd földből Sjælland szigetét. A

szökőkút figurái is erről tanúskodnak.

A tengerpart legvonzóbb látványossága a sziklatömbön ülő kis habléány, ami Andersen meséjét kelti életre. Közvetlenül a part mellett naponta turisták ezreinek fényképezőgépebe mosolyog. Néhány évvel ezelőtt lefűrészelték a fejét. Bár a szobor időközben új fejet kapott, a tettet azóta sem sikerült kézrekeríteni. A „plasztikai műtét” kitűnően sikerült, még a legélesebb szeműek sem fedeznek fel nyomokat.

Még sok-sok látnivalóra hívnám fel a Koppenhágába rándulók figyelmét. Hogy csak néhány fontosabb épületet, múzeumot említsek, amelyek, úgy érzem, nem szabad elmulasztani: a Carlsberg képtár, a Nemzeti Múzeum, a Királyi Palota (az őrség egyenruhája a megtévesztésig hasonlít a londoni Buckingham Palace híres gárdistáihoz), a Thorvaldsen Múzeum, a Grundtwig székesegyház (19 évig 7 ember építette)

A tündermeséből életre kelt habléány

Kedvelt jármű a kerékpár. Még a Városháza-téren sincs parkolási probléma

Gardisták a királyi palota előtt

és nem szabad nem elmenni a város legmagasabb pontjára a Bellahojra, ahonnan jó idő esetén nagyszerű kilátás tárul a látogató szeme elé.

Szándékosan hagytam a séta végére a világhírű Tivoli Parkot, hadd pihenjünk mi is egy keveset. Nem messze a Városházától a már említett Vesterbrogadén találjuk a főbejáratot. Május elsején nyitja és szeptember 14-én zárja kapuit ez a közel 8000 m² területű park, ahol a mi Vidám Parkunkban megtalálható szórakozási lehetőségeken kívül vendéglőket, éttermeket, hangversenytérmet és különféle színpadokat találunk. Még néhány jellemző adat: a Tivoli Park egy évben több látogatót fogad, mint Dánia lakóinak száma, esténként 90 000 különböző színű lámpa világít meg mintegy 150 000 szál virágot és nyújt ezzel valóban felejthetetlen élményt a több mint 3000 széken, illetve padon ülő látogatóknak.

Szinte észre sem veszem, hogy autóbuszunk megáll, a két és fél óra hamar elrepült. Sok mindenről nem tettem említést, de hát egy ilyen rövid séta alatt nem törekedhettem teljességre. Csupán feljegyeztem a legfontosabb látnivalókat, amelyeket Koppenhága nyújt látogatóinak.

Kép és szöveg: Szőnyi János

„Tapolca” és Combray

— ÖSZINTE JEGYZETEK SZIGLIGETEN —

Az Alkotóház — a volt Eszterházy kastély — egyik erkélyéről nézem a gyönyörű parkot. Még nincs délután, de még nem jött el az este. Am nem is kell hozzá teljes, nappali fény, hogy nemcsak a fák, s bokrok alakjának körvonalait, hanem a zöld szín különböző árnyalatait is megcsodálhassam. A jobbszélen, a hatalmas fenyőfa tetején golya tanyázik, a hirneves szigligeti gólyapár egyik tagja. (Amely párról azonban nem lehet tudni, hogy ugyanazok-e, mint „akiket” öt meg tíz évvel ezelőtt lehetett látni. Valószínűleg a golyák változnak, és csak a fa — ez az átmeneti, meghitt golya-tanya — marad a régi.)

Nézem a parkot, és Alain-Fournier regénye jut az eszembe, „Az ismeretlen birtok”. Meg Combray, ahogyan azt Marcel Proust leírja. De a park aljából a Balaton felé induló Tapolca patakot is az teszi olyan kalandossá számomra, hogy a nagy Proust-mű (még) gyermeki hőse is egy ilyen patak hátán csónakázott nem is egy nagy tó, hanem a Végtelen felé. A Proust-hősnek egy Lamennais-mese jutott eszébe a maga patakjáról, nekem a Proust-hős álmodozása...

A magamfajta — élete nem kis részét asztalilámpák világossága mellett töltö — emberek, úgy látszik, pihenni sem tudnak. Itt van ez a buja, remek park, a napsütötte Tapolca patak, a madárhangoktól zsongó nádás, s itt van a Balaton. És nem tudok igazán belemerülni ezekbe a fényekbe és hangokba, nem tudom valóban élvezni a természetnek ezt a cirógató közelségét, mert könyv-címek, könyv-részletek bukkannak fel agyamban, olvasott tájak fedik el a tájat, amely körülvesz. Mások élményei akadályozzák meg, hogy teljesen átéljem egy hatalmas tölgyfa méltóságának szépségét, a virágok báját, a cikázó lepkék játékoságának örömet. Most már értem, hogy miért is fintorította el egy kicsit az orrát útitársam, amikor — vonatunkkal a Balatonhoz érkezve — Eötvös Károly két sorát mormoltam magam elé. Még jó, hogy nincs tükör ezen az erkélyen, mert rettenetesen nagyképűnek érzem magam.

Öszintén el kellett mondanom ezt, mert tényleg rettenetes, hogy nem tudok okosan pihenni, hogy nem tudom kikapcsolni soha úgynevezett „műveltségem”-et. Amely könyvcímeket daráltam velem, és amely nem engedi meg, hogy — mint egy nálam okosabb és boldogabb lelkű nyaraló egy csónakban — magamat elengedve terüljek el a szépség napja alatt. Alain-Fournier, Proust... Pedig — és ezt is megvallom most, ha már ennyit megvallottam — nem is olyan nagyon alaposan olvastam el anakidején műveiket.

De — például — a „Faust”-ot többször is és teljes lélekkel olvastam el. Olyan szenvedélyesen, mint aki az élet titkát kívánja Goethe műve segítségével megfejtetni. És talán ez is hozzájárul ahhoz, hogy most már egy kicsit bosszankodjak — és nevessek is — azon, hogy mennyire „művelkedtem” az előbb az Alkotóház erkélyén. Önmagam előtt is pózoltam, amikor ezt a parkot, amely pedig legjobban önmagára hasonlít, „Az ismeretlen birtok”-hoz hasonlítottam.

Nem kell a „Faust” különböző szereplőire és jeleneteire gondolnom, hanem azt a jóérzést kell felidézmem, amit olvasása okozott, hogy felismerjem: az tud igazán jól pihenni, aki jól tud — és szeret — dolgozni is. Műveltségem egyenletlen, gidres-gödrös, nem eléggé fel- és megdolgozott műveltség. Sok szorongató kérdést hagytam magamban megválaszolatlanul, nem jártam mindennek utána, aminek — igényem szerint — utána kellett volna járnom. Ha elégedettebb lennék, lehetnék azzal, amit magamban és magam körül életemben elvégeztem, talán zavartalanabb — s elsődlegesebb — lenne találkozásom a parkkal, a Balatonnal, ezzel az egész valóban csodálatos (de magamban „irodalmiaskodva” annak érzett) szigligeti környékkel.

Annak idején volt egyszer egy vita-féle ama kérdés körül, hogy vajon árt-e a műveltség a színésznek? Az oly sajnálatosan fiatalon, hogy úgy mondjam: túlfokozva lefokozott eltávozott Gellért Endre remekiró azt az egyszerű — de találó — választ adta: „Az igazi műveltség használ, mert nemcsak világlátássá, hanem magatartássá is válik. A sznobizmus azonban éppen úgy árt, mint a műveletlenség.”

Egészítsük ki Gellért Endre szavait. A sznobizmus — éppen úgy mint a fantáziát, de az érzékelést is állandó „pihenj”-pózban hagyó műveletlenség — árt a pihenőnek, a nyaralónak, a turistának is. Pihenni — ismételjük meg! — csak az tud igazán, aki szellemét rendszeresen műveli. Kíváncsi, mai Faustnak kell lenni ahhoz, hogy egy szép tájról ne „irodalmárkodó” asszociációk és ne lapos közhelyek jussanak eszünkbe, hanem áthasson bennünket a jó munka és a jó pihenés közös varázsa, az „ahogy a csillag megy az égen” jóérzése.

Antal Gábor

A Mezőföld háromszög alakú területen fekszik a Duna, a Sió és a Velencei-tó között. A turisták által legismertebb területei a Duna mentén és a balatoni műút két oldalán helyezkednek el. A Pannon-tenger homokos, agyagos üledékei építik fel, amelyre a pleisztocén jégkorszakban jégtől, kifagyástól elaprózott, szél által ideszállított, finom kőzetpor telepedett. Ezen a löszön igen jó minőségű termőtalajok keletkeztek. Mész-tartalma révén felszínén a mészkővön tapasztalható karsztjelenségek alakultak ki. Ilyenek a dolinák, mélyutak, piramisok, löszvölgyek, löszfalak és az ujszerűen szétágazó löszcirkuszok. Nagyon érdekesek a lefolyástalan, két völgyfővel rendelkező völgyek, amelyek főként Alsó-szentivántól DK-re figyelhetők meg. Ezek a mészkővön található uvalához hasonló képződmények törésvonalak mentén jelentkező karsztosodás eredményei, amelyek a törések mentén áramló vizek hatására szakadtak be. Legdélibb részén folyóktól összehordott homokot találunk. Itt a gabona, kukorica és cukorrépa uralmát váratlanul szakítja meg a szőlő és gyümölcs. A törésekkel szabdaltságot a lösztáblákat patakvölgyek választják el egymástól. Ilyen törésvonalal előrejelzett völgyön folyik a Mezőföld közepén a Sárvíz is. Mocsaras völgyét a mai Tácnál fontos római utak keresztelték.

Ha Szabadbattyánál elhagyjuk a balatoni műutat és délre a Sárvíz völgyébe térünk, néhány kilométer után Tácon egy jókora tábla ötlük a szemünkbe, amelynek a felirata a mezők felé csábít bennünket: „GORSIUM RÓMAI TELEPÜLÉS ÁSÁTÁSA I MP (1 római mérőföld = 1480 m)”. Még autóbusszal is megközelíthetjük a rommezőt, mert a bejáratánál egy jókora kocsifordulót alakítottak ki.

Magunk mögött hagyva a kis falucsukát, a földeken átvezető úton elérjük a Sárvíz hidját. A 10 méter széles, gátak közé szorított víz gyors folyással igyekszik dél felé. Előttünk a végtelenbe nyúló gabona- és kukoricaföldek. A táj semmit nem árul el a néhány perc múlva ránk váró élményből. Már a római útkönyv, az Itinerarium Antonini megemlékezik erről a helyről, amikor azt írja, hogy az Aquincum és Sopiana között vezető római úton 55 mérőföldnyire a Gorsio sive Hercule nevű állomást találjuk. 900 évig azonban a római település a föld alatt rejtett. Fel-tárása 1934-ben kezdődött, de az egész rommezőt feltáró és konzerváló munka csak néhány éve indult meg.

Magá a római település az első században létesülhetett, mint a

A SÁRVÍZ VÖLGYÉBEN

Duna-menti római erősségeket Itáliával összekötő utak fontos csomópontja. Virágzásának időpontja a második század első felére esik. 167 elején Brigetionál (Szöny) több ezer főnyi longobárd sereg tör át és halad a római úton Sopianae (Pécs) felé, miközben elpusztítja Gorsiumot. Ezt a sereget a rómaiak a közeli Káloznál még megsemmisítik, de utána évekig pusztították Pannoniát a markomannok, quádok és szarmaták. Mire Marcus Aurelius kiüzte őket, Pannonia romokban hevert. Gorsium falai azonban csak akkor pusztultak le alapjukig, amikor Fehérvárt építették és a romváros köveit az építkezéshez szállították.

A rommező szépen kiépített sétányán sorakoznak a legszebb szobrok, sírkövek, domborművek. A sétányon jutunk a legnagyobb feltárt épülethez is, egy villa alapfalaihoz. A villa négyszögletes udvarát díszkút ékítette és peristylum (fedett folyosó) vette körül. Ennek mentén sorakoztak a helyiségek. Déli oldalán volt a bejárat a vestibulummal (előcsarnok), északon pedig a legszebb terem félköríves apsisal. Ez utóbbihoz kis négyszögletes alaprajzú helyiségek csatlakoztak, ahonnan a villát fűtötték. A meleg levegő a terem padozata alatti vezetékben haladt. A villából került elő a rommező eddigi leghíresebb lelete, a „Gorsiumi Vénus”, valamint egy bronz kutya és a dunai lovasisten-ség ólomtáblája. A közelben egy gödörbe rejtve találták meg Jupiter Dolichenus templomának tintinabulumait (harangjait).

A villa a harmadik századra alighanem alaposan elvesztette régi fényét, mert egy fazekasműhely telepedett legszebb termeibe, más helyiségeibe pedig egy kovácsműhely.

A rommező kissé távolabb eső pá-

ratlan érdekességű látnivalója a IV. századból származó temető. Az egyszerű sírok mellett szépen faragott kőszarkofágokat is láthatunk. Némelyik sírba be is tekinthetünk.

A régészek ásója egyre több épületet tár fel a ringó búzatáblák alól. Évezredes pihenésükből új életre kelnek a falak, hiszen a régészek és történészek számára elegendők ezek a leletek, hogy rekonstruálni tudják a hajdanvolt várost és lakóinak életét.

A rommezőt évek alatt többször meglátogattam. Közben ismételtelen nagyobb utazásokat tettem Görögországban és Itáliában, sorra látogatván az ókori emlékeket, de Olympia és Taormina kivételével egy sem tett rám olyan mély benyomást, mint Gorsium. Ennek titkát egy gorsiumi alkonyi órán fejtettem meg. A feltárásnál dolgozó munkások már elmentek. Egyedül ültem a római villa felett. Teljes csönd vett körül, csak a kabócák muzsikája hallatszott. Ugyanígy zengett a kabócák dala a

Kronos-hegy csendjében, amíg az Arkádia hegyeitől körülvevett olympiai rommezőt néztem az Alpheios-folyóval, vagy akkor is, amikor szédítő szirt fokáról néztem a taorminai görög színházat, mögötte az Etnával, alattam a tengerrel. A senkitől sem zavart csendben itt is — ott is nyugodtan építhette képzeletem a falakat és népesíthette be hajdanvolt lakóival az utcákat. Pazar színjátéka volt ez a képzeletnek. A történelmi eseményeket csak be kellett helyettesíteni a valóságos környezetbe. De ehhez csend kellett. A legtöbb ókori emlék azonban városokban található, ahol autók szüntelen áradása, a város ezernyi zaja lehetetlenné tesz minden elmélyülést. Gorsium azonban távol fekszik minden településtől, s ez páratlan helyzeti előnyt jelent. Ezért volt számomra is mindig oly különös varázsa e helynek.

**Kép és szöveg:
Balogh Ferenc**

Nagy római villa. Előtérben a díszterem

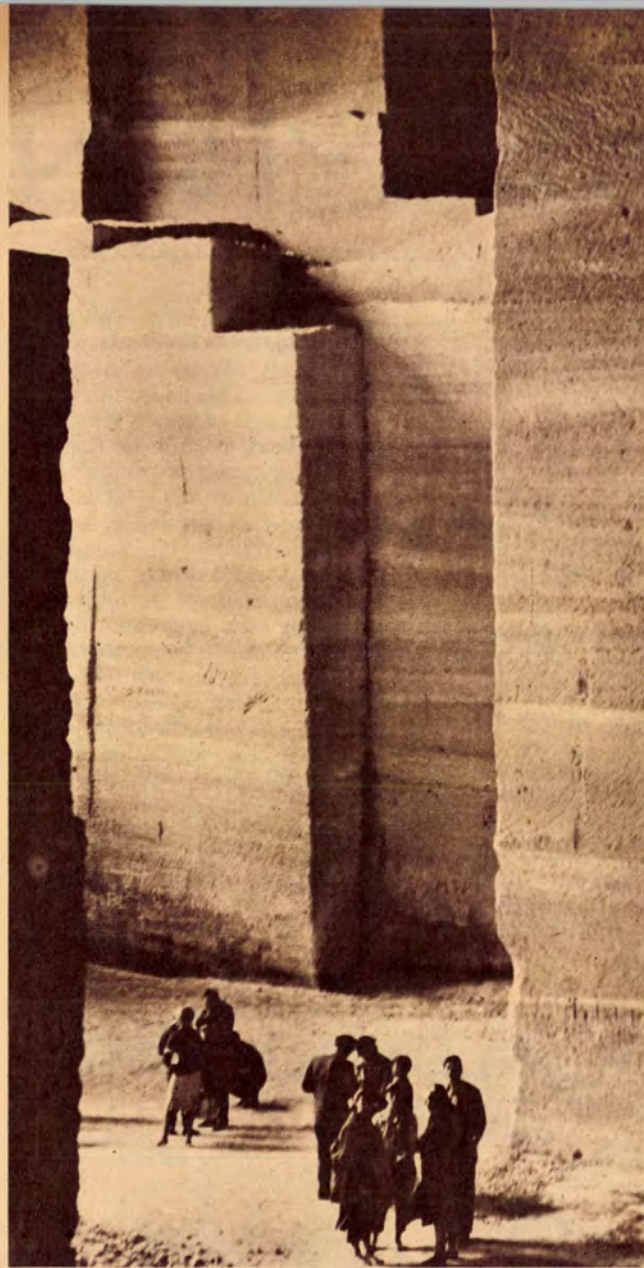

I. u. 4. századból való temető

A Sárvíz Tánál

Kőfejtő Fertőrákoson. (Erdős József felvétele.)

A Hanságot ha már bejárta a hazai vándor, menjen csak tovább a Fertőhöz is. Egy táj két arcát látja meg.

Magyarország egyik legrégibb útvonala vezet itt a hajdani mocsárvilág déli peremén a soproni kapu felé. Ezt a vadon erdős, lápos vidéket a Dunántúlon megtelepült magyarság kezdettől fogva védelmi övezetnek építette ki az egymást követő német behatolási kísérletek megakadályozására. A Hanság és a Fertő közös medencéjének összefüggő mocsárvilága igen fontos része volt a legsebezhetőbb nyugati országhatárt oltalmazó széles gyeplíniak. Még Zsolt fejedelem telepített őrszolgálatot megbízott besenyőket a Hanság és a Fertő mellékére, de maga a szélesen elterülő tó is nagy területen állta útját az országba behatoló ellen-ségnek.

A Hansághoz nyugaton csatlakozó Fertő egy rendkívül lapos medencében fekszik el a Kisalföld legmélyebb részén, a *Lajtahegység* lábánál. Hatalmas vadvízország a Fertő, tízszer elfér benne a Velencei-tó, de víztükre erősen zsugorodik, a tavak közös sorsa, a feltöltődés egyre jobban fenyegeti. Sekély vize bárhol átlátható, elmocsarasodott partszegélyén dúsán tenyészik a nád, a sás, a sokfajta vízinövény. Több kilométer széles náderdővel keretezett tükre nem is igen látható máshonnan, csak a kör-

kiérkezünk a nyílt víztükkörre. Útközben újra meg újra föléled előttünk a Tompa Mihály-i kép: „*Itt nő a kardos sás, a barna buzogány, — Indája itt köt az ötszárvú sulyomnak. — Iromba jércéit a vízi tyúk viszi, — Sűrű torsa közt a zúgó nádasoknak...*” A parti részek nagy nádmezőiben kisebb-nagyobb kör alakú vizek alkotnak külön tavacskákat, tócsákat; bent a nyílt vízmezőben pedig a nádszigetek formálnak kerekded foltokat. A tavasszal smaragdzöld, ősszel aransárga nádasok nemritkán négy méter magasra is felnőnek, víz felőli oldalukon a káka-öv vonul, a szigetek szikszóval kivert rétjein pedig különleges sókedvelő növények élnek, a tengerparti kigyó-fű, a bajuszpázsit, a sziki útilapu és társaik.

Az elburjánzott dús mocsári növényzet oltalmában nagyhirű madárvilág tanyázik; több mint 250 fajta víziszarlyas. A széles parti nádas-öv az apró énekesek tanyája; itt csattognak a nádírigók, a hajlongó nádszálak tetején barkócinege himbálódzik; nádi-posztáták cserregése, nádi-sármányok pityegése hallatszik mindenfelől. Halkan ciripel a sűrűben a nádi tücsökmadár. A tócsákat, nyílt vizeket a legkülönbözőbb úszó, gázló és bukó madarak népesítik be; szárcsák, récék, bíbicék, vízyitukok, gémekek, batlák, kócsagok, vöcskök, kisbúvárak — még a híres Kis-Balatonnak sincs létszámban oly gazdag, fajtakban oly változatos madárvilága, mint a Fertőnek.

Különös, szeszélyes állóvíz. A XVIII. század derekán majd olyan nagy volt, mint a Balaton, még hajók is jártak rajta; később aztán többször is csaknem teljesen kiszáradt a medencéje. A századforduló táján Jókai saját megfigyelései alapján számolhattott be nagyarányú elapadásáról s meglepetésszerű felduzzadásáról: „Az elmúlt két évtized alatt magunk is láttuk élő szemekkel, hogy egyszer csak nagy részben kiszáradt; eltűnt, nem volt tó. Otthagyták a fenekét szárazon. A partbirtokosok, kik addig a víz tükrét bírták, most elfoglalták a kiszáradt tó fenekét; felosztották, legelőnek, kaszálónak használták, azután kiadták haszonbérbe: az árendások tolorúddal hajtott csónakon

A FERTŐ ébredése

Fertőrákos faluvégének képe. Háttérben a Fertő és Ausztria (MTI felvétel)

nyező dombok tetejéről, vagy a partmenti falvak tornyából. „*Fertő, Fertő, bizony csúnyácska vagy, de én mégis nagyon szeretlek*” — tesz róla vallomást Széchenyi István, aki cenki birtokosként jól ismerte a tóvidéket.

A tojásdad alakú tó sajátos szépsége csak akkor tűnik elő, ha a nagy kiterjedésű nádszegélybe vágott csapások valamelyikén tolorúddal hajtott csónakon

tettek az „új föld”-re: búzát, tengerit vetettek bele, egy esztendőben kétszer is arattak. Egyszer aztán megint más jutott eszébe a Fertőnek: újra kinevezte magát tónak, visszafoglalva előbbeni méltóságát, s vetések, tanyák megint eltűntek a zöld hullámtükör alatt; csak egy-egy gőzmalom kéménye maradt fenn tanújelül az álmodott paradicsomról szóló tündérmesének. Ilyen játékot gyakran űzött a Fertő a halandókkal...”

Jelenleg újra a vízfelület folyamatos csökkenésének hosszan tartó szakaszában van a tó. A hajdan beléje ömlő *Ikvát és Répcét* a Hanság-csatornába terelték, ma egyedül a csapadék, meg a *Vulka* folyócska táplálja a *Rozália*- meg a *Lajta-hegység* csermelyeinek összegyűjtött vizével. Elpárolgása legtöbbször nagyobb, mint a bele jutó vízmennyiség, a növényzet elhatalmasodik rajta, s fokozatosan feltöltődik, ha nem folyamodunk mesteresleges eszközökhöz megtartása érdekében.

A tó gazdasági jelentőségét bőséges halállománya, meg az építőipari célokra és cellulóz-gyártásra használt, kiváló minőségű, acélos keménységű nádja adja. Hogy azonban *maga a tó vize*, gyógyhatású iszapja, a táj-nyújtotta sokféle üdülési, vízisportolási lehetőség milyen értéket jelent, azt csak most kezdjük felfedezni, hogy mi is ébresztgetjük az alvó tót. Soproni üzemek, intézmények létesítettek a *fertőrákosi öbölben* egy kicsiny üdülőközpontot, mely magja lehet a Fertő nagyobb arányú idegenforgalmi hasznosításának.

A tó iszapos medrébe vert vörösfenyő oszlopokon épült meg a soproniak vízitelepe. Különleges élmény behatolni ide, s széttekinteni a pihenőházak során, melyek úgy ülnek a víz tetején, mint nagy madárfészek. A part másfél kilométernyire van mögöttünk, odáig minden egyetlen tömött nádtenger. A beléje vágott keskeny csatornákon át csónakkal, vagy az egyik nádfolyosó földútján lehet megközelíteni a telepet. A földút belső végétől cölöpökre vert gyalogjárda sorai vezetnek tovább; alattuk vadul csapdos az árnyékos sötétbarna víz.

Hosszú sorban követik egymást a hétvégi pihenőhelyek, csónakházak, horgásztanyák. Olyan a kép, mintha bronzkori cölöp-építmények között járnánk, de a kontyos nádtetők alól üvegfal tekint a tó vizére, a fehéren tarajló szürkészöld hullámok egymást űző seregére. Vad alpi szél korbácsolja a vízmezőt, egyetlen halászcsonak tántorog csak rajta a távolban. A vitorlásokat lassan már mind bevonják telelésre, a horgásztanyákon is csendesedik az élet, de az építés most is folyik az ősz hidegdedő fényeiben; itt is, ott is új nyaralóházak gerendaházai emelkednek, kontyolják a csúcsos nádtetöket. Évről évre serényen épül tovább a különleges varázsú vízitelep.

A Fertő nagyobbik felének gazdái, az osztrákok, hamarabb felismerték a sík vidéki szikes tó különleges természeti adottságaiban rejlő nagy lehetőségeket. Hosszú szakaszon kiépítették a partot, strandokat létesítettek, vízisport-központokat teremtettek, fürdőszállókat emeltek, s nemcsak a közeli Bécsből, de a messzi északi országokból is seregestül hozzák a vendéget, az egzotikumra vágyó idegent a langyos vízű tóhoz. Vitorlások, motorcsónakok százai szelik a nagy nyitott vízmezőt, sétahajók bolyonganak a turisztikkal a nádszigetek közt.

A magyar partszakaszon egyedül a kicsiny fertőrákosi vízitelep árválkodik. Szegényesen, kezdetlegesen, s csak egy szűk kör számára megnyitottan. A *nyugat-dunántúli üdülőterület* regionális rendezési terve napirendre tűzte ugyan a *Fertő idegenforgalmi hasznosításának ügyét*, de az előrehaladás nagyon lassú. Márpedig oly sokoldalú üdülési, gyógyászati és vízisportolási lehetőségeket rejt magában a titokzatos nádas tó, hogy Sopron felé tekintő partszakaszán Nyugat-Magyarország különleges hangulatú és sajátos értékű, varázsú üdülőtelepét alakíthatnánk ki.

Antalfy Gyula

FELSZABADULÁSUNK

25

évtfordulóján

AZ

JUBILEUMI

a felszabadítással kapcsolatos városnéző és országjáró túrákat szervez

SZÁZ ÚTVONALON

félnaptól három napig terjedő IBUSZ—TIT országjáró túrák

Természetjáróknak gyalogtúrával egybekötött autóbussz-kirándulások

Bel- és külföldi társasutak intézményeknek, üzemeknek, csoportoknak kívánság szerinti útvonalon, időtartammal és programmal

Társasutazások

**EURÓPA,
AFRIKA,
ÁZSIA**

legszebb tájaira!
Díjmentes, részletes
tájékoztató minden
utazási ügyben az
irodáinkban

Egy-egy hosszabb külföldi barangolás után mindig készít számadást a turista, gondolatban visszapergeti a megsodált tájakat, városokat, épületeket. Apró mozaikból összeállítja azt a képet, amely hozzásegíti ahhoz, hogy mélyebben megismerje egy nép szokásait, jellemvonásait és kedvenc tájait, kirándulóhelyeit.

Csodálatosan szép két hét záporozó élményeiből kívánok egy kis csokorra választ közreadni. Nincs könnyű dolgom, hiszen hosszú oldalakon lehetne elemezni a Szász-Svájc megkapó

szépségeit, az Elba völgyét, a világhírű meissenai porcelán sásfészket, a köningsteini várat, Erős Ágost moritzburgi vadászkastélyát, a hallei, az eisenachi, a weimári szép napok élményeit, a virágos Erfurtot. Ezúttal a Harz egyik ékszerdobozáról, az ezeréves Quedlinburgról és Thüringia lenyűgöző szépségeiről szeretnék vallani.

Van abban valami megfoghatatlanul szép, hogy minden nép megleti azt a nemes formát, amelyben leginkább kifejezésre jut lelkülete, alkotókészsége. Amíg egyik nép szívfájdí-

TURISTA

A HARZBÓL

tóan szép dallamokba öntötte évszázados bánatát, amíg egy másik tüzes, ropogós táncokban fejezte ki temperamentumát, s amíg megint másik gyönyörű viaszeletében, ruháiban fejezte ki gazdag képzeletét, alkotókészségét, addig a német nép — legalábbis a Harz hegységben és környékén — fába faragta legszebb álmait.

Aki Quedlinburgba érkezik, az a benyomása, mint ha valami mesevilágba cseppent volna. Az ezeréves város épületeinek, többemeletes házainak homlokzatát, elülső és oldalsó falait is gazdagon díszített faragások borítják. Az ősi szász település, amely mint a császár birtoka nagyon sok esetben volt birodalmi gyűlések, egyházi fejedelmek tanácskozásainak színtere — megőrizte a gótikus, a reneszánsz és a barokk építészet minden szépségét, s mint darazsakat az édes szőlő, úgy vonzza Európa és a tengeren túli országok turistáit. Az alig több mint harmincezer lakosú város olyan, mint egy szabadtéri múzeum. A lakosság nagy gondossággal ápolja, védi a XVI., XVII. századi favá-

zas épületeket. Mennyi gazdag díszítés, finom ornamentika, leheletnyi könyved csipkeutánzatok minden lakóházon! Nem egyes emberek, kisebb csoportok kézügyességéről, hanem valóban egy nép lelki gazdagságáról, leleményességéről, teremtő erejéről vallanak ezek a gyönyörű műremek. Az utcák rusztikus kövein, a szűk sikátorokban mintha megragadt volna a történelmi levegő.

A Schlossbergen áll Friedrich Gottlieb Klopstock költő szülőháza, amely ma múzeum. Csodálatos innen a kilátás, nem véletlenül írta a szász költő:

„A Schlossbergről tekintve úgy terül el a Harz a szemlélő előtt, akár a karácsonyi ajándék.”

Az emberi kéz alkotta gyönyörű paloták, műremek megtekintése után a természet alkotta szépség, a csodálatos thüringiai erdő sem kevésbé felemelő, gyönyörködtető.

Gyors iramú korunkban az ember ismét felfedezte a természetet, s a hét végén tízezrek karavánja in-

Egy
szép
majki
műemlék

A barokk építészet jellegzetes emlékeivel találkozhatunk az Oroszlány mellett elterülő Majk-pusztán. IV. Béla idejében — pontosabban 1252-ben — említik nevét először a turóci prépostság alapító levelében; maiki prépostság néven. Egy Laruel nevű krónikus szerint valamikor itt nagy bazilika állott. A templom kétsoros, tizenkét oszloppal elválasztott, háromajtós építmény volt. Magassága a szentélyig 42, szélessége 22 méter volt. A déli oldalon falához kolostor támaszkodott.

A premontrei rend többszáz évig élt itt, megszűnésükről pontos adatok nem állnak rendelkezésünkre, de valószínű, hogy a török-dúlás idején pusztult el a templom és a monostor is. Utána hosszú ideig lakatlan volt a vidék, amíg a 18. sz. elején az 1200 holdas pusztát — melyhez négy halastó, három malom és nagy szőlő is tartozott — az Eszterházy család birtokába került, akik 1753-ban az egész pusztát a kamalduli rendnek adományozták és az elpusztítottak helyébe új rendházat és kolostort építettek.

Az építést a híres tatai Fellner Jakab vezette 1748—49. években. A kolostor mellé három sorban elhelyezett remeteházat épített, s a számszerint tizenhét ház homlokzatán a rendet támogató Eszterházy, Gyulai, Lengyel, Szőrényi, Baranyai, Hunyadi, Hartwig, Berényi, Cziráky és Erdődi családok címereit helyezte el.

Mikor a kamalduli rendet II. József 1762-ben feloszlatta, a pusztát a királyi kamara kezelésébe került, majd több tulajdonos után 1833-ban ismét visszakerült a gróf Eszterházyak birtokába. Ők a kolostor épületében *kendő és posztógyárat létesítettek, amelyet egy Oesterreicher nevű pesti kereskedő bérelt. A remeteházakba munkások költöztek. ekkor meszelték le a kolostor és a templom freskóit.*

A kertben 1852-ben egy őskeresztény cirillbetűs feliratú keresztet ástak ki, amely feltehetően az egykor itt élt Cirill-féle szerzetesektől ered.

ÉLMÉNYEK

ÉS THÜRINGIÁBÓL

dul az erdőkbe, hegyekbe, folyók vidékére. Így van ez az NDK-ban is.

A thüringiai erdő magaslatain gyönyörű panoráma tárul a turisták, a természetimádók elé, akik táguló tüdővel, szomjas lélekkel szívják be a szemet, lelket gyönyörködtető látványt, s a friss, fenyőillatos hegyi levegőt.

Erfurt és Gera megye területén húzódik a mintegy százkilométer hosszúságú Thüringerwald, a tíz-harminc kilométer széles, néhol az ezer méter magasságot is elérő középhegység. Itt a hegygerincen húzódik a Német Demokratikus Köztársaság legismertebb és legszebb hegyi útja, nem véletlenül nevezik sokan a turisták, a kirándulók paradicsomának ezt a vidéket. Gyönyörű a Schwarza és a Saale a völgyzáró gátakkal.

Ez a vidék télen-nyáron kiváló alkalmat nyújt a sportolóknak az edzésre. Az Oberhof melletti Rennsteig ugrósáncon készülnek például az NDK síugrói a nemzetközi versenyekre. Itt a téli sport központja: az

ugrósánc, a bobbálya, a ródlipálya, valamint a jégstadion.

De Thüringiában nemcsak a turisták, a sportolók lelnek paradicsomra. Itt sorakoznak a legszebb szakszervezeti üdülők is. Télen-nyáron üzemben vannak a hatalmas üdülőtelepek. A szanatóriumokban ugyancsak egész éven át gyógyítják a légzőszervi megbetegedéseket. A hegység déli oldalán vannak a gyógyfürdők. A Bad Liebensteinen a Német Demokratikus Köztársaság legjelentősebb gyógyfürdője, itt gyógyítják a szívbetegeket és a vérkeringési zavarokban szenvedőket.

Ahol a Schwarza beletorkollik a Saale-ba, ott fekszik az a kis város: Saalfeld, amely történelmi városkapuja mellett első sorban arról nevezetes, hogy mintegy száz méterre a föld alatt csodálatos szépségű cseppkőbarlangja van.

Szűk kis folyosókon lehet lejutni a szivárvány színeiben játszó tündérbarlangba. Vezetőnk különböző lámpák, erősebb, gyen-

Az oberhofi síugró sánc

gebb villanyégők bekapcsolásával olyan hangulatot varázsol, mintha álomvilágba jutottunk volna. Ez a káprázatos föld alatti világ, amelyet a természet évezredek során alakított ki a hegy gyomrában. Sárgás-aranszínben vékony csapként vagy hatalmas függőnyként tárulnak a látogató elé a barlangmenyyezetről lefelé függő cseppkövek.

A thüringiai erdő egész évben csábítja a turistákat, a változatos, gyönyörű felszíni formáknak, a növény-

zetnek, az állatvilágnak minden évszakban megvan a varázsa. A legszebb talán mégis a tavasz és az ősz. A tavasz, amikor megújul az ezeryi élet, amikor a kék ködöt lengető fenyvesek körül zöld koszorút bontanak a fák, bokrok; az ősz, amikor a fák lombozata rozsdavörösbe, arany-sárgába megy át, amikor másodsor nyílik a thüringiai erdő; ezúttal nem illatos virágokat, hanem csodálatosan pompázó színeket.

Hamar Imre

Az Eszterházy család 1860-ban a kolostort vadászkastéllá alakíttatta át. A templom berendezését az oroszlanói és tatai templomokba vitték át, de a refektóriumot meghagyták eredeti állapotban és a gyönyörű freskók ma is épségben vannak. Az egész műemlék betekintést nyújt a kevésbé ismert kamalduli rend életébe. Ezt a rendet 1012-ben alapították, tagjai szigorú remete életet éltek, külön cellákban laktak és csak a közös imádság elvégzésére gyűltek össze. Tartózkodtak a hús és a bor élvezetétől. Voltak női szerzetesek is, akiket kamalduli apácáknak neveztek.

A vadászkastély, a templom maradványa és a remeteházak műemléknek vannak nyilvánítva. A kastélyban mezőgazdasági szakiskola működik, a remeteházakban bányászok és az állami gazdaság dolgozói élnek. A halairól és rákjairól híres négy tó, ma a horgászok és természetet kedvelők kirándulóhelye.

Nagy Antal

A vadászkastély barokk stílusú főbejárata

A templom épségben maradt barokk tornya

Kazinczy Ferenc síremléke és mauzóleuma Széphalom községben (MTI Bereth Ferenc felvétele)

SZÉPHALOM

Sátoraljaújhelyről pár perc alatt eléri a kocsizó Kazinczy sírját. Széphalom egy-utcás falu. Bal felől enyhe lankán, gondozott kert közepén, mély csendben alszik az író, aki e töppedt faluból fölpízkálta Magyarországot s kifejezési igényre serkentette, mint tudjuk, kitűnő eredménnyel.

A vasrácsos kapu nyitva van, a kocsizó felkanyarodik a dór csarnokhoz, amely mauzóleumnak tetszik, pedig csak múzeum. Kazinczy munkásságának emlékeit őrzik. Falusi asszony a múzeumőr, okos, gondos szavú, kedves lény, egy halott író strázsája. A képeket a falon ismerem, Orlay olaját, Kisfaludy és Kazinczy találkozási pontját, két nemzedék kézfogását. Ismerem könyveit is, az első kiadásokat, életének térképét, a szabadkőműves mester kékselyem köténekjét, kezeírását, hatodfélezer nyi levelének kötetét, s az írásokat, melyek szenvedését és nagyságát bizonyítják. Szemben fehérlik márvány-feje, bocsánatkérő mosollyal. A bejáratnál felesége arcéle. Nézd, milyen szép asszony volt! — mondja kísérem. Valóban szép. Még egyszer visszanezéz rá, ahogyan szép nőre néz vissza az ember, a harmóniára.

S ez az asszony, Török Sophie, is itt fekszik, férje mellett, a Kazinczy-család rousseai sírjában, a kertben. Csöpp gyertyán-fasor vezet oda. A szülők mögött félkörben a gyermekek sírjai. A fasor elején külön az író Lajos nevű fia, a szabadságharc honvéd-tábornoka, akit Haynau végzetett ki, Aradon, pár nappal a tizenhárom megölése után. Kazinczy Lajos még nem volt harmincéves.

Aranyos zsinórzatú tisztikalapja, a múzeum egyik vitrinjében, gyermekfejre való. A Habsburgok magyar-szemléletét Széphalom is őrzi. Lajos szobrát a jeles unokaöccs, Gábor emelte, a gyertyánok előtt áll.

A mauzóleum előtt kör alakú vízmedence, benne nézelődnek a dór oszlopok. A fák között Sátoraljaúj hely háromkúpos hegye kéklik, a lejtőről lefutó szőlőkertekkel, melyeken ugyanaz a kiváló szőlő terem, mint nem messze Tokajon. Az autó csak az imént kanyarodott el az óriás borpincénél, amelyre kevélyen, olyan büszke reneszánsz-tornyot raktak Tokaj és város-társai címeivel, mintha a szepesi várostornyot utánózták volna. A vulkánok ugyan kialudtak, de a szőlőkertek átnemesítve nyújtják a tűzhányók erejét, borban.

Lassan lépegetek a sírokhoz a vékony gyertyánok között, mintha égő gyertyák közt járnék, melyeknek fénye neki világít. Végtelenül örülök a tisztelőnek, mely Kazinczy Ferenc emléket ővezi. Az asszony, aki a nevezetes halottakat őrzi, úgy beszél az író munkásságáról, mint egy irodalomtörténész. Megtanult szöveget ismét? Próbálgatom önállóságát, fényesen vizsgálom. Mutatja a térképen Regmecet, ahol tizenkét lovas dzsidás elfogta a jakobinust s elkísérte a budai börtönbe. Mutatja Budát, ahol halálra ítélték, s a börtönöket, ahol 2387 napot töltött vasrácsra, kegyelemből. Társai meghaltak, vagy megőrültek, az író kibírta. Rendületlenül készült a feladatra, melyet maga elé szabott.

A ház, amelyben itt lakott, már eltűnt, lebontották, kőveiből építették a dór csarnokot a múzeummal. Évente húszezer látogató keresi fel Széphalmon az író. Ezt a kis falut Kazinczy országos rangra emelte. Szerény hivatala volt Sátoraljaúj helyen, ahová a nemes úr gyalog járt be naponként, mint a parasztnak, akikkel parolázott. Sophie grófnő volt, de a népes Kazinczy-család olyan szegény volt, hogy még búzalisztra se telt, fekete kenyeret ettek, mint a szellérek. Pénze és élete ráment a munkára és a magatartásra, egy írói személyiség varázsára, amellyel pallérozta nyelvünket s hajlékonyra tette a 19. század szellemének kifejezésére.

Széphalom sürgős világnézetet közvetített a magyar világba: szép szóval is talpra állítható a nemzet, ha a forradalmi hitvallás tilos! S Kazinczy írta ezernyi levelét, személyesen állott szóba mindenkivel. Így magyarázta meg külön-külön mindenkinek a nemzet talpraállását a nyelv szépsége által. A községet ő nevezte el Széphalomnak, s így tett mindennel, ami alkalmatlannak tűnt fel neki. Akkora látóköre támadt, mintha Bécsben vagy Pesten lakna, s nem Isten háta mögött, a zemléni szőlők alatt, egy roszkatag kúrián.

„Kazinczy Ferenc sok múló tapson és kínon túlszállva” — mondja a sírfelirat. Itt állok, már szürkül az ég. A kolera vitte el a szegény író, akár a szegény parasztokat, 1831-ben:

*Falu végén a vasvella,
Mégis bejött a korella,
Nem urakra, sem papokra,
Hanem szegény parasztokra*

— mondta az egykori népi rigmus. Így kísérték a kertbe, azaz a nemzeti örökkévalóságba. Nem volt nagy író, de minden idegszálával író volt, „új zengésű szóllása” ma is új, hajlékony, árnyalt és szép. Elevenek leírásai, szófordulatai modernnek. El kell olvasni börtönaplóját és a Pályám emlékezetét, ezek olvasmányok ma is, léleklátó és jellemrajzoló könyvek. Országos terve nem a nyersanyagra terjedt ki, hanem az emberekre, a becsület és művelt magyarokra. Magára gondolt, mikor kereste a rokonlelkeket. Főneveket formált, igéket csiszolt, gonddal és sürgősséggel, mintha ez volna az esedékes magyar politika. Az is volt. Amit a sors deformált, ez az író állította vissza. A szép szavak mögött igényt egyenesített, gerincet és végtagokat hozott rendbe. Széphalom fái között az ereszkedő alkonatban Kazinczy szeme világít.

Szalatnai Rezső

OICT
69

ORSZÁGOS IFJÚSÁGI

CAMPING TALÁLKOZÓ

Az ifjúsági turizmus egyik jelentős eseménye volt a nyáron az elsőkben — mondhatnánk kísérletként, első próbaként — a III. Magyar Camping Találkozó keretében megrendezett Ifjúsági Camping Találkozó.

A „kísérlet” jelentős eredménnyel és egy komoly tanulsággal zárult. Az eredmény: az I. Országos Ifjúsági Camping Találkozóra az ország legkülönbözőbb tájairól több mint 200 fiatal, egyetemista, szakmunkás, mezőgazdasági dolgozó, tsz-fiatal gyűlt össze, a rendezvény egy csapásra ifjúsági jellegűvé vált. (A fiatalok mellett alig 30—40 „felnőtt” résztvevője volt a találkozásnak.)

A fiatalok július 10-én megszállták a harkányfűrdői campinget, színes sátrak, zászlók, vidám zsivaly. A motorosok — a találkozóra 50 fiatal motorral érkezett, motorjaikat a sátrak közé állították, 14 fiatal, — mind csepeliek — kerékpárral érkeztek le. A Lajta-hansági Állami Gazdaság KISZ-szervezetének képviselői, 40 parasztfiatal önálló táborban helyezkedtek el. Az erős, időnként viharossá fajuló szél ugyancsak csattogtatta a sátorponyvákat. A tábor egyik résztvevője tréfásan meg is jegyezte: két műszakban tudunk csak pihenni, az egyikünk alszik, a másik pedig fogja a sátrat.

A hideg ellenére igen jó volt a hangulat. Az első estére tervezett tábor tüzet az eső és a szél együttes erővel elfojtotta ugyan, de a találkozó résztvevői ismerkedési esttel, zenével, táncsal bőven kárpótolták magukat.

Az Ifjúsági Camping Találkozó sokszínű, gazdag programmal rendelkezett. Campingcikk kiállítás, jelvénybörze, jelvénykiállítás, kirándulások, értékes programok várták a fiatalokat. Filmvetítés — stílusosan a Tenkes kapitányát mutatták be —, orgonahangverseny, a Bóbita bábgyűttes műsora adott színvonalas szórakozási lehetőségeket.

A résztvevők megtekintették Siklós és Pécs nevezetességeit, sokan közülük először jártak ezen a tájon. 12-én este a strandon — a hideg miatt kellemesebb volt a gyógyfürdő meleg vizében ülni — megválasztották a tábor szépét.

Az utolsó reggelen zenés ébresztő köszöntötte a fiatalokat. Gyors táborzárás, felberregtek a motorok, nyeregbe ültek a kerékpárosok, s az Ifjúsági Camping Találkozó résztvevői, tele friss élménnyel, kellemes emlékekkel elindultak hazafelé.

Az Ifjúsági Camping Találkozó sikerrel zárult. A tanulság: jobban kell bízni a fiatalok utazási, táborozási kedvében, jobban kell építeni az ifjúságra egy-egy ilyen igazán fiataloknak való rendezvény megszervezésénél. Az érdeklődést figyelembe véve nem néhány száz, hanem egy-két ezer fiatalt is lehet mozgósítani egy-egy turisztikai jellegű megmozdulásra, campingtalálkozóra. A találkozó bebizonyította, hogy a munkás-, parasztfiatalok körében is közkedvelt a campingezés, az országjárás, hogy szükség van ilyen jellegű rendezvényekre, hogy a fiatalok megismerjék hazánk természeti szépségeit.

Vedres László

IFJÚ TURISTA

Kedves Ifjú Olvasónk!

Az elmúlt évek tapasztalatai alapján örömmel és meglepéssel kell tudomásul vennünk, hogy a természetbarátok népes családjában egyre több és több a fiatal, hogy évről évre nő a rendszeresen túrázó középiskolai diákok, szakmunkástanulók, ifjúmunkások, parasztfiatalok száma, hogy évről évre eredményesebben dolgoznak az ifjúsági szakosztályok, hogy a KISZ-szervezetek jelentős sikereket értek el az ifjúsági turizmus fejlesztésében. Örömmel kell tudomásul vennünk, hogy a természetjárás egyre inkább ifjúsági kérdés is. Ez a tény, az eredményes fejlődés szükségessé teszi, hogy a Turista még rendszeresebben foglalkozzon a fiatalok problémáival, hatékonyan segítse, támogassa az ifjúsági turizmus kibontakozását. Ezért határozta el a szerkesztőbizottság az Ifjú Turista rovat beindítását, állandó fórumot teremtve a természetkedvelő fiataloknak, az ifjúsági turizmus kérdéseinek.

Szeretnénk, ha új rovatunk minél eredményesebben felelné meg célkitűzéseinknek, szeretnénk, ha elképzeléseink találkozának a Turista olvasóinak elképzeléseivel. Ehhez fiatal olvasóink segítségét is kérjük. Kérjük, hogy írják meg véleményüket, problémáikat, írjanak munkájukról, terveikről, kívánásaikról.

Jelentkezéseiket, leveleiket várja a Turista szerkesztő bizottsága, az Ifjú Turista rovat.

LEGSZEBB
AZ ŐSZ
AZ ERDŐBEN!

LÁTOGASSA A TURISTAHÁZAKAT
CSENDET, NYUGALMAT TALÁL

ÁGASVÁR: Mátraszentistvántól 1 óra

KEVÉLYNYEREG: Pilisborosjenőtől 1 óra

KLASTROMPUSZTA: Kesztlöctől 20 perc

CSIKÓVÁRALJA: Pomáztól autóbusszal 15 perc

MAGYAROK A PAMÍR

Hóborította csúcsok 6800 méter magasból fényképezve

Nincsenek magas hegyeink és sziklafalaink is kicsik az Alpokéhoz képest. Ezért örülünk annyira annak a hírnek, hogy két magyar hegymászó feljutott a 7134 méter magas Lenin-csúcsra.

A Szovjetunió harmadik legmagasabb csúcsa a Pamír nyugati részében, két másik hétezres — a Kommunizmus és a Pobeda csúcsok — szomszédságában mered az égnek. A Pamír, melyet a múlt század romantikus felfedezői a Világ Tetejének kereszteltek el, a Föld legnagyobb hegyvidékeinek találkozóhelye. A Pamír az Eurázsiai hegységrendszer részeként a Kirgiz és a Tadzsik szovjet köztársaságok területén fekszik, déli oldalához, mint valami szépen elrendezett függöny redői, simulnak a Hindukus láncai, annak a hegységnek, amelynek vad folyói a Hamun-mocsarakban vesznek el. Kelet felől a Karakorum tömbje csatlakozik hozzá. E hegység neve Fekete-hágót jelent, mivel rajta keresztül vezet az út az Indus völgyéből a Tarim vízvidékeire. Északon egy óriás hegységrendszernek, a Tien-sannak, legdélibb vonulata a Transzsalaj és a Kunlun kevéssé feltárt hegyvilága képezi az átmenetet a lapályok felé.

Ez a vidék egyike a Föld legérdekesebb területeinek, ahová századok óta kíséreltek behatolni a nagy felfedezők. Köröskörül egekbe nyúló hegyóriások emelkednek, a medence belsejében pedig a Taklamakán szörnyű homoksvatagja zárja el az utat. Utóbbinak szélén nagy folyam, a sokáig ismeretlen Tarim kígyózik végcélja, a Lop-nor tó felé. Hazánkfia,

Stein Aurél kutatott itt egykor és fedezett fel oly sok elhagyott oázist és eltemetett romokat a Taklamakán peremén.

A 120 tagú expedíció

1967. augusztus 16-án egy hattagú magyar csoport négy szerencsés tagja már felhágott a Lenin-csúcsra. Egy nemzetközi expedíció tagjai voltak, amelyet ezévből a szovjet szakszervezetek hegymászó klubjának, Lenin születésének 100-ik évfordulójára rendezett újabb nemzetközi alpinádja követett. E nagyszabású sportmegmozduláson 12 ország alpinistái vettek részt. Negyven

osztrák, mindkét németországbeli, olasz, francia, román, bolgár, lengyel, mongol, magyar és nepali mellett nyolcvan szovjet hegymászó képezte a nemzetközi expedíciót. Közülük csak mintegy hatvan ember jutott fel a csúcsra, a többiek betegség, kimerültség és balesetek miatt voltak kénytelenek abbahagyni a mászást. A magyar színeket a Bp. Vörös Meteor két fiatal hegymászója, Sztrákos Károly és Holler Huba képviselték.

Sztrákos Károly 23 éves geológus idén végezte el az egyetemét. Gimnazista kora óta turistáskodik és 1964. óta a Meteor tagjaként. Még barlangász korában kóstolt bele a sziklamászás szépségeibe, klubtársának, Sente Györgynek vezetésével.

Az alaptábor a 3600 méter magasan fekvő Acsik-tas mellett

Azóta sok híres szikla skalpiát tüzte övére. Járt a Szádelő-völgyben, a Magas-Tátrában és a Juli-Alpokban. Megmászta a Sárga-falat, a Hokejkát, a Mnich-R variánst, a Ganek Gálfy útját, a Késmárki csúcs északi falát — ezt télen is —, a Sitet, a Travníkot.

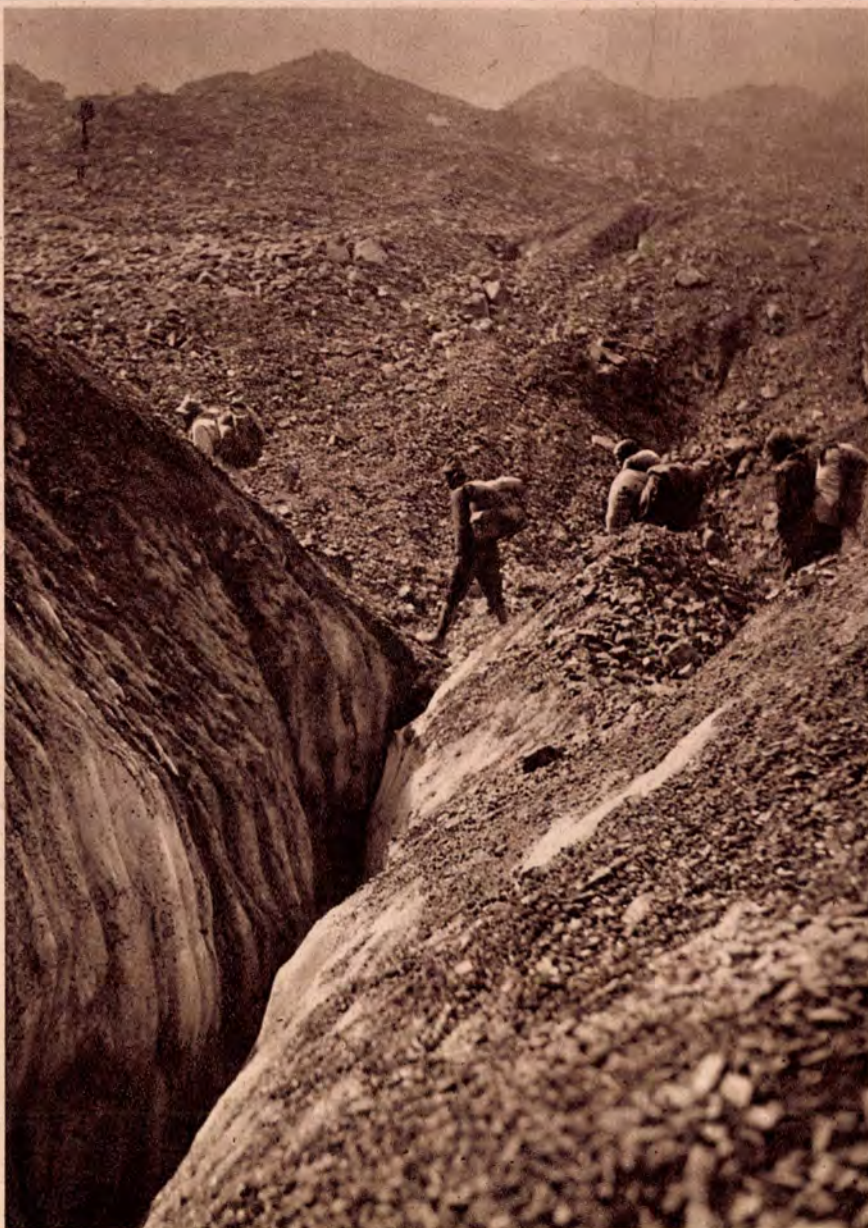
Társa, Holler Huba 26 éves géplakatos, a Műszaki Tömítő KTSZ dolgozója. Hét éve járja a hegyeket és öt éve sziklamászó. Kezdte a BHSC-ben, folytatta a Bp. Petőfi-ben, amíg kikötött a Meteorban. Első komoly mászása a Lengyel Tátrában volt. Oktatta a fiatalokat a mászás titkaira, s közben megtette a Zamarlaturňa déli falában a Komarniczky utat. Egy év múlva a Lengyel Alpiniád keretében megmászta a Mengusz északi falán a balpillért és a Csubrinát. Tavaly a Juli-Alpokban túrázott, ahol sikeresen felhágott a Jalowecz-élen, a Triglav Szlovén Útján és egy új úton a Nagy Majstrovkán.

A Gellérthegytől Acsik-tasig

A két hegymászó erős edzésekkel készült fel a nagy teljesítményre. Naponta 20 km-t futottak a Gellérthegytől Jánoshegyig és vissza, vasárnaponként pedig vagy nehéz gyalog túrákat tettek, vagy az Oszoly, Kétágúhegy és a Vaskapu szikláin gyakoroltak.

Július 9-én szálltak repülőgépbe és Moszkván át Frunzéba, a Kirgiz SzSzk fővárosába repültek. Onnan a kis Os városkába utaztak, ahol találkoztak az expedíció többi tagjával. A két év előtti magyar társaság tapasztalatait felhasználva, állították össze felszerelésüket. A müncheni Schuster cégtől szereztek be bakancsukat, amely három rétegből, legbelül filcből állott és teljesen víz-

Sztrákos Károly közel a csúshoz.

Útban a 3. sz. tábor felé. A képen éppen egy gleccserhasadék látható.

Erőgyűjtés 3900 méter magasan. Holler elől ül, éppen naplót vezet.

hatlannak bizonyult. A hálósákjuk mindössze nyolcvan dkg-ot nyomott és olyan meleg volt, hogy 5400 méterig egy szál ingben aludhattak benne. Az anorákjuk is kiváló volt, azonban a nadrágjukban fáztak és a szovjetektől kellett pehelynadrágot kérniük.

Os városából az expedíció 13 órás autóúttal jutott el a 3600 méter magasan fekvő Acsik-tas nevű hegység mellett felállított alaptáborba. Itt kezdték meg az aklimatizálódást, amelynek első részében egy héten át naponta rövid 4—5 órás utakat tettek meg a tábor fölött emelkedő 4100 méteres gerincre. Július 15-én megkezdték a felszerelés és az élelem felszállítását a hegy oldalában tervezett táborokba. Az 1. sz. tábor 4200 méteren telepítették, ahová a 9,5 km hosszú Lenin-gleccser leküzdése után jutottak. Ez egy teljes napi gyaloglásba került. Éjszakázás után

másnap tovább mentek és egészen 5000 méterig hatoltak, ahol a későbbi táborozás céljára barlangokat vájtak a jégfalba. Miután visszatértek az alaptáborba és kipihenték magukat, ezt az utat még egyszer megismételték.

Július 19-én már három napos útra merészkedtek. Felmásztak 5900 méterig, két táborot telepítettek, 5200 és 5900 méteren. Utóbbit ismét barlangok formájában. Az ásás az expedíció tagjait erősen kimerítette, fejfájás, szédülés, báyadtság, hányinger és szapora pulzus lépett fel. Jól jött az ismételt pihenő az alaptáborban.

Megkezdődik az ostrom

A nagy nap július 29-én virradt a társaságra. A csoportok egymás után vágtak neki a hegynek. A magyarok az ismert szovjet alpinistának, K. A. Konoplovnak vezetésével két román és egy nepáli hegymászóval képeztek kötél társaságot. Konoplov a leningrádi Szparták tagja, melyben az Abalakov testvérek, a legismertebb szovjet hegymászók is tevékenykednek. Hátizsákuk nehéz volt, a 18 kg-os súly — ami az élelemből, a meleg ruhákból és a tartalék bakancsból állott — kezdetben még elviselhető volt, de 6000 méter fölött már neheznek bizonyult. Első nap közel 1500 métert tettek meg, egészen 5000-ig hatoltak, ahol a kivájt barlangokban aludtak.

Másnap csak az 5900 méteren levő 3. sz. táborig mentek, hogy nagyobb pihenőt tarthassanak a nehezebb táv előtt. Július 31-én vágtak neki a Razgyelnaja gerinc csúcs felé, mely 6148 méter magasban fekszik és a csúcs megközelítésének biztos útját képezi. Ezen átvágva leereszkedtek egy nyeregbe, majd onnan ismét felfelé mentek egészen 6100 méterig, ahol felverték a 4. sz. táborot. A dühöngő szélvihar ellen úgy védekeztek, hogy a sátrak köré egy méter vastag hófalat emeltek.

A következő napon 6600-ig küzdöttek fel magukat és felállították az 5. sz. táborot. Innen vezették a csúcs ellen a támadást.

Irány a csúcs

A csúcs meghódítására augusztus 2-án került sor. A szélvihar egész éjjel dühöngött és alig hagyta őket aludni. Egy sátrat, melyben a románok laktak, szét is tépett. Erős szélben, de tiszta időben indultak útnak. A csúcsra két út vezetett fel, egyiket a két év előtti nemzetközi expedíció, a másikat tavaly osztrákok vágták. Ők egy harmadikat, teljesen újat választottak.

Az út kezdetben meredek, havas sziklás terepen vezetett, majd egy széles, havas tisztás következett, azután emelkedett ki maga a csúcs. A terep technikailag nem volt nehéz, inkább fizikailag vette őket igénybe. Az állandó hótaposás fárasztó volt, reggel még aránylag kemény volt a hó, mert az éjjelke hidegek voltak, de napközben a hó megolvadt és különösen a 4200 és 5200 méter közötti szakaszon teremtett veszélyeket, ahol sok gleccserhasadék keresztezte a terepet. A napsugárzás olyan erős volt, hogy gézből készített maszkkal védekeztek ellene.

A csúcsra délután hat felé értek fel. Sztrákos elmondása szerint fáradtságot érzett, csak arra gondolt, hogy végre leülhet. Holler Huba viszont inkább vidám, mint kimerült volt, bár érezte a levegőhiányt. Ugyanis ellentétben a Himalája expedíciókkal, ők nem vittek magukkal oxigénpalackot. Felszerelésüket a táborban hagyva vágtak neki a csúcsrohamnak, magukkal csupán fényképezőgépet és néhány szelet csokoládét vittek. A csúcsra felérve kezét szorították, megölelték egymást és felerősítették a hazulról hozott magyar zászlót a csúcson levő emlékoszlopra.

Rövid tartózkodás után lefelé indultak. A nagy örömben azonban bánat vegyült. Az előttük haladó csoportban egy bolgár hegymászó nem figyelve a terepre, megcsúszott az egyik meredek hólejtőn, és sziklának ütközve meghalt.

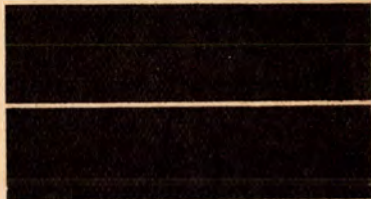
A két bátor hegymászó hazatérésük óta sok előadást tart a Lenin-csúcs megmászásáról. De közben folytatják a felkészülést újabb csúcsok meghódítására.

Endrődi Lajos

Képek: Sztrákos Károly

Pihenő a Murmatura Zirnei-n

Nem mindennapi vállalkozásba kezdett a Budapesti Természetbarát Szövetség, amidőn meghirdette ez évre a Fogarasi havasokba indítandó túrasorozatát. Igen nagy érdeklődés előzte meg a túra kiírását, hiszen a szövetség olyan hegyvidékre vezette el a tagságát, ahol magyar turista még — különösen a közelmúlt évtizedekben — alig járt. Hasonló jellegű túrák szervezésére a szakosztályok is alig mertek vállalkozni, hiszen szakirodalom és tapasztalat nem állt rendelkezésükre.

A sportorvosi vizsgálat

AZ ERDŐJÁRÓK BOSSZÚSÁGA: A KULLANCS

Az erdőjárók, de különösen az alföldi erdőkben mozgó turisták közül többen ismerik az egyik legkellemetlenebb kis élősködőt, a kullancsot. A rovarvilágnak alsórendű, elkorcsosodott tagja. Pici teste zömök. Bőre rendkívül rugalmas és úgy megnyúlik, hogy eredeti nagyságának 3-4-szeresére is megnőhet, ha teliszívja magát vérrel. Négy pár rövid lába van. Legkellemetlenebb, de egyszerűs mind legjellemzőbb szerve, a szipókája. Ezt belefúrja az áldozata bőrébe és erősen megkapaszkodik, hogy a szipóka letörése nélkül nem távolítható el erőszakkal. A belénkesimpaszkodott kullancsot tehát ne próbáljuk bőrünkön kitépni, mert szipókája kiszakad és hosszú ideig tartó gyulladást okoz, ami sokáig kellemetlenül viszket. Legjobb zsírral, vagy olajjal bekenni, aminek következtében kihúzza szipókáját és így könnyen letephetjük testünkről.

Az elsatnyult kis pókszabású állatka nem lát, csak érzékeli a világosságot. Azonkívül süket is. Szaglőérzéke segítségével találja meg az embert, vagy az állatot. A kisérletek

azt bizonyították, hogy csak a vajsav jellemző szagát érzékeli meg. A vajsav viszont megvan az ember és az emlősállatok verejtékmirigyében, akkor is, ha nem izzadunk. A kullancs egész érzékelése tehát csak a világosságra, a hőre és a vajsav illatára terjed ki.

Erdekes tulajdonsága, hogy felkapaszkodik a fák, bokrok, cserjék törzsén és úgy helyezkedik el, hogy az alatta járó emberre, vagy állatra könnyen rádobhassa magát. Előszeretettel húzódik meg az ún. vadváltók, vagy gyalogutak környékén, ahol közelébe kerül áldozatának. A házi állatok közül legjobban terjesztik a kullancsokat a juhok. Az erdei vadfajok közül a legtöbbet megtaláljuk. Néha olyan tömegesen elszaporodik, hogy pl. a Duna déli folyásának erdőseiben — Béda és Karapancsa környékén — egy-egy hajnali megfigyelés után 50-60 kullancsot is találunk testünkön.

Dr. Sz. Á.-né

A FOGARASI HAVASOKBAN

és a nehéz hazai gyakorlótúrák eredményeként 95 fő vett részt az utazáson. Két csoport al pintáborozás formájában járta végig a hegység főgerincét, míg a többiek turistaháztól turistaházig mentek. Hegymászóinknak a túra közben igen sok nehézséggel kellett megküzdeniök: szélviharakkal, jégesőkkel, felhőszakadásokkal, szakadékos útszakaszokkal. Ennek következtében néhányan menet közben kénytelenek voltak feladni a túra folytatását. Mindez azonban nem csökkentette a túra sikerét, hiszen a résztvevők

egybehangzó véleménye szerint ilyen komoly fizikai megerőltetést kívánó és egyben ilyen sok szép élményt nyújtó magashegyitúrán még nem voltak. — A túra vezetői is kitettek magukért. Alapos felkészültségüknek volt köszönhető, hogy egyetlen számottevő baleset sem fordult elő. A BTSZ vezetői a kedvező tapasztalatok alapján 1970-ben a Déli Kárpátok más részeibe és Jugoszláviába: a Juli Alpokba is szerveznek majd túrákat.

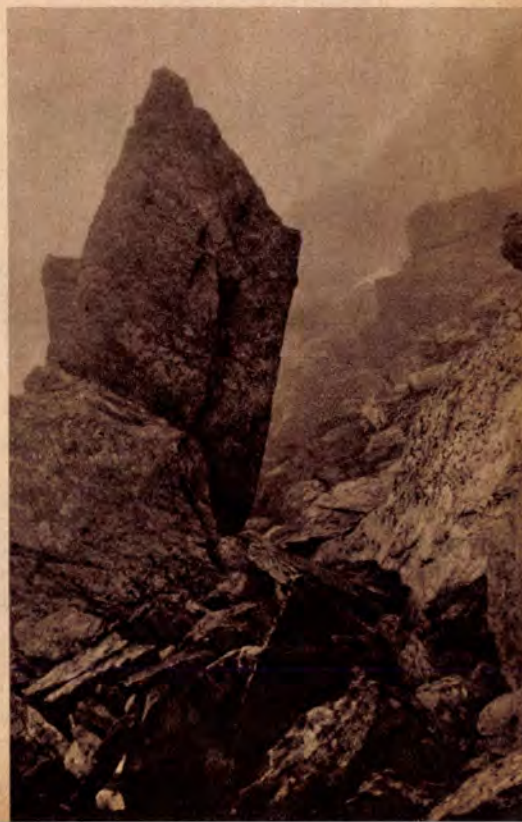
**Kép és szöveg:
dr. Kürthy Miklós**

Útban a Buteanu csúcsára

A Negoii alatt ▶

Tengerszem a Fogarasi-havasokban

Tavaszi hirdetnek a Kőkapu virágba borult cserjél

A badacsonyi nyár hívja a vízi sport szerelmeseit

A természet alkotta szépség, párosulva a közel kétezer éves szőlőkultúrával, valamennyi bazalthegyünk közül kiemeli Badacsonyt.

A napsütötte hegy derűs pompája, a felhőkbe burkolt vagy pipáló hegy komor szépsége a táj örök változását mutatja. Badacsony és a hegyet lágyan ölelő Balaton tüneményes szépségével, mozdulatlan vagy háborgó vizével, szebbnél-szebb és pillanatról pillanatra változó színjátékával örökre szóló élményt nyújt.

Minden évszaknak megvan a maga szépsége, mellyel más és más oldalról mutatja be a hegyet.

A végtelen víztükör felett a tavaszi párából kiemelkedő hegy szőlőiben megindul az élet. A duzzadó rügyek már-már pattanásig feszülnek és a kibontakozó levélkék üde zöld színbe öltöztetik a tájat.

A szőlők felett tornyosulnak a

hegy látványos díszei, a hatalmas sziklatornyok. Közöttük egy-egy virágzó cserje is a tavaszt hirdeti. A hegyet betakaró erdő bokraiban felcsendül a csalogány szerelmes dala, köszöntve a mindig megújuló tavasz szépségét.

Ebben az évszakban az iskolai ifjúság boldog, felszabadult lármája teszi hangossá az öreg hegyet.

Nyáron a víziélet kedvelőivel találkozunk a parti sétányokon és strandokon. A hegyet csak azok a kirándulók keresik fel, akik az árnyas erdő enyhülést nyújtó csendjére vágyanak, vagy a kilátópontokról kibontakozó, változatosan szép panorámában kívánnak gyönyörködni.

A pincelátogatók népes tábora is megtalálja a kívánságának megfelelő helyet egy-egy borkóstoló, vagy hús pince szürkebarátot, esetleg badacsonyi kéknyelút rejtő boltívei alatt.

Badacsony igazi évadja az őszi. A levegőben a must édes illata keveredik a sárguló lomb fanyar illatával. A hegy hangos a szüretelők vidám zsvájától. Ilyenkor látogatják legtöbbször Badacsonyt. Az ország minden részéből vonatok, hajók, autóbuszok, autók hozzák a most már hagyományossá vált „Badacsonyi Borhetek”-re, „Badacsonyi Szüret”-re a látogatókat.

Ma már a dolgozó tömegek élvezik ezeken a rendezvényeken a régi badacsonyi szüretnek vidám hangulatát. A termelőszövetkezetek, a Badacsonyi Hegyközség legjobb borai, a pompás sült keszeg, a rántott ponty, az ínycsiklandozó lacipecsenye és sült kacska fokozza az élvezeteket. A kiváló bor, a jó magyaros konyha bizony nem egy külföldit készítet útjának badacsonyi megszakítására.

A vidámságra, a jókedvre minden ok megvan, azt nemcsak a táj szépsége, hanem a hegynek egykori, ma híres boraiba rejtett tüze is hevíti. A kopaszodó fák közül letekintő komor sziklatornyok állnak csak örök némaságban és mozdulatlanul néznek le a nyüzsgő, életvidám, jövőmenő tömegre.

Vége a szüretnek. Kiforrt már a must. Az utolsó levelek peregnek a fákról. A vénasszonyok nyarának vándora, az „ökörnyal” is útra kelt. Az erdő is csendbe burkolózva készül a téli pihenésre. Mind kevesebb és kevesebb madár neszez a bokrok között. Az erdők légtornásza, a mókus szorgalmasan gyűjtögeti a télirevalóját. Miközben fáról fára ugrik, nyomában egy-egy őszi színben pompázó levél halk surrogással pörög a földre. Megcsendesül a hegy élete. A felhők egyre lejjebb ereszkednek.

Nyárról álmodik a Rózsakő. 1886-ban véste bele e nevet Kiss Gábor

Ritmus

A TERMÉSZETBEN

Ver a szív egyenletesen. Minden évben egyszer lehullanak a levelek a fákról, meghatározott időben a rügyek újra hajtanak. Mintha a természetben egy dobos verné a bonyolult ütemet. A hold hat a földi élőlényekre és hat a természetre is. Az árapály ritmusa sok hal és más vízi élőlény életritmusát szabályozza. A növények életritmusát is sokan kutatták. Kevesen ismerik a virágzás időszakosságának és a hidegnek, vagy a napfényes órák számának összefüggéseit. Azt mindenki tudja, hogy bizonyos növények bizonyos évszakban virítanak. Aki nek kertje van, vagy rendszerezsen jár a természetben, azt is észrevehette, hogy egy-egy kevénc bokra vagy fája, nem minden évben virít egyformán. A naptári idő meghatározott szakaszában történő virágzás oka az, hogy a virágképződés csak bizonyos mennyiségű napfényes óra napenkénti ismétlődésének hatására indul meg. Így vannak olyan növények, amelyek napi nyolc óránál hosszabb nappal (tavasz és nyár) idején virágznak és vannak, amelyek virágai csak akkor törnek elő, ha a nappalok hossza csökken. Ilyenek az ősszel és a tél végén virító növények. Van azonban hatása a periódusos fejlődésre a hőmérsékletnek is.

A mi őszi búzáinkat, hiába viszik el és vetik el a trópusi Afrikában. Szépen bokrosodó nagy növény lesz, de kalászt nem hoz. Ez azért van, mert a virág és termésképzéshez bizonyos ideig tartó erős hideg szükséges a búzánövény számára.

A rügyek készen ülnek az ágakon, már lombhulláskor. Ősszel behozott faág azonban vázába téve nem hajt ki. A tél fagyja után, február vége felé behozott ágak a szoba melegében kihajtanak és szépen virágoznak. A fagyos tél hidege volt az a tényező, amelyik a virágzás lehetőségét szabályozta. Sokan tartanak otthon akváriumot. Az akvárium egy „mini” természet. Vízében ugyanazok a törvények parancsolnak, mint a tengerben. Ez a törvény az állati

és növényi élet egyensúlya. A növények a fény hatására oxigént termelnek, az állatok ezt lélegzik be és széndioxidot lehelnek ki. A növények felhasználják a széndioxidot és szerves anyagot készítenek belőle, a szerves anyagokat megeszik a kis vízibolhák, a vízibolhákat a halak. A halak ürülékét felbontják a vízben élő baktériumok és a tápanyag újra a növényekbe kerül. Ez az anyagkörforgás nagyon gazdaságos és hasznos. Ha valami baj történik az egyensúlyban, felborul a rend. Ha túl sok a hal, a növények nem tudnak elég oxigént termelni és a halak elpusztulnak. Ha túl sok a növény, akkor a halak nem tudnak számukra elegendő „trágyát” termelni és a növények éheznek.

A szabad természetben is megvan ez az egyensúly és működik a láthatatlan mérleg. A jugoszláv tengerparton száz kilométereken át hóféhér kopár sziklák állnak. Nem él meg itt csak a szúrós machia cserjék szövedéke. Ezt a tájat a rómaiak idejében még sűrű tölgy- és fenyőerdők borították.

Azután rájöttek a parton lakók, hogy a fenyőkből és más fákból nagyon jó hajókat lehet építeni. Rohamosan készültek a hajók és rohamosan fogytak a fák. Senki sem gondolt arra, hogy a kivágott fa helyébe másikat ültessen. Majd kinő az magától, ahogyan az előttevaló. Nem nőtt ki, sőt a szelek és a vizek elhordták a földet is a kivágott erdők alól és egyszercsak ott meredeztek a kopár, csupasz sziklák. Így keletkezett a karszt, és azóta is nagyon nehezen lehet valahol egy parányi életet, kertet megteremteni azon a vidéken. A természet érzékeny mérlegét megbilintette az emberi kapzsiság és az egyensúly nem akar visszaállni.

Ausztráliában a bevándorló telepesek szép kővér legelőket találtak. Milyen jó lesz itt a szarvasmarha-tenyésztés — gondolták. Es mivel a szarvasmarha nem élt Ausztráliában, behoztak sok szarvasmarhát és a legeltetés megkezdődött a

Erik a szőlő. Az utolsó viharágú Badacsonyban

Körülölelik a csúcsot, mintha védeni akarnák a tél hidegétől. Pipál a hegy. Közeledik a tél, a csendnek, a pihenésnek, az új erőgyűjtésnek időszaka.

Mint meleg dunyha, melyet szerető édesanya terít gyermekére, a tél vastag hótakaróval borítja be a szőlőket, az erdőt. A sziklabörcökön is szívesen hagyna egy-egy meleg hódunyhat, de az ormok között füttyülő szél le-lekapdossa. A fehér hótakaróból a hatalmas sziklák most látszanak igazi komorságukban.

A természetjárónak a tél új gyönyörűségeket nyújt. Ilyenkor élvezhetjük maradéktalanul a hatalmas sziklatornyokat, melyek mint egy-egy gigantikus vár bizarr alakú tornyai merednek az ég felé. Parányinak, nagyon parányinak érezzük magunkat a felettünk tornyosuló kőkolosszusok lábánál.

Nyugalom, csend honol a tájon. A léptek zaját is elnyeli a puha hó. Csak egy-egy elnyújtott, távoli kiáltás hallatszik. Ez a szelíd tél. De mint a rómaiak kétarcú istenének, Janusnak, úgy a badacsonyi télnek is van egy másik arca. Ha ezt mutatja, tépi, cibálja a szelíd tél terítette vastag dunyhat, le-lerángatja azt a szőlők fázós testéről. A sziklák között vijjogva, bömbölve üvölt a szél. Jön a hófergeteg. Forgó boszorkánytáncot jár a vihar a börcök között. Biztos lábakon álljon az, aki ilyenkor ide felmerészkedik.

Eltűnik alólunk a máskor oly csodás kilátás és úgy állunk itt a természetnek ebben a dermesztően szép csodájában, mintha magunk lennénk egyedül, elhagyatva a világ tetején.

Kép és szöveg: Csiki László

dús mezőkön. Egyszer csak azt vették észre, hogy a legelőn sokasodnak a kiégett, kopár kerek foltok. A tehénürülék alatt kiégett a fű. A talajélet kutatói megállapították, hogy Európában a tehénürüléket napok alatt eltakarítják a ganajtűrő bogarak, de ezek a hasznos rovarok nem élnek Ausztráliában. Százazerszám fogták és telepítették át élve a különféle ürüléklakó rovarokat és most várják az eredményt.

A természet ritmusa, egyensúlya után, legyen szó végül a természet órájáról. Cserebogarat csak kora tavasszal látunk, a denevér csak alkonyat után repül. A gólyák és fecskék pontosan érkeznek, ha itt a tavasz és a hajnalra virág délelőtt 10 órakor becsukja szirmait, a napraforgó viszont ilyenkor emeli „arcát” a nap felé. Amint leszáll az este, elkezd énekelni a fülemüle a fészke mellett és előrepülnek a szentjánosbogarak. Pontos időre lépnek be a nagy színpadra a szereplők, amikor kezdődik számukra a „nagy jelenet”. A rovarok repülési, rajzási és párosodási idejének ismerete fontos a mezőgazdasági rovarkártevők elleni védekezésben. A vadásznak is tudnia kell, mikor menjen ki a patakhoz, az inni pontos időben menő vad elejtésére. Sok kertben vannak virágórák, amelyek nyitása és szirmozzárása szinte percnyi pontossággal megmutatja az órát.

A fény és a sötétség, a meleg és a hideg az érzékeny érzékszervek közbenjárásával az a kiváltók, amelyek működteti a természet óráját. A madarak vonulási idejét a szabályosan bekövetkező időjárás és nappalhoszsúsági periódusok szabályozzák. A denevérek érzékeny szeme érzi meg a homályfokot, amelyben leginkább eredményesen vadászhatnak a rovarokra. A csigák hajnali harmatban végzett sétái csak akkor indulnak, ha a levegő páratartalma egy bizonyos értéket elért már. Ezt a csigák érzékeny bőrrükkel érzékelik. Amikor viszont feljön a nap és erős már a sugárzás, a csigák ezt is a bőrrükkel veszik észre és behúzódva házaikba, átalusszák a forró napot.

A természetjáró sok érdekes jelenséget megfigyelhet, ha nem csak leszegett fejjel vágat a hegyi utakon, nádasokban. Az Alföld buckái között vagy bárhol, ahol élőlények vannak.

Dr. Agócsy Pál

Mexico

ÁTKELÉS

A SIERRA MADREN

Acapulco után a Központi-Fennsíkön folytattuk útunkat a Mexikói-öböl partja felé. Hosszú és nehéz út állt előttünk, mert át kellett kelniünk a Sierra Madre keleti hegláncán. Az autópálya Mexico City és Panchuca között elkerüli a lakott helyeket és csak a leágazásoknál álló táblákról tudtuk meg, hogy Los Reyes, Temascalapa, Acayuca és Tellez városok mellett robogtunk el. Fát sehol sem láttunk, csak jukkák, ezek az óriás kaktuszok sorakoztak az út mentén, egyébként a sárga kukoricaföldek láttán olyan volt az érzésünk, mint ha az Alföldön kocsikáztunk volna.

Az autóba szerelt magasságmérő 2500 métert mutatott, amikor felfutott a főváros és az ezüstvárosnak nevezett Panchuca között feltűnt a távolban a Popocatepetl 5400 méter magas, hófódté vulkánkúpja, amely méltóságteljesen emelkedik ki a fennsík többi háromezres hegyei közül.

Panchuca Hidalgo állam székhelye, a világ legnagyobb ezüsttermelő helyének bányászati központja. Egymilliós város, ezt azonban házainak képe nem igazolta, inkább hatott egy-két emeletes házaival egy alföldi kisvárosként.

A városból kiérve megváltozott a táj képe. A lankás hegyoldalokon a kukoricaföldeket banán és agaveültetvények váltották fel. Az agave Mexikó jellegzetes növénye, melynek rostjából az indiánok kötelet, hálót, préselt és erjesztett levéből pedig szeszestalt készítenek. A táj később egyre kopárabbá vált, az autópálya leszűkült és nagy kanyarokkal vitte fel kocsinkat a gerincre, ahol hatalmas televíziós teleszkóp és adóállomás állt. Ez lőtte fel a távközlési műholdra az Egyesült Államok és Európa felé sugárzott olimpiai műsort. A gerinc után a Mexikói-öböl felé ereszkedtünk. A táj lépésről lépésre vette fel trópusi jellegét, banánligetek, mangó és egyéb növényfajták jelentkezésével.

Mielőtt beértünk volna Poza Ricába, útunk aznapi végcéljába, az erdőborította hegyek koszorújában egy csodálatos hegyi tó, a Necaxa tó, amely környezetével szinte svájci tájra emlékeztetett.

Kis pihenő után átszaladtunk az indiánok lakta Xicotepec de Juárez-en és nemsokára befutottunk Poza Ricába, a mexikói nyersolajbányászat központjába. Valaha a Pemex nevű társaság székelte itt, amelyet 1938-ban vettek állami ke-

zelésbe. A kukoricatáblák között lán-
goló csövek tűntek fel, mindenütt
hatalmas tartályok sorakoztak, ezek-
ből nyomják fel szivattyúállomások
segítségével a 3000 méteres hegyge-
rincen át a fővárosba és a Központi-
Fennsíkra az olajat.

Felhasználva a rövid poza-ricai
pihenőt, látogatást tettünk Tajinban,
a totonak indiánok egykori fővárosá-
ban. Tajin Poza-Ricától mintegy 20
km-re fekszik. Fénykorát a 8. szá-
zadban érte el, amikor a város épü-
letei és a piramisok 60 hektár terü-
leten feküdtek. Ekkor épült a rom-
jaiban még ma is kecses, fülkés pi-
ramis, amely 36 méter alapú és 18
méter magas. Tetején valaha temp-
lom állt. A piramis emeletein fogyó
sorban fülkék sorakoznak; számuk
összesen 365. Rendelgetésük kultikus
volt és a naptárral lehetett összefü-
gésben. A totonakok magasfokú csil-
lagászati és matematikai ismeretek-
kel rendelkeztek, már az időszámítás
előtt ismerték a nulla fogalmát és
kétfajta naptárt használtak. Az elő-
kelők az ún. Nap-naptárt, amelyben
egy év 18 hónapból, egy hónap 20
napból állott. Ezenkívül volt egy öt-
napos kiegészítő hónap is, így jött ki
a 365 napos év. Az egyszerű embe-
rek, a földművelők és katonák a
Hold-naptár szerint éltek, amely a
Holdjáráshoz igazodott. Ebben egy
év 20 hónapból, egy hónap 13 napból,
az év összesen 260 napból állott.
Náluk 52 év tett ki egy korfordulót,

nyen egy zöld banánfűrtöket szállító
öszvér nyomában visszasétáltunk
kocsinkhoz, s húszperces út után Pa-
pantlánban barátaink házában kifű-
tuk magunkat.

A sok mexikói étel után jól esett
a zöldségleves, a sültkolbász, rizses
burgonya körítéssel, mert bizony
gyomrunkat erősen próbára tette a
különböző elkészítésű tortilla (kuko-
ricalángos), a sós-csokoládés mártás-
sal készült tyúk, a sült banán és a
papaya püré, melyek izre és színre
teljesen különböztek a magyar
konyha készítményeitől.

Papantla egyébként mintegy 15 000
lakosú, tiszta kis város, amelynek
keskeny utcáin dombra le és fel-
földszintes és egy-kétemeletes házak
sorakoznak. Az utcákon indián vi-
seletbe öltözött nők és férfiak sétál-
tak, az asszonyok hosszú barna kö-
penyt, hozzá fehér tunikát és kes-
kenykarimájú szalmakalapot visel-
tek. A férfiak öltözete barna nadrág-
ból, fehér golycs ingből, felette két-
részes bebújható kötényszerű felső-
részből állott, amihez széleskarimájú
szalmakalapot hordtak. Mint min-
den mexikói kisváros, Papantla is
tele volt pulyka nagyságú hollókese-
lyűvel. Ezek a fekete tollazatú ál-
latok töltik be Mexikóban a köztisz-
tasági hivatal szerepét, ott ülnek a
háztetőkön és fákon, s amint egy
hulladékot megpillantanak, rikácsol-
va csapnak le rá.

Utunk következő állomása Panuco
volt, ahol idegenbe szakadt család-
tagom rokonai és barátai jöttek ösz-
sze, hogy üdvözöljék a nagyapa ha-
zájából jött rokont. A szerény, kis
vidéki ház udvarán, egy 150 éves
fügefa alatt eredeti mexikói étele-
ket fogyasztva hallgattuk a Camolo-
tes népi együttes zenéjét és néztük
Raol Pazzi Sequerának, Huapango
nemzeti bajnokának táncát.

Ez a vidék a huazték indiánok ha-
zája, s az ő táncuk a huapango, ami
vad ritmusával erősen igénybe veszi
a résztvevőket. A szünetekben a há-
romtagú, gitáron és hegedűn játszó,
Mexikóban lemezfelvételeiről ismert
együttes dalokat rögtönzött a jelen-
levőknek.

Az utolsó huapango után felszede-
lőzködöttünk és Tampico felé vettük
útunkat. Már besötétedett, mire a
hepehupás úton beértünk Mexikó
egyik legnagyobb kikötőjébe, mely a
Mexikói-öböl partján fekszik. A vá-
ros tele van koloniális stílusban
épült szép, egy-két emeletes házak-
kal, üzleti negyede modern áruhá-
zakkal. A szép szökőkutakkal díszí-
tett parkokban izléses szobrok áll-
nak, a kikötőhöz közel egy fehér-
márvány emlékmű, a második világ-
háborúban elesett mexikói tengeré-
szek obeliszkje áll. Kikocsiztunk a
Pemex itteni igazgatóságának szürke
háztömbje mellett a mólóra. Négy-
pályás autót vezetett a végére, hol
világítótorony emelkedett a magas-
ba. A móló mellett olajat tankoló
tengerjáró óriások sorakoztak, a Pe-
mex olajszállító flottája várta az in-
dulási parancsot. Amint kiszálltunk
a kocsiból, megcsapott a nagy me-
leg, mintha kemencébe léptünk vol-
na. A világító torony árnyékába
húzódva néztük a Mexikói-öböl kék
vizének hullámzását és a delfin csa-
patok játszadozását. A móló mentén
mexikóiak halásztak hálóval, szi-
gonnyal a lemerülő halakra. Mintha
Budapesten, a Duna-parton lettem
volna. És a többhetes távollét köz-
ben egy pillanatra otthon éreztem
magam.

Dr. Ebergényi Imre

Tajin. Fülkés piramis
(A szerző févétel.)

A Necaxa-tó.

ami megfelel a mai század fogalmá-
nak, ekkor esett egybe a két naptár
szerinti Újév. A totonakok ügyes épí-
tészek voltak. Képesek voltak 75 négy-
zetméter területet ötméteres oszloptá-
volsággal befedni. A várost 1180 és
1230 között hagyták el lakói, való-
színűleg polgárháború, vagy belső
hatalmi harcok miatt. Felkapaszkod-
tunk a legmagasabb piramis tetejére,
honnan beláttuk a feltárt, valamint
a nagyrészt még földdel borított, s
füvel benőtt építmények maradvá-
nyait. Mexikóban 11 000 fölött van
az archeológiai nevezetességek szá-
ma, s közülük a többség feltárá-
sra vár.

Búcsút véve Tajin banánligetekkel
övezett romjaitól, a tekergő ösvé-

INNSBRUCKI

Innsbruck főutcája, háttérben a Hafelekar

Azt hittem, tudok németül, sőt még a bécsi nyelvjáráshoz is könyvtok, amikor azonban a szívélyes innsbrucki rendőr magyarul kezdte, hogyan jutunk el a hegyi felvonóhoz, ebbéli hiedelem összeroppant rögtön ott, a hűvös árkádok alatt. Az ékes tiroli nyelvhez szótár kellett.

— Ez még semmi, de menj el Vorarlbergbe, ott aztán a ladinnal kevert schwytzer-dütschön *nem* érthetsz — így kajánul egy pozsonyi barátom, aki itt-létének egy hete alatt már a jódlizást is megkísérelte. Csekély eredménnyel per-sze.

A nyelvi akadály azonban csak formai s nem érinti azt a kellemes érzést,

amely eltölti az utasembert, ha végigsétál Innsbruck keskeny, antik, zsúfolt s ennek ellenére igen tiszta utcáin. A hangulati emelkedettség, az otthonosság jóleső tudata csak Salzburgban járja úgy át az embert, mint itt, a tiroli fővárosban. Ám, a csupa-barokk, költői Salzburg egyúttal csupa-zene, csupa-Mozart is, míg itt, Innsbruck utcáin bolyongván, egész valónkát a gigantikus havasok, az Alpok közelségének érzése járja át. A csipkefinom muzsika helyett az Inn folyó szüntelen zúgása árad szét a városban, amint vad sodrással rohan a távoli Duna felé, — hosszú ívet írván le még előbb bajor földön is.

Az utast, ha az Inn völgyében elhagyta Solbad Hallt s feltűnni látja a háromezres Karwendel-hegység északi láncának még nyáridőben is havas, me-redek, csipkés vonulatát és

alatta a gótikus árkádokkal, reneszánsz oromzatokkal, barokk tornyokkal, zöldellő parkjaival ékes várost, átrobogva az Inn hídján: érthető izgalom fogja el. A széles Alpok egyik leg-forgalmasabb, legbájosabb, legtörténelmi városábaért.

Nyáridőben, kora ősszel, virágos mosoly fogadja; ha pedig télen száll le a vonatról, puha, dagadó, szikrázó hópárnák borulnak eléje. Elképesztő mennyiségben.

Keresztülhalad a turista a tiszta, modern pályaudvari csarnokon — (az országos tisztaságot nem győzzük ismételni) — s mikor kilép a térre és az autók sokaságába, bámészkodik, vagy siető idegenekre esik pillantása, hirtelen nem tudja, nagyvárosba érkezett-e, avagy valamely vidéki kisvárosba, mert Innsbruck egyszerre mind a kettő. Az örökké hullámozó „európai” tömeg nagyvárost

Kiránduláshoz, autótúrákhoz

AJÁNlja A

TÉRKÉPBOLT

AUTÓTÉRKÉPEK:

- ... pld. Ausztria
- ... pld. Olaszország
- ... pld. Lengyelország
- ... pld. Csehszlovákia
- ... pld. Jugoszlávia
- ... pld. Románia—Bulgária

TÉRKÉPEK:

- ... pld. Bécs
- ... pld. Róma
- ... pld. Budapest atlasz
- ... pld. Bács: Jugoszláv tengerpart

ÚTKÖNYVEK:

- 25,— ... pld. Pálffy József: Franciaország
- 25,— ... pld. Bács Gyula: Jugoszlávia
- 25,— ... pld. Fajth Tibor: Itália
- 25,— ... pld. Ürögdi György: Róma

ÚTIKALAUZOK:

- 25,— ... pld. Velencei tó
- 20,— ... pld. Budapesti kirándulóhelyek
- 38,— ... pld. Mátra
- 34,— ... pld. Antos—Berényi—Vigh: Dunai horgászkalauz
- 43,— ... pld. Vártúrák kalauza I.
- 43,— ... pld. Pálffy József: Párizs
- 37,— ... pld. Lóránd László: Bécs

A felsorolt könyvek egyenként is megrendelhetők. 160,— Ft feletti vásárlás esetén 4 havi részletfizetési kedvezményt biztosítunk. Kérjük a megrendelést kívánni és a szelvényt borítékban postára adni. 100,— Ft felett a szállítás portómentes magánszemélyeknek.

Név: _____ Szem. ig. sz. (részletrendelés esetén) _____

Pontos cím: _____

CÍMÜNK: TÉRKÉPBOLT, BUDAPEST, VII., NYÁR U. 1.

BOLYONGÁS

jelez. Rossz nyelvek szerint az idegenforgalom zajosabb hónapjaiban bennszülöttet a rendőrön s pincéren kívül nem is látni, helyettük ott nyüzsgő — a szó valódi értelmében szorong és nyüzsgő — „egész Európa s még három világész”. A száztízezer lakosú tartományi fővárosban s környékén mégegyszer ennyi idegen jön-megy, lakik, ha nem több. Örök titok, miként fér el a szűk utcákban, az árkádok alatt, kiccsi cukrászdákban, ivókban, apró, udvarias boltokban, hiszen még a szökökutak körül is tucatjával üldögélnék a rézgombos-nadrágokba, fityegőkkel teleaggatott börmellényekbe szorított szakállas világjárók, aranykőrmű, mezítlásas hippilányok, komoly német kereskedők, gépeiket csattogató amerikaiak, turbános hinduk, kedves belgák. Gyanúm: a város azon aggodik, hogy a roppant tömeg egyszer szétnyomja falait. Viszont ez hozza az ömlő pénzforrást; hát csak nyomja is azokat az ódon falakat!

A nyüzsgés csak első káprázat; végül is rend van, a tömeg ügyesen eloszlik, mindenki elfér a kisvárosi falak között s nagy ámulatomra a Maria-Theresien-Strasse cukrászdáiban bennszülött hölgyek is kávéznak, korosztályban erősen emlékeztetve a pesti Vörösmarty cukrászda délutáni pletykapartnereire. Söröző tiroliakat is látni a félhomályos ivószobák mélyén; börnadrágjuk, zekéjük, tollas kalapjuk valódi. Attól azonban ne tartsunk, hogy rögtön jódlíznak is. Ez esti szórakozás, vendéglők programja, gitárkísérettel s erősen meg kell fizetni a művészt. Fülbe is hűz, mint a cigány.

Vasárnap van, izzó sugarú alpesi nyár. A város házi muzsikával fogad, mintha kárpótolni akarna Salzburgért: a Herzog-Friedrich-Strasse hajlatában, az Aranytető császári erkélyén kürtösök fújják. A finom motették zsongása még az arany szakállú s fölöttébb mosdatlan svéd hippit is megállásra készíti. Az „Üreszebü” meléknévvél díszített Frigyes herceg utcájáról van szó, — üres zsebe ellenére is

igen kedvelték a tiroliak a derék herceget. Nála népszerűbb csak a fia, „Teltzebü” Zsigmond volt. Értethető. Ércszobraik ott láthatók a többi királyi s királynői szoborral együtt a Hofkirche főhajójának közepén, I. Miksa császár világhírű síremléke körül. Éppen csak, hogy meg nem szólanak. Ércbe merevített történelem.

Nem lehet jóleső, gyakorlati jellegű együttérzés és némi szentimentalizmus nélkül sétálgatni Innsbruckban s nézni, mint tárja ki az idegennek magát. Kissé szégyenlősen árusítja ragyogó múltját, táji gazdagságát, tehetséges jelenét; megszervezésében azonban tökéletesen, szakszerűen: „látod, Európa, így kell idegenforgalmat csinálni...!”

A nyüzsgés elől mégiscsak bemenekülünk a Néprajzi Múzeumba, egyikébe a leggazdagabbaknak Ausztriában. Kár, hogy lényegesen kevesebben vannak itt, mint a szökökutak körül. A képtár azonban meglehetősen népes. Végre Egger-Lienz történelmi képeit is „helyszínen” láthatom. Hofer András, a Napoleon ellen oly sokáig sikeresen hadakozó szabadsághős emléke ma is elevenen él. És milyen tökéletes paraszti faragások! Csodálatos Betlehemek tucatjai! Csupa játékos kis színház valamennyi.

Aztán mi is megalkotjuk a sablonos felvételt az Anna-szobor mellől, nekiszegve a gépet a Hafelekar ijesztő sziklafalának. Az innsbruckiak házihegye ez. Oly közel telepedett a városhoz — vagy a város öhozzá —, hogy szinte a piacán ül, belemosolyog mindennapjába, együtt örül, szomorkodik vele.

S mert napfény glóriázza a Hafelekart, fel is húzhatjuk magunkat a Hungerburgra, amely nevének — az Éhségvárnak — cáfolatául gazdag vendéglővel fogad. Kilencszáz méter magasból pillantunk le az apró hangyákra, akik emberek képében nyüzsgönek az Üreszebü, de nagyszívű herceg gyönyörű utcája sarkán. Bár Teltzebü Zsigmond is arra sétálna, kissé kilyukasztva tartalmas zsebét... Szombathy Viktor

UTASELLÁTÓ

Pályaudvari éttermeiben ez évben is biztosítja turista csoportok étkeztetését

KEDVEZMÉNYES ÁRON

32 féle menüből választhat,
7 féle úticsomagot
rendelhet

Megrendelését legkésőbb 7 nappal az igénybevétele előtt írásban a következő címre kérjük küldeni:

UTASELLÁTÓ V.: Üzemeltetési Osztály, Budapest, V. Veres Pálné u. 24. sz. Telefon: 189-900, 160 mellék.

Turista csoportoknak kívánságra nyomtatott étkeztetési tájékoztatót küld, telefonon felvilágosítást ad az

UTASELLÁTÓ

AFRIKAI SZAFÁRI

A szafári kifejezést magyarul nagyon nehéz tömören megfogalmazni. Tulajdonképpen több napig, esetleg hétig tartó táborozást jelent. Afrikában és Indiában az óriási távolságok hazájában, ahol a tér és idő fogalmát nem európai mértékkel ha-

tározzák meg, nem lehet mindig csak egy-két napos gyűjtőtut, vadászatot, vagy kirándulást tervezni.

Az utazás célja is meghatározza a szafári jellegét. A vadász-szafári a trófeagyűjtést, vadászatot jelenti, míg a kutatók, természetmegfigyelők

szafárijai ugyancsak más jellegű. Nagyon divatos mostanában a fényképező-szafári, amikor — amint már a nevéből is kitűnik — fényképeket gyűjtünk és ezzel tesszük maradandóvá élményeinket.

A szafarit megkülönböztetjük más szempontok szerint is. Így pl. ha a szavannán vadászunk, egészen más felszerelést viszünk, mint amikor dzsungel szafárra indulunk. A szavannák, a végtelen térségek világában nélkülözhetetlen a terepjáró autó.

Ugyanis régen, amikor még nem ismerték a Gaz-t, Dodge-t, Land Rover-t és hasonló teljesítményű, árkon-bokron járó autókat, akkor bizony a teherhordók seregével csak lassan mozgó szafárra indulhatott a vadász.

A csomagokat többé-kevésbé egyenletesen osztották el a teherhordók között és ki-ki a fején vitte a neki jutott terhet. Természetesen nemcsak teherhordók tartoztak a sok napos vagy hetes vadász-szafárhoz, hanem elengedhetetlen volt a szakács, fegyverhordozó, boy stb. — valamennyien más, más munkamódot elvégzésre. Az ilyen nagy tömegeket igénylő szafári ma már a múlté.

Az utóbbi évtizedekben már csak annyi embert vesznek igénybe, ahányan elférnek a Land Roveren, ami a vadászon és kísérőjén, az ún. „fehér vadászon” kívül, legfeljebb egykét, ritkán három segédszemélyt jelent. Az egyik többnyire a fegyverhordozó, a másik a szakács, a harmadik a sofőr, boy és mindenek egy személyben.

A szavanna szafári legfontosabb tartozéka a nagykapacitású, strapabíró autón kívül, maga a sátor. Ma már kitűnő, „mindentudó” sátrak vannak, melyek a célszerűség és legfőbb kényelem jegyében készülnek. Ezeknek alul, felül és oldalt zippzárral szinte légmentesen zárható, impregnált gumianyag van. A legkisebb nyíláson bemászó skorpió vagy egyéb csúszómászó, de még a hangya, szúnyog sem kerülhet a sátorba, ha behúzzuk a zippzárat és leengedjük az ablakot és ajtókat sűrű szűnyoghálóit. A sátrak váza is többféle. Lehet egyszerű botokból, műanyagokból, vagy fémcsővekből összeállítható váz, de nem ritka a sátor anyagából készült, levegővel felfújható sátorváz sem. Ezt bárhol leállíthatjuk és a tetejéről, valamint a négy oldaláról lecsúngó zsinetekkel és földbe vert ékekkel annyira stabilá tehetjük, hogy a legerősebb szélvihar sem döntheti fel.

A sátor belső oldalain különböző nagyságú, praktikus zsebek vannak. Ezekbe kerül minden felszerelés, használati tárgyak: puskák, távcsövek, fényképező felszerelések, este levetett ruhadarabok stb. Mindennek megvan a maga helye, úgyhogy kényelmesen a kezünk ügyében legyen. A sátor alján rugalmas laticel, vagy felfújható matracok teszik kényelmessé a fekvést. A szafári felszereléséhez tartoznak még az összecsuk-

ható karosszékek, gumifürdőkád, asztal stb. — sőt még a hordozható árnyékszék is.

A modern sátorban villanyvilágítás és melegvíz is van. Mindkettőt a Land Rover motorja, illetve az abba bekapcsolt berendezések szolgáltatják. A luxuskivitelű szafári még frigidaire-t is visz magával, hogy a vadászláz izgalmától felhevült vadász szomját különböző hűtőkkel oltani tudja. Ha nem is a legkényelmesebb szállodával, de egy másod. harmadrendű hotellel mindenképpen versenyre kelhet a korszerűen berendezett szafári sátor.

Mit tagadjuk, lehet, hogy nem annyira romantikus, de mindenestre kényelmes és kellemes az ilyen jó felszerelés, amikor izzadtan és fáradtan hazajövünk a több óráig tartó gyaloglásból, — a vadászatról vagy fényképgyűjtésről. Az sem utolsó, hogy nem kell minden reggel kirázni a papucsunkba bemászott skorpiót, vagy egyéb nem kívánatos csúszómászót, békát, patkányt stb., az is remek, hogy nem férnek hozzánk és nem csípnek dagadtra a moszkítók, szúnyogok és más kellemetlen élősködők. Micsoda élvezet az egész napi törődés után jeges whiskyt szopogatva egy kényelmes karosszékben elnyúlni és a sátor előterének ponyvája alól élvezni, mint bukkik le a nap bíbor korongja az ernyősakácok szétterülő lombja felett. Aki ragaszkodik a romantikához, az természetesen vihet magával petróleum vagy olajlámpát, de az esti tábor tűz felejthetetlen hangulatáról nem mond le senki. A trópusi éjszaka bársonyos kárpitján hunyorgó csillagok szikráznak, ezernyi élet éled a sötétség leple alatt, mind zümmög, zizeg, brekeg, ciripel. Hogy lehet, hogy eddig nem tűnt fel? Talán csak a ránk boruló nagy csend kupolája alatt verődnek vissza ilyen élesen az éjszaka hangjai? Pár óra múlva végleg elcsendesül minden a végtelen pusztán. A pislákoló tábor tűz mellett már csak egy-egy hiéna távoli vonítása hallatszik és néha egy szemtelen sakál lopakodó surranása „konyhánk” körül.

Egészen más felszerelés szükséges a dzsungel szafárihoz. A bozót-dzsungelben (a „bush”-ban ahogy ők nevezik) ugyan még szükséges a sátor, de az őserdő rengetegében már nem. Itt sokkal célszerűbb egy szilárdtörzsű, vastagságú fát kiválasztani, amelyről több irányba remek kilátás nyílik. Ezen pár órán belül kosárszerű fészket készítenek ügyes, gyakorlott kezek. Az ilyen magasan kiképzett leshelynek óriási előnye, hogy a dzsungel nagyvadjai — mint az elefánt, orrszarvú, viziló stb. — nem döntenek fel lakóhelyünket, nem gabalyodnak bele a sátor kifeszített zsinégeibe, s az örökké éhes hiénák sem akarnak betörni az éléskamrába, na meg a falánk sakálok sem csonkítják meg trófeáinkat. De talán a legnagyobb előnye a fára épített, fészekszerű magaslesnek, hogy bár nekünk nagyszerű kilátás nyílik, az alattunk mozgó vad nem is sejtí közelegünket. Így tehát nyugodtan fi-

gyelhetünk, fényképezhetünk, anélkül, hogy megzavarnánk őket. Ez pedig nem megvetendő szempont a néha rossz szemű (pl. orrszarvú), máskor kevésbé jó hallású (pl. viziló), de mindig kitűnő szaglász afrikai vadfajokkal szemben. Egyetlen veszedelem: a sziafuk, vagy vándorhangyák népe. A magasra épített fészekbe még a szúnyogok, cecelegyek sem könnyen találnak meg, csak akkor van baj, ha a sziafuk útvonalába kerülünk.

Mi sokkal jobban megszerettük a dzsungel-vadászatot, a fáról való figyelést, mint a szavanna szafarit.

Afrika még ma is a világ legvad-
dúsabb paradicsoma. A Serengeti, Manyara tó, N gorongoro kráter, Ngurdoto valóságos vadkamrák, amelyek még mindig újat, változatos tudnak nyújtani a természetszerető kutatóknak, turistáknak és vadászoknak.

Dr. Szederjei Akosné

TOTÓ · LOTTÓ
milliók nyereményekkel!

4. sz. Rejtvényes utazás

Turista társaságunk mostani utazását hazánk keleti szélén fekvő megye nevezetességeinek megtekintésére szenteli. Első állomásuk az a helység, amelyik 1875-ig a **megye székhelye** volt. A második egy mesterségesen létrehozott **domb**, amelyről a Turista egy nemrég száma is írt. A harmadik megállónál két gótikus templomot és egy múzeumot néztek meg, melynek **névadója** nagy történelmi személy volt. A következő **községben** egy középkori eredetű várkastélyt láttak, amelyhez Vay Ádám neve fűződik. Utolsó állomásként egy **fürdőhelyre** látogattak, amely a megyeszékhelyről kisvasúttal is megközelíthető és amely melegvízű strandjáról, szép taváról és parkjáról híres. **Merre jártak turistáink?** 1. A régi megyeszékhely? 2. A domb neve? 3. Ki a múzeum névadója? 4. Hol van a várkastély? 5. Mi a fürdőhely neve? 6. Melyik megyében jártak?

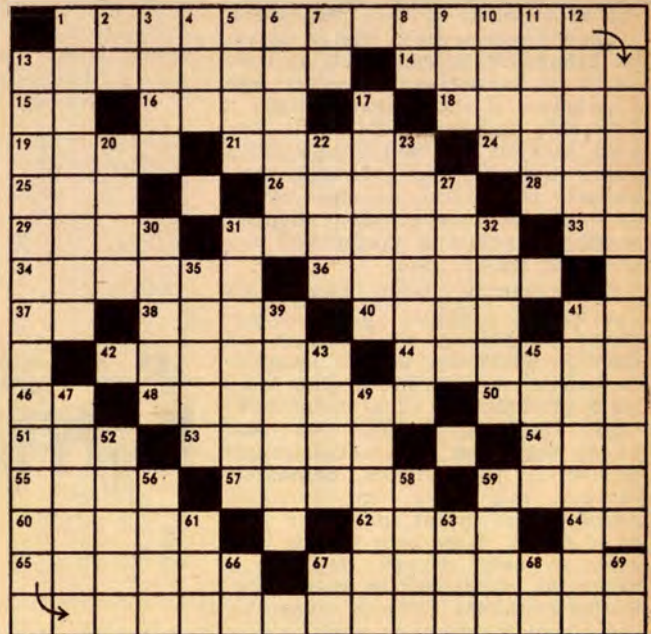
A TURISTATOTO

második fordulóját után negyven pontosak: Antal András, Balatoni Endre, Ványai Erzsébet és János, Bálint Kálmán, Boda Ferenc és Sándor, Cserkúthy Emőke és Sándor, Dénes Ilona, Duza Lajos, Fábrián Zita, dr. Fodor András, Gáspár Éva, Harajka Mária, Harsányi Sándor, Hochmál Ferenc, Hollós Attila, Hortobágyi Imréné, Hubert Sándor, Cs. Jenei Zsófia, Joó Lászlóné, Kováts Béláné, Körmeny Gyözőné, Kurcsics Margit, Kuzmicszky Erika és Mihály, Léval Levente, Morvai László, Makai István, Abony, Makai István, Jászberény, Nagy Ferenc és Miklósné, Németh Ferenc, Oltai Józsefné, Orpheusz, Falásti Levente, Papp Tibor, Poor István, dr. Rózsa György, Sólyom László, Szabó Imre, M. Szüle Anna, P. Szvibay Gabriella, Técsy Katalin, Tóth Tibor, Tüttő Julianna, Ulrich Sándor, Varga Márton és Zsuzsa, V. Vida Ilona, Vitaris Miklós és Miklósné, valamint az ETI és VM Székesfehérvár szakosztályok.

A második forduló győztesei közül sorsolás útján 100 Ft-os vásárlási utalványt nyert Hubert Sándor Szombathely, 10–10 totosulványt nyert: Dr. Fodor András Bp. és Sólyom László Bp.

Sokak kérésére közöljük a szöveges megfejtést: Első forduló: Veszprém, Tenkes kapitány, Csesznek, Amadé, Országos kék, Diósgyőr, 1707. országgyűlés, Budai-vár, Nádasdy Ferenc, Borsod-Abauj-Zemplén, Múzeum, Sümeg, Siroki kőbálványok, Cserhát+Zsambék, Bajna, Lilla (Vajda Júlia), Csokonai Vitéz Mihály, Tata, Vértesszőlős. Második forduló: Alpár Ignác (Nyíregyháza), Madách Imre (Csesztve), Tés, Szeged, Bükk (Noszvaj), Beethoven (Martonvásár), Ócsa, 18. sz. elején. (Mohora), Festetics (Keszthely), Báthori István (Nyírbátor), Múzeum (Budapest), Szombathely, Copf (Eger), Vértesszőlős, IV. Béla, Magdaforrás, Apátkút, Paprét, Vöröskő.

Érdeemes elolvasni

VÍZSZINTES: 1. A közelmúltban a Mezőgazdasági Könyvkiadó gondozásában megjelent egyik nagyszerű könyv szerzője és a könyv címe. 13. Az örömtől ragog az arca. 14. Arra a helyre hajít. 15. Növény része. 16. Az Oranje jobb oldali mellékfolyója. 18. Fényképezeti megvilágító berendezés (névelővel). 19. ...avis (ritka madár). 21. Hegység Romániában. 24. Vágóész-köz (névelővel) 25. Különböző hangjegyek. 26. Község az egrí járásban. 28. Kocsma része. 29. Unalmában teszi az ember. 31. Zöld is van ilyen. 33. Igevégződés. 34. Olasz város a Pó torkolatánál. 36. A három testőr egyike. 37. U. L. 38. Férfi vagy nő? 40. Szag, illat — latin szóval. 41. M. O. 42. Ritka női név. 44. Arra a helyre nyom. 46. M. E. 48. Kutatás. 50. Cselekedti! 51. Oxigén és lantan vegyjele. 53. Dörzsöléssel tisztára mos. 54. Tápilói folyadék. 55. Nevetést utánzó szó. 57. Idegen férfinév. 59. Helyhatározószó. 60. Medréről kiömlő. 62. ...Dal Monte (híres olasz koloratúrsoprán énekesnő). 64. A. N. 65. Szilárd kőanyag. 67. Vizsga, oklevél van ilyen.

FÜGGŐLEGES: 1. Dugóval elzár (tájszó) 2. R. G. 3. A tűzhányóból előtörő izzón folyékony kőzet. 4. Amennyibe kerül. 5. Nyersanyagot méretre vág. 6. Város Csehszlovákiában a Vág mentén. 7. Egymást előző betűk. 8. Négylábú. 9. Becézett Adél. 10. Színe... 11. Idebe, ellentéte. 12. Hosszú ideig tartó. 13. A vízszintes 1. sz. sorban szereplő könyv cselekménye ebben az öt helységben játszódik le (folytatás a függ. 31. sz. sorban) 17. Körben forgató. 20. Rájegyez. 22. Párosütemű román népi tánc. 23. Enyves. 27. Gazdagság 30. Növendékialatok. 31. A függ. 13. sz. sor befejezése. 32. Megkönnyez. 35. Kiváló erkölcsi tulajdonság. 39. Esmi kezd. 41. Zenel kifejezés; mérsékelt gyorsasággal. 43. Rajta ... (6 következik). 45. Ház része. 47. Lásd a 39. sz. sort. 49. Valakinek a kora. 52. Egés után marad (névelővel) 36. Volt angol politikus. 58. Neves francia labdarúgó volt. 59. Egy rövid meghatározással kedveskedünk, íme: á. 61. Oxigén és natrium vegyjele. 63. Angol fiúnév. 66. T. F. 67. Egymásutáni betűk az abcében. 68. Papírmérték. 69. Ő. D.

Beküldendő a vízszintes 1., függőleges 13. és 31. sz. sorok megfejtése. Határidő: október 15.

Előző számunkban közölt keresztrejtvény megfejtése: Jer! az áldott szép természet enyhe öle hívogat. (Arany János)

Könyvjutamat nyertek: Bass Lívla Bp., dr. Borsy Zoltán Nyíregyháza, Fodor István Jászjákóhalma, Kajtár Ferencné Tamási, Péntek László Kiskőrös, Vasas Margit Tatabánya.

TURISTATOTO 4. szelvény

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14

Rejtvényes utazás

1. .... 4. ....
 2. .... 5. ....
 3. .... 6. ....
 Név: .....
 Lakás: .....

TURISTATOTO 4. TÁJSMERET

Kedves Olvasóink! A megfejtéseket technikai okok miatt október 15-ig kell beküldeni!

- Hol van ez az érdekes természeti jelenség? Salgótarján 1. Szentgyörgyhegy 2. Szandavár X.
- Mi a neve ennek a gyógyfürdőnek? Harkány 1. Hévíz 2. Hajdúszoboszló X.
- Melyik kilátó látható a tavol-

ban? Csóványos 1. Karancs 2. Bálványos X.

4. Melyik alföldi városunk látható a képen? Devecser 1. Hódmezővásárhely 2. Gyula X.

5. Hol láthatók ezek a római emlékek? Aquincum 1. Szekesfehérvár 2. Tács X.

6. Melyik hegyen áll ez az épület? Jakabhegy 1. Karancstemplom 2. Békő X.

7. Melyik hegységben látható

ez az épület? Börzsöny 1. Mátra 2. Zemplén X.

8. Melyik hegységben van ez az erdei kisvasutállomás? Bakony 1. Börzsöny 2. Bükk X.

9. Hol készült ez a balatoni tájkép? Balatonlellén 1. Balatonföldváron 2. Keszthelyen X.

10. Hogy hívják ezt a turistatelefont? Ilona pihenő 1. Normafa 2. Stromfeld pad X.

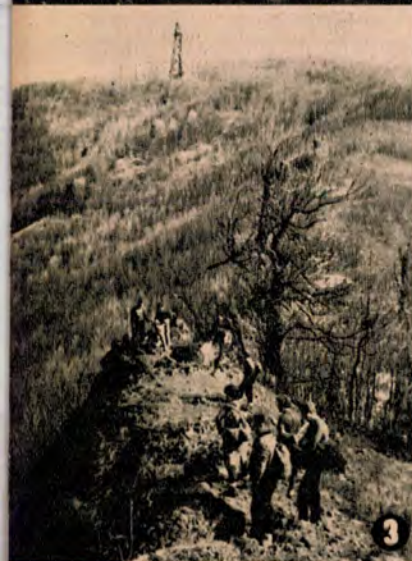
11. Melyik tó partján áll ez a

szobor? Velencei tó 1. Fertő tó 2. Balaton X.

12. Mi a neve ennek a szurdoknak? Galyaszurdok 1. Remeteszurdok 2. Uponyi-szoros X.

13. Melyik üdülőhely látható a képen? Mátraháza 1. Lillafüred 2. Sopron X.

14. Mi a neve ennek a terecski turistalétesítménynek? Flóra-pihenő 1. Kistubes 2. Tuocs X.

1

2

3

A HÓNAP KÉPEI

Rovatunkban olyan újonnan felvett turistafotokat közlünk, amelyek kirándulások, túrák, utazások és üdülések elcseszt pillanatait, eseményeit, portrékat, valamint hazai és külföldi tájakat ábrázolnak. A legszebb képet, mint a Hónap Képét 100 Ft-os vásárlási utalvánnyal jutalmazzuk.

SZEPTEMBER LEGSZEBB KÉPEI

1. Turista csendélet (Rostássy Szabó Mihály), 2. A kis turista (Gömbös Dezső), 3. Kankalint néző leány (Várhegyi György), 4. A HÓNAP KÉPE: Védd az erdőt (Tóth József, Bp., IX., Börzsöny u. 4.), 5. Magas Tátra. Támadnak a felhők (Kubát Csaba), 6. Szömörke-völgy (Jenei István).

5

6

4

A KÖVETKEZŐ SZÁM TARTALMÁBÓL:

Doktor Hegymászás
Ompoly menti tájak
Köszeg

ÁRA 3 Ft

TURISTA

A MAGYAR TERMÉSZETBARÁT
SZÖVETSÉG LAPJA

1969

11

DOKTOR HEGYMÁSZÁS

SZABOLCS-VÁRA

FÁTRAI GERINCEKEN

TURISTA

XV. ÉVFOLYAM

1969. NOVEMBER

TARTALOM

TURISTAÉLET

Pilisnyergi gondolatok	3
Budapest kiránduló kerületei: XII	8
A TURISTA jelenti	2
Fiatalsági Utazók klubja	11
Megemlékezés Lóczy Lajosról	12
Ez történt	24
A szerkesztőség postájából	8
Turistatató 5. forduló	27

HAZAI TAJAK

Vándorlás a Lókos-patak mentén	6
Szabolcs-vára	19
Az érdi mlnarettől Százhalombattáig	10
Vérteskozmatól a Szarvas-kútig	21
Őszi barangolás külső budai tájakon	6
Az Aranyosvölgy	17

KÜLFOLD-UTIKALAUZ

Szomolnói. A Forradalom főhadiszállása	20
Ompoly menti tájakon	12
Fátrai gerinceken	4
A kastélyok völgye	16

ÉRDEKES — HASZNOS

Tüskés barátunk: a sün	13
Doktor Hegymászás	14
Miről írnak a turistalapok?	18
Magyar költők emlékoszlopánál, Eperjesen	9

Címképünk Szalai Ilonát a XII. ker. Természetbarát Szövetség titkárát ábrázolja a Pilisnyergi-emléktúrán. (Dobos Gábor felvétele)

Csak olyan kéziratokra válaszolunk, amelyeket közlésre alkalmasnak találunk. Kéziratokat és fényképeket nem örzünk meg és nem küldünk vissza.

TURISTA. Turisztikai, camping és utazási folyóirat. Felelős szerkesztő: Endrédi Lajos. Szerkesztő bizottság: Dr. Agócsy Pál, Antalffy Gyula, Kertész Miklós, dr. Kürthy Miklós, Mosonyi László, dr. Pápa Miklós, Szekély Miklós, Szombathy Viktor, Tamás Ferenc. Szerkesztőség: Bp., V., Váci u. 58. Telefon: 182-932. Kiadja az Ifjúsági Lapkiadó Vállalat. Igazgató: Tóth László. Kiadóhivatal: Bp., VI., Révay u. 16. Telefon: 116-660. Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető közvetlenül a Posta Központi Hirlapirodánál (KHI. Bp., V., József nádor tér 1.), bármelyik postahivatalban, a posta hírlapüzleteiben és a kézbesítőknél, vagy csekkbefizetési lapon (egyéni előfizetők a 61.251. közületiek a 61.066 csekk számszámán, továbbá átutalással a KHI. MNB. 8. sz. egyszámlájára. Előfizetési díj egy évre: 36 Ft. Félévre: 18 Ft.

INDEX: 25 814

69.3176 Egyetemi Nyomda mélynyomása. Budapest. Felelős vezető: Janka Gyula igazgató

A TURISTA *jelentí*

Bensőséges ünnepség keretében avatta fel a soproni városi szövetség a soproni Kinizsi természetjáró szakosztálya által újonnan foglalt Madáraróki Szent György forrást, amely méltán érdemelte ki a soproni hegyvidék legszebb forrása jelzőt.

Somogy megye, de talán az ország egyik legszebben kiépített turistaútja lesz a Gyertyános völgyön keresztül haladó piros jelzésű kaposvári turista körút. A változatos szép vidéken, erdei tájakon át vezető út jelzése, és jelző, magyarázó táblákkal való ellátása már megkezdődött. Az útvonal a következő lesz: Kaposvár vasútállomás—Bartók Béla utca—Géza utca—Kaposhegy—Gyertyános erdő—Turista telep—Töröcskei országút—Töröcskei erdő—Tokaji erdő—Tokaji halastavak—Cserihegy—Kaposvár vasútállomás.

Új turista út létesült az eszkendi dombvidéken: Acsa és Galgamácsa között. E zöld sáv jelzésű turistaútból zöld + jelzés ágazik ki a galgagyörki állomásra.

Sárospatakon megtalálták a templom mögötti úttest alatt a Rákóczi vár XVII. századbéli kapujának romjait. A kaput a Wesselenyi-féle őssezeskőves leleplezése után, a vár német helyőrsége falaztatta be.

Új idegenforgalmi látványossággal gazdagodott Telkibánya. Megnyitották a nagyközönség részére az egykori aranybánya Teréz táróját, amelyet az érdeklődők védősisakban és bányászlámpa fénye mellett tekinthetnek meg.

Forró közsgében a helybeli termelőszövetkezet a miskolci műút mellett csárdát nyitott egy XVIII. századbéli vendégfogadó épületben. A hagyomány szerint ebben az épületben szállt meg Sándor cár, amikor a bécsi kongresszusra utazott.

A II. Nemzetközi Tisza-túrán Szolnok megyéből 48, Hajdúbó 8, Szabolcsból 6, Borsodból 4, Csongrádból 3 és Budapestről 16 fő vett részt. A főcsoport Gergelyugornánál szállt vízre, két másik Sárospataknál indult és Tokajnál csatlakozott hozzájuk. A résztvevők megtekintették Sárospatakat, Tokajt, a tiszalöki vízi, a tiszapalkonyi hőerőművet, az új szocialista várost Szederkényt, Szolnokot és Szegedet, Tiszabercelen Bessenyei György szülőházát, és a szabolcs földvár átadásait. A jól szervezett túrárt dr. Egri Kiss Tibor, Repel Zoltán, dr. Szabó Botond és Hajdú Kálmán érdemel dicséretet.

A Turista Ellátó Vállalat szervezésében lezajlott sítanfolyamok sikere arra ösztönözte a vállalatot, hogy megismételje

vállalkozását. A tervek szerint Nagyhideghegyen jan. 4-9, 11-16, 18-23, 25-30, febr. 1-6, 8-13, 15-20, 22-27 között, Bánkúton jan. 18-23, febr. 15-20, 22-27 között rendeznek tanfolyamot. Megfelelő számú jelentkező esetén haladók részére Nagyhideghegyen jan. 4-9 és febr. 1-6, Bánkúton febr. 15-20 között kerül sor tanfolyamra. A nagy érdeklődés miatt ajánlatos gyorsan jelentkezni. Cím: Turista Ellátó Vállalat, Bp., VI., Lenin krt 55.

A Művész Sportkör Természetbarát Szakosztálya szeptember 21-én rendezte meg hagyományos Normafa emléktünnepélyét a szabadsághegyi volt Normafánál.

Elkészült a jövőévi túranaptár terveze. Benne olvastuk, hogy a Budapesti szövetség különvonalat fog indítani Dunaalmásra, Porvacsasznekre, Mohorára és Móra. A campingezők Papsziget, Veszprém, Tokaj és Győr felkeresését tervezik.

A Királyréti vasútállomástól a piros jelzésen egy kis kőéptímeny, benne egy művész bronz veretét láthatunk. Mint Osváth József főerdész elmesélte, a veret egy erdei jelenetet ábrázolt; tisztán vadászok üldögélnek, az erdő szélén szarvasok, őzek állodogálnak, közepen egy szarvasbika agancsai között platinából készült Hubertus kereszt látható. Illetve csak volt látható, mert ismeretlen személyek először a vadászcsoporthoz, majd a keresztet, végül a vadakat is kitérdelték.

Szeptember 14-én avatták fel az újpesti természetbarátok által épített új borszönyi útvonalat, amely a Hideghegy alatti Farakodótól indul és 8 km-en át, enyhe emelkedőjű szép úton vezet egész a Királyréti Fővárosi Tanács üdülőjéhez. A felső szakaszon a Farakodótól mintegy 20 percrenyire a Szállásbércen, az ún. Kálmánkaszálló-rét sarkán fából épített esőkunyhó pihenő paddal, asztalkával, szalonnasütő várja a turistákat. Alig 50 m-re köbe foglalt forrás, különleges bélyegzővel található. Az útjelzés végig gondosan jól festett, fehér alapon piros kör. A munkáért elsősorban a Magyar és a Hazai Pamut turistákat illeti az elismerés.

Királyrétiiek mesélik, hogy a Pap-hegy megálló feletti erdős kúp alakú hegyen valamikor kolostor állott. Innen a neve. Jó szemű turisták a bozót alatt még felfedezhetik az egykori kolostor falának romjait. Az Egyesült Izzó és a Magyar Pamut szakosztály azt tervezi, hogy kutató-túrát vezet a legendaival övezett Pap-heggyre.

A Turistatató 4. fordulójának helyes megfejtése: 2 2 1. X X 2, 2 X 1, 2 1 X, 2 1. Nagykovács, Inésdomb, Báthori István, Vajna, Sóstó, Szabolcs-Szatmár. (A 9. kérdésnél elírás történt, ezért minden feleletet helyesnek fogadtunk el.)

ÉLJEN NOVEMBER 7!
A NAGY OKTÓBERI SZOCIALISTA FORRADALOM ÜNNEPE!

NOVEMBER 7-RE *emlékezünk*

Ez év november 2-án, mint minden év novemberének első vasárnapján, természetbarátok ezrei indulnak a Pilis-nyeregbe, hogy tisztelegve emlékezzenek azokra, akiknek a szabadságot köszönhetjük. Igen, emlékezni a Vörös Hadsereg katonáira, akik 25 éve vállvetve bolgár, jugoszláv és román bajtársaikkal, s a magyar partizánokkal megkezdték Magyarország felszabadítását. Emlékezni arra a Vörös Hadsereg, amelynek proletár forradalmárokból álló magja ott harcolt Pétervárot, hogy győzelemre vigye a Nagy Októberi Szocialista Forradalmat. A Forradalmat, amely szerte a világon parazsa, lángja a haladó eszméknek, a munkásmozgalomnak, — a Forradalmat, amely ma is erőt ad, példát mutat az elnyomottaknak, kizsákmányoltaknak a szabadságért folytatott küzdelemben.

1969. novemberében elmélyültebb gondolatokkal indulunk a Pilis-nyeregbe, mert ez az ünnepélyes találkozó olyan időpontban zajlik le, amelyet 25 évvel megelőzően már az ország egy részén szabadon ünnepelhetek, s már nem volt messze az idő, amikor a felszabadult Pilis-nyeregben maroknyi szovjet egység fiatal hősei áldozták életüket a magyar nép szabadságáért. A mi szabadságunkért, amelyet a német fasiszták még mindig veszélyeztettek.

Elmélyültebb gondolatokkal indulunk, mert számot is vetünk, hogy hogyan gazdálkodtunk, mit tettünk a 25 év alatt. S a számvetésnél büszkéek lehetünk, mert a tények, az eredmények azt bizonyítják, hogy a magyar nép tudott élni a szabadsággal. Eredményeink az iparban, a mezőgazdaság-

ban, a kultúra és tudomány terén azt bizonyítják, hogy fejlettebb társadalmi formában élünk, mint negyed századdal ezelőtt. Ha e lap hasábjain másról nem is emlékezünk, de a természetbarát mozgalom eredményei is ezt bizonyítják. 25 esztendő alatt megtízszereződött, közel

100 000-re nőtt a szervezett turisták, természetbarátok száma, s több százezerre azoké, akik több-kevesebb rendszerességgel kirándulnak, járják az országot. Az akkor néhány száz turista szervezet helyett ma mintegy 2500 természetbarát szervezet vonzza egyre gazdagabb programmal az érdeklődőket. A Magyar Testnevelési és Sportszövetség adta erőt, segítséget fokozza a szakszervezetek és az ifjúsági szövetség támogatása, együttműködése. Az akkor döntően gyakorlatos túrázást megnövekedett arányokkal teszi ma változatosabbá elsősorban a vízi- és motoros-túrázás, a campingezés, és növekedett a síturázók,

barlangkutató-természetbarátok, valamint hegyászók száma is. Arányában megnőtt a külföldi túrákon résztvevők száma is. A tájékozási futás, a természetbarát mozgalom versenyszerű tevékenysége pedig olyan sokat fejlődött, úgy megerősödött az elmúlt 25 év alatt, hogy a jubileumi évben már különváltan, a Magyar Természetbarát Szövetségtől független, Magyar Tájékozási-futó Szövetség kereteiben indul további felendülés felé.

Fejlődés van — sok jogos kifogás és tényleges nehézség ellenére is — a turistaházak vonalán. A Turista Ellátó Vállalat kezelésében, továbbá a

sportegyesületek és vállalatok tulajdonában levő turistaházak fejlődő kulturáltsággal várják a természetbarátokat, s a természetbarát mozgalmat segíti az a 61 turistaszállás és üdülőtélep is, amelyeket az ország majd minden részén az idegenforgalmi hivatalok hoztak létre. A campingezők számára pedig, úgyszólván korlátlan lehetőséget biztosít több mint 70 camping, a legigényesebbek kívánságait is kielégítve.

Összehasonlíthatatlanul fejlődött közlekedésünk is, s ez különösképpen az autóbusz vonatkozásában jelentős.

Az igények azonban ugrászerűen nőnek. Az életszínvonal növekedése, a több szabadidő, a kultúra magasabb foka egyre több emberben kelti fel a vágyat a természetjárás iránt. A technika fejlődése, az automatizálás, a helyi közlekedés javulása, a megnövekedett élet- és munkatempó egészségügyi szempontból állít sok megoldandó feladatot a természetbarát mozgalom elé. Nem lehetünk tehát elégedettek, a természetbarát szervezetek sem nyugodhatnak bábéiraikon. A jubileumi évben nekünk újabb eredményekkel kell hitet tennünk a szocializmus ügye mellett. Még több alkalmat, változatosabb programot kell biztosítanunk a dolgozó embereknek, tanuló fiataloknak, az egészséges, kulturált kikapcsolódáshoz, aktív pihenéshez, a rekreációhoz.

November 7-re, de egyben felszabadulásunk 25 éves jubileumára is emlékezünk, melynek keretében a hazai természetbarát mozgalom 60., s a nemzetközi természetbarát mozgalom 75. születésnapját is ünnepelni fogjuk.

Székely Miklós

Korszerű, szép turistaszálló a Kís-Fátrában

FÁTRAI GERINCSEKEN

A medve egy ténsasszony termetű borókabokor mögül bukkant elő, a tisztás szegélyén. Ugy jött legelgetve, akár egy békés birka, az édesre érett fekete áfonya bogyóit tépdeste csomóستul. Az örökzöld levelű törpe cserje vastagon szőtte be a lucfenyő csoportokkal tarkított, ferdén elfekvő, napos tisztást. A kerekded kis mező közepén üldögéltünk, az 1600 méteres Nagy Rozsutec széthasadozott fehér sziklatömbje alatt, s az imént szedett narancsszín rizikék ragacos kalpagját tisztogattuk éppen a ráta-pad tőlevelektől. A természetes kárpáti barna medve fel-tápáskodásunk riadt zajára figyelt fel; ránkmeresztette gömbölyded fejéből kicsillogó két kis szemét, lassan megfordult, s nehézkes léptekkel elballagott a Rozsutec függőleges nyugati fala irányába.

Tegnap említette még a vonaton egy zsolnai turista, hogy 360 medve él a szlovákiai Kárpátok rengetegekben, de nem gondoltuk volna, hogy ilyen hamar összehalálkozunk egyikükkel. Kissé bele is izzadtunk a

látványba, talán még jobban, mint az idevezető útba. Pedig nyaktörő ösvényeken kapaszkodtunk fel a gerincig. Az Északnyugati-Kárpátok külső kristályos-vonulatának legkiterjedtebb tagja, a 160 kilométer hosszú Kís-Fátra főképp gránitból áll ugyan, de északi oldalán a kristályos magot dolomit és mészkő-takaró burkolja be, s ezeket a puhább üledékes kőzeteket félelmetesen megszagatták, szétdarabolták a felszínpusztító erők, a víz, a szél, főképp pedig a jégkorszaki gleccserek. A gerincről lefutó patakok mélyre vágott, meredek falú szurdokvölgyekben, ijesztő szakadékokban zuhognak alá, az egyik ilyen szűk kanyonban, a Terchova falu közelében kezdődő Diery keskeny hasadékaiban másztunk fölfelé órákon át. Kezdetben görgetegeken egyensúlyozva, később a sziklába vésett lépcsőkön, végül meredek vaslétrák fokain kapaszkodva.

Alattunk csattogva, döngve porzott a patak, vízesések sorozatával zuhant lefelé, a szurdok szürkés sziklafala egyre összébb hajolt fölénk boltozódott, végül már csak a függőleges

A Vrátna-völgy kapuja fantasztikus formájú sziklaképződményekkel

sziklafalba épített természetes teraszok tették lehetővé az előbbre jutást. Így értünk fel a Nagy Rozsutec alatti nyeregbe, a Kis-Fátra gerincére, melyen másfél-száz kilométer hosszan húzódik végig a piros turista-jelzés.

Azon indulunk el most a medvés tisztásról délnek, délnyugatnak, nagyszerű gerincvándorlásra.

Ősz van, szelíd szeptembervég. A nap fátyolosan süt, az egymásba fűződő ormokon áhítatos csöndesség. A tetők csodálatosan nyitottak, idáig nem jönnek fel az erdők, végesvéig tömött havasi gyeproritja az előttünk kigyózó gerincvonulatot. Olyan érzés rajta lépdelni, mintha zöld habszivacs takarná a kemény gránit felszínt.

A sziklafüves gyepek messziségbe vesző mezeje annyi gyöngéd szépséggel gyönyörködtet. Ez az 1600–1700 méter magasságban húzódó széles pázsítsáv egyetlen vadvirágerdő, s mintha nagyszerű kertművészet építette volna így egybe. A kárpáti kék ha-

rangvirággal meg az erős illatú encián lilásrózsaszín csokraival teleszórt hullámos gyepről természetesen sziklakertekként emelkednek ki a kisebb-nagyobb gránitpadok mohás szigetei. Meg kell mellettük állni, le kell eléjük térdelni, hogy aprólékosan megcsodáljuk a kötőrőfűvek sokféleségét, a pozsgás levelű varjúháj népes növényneveltségének változatait, a kövirózsák gazdag burjánzását, s minden sziklakertben külön is a nagy babakalácsot, ahogy hosszú szirmú, kerek fehér virága méltóságteljesen megül szalmasárga tövises fészékében.

Így aztán jódarabig eltart, amíg elérünk a *Stoh* 1608 méteres csúcsára, onnan majdnem egyszinten haladva a *Chleb* sziklaszirtekkel áttört gyeper ormára, végül a *Kis-fátrai Nagy-Kriván* 1709 méteres magasába.

A Kis-Fátra legkiemelkedőbb pontján állunk itt. Előttünk a hosszan, keskenyen vonuló hegység, mely az alsó-nyitrai medencéből

Lucfenyő-csoportokkal tarkított tisztás a Rozsutec alatt

indul el, a *Vág* és a *Turóc* folyócska között vonul északnak, északkeletnek, az alig ezer méteres *Inovetetőtől* a *Krivánig*, amelyen állunk. A *Vág* összeszűkülő mély völgye, a *sztrecsnői szoros* kétfelől vágja a hegységet, északkeleti részében tömörülnek a legmagasabb csúcsok, a *Vág*, a *Varinka* patak és az *Árva* folyócska között.

Messze alattunk örvénylik gránitfalak sikátorában az elkeskenyedett *Vág*; völgye itt oly szoros, hogy a vasútvonal is csak alagútban fér el. A megszilajult folyó két partján, egy-egy sziklaszál tetején *Sztrecsnó* és *Óvár* romjai emelkednek a magasba. A *Vág* völgyét védtek kelet és nyugat felől századokon át, a kuruc háborúk után robbantották fel mindkettőt. Távol az ég alján a *Magas-Tátra* nyugati sarokpillére, a 2178 méter magas árvai *Banikov* fehér sziklakoponyája fénylik.

De az igazi sziklatenger közvetlenül alattunk van, a *Vrátna völgyében*. Mindenfelől körülzárt mély katlan ez, nagy félkörben határolja az a gerincvonulat, amelyen végigjöttünk. Csak északon vezet ki belőle egy szűk sziklakapu. Ezen a meredek falú szurdokon fut ki vad szökellésekkel a völgyből a *Vrátna-patak*, két partján fantasztikus formájú sziklaképződmények tornyosulnak egymás fölé, széthasogatott mézskő-és dolomit szálak tömkelege, félelmetes szépségű szirt-rengeteg.

A hét kilométer hosszú völgy alját rétek szövik be dúsan, fölöttük málnás, szamócás írtványokkal tagolt

lombos erdők és fenyvesek, végül az erdőtlen hosszú tetők húzódnak. A réteken hófehér juhnyájak imbolynak, az erdőszegélyen fából ácsolt pásztortanyák feketednek, a csúcsok alatt turistaházak bújnak meg. A völgy záródásában a hegység legszebb turistaszállója, a *Chata Vrátna* ékelődik a hegyfal alá; előteréből indul fel ide hozzánk, a gerincre az 1800 méter hosszú ülőszékes felvonópálya. Olyan nagy szintkülönbséget hidal át, olyan sikosan meredek hegyoldalon való leereszkedés fáradalmaitól kímél meg, hogy rajta szállunk alá a völgybe.

Előttünk hátikosaras falusi asszonyok várakoznak. Egész nap szedték az áfonyát és a gombát a törpefenyőkkel tarkított gyeper hegyoldalakon, s most indulnak haza a zsákmánnyal. Amikor meglódul velük a drótkötélen lebegő szék, keresztet vetnek, s máris úsznak alá a völgybe. A következő székeken himbálózunk utánuk; elsiklunk kötengerek fölött, óriási lucfenyő-szálak lépegetnek ferdén alattunk, s ahogy szállunk csendesen lefelé, úgy emelkedik szemben, messze a távolban egyre följebb a *Nyugati-Beszki-dek* erdős vonulata a lengyel határon. 1600 méterről 750 méterre ereszkedünk alá, végül a lengő székekkel befutunk a turistaszálló épületébe. A barátságos hegyiház fenyőfa burkolatú szobájában egy kósárka illatos málna vár ránk — virág helyett, amit itt nem tépnek le — kedves üdvözlötül.

Antalfy Gyula

TÚRA UTÁN TÚRA KÖZBEN

barátságos, meleg pihenőhelyet
nyújtanak a Turistaházak

VÁNDORLÁS

A LÓKOS-PATAK MENTÉN

A Börzsöny tetején, a Csóványos hegytömegének keleti szélén buggyan elő tiszta forrása, és a vonatból, Vác felől jövet, az omladékos nógrádi vár után pillantjuk meg először. „Lókos-híd”, figyelmeztet a pálya mentén a felirat, de a mélyhangra váltó kerékcsattogás is. Aztán a patak csendesen együtt ballag az utasal délkeletnek fokozatosan lejtve a Duna felé, és egymás után véve fel a *Nótinés*, *Ósagárd* irányából érkező oldalvizeket. *Felsőpetény* kastélyának elhagyása után azonban a Lókos hirtelen irányt változtat: északnak, majd északnyugatnak csap, hűtlenül elhagyva a Dunát és az Ipoly vízvidékéhez pártolva. Nem kell különösebb szakértelem ahhoz, hogy lássa a turista: a Lókos-patak Felsőpetény fölötti szakaszát elhódította — a földrajz kifejezésével: „lefejezte” — az Ipolyba torkolló egykori Alsó-Lókos. Így a megkapó tájképi szépségek és történelmi emlékek fölött még külön természeti nevezetességet is lát a Lókos mentén vándorló.

Elfolyik a strandolók vidám zsongásától hangos Bánki-tó mellett; széles, mélyzöld, hosszú rétesíkon mutatja a keletre vezető utat a vasúti síneknek és a műútnak. Így ér el a víz nagy fordulójához, *Romhányig*. Itt végleg az Ipoly felé irányul. Miután átbújt egy régesrégii kőhid alatt, és áttörte a mezőváros bejáratánál egymáshoz közelkerülő dombsort, az egyre táguló *Rétsági-medencébe* ér a Lókos. Zöld partok közt halad a Dunától, elcsábítója és befogadója, az Ipoly felé, amellyel *Balassagyarmat* alatt egyesül.

Rákóczi Ferenc lába nyomát őrzi és a kurucok szabadságharcának édes-bús emlékeit hirdeti minden ezen a nógrádi tájon. A Déli-Cserhát legmagasabbra emelkedő, komor mészkőrögei, a Délhegy, Kőhegy, Romhányi-hegy könyökölnek a Lókos-völgy Bánk—Romhány között, melyen beszakadt árkanak déli olda-

lán: észak felé nyájasabb, dél felé pedig sötétlő erdőrengetegektől és fehéren elővillanó szikláktól zord a vidék.

A déli előhegyek egyik dombbá szelődött lankájának pompás, dúslombú törökmgovorófa rajzolódik az ég kékjére: a hibátlan alakú *Rákóczi-emlékfa*. Az országról, vagy a romhányi végállomása felé igyekvő kis vonatból Bánktól kezdve gyönyörködhetünk a kiugró fokon álló terebélyes törzsben, amelyhez aztán a romhányi kertes településrész, a „Mákos” csupa új házai közti úton sétálunk fel. Megéri a séta! Az örökké zúgó-susogó hatalmas lombkorona árnyékában akár egy kisebb falu lakossága is letáborozhatna. Bár évszázados korú a fa, a kuruckornál mégis sokkal fiatalabb. Az azonban teljesen valószínű, hogy Rákóczi innen szemlélte a két és fél évszázad előtti hullámzó nagy lovasútközeget. Sokáig el lehet nézni a kitáruló körképet a fa mellől. Lábunk alatt a harsogó zöldű lókosai nagy rét, a túlparton a dombokra települt és völgybe lenyúló Romhány; a déli és keleti háttérben a Cserhát hegyei, az erdőpalástig pedig a „II. Rákóczi Ferenc” termelőszövetkezet hatalmas feketeibizke, meg körtetelepítései.

A modern ipart a Cserépkályhagyár folyton füstölgő kéményei, 2—3 emeletes völgyi lakóházai jelzik. Az üzem az országban a legnagyobb, és nemcsak kályhához való, hanem sok egyéb célú, pl. szép színes falburkolatú csempét is készítenek benne a Felsőpetényben bányászott agyag kiegészésével.

Keresztülhaladunk a régi kastélyai, toronymagásra nőtt jegenyéi miatt érdekes Romhányon: mindenfelé sok az új, jómódot eláruló, sáttortetős, szép családi ház. Az utolsó ház után, Romhány erősen emelkedő északi kijáratánál, érzjük el a *Szátok—Érsekvadkert* felé vezető műút nyugati oldalán 1932-ben épített impozáns *Rákóczi-emlékművet*.

A kuruckor utolsó nagy csatájának (1710. jan. 22.) emlékműve Romhány mellett. (A szerző felvétele)

Alacsony kőoszlopok közötti erős vaslánc, meg szálas jegenyék veszik körül a tágas, kavicsolt, szépen rendben tartott belső teret, amelynek közepén jó két emeletnyi magasságú terméskő obeliszk áll, négy oldalán befoglalt fekete vastáblákkal. A Lókos völgyére és a műútra tekintő oldalán ez áll: „Pro patria et libertate. Ezen emlékmű körül elterülő síkságon vívta II. Rákóczi Ferenc hadserege a Fejedelem és br. Károlyi Sándor tábornagy vezetésével utolsó nagy csatáját 1710. január 22-én délután br. Sickingen János császári altábornagy lovasaival. Heves kézitusában itt küzdöttek és haltak hősi halált br. Babochay Ferenc brigadéros, Pászthói Horváth István, Becse András és Andreánszky Zsigmond kuruc alezredek, 306 vitéz kuruc és Rákóczi seregében harcoló svéd és lengyel segédcsoport 80 derék, önzetlen harcosa.”

A kiemelkedő betűkkel készült felirat fölött látható a Fejedelemnek a Mányoky Ádám féle ismert arckép után mintázott, kb. 1 méter átmérőjű reliefje.

Az obeliszk két szomszédos oldalán lengyel és svéd címerekkel díszített, lengyel meg svéd nyelvű szöveget örökítettek meg a vastáblákon. Az emlékmű negyedik, hátsó oldalán Károlyi Sándor tábornagy reliefjét helyezték el. Az obeliszk tetején messziről látható, kiterjesztett szárnyú, hatalmas vas turulmadár áll.

A Lókos zöld rétet öntöző árteréből alant meredeken emelkednek ki a jobbpartot kísérő dombok. Közülük az egyik a *Vérhegy* nevet viseli, annak emlékéül, hogy ennek oldalában temették el a döntetlenül végződött, de a kurucok számára mégis elveszett romhányi csata elesetteit.

A romhányi vasútállomáshoz tartó visszautunkban mindvégig élvezhetjük az egymásra tornyosuló hegyek panorámáját. A Lókos mentén fölfelé, majd Diósjenőtől a Börzsöny keleti lábánál és szoros patak-völgyben, talpig erdős hegyek közt jutunk — nem egészen 3 órás utazással — vissza Budapestre.

Aldobolyi Nagy Miklós

Őszi barangolás külső budai tájakon

Az őszi szép csendesen beosont már a tájba... Új színekre bontotta az erdő zöld lombsátorát; egy-egy korán őszi fű, egy-egy facsoport sárgán, barnán, lilás-pirosan színesedik már a tűzét vesztett napfényben. S ami még zöld, az sem olyan zöld már: megfakult a nyár harsogó színe. A nagy művész, az őszi már alakítja a természetet a maga képeire, sajátos, borongós hangulatának kifejezésére.

Pedig sok egyéb feladata van ezenkívül is... A gyorsan tova tűnő nyár bőven hagyott hátra tennivalót. Rábízta késői gyümölcsseinek beérlelését. A szőlőt is ő készíti elő szüretre; s gondja van eközben arra is, hogy a tőkék leveleit is színesre fesse. A diófák is potyogtatják már érett gyümölcsüket az öreg borpincék előtt.

Ahol a rétek, szőlők, gyümölcsösök találkoznak az erdővel, ott a legszebb az őszi táj. Az erdőszélek őszi hangulata leírhatatlan. Itt a legszínesebbek a fák. Itt a legkellemesebb a napfény, melyet most már keresve-keresünk.

De az őszi hozza a sok esőt is... S a csendesen szemergelő őszi esőnek, a völgyeket megülő őszi ködnek, a hegyoldalakhoz tapadó felhőgomolyoknak is megvan a maguk sajátos hangulata, szépsége. De ezt már csak a turisták értik meg.

Páty fölött, az erdő szélén szálltunk le a zsámbéki autóbusról. Az útnak hajlata van itt, s ezt hivatalosan *Rabetz kanyarnak* nevezik. A budakeszi—pátyi műút erdőn át vezet, a *Kiskopasz-hegy* és a *Katalin-hegy* között. Csendes hétköznapokon, amikor nincs nagy autóforgalom, gyalogosan is érdemes végigjárni. (Budakeszi alsó végétől, a 22-es autóbusz végállomásától másfélórás séta.) Itt ér véget az erdő. Előttünk Páty szélső háza látszanak. Bal oldalt a *Mézes-völgy* sekély kezdete nem is sejteti, hogy kissé lejjebb már kövessé válik az oldala és elmélyül. Egy sűrű fenyvessel borított meredek oldalú magaslat úgy áll felette, mint valami sarokbástya. Alatta derékszögben megtörik a Mézes-völgy árka, s a hegy tövéhez simulva húzódik tovább. Öreg akácokból álló liget takarja be. De a hegy felől a fekete-fenyő is benyomult már itt-ott az árokba. Mert a fák is küzdenek egymással, s az egyik kiszorítja a másikat. Az árkot széles gyepszőnyeg kíséri, kedvelt pihenője az autós turistáknak.

Az út túloldalán is áll egy „bástya”: a *Máriahegy*. Magasabb is valamivel, mint az innenső. De kissé beljebb fekszik; csak lejtőjének szélső hullámai érnek ki a műútig. Oldala fedetlen; a tetején van csupán

egy kis erdőfolt, mint valami bóbíta. Mindkét sarokhegy egy-egy hosszabb, erdős hegyvonulat végződése, amelyek szinte falként zárják le Páty fölött a Zsámbéki medencét. S köztük, mint természetes kapun, halad át és lép be a medencébe a műút.

A jobb oldali erdőszélen járatlan szekérút indul. A fűvel benőtt keréknymot észre sem vennénk, ha nem lenne a kezdetén egy sorompó, mely lezárja a kocsik útját. Az út egy erdészházhoz vezet, mely jó kilométernyire van ide. A Budai hegység térképét böngészve akadtam rá. S most szinte izgalommá fokozódó kíváncsisággal vágunk neki az útnak; mert már a térkép is sejteti, hogy érdekes, szép hely. A szekérút lassan határozottabbá válik. Nemsokára belép az erdőbe, és közel a széléhez halad. Csak ott távolodik el erősebben, ahol új erdőfoltot telepítettek, az erdőbe félkörösen benyúló mező helyére. Drótkerítéssel védett sűrű, sötét feketefenyő ültetvény húzódik itt, az út külső oldalán. A *Kiskopasz-hegy* nyugati oldalában járunk. Enyhén, alig észrevehetően emelkedünk fel a 300 méteres szintvonalra. A térkép csak az erdészházhoz vezető utat jelöli; de belőle jobboldalt további utak ágaznak ki és felvezetnek a hegyre. Az elágazásoknál ezért balra tartunk. A szekérút ösvényén szűkül és igen szép erdőrészen halad át. Már nem lehet messze az erdészház. Hirtelen zaj támad: egy szarvasbika szalad át az úton. Csaknem nekirent a fenyőültetvény kerítésének, ott meghököl, s néhány pillanatig csodálkozva áll előtte, aztán megfordul és visszabakktat az erdőbe.

Már csak néhány lépés, s kibontakozik a fák közül a csendes zugban fekvő kis erdei telep. Lakóházból és gazdasági épületből áll. Életnek azonban sehol, semmi nyoma. A ház elhagyott, lakatlan. Ajtajának üveglapja egy 1967. októberi újságlappal van belülről betakarva. A ház falán kis tábla: „*Kuckó tanya 1.*” Az épület még elég jókarban van. *Kulcsos háznak* is ideális lenne. A hely idillikus és szépségét még fokozza, hogy a telep szélén egy különlegesen szép erdőfoltot telepítettek, vegyesen nyírfaiból és lucfenyőből; a fenyők zöldjébe vegyülő fehér kergű nyírfaik együttese szinte művészi színhatást vált ki.

Az útiterve szerint itt hosszabb pihenőt tartunk. Ebből azonban nem lett semmi. Mert az őszi ma a másik arcát mutatta: hűvössé vált az idő és alig hogy ideértünk, rázendített az eső is.

Folytatjuk hát utunkat a fölöttünk emelkedő, 342 m magas *Mária-hegyre*. Zuhogó esőben keresgéljük a felvezető utat. Végül találunk egy kes-

Ősz a Budai hegységben

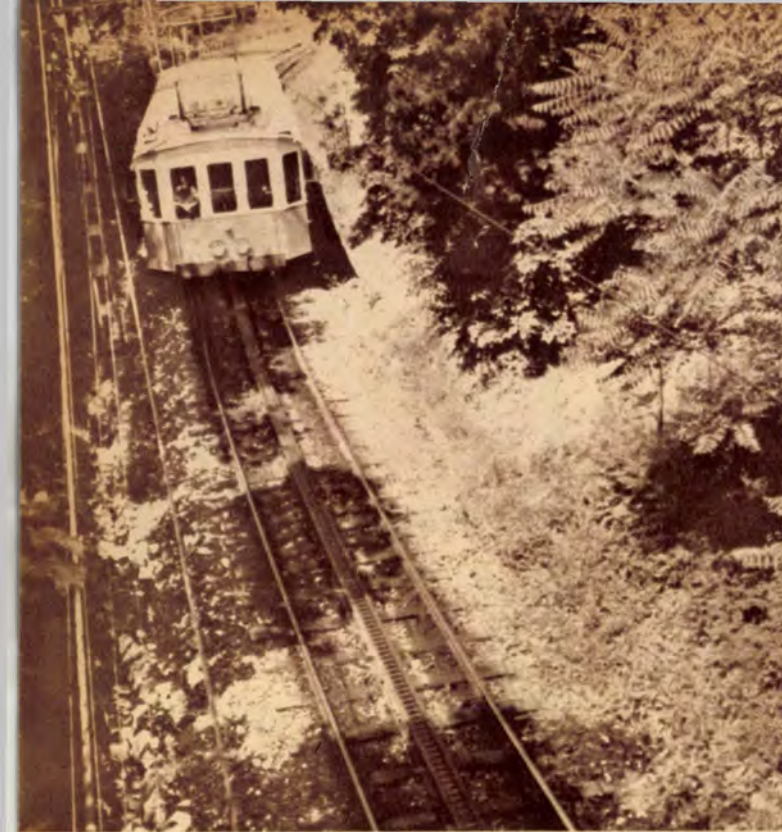
keny nyomot, amelyről nem tudjuk megállapítani, hogy egykori út-e, vagy sekély árok. De felfelé vezet, hát követjük. Feltűnő, hogy végig sással van benöve, s ahol véget ér, közel a tetőhöz, ott egy szélesebb sásos terület van. Kiszáradt, öreg tőkék árulkodnak róla, hogy valamikor szőlőskertek voltak itt. Most a kékes-lila szirmú őszi csillagvirág tömege díszlik a helyükön, pompás színes foltokat alakítva a hegyoldalra. Lejjebb a lejtőn néhány ház áll, bekerített gyümölcsösökkel körülvéve.

A nedves fűben gázolva, térdig vízesen érünk fel a tetőre. Tölgyek között kókény és csipkebogyó kínálja gyümölcsét. Az eső közben elállt, de a szürke, párás légkör sokat elvesz az innen nyíló panorámából. Tiszta időben biztosan elláthatni túl Zsámbékon, a Gerecse felé. De a rálátás a közvetlen környezetre így is nagyon érdekes. Különösen a *Tóth György* nevű hegycsoportha. (Ugyan kiről nyerhette nevét?) Ennek végső, déli nyúlványa a *Mária-hegy*. És pompás rápillantás nyílik innen az erdő szélső zugában meghúzódó Kuckó-tanyára is.

A hegy túloldalán indulunk lefelé. Itt is sok a virág. Egy nagy köfjéti szélén ereszkedünk le Pátyra. Nagy hiba lenne itt mindjárt autóbuszra szállni és hazautazni. Pátyon sok a látnivaló. Szép kúriák a *Rákóczi úton*, népi építészeti emlék az Iskola utcában. A Kossuth Lajos utcában áll a kétvétszázados református templom. És a falu déli szélén a Burgundiának nevezett részen, még sok oromzatos homlokzatú présházat is találhatunk.

Ez a rövid kis kirándulás izelítőt ad csupán Páty szép környékéből. A térkép még több mást is mutat. A mindig újat kereső turistáknak is érdemes eljönniük ide.

Pápa Miklós dr.

tieket is szívesen látják a gondozott utakon, erdőkben, egy-egy szippantásra, hogy legyen hűtre való tartalék a munkához. Nem utolsósorban szívesen várják a külföldieket, akiknek már tudunk mutatni budai kultúrát, helyet biztosítani campingben, bővülnek a szórakozási lehetőségek és a táj, a természet szerelmesei nemcsak udvarias közhelynek szánják, hogy „csodálatos”. Ezt mi, pestiek is tudjuk.

Amint előljáróban jeleztük, tehát a XII. kerületben vagyunk és Takács Jenő V. B.-elnöknél jobb „idegenvezetőt” nem is kérhettünk volna fel, aki elkalauzol bennünket a jelenbe, sőt, a jövőbe is. Szerelmese a kerületének, szinte mánikus rabja a fejlesztésnek és ha nem látnánk saját szemünkkel ennek nyomait és bizonyítékait, azzal vádolnánk, hogy fantasztáza.

a Jánoshegyen gondoskodunk megfelelő, kulturált vendégfogadásról.

— Rendkívül sürgető feladatunk a Normafa környékének rendezése. Ezen a kedvelt kirándulóhelyen még nyilvános W. C. sincs, nem beszélve arról, hogy a kirándulók messze környéken nem tudnak vásárolni. Most tartjuk a hivatalos bejárást és — remélhetően — a jövő évben már modern pavilonsor várja a vendégeket.

Ugyancsak a Normafa mellett épít a Pannónia Szálloda- és Vendéglátó Vállalat 383 személyes touring hotelt. Háromszintes építményre kért, kapott a Vállalat engedélyt. Az új szálloda és a Vörös Csillag szálló között jövőre megnyílik a lovasiskola és ebben a környezetben tervezük a camping telepítését is.

A kerület jelentős részét üdülőterületté nyilvánítjuk, most végezzük a felméréseket, s ezek birtokában döntjük el a terület határait. A Zugliget—Szabadsághegy—Csillebérc környéke — a Széchenyi-hegy—Martinovics-hegy esik bele az üdülőterületbe, melyet tovább fásítunk — ez egyébként a kerület más pontján is programunk — és igyekszünk maximális „komfortot” nyújtani a lakosságnak, a vendégeknek egyaránt.

— Rendezzük a Pihenőparkot, a Rege-parkot, kialakíthatjuk a Kút völgyi-

KIRÁNDULÓ KERÜLETEINK. XII.

A Farkasrét, az Úttörő Vasút jelentős szakasza, a makkosmáriai határ, Csillebérc, Normafa, Jánoshegy, Zugliget, a Városmajor, hogy csak néhány nevet említsünk abból a 28 km² területből, amely a XII. kerületi Tanács hatáskörébe tartozik.

Budapest területének nagyobb hányadát füstös, szennyezett levegő borítja,

tehát azok a szerencsés kerületek, ahova még nem tört be az iparosodás olyan mértékben mint Pesten és amelyek megmentették erdeiket, sőt, azok területét növelni igyekeznek és amelyeket üde levegőjük miatt Budapest tüdejének becézünk, féltve őrzik jellegüket. Nemcsak a kerület lakói miatt, hanem a bővült szabad idővel rendelkező pes-

— Elsőnek az országban, épül már a Zugliget—Jánoshegy közötti 1100 méteres drótkötélpálya. 92 darab kétszemélyes nyitott fülke viszi 300 méteres szintkülönbséggel az utasokat. Remélem — mondja a V. B.-elnök —, hogy a pálya turisztikai szempontból és mint idegenforgalmi színpont is szerencsés elgondolás, annál is inkább, mert

Körülbelül egy éve, hogy kedvenc újságom a Turista. S máris két nagyon izgalmas kirándulásomat köszönhetem a lapnak. Az első út izalmát csak fokozta, hogy befejezésül egy teljes napot fogdában töltöttem. De kezdjük előlről. Most végeztem a népművelés-könyvtár szakon és ősztől, falun vagyok Lámpás—magyarul: kultúr-otthon-igazgató. Csavarogni, járni az országot és a világot — ehhez, úgy mondják, sok pénz kell! Már akinek. Mert azért a diák is szeret — és ha akar tud is — vagabundkodni. Én is becsavarogtam már a Szovjetunió, Lengyelország, Románia és Bulgária, sőt Ma-

A SZERKESZTŐSÉG POSTÁJÁBÓL

gyarország sok táját is. Hálozással, fél kiló szalonnával bejártam az egész országot — kivéve Dél-Dunántúlt és a nyugati határszélt.

Olvastam a Turistában egy ipolysági útról és nekiindultam én is. Stoppal Debrecenből Tiszafüredre mentem, majd onnan Miskolc, Kazincbarcika, Óz, Salgótarján, Szécsény, Drégelypalánk következett. Innen Hont, Kemence, Ipolytölgyes és Zebegény jött volna, ha közben nem tartóztat fel egy napra a

hatóság. Nem tudták, mit keres ott egy debreceni diák. A másik útra idén került sor. Olvastam a lapban egy cikket a Görgényi-havasokról... Mit mondjak róla? Eletelem egyik legszebb hetét töltöttem fenn a havasokban, Szászrégentől iparvasúttal fel a Görgényi völgyén Laposnyáig. Nagyon köszönöm! Sok ilyen hasznos tanácsot várok lapjuktól és előre is megköszönöm az eljövő túrák megtervezéséhez nyújtott segítségüket.

Kurtucz Miklós, Békéscsaba

A Jakabhegy és annak környéke Pécs város nevezetességei közé tartozik. A pálos kolostor romjai, a felejthetetlen kilátást nyújtó Zsongorkő még csak megközelíthetők, de a klobensteinai földgúllákra emlékeztető sziklás alakulatok, a „Babás Szerkövek” felkeresése nagy nehézségbe ütközik. Onnan viszont Kővágóórsra, hol autóbust kaphatunk, még egy gyalogösvény sem vezet. Jó volna, ha az illetékesek hazánk e természeti szépségének megközelítési lehetőségeiről gondoskodnának. Nagy szolgálatot tennék vele a turistáknak és kirándulóknak.

Dr. Valkó Gáspár, Pécs

parkot, a hegyvidéki erdei sétautakat tovább építjük és ebben segítségét várunk a természetbarátoktól is, akik az erdei utakat eddig is megbízható jelzésekkel látták el. Mikrobuszt állítunk üzembe a Széchenyi-heggyen és Zugligetben. Társadalmi összefogással szeretnénk a kerület telkeit, kertjeit fokozottabban gondozni, hogy méltóan illeszkedjenek bele a táji keretbe. A kerület lakói bizonyára segítik törekvéseinket, hiszen a környezet idegnyugtató hatása elsősorban az ő érdekük.

— A sport rajongóinak is szeretnénk jó hírrrel szolgálni —, mondotta Takács Jenő. A Városmajorban új uszodát építünk 50 méteres pályával, a sielők részére pedig keressük és megépítjük a lesiklópályát. De egyéb sportág igényeit is igyekszünk kielégíteni, s ennek is megtaláljuk a módját. A kerületi pártbizottság, a Fővárosi Tanács mindenben támogatja terveinket. Elsőnek a kerület egyetlen nagy üzeme, a MOM kíván sportpályát építeni, amit mindenben támogatunk.

— A kerület kulturáltságához, a korszerű vendéglátáshoz természetesen színvonalas vendéglátó egységek, elsősorban kisenvedglők létesítése szükséges, amelyekben nem éppen bővelkedünk. Ebben is történtek már intézkedések és folynak tárgyalások. A Normafát a közeljövőben korszerűsítik, lebontják a már idejét múlt Fogas vendéglőt és helyébe a Délbudai Vendéglátó Vállalat korszerű vendéglőt épít. Több helyen épülnek majd kisenvedglők, hiszen nekünk fel kell készülnünk azon tízezrek fogadására, akik szombaton, vasárnap kirándulnak és akik joggal elvárják, hogy szabad idejüket kulturált környezetben tölthessék.

Diszes, színes kiadványt nyújt át búcsúzáskor a V. B.-elnök. XII. kerület, Hegyvidék a címe. A képek, leírások azt a szeretetet tükrözik, amellyel eddigi eredményeiket elérték.

A kerület gazdag programjából mi csak a turisztikai és idegenforgalmi vonatkozásokat jegyeztük fel. Azt azonban megállapítottuk, hogy a program él és mindaz ami benne van, Budapest lakosainak sebb, s jobb életét szolgálja.

MOSONYI LASZLO

Szeretek Szlovákiában csavarogni, a magas hegyekben, a sötétzöld fűvekkel borított domboldalokon. A gyorsan futó erdei patkok, a szép tájak látványa, a sok, teljesen ép, vagy időtől roncsolt várak, kastélyok múltja mindig érdekelt.

Nemrégiben Eperjesen jártam és az ott székelő Allami Műemléki Hivatal vezetőjével, Frantisek Markussal beszélgettem. Szlovákia gyöngyének, Bártfa városának műemléki helyreállításáról volt szó. Dicsértem a szép munkát, melynek során a város középkori erődítményének nagy részét visszaállítják eredeti formájába. Egyszer csak megszólal: — Van egy meglepetésem, bizonyára tet-szeni fog.

Ezután érdeklődésemet felcsigázva, elindultunk a meglepetés színhelyére. A város széléig autóval mentünk és ott, ahol az erdő kezdődik, már gyalog haladtunk tovább. Az erdő szélétől szép kilátás nyílt a szemben levő, 700 méternél magasabb Sztrázsa hegyre és az egyre jobban kiépülő város házaira. Majd egy meredek lépcsősoron haladtunk a tölgyfák között, amíg egyszerre egy tisztásra értünk.

— Nos, itt a meglepetés — mondja kísérlőnk és rámutat egy magas obeliszkre.

— Ez az az emlékmű, amelyet 1885-ben az eperjesi Széchenyi Kör állított Petőfi Sándor, Tompa Mihály és Kerényi Frigyes költői versenyének emlékére. Ezt az emlékművet 1945-ben felrobbantották. A darabjai itt heverték a környéken. Most azonban újból helyreállítottuk.

Ez valóban meglepetés volt! Örömmel jártam körül a 3 méter magas obeliszkre, amely oly szépen volt helyreállítva, hogy alig lehetett látni az egykori robbanás nyomait. Déli oldalán egy öthúros lant látható, amit annakidején piros, fehér, zöld színre festettek. Látszott, hogy a festés teljesen új. Alatta három név: „Petőfi, Tompa, Kerényi”. A nyugati oldalnak a felírása: „Költői verseny 1845”. Keleti oldalának felírása: „Erdei lak”. Az északi oldalán pedig ez a szöveg olvasható: „Közzadakozásból emelte az eperjesi Széchenyi kör 1885”. Körülötte mindenütt hatalmas tölgyfák állnak. Valamikor padok álltak a kis tisztáson. Most úgy tervezik, hogy eredeti formájában állítják vissza az övező parkrészt is. Meghatóva álltam az emlékmű előtt és eszembe jutott a költői verseny egész története. Petőfi, Tompa és Kerényi 1845. tavaszán huzamosabb ideig együtt laktak Eperjesen. Fialatok voltak, ragyogó álmokat kergettek. A vers, a költészet volt mindennapi megbeszéléseik tárgya. Egyszer Petőfinek az az ötlete támadt, hogy ugyanazon témáról írjanak

Az emlékoszlop az eperjesi erdőben (A szerző felvétele)

mind a hárman verset. El is fogadták az eszmét, meg is határozták a tárgyat, ez az „erdei lak” volt. Kimondták, hogy a vers festői és leíró tárgyú legyen. A célnak, a három vers közül legjobban Tompa Mihály költeménye felelt meg. A verset azonban nem az erdei laknál írták, hanem amint Tompa is megemlíti, mindez a szobában történt. Meghatározott erdei lak nem is volt megjelölve, amelyről a költeményt készíteni kellett. Eperjesen pedig úgy tudják, hogy a közelben volt egy kis kocsmá, amely körülbelül 1 km távolságra van az emlékműtől, — ez lett volna az erdei lak. Ez a kocsmá már nincs meg, leégett. Tompa Mihály életében azonban még Eperjesen híresztelték, mint azt a házat, amelyet a három költő megénekeltek.

Amíg jó érzésekkel eltelve balagtam visszafelé, elvonult előttem az eddig látott, újonnan felállított emlékművek sora: Jókai és Klapka szobra Komáromban; Tompa Mihály szobra Rimaszombatban; ugyanott Blaha Lujza, Bory Jenő által készített gyönyörű mellszobra a Templom téren; Batsányi János kassai emléktáblája; Krúdy Gyuláé Podolinban; Haseké és Hviezdoslavé Balatonfüreden. Mindegyik egy-egy mérföldköve az egyre erősödő szlovák—magyar kultúrkapcsolatoknak.

Már régen magam mögött maradt Eperjes, de gondolataim sokszor visszazállottak még az emlékoszlophoz, amely oly szilárdan állott a főleje magasodó hatalmas fák alatt, mint a rája vésett költők alkotásai.

Dr. Zákonyi Ferenc

Az érdi minaret (A szerző felvétele)

Az utcák virágosak, a földszintes házak hosszú sora ápolit, mégis az a benyomásunk, mintha a világ végén tett volna le bennünket az autóbussz, ahonnan már nincs tovább. Pedig csak *Érd-ófalura* jutottunk, Csepellel szemben, zöldelő halmok, dunai lösz-teraszok alá.

Tervemet, hogy végigbaltalagok a százhalmobbattai hullámos fennsíkon és megkeresek a száztizenhat ókori halom közül legalább három, keserű történelmi séta előzi meg.

Érd északi végén még bírja a szél, eső, idő pusztítását s *csonka török minaré, a budai táj egyetlen mohamedán tornya* — de az is csak felében. Ahogy a múlt században leomlott, úgy áll most is; inkább gyárkéménynek néznéd, mint műezzinek kiáltó-tornyának, amelynek erkélyéről százötven évig hirdették a próféta dicsőségét. Tornyát kopott rács védi, lépcsője életveszélyes. A minaré akkor dől össze, amikor akar.

Az egyik ablakban nap-szíta papírlapon közlik a *helyi könyvtár* nyitva tartási idejét, de, ha a látogató a virágos udvarra lép,

kor még a Duna Érd partjait csapkodta.

A Duna rég lefolyt az érdi rétről, ma jó tízperces séta a vízig. Sűrű galéria-erdő borul itt a part fölé, felhúzódik Tétényig s le Százhalmobbattáig. Hallgatag horgászok csaliznak itt. Veri föl azonban a nyárfást zajosabb hang is: két békéscsabai teknővájó cigány vájja lelkesen, fáradhatatlanul vén nyárfatörzsekbe, fűzekbe a fűrésztöknöt.

A domb alján emelkedik a *Sárkány-kastély*. A góti-kus kastély látta még Mátyás királyt is; Sárkány Ambrus vendégszeretétét pedig II. Lajos királyunk élvezte 1526 júliusában, a mohácsi mező felé menet. Volt a kastély a híres-neves Hamza bégé is, aki viszont Szapáry Pétert börtönözte a pincébe. S hogy mindezt szépen leírja, Jókai is vendége volt a kastélynak a Sina bárók idejében. A kastélyt a múlt században újjáépítették, Buda környékének egyik legszebb műemléke volt.

1945-ben romos lett. Egyideig még „élt”, parasztfjak főiskolája volt — aztán a lakosság kezdte a kövekből

tása, tavasszal virágillatfelhő, ősszel gyümölcs-Kánaán. Természetjáró ember külön öröme az az ép *ki-látótorony*, amelynek tetejéről szívszorongatóan szép dunai táj fut szőnyegként lábunk alá. Föl a váci Nagyszálig, el a Pilisekig, nyugatnak a biai halmokig, délen az ercsi teraszig, a párába vesző Mezőföldig, keletnek az Alföldig. Alattunk Érd, Tétény, távolabb Csepel kéményei, Pest. Bízra rám magát az olvasó: tiszta, szép időben nem bánja meg az autóbusszköltéséget! Mintha az alattunk zöldelő-barnálló galéria-erdőből futna szét sugarasan minden táji gyönyörűség Pest-Buda felé.

Körülöttünk barackosok, szőlők, diósok, mandulások, almások, szilvások birodalma, egy-egy kicsi kunyhóval, félrebillent fake-reszttel: utak tömkelege, amelyekben eltévedni nem lehet. Az ember végigsétálhat a meredek löszterasz peremén a téglagyarak fölött, vagy bolyonghat a terep mélyén, végül úgyis falut érünk, *Százhalmobbattát* s távolabb *Dunafüredet*.

A sok bronzkori s vaskori sírlelet okán a romantikusok Attila és Árpád sírját keresték itt; a római köveket tévesztették össze a húnok várával. Az ember évezredek előtt meglepült itt s így lett a hullámos fennsík a maga száz-tizenhat sírhalmával „Százhalom”.

A temetődombok nagy részét a régészek már átkutatták, némely lelet lenn van az idezőjeles érdi múzeumban, sokuk a Nemzeti Múzeumban, Székesfehérvárra, vagy magánygüjtőknél. De itt is, ott is, apró halmok nyúlnak a térszintről a magasba. Hármat megmászok: ahány domb, annyiféle kilátás, megannyi panoráma-jutalom. Iránytűm is van már: az *Erőmű* magasba törő kéménye. Egy fürgé, lompos kutya csatlakozik hozzám, ketten rójuk az út-labirintust a gyümölcsfák rengetegében. El is mar lelkiismeretesen egy másik jelentkezőt.

Százhalmobbatta úgy a löszhátnak lapul, hogy csak kakaskukorékolás jelzi közelségét. Akkor veszem észre, amikor már a bevágott kocsiúton vagyok s előttem az első virágos tornác.

Szombathy Viktor

Az érdi minarettől Százhalmobbattáig

barátságos kezek az érdi „múzeumot” is megnyitják előtte. Az érdi táj, a battai dombok vidéke rendkívül gazdag régészeti leletekben s él egy lelkes helytörténész, az idős *Jovitza Miklós igazgató*, aki sokesztendei fáradságos munkával gyűjtötte össze Érd ilyen emlékeit, oda is ajándékozta a falunak. Nem rajta múlik, hogy a gyűjteményt por lepi, egyetlen hűvös szobába zsúfolták. Szerencse, hogy a kedves templomkertben néhány régi fagravány látható még s a hajdani várfal oldalában Érd egyik legjellegzetesebb emléke: *alacsony kőcsiga*, amelyen egykor uszályok kötelét csúsztatták —, ami-

építeni házát. Ma már a múlté. Júliusban még félig ép állapotban láttam, rövid két hónap alatt bontották le, széthordták, megsemmisítették. Ma helye is alig van. Azzal sem törődnek, hogy II. Lajos ittjártának *oroszlános emlékkövét* helyrehozzák — pedig ez sokkal fiatalabb, mint a Sárkány—Sina—Wimpffen kúria. Ha ez így tart, *Mátyás király Kutyavára* is — ebek harmincadjára jut az érdi Kaszinó mögött.

Amiért azonban igazán érdemes az érdi löszteraszra felsétálni, az egyfelől a bájos *Kálváriadomb*, másfelől a Százhalmobbattáig húzódo *fennsík*, egy ápolit gyümölcskultúra bizonyí-

FIATAL, UTAZÓK klubja

Az elmúlt időszakban a gazdasági-társadalmi fejlődéssel párhuzamosan jelentős mértékben megnövekedett az utazás, a természetjárás utáni érdeklődés, mely ma már tömegmozgalommá vált. A hétféle kirándulások, hosszabb-rövidebb túrák, külföldi utazások, üdülés ma már a szabad idő célszerű, tartalmas eltöltésének egyik fő formáját alkotják. Fiatalok ezrei vesznek részt különböző túrákon, bel- és külföldi utazásokon. Várhatóan, a jövőben tovább nő az utazni, kirándulni vágyó fiatalok száma, évről évre mind több és több diák, ifjúmunkás, falusi fiatal járja majd az országot, s a környező államokat. Az utazásnak az ifjúságra gyakorolt széles körű sokoldalú hatása, a természetjárásban rejlő nevelőerő, s kihasználtságának kérdése szükségessé tette, hogy a KISZ KB Intéző Bizottsága behatóan foglalkozzon a problémakörrel, hiányosságaival, a továbbfejlődés lehetőségeivel.

Az elmúlt négy év alatt közel duplájára emelkedett a Természetbarát Szövetség ifjúsági tagjainak a száma. Kialakult a KISZ önálló turisztikai programja. Évente jubileumi túrákon, béke-menetekben; találkozókon, túraversenyeken több száz ezer fiatal vesz részt. Az Országjáró Diákok megyei és Országos találkozóit 1968-ban 78 000 középiskolai diákot mozgósítottak, közel 30 000 fiatal ifjúmunkás,

parasztfiatal, egyetemista kapcsolódott be az Országos kéktúra mozgalomba.

Az oktatási intézmények által szervezett tanulmányi kirándulásokon évente 20 000 egyetemi és főiskolai hallgató, 200 000 középiskolás és közel 400 000 általános iskolai tanuló vesz részt, az Expressz Ifjúsági és Diák Utazási Iroda útján évente 110 000 fiatal utazik hazánk legszebb tájaira. Emellett több százezerre tehető azoknak a fiataloknak a száma, akik alapszervezeti, helyi szervezés útján vagy egyénilleg járják az országot, tesznek hosszabb-rövidebb hazai kirándulásokat.

Egyre több és több fiatal utazik külföldre, s számuk ma már meghaladja a 200 ezret. A KISZ KB Intéző Bizottsága szükségesnek látja, hogy a KISZ-szervezetek rendszeresen foglalkozzanak tagjaik utaztatásával, kirándulások, túrák szervezésével, kapcsolják össze az ilyen jellegű tevékenységüket más munkaterületekkel, az eszmet-politikai, a kulturális nevelőmunkával, a honvédelmi neveléssel, a szakmai tevékenységükkel, tanulmányi munkájukkal is.

Ennek érdekében a KISZ-alapszervezetek, üzemi, falusi, iskolai KISZ-bizottságok mellett létre kell hozni a Fiatal Utazók Klubjait.

Reméljük, hogy a határozat hozzájárul a fiatalok szabad idejének tartalmas kitöltéséhez, az ifjúság nevelésének eredményességéhez.

Vedres László

NE UTAZZON EGYEDÜL!

MÁS SZEMMEL NÉZI A VILAGOT,

HA ÚTITÁRSA EGY JÓ

ÚTIKÖNYV!

Jóbarátként kalauzolja,
megfelel minden kérdésére,
segít a tájékozódásban az

ÚTIKÖNYV!

Indulás előtt keresse fel munkahelyén
a **KÖNYVTERJESZTŐT!** Nála
megtalálja a legújabb, legmodernebb,
térképekkel, fotókkal gazdagon illusztrált

ÚTIKÖNYVEKET!

**VÁSÁROLJON KÖNYVET
MUNKAHELYÉN!**

OMPOLY MENTI TÁJAKON

Turistaszempontból kevéssé látogatott táj az Ompoly mente, Gyulafehérvártól Zalatna felé. Az autó kanyargó folyócska mentén visz a Sárd szelíd halmi közül az ércet rejtegető mővidék sajátos tája, Zalatna és környéke felé.

Amíg odaértünk sok érdekes látnivaló akadt, az Ampolta patak szádája felett két hatalmas mészkőtömb magasodik, mint valami roppant asztalok hívogatnak maguk felé. Azután kissé feljebb hegymenetben feltűnnek a Tündérek várának kőkolosszuszai. — Emberkéz rakta fálnak tűnnek — a 20—30 méter magas bástyák és ezt a benyomást alátámasztja az a három impozáns méretű kőhasáb is, mely gigászi erődtmény romjainak tűnik. Persze, közelebről kitűnik, hogy csak az erózió évezredekken át dolgozó vésője szabdalta a sziklát ősi várrá, amelyben a monda szerint tündérek éltek hajdan, ide húzódva a Detunátán lakó óriások elöl.

Az óriások gonosz királya gyűlölte a tündéreket. Fia egy május éjszakan találkozott a tündérnővel. A találkozásnak olthatatlan szerelem lett a vége. Az óriások királya megtudta fia tettét és a tündért megölte. A királyfi, szerelmének halálát látva, tőrrel szúrta le apját.

Az ég megindult, látva a roppant tragédiát. Villámok hasították kárpitját, s gigászi kőszalakká váltak a verívó óriások, kettős sziklatömbbé a szerelmes pár. Erről beszélnek ma a Detunáta orgonasípjai.

Nem messze a közeli Metesd községnél, egy geológiai szempontból fontos, a természetjáró szemében érdekes látnivalót rejtegetnek a Hollókő szirtjei, amelyeken rendkívül szép kővületek beszélnek bolygónk földtani múltjáról.

Az Ompoly túlsó partján, óriási mészkőtuskók ölekezéséből a Négy testvér szobra tekint felénk. És mint ha csak a kővilág zordságát akarná enyhíteni, az Ompoly — Preszáká község határában — ezüstösen szép vízesése diadémként keretezi a tájat. De még ennél is szebb, megkapóbb az a zuhatag, amely Fenes község patakának mentén, az országúttal alig negyedóra járásnyira várja a turistát.

Az előbb említett községekben ma is megállunk egy percre az 1848-as idők emlékművénél, melyen a Pax, azaz Béke felirat olvasható. A közeli Fenes községen sem érdemes csak úgy átszaladnunk, hiszen innen kiindulva közelíthetjük meg a festői Kecskető szorost, ahonnan gyalogszerrel vághatunk át a Detunátára is.

A horizonton kéklő *Zsidovina* cukorsüveg alakú kúpja tovább csábít bennünket, egészen Zalatnáig, abba a kedves kis városkába, amely hűen őrzi a harcos múlt és a békés jelen egymásba fonódó emlékeit. Zalatna már az ősközösség idején is lakott hely volt, fénykorát azonban a dák települések és a római aranybányák

korában érte el, amikor Ampelumnak nevezték, s talán innen származik az Ompoly folyócska neve is. Feliratos kővek, szép szobrok és sírkövek tanúskodnak a rómaiak itt-létéről, de Zalatna aranytermelésének jelentőségéről is.

Később a XVI. században Opitz Márton állít költői emléket Zalatna vagy a lélek üdülése című munkájában, hivatkozva benne többek között Traianus császárra is, aki a monda szerint itt vívott volna véres csatát a dákokkal. Ennek emlékét őrizné a városka határában levő Traianus mezeje is.

Zalatna természeti kincseiről viszont nem kisebb ember, mint a híres olasz biológus, *Lazarro Spallanzani* írt annak idején, bejárta az erdélyi tájat, leírta a környéken levő és Carrarával vetélkedő márványbányát is. A város történetéhez szervesen kapcsolódnak a Horea vezette felkelés, valamint az 1848-as forradalom emlékei is.

Tovább éles szerpentinek visznek fel a Maros és az Aranyos vízművidékének választójára. A ritkás parkerdőben, az aljnövényzet virágszőnyege most terül lábaink elé. És mindenütt jégábrók csorgók, források csábítanak pihenésre, a tetőről pedig egy eleven térkép lábainknál heverő mozaikja, jobbra a Detunáta kettős kúpjával. (az Előre c. lapból.)

Dr. Xántus János

MEGEMLÉKEZÉS LÓCZY LAJOSRÓL

120 évvel ezelőtt, 1849. november 4-én született nagy geológusunk és földrajztudósunk, Lóczy Lajos. Hihetetlen energiával kutatta Ázsia vége-láthatatlan pusztaságait, homoksvátagjait, a Himalája és Tibet hegy-óriásait.

1891 tavaszán pedig megindította azt a nagyszabású munkát, melynek célja a Balaton és környékének mindenre kiterjedő, széles körű tanulmányozása volt. Nemcsak a geológiai vizsgálatokat végezte, hanem irányítója, lelke volt a hosszú évekig tartó munkának.

A mű, amelyben e páratlan munka eredményeiről adtak számot, 6000 nyomtatott oldalon, 2000 képmelléklettel jelent meg. Lóczy nemcsak

legnagyobb tudósa, hanem igazi szerelmese is volt a Balatonnak, melytől csak a halál szakította el.

Utolsó munkája a Balaton népszerű ismertetése volt. Ennek megjelenését már nem érte meg. 1920 május 13-án halt meg Balatonfüreden.

Balatonfüreden gimnáziumot, utcát és barlangot neveztek el Lóczyról, nevét viseli a tapolcai tavasbarlang legnagyobb terme is.

Balatonarács régi temetőjében nyugszik. Még most is ott díszlik — üveg alatt — az a havasi gyopárcsokor, amelyet utolsó üzenetként küldött neki a Himalájáról, az ugyan-csak magyar származású nagy tudós, Stein Aurél.

Lóczy Lajos sírja az arácsi temetőben (A szerző felv.)

Csiki László

Tüskés bará- tunk: **SÜN**

Az erdőjárók nem egy-
szer találkoznak a
kis termetű, rövid lá-
bú, csupatuske sünnel.
Egész termete — a föld-
höz közelálló mozgékony
orra — és „kiváncsi termé-
szete” nagyon alkalmassá
teszi a kutatásra, keresgé-
lésre. Megnéz minden bo-
koraljat és bekukkant min-
den lyukba. Kedveli az er-
dőt és a bokros helyeket,
ahol zavarás esetén nappal
elrejtőzik, míg alkonyatkor
elindul zsákmányszerző út-
jára.

Magános, éjjeli, rejtett
életet élő kis állat. Amint
beköszönt és állandóvá vá-
lik az első nagyobb hideg,
téli vackára vonul és na-
gyon hosszú, mély és folya-
matos téli álmat alszik
(többnyire március elejéig).
Vackát a bokrok alján, fák
tövében, lehetőleg kis talaj-
mélyedésben készíti. Apró
ágacskákat, leveleket, fűvet,
gazit, lombot gyűjt össze,
azt gömbölyű kis kupacba
hordja és belsejébe fekszik
— vackol. Fekhelye olda-
lait mohával béleli. Néha
elhagyott róka, vagy borz-
kotorékba is tanyázik, vagy
pedig 20—30 cm mélyre ka-
par le és így készít magá-
nak téli szállást.

Táplálékának jó része ro-
varokból áll. Cserebogarak,
tücskök, csótányok, csigák,
egerek stb. képezik változa-
tos eledelét. A földön fész-
kelő madarak tojásait sem
kíméli, így a szétharapott
tojáshéjakról könnyen kö-
vetkeztethetünk jelenlétére.
Szívesen felveszi a gyümöl-
csöt is, ezért szőlőgarádban,
sövények tövében és bokrok

alján a gyümölcsösökben is
megtaláljuk.

A nőtény augusztus tá-
jától őszig vezeti kicsinyeit.
Nagyon kedves látvány,
amint az öreg sünmama elől
totyog és utána a mintegy
tojásnagyságú kis süngyere-
kek. A kifejlett sün súlya
rendkívül változó. 300 gr-
tól 1200 gr között is lehet.
Ötkörmű nyoma egy rend-
kívül lekicsinyített medve-
nyomhoz hasonlít, de az
ujjak hosszabbak a talp le-
nyomatához viszonyítva. Az
öt köröm jól látható képle-
keny talajon.

Sajnos néha oktalanul
pusztítják, bár a fészekrab-
lásoktól eltekintve, többnyi-
re csak kártevő állatokat
eszik és az embernek hasz-
not hajt. Veszedelem idején
összegömbölyödik, úgyhogy
alul, felül és oldalt hegyes
tüskéi védik. A tüskés go-
molyagból ilyenkor feje,
nyaka és lábai nem is lát-
szanak.

Ellenségei nagyobbter-
metű ragadozómadarak és
az emlősök közül leginkább
a róka. Az utóbbi első lá-
baival ide-oda gurítja, míg
csak szegény süni meg nem
unja a „labdázást” és vesz-
tére ki nem dugja fejét,
amit a róka azonnal elkap.
A kutya is dühösen támad-
ja, többször beleharap, de
végül is hegyes tüskéitől
vérző szájjal hagyja ott.

Számuk a kultúra terje-
désével állandóan fogy,
ezért sohase bántuk, ha-
nem figyeljük, gyönyörköd-
jünk benne, mert ő is az
erdő világának jellegzetes
színfoltja.

Dr. Szederjéi Akosné

JÓL TESZI,
HA NÁLUNK VESZI.
A KÖTÖTT RUHA
MINDIG ELEGÁNS

Röltex

VII. Tanács krt. 25.

VI. Lenin krt. 118.

DOKTOR HEGYMÁ

A HEGYMÁSZÁS, MINT ORVOSI KEZELÉS

A modern világ technikai fejlődése számúzi a mozgást az ember életéből — állapítják meg az orvosok. Ez az oka egy sor ún. civilizációs betegségnek — különösen a szívinfarktusnak, amelyet méltán nevez a tudomány a halálozási okok statisztikájában kivívott első helyéért, az emberiség első számú közellenségének.

A hosszú élet és az egészség megőrzésében ma szerte a világon gyógyeszközzé lépett elő a sport és legújabban az orvosok ajánlásában egyre nagyobb szerepet kap a hegymászás. Ugyanis ez a sportág a szervezet alapos felkészítését igényli a saját, de a mások biztonsága érdekében. Mai nyelven kifejezve, a hegymászás fitt embert követel, aki ami-

kor mászóvassal és csákánnyal felszerelve a magas hegyek közé merészkedik, nemcsak magaslati levegőt szív be tüdejébe, de bátorságot, önbizalmat és edzett testet is nyer, amely tulajdonságok sajnos a nagyvárosi életben igen könnyen elkorcsosulhatnak.

Hosszú út vezet addig, amíg egy ember hegymászóvá válik. A kiképzés első részét alacsony hegyek sziklái között végzett túrák jelentik. Utána következnek a jeges hegyol-

TOTÓ·LOTTÓ
milliós nyereményekkel!

dalak és a magas ormok. De a meg-erőtető edzés nem rettentí el az embereket a hegyek világától. Egyre nő a hegymászó klubokba lépők száma, kik szívüket és lábukat alávetik a kemény edzéseknek. Régen az volt a szokás, hogy a mászás alapismereit elsajátítók vagy klubokba léptek be, vagy önállóan rendeztek különféle túrákat. Az utóbbi években az alpesi országokban egyre több hegymászó iskola alakul, rendszerint ismert hegyvezetők irányítása alatt. A Watzmannkaron éppúgy, mint a Nebelhornon, Tirolban és a Berni-Fennsíkban levő Rosenlauer intézetekben százasok sajátítják el, hogyan kell kezelni a csákányt és a kötelet. Itt tanult többek között az angol Mount Everest expedíció vezetője, Sir John Hunt és Takashari, ismert japán Hímalája-kutató is.

Nemrégben egy müncheni sportáruháza, hogy a hegymászást népszerűsítse, tanfolyamokat hirdetett meg.

MÁSZÁS

A résztvevők Günther Sturm, ismert hegyvezető irányítása alatt tanulnak és részükre a város közepén egy 10 méter magas és mintegy 600 tonnát kitevő betontömb áll rendelkezésre, ahol az alpinizmus mindenféle nehézségű mászását, egészen a hatodik fokozatig gyakorolni lehet. Ma az Alpok mellett elterülő országokban, elsősorban Franciaországban sportiskolák, áruházak, tanítványaiknak hegyitúrákat szerveznek sziklás és örök hóval borított hegyekben.

Ötletes módon az elméleti képzést túra közben, a menedékházak kandallótűzénél sajátítják el a növénydekeket.

Az alaptanfolyam alacsony, sziklás vidékeken halad át. A haladók már tapasztalt hegyvezető oldalán hatolnak be a néma hegyvilágba és jutnak fel azokra a csúcokra, melyekre nem vezet felvonó. Túra közben fokozatosan emelik a mászás nehézségi fokát, amíg a résztvevők eljutnak a függőleges falakon a csúcokig, köztük olyanokra is, amelyek nemrég még megmászhatatlan Olymposzoknak tűntek előttük. A tanfolyam befejezésekor már a hatodik nehézségi fokú falon is fel kell mászni, ami már csak technikai segéd-eszközökkel, kettős kötéllel, mászólétrával, karabinerrel oldható meg.

A kiképzés koronája az Alpokon való átkelés. Ezt a túrát „OAK 200”-nak nevezik. A titokzatosnak tűnő codeszám alatt egy 200 km hosszú utat értenek, amely a Keleti-Alpok gerincén, a Silvrettától a Grossglocknerig vezet. Öt hétig tart, s ezalatt az idő alatt hegycsúcsról hegycsúcsra, menedékháztól menedékházig vándorolnak, miközben feltárul előttük a zergék, mormoták és kőszálasok világa. Baráttá kovácsolódik a tanfolyam, amikor a 3000 méteres hófödte csúcokról letekintenek a fehér-kék főfelhőkön át a távoli világra és a menedékházak kandallójánál kortyolják csillogó borukat.

Az embernek a mai civilizált világban is szüksége van kalandokra. Orvosok, pszichiáterek ezt régen felismerték és orvosság helyett gyakran írnak fel a vegetatív panaszoknál és civilizációs ártalmaknál egy kis magashegyi túrát. (A Scala cikke nyomán.)

Bridore. Gilles de Rais, a legenda szerinti Kékszakáll fellegvara

A kastélyok völgye

Touraine, a franciaországi turizmus egyik fő területe, az ország geometriai középpontja táján terül el. Anatole France, Balzac és más regényírók gyakorta választották ezt a vidéket regényeik színterének. Homokos fennsíkjai, bár terméketlenek, de ezért a Loire, Cher, Vienne és Indre folyók völgyeinek gazdag növénykultúrája kárpótolja az ittlak embereket. „Franciaország Virágoskertje” így is nevezik ezt a vidéket, amelynek földjét a virágok mellett gazdag konyhakertek, gyümölcsösök borítják. Bourgueil, Chinon zamatos borai az ország határán túl is híresek.

Ennek a vidéknek a romantikáját változatos tájjellege mellett az Indre folyó völgyében lehet megtalálni. A folyó mindkét partján festői kastélyok változtatják egymást. Kastélyok, amelyek nemcsak mint építészeti emlékek érdekesek, de a francia történelem, irodalom, sőt a mese, legendák színes világát idézik fel.

Kékszakáll fellegvara

Az Indre folyó Bridoré helysége felé lép be Touraine tartomány területére. Égnek meredő tornyocskákkal épített komor kastély fogadja itt a látogatót. Mesekönyvek illusztrációiban látha-

tunk ilyen építményeket. A bridore-i kastélynak a XV. században Gilles de Rais, a francia történelem egyik leghomályosabb alakja volt ura. Gilles de Rais-t (1400–1440), aki egy időben Jeanne d'Arc-nak volt társa és csatáiban kísérete, 1435-ben nevezték ki Franciaország marsalljává. 1435-ben viszonylag fiatalon visszavonult birtokaira. Ettől kezdve kastélyaiba zárkózva élt, alchimiával, boszorkányúzéssel, fekete mágiaival és egyéb titokzatos dolgokkal töltötte ki idejét. Szélhámosokkal vette körül magát és sötét manipulációinak egyes történelmi adatok szerint: 140, más források szerint 300 gyermek esett áldozatul. A növekvő népharag hatására Bretagne hercege 1440-ben egyházi és polgári bíróság elé állította. Mindkét bíróság halálra ítélte és 1440-ben Nantes-ben kivégezték.

Ez a történelmi személy, akinek élete Bretagne mellett, Tourainehez kötődött, később helyet kapott a legendák széles világában. Sokan azt tartják, ő volt a híres Kékszakáll, akinek története ihletett meg az elmúlt két évszázad folyamán. Bár semmi konkrét bizonyíték nincs arra, hogy a feleségeit egymásután „hidre tevé” Kékszakáll és Gilles de Rais, egy személy lett volna. Bretagne egyes vidékein és itt Touraine-ben az idegenforgalom ez a legenda is igyekszik felendíteni.

En vagyok Agnes, éljen Franciaország és éljen a szerelem

Bridore-tól északra fekszik Loches. Kastélyához nem legendák, hanem történelmi tények fűződnek. Falai, szobái Agnès Sorelnek (1422–1450) és VII. Károlynak viharos szerelmét idézik, körítve 4 leánygyermekkel és azokkal a botrányokkal, amelyeket Franciaország „első hivatalos királyi szeretője” kavart a francia történelem lapjain. Ez a leányzó, akit az egyik francia festő feltűnő kerek keblekkel, kissé profánul Szűz Mária ábrázol, 1444-től gyakorolt igen nagy befolyást a királyra, aki a Nogent-sur-Marne hűbéri birtokkal jutalmazta. Nem-

csak életével, de halálával is sok gondot okozott az utókor számára. Kivánságára a lochesi kastély mauzóleumában helyezték tetemét örök nyugalomra, nyugvóhelye azonban a későbbi évszázadokban több ízben vesztélyben forgott, először XI. Lajos király alatt, aki soha nem állhatta apja szeretőjét, valamint a nagy francia forradalom idején, amikor a sans-culottesek szintén nem akarták tisztelni a francia korona egykori „Dame de Beauté”-jét.

A kastély egyik torony-szobája napjainkban az Agnès szoba. A monda szerint ennek ablakából figyelte a királyi szerető urát, amint az a vadászaton, fűrgé agarak mögött vágta az nyúl és szarvas után. A szoba bejárati ajtaját a következő felirat díszíti: „Je suis Agnès, vive France et l'amour!”

Balzac vidéke

Loche felett az Indre nyugati irányba fordul, széles kis kanyarokat vágva. A folyó északi partján találjuk Candé helyiséget. A candéi kastély VIII. Edward detronizált angol király, a későbbi windsori herceg 1937-es polgári frigyének és mézesheteinek színhelye. Falait azonban inkább az teszi halhatatlanná, hogy a kastély egyik szobájában írta Balzac „A völgy liloma” című regényét.

„Az elrendezés elegáns külsőt ad a kastélynak, mely virágszerű finomságával, mintha nem is nehezednék a földre. A völgyből nézve a földszint első emeletnek látszik, de az udvar felől egyszinten van a széles, fenyves fasorral, amely egy sor ágyással élénkített pázsithoz vezet. Jobbra és balra szőlők, gyümölcsösök és díófával beültetett szántóföldek ereszkednek le, körülveszik a házat és lenyúlnak egészen az Indre partjáiig, melynek ligeteit ezen a környéken maga a természet festi sokféle zöldre.” (H. Balzac: „A völgy liloma”).

Balzac óta ez a táj nem sokat változott. A Pont-de-Ruan, amelynek gerenda tartóit ma már kőpillérek helyettesítik, már nincs meg eredeti formájában, de megvannak a romantikus vízimalmok lustán forgó lapátkerekekkel, a molnárlegények fülükre csapott sapkáikkal, az öreg halászbárka agyon foltozott hálóikkal, és az Indre zöldesen csillogó víztükrre, a kissé trópusra is emlékeztető hölgyliliomaival és tavirozsaival. Megértjük, hogy miért ihlette meg ez a gyönyörű táj a nagy francia író, aki a kastélyban berendezett dolgozószobájába naponta 12—14 órán keresztül írt és akit, saját szavai szerint egyedül az „étekezéseket jelző harang bosszantott és fékezte le fantáziáját”.

Az Indre bal partján fekvő Valesne kastély szintén támaszpontul szolgált Balzac számára, ennek egyik toronyszobájából végigtekintethette kedvenc völgyét.

A tündérmesék kastélya

Az Indre völgy utolsó állomása: Ussé. Szintén poétikus hely, Chinon közelében. A hagyomány szerint 1690-ben, egy ködös őszi napon, a chinoni erdőségben utat tévesztett egy királyi udvar címerét viselő hintókocsisa. Utasa egy idős férfi kiszállt és kissé megropogtatva elgémberedett tagjait, rövid sétára indult, melynek során a sűrű ködben eltévedt. Hirtelen feloszlott a köd, és a holdvilág fényében, egy mesészerű kastély körvonalai bontakoztak ki az eltévedt utas szemei előtt. A hintó utasa, Charles Perrault volt. Ez a kastély indította el gazdag életpályáján a tündérmesék híres szerzőjét.

Touraine, — letűnt marsalok, királyi szeretők, detronizált uralkodók, termékeny írók, festők, turisták és idegenforgalmi szakemberek paradicsoma. A titokzatos középkor, a romantikus XIX. század és az atomkorszak hajnala él együtt ezen a tájon.

Endresz István

PERLUSZ JÓZSEF EMLÉKÉRE

Szomorú szívvel vettük tudomásul, hogy Perlusz József, a munkásmozgalom és a munkásurizmus régi harcosa, 1969. szeptember 21-én, 60 éves korában, hosszú szenvedés után elhunyt. Perlusz József 1927 óta vett részt az illegális kommunista mozgalomban, tagja volt a Kommunista Ifjúsági Szövetségnek és a Munkás Testedző Egyesületnek és a felszabadulásig aktív szerepet vitt a Párt harcaiban, közben kiállta a Horthy-fasizmus rendőrterrorjának és börtöneinek kínzását. Egész életében szerette a turizmust és őrzte azt.

A felszabadulás után bekapcsolódott az állami élet újjászervezésébe és 1948-tól az Országos Sport Hivatalban, majd annak jogutódjainál az OTSB-nél és az MTS OT-nél töltött be vezető beosztást. Hosszú éveken volt a terv és beruházási osztály vezetője, az alatt nagy segítséget adott több lerombolt turistaház újjáépítéséhez. Egy ideig a Sportlapkiadó Vállalat igazgatója is volt, s ebben a beosztásban szerepet játszott lapunk, a Turista megindulásában. Emlékét kegyelettel őrzik a turisták.

AZ ARANYOSVÖLGY

Aki az egykori Abaúj megyében jár és rossz utakon poroszkáló szekeret, tövises legelő-kön kínlódó birkanycákat keres, kellemes csatlódásban részesül. Ha végig sétál az Aranyosvölgy lankás útjain, egész életre szóló élménnyel búcsúzik Hegyaljától.

Az első község, amibe belebotlik, Tályá olaszos települése. Gondozott ligetű temetőjében nyugszik a hányatott életű Lavotta János, a verbunkos neves hegedűse. Nevét a falu közepén emlékoszlop, emléket nem messze a Lóhalál-völgyben a Dalosokkútja nevű forrás őrzi.

A völgy útjának második állomása Abaújszántó, melynek legszebb része a nyolcszögletű toronnyal és erőd-szerű falakkal körülvett templom. A falura mint egy sötét függöny borul hátul Hegyalja nyugati határszéle, a Sátor-hegy. A községből az abaújkéri elágazás után hirtelen ereszkedő út vezet le az Aranyos-patakhoz. Balra, kis ösvényen a patak forrásához juthatunk, jobbra az Ádám-szakáll nevű sziklaképződmény nyújt szép látványt. Rövid séta után érjük el az egykori Aranyos-fürdő romjait. A kiöblösödő völgy és az üdezöld hegyirét oldalán festői vadászlak áll, de a forrás sajnos gon-

doztalan, pedig vasas kénes vize ivásra is alkalmas. Eszményi turistahely. Ha nem is példás, de autóbusszal járható út vezet ide, mely tömegével hozhatná az új szépségek után vágygó turistákat.

Itt futott valaha a megyehatár. Abaúj és Zemplén között a völgy aljában. A Gecej oldalon meredek szerpentin vezet a Csonkásra. Ez az Aranyoshágó. A kitáruló kilátás kárpótol a fáradságért. Mindenütt kedves fenyők és nagy tölgyek borítják a domboldalakat, távolban látható Erdőbénye és útunk célja, Sima. Ez a kedves kis festői hegyifalu a világtól távol éli 102 lakosával életét. Valamivel tovább fekszik az alig nagyobb Baskó, mely az épített út vége.

A környék ideális sítere, a hó sokáig megmarad, megvédi a széltől és az olvadástartól a Nagykorsós tömege. Egy fenyőcsoport a Himváró nevet viseli, mert a nép fantáziája, szikláin tusakodó himszarvasok nyomait véli felfedezni.

A környék számos túralehetőséget kínál. Egyik legszebb útvonal a Hidegpataktól a vadászház, s a Dalosokkútja érintésével a Lóhalál-völgyön keresztül Tályára kínálkozik. A völgy szépségét a terep változatossága, és a táj történelmi levegője adja. Minden lépésben Rákóczi hársaival és harcosainak házaival találkozunk. Dél-Hegyalja Magyarország egyik legszebb része.

NEMETH PAL

Kilátás a Himváróról
(A szerző felvétele)

Miről írnak a turistalapok? Pillantás a világra

SVÁJC

ATLANTIS

Amikor az egyiptomi Kemal Abu asz-Szaadat, a szenvedélyes víz alatti vadász először határozta el, hogy szerencsét próbál Alexandria partjánál, nem is álmodhatott róla, hogy milyen fogásra bukkan. A tengerfenék csupasz homokfelületén ősi amforák töredékei halmozódtak. Az alexandriai múzeum szakértőinek kijelentései, akik azt mondták, hogy a városban rengeteg ilyen amfóra-maradványt találtak mindenütt, ahol új épületeket alapoztak — nem hűtötték le a fiatal kutató lelkesedését.

Kemal Abu asz-Szaadat elhatározta, hogy a keleti kikötőtől nyugatra is „végtáponogatja” a Földközi-tenger mélyét. Tervét meg is valósította, és itt moszatlan benőtt, kagylókkal borított szarkofágokat talált. Az egyik szarkofágon aranyérem volt, rajta egy görög istennő képmásával. Hosszas kutatások kezdődtek. Minden nap valami újat hozott. De az igazán fontos lelet egy hatalmas kettőtört női szobor volt és a közelében talált férfi kőszobor.

Miután bűvárok felszínre emelték a szobrokat, a kairói egyetem professzorai felismerni vélték bennük a XIV. századi földrengés következtében betemetődött Izisz-templom szobrait. Ezt a feltételezést a tengerfenékről kiemelt más leletek is alátámasztották — egyméteres átmérőjű, hatalmas gránitoszlopok maradványai, emberfejű szfinszok szobrok, kőlépcsők és más hasonló épület-elemek.

Az Abukiri-öbölben levő kikötő vidéke, amely az említett leletek színhelyének közelében fekszik, másik meglepetéssel is szolgált a kutatóknak: megtalálták Napoleon hadihajóinak maradványait, amelyek egy híres tengeri ütközetkor süllyedtek el az öbölben. Az Egyesült Arab Köztársaságban ezek után elkészítették az Alexandria környéki tengerfenék részletes térképét, amelyen megjelölték azokat a helyeket, ahol archeológiai leleteket találtak. A kutatások folytatódnak.

OLASZORSZÁG

VIA DEL MONDO

Levantóban, az olasz Riviera festői helységében nemsokára berendezik Olaszország első víz alatti nemzeti parkját. Tervek szerint a park a tengerfenék 300×250 m méretű darabját öleli fel, s azt a felszínen bolyákkal megjelölve, nemzeti rezervációnak nyilvánítják. A víz alatti sportot űző személyek csak külön vezetők kíséretében tekinthetik meg a rezervációt. Ebben az övezetben megtalálható majd a legszebb olasz tengeri fauna és flóra. A látogatók többek között megcsodálhatják majd a fekete korallt, amely csupán az Indiai-óceánban és a Földközi-tenger néhány pontján, a tunéziai part mentén található.

SZOVJETUNIO

TURISZT

Szibériában a Bajkál-tó nyugati partját a Szovjetunió nemzeti parkjává nyilvánítják. Mintegy 30 ezer négyzetkilométernyi erdő-övezet kerül állami védelem alá.

A tudósok véleménye szerint a fenyvesek tiszta levegője és a rengeteg ásványi gyógyforrás lehetővé teszi, hogy a Bajkál-tó mellett olyan üdülőövezetet alakítsanak ki, amely nem marad el az alpesi és a kaukázusi üdülőhelyek mögött. A jövőben a Bajkál-tó partján egyidejűleg 15–20 ezer ember üdülhet, közölték a TASZSZ tudósítójával az építészeti ügyekkel foglalkozó bizottságban.

A tó partján előreláthatólag 100 kilométer hosszúságban szállodákat, moteleket, szanatóriumokat és üdülőket emelnek. A Bajkálból eredő egyetlen folyó, az Angara közelében megkezdtek a szállodák építését.

A Szovjetunióban már évek óta vitatkoznak a Bajkál vidék fejlesztésének távlatairól. Sok közgazdász és tudós amellett van, hogy az övezet természetvilágát

a maga eredetiségében kell megőrizni, noha kedvező feltételek vannak az iparfejlesztésére. Tavaly óta a Bajkál-tó mellett tilos vegyi üzemeket építeni.

AUSZTRIA

DER NATURFREUND

A botanikusok megállapítása szerint, számos faféle több ezer évig is élél, s pusztulásukat nem az „elöregedés”, hanem valamely elemi csapás okozza.

A Sequoia giganteát óriás termete miatt a kaliforniaiak mammutfenyőnek nevezték el. Ez állítólag négy-ötezer évig is élél. Fája kemény, mint a vas, s törzse olyan vastag, hogy benne dinamittal valóóság alagutat robbantottak, amelyben két teherautó kényelmesen elfér egymás mellett. A triász időszak

ban Európában is élt, barnaszén- és lignittelepeink nagy része ebből származik.

Romániában két híres fáóriás él: magasságuk eléri a 140 métert. Az egyik a bukaresti Libertatii parkban, a másik Herkules fürdő parkjában él.

A növényvilág óriásai között emlegetik a Zöld-foki baobabfát, amelyet Adamson nagy francia botanikus irt le, és amely évgyűri szerint 5150 éves volt; a Hildesheimer-Dorn-i kolostor híres rózsafája is elérte a 4000 évet.

Mi lehet a titka, az említett fák matuzsálemi korának? A szakemberek szerint a fák a talajból felszívott tápanyagoknak csak a 20 százalékát „használgják” létfenntartásukra, a többi „elraktározzák”. A fák — szerintük — életük végéig nem szünnek meg nőni.

F ÉNYKÉPEZŐGÉPÉT
O PTIKAI — GEODÉZIAI MŰSZEREKET
T ÖKÉLETESEN
O LCSÓN

JAVÍTJUK

O RWO, FORTE FILM HÍVÁS, ÁRUSÍTÁS
P ONTOS MUNKA
T ELJES MEGBÍZHATÓSÁG
I NGYENES SZAKTANÁCSADÁS
K ITŰNŐ MINŐSÉG
A LEGJOBB SZAKEMBEREKSEL

Ksz A **FOTO OPTIKA**

ÜZLETEIBEN

Budapest V. Kossuth L. utca 17. tel.: 186-612
Budapest V. Múzeum körút 19. tel.: 386-779
Budapest V. Október 6. utca 3. tel.: 181-375
Budapest V. Váci utca 84. tel.: 180-670
Budapest VIII. Üllői út 10. tel.: 339-525

SZABOLCS-VÁRA

Történelemtudományunk a szabolcsi várispánság, vagyis Szabolcs megye létrehozását első királyunknak, I. Istvánnak tulajdonítja, az egri püspökség alapításával egyidőben.

A Nagy Névtelen, Anonymus így ír erről: „Akkor Szabolcs, ez a fölötte bölcs férfiú, megtekintett egy helyet a Tisza mellett, s midőn látta, milyen is az, kiokoskodta, hogy erőségénél fogva várépítésre való. Tehát... összegyűjtve ott a köznépet, nagy árkot ásott és igen erős várat építettett földből. Ezt most Szabolcs várának hívják.”

A Névtelen Jegyző ezúttal is igazat írt, Szabolcs községben, Nyíregyházától néhány kilométerre, a Tisza partján még áll a híres földvár, a megye névadójának monumentális építménye. Harminc méter magas, meredek sáncai között Szabolcs-Szatmár megye valamennyi templomát el lehetne rejteni, tornyostól. Háromszög alakú sáncai közül az északnyugati 303 méter hosszú. Keleti oldala 349 méteren nyúlik el. A falu felőli harmadik sánc pedig 227 méteres. Alapjának szélessége ötven méter. Hozzávetőleges számítás szerint 375 000 köbméter föld van benne, nem sokkal kevesebb, mint amennyit most a második tiszai vízelépcső építésénél megmozgattak. Sokezer ember áldozatos munkáját követelte éveken keresztül, amíg elkészült.

Valóban Szabolcs építette? Vita folyt erről évtizedeken át. Most, 1969 nyarán eldőlt a vita.

Legendák és tévedések

Dr. Németh Péter régésszel járjuk a sáncokat. Fúj a tiszai szél, lobogtatja alattunk a szabolcsi termelőszövetkezet kukoricatáblájának leveleit. A község házaí apró játékpületeknek tűnnek innen, a földvár mellvédjének toronynyi magasságából. A régész a Magyar Nemzeti Múzeum megbízásából végzi ásatásait. Itteni kutatásainak eredményei benne lesznek kandidátusi dolgozatában, melyet a honfoglalás és az államalapítás időszakáról ír. Elkísért bennünket Nagy Imre, a községi általános iskola igazgatója is, aki kisdíákjával igen sok, véletlenül megtalált tárgyat gyűjtött össze az első szabolcsi iskolamúzeumban.

— Rengeteg legenda kélt a monumentális földvár körül — mondja az igazgató — ami érthető is ilyen hatalmas építmény tövében, amiről gyakorlatilag semmi bizonyosat sem tudtunk. Azt beszélük, hogy az itteni földesuraknak, Tomoriéknak volt egy kondásuk. Igen szegény, sokgyerekes családfő. Egy napon egyik disznója úgy került elő, hogy az orrán fehérés penésznyomok voltak. A kondás éjjel megleste, hová jár túrni a disznó. Egy kis föld alatti résen át követte a földvár belsejébe és a disznó nyomán megtalálta Szabolcs vezér elrejtett kincsét, ládányi nehéz, penészes aranyat. Másnap felmondott az uraságnak, elköltözött Tokajba. Szőlőt vett, és még a volt uránál is szebb házat építettett a kincsből. Gazdagon és boldogan élt, amíg meg nem halt — így szól a legenda róla.

A régész közbeszól és elmondja, hogy voltak mesék föld alatti alagutakról is. De legérdekesebb az 1895-évi ásatás története. A megye akkori urai itt, a földváron készültek megünnepelni a milleniumi ünnepségeket. Ezért megkérték a nyíregyházi múzeum akkori igazgatóját, végezzen ásatásokat, derítse fel, igazat ír-e Anonymus, valóban Szabolcs vezér építette-e a földvárat. Dr. Jósza András — egyébként híres tudós —, mivel a honfoglalás idejénél korábbi leleteket talált a földvár anyagában, arra a véleményre jutott, hogy Szabolcs vezér ideérkezésekor a földvár már állott, a honfoglalás idején legfeljebb kiigazíthatták, megerősítették. Anonymus tehát legalább is túloz.

... és az igazság

— Most pedig — mondja a régész mielőtt bemennénk az én kutatóárkomba, vessünk egy pillantást a tájra.

És szerzemutat a kezével. Végignézzük a Tisza füzesekkel szegélyezett partját. Szinte látjuk, amint a Tisza felől nyitott egyik kapun kitödul harcra a vezér serege. Aztán a régész ujjja megállapodik a Tisza egyik szemközti holtágánál. Magas, tíz méternél meredekebb „morotvát”, szakadékos partot vájt ki ott a folyó.

1. A kutatóárok egy része

— Ilyen morotva lehetett itt is. Erre írja Anonymus, hogy „erősségénél fogva várépítésre való”. A hatalmas földmunkának egy jó részét, felénél is többet, elvégezte a természet.

A hetvennégy évvel ezelőtti ásatás tehát tévedett, amikor a honfoglalás koránál előbbre tette a vár építésének idejét, csak azért, mert korábbi, bronzkori leleteket talált a földvár anyagában. A mai, korszerű, komplex település-kutatási módszerek ugyanennek a bizonyítéknak épp ellenkező értelmét adják.

Mert tegyük fel, hogy Szabolcs itt találta a „várépítésre kiválóan alkalmas morotvát”. Honnan vehette tengernyi népe a földet a sánc magasztásához? Főleg a vár belső területéről. A Tisza felőli részt innen is építették. A délkeleti sánc anyagát pedig a külső vizesárok építéséből kapták. Márpedig ebben a régebben itt lakott népek maradványai is benne voltak.

Búcsúzásul bemászunk a kutatóárokba. A régész huszonnégy embe-
re egy méter hosszúságban teljesen kettészeli a délkeleti sáncot, mint egy tortát a szeletelőkéssel. Világosan láthatók az építés rétegei. Akár egyidőben, akár későbbi korok idején, újabb és újabb földrétegek simulnak egymásra, szabad szemmel is kivehetően. És legalul ott van az egykori Tiszapart, a Tiszát ismerő emberek szemének megszokott szakadék. Eggyel több bizonyíték arra, hogy a földvárat, valóban Szabolcs építette. Kár, hogy a Kállayak és a Várdaiak elvitték innen a megyeszékhelyet. Folyóparti szép fővárosa lehetne ma Szabolcs megyének.

Megjósoljuk, hogy élelmes szerv campinget, vagy sporttelepet rendez be e hatalmas terület belsejében. El tudjuk képzelni szép honfoglalás-kori harci játékok rendezését is e meglepően meredeken megmaradt földsáncokon, melyekre ma is nehéz felmászni. (Az a titka, hogy belülről gerendaváz tartja.)

Addig pedig borzongunk egy keveset még, a történelemmel illatozó szélben. Tíz évszázad emlékei néznek ránk. Bocskai, Thököly, Rákóczi és Kossuth katonái, 1919-ben a vöröskatonák is erődítménynek használták ezt a hatalmas építményt.

Gesztelyi Nagy Zoltán

2. A délkeleti sánc (A szerző felvételei)

SZMOLNIJ

A FORRADALOM FŐHADISZÁLLÁSA

A Szmolnij... az Októberi Forradalom székhelye. Innen indultak 1917-ben a forradalom katonái: a vörösgárdisták, a Balti Flotta matrózai, hogy harcot indítsanak a régi világ ellen. És innen hangzottak el Lenin szavai: „*A munkás- és parasztforradalom, melynek szükségességéről a bolsevikok állandóan beszéltek, — megvalósult.*” E szavak győzelmesen szálltak át a földrészekre, és mindenütt hatalmas visszhangra találtak.

Most ősszel, ötvenkét évvel a Forradalom után, a szél a nyárfák utolsó leveleit is leszakította és a fű is megsárgult már. De még az ilyen késői, októberi napon is Leningrád megőrzi egyedülálló varázsát. Észak „Orosz Velencéje” barátságosan fogadja az egyre nagyobb számban érkező vendégeit, annál is inkább, mert közeledik a Nagy Októberi Forradalom jubileuma. Ha csak futólagosan szeretnénk megismerni a három forradalom városával, ahhoz is tulajdonképpen nagyon sok időre

volna szükség. Mindenki azonban, aki először érkezik Leningrádba, és érdekli a Nagy Október története, az elsősorban azt az épületet nézi meg, melynek neve az egész világon ismert: a Szmolnij...-t.

Amint belépünk a vasrácsos kapun, egy félkör alakú térre jutunk, amelynek két oldalán a bejárati pavilonok szimmetrikusan helyezkednek el. Első pillantásunk a zöld növényzet mögött megbúvó szemközti épület, szigorúan egyszerű, oszlopokkal díszített homlokzatára irányul, amelynek kupoláján vörös zászló leng.

Egy 52 év előtti októberi éjszakán a Szmolnij ablakain világosság szűrődött ki az előtte elterülő térre. Embertömeg hullámzott; matrózok, katonák és munkások sapkái látszottak nagy összevisszaságban. Páncélautók, ágyúk, gépfegyverek torlódtak meg a katonák között, s bajonett-erdővel a kezükben, masiroztak a csoportok a hidak, pályaudvarok, a posta és a telefonhivatal elfoglalására.

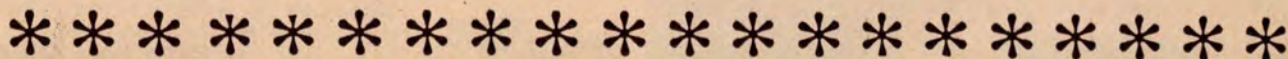
A Szmolnij felső emeletének díszterme tanúja és őrzője a Nagy Októberi Forradalom felejthetetlen eseményeinek. Itt kiáltotta ki Lenin 1917. október 25-én (nov. 7.) a szovjet hatalom megalakulását.

A folyosó másik végén található — Lenin szerény kis szobája —, mely dolgozó-, ebédlő- és hálószoba céljaira szolgált.

Körülbelül 4 és 1/2 hónapig dolgozott és lakott Lenin a Szmolnijban. A szovjet állam vezetésével járó megterhelés ellenére, Lenin ebben az időben körülbelül 200 cikket, brossurát és más írásművet alkotott.

Ma emberek zarándokolnak a Szmolnijba... leningrádiak, és a város vendégei. Iskolásgyermekek, és fehér hajú résztvevői a forradalomnak, — oroszok, ukránok, úzbégek, angolok, magyarok, bolgárok... stb. Jönnek, hogy emlékeiket felfrissítsék és megnézzék, hogyan vitte véghez Oroszország a Nagy Októberi Forradalmat.

Alekszander Marjanov

Vérteskozmtól a Szarvas-kútig

Erdők, hegyek utáni szomjúság vágya fogott el bennünket, amikor egy július végi, szikrázó napsütéses délelőtt befutottunk gépkocsin Vérteskozma-ra, az Észak-Vértesnek legvadregényesebb környéki falucskájába.

Itt vásárolta meg a Székesfehérvári Vörös Meteor SE a község egyik legnagyobb épületét, s azt turistaháznak rendezte be. A középső helyiségben vízvezeték mosdó, gázipalackos tűzhely, a másik kettő jól berendezett alvószoba. Kulcs egyelőre a fehérvári turistatársaknál van, de így legalább a pompásan felszerelt turistaházban állandó a rend és a tisztaság.

Lebbencslevesünk után jót alszunk, aztán délután Várgesztesig tréningezünk a sárga jelzésű Bodzás-árkon át — erre legszebb az út — a másnapi egésznapos túra elé. A 400 m magasán fekvő, a tatárjárás előtt épült Gesztesi-várról már sokat írtak; itt csak azt említem meg róla, hogy az 1960-ban felújított várbán ma 96 ágvas vészálló mőkődik. Sima tetőjéről a kilátás szépségétől alig lehet megvalni.

Másnapi túránk célja a Vitány-vár alatti Szarvas-kút, amelyet még nem látunk. Ketten alszunk csak a turistaházban, hét órakor vet ki bennünket az ágy. Mindenki a Balatonnál a hetek óta tartó hőségben —, de nekünk most erdő kell. Kilenc óra, mikor ráfordulunk a keskeny műútú Fáni-völgyre. Mennyi ilyen új műútra lelünk a Vértesben, melyet az erdőgazdálkodás hozott létre.

Sehol egy lélek; végzetlenül az erdei csend, melybe beleillik az egyetlen madár, a feketerigó halk pittyegése. Balra dolomitsziklák égő fehérje; az út mentén jellegzetes középhegységi fák, bokrok: bükk, szil, kőris, juhar, hárs, mogyoró, kecskefűz. Virágok közül különleges a sisakvirág, majd a campanulák változatai, törpe ökörfarkkóró, mohos-

csitri, tejoltógalaj; s a virágozni kezdő iszalag tejfehér foltja fut a fákra, hogy akaratlanul füttybe kezdünk. — Egyébként a Fáni-völgy alhavasi növényzetű. Balra időszakos patakmeder, majd szemben kopár, gyűrődött sziklafal, tetején vihártépett, tárt karú kocsányostölgyek. Üde virágok, felettük a Bükk jellegzetes fénybe szárnyalását óriás kőrisek váltják fel...

Fél óra múlva már a sárga jelzés integet balra a csöpp hídton túl, s egy előre ugró sziklakaput mutogat, meg azt: hogyan fut fel a borostyán a kőrifára. De mi szeretjük a jelzetlen utak romantikáját, hát nekivágunk felfelé a Széna-hegynek. Meg is adjuk az árát: kopár tölgyfirtáson izadunk keresztül, fent magányos tölgy integet; egy magasles csupán a változatoság. De visszafelé nézve a kilátás mindenért kárpótol. A Vértes kilátókban nem bővelkedik úgy, mint a Bükk. A Széna-hegy teteje tipikus vértesi tető: liget-tölgyes, szavannaszerű magas füvekkel, szarvaspihenőkkel. — Tíz percre jelzetlen műutacska fogad, ezt elhagyva fiatal, sűrű gyertyánosokkal hűsít a délelőtt egy székér-szelességű, elhagyott úton. Pihenünk, hallgatunk. Így volt jó, mert vagy húsz lépésre moccan a cserje a csendben. — Disznó, — suttogjuk reménykedve, s tudva azt, hogy ez a legritkábban látható vad. Nem: háromágú aggancsal ékeskedő őzbak lépeget felénk gyanútlanul, oly közelre, hogy elnevetem magamat; erre hatalmasat szökkel, s elvágat a fénypászmas gyertyánok mélyébe.

A 393-as magaslatú útélágazásnál elérjük a felfrisített országos kék jelzést. Végre befogad bennünket a híres Stájer-erdő óriásnyi szálbükköse. Sokfelé látunk szép bükkösöket a Vértesben, különösen Szépvízér környékén, de a Stájer erdő, hatalmas fáival, kiterjedésével akaratlanul a Bükkre emlékeztet.

Vértesi Bükk-avas (Ferenczy Tibor felvétele)

— Igazi meseország ez! Egy háromtörzsű bükkmattuzsálemet csak három ember karja érhet át. Feketerigó iszik a vadnyom környékű tócsában, mátyás-szajkó árulkodik cserrege a vadaknak a jövetelünkről. — Keressük a Szári-kúthoz a jelzést balra, de az nincs, mint általában nincsen jelzés a közeli vízhez, bár a Vértesben ritkán lehet vízhez jutni. Ez a táj éppen kivétel, közelében vagyunk a Szép Ilonka kútnak és két testvérforrásnak. De ezeket most délről megtalálni nagyon nehéz, mert hatalmas nyiladékokat gyalultak a most folyó gázvezetési munkálatoknak, s ez a piros jelzés táján megváltoztatta a táj jellegét. A Mocsár-rét táján mosdótálnyi forrásra lelünk, de abban tényérnél is nagyobb, avar színű béka, hogy — szomjazunk inkább tovább.

Újabb erdei műút vezet északra, s a friss kék jelzés még nem ezen fut végig. S ez a baj. Ahol az út tükanyart vett balra, érezzük inkább, mint tudjuk, hogy térkép, idő, iránytű szerint itt kell lenni a Szarvas-kútnak, a kanyar

tövében. Nyelvünk száraz a szomjúságtól; egy falevél sem moccan. Pár perces keresgélés után meg is leljük a forrást lent a műút kanyarja alatt, bár a hozzá legközelebb levő fák oldalán sincsenek a szokott forrásjelek.

Pedig a Szarvas-kút a Vértes legszebben kiépített forrása. Első pillanatban nagyságával hőkent meg. Öblét másfél ember magasságú dolomit sziklaboltozat védi, két oldalán csatlakozó támfal, mindegyik előtt ülő padka sziklából. Fel kellene duzzasztani kicsiny tóvá, amelyből tovább folyhatna, így a környék vadjai odajárhatnának inni. Egyelőre senki sem gondol erre. — A forrásfő táblája jelezne valamit, de a nevük halhatatlanságára törekvők agyonvésegették.

Ebéd után betájolunk, hogy egy másik úton vágjunk neki a Vérteskozma felé vezető útnak, de érintve most is a felejthetetlen szépségű Stájer-erdőt.

Tanka János

CSOKONAI és CSURGÓ

Ünnepség nélküli, csendes évforduló ez, tulajdonképpen csak gondolatokba pólyált múltidézés: ezekben a hetekben-hónapokban van százhetven esztendeje annak, hogy a csurgói gimnáziumban tanított Csokonai Vitéz Mihály.

Sem előtte, sem utána nem akadt rangosabb irodalmi vendége Csurgónak, így lakói ma is gonddal ápolják a poéta emlékét. Utcát, művelődési házat neveztek el róla —, még az espresso homlokára is a Lilla-nevet ragasztották.

S persze a patinás oktatási intézmény mai épületén is ez a felirat áll: Csokonai Vitéz Mihály Gimnázium.

Egykor iskola, ma kollégium

A másfél — két évszázad előtti Csurgó jószerével már csak a hajdani urasági major környékén őrzi a tűnt idők emlékeit. Itt magasodik az ősi, román stílusú templom — tornyát a XIII. században emelték —, melynek árkádjai alatt a hagyomány szerint meghúzódott a tatárok elől menekülő IV. Béla király is. A közelében nyílt meg 1792-ben a gimnázium, s első elhelyezéséül a később magtárnak átalakított, ma is álló épület szolgált. A feljegyzések szerint az április-vegi beiratást követő időszakban „már 35 csurgói és környékbeli tanulója volt a zsenge intézménynek.”

A kezdeti elhelyezés hamarosan szűknek bizonyult, s a környező községekből oktatásra járó diákok kollégiumi ellátása is megoldást sürgetett. Hozzákezdtek hát az újabb, emeletes iskola építéséhez, mely már a tanulók lakószobáit is magában foglalta. Ennek termeiben 1798 őszén

kezdődött meg az oktatás. Itt kapott a költő 1799 nyarán professzori székét, és egyben kvartélyt is, közös szobában tanítványával, Gaál Lászlóval és Budai Istvánnal. A valószínűsítesek szerint az első emelet középső, vagy bal oldali sarokszobája volt hármójuk rezidenciája.

Az erdővel, árnyas utakkal telehintett tájon Csokonai gyakran indult kiadós sétára diákjaival, s közben megismertette őket a botanika, a természettudomány fogalmaival. Tanítványai az épület belső tornácán, illetve az iskola udvarán több színművét — köztük a Pofók, vagy Cultúra című iskoladramáját — is előadták. „A betanítással nem volt baj, mindössze azt minősítette, menthetetlen hibának” a költő tevékenységében az iskolát — s egyben a kecskényi Georgikont — alapító földesúr, Festetics György, hogy a Szeleburdiak című bohózatban tanítványaival a „Hej! Rákóczi, Bercsényi...” kezdetű dalt is elénekelte.

Az akkori új intézmény — ma öreg kollégium. A mezőgazdasági szakmunkásképző iskola tanulóinak ad otthont (Csokonai u. 24/a.), s falán márványba vésett szavak hívják fel a figyelmet: itt élt és tanított Csokonai.

A gimnázium parkja

A Debrecenből a Dráva mellé tévedt, vándorhajlamú helyettes-tanár kultuszának ma is állhatatos ápolója Csurgón a nevével viselő gimnázium. A városka főteréről, sűrű és alacsonyan összeboruló gesztenyefák sorából kanyarodik az út az intézmény bejáratához, s a kapun túl már az első lépéseknél megcsapja a látogatót a hagyományörzés tiszta levegője. A gondozott előkert rózsái, virág-

ágyásai mentén, a háromszintes épület magasságával versengő óriásfenyők árnyékából Juhász Gyula, Petőfi Sándor, s az iskolából indult néprajzos író, Baksay Sándor oszlopra emelt relíeffje villan elő. Az aula falát — vörös márványkeret foglalatában — Horvai János bronz domborműve díszíti — a „halhatatlan költőtanár” mellképével. Az iskola könyvtára a poéta egy kézírásos levelét és nyugtáját őrzi féltő gonddal, a tanári szobában pedig az alighanem legsikerültebb, vászonra festett Csokonai-portré látható.

A gimnázium parkja a maga nemében párját ritkítja az országban. A borostyánnal befutott öreg ezüstnyárfák és fenyők koszorújában gondozott sétautak kanyarognak, s vezetnek el egy-egy Csokonait megidéző emlékhöz. Az épület mögötti dús liget ölen, a költő feltételezett sétaútján állították fel a bronz domborművel ékesített emlékpádot. A relíeff Csokonai tanítványai körében ábrázolja, szegélyén ezzel a rigmussal:

*Itt, ahol most zöld gyepe felett,
Vén fák alatt e kis pad áll,
Itt tanított, s verselgetett
Csokonai Vitéz Mihály.*

A pad közelében bazaltkövekből összeillesztett kis medencére rajzol zöld ezretet a báronysági moha. Valamikor szökőkútunk készült, mint az emléktábla is tanúsítja, Pálóczi Horváth Ádám, Csokonai költőtársa és pártfogója tiszteletére.

Odébb, magányos diadalívként, farragott kövekből emelt kapu áll. Az első iskolaépületből mentették át ide az új gimnázium kertjébe, s tanévnyitáskor, illetve annak befejezésekor meghitt ünnepség színhelye. Az első osztályosok szeptemberben — jelképesen kimunkált íve alatt lépik át az intézmény küszöbét, s júniusban itt távoznak a maturalók.

A park relikviái közé tartozik Festetics haladó szellemű gazdaságának, a csurgói gimnázium alapítását szorgalmazó patriótának, Nagyváthy Jánosnak sírja, valamint a nagy somogyi ódaköltő, Bercsenyi Dániel tiszteletére állított díszpad is.

Belsősomogy peremén

Csurgó, mely a XVIII. század fordulóján a vándorló hajlamú poétát szeretettel fogadja falai közé, ma járási székhely Belsősomogy peremén. A déli határ közelében, a Kaposvárt és Nagykanizsát összekötő útról, rövid bitumenes leágazáson érhető el. Az arra látogatók kellemes sétát tehetnek rendezett utcáin, közel gyalogos erdeiben, kirándulólhelyein, a gimnázium festői parkjában.

Ütközben egyaránt rájuk köszön a múlt hagyatéka és a jelen gyorsléptű fejlődése.

Bánhidi Tibor

BUDAPEST

Leánderes udvarok, öreg kapualjak, vén cseréptetők kerülnek csákány alá — lassan eltűnik a barokkori Víziváros is, mint Óbuda, legalábbis mindaz, ami már nem érték jelennek s jövőnek. Lakói átvisszik a nagymamák komódját s a nagypapák mesterlevelét valamelyik új lakótelep összkomfortos, központi fűtéses lakóházába, s megszokják lassan a csillogó csapokat, meg azt is, hogy már nem kell lavórban mosakodniok.

Miért „vízi” ez a „város”. Hiszen a Duna két partján fekszik még egy-két régi lakónegyed, Pest, Óbuda, a Tabán sarka és az egykori Sáros-fürdő tája.

Fent volt a vár, s lent a kikötő, a középkori Budáé. Érthető hát, hogy ezen a parton, a királyi székhely tövében, a kikötő táján laktak a hajósok is, építették házaikat a családnak, s maguknak, mikorra már deres lesz a haj és az izmokból elszállt az erő. És később? Bizony kedves Olvasó, ha betérsz egy pohár sörre a Várkert-kioszkba, talán nem is tudod, hogy miért épült ez a tornyos ház. Nem egyébert, minthogy gépei innen nyomják fel a vizet a királyi várba. S amikor a Nemzeti Múzeumban látsz egy láncdarabot, vasos szemekből öltve, jusson eszedbe az is, hogy Zsigmond király ilyen vastagságú láncsal akarta elzárni a Dunát, hogy minden hajót megvámolhasson. A tervből nem lett semmi, mert nem tudtak olyan erős tornyokat építeni a két parton, amelyek elbirták volna a lánc súlyát.

***

Ha már itt vagyunk, nézzük meg a budai palota ásatásait. Az egyik kőfalban csúcsíves, vasrácsos ajtó. Nemrég láttam címlapon, egy képeslap első oldalán. Csinos manóken támasztotta a sarkát, s honnan sejthette volna a szép kislány, meg a fotóriporter, hogy Hunyadi László börtönének kapujában állnak.

Innen vitték V. László áldozatát a vesztőhelyre. (Menyasszonyának, Gara Máriának koponyája, a Mátyás-templom alagsorában berendezett múzeumban látható, fátvöllal letakarva. Döbbenetes látvány — de ott van.)

***

Tavasszal, ősszel szívesen sétálgatunk a Városliget útjain. Ma már elképzelni sem tudjuk, hogy a mai Pestet (a régi csak a mostani Kiskörútig terjedt) erdő borította. Ennek utolsó maradványa a Városliget, s bizunk abban, hogy a nemzetközi vásárok pavilonjainak kitelepítése, az új vásárváros felépítése után — ismét a miénk lesz. Az év mind az 52 hetében. Volt ez már apácaké, főpapé, másfél száz éve pedig — a pestieké. Szélén, a mai millenniumi emlékmű helyén, állt az a kis építmény, amelyet ma a Széchenyi-hegyen, mint Széchenyi-kilátót ismerünk. A múlt században itt fűrták a kutat, amely a Széchenyi-fürdőt ma is ellátja meleg vízzel. És itt épült fel az ezeréves Magyarország látványos, romantikus kiállítására, benne fából — Vajdahunyd vára. Azaz dehogyis: Alpár Ignác a leghíresebb magyarországi műemlékek legösszeilőbb részleteit egyesítette, sikeresen, a román stílustól a barokkig — és ez úgy megtetszett a látogatóknak, hogy később kőből, marandó módon kellett felépíteni.

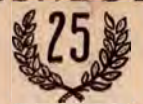
És séta közben már kit érdekel, hogy a jáki templomnak a valóságban két tornya van — itt pedig csak egy?

***

Sok mendemonda járta a lánchídi oroszánok nyelvéről. Hogy szobrászokat, Marschalkó Jánost, mennyit csúfolták barátai: milyen egy oroszán nyelv nélkül? És hogy emiatt a Dunába ugrott, s meghalt. Kérem: a nyelvük megvan, s a szobrász nem lett öngyilkos.

Marthy Barna

FELSZABADULÁSUNK

évtfordulóján

AZ

JUBILEUMI

a felszabadítással kapcsolatos városnéző és országjáró túrákat szervez

SZÁZ ÚTVONALON

félnaptól három napig terjedő IBUSZ—TIT országjáró túrák

Természetjáróknak gyalogtúrával egybekötött autóbussz-kirándulások

Bel- és külföldi társasutak intézményeknek, üzemeknek, csoportoknak kívánság szerinti útvonalon, időtartammal és programmal

Társasutazások

EURÓPA,
AFRIKA,
ÁZSIA

legszebb tájaira!
Díjmentes, részletes tájékoztatás minden utazási ügyben az irodákban

EZ történet

Közöltük, hogy a Cserhátban levő Mennyeckehegyi (Penc községben) turistaház újra üzemel. Most közöljük a ház képét is.

Ötven holdas mesterséges tavat létesítettek Baranya megyében és azt Herman Ottóról, a világhírű természettudósról nevezték el. Az ötven hold vízfelületű tóba 86 féle halfajtát telepítettek. A vízinövény, illetve állat rezervátumként létesített tavat festői szép védett terület határolja. (MTI Kovács felv.)

Száz évvel ezelőtt alapította a Vas megyei jeli arborétumot Ambrózy-Migazzi István. Az egykori birkalegelőn ma szebbnél szebb növények pompáznak. A kedves helyet a jubileum évében számos turista keresi fel. (MTI Kovács Krisztina felv.)

leum évében számos turista keresi fel. (MTI Kovács Krisztina felv.)

A Zsigmond király építette tatai várkastélyt Mátyás király reneszánsz palotává alakította át, a török korban a vár, mint végvár teljesített szolgálatot. A szép vár feltárása idén befejeződik, s az itt folytatott kutatások feltárják a vár történelmének fontosabb mozzanatait a 14. sz. közepétől. Jelenleg a vár alatt, a török időkben épült kazamata-rendszer feltárása folyik. Az ásások folyamán igen sok kályhacsempé, cipőmaradvány és velencei üveg került elő. (MTI Hadas felv.)

Madarász József, a XVIII. ker. Természetbarát szövetség elnöke értesített minket, hogy Székely Jánosné, a Lőrinci Fónó dolgozója között havonta 20 db Turista folyóiratot ad el. Köszönjük!

A Magyar Vöröskereszt Budapesti Elnöksége és a Budapesti Természetbarát Szövetség együttműködési szerződést kötött. E-

szerint mindkét fél keresni fogja azokat a lehetőségeket, amelyek elősegítik a természetbarátok kulturált és egészséges túrázását. Ennek keretén belül a Vöröskereszt a főváros környékén segélyhelyeket létesít a BTSZ patronálása mellett, elsősegélynyújtó tanfolyamokat szervez a túravezetők részére, a nagyobb természetbarát rendezvényeken elsősegély ügyeletről gondoskodik, és elősegíti a különböző hegyi, sí és barlangi mentőszolgálatok működését.

Megjelent az Országos Kerékpáros Körtúra és a Vízi Nagykör igazoló füzete. Beszerezhető a Budapesti Természetbarát Szövetség V. ker. Váci u. 58. sz. üzlethelyiségében.

Érdekes szolgáltatást vezetett be a nyugat-német vasút. Olyan állomásokon, ahonnan kerékpározásra alkalmas sétatutak vezetnek, a környékre, kerékpárkölsönzést rendszeresítettek. Egy-egy kis állomáson 20-30 kerékpár áll rendelkezésre, a kölcsönzési díj hat órára 2,50, egész napra 4 és egy többnapos túrára naponta 3 márka.

Paderborn mellett, közel Düsseldorfhoz nagyvad szafarit rendeztek be. A 40 hektár nagyságú elzárt területen 12 elefánt és gepárd, négy oroszlán, ezenkívül több láma, bölény, magyar bikák, antilopok élnek. Most van beszerzés alatt víziló, s zsiráf. A park látogatói személygépkocsinként (hat utast számolva) 12 márkát fizetnek. Az autóbusz-körutazás szakszerű magyarozattal személyenként 3 márkába kerül.

A Késmárki-csúcs északi falának megmászása közben július 15-én egy 17 éves brünni diák, Petr Neuzil lezuhant és szörnyethalt. A hegyi mentőszolgálat egynapi keresés után szállította le a holttestet a 900 méter magas

falról. A szerencsétlenül járt diák egy társával minden tapasztalat és ismeret nélkül vágott neki a meredek sziklafalnak.

Öt svájci alpinista két francia orvos kíséretében Afganisztán északkeleti részébe utazott, hogy ott a Wakham terület több 5000-7500 méter magas csúcsát megmássza. A Wakham hegység Afganisztán szélén húzódik, közel a szovjet, kínai, pakisztáni és indiai (Kasmir) határokhoz.

A Szovjetunióban öt hétezerméteres csúcs, ebből négy magában álló található. A legutóbbi pontos mérések szerint ezek hiteles magassága a következő: Pik Kommunizmus (Pamír) 7482,6 m, Pik Pobeda (Tien-San) 7439,3 m, Pik Lenin (Pamír) 7134 m, Pik Korsenevszkaja (Pamír) 7105 m, Pik Dosztuk (Tien-San) 7003 m. Ez a csúcs a Pik Pobeda keleti csúcsa. A Han-Tengri (a Tien-Sanban) magassága is alig marad alul a hétezer méternél. Ignatyev régi térképén egyik csúcsa 7320 méternek van feltüntetve, Merzbacher egy későbbi expedíció alkalmából kb. 7200-nak minősítette Ignatyev 1886-ban végzett méréseit. A későbbi mérések azonban ezt nem igazolták és az 1912/13-ban végzett katonai vizsgálatok a Han-Tengri magasságát 6980 méternek határozták meg. Rapaszov 1943-as felmérése azután véglegesen eldöntötte a „Szelleme Uralkodójának” nevezett hegység magasságát, amikor megerősítette az 1912/13-ban megállapított magasságot. Itt még több, közel hétezer méter magas csúcs vár meghódításra. A Pik Pobeda keleti csúcsát, a Pik Dosztukot azért minősítik külön hegynek, mert távolsága a főcsúcstól 5 km, ezért relatíve önállóan is felfogható.

EZ történet

Baedeker úr bizonyára elégedett lenne Szalai Ilonával, aki úgy dobálózik a bejárt országok, városok, hegyek neveivel, mintha a német mesterrel együtt szerkesztették volna az útikalauzokat.

De most nem Baedeker-ről van szó, hanem Szalai Ilonáról, aki él, mégpedig fiatalon, vidáman és csinosan. Ha ország-világjárót propagálnánk, fogadom, őt mutatnánk be és neveznénk ki a turistalány prototípusának, akitől (hát még akivel) kedvet kapna bárki, hogy tūrára induljon.

Azt írjuk, őt mutatnánk be... Holott azért ültünk le beszélgetni, hogy bemutassuk, mint a XXX. FICC Rally egyik magyar résztvevőjét abból a kétszázból, akik szerencsés kiválasztottak voltak a Természetbarát Szövetség, az Autóklub, a motorosok és egyéni túrázók közül, akik részt vehettek a Camping Világszövetség élményt jelentő találkozóján.

A Magyar Camping Club csak néhány éve tagja a világszövetségnek és a XXX. találkozókn kívül — amit Londontól kb. 70 km-re, Woburn Abbey-ben rendeztek. — Luxemburgban, Balatonfüreden, Svédországban és most Angliában vettek részt hazánk fiai leányai. A magyarországi nagytábor még ma is emlegetik világszerte, és semmi szégyenkezni valóknincs sem a megrendezést, sem a vendéglátást illetően. Sőt, erről is beszélt Szalai Ilona, amint az alábbiakból kiderül. Előbb azonban utazunk együtt ezzel az autóbusszos társasággal az Engels térről az angliai nagytáborig és élvezzük az utat, amit tőle színes szóban, írásban, képekkel illusztrálva hallottunk, láttunk.

A kétszáz magyar közül hetvenhatan autóbusszal mentünk — kezdi a beszélgetést Ilona. Két-két gyönyörű Ikarus bűgött fel június 25-én az Engels téren, és itt hadd említsem meg, hogy a mi Ikaruszainkat a nyugati autósodák között legalább úgy megnézték, mint ahogy Budapestén körülállanak egy szép kocsit.

Kellemes volt az utazás.

Az élményeket az ember csak utólag tudja magában feldolgozni. A jegyzetek azonban megelevenednek és filmszerűen pergetik vissza az emlékezést.

Alig néhány óra és már Bécsben jártunk városnézésben. Aztán Salzburg—Aigen következett, ahol két napig campingeztünk és utána Münchenben vertük le a cövekeket. A múzeumok, műemlékek felsorolása, melyeket minden városban megnézhattunk és emlékeinkben elraktároztunk, nem férne ilyen rövid beszélgetés keretébe. Sokat tanultunk, tapasztaltunk, rosszat is, jót is, amit itt-hon hasznosíthatunk, mint például Karlsruhe Westben, vagy Paris-Est „le Tremblay”-ben, ahol 4 napot töltöttünk, és a campingből ismerkedtünk Párizssal.

Programmunk mindenütt és mindenkor erősen kötött volt, szabad időnk a városnézésen túl alig akadt, de az idegennek megcsodálható látnivalókból izelítőt kaptunk, s ezt vezetünk rutinosan adagolták. Párizsból a csatornán keresztül — csodálatos élmény volt a komphajón utazni — Dowerbe értünk, hogy onnan augusztus 3-án megérkezünk a nagytáborba. Igen kedves skótok és írek voltak a szomszédaink, akik ugyancsak megcsodálták a magyarok „honfoglalását”, amikor kibontottuk sátrainkat és akár egy bükki túrán, lecövekelünk.

Az volt az érzésünk, hogy egyedül mi vagyunk csak vérbeli turisták, hiszen a tábor — többségükben — nyugati — lakói kényelmesen berendezett utánfutókban, komfortos lakókocsikban „túrátak”. Itt hadd jegyezzem meg, hogy ez a London hátamögötti tábor inkább nekik, mint nekünk készült azon a hercegi birtokon, amelyet e célra a világszövetség kibérelt. A vendégeknek nem illik kritizálni, de nem hallgathatom el, hogy a kb. egyhetes ottani tartózkodásunk alatt alig tudtunk vízhez jutni, és a mosdó igen stílszerű lett volna egy magyar királyi kaszárnyában. Persze az augusztus 4-én tartott igen nívós megnyitó ünnepély, a londoni városnézés és a

walesi kirándulások ezeket az „apró” kellemetlenségeket bőven kárpótolták.

Nagyképűség lenne kijelenteni, hogy Londont alaposan bejártuk. Ezt a hatalmas várost nem egy hét alatt, de egy év alatt sem lehet megismerni. Mindamellet a Tower, a királyi palota előtti őrségváltás, a Regent's Park, vagy a Hyde Park az amatőr-szónokaival, a katedrálisok, műemlékek, a londoni parlament, a Millbank felhőkarcolója és ki tudná még felsorolni a sok egyéb fellelhetetlen látványt. És hadd említsem meg a Piccadilly Circus-t, ami változásában egy élmélműt körülölelő tér, s itt van a híppik találkozóhelye. Naplopók, nemzetközi csavargók, betörők gyülekezeteinek néznék az ember őket, ahogy ezeket a maskarákat így együtt, csordába verődve látja. Tarka rongyokba öltözködve, mosdatlanul, mezítláb, gyűrött, piszkos ruhában és hosszú hajjal, fiúk, lányok vegyesen. Valóban cirkusz.

Sok barátot szereztünk. A skótok és írek rendkívül megszerettek bennünket, még külön műsort is kaptunk tőlük. Kár, hogy beszélni alig tudtunk, mert az angolok, skótok csak az anyanyelvükön társalognak. De a turista barátság áthidalta a nyelvi nehézségeket, olyannyira, hogy amikor 9-én a záróünnepély tábor-tüzeiben gyönyörködtünk, sok jóbaráttól búcsúztunk a jövő évi franciaországi nagytáborozáson való találkozásig.

Többek közt a rendezés hibáiról is beszélt Szalai Ilona — mikor is nem voltak —, de ezeket áthidalták a túra lelkiismeretes vezetői, Szilas Lászlóné és Czira Zsolt, akik mindent megtettek, hogy a résztvevők kellemes emlékekkel térjenek haza.

Egyszóval nagy élmény volt — meséli a II. kerületi szakszövetség titkára, de ha megkérdezik, hogy mi volt a legkellemesebb, a legnagyobb örööm, azt válaszolnám: amikor átléptük visszafelé a magyar határt. Bevallom őszintén, hogy Woburn Abbey helyett én a Pilsben szívesebben verem fel a sátram. **M. L.**

5. sz. Rejtélyes utazás

Turistacsoportunk tagjai ez alkalommal a Balatonfelvidékre irányítják útjukat. Elsőnek azt az idegenforgalomba bekapcsolt barlangot tekintik meg, amely egy nagy tudósunk nevét viseli. A második megállóhelyükön egy ma is működő vízimalomban gyönyörködnek, majd felkeresnek egy olyan temetőt a szomszéd községben, amely szív alakú sírkövekről nevezetes.

Negyedik állomásunk a partvidéktől beljebb fekvő helység, ahol egy 1825-ös évszámot viselő néprajzi múzeum és egy vár vonza a turistákat. A múzeumban a hajdan itt virágzó takács céhre emlékeztet a takácsműhelynek berendezett szoba. Ötödik állomásukon éjszakáztak, mégpedig egy olyan turistaházban, amelyet malomból alakítottak át. Utolsó állomásuk egy olyan Balaton-menti faluba vezetett, ahol egy 1883–1951 között élt, Balaton festményeiről híres festőnek állítottak emléktáblát. Hol jártak turistáink? 1. Mi a barlang neve? 2. Hol áll a vízimalom? 3. Hol van a temető? 4. Hol van a múzeum és a vár? 5. Hol éjszakáztak? 6. Hogy hívják a festőművészt?

A TURISTATOTO

3. fordulóját után hatvan pontosak: Antal András, Balatoni Endre, Bánai Erzsébet és János, Bálint Kálmáné, Boda Ferenc és Sándor, Cserkuti Emőke és Sándor, Dénes Ilona, Duza Lajos, Fábrián Zita, dr. Fodor András, Harsányi Sándor, Hollos Attila, Hortobágyi Imréné, Hubert Sándor, Cs. Jenéi Zsófia, Joó Lászlóné, Kovács Béláné, Körmeny Gyözőné, Kurcsics Margit, Kuzmiczky Erika és Mihály, Lévai Levente, Morvay László, Makai István és István (Abony), Micskei Károly, Mohácsi Anna és István, dr. Móróczi Viktor, Nagy Ferenc és Miklósné, Németh Ferenc, Oltai Józsefné, „Orpheus”, Palásthy Levente, Papp Mihály és Tibor, Poor Istvánné, dr. Róna György, Szabó Imre, P. Szvibay Gabriella, M. Szüle Anna, Tészy Katalin, Tóth Tibor, Tüttő Julianna, Ulrich Sándor és az Építéstudományi Intézet, valamint a Pénzintézetek Vörösi Meteor Szekesfehérvár szakosztályok.

Sorsolás útján 100 forintos vásárlási utalványt nyert Perényi László Bp., XVII., Kasztelli u. 37. 10–10 db totószelvényt nyertek: Papp Tibor Gyöngyös, Pf. 169, Mohácsi Anna Szolnok, Pillangó u. 11.

A Turistatoto 4. fordulójában húsz pontot ért el 39, tizenkilenc pontot 32 versenyző. A szakosztályok versenyében Szekesfehérvár 19, az ETI 17 pontot ért el. A 4. forduló után az egyéni versenyben 80 pontos 25 személy (névsorukat a decemberi számban közöljük). A szakosztályi versenyben Szekesfehérvár vezet 79 ponttal, utána következik az ETI 77 és az Olajter 75 ponttal.

Kedves Olvasóink! A beküldés határideje: november 15,

1. Melyik évben avatták fel a Vöröskői emlékművet? 1947. 1. 1948. 2. 1949. x.

2. Melyik munkás sportegyesület egykori sporttelepén láthatjuk ezt az emlékművet? MTE 1, TTE 2, Vasas x.

3. Hogy hívták azt a sportembert, aki először hódított meg nyolcezer méteres Himmalája csúcsot? Hillary 1, Mumery 2, Herzog x.

4. Melyik turistaház épült elsőnek fel hazánkban? Tele-

kesi 1, Dobogókői 2, Isten-széki x.

5. Hol alakult az első alpinista egyesület? Zürich 1, Bécs 2, London x.

6. Ki az a magyar hegymászó, akiről 3085 m magas csúcs van elnevezve az Alpokban? Zsigmond 1, Eötvös 2, Jankovich x.

7. Melyik sportegyesület ünneplő jövőre megalakulásának 60 éves jubileumát? Typográfia 1, Vasas 2, TTE x.

8. Ezt a turistai emlékművet hol láthatjuk? Vöröskői 1, Pilsnyereg 2, Vegyehát x.

TURISTÁKNAK NÉLKÜLÖZHETETLEN

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
M	E	G	I	G	V	E	Z	E	T	M	E	S	L
A	R	U	P	R	O	B	A		R	E	Z	E	R
R	E	B	A		N	O		H		A	R	A	
A	L	A	R										
S	T												
A	E	A											
T	A	L	O	S									
L													
A													
A													
S	A	M											
E	L	E	T										
T	E	R	I	T									
A	T	E	R	E	M								
U	T	V	O	N	A	L	A	N	S	Z	A	K	I

A közelmúltban jelent meg a Panoráma gondozásában Papp Antal „Magyarország” c. utikönyvének harmadik kiadása.

VIZSZINTES: 1. Ismertetés a könyvről (zárt betűk: E, L, H). 14. A portékák minőségi vizsgálata. 15. Tartalék. 16. Rénum és bárium vegyjele. 17. Biztató szócsa. 19. Gyakori női név. 20. 1848. okt. 6-án a magyar csapatok győelmével végződött csata színhelye. 21. Olasz város, Giordano Bruno születési helye. 24. Férjezetlen nő angol megszólítása. 25. Szent, idegen rövidítése. 26. Kihímez. 28. Nos betűi, keverve. 29. A levegő görög neve. 32. A vízszintes 1. sz. sor folytatása. 34. Atmoszféra röv. 35. Vendéglői felszolgáló. 38. Belga ipari vegyész, a róla elnevezett szódagyártó eljárás felfedezője. 39. Mutató szócsa. 40. Durva szidalom. 42. Elhunyt filmkomikus. 43. Tantál vegyjele. 44. Nagyon beteg. 46. Gépet ken. 48. Antimon vegyjele. 50. Iráni eredetű lovasnómad nép. 52. Arra... Baranyában (népdal kezdete). 53. Uncle... 55. Nyári gazdasági munka. 57. T.N. 58. Születéssel kezdődik. 60. A népgazdaság egyik fő ága. 61. Közlekedési eszköz része. 63. Elkészíti az asztalt az étkezéshez. 65. Indíték. 67. Ravaszdi. 69. Nagyobb szoba (névelővel). 71. Margitszigeti fák. 73. Munkatárs megszólítása lehet.

FÜGGŐLEGES: 1. A vízszintes 1. és 32. sz. sor befejező része (zárt betűk: E, U, L). 2. ... a hatását (észrevehetően hat). 3. A szövőlepkék hernyója által maga köré szőtt burok. 4. ... tanuló. 5. G.R. 6. Maga után húz. 7. Fe-

kete színű, kemény vulkanizált kauszuk. 8. Fordított névelő. 9. Zenei rövidítés. 10. Ime betűi, keverve. 11. Hirtelen feleszmélésnél mondjuk (két szó). 12. Vár, amelyet Zrinyi Miklós építtetett. 13. India egyik tagállama a Bengáli-öböl partján. 18. Férfinév. 22. Tiltakozás - a merkövzés eredménye ellen. 23. Allóvíz Szovjet-Közép-Ázsiában. 27. Rikólitó hangon kiált. 30. Egyiptomi Nap-isten. 31. Svédországi város. 33. Zola regénye. 36. Csomagolnak belé. 37. Az Egyetértés egyik labdarúgója. 41. Fekvő- és ülőhely. 43. Mexikóban élt, kihalt indián nép. 45. Enek. 47. Most már végre értem! 49. Szinpadl tánc. 51. ... Gáspár (a Biblia első fordítója magyar nyelvre). 54. Hajlékonyság nélküli. 56. Társaságától megszabadítja magát. 59. A gyorsírás feltalálója, Cicero felszabadított rabszolgája. 62. Síkság, alföld. 64. Tíz angolul. 66. A sertés himje. 68. Vonatközö névmás. 70. Jelenleg. 71. Protactinium vegyjele. 72. A régi „cs”.

Beküldendő a vízszintes 1., 32. és a függőleges 1. sz. sorok megfejtése, november 15-ig.

Előző számunkban közölt keresztrejtvény megfejtése: Dr. László Lajos: A busók földjén. Sárhát, Újmohács, Dunafalva, Dávod, Homorud.

Könyvjutalmat nyertek:

Hegedűs Magdolna Szigetvár, Szabó Lajos Debrecen, Erdei Antal Balassagyarmat, Rethy Antal Nagykövácsi, Hollós Attila Bp., Németh Eva Bp.

ták el a középhegységeinkben való turistaság megindítását? Fári-kút 1, Hoffmann-forrás 2, Klastromkut x.

13. Hol van az a turistaház, ahol egy nagy turista halálára ezévből jubileumi ünnepek keretében emlékeztünk? Szentlélek 1, Lajosforrás 2, Aggtelek x.

14. E városban egy turista élt, aki a Tanácsköztársaság idején tagja volt a Direktóriumnak, és ismert volt irasatról is. Falk Kristóf 1, Rédlinger Adolf 2, Kolaeskovszky Lajos x.

1

2

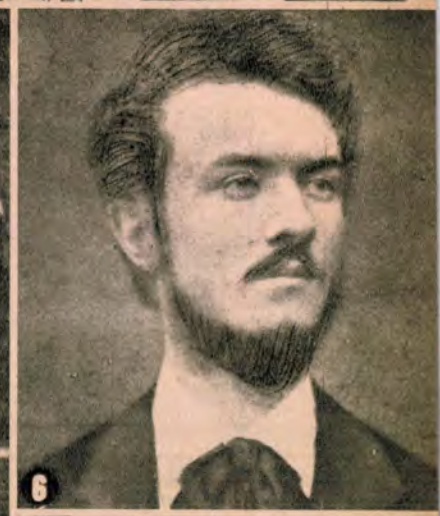
3

4

5

6

7

8

9

10

12

14

11

13

A HÓNAP KÉPEI

Rovatunkban olyan újonnan felvett turistafotókat közlünk, amelyek kirándulások, túrák, utazások és üdülések egyes pillanatait, eseményeit, portrékat, valamint szép hazai és külföldi tájakat ábrázolnak.

OKTÓBER LEGSZEBB KÉPEI

1. A Hónap Képe: Kis turista a Szénpatok-völgyben (Székely Tamás, Bp., VI., Izabella u. 68/a. 2. A Soproni-hegység fenyveseiben (Takács Gábor Sopron), 3. Erdei út a Pilisben (Kövári Jenő Bp.), 4. Bakony, Cuhavölgye (Veiland István Győr), 5. Mátrai táj (Dr. Gellért Géza Bp.), 6. Tömény romantika egy olasz város terén (Lajos László Tatabánya).

A KÖVETKEZŐ SZÁM TARTALMÁBÓL:

Ezer arcú magyar táj
Seregélyes
Virágos Kaposvár,

TURISTA

A MAGYAR TERMÉSZETBARÁT
SZÖVETSÉG LAPJA

1969 — 12

ÚJ ARCÚ
MAGYAR TÁJAK

GERECSEI
ÉVMILLIÓK

LIPCSE

ÁRA: 3 Ft

XV. ÉVFOLYAM 1969. DECEMBER

TARTALOM

TURISTAÉLET

Kerekasztal a Turista szerkesztőségében	13
A Turista Jelenti	2
A Hónap Képei	28
Turistatató, 6. forduló	26
Találkozások — turistákkal	14
Turista-portrék	7

HAZAI TÁJAK

Új arcú magyar tájak	4
Kaposvár másodikvirágása	9
Gerecsei évmilliók	12
Tavaszi séta a vadnai Várdombon	21
Amikor az ég kitárul	3
Eresztvényről ereszkedvén	18
Pilisi parkerdő	16
Új védkunyhók a Soproni-erdőben	20

KÜLFÖLD — ÚTIKALAUZ

Lipce	8
-------	---

ÉRDEKES — HASZNOS

Kanada nemzeti parkjaiban	22
Móricz Zsigmond a természetjárásról	6
Miről írnak a turistalapok?	24
A gombamérgezések	10

Címképünk két újpesti természetjárót, Kranauer Gabriellát és Sziráki Józsefet ábrázolja az Újpest-forrás avatásakor. A képet Székely Tamás készítette a Kálmán-kaszálórétén.

TURISTA. Turisztikai, camping és utazási folyóirat. Felelős szerkesztő: Endródi Lajos. Szerkesztő bizottság: Dr. Agócsy Pál, Antalffy Gyula, dr. Kürthy Miklós, Mosonyi László, dr. Pápa Miklós, Székely Miklós, Szombathy Viktor. Szerkesztőség: Bp., V., Váci u. 58. Telefon: 182-932. Kiadja az Ifjúsági Lapkiadó Vállalat. Igazgató: Tóth László. Kiadóhivatal: Bp., VI., Révay u. 16. Telefon: 116-660. Terjeszti a Magyar Posta. Elfizethető közvetlenül a Posta Központi Hírlapirodánál (KHI. Bp., V., József nádor tér 1.), bármely postahivatalban, a posta hírlapüzletben és a kézbesítőknél, vagy csekkbefizetési lapon (egyéni előfizetők a 61.251. közületek a 61.066 csekk számlaszámon, továbbá átutalással a KHI. MNB. 8. sz. egyszámlájára. Előfizetési díj egy évre: 36 Ft. Félévre: 18 Ft.

INDEX: 25 814

69.3392 Egyetemi Nyomda mélynyomása. Budapest.

Felelős vezető: Janka Gyula igazgató

A TURISTA *Jelenti*

Októberi számunkban között Vasutas-forrás felújítását téves információ folytán hibásan jelentettük meg. Kóspallag és Márianosztra között az ún. Tolvajárókban fekszik a Rablótanya nevű kulcsos turistaház, amelyet a Szobi Járásai Szövetség tart fenn. Ebben a házban rendezték tavaly a vasutas turisták találkozókat, amelyen elhatározták, hogy a ház közelében levő régi forrást felújítják és elnevezik Vasutas-forrásnak. A forrás tisztítását és helyreállítását a szobi Vasutas és a Kőbánya Szakosztályai végezték el, míg a táblát az Északi Járműjavító Tűrekvés Szakosztálya készítette és helyezte a forrásra.

Fotó-pályázatot hirdet meg a Budapesti Természetbarát Szövetség a vízitúrázás népszerűsítésére. A pályázat feltételei: fekete-fehér legalább 18x24 cm, és legfeljebb 30x40 cm-es képek. A pályázat jelíges. A jellege a kép hátuljára írandó a kép címével együtt. Lezárt boríték-

ban a szerző nevét, lakcímét és jelígjét kell közölni.

Díjazás: I. díj 500,— Ft, II. díj 400,— Ft, III. díj 300,— Ft.

Beküldési határidő: 1970 január 31.

Megnyílt a vízitúrázóklubja a Budapesti Sportvezetők V. ker., Váci u. 62. sz. alatti klubhelyiségében. A klub programja: December 2. A kajak-kenu sport fejlődéstörténete. Előadó: Habi Rároly. December 9. Az V. kerületi vízitúrázóktól estje. December 16. Brda vízitúra.

Sporttörténeti emlékek nyilvánították a Dobogókőn 1898-ban épült fa-turistaházat. A Budapesti Természetbarát Szövetség ebből az alkalmából emléktáblát helyezett el a turistaház falán.

Szaporodnak a felújított források a Pils-hegységben. A X. ker. szövetség újjáépítette az Apátkúti völgyben levő Magda-forrást, a IX. ker. Szövetség a Szalabasinai kutat, a Pilisi Parkerdő Gazdaság pe-

dig a Kainz György-forrást a Szőke-forrás völgyében, valamint a Lenke-forrást a Zsvány-sziclák alatt.

Camping nyílt Tolna megyében a Dél-Mezőföld és a Sárköz közelében, Domboriban. A camping a faddi Duna keleti csücskénél létesült és vízi sportokra, údülésre, horgászásra kitérően alkalmas. A Holt-Duna tiszta vízi, hőmérséklete május közepétől októberig 18—25 C°. A campingben étterem, presso, strand, autóparkoló, parkok és sétányok teszik kellemebbé az üdülést. Kirándulási lehetőségek vízi úton a Dunán, közúton pedig Szekszárd, a Sárköz, a Gemenci-erdő és a tengelici erdő-tumba kínálkoznak. Szállásbiztosítás a Tolna megyei Idegenforgalmi Hivatalnál (Szekszárd, Széchenyi u. 19.) a motelben, folyóvízes, kétágyas szobákban. Megközelítés Bp.-ről a Bata-széki vonalon Tolna-Mözs állomásról autobuszon, hajóval Fadd-Tolna állomásról és Szekszárdról közvetlen autóbusszal.

Kiegészítések a BTSZ szállásjegyzékéhez

36. oldal:
BÜKK
Szarvaskő

Szövetkezeti turistaház a község D-1 részén 27 fh: 5x2, 1x3, 2x7. HMvíz, Vill. Mosdó, Fsz, WC, Rád, Napozóterasz. Meleg étk. FMSZÖV Kisvendéglőben. Helyb.: Hajdú-megyei Szövetkezeti Bizottság, Debrecen, Széchenyi út 8. sz.

40. oldal:
CSERHÁT
Szécsény
Magánház, Juhász Gizella, Kossuth L. u. 7.

sz. 10 fh: 1x1, 1x4, 1x5. Kútvíz, Mosdó, Vill. Arny. Meleg étk: FMSZÖV. Kisvendéglőben. Szállásdíj: 20 Ft. Helyb: Fenti címen.

43. oldal:
ÉSZAK-BORSODI
KARSZT
Tornabarakony

Magánház, id. Szilágyi János, Dózsa Gy. út 45. 4 fh. egy szobában. Kútvíz, Vill. Mosdó. Arny. Meleg étk: FMSZÖV. Kisvendéglőben. Szállásdíj: 16,— Ft.

97. oldal:
VASI Dombvidék
Szombathely

Hotel Isis, Rákóczi F. u. 1. sz. 122 fh. 1. 2 ágyas szobákban. HM-víz, Vill. Mosdó, Zuh. Fsz, WC, Társ. Rád. TV, Tel. Étt. HM. étk. Penzión. Bár. Gyüm: 50 m. Elm. Büfé: 100 m. Pannónia étt. Tej. ABC: 200 m. Kispityer Kisvendéglő. Strand. Csónak: 500 m. Szállásdíjak: 1á szoba 70,— 2á szoba 120 Ft. Helyb: A szálloda vezetőjénél.

122. oldal:
RINYA Medence
Csokonavisonta

Üdülőház a fürdőtelepen 48 fh. 2. 3 ágyas faházakban. Kútvíz. Vill. Mosdó, Arny. Étt. HM. étk. Büfé. Strand. Elsősegély. Gyógyvíz kisvendéglő. pecsénye és halsütő: 130 m. Espr. Gyüm: 120 m. Zene: 130 m. Strand: 150 m. Elm: 1600 m. Szállásdíjak: 2á szobában: á 20 Ft. 3á szobában: á 25.— Ft. Helyb: Fürdő Gondnokság. Csokonavisonta, Fürdőtelep, Somogy megye.

Közel ötezer ember vett részt az idei pillsnyergői emléktúrán, és adózott tisztelettel az elesett szovjet katonák emlékének. (Székely Tamás felvétele)

Húzó vadrécek szárnyzigezése hull a magasból
(a szerző felvétele)

AMIKOR AZ ÉG KITÁRUL

Ősszel, amikor az ég kitarul, időtért feledve szárnyai nőnek az emlékezésnek. A nyár, az még annyira más volt. Ő csak a mában élt. Ősz érkezévével azonban már múlt és jövő kavargó a magános vándor hangulatában, hiszen búcsúznunk kell ilyenkor és ezt csak úgy lehet megnyugvással, ha tudjuk róla, hogy aki most elmegy, egyszer úgys vissza jön.

Eveznem sem kell, tudom, hogy a jól ismert folyókanyarban vízodrásától is hazatalál a ladik. Tücskök szólnak, nehéz-mély a tiszai éjszaka magánossága. Gondolnom kellett volna valami kívánságra — villan az eszembe — mikor tekintetem ezüst-hídra téved, követve egy elszabadult hullócsillagot...

Vajon milyen lehetett itt régen az élet, nagyon messze néző visszapillantásban? Milyen volt a táj, az emberek mindennapja, hogyan látta őket koruk országjáró turistája? Ráérek tündönni róla régi olvasmányokat idézve, hiszen félóráig is eltart, míg az Atkai-révig csurog a ladi-kom.

Címeres magyar madarak múltját kutatva Bertrandon de la Brocquiere 1433-ban keltezett utazásában olvastam először a Tiszáról útleírás jellegű írásművet. A Bourgogne-ből származó francia lovag a Szentföldről visszatérőben Kisázsian, és a Balkánon át érte el Magyarországot, majd Németország felé utazott tovább hazájába. A Tiszát ő még Tistenek, Szegedet Segading-nak mondta régiesen. A környékbeli tájat így jellemezte: „Egész hosszú utamban egy patak mellett elterülő kis berken kívül egyetlen fát nem láttam. A lakosok csupán szalmával vagy mocsarakban szedett náddal tüzelnek. Kenyér helyett valami lepényféléket esznek, de ennek sincsenek nagyon bőviben. Szeged nyílt nagyváros és egyetlen, mintegy mérföld hosszú utcából áll. Környéke mindennemű gabonával megáldott, termékeny szántóföld. Itt igen sok darvat és tuzokot fognak, egész piacot láttam te-

le e madarakkal, azonban igen tisztátalanul készítik és épp úgy eszik. A Tisza rendkívül sok halat szolgáltat, egyetlen folyóban sem láttam olyan nagy halakat. Ugyanitt temérdek szilaj, eladásra szánt lovat láttam. Mondták, hogy aki három—négyezer lovat óhajtana a városban, találhatna annyit is. A lovak olyan olcsók, hogy bárki tíz magyar forintért igen szép csődört vehet.”

A második tiszai útleíró ismét francia ember volt, Jakab Bongras, akit IV. Henrik diplomáciai megbízásokkal utaztatott szerte Európában. Amikor Bongras 1585-ben Bécsből Erdélyen át utazott Konstantinápolyba, Tokaj vidékén a Tiszán is átkelt. Elragadtatással emlékezik meg a felséges tokaji borokról és elmondja, hogy itt mindenfelé igen sok a cigány, kik kocsikon laknak és kovácsmesterséggel foglalkoznak. Debrecent akkora falunak mondja, mint Prága. Valahol Tokaj táján jelez egy csodaforrást, melynek felmelegített vize szemfájás és csúz ellen kiváló.

Edward Brown angol orvos 1669—1670-ben járt Magyarországon. A hazai tájakról földrajzi jellegű leírásokban emlékezik és hosszasan ír a Tiszán (Tibiscus, Teisse) úsztatott sószállítmányokról. A söt Máramarosból először a Tisza-torkolatig, majd innen visszafelé a Dunán Bécsig szállították. Bécsből azonban már nem engedik tovább, mert a só jövedelméből a császár is tekintélyes hasznot húz. Elragadtatással emlékezik meg a folyó halgazdagságáról. „A Tiszában csak hal és víz van” — mondja. Hasonlóképpen nyilatkozik A. Pinxner, amikor Nagyszébenből Bécs felé tartva 1639-ben megismer- te a Tiszát. „A Tiszának fele víz, fele hal”. Oláh Miklós püspök 1536-ban keltezett leírása szerint is a Tisza a leghaldúsabb magyar folyó.

1793-ban az angol Robert Towson járt Magyarországon. Tiszafüredet négy-ötszáz, összevívsa elhelyezett, nádtetes házakból álló falunak írja le, ahol a lakosok híres nyeregkészítők. Debrecentnek akkor szerinte har-

mincezer lakója volt, házai földszintesek nádtetősek, az utcákon nincs kövesút.

Húzó vadrécek szárnyzigezése hull mellém a magasból. Körtvélyesből jönnek, éjszakai lakomára csak ide a közeli rizsföldekre tartanak. Körtvélyes... hiszen róla is megemlékeznek a régi íráskok! Oláh Miklós a XVI. század közepén kelt természeti leírásában a Tisza nyugati partjáról Szolnok, Várkony, Körtvélyes és Szeged városokat említi. Körtvélyes tehát valamikor település volt, ma már viszont éppen a lakatlanság, a természeti szépségek képviselője, legfestőbb ártérszakasz a Tisza hódmezővásárhelyi hullámterén.

Mit írhatna róla napjaink turistája? Valahogy így próbálnám: Körtvélyes—Mártély—Barcirét letűnt világot idéz a magyar puszták megváltó Tiszáján. A fele víz, fele hal folyó egyre több szomjas földet öntöz majd a több kenyér, jobb élet reményében. Erőművek, víztárolók létesülnek rajta, rendjén is van ez így. De a Tisza nem maradéktalanul csak eszköz e célok érdekében. Legendás szabályozásának során létrejött, sajátos tájformája, ősfüzeseinek varázsa, gazdag élővilága mind megannyi gyöngyszem, magyar érték, élő műzeum...

Így kezdeném és folytathatnám tovább végtelen nagy szeretettel, féltő gondossággal. De minek beszélni erről? Úgyis elmondja a nyárfa, mikor a dér vertaranyba mártja az őszi lombot, vagy a kőd, ahogy sejtelmes szellemóriásokká varázsolja a parti füzeket. Szépsége ott remeg, ott vibrál minden harmatcseppben... nem lehet veszni hagyni ezt a csodálatos ősvilágot! Szeretni kell, áldozatokat hozni érte, utolsó épen maradt színteljeit a pihenni, gyönyörködni, kutatni vágyó ember számára megmen-teni!

Dr. Sterbetz István

ÚJ ARCÚ MAGYAR

A ma középkorúak még úgy tanulták az iskolában, hogy a tájak észrevétlenül változtatják arcukat; egy-egy nemzedék alig-alig érzékelheti. Az ország földrajzi vonásai még állandóbbak, csak hosszú századok vesnek új jegyeket a haza örök ábrázatára. Tapasztalataink is ilyesféleléről győztek meg. Gyermek- és ifjúkorunk évtizedei úgy múltak el, hogy mitsem változott körülöttünk az ország képe. Az Alföld nekünk is éppolyan volt, amilyenek még Petőfi látta a múlt század derekán: árvalányhajas puszták a Tiszántúlon, szélhordta homokbucka-sorok a Duna—Tisza közén. A Bakonyban a legrégibb betyárhíriakból ismert kép fogadott, végtelen bükk-rengetegekkel borított hegyhátak, az erdők sűrűjéből itt-ott előtűnedező kis falvak fehér házcsoportjaival; a Sajó völgye zöld halmok csendes, nyájas vidéke volt, s a Duna meg a Tisza mozdulatlanúságba dermedt partok közt görgette alá hullámain.

A társadalmi és a gazdasági rend gyökeres átalakulása viszont rövid *negyedszázad alatt* lényegesen megváltoztatta az ország földrajzi vonásait is. Új magyar tájképek tárnak ma elénk az Alföldön éppúgy, mint a hegyvidékeken, vagy a folyók mentén. A gyors ütemű iparosodás és a mezőgazdaság nagyüzemi átszerve-

zése új geográfiai jegyekkel róta tele az ország térképét. A huszonöt esztendő alatt felnőtt üzemek, bányák, ipartelepek százai és százai, az öntözőcsatornákkal behálózott alföldi rónák, az apró parcellákat felváltó nagyüzemi táblák a mezőgazdasági jellegű vidékeken, a fiatal erdőségek, az új nagy homoki gyümölcsösök és szőlők jelentős mértékben *módosították az ország gazdaságföldrajzi képét, de ugyanakkor a természetjárók elé tárul arcukat is.*

Magyarországra a síkvidéki tájak a legjellemzőbbek, a változásokat az Alföldön lehet a legfrappánsabban lemérni, annak is a keleti felében, a *Tiszántúlon*. Ez a csapadék-szegény országrész századunk első harmadában egyre siralmasabb képet öltött magára. A kézi erővel dolgozó kisparasztság nem tudott megbirkózni a súlyos talajproblémákkal, főleg a vízhiánnyal, s a kezdetleges eszközökkel folyó mezőgazdálkodás az egész nagytáj képét a legkedvetlenebbül alakította. Az amúgy is fátlan területen a kopár szikések egyre nőttek, s különösen a *Nagy-kunság* valósággal sivatagosodásnak indult; a termőföld fogyott, a sovány fűvű, szikkadt legelők mind jobban terjeszkedtek. A szövetkezetekbe tömörült parasztság aztán egyesült erővel fogott hozzá a talajjavításhoz,

a fásításhoz és az öntözés megszervezéséhez. Az 1956-ra megépült *Keleti-főcsatorna* nagy terület részére biztosította a mesterséges csapadék-ellátást: a száz kilométer hosszú új folyón keresztül megindult a Tisza vize az állandó aszálytól sújtott vidékre, hogy visszaadja életét őselemét. A szövetkezeti parasztság a vízellátást biztosító csatornák egész hálózatát építette meg, s az egyre kiterjedtebb öntözés segítségével, meg az erdősítéssel, fásítással úde új vonásokat festett a Tiszántúl arcúlatára. Mi őrzi még a múltat ezen a rónatáján? Talán csak a visszahozott vízárszárnyasok. Az a vadmadár-világ, melyet a múlt századi folyószabályozást követő kiszáradás elűzött a Nagy-kunságból, a Sárrétről, újra találta régi helyére. Az elárasztott rizsvetéseken, halastavakban kardorru gúlipánok keresgélnek eleségüket lágy, bókólo mozdulatokkal, a gátak menti bozótokban ismét megjelennek a terepszínű ugartyúk, a csatornák gyeses szegélyéről seregesen rebennek föl a bacsók, a bíbicek és a nagy szürkegemek.

Miként a Nagy-kunságban, a szomszédos *Hortobágyon* is elsősorban az öntözés teremtett más életet, formált új tájat a legértéktelebb pusztarészekben. A Hortobágy mindig speciális magyar nevezetességnek számított. Ez a kopár egű, fátlan ősgyep száguldó méneseivel, csendesen balagó gulyáival, játékos délibábjával mint egy darab hamisítatlan sztyepp vonzotta látogatóit. A legszebb öslegelők *természetvédelmi területként* továbbra is megmaradnak, de a 70 000 holdnyi puszta mezőgazdaságilag hasznosítható részéből már több mint 25 000 hold jól termő szántófölddé vált az elmúlt negyedszázadban. A tájformálás legfőbb eszköze a Hortobágyon is az öntözéses gazdálkodás megteremtése volt, míg a másik híres puszta, *Bugac* elsősorban az erdősítés, valamint a szőlő- és gyümölcsstelepités révén formálódik kultúrterületé.

Bugac változása kicsiben megmutatja az egész *Duna—Tisza köze* átalakulását az utóbbi negyedszázadban. A kiterjedt szőlő- és gyümölcsstelepitések egyre nagyobb szerepet játszanak a homokvidékek megszelídítésében. A Duna—Tisza közti parasztság valóban hősi harcot vívott a természettel, a szélfújta homokkal, amíg nagyhírű termő-körzeteit kialakította, s ezt a tájformáló hatású „kertesítést” napjainkban teljesíti ki a termelőszövetkezetekben lehetővé vált gépi művelés, meg az öntözőtelepek, feldolgozó üzemek létesítése. Az utóbbi két évtizedben több mint százezer hold új szőlőt és gyümölcsösöt telepítettek a Duna—Tisza

Salgótarján új lakónegyede (MTI, Járati felvétele)

TÁJAK

közén, s ez a nagyszerű munka egyre virulóbbá, szemgyönyörködtetőbbé formálja a homokvidéket.

Alföldi területeinken ezekben a főbb vonásokban jelentkezik az elmúlt negyedszázad tájalakításszámba menő munkájának az eredménye. Középhegységi és dombsági vidékeink átforgalmódására hasonló nagyságrendű példák még nagyobb tömeget lehetne felsorakoztatni. Hiszen például a *Bakony* napjainkban a magyar könnyűfémipar és nehézszevegipar központjává vált. A legendás hírű erdővidéken a fának már csak harmadrendű gazdasági szerepe van, a bauxit-, a mangán- és a bentonitbányák, a hőerőművek, timföldgyárak, alumíniumkohók adják mai arculatának legjellemzőbb jegyeit. Az északi hegyvidék nemrég még csöndes, álmos szöglete, a *Sajó-völgy* most a nagy iparvidékek markáns tekintetével fogad, a szelíd *Tisza* mezején vízi erőművek, vegyipari kombinátok nőttek fel, s a *Duna* medrek löszpartján hatalmas iparváros emelkedik ki a végtelen szántóföldekből, pasztellszín háztömbjeivel: *Dunaújváros*.

Egyébként a magyar városok képe épp oly mélyreható módon formálódik át napjainkban, mint a különböző új funkciókat nyert tájegységeinké. A városi jellegű települések rohamos fejlődése persze világjelenség, de ez a felnövé Magyarországon különösen nagy léptékű, mivel a társadalom strukturális változásán alapszik. A magyar városok jelentős része úgynevezett mezőváros, lakosainak többsége — a jelen pillanatban még — földművelő foglalkozású. Az Alföld nagyobb települései általában mind ilyenek. Ezek az ősi parasztvárosok most öltönek új arcot, nemcsak modern lakónegyedek révén, de elsősorban iparosodásuk következtében.

Az alföldi városok fejlesztésének a falu-formából kellett kiindulnia, hiszen a legtöbb helyen az elemi közművesítés is hiányzott. Aki az elmúlt években e mezővárosokban megfordult, majd mindegyikben egyforma látvánnyal találkozott: mély árkok párhuzamos soraival az utcákon, s véget nem érő földhányások gátjain kigyózó beton- meg vascsövekkel. A csatornázás és a vízvezetéképítés folyt erős ütemben, hogy a közművesítés megteremtse az alapot a korszerű város létrehozásához. Még az Alföld olyan jelentős városa, gazdasági és kulturális központja, mint az egyetemekkel, főiskolákkal rendelkező, 130 000 lakosú *Debrecen* is napjainkban fejlődik igazi nagyvárossá. A szélesen elterpeszkedő, sík-

Távlati kép az Ajkai Erőműről (MTI, Mező felvétele)

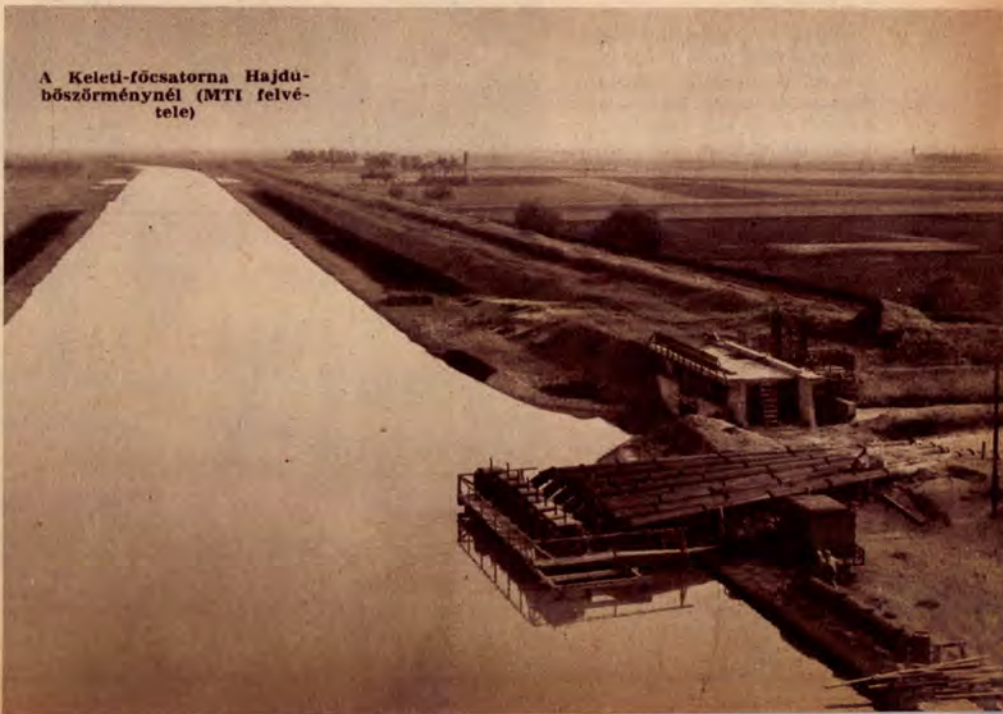
földi települést magasépítkezéssel húzzák összebb. A hajdani lapos mezővárost lassanként teljesen elfedik az újabb és újabb negyedek korunk életérzését tükröző, nyitott homlokzatú, napba néző, fényteli házsorai.

A magyarországi városfejlesztés sajátos példájával találkozunk az Északi-hegyvidék fiatal településén, *Salgótarjánban*. Ami építészeti vonatkozásban itt történik, az egyedülálló az országban. A többi magyar város csaknem kivétel nélkül a szélein fejlődik, új negyedek nőnek hozzájuk, *Salgótarján* viszont gyökereken átépül: a centrumát bontják évek óta, hogy a vályogfalú kátránytetős, földszintes öreg házak helyén felépüljön a teljesen modern városközpont. Egy teljesen elavult település alakul át gyors ütemben a legkorszerűbb várossá. A magasba szökő vá-

rosközpont körül, a domboldalakon is új negyedek virítanak: a lépcsőzetesen emelkedő házsorok, halványzöld, agyagvörös, pasztellkék falaikkal nagy ablakfelületeikkel, kiugró erkélysoraikkal egészen sajátos városképet villantanak föl az összeszoruló hegyek laza koszorújában.

Csak néhány példáját mutathattuk meg persze azoknak a változásoknak, melyek az elmúlt negyedszázadban a honi tájakon végbementek. Hiszen ha apáink egy hosszú életen át sem érzékelték maguk körül változást, a mi nemzedékünket szinte évről évre új meg új meglepetések, felfedezés-szerű átalakulások fogadják. A régi jeleket egymás után temetik el az egyre frissebb ábrák és jegyek az ország gazdaságföldrajzi térképén és élő arculatán.

Antalfy Gyula

A Keleti-főcsatorna Hajdúböszörménynél (MTI felvétele)

En mindig nagyon szerettem a mezőn gyalogolni. Mikor pataki diák voltam, az időm nagy részét a hegyekben csavarogtam el. Ha tovább nem mehettem el, legalább az Akasztófadombig elmentem, s a pusztai mezőn álló magányos kősziklára felmászva szavaltam és daloltam.

Legtöbbször egyedül, mert az én időmben, harminc évvel ezelőtt (— Szerk.: a cikk keltezéséhez, 1927. évhez számítva!) nagyon furcsa világ volt, a diákok nem szerettek megmozdulni. Képesek voltak egész nyarat ellőgni az iskolakerítés kapujának a kereszt-rúdján, s onnan cigarettázva nézni az országút porát. Ha így visszagondolok, egész elámulok rajta, hogy tulajdonképpen sose volt olyan barátom, aki szeretett volna velem az erdőre járni.

Talán az öcsém, különösen Pista testvérem, aki két évvel volt fiatalabb nálam, volt kapható arra, hogy kijöjjön velem a városból a mezőre. Ő, szegény, később is megőrizte a természet szeretetét, s ott is esett el, mint önként jelentkező katonára a doberdói hegyeken.

Pedig nekem magamnak mennyi szép emlékem van! A fű, a rét, a szabad levegő már maga elég! Az ember egy új életbe került, ahogy a falak közül kimegy a nap-sugárra. Jaj, de remek az a gyaloglás!

Egyszer Kisújszállásról gyalog átmentem Karcagra. Reggel öt órakor indultam, persze, egyedül, mert olyan bolond még egy nem akadt a kollégiumban, aki velem jött volna. Mikor társat verbuváltam, csak néztek rám a fiúk, s nevettek. S annál jobban nevettek, mert én meglehetősen könyvmoly voltam. Talán azért is futottam ki minden este a város végére, ki a szélmalomig, hogy a szél kifújhassa belőlem a fáradtságot s a betűkön szédült kimerültséget.

Azt a karcagi utat sose

felejttem el, mert az Alföldet akkor ettem magamba.

Nem lehet elmondani, milyen hatalmas érzés, egy egész napig az eget látni és sík földet, amelyen egyetlen fa sincs. Hegyvidéki ember ezt alig érti meg, de az alföldinek éppen az a természetükül nagyszerű, hogy olyan csodálatosan nagyok kapja a világot. Csupa ég és csupa mező. Még egy vakondtúrás se zavarja. Nyár volt és óriási napsütés, de szabadban nem elviselhetetlen a nap melege, mert mindig van szél. S az a meleg oly különös, olyan édes és jóleső. Az ember boldog, hogy ezeken az apró lábakon annyi távolság el tud maradni mögötte.

Karcagon kevésnek találtam még az utat (most megnéztem a menetrendet, 16 km); tovább mentem Püspökladányba. Ott ebédelttem. (Azóta nyugodtan kérdezheték tőlem a szójátekos kérdést: „Volt már püspök Ladányban?”)

Sötét este volt, mikor

visszatértem haza Kisújszállásra. A vasútvonal oda-vissza hatvankét kilométert mutat. Az országút se lesz hosszabb, mert ott léniával mérjük az utat.

Egyszer pedig Kassáról mentem haza gyalog Sáros-patakra.

Erre az útra nem emlékszem olyan pontosan, csak arra a nagy büszkeségre emlékszem, mikor este betoppantam porosan és a cipőtől feltört lábbal, s az egész család, a hat öcsém és szüleim ijedten vették tudomásul, s alig akarták elhinni, hogy csakugyan gyalog jöttem haza. Én olyan büszke voltam, mint-ha valami hőstettet követtem volna el.

Már kisfiú koromban boldog voltam, ha gyaloglásra volt kilátás. A szüleim szegény emberek voltak, s mikor én debreceni kisdíák voltam, sose értesítettem őket előre, hogy mikor ér-

kezem, hanem megváltottam a jegyet Debrecentől Tarcalis s gyalog sétáltam haza a faluba, ahol akkor laktunk, Prügyre.

Emlékszem, egyszer volt egy kedves esetem. Nagy sár volt s alig bírtam a cipőt kirángatni abból a veszekedett agyagból, s egyszer csak egy paraszt szekér megy el mellettem üresen. Valami hetyke fiatal fiú ült a bakon, vagyis hát deszkán, ami a bakot pótolta, egyet csördített felém és tovább ment.

— No, hogy szakadjon le a kereked! — mondtam dühösen, s ahogy utolértem egy kis háznál, amire még most is emlékszem, ott áll a szekér s összetört kerekkel búslakodik.

Olyan jót mulattam rajta, hogy hazáig nevettem. Pedig nem volt tréfa egy tizenhét éves gyereknek azt a tizenöt kilométert meggyalogolni a húsvéti sárban.

De szebb emlékem azért soha sehol, mint a gömőri hegyekben! Jaj, de szépek, istenem! A tölgyesek s a fenyvesek! A madarak és a virágok és a patakok!

Egyszer a sztracenei völgyön is átmentem, de ott kocsin.

A világ legszebb völgye!

Most, ha hátizsákos embereket látok kirajzani a hegyekbe, oly boldog vagyok, mintha ajándékot kapnék.

Szeretnék mindenkit megmozdítani s kilódítani ebből a füstös, fulladt városból. Menjete ki a természetbe s ismerjétek meg egymást ott, ahol az ember olyan őszinte lesz, mint a növény s az édes szép mezei állat.

A kislányaim azt mondják, el ne felejtsem a Bükkben való kirándulást, mikor egy szénakazalban hálunk s reggel egy elvadult bika majd megevett bennünket.

Életemben nem nevettem annyit, mint akkor a gyerekekkel.

A „tűgyi” Móricz-ház

(Megjelent „A mi lapunk” 1927. 3. számában, Losonc-Lucenec.)

Daddy — angol szó, jelentése: apuka. Az embert, aki nem akart daddy lenni Károlynak hívják, a történetét pedig a zempléni túránkon akkor mondta el, amikor az Amade-szkláktól a telkibányai házhoz voltunk visszatérőben.

— Nem volt nekem ötvenhatban, senkivel se bajom. Talán csak magammal. Sokszor gondoltam rá: nyomdászt valaha még a céhbe se vettek föl, ha nem járt külföldön. Mit valaha! Még az én mesterem is ifjúkorában bebarangolta az egész Monarchiát. Lipcsébe, Hamburgba eljutott, elég gyakran mesélt róla. Én meg külföldre legfeljebb mint katona mehettem volna, hiszen tizenkilenc esztendő voltam, amikor Hitler meg Horthy hadat üzentek Sztálinnak. Csak hogy, köszönöm szépen ugye, az ilyen külföldet. Szerencsém is volt, valahogy úgy alakult, hogy akkor nem kellett átlépnem a határt. Igaz, az utolsó felvonásban, amikor nyugatra vittek volna, bemondtam az unalmast, úgy, hogy január tizenhatodikán hajnalban egy angyalföldi ház pincéjében akadtak rám a szovjet katonák.

Sok minden történt velem, amíg nyomógép mellé állhattam. Rövidesen gépmester lettem s a jó munkámért — másután kaptam a jutalmakat. Ennek ellenére, ha valakit üdülésre, vagy tán szakmai tapasztalatszerzésre külföldre lehetett küldeni, az soha nem én voltam. Pedig még nős ember létemre is de sokszor gondoltam arra, milyen jó lenne egyszer már egy külföldi nyomdát is belülről megnézni.

Igy jött ötvenhat, nyitva a határ. Mondom az én Marikámnak: no feleség, most egy hosszabb túrára megyünk. Nem sokat kérdezett, bebucyolálta nagykendőbe Julit — a hölgy négyesztendő volt akkor —, és egy csillagfényes decemberi éjszakán Mosonszentjános határában kezdtem megvalósítani ifjúkori álmaimat.

Ausztriától legmesszebb ugye Ausztrália van, ezt céloztam meg. Marseillesben ültünk hajóra s egy hónap múlva Sydneyben kötöttünk ki.

Nem tudom mások hogyan kezdték az új életet, nekem nem kellett mosogatónak, vagy segédmunkásnak állnom. Hogy nyomdai gépmester vagyok ezt szabályszerű vizsgán bebizonyítottam, akkor aztán a szakszervezet kiközvetített, még válogathattam is az üzemek között.

Úgy éreztem, gyorsan megszerettek. Ez úgy is kifejezésre jutott, hogy egyszer Mister Henderson — így hívták az egyik „fehéringest” — odajött a gépemhez, hogy ellenőrizze a nyommatot. Nagyon bólintott: *oké Charlie*: — aztán belenyúlt ingének bal felső zsebébe, előkelő mozdulattal kihúzott belőle egy rágógumit — és átnyújtotta. A szaktársak mondták el aztán, hogy ez a legnagyobb fokú főnöki megelégedettség jele, félévben egyszer, ha ilyesmire sor kerül.

Megismertem hát, milyen egy ausztrál nyomda belülről s mivel az asszony is egy fehéreműgyár szalagja mellett megtalálta a munkáját, elég szépen kerestünk. Sydney külvárosában béreltünk egy nagyon szép kis lakást. Julcsit napközibe adtuk, jól megéltünk.

De a második hónapban éreztük, hogy valami nem stimmel. Pedig még túrázni is elkezdtünk. Nem mondom, nagyon érdekesek a Kék-hegyek — vagyis a Blue Mounts — sziklaképződményei, csodálatosak a Three Sisters csúcsai, de ott is azt kérdeztük egymástól: emlékszel a

TURISTA PORTRÉK

Aki nem akart
„daddy” lenni

Prédikálószekre, meg arra, milyen a kilátás a Csóványos tetejéről?

A nappalok még csak elteltek valahogy, a szaktársak kedvesek, barátságosak voltak. Emelték a fizetésemet is. Hanem az éjszakák. Fekszünk egymás mellett, s figyelem, hogy az én Mariskám is álmatlanul forgolódik, amikor rákezd: te Kari-ka, a ház előtt a lámpa a kapubejárat mellett merről is áll? Csakugyan, merre is, jobbra, balra? Nem emlékszem már... Mire én: mondd csak, hogy is volt otthon elhelyezve a gyerekágy? Vasárnap aztán: vajon Moli hova írta ki mára a túráját, melyik hegyre kapaszkodik most Kamin, meg Magyarék, Bandiék, meg a többiek a Meteorból...

Sydney gyönyörű város, gondozott parkokkal, színes virágú egzotikus fákkal s kertes házakkal. Egyszer, nem messze a mi utcánktól az egyik ház kertjében fölfedeztünk öt szál kopottas, viharvert nyárfát. Ettől kezdve, amikor a napköziből Julcsi-

val hazasétáltunk, mindennap arra vitt a lábunk. Már az is jól esett, ha egy pillantást vethettünk ezekre a szomorú fákra.

A nyelvtanulás elég gyorsan ment, már az üzemben is jól elboldogultam az angollal, talán éppen ez lett a baj.

Mondtam ugye, hogy velem szemben mindig, mindegyik kolléga nagyon barátságos, udvarias volt. Egyik nap a festékraktárban voltam és kifelé jövet az ajtóban hallom ám, hogy az egyik munkatárs kérdezi a szomszédjától, hol vagyok. Hát a fejezést meghallottam: a választ megkérdeztem: a *green dog* ott van a festékraktárban...

Green dog — zöld kutya vagyok hát. Egy pillanatig arra gondoltam, kipróbálom a bátorságát, s megkérem mondja a szemembe *green dog* vagyok-e, aztán gyorsan észhez tértem. Vagyis ott nyomban beláttam, hogy *igenis*, az *vagyok* és nekik — bár jól megfizetnek — a lelkeket is kitehetem, mindig is zöld kutya maradok. Azért meg kell hagyni, nagyon finoman hozták tudomásomra, hogyan vélekednek rólam.

De a pohár csak később csordult ki, amikor a lányom, ahogy veszem át a napköziből, daddynek szólított. Ide züllöttél Károly — gondoltam. Hogy Kareszből Charlie lettél, az még hagyján, de lámcsak, a szaktársaid számára *green dog*, a lányodnak meg daddy vagy. Kellett ez neked?

Aztán az egyik éjszakán, arra nem merem letenni a főesküt, hogy melyikünk mondta ki, a fő azonban, hogy elhangzott: *hazamegyünk!*

Ettől kezdve tizenkétórátam — volt munka elég —, elvállaltam a legrosszabb, legjobban fizető melót. Kerek egy esztendő múlva együtt volt a háromszázhusz ausztrál font: ennyibe került hármunk másodosztályú hajójegye.

1958. október kilencedikén léptük át Kelebiánál a határt. Júliának elnézték a hathetes késést, még fölveték az iskolába, éppen hatéves volt. Az én késésem sajnos több volt, mint hat hét, igaz ugyan, hogy én akkor már hatszor hatesztendő is elmúltam. Néhány nap múlva, miután újra megtapasztaltam milyen a magyar nyomda belülről, az első túránk a Prédikálószekhez vezetett. A következő a Csóványosra.

Az igazság az, hogy nemcsak a *green dog*, meg a daddy miatt. Hanem mert ott azon a csodálatos Kék-hegyen, az istennek se jutott eszembe, merre vezet az út, amikor az ember a Vöröskősziklától lejövet a Nyerges után a Viktor kunyhóhoz akar kanyarodni...

Varga Sándor

LIPCSE

Lipcseben tudományos kollokviumon vettünk részt, amelyet német barátaink, a rájuk jellemző alaposággal szerveztek. Így a várossal ismerkedni csak a déli ebéd- és pihenőidő alapos megrövidítésével, egy-egy előadásról történő „diszk-rét” távolmaradással, és az esti órák hasznosításával lehetett.

Lipcse olyan város, amely a mai kor nagyvárosainak szépirodalmi ismérveit gazdagon viseli, ugyanakkor tiszteletre méltóan őrzi és ápolja az elmúlt korok minden egyszerű történelmi és kulturális örökségét.

A „Népek Csataja” emlékmű az 5 millió tonna köterhet magában foglaló, 90 m magas, szürkésen komor vonalú és mégis nagyszerű monumentum, Európának talán legnagyobb emlékműve. A térben kiválóan elhelyezkedő emlékmű lenyűgözi az embert, gondolataiban visszazakad a múltba, valósággal érzi, látja és hallja a népek csatáját, ahogyan egymásra zúdul emberáradat, meg-elevenedik előtte a kép, ahogy Napóleon az emlék-

mű helyén állva látja világhódító reményeit porba hullani.

Az emlékmű közvetlen közelében megszemléljük a népek csatájának emlékeit, e célra emelt múzeumban. Értékes eredeti dokumentumok szemléletes magyarázatok és helyzetismertetés teszi világossá e történelmi események hiányos ismerői számára az összefüggések alapos megértését.

Végül — ha szabad e kifejezést használni — jól egészíti ki mindezt a nagy csata emlékére, a népek baráti összefogására emelt karakterisztikusan szép pravoszláv templom. Nemcsak arany ikonjaival, de a század elejéről származó eredeti fotóival is színesen érdekes történelmi hagyatékot nyújt.

Szavakkal nehezen kifejezhető nagyszerű muzeális értéke Lipcsenek a Dimitrov Múzeum. Sok-sok órát lehet eltölteni ott. Nemcsak a nagy kommunista forradalmár életútját, hanem a XX. század világtörténelmi jelentőségű évtizedeit lehet megismerni és megérteni

egészen közről, hallatlanul gazdag anyagokból, kiválóan felépített időrendi rendszerben. Meghatott tisztelettel járja az ember végig, e történelmi kor ismert és ismeretlen eseményei elevenednek meg. Dimitrov életútján keresztül kitárul a nemzetközi munkás- és forradalmi mozgalom hőskora. És mély meghatottsággal nyit be a lipcsei per egykori tárgyalótermébe, ahol Dimitrov a faszizmussal szemben a szabad világot védte, hallgatja az egykori tárgyalási anyag alapján tökéletesen rekonstruált, hangszalagra vett és hangszórókon keresztül közvetített tárgyalást, a szócsatákat, a bátor helytállást. Lipcseben nem lehet kihagyni a Dimitrov Múzeum megtekintését!

E város gyöngyszemei közé tartozik a Schiller-ház, ez az elragadóan bájos, teljes tökéletességében életre keltett egykori kis ház, ahol Friedrich Schiller lipcsei tartózkodása alatt élt és alkotott. A munkásságáról szóló gondosan összeválogatott dokumentumok, levelei barátaihoz és azok

írásai hozzá, néhány személyes használati tárgya, mind-mind nagyon érdekesek. A Schiller-ház megtekintése a nagy alkotó, a szellem kiváló géniusza iránti kötelező tiszteletadásnak tűnt.

Nem mulasztottuk el a gazdag színházi lehetőségekből kiválasztani a számunkra megfelelőnek látkozó darabot, Pietro Gabri-nei és Sandro Giovannini „Enrico 61” című musical comedy-jét.

Száz év olasz történelmének jelentős epizódjai elevenednek meg a színen, rendkívül ötletes formában. Három narrátor felhasználásával (akik végig a színen vannak, időnként diszkrétten félrevonulva, máskor a jelenetekben részt vállalva, ismét máskor csak elmesélve a múltó évek egy-egy fontos epizódját), egyszerű forgatható és mégis kifejező díszletekkel, remekül mozgó és táncoló művészekkel, mérsékelt hanganyaggal és kissé sajátos, németesen bemutatott darabot láttunk, de kellemes estét töltöttünk el. Bizonyos, hogy a darabnál az olasz temperamentumot nélkülöztük, de arra gondoltunk, hogy a plagizálás veszélye nélkül nálunk is valami hasonlóan bizonyosan sikere lehetne.

Mit lehet még elmondani a rövid néhány napra Lipcsebe érkezőnek? Hogy ő se mulassza el megnézni a régi és új városházát, a Szent Tamás templomot, a belvárost remek passagai-vel, itt-ott felcsillanó műemlékekkel és világvárosi légkört árasztó kirakataival, tisztaságával és rendezettségével, mint ahogy mi sem mulasztottuk el mindezt megnézni — már amennyire szerény időnk azt lehetővé tette.

Reményi Károly

Kaposvár

MÁSODVIRÁGZÁSA

Somogyország székhelyének felleghajtójára két ízben akasztották rá eddig a „virágos” jelzőt. Elsőként vagy harminc esztendővel ezelőtt, amikor a főbb útvonalaikat, néhány parkját árvácskával, dáliával, muskátlival élénkítették, hogy derűssé oldják velük a gondok sötétjét, hogy megbékélésre lakkozzák a kétkezi dolgozók nincstelenségét.

A második virágzás — vagy ha úgy tetszik: a másodvirágzás — néhány évvel ezelőtt köszöntött a városra. Nagyívű fejlődés kezdődött az iparban, termelésben, gombamód nőttek ki a földből a középületek, s napfényes, korszerű lakások köszöntek rá a hajdani földszintes házak vonulatára.

Ezúttal az emberek kedve, alkotó lendülete virágzott ki, — az egész kedves település rákanyarodott a fejlődés széles útjára.

Régmúlt idők tanúi

Somogy három jellegzetes tájának: a Mecsekkel határos zselicségi dombvidéknek, a lankás Külső-Somogynak és a Kapos folyó völgyének találkozásánál alakult ki a város, melynek egykori telepeseiről kelta, római, hun, longobard, avar és szláv ásatási leletek valának. III. Béla király 1192-ben kelt oklevele említette legelőbb a város belső területét, eligazodást nyújtó leírást pedig a jó szemű török utazó, Evlia Cselebi hagyott hátra a tizenhetedik századból. „Utcái deszkaburkolatúak, mert süpedékes a hely. Szép arcú és egészséges népe van” — olvashatjuk útleírásában.

A régmúlt építményei a szárnyas idővel együtt tűntek el a Kapos partjairól, mindössze a XI. századbeli szentjakabi kolostor és templom romjai, az egykori dongaboltozatos építmény ornamentális kőfaragványai, valamint a XVI. század harcainak tanúja, az egykori négyrondellás mocsár-

A Május 1. utca, előtérben a megyei tanács épülete

vár csekély, kiegészített falmaradványa őrzi a meszeszepatant idők emlékét.

Törökdúlást és kolerajárványt, tűzkárt és árvizet egyaránt átvészelt a város, de arra sohasem futotta erejéből, hogy ipari, vagy kereskedelmi centrummá, egyházi, vagy közigazgatási főhellyé rangosodjék. Valójában ma sincs nosztalgia a kaposi embeerekben a zajos hétköznapiak, a rohanó élettempó után; kedélyük csónakját a közeli Balaton, s a környezőombok szőlőskertjei ringatják.

City — két szálló között

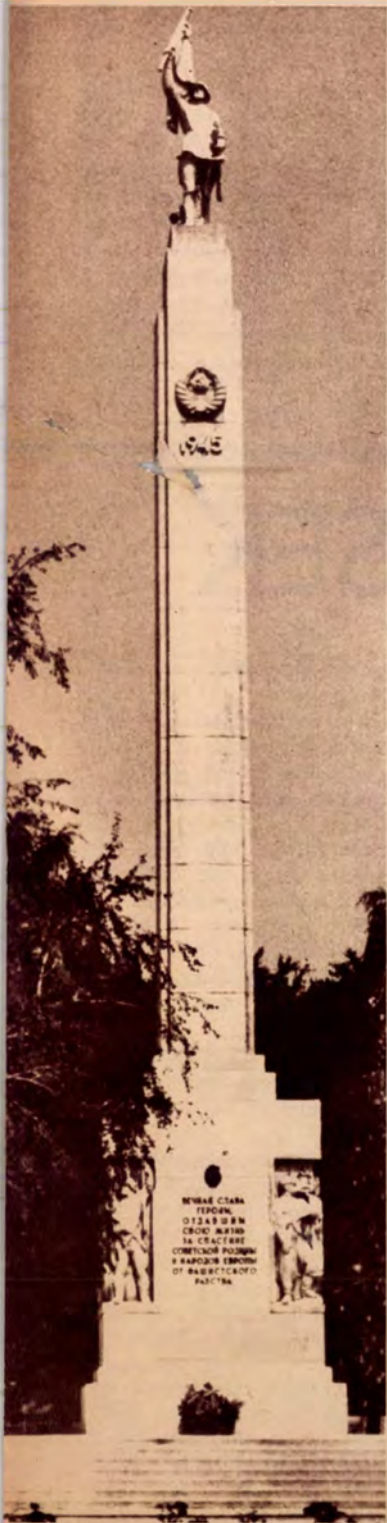
A település ütőere — a mozgalmas city — a Május 1. utca alsó harmada. Az újonnan emelt Kapos szállótól, az öt utcát csomóra

fogó, a névadó hazánki-fiának szobrával díszített Kossuth tértől indul ez az útszakasz, s mindjárt az első épületének Csokonai Vitéz Mihály állított az irodalomban márványnál maradandóbb emléktáblát. Az akkor még földszintes ház a hercegi uradalom központját képezte; ide, a farsangi forgatagba igyekezett a „Dorottya” című, népies humorú szatíra XVIII. századi Carneval hercege, amikor

„kipihenvén magát, másnap
késő reggel
megindult Kaposba
parádés sereggel.”

Félúton találjuk a város talán legjelentősebb műemlékét, a megyei tanács monumentális hatású, zárt tömegű székházát. Kiemelt főhomlokzata hármast

Kaposvár, Latinka Sándor tér

golságú bejárónak nyit kaput, a bejárók felett finomrajzú erkély ugrik elő. Az épület szépsége az utca zárt sorából igazában akkor bontakozott elő, amikor — jelentős rendezési munkák eredményeként — kialakították előtte a Latinka tere, s ezzel a klasszicista alkotásra kellő rálátást biztosítottak. Odább és a másik oldalon (Május 1. u. 19.) az első kaposvári gyógyszer-tár kettős tört pálca díszítésű, barokk épületét találjuk, kapukeretén az építkezés 1774-es évszámával.

A city másik végét, a Május 1. utca és az Engels utca kereszteződésénél, a Béke szálló tömbje zárja le.

Rippl Rónai és Vaszary

A belső körzetek jelentős alkotása az orozatos

toronnyal megtámasztott városháza, annak faburkolatú, festett üvegablakú tanácsterme. A vasútállomás közelében, üde park szélén a szecessziós stílusban épült, burjánzó díszítőelemeket hordozó színház. Ligetének árnyas fái alatt áll az 1936. évi olimpia gyorsúszó bajnokának, a város szülöttének, Csík Ferencnek mellszobra.

A színház közelében (Tóth Lajos u. 3.) találjuk festészetünk magányos jegenyének, Rippl Rónai Józsefnek szülőházát; ha pedig átfuttatjuk érdeklődésünket a déli látómezőt lezáró dombokra, megpillanthatjuk a Róma-hegyi villát is, ahol a művész hosszabb időn át alkotott — és elhunyt. Rippl Rónai képeinek gyűjteményét a város múzeuma

tárja a látogatók elé, alakját Medgyesi Ferenc ülo szobra idézi fel a megyei tanács székháza mögötti kis ligetben. S még egy adalék képzőművészetünk történetéhez: az Április 4. utca 9. számú házban született — emléktábla is hirdeti — másik jelentős festőművésztünk, Vaszary János.

A Kapos folyó jobb partján lágyan hajló dombokra kapaszkodnak fel az utcák —, ez az egykori sörfőzőről elnevezett Donner-városrész. A folyó és a vasút szinte lemetszi a település törzséről ezt a területet, az ott lakókon kívül főleg azok sétálnak át a sínpárok felett ívelő hídon, akik az újonnan épült termálfürdőbe és fedett uszodába igyekeznek.

A megyeszékhely legszébb mosolyát északnyu-

gati részein, a Kalinyinvárosrészben villantja az érkező felé. Itt, a festői szépségű Szabadság-park szomszédságában (a parkban áll a Kerényi Jenő és Ispánki József domborműveivel ékesített felszabadulási emlékmű) rendezett lakóteleppé összeállt, új utcásokat emeltek, tengelyükbe illesztve a KÓJAL székházat, s a város legkorszerűbb általános iskoláját.

A belváros köré rendezetten rakódtak le az ipari fejlődés gyűrűi. Az első jelentős üzem, a múlt század végén létesült Cukorgyár sokáig társtalan maradt. Az elmúlt két évtizedben a Textilművek, a Ruhagyár, a Villamosági Gyár, a Kefés Műanyagipari Vállalat, a Húskombinát, a Kenyér- gyár, a Tejipari Vállalat

GOMBAMÉRGEZÉSEK

Nyugodtan megállapíthatjuk, hogy hazánkban aránytalanul kevesebb a mérges gombák száma, mint az ehető, vagy ártalmatlan gombáké (2%). Ugyancsak nyugodtan jelenthetjük ki azt is, hogy aki kellő ismerettel rendelkezik, vagy ilyen személy tanácsát igénybe veszi, az elkerülheti a gombamérgezést.

Ugyanis semmiféle babona, tévhiedelem nem menthet meg senkit a mérges gombák fogyasztásának a következményeitől. Aki nem ismeri a gombákat, vagy nincs módjában azt szakemberrel megvizsgáltatnia, az ne fogyasszon gombát! Más kérdés az, hogy a kulturált természetjáráshoz hozzátartozik a legfontosabb mérges és ehető gombáknak az ismerete is. A főellenséget, a gyilkos galócát pedig mindenkinek ismernie kell!

A gyilkos galóca és annak fehér változata halálosan mérges gomba. Súlyosan mérgezőek a vörhenyes özlábgomba, a téglavörös és kerti susulyka, a parlagi tölcsergomba, a párduc és a légyölő galóca, a redős

papsapkgomba és a nagy döggomba. Rosszullétet más gombák is okozhatnak és vannak olyanok is, amely érzékenyebb embereknél, vagy nagyobb mennyiségben fogyasztva enyhe mérgezést okozhatnak, sőt vannak egyébként ehető gombák is, amelyek nem kellő elkészítéssel, vagy nyersen elfogyasztva mérgezőek.

A gombamérgezéseket és az azzal kapcsolatos elsősegélynyújtást általában öt csoportba osztjuk:

1. Phalloid típus. A legveszedelmesebb mérgezési eset, okozói a gyilkos galóca, fehér gyilkos galóca, vörhenyes özlábgomba. A tünetek a fogyasztás után 8—28 óra múlva jelentkeznek, tehát amikor a szervezet már feldolgozta a gombaélt. Tünetei: émelygés, hányás, csillapíthatatlan hasmenés, görcsök. A beteg sok vizet veszít és szív működése gyengül. Sok beteg a betegségnek ebben a fázisában már elpusztul. Ha a rohalmot túléli, pár nap múlva májfájdalmak jelentkeznek, szív- és veseszövődmények lépnek fel. A halálzási arányszám 40—75%. A

gombamérgezések 90%-át ezek a gombák okozzák.

A beteget azonnal kórházba kell szállítani, ahol szívverősítót alkalmaznak, pótolják a folyadékvesztésüket és szérumot adnak. A beteget hánytatni nem szabad és hashajtót sem adjunk! A gyógyulás kedvező esetben is hetekig, sőt hónapokig tart. A gomba veszélyességére mutat, hogy egyetlen gomba több ember halálát is okozhatja.

2. Muscarin típus. Ilyen mérgezést okozhatnak a susulykafajok, a parlagi tölcsergomba. Kisebb mérgezmennyiséget tartalmaz a világító tölcsergomba, a farkas és a sántinórú, a nagy döggomba. A mérgezés lappangási ideje 15—60 perc. Tünetei: izzadás, nyálfolyás, görcsök, hányás, hasmenés, látászavar, hőség és félelemérzet. A pulzus lassú. A mortalitás 5—20%-os. Elsősegély: a beteget hánytatni kell, orvost kell hívni, aki ellenmérget, atropint ad, célszerű orvosi szén adása is.

3. Muscaridin típus. Ilyen jellegű mérgezést okoznak

a légyölő galócák és a párducgalóca. A lappangási idő 15—120 perc. Tünetei: görcsök, víziók, a szapora pulzus és a tág pupilla. A kórkép igen hasonlít a részegséghez. Az izgalmi állapotot alvás, vagy eszméletlenség zárja le, ami után rendszerint gyógyultan ébred a mérgezett. A halálzási arányszám 10—12%. A mérgezés az atropinmérgezés tüneteit mutatja.

Elsősegély: hánytatás, hashajtás, orvosi szén adása, nyugtatók adása, állandó felügyelet és az orvos értesítése.

4. Gyomor- és bélmérgezés. A nagy döggomba, a világító tölcsergomba, farkastinórú, párducpereszke, egy galamb-gombafajok okozhatják. A tünetek a gomba elfogyasztása után nyomban jelentkezhetnek rosszullét, bélgörcs, hányás, hasmenés, veritékezés, szívszavark formájában. A tünetek ijesztők, de a mérgezés ritkán halálos. Elsősegély: hánytatás, hashajtás, orvosi szén adása és orvost kell hívni.

kezdtek meg a termelést, s nagykorúsították az addig jobbára csak gyámolítást váró város társadalmát.

Kitárult lehetőségek

Kaposvárról négy évtizeddel ezelőtt, egyetlen esztendő alatt csaknem ezren vándoroltak ki, útlevelel — a szorongató nehézségek miatt. A szabad élet időszaka elkergette a felhőket a somogyi székhely felől, s a kitárult és értő gondoskodással felhasznált lehetőségek a jelentős és egyre gazdagodó városaink sorába léptették elő.

Igazán van mire emlékezni, visszatekinteni, van miért örvelezni ezekben a napokban, amikor a város a felszabadulásának negyedszázados évfordulóját ünnepli.

Bánhidi Tibor

5. Helvella típus. Ezt a mérgezést a papsapkaomba okozza, főleg a redős fajta, a mérgezés tünetei hasonlítanak a gyilkos galóca mérgezés tüneteihez és főleg a gyermekek érzékenyek erre a gombamérgezésre. Elsősegély: hashajtás, hánytatás, orvosi szén adása és orvos hívása. Még egy szabály: csak frissen készült gombás ételeket fogyasszunk, a könnyen bomló fehérjetartalom miatt!

A mérges gombákat, mérgeiket, hatásukat, az elsősegély módját célszerű minden gombafogyasztó természetjárónak ismerni.

Egyébként a mérges gombákról, mérgeikről, gyógyításukról ma már egész irodalom foglalkozik. Mi ezzel kapcsolatban a következőket jegyezzük meg: Csak ismert, vagy ellenőrzött gombát együnk! Aki a gyilkos galócát nem ismeri, az ne szedjen gombát!

Dr. Tóth Sándor

Operaénekes turista Budapesten

Világhírű operaénekes vendége volt Budapestnek szeptember hónapban: Nicolai Gedda, lírai tenorista. Operaházunkban mint Faust és mint a Rigoletto mantuai hercege mutatkozott be a magyar közönségnek. A kitűnő művésszel két előadás között találkoztam a Royal-szálló halljában.

Amikor említettem, hogy a „Turista” c. folyóirat, a hazai természetbarátok lapja számára kérek tőle interjút, ez volt az első kérdése: „Honnan tudja, hogy szenvedélyes turista vagyok?” — „Hiszen ezt rólam aránylag kevesen tudják.” Ezután már meg is indult közöttünk a gördülékeny orosz nyelvű beszélgetés, anyanyelvén kívül ugyanis oroszul beszél a legjobban és a legszívesebben.

Mint elmondotta, ő tulajdonképpen félig svéd, félig orosz. Stockholmban született 1925. június 11-én, édesanyja svéd, édesapja pedig orosz (doni kozák). Apja egyébként karmester és orgonista volt, feltehetően tőle örökölte zenei hajlamait, a rendkívüli muzikalitását.

Érettségi után Stockholmban banktisztviselő lett, de az állandó titkos vágy nem hagyta nyugton, énekes szeretne lenni. Mint mondta: „Hangom volt, énekelnem kellett”.

Végül is, hogyan lett banktisztviselőből operaénekes, kérdeztem. „Sokkal egyszerűbben, mint hinné. A banknak, amelynél dolgoztam a kliensei közé tartozott a stockholmi Operaház zenekarának egyik tagja. Ő mutatott be az akkori idők híres tenoristájának Carl Martin Oehmannak, aki meghallgatott; a „Szerelmi bájital” híres románcát énekeltem, megtetszett neki a hangom, tanítványává fogadott, s elindított énekesi pályámon”.

Nicolai Gedda 1952. április 8-án mutatkozott be Stockholmban az Operaház színpadán Adam: Lonjumeau postakocsis c. operájában. Azóta világhírű lett és az operairódalom csaknem valamennyi lírai tenor szerepét elénekelte a világ különböző operaszínpadain. Ezenkívül igen sok hanglemez-felvétel is készült.

Az operaéneklés köztudottan egyik legidőigényesebb foglalkozás. A sok próba, szereptanulás, előadás, lemezfelvételek, s egy világszerte utazás nem utolsósorban a rengeteg utazás, majd minden percét igénybe veszi az énekesnek.

Meg is kérdezem: Mikor és hogyan tud a turistáskodásra időt szakítani? „Tulajdonképpen két nagy szenvedélyem van, az egyik: az éneklés, a másik: a turisztika. Az igazat megvallva, a második szenvedélyemre lényegesen kevesebb időt tudok áldozni, de gondolom ez természetes, az azonban bizonyos: a fárasztó előadás, vagy egy-egy nehezebb, koncentráltabb próba fizikai és idegfáradtságát tökéletesen kipihenni csak rendszeres természetjárásom tudom.

Itt Budapesten is — bár igazán kevés időm volt — tegnap mégis tettem egy kisebb túrát: barangoltam a budai hegyekben. Igazán csodálatos kirándulási helyek vannak itt Önöknél a főváros közvetlen közelében. Kár, hogy nincs arra időm, hogy jobban megismerjem a környéket, de remélem jövök még ide. Óh, majd elfelejtettem: van még egy hobbym, nagyon szeretem az állatokat, különösen a madarakat. Számomra a tökéletes kikapcsolódást az adja, ha egy erdő mélyén sétálgatva nem hallok más zenét, csak a madarak énekét. Rajongója vagyok a természetnek és a madaraknak.

Ha néhány hetet otthon töltök Stockholmban, mindig felkeresem kedvenc kirándulóhelyemet: a Stockholm melletti Skärgården-t, a kis öbölben levő sok-sok apró szigetekből álló szigetcsoporthoz, kirándulóknak, evezősöknek paradicsoma ez a nyári hónapokban. Szeretek e kis szigetek erdőcskéiben bolyongani, hallgatom a madarak énekét, az erdő zsongását és a tenger morajlását. A hely varázsos szépsége az idegeket nyugtatja, a remek, enyhén sós levegő pedig a torkot tisztítja. Csak ajánlhatom minden énekesnek. Elég gyakran vagyok Bécsben, itt ha akad egy pár nap szabad időm, az lehetőleg a Semmeringen töltöm, s nagy túrákat teszek. Ami azt illeti — mondom — Ön a hivatásánál fogva is turista, hiszen állandóan utazik.

Hát igen — válaszolja — évente három-négy hétnél többet nem is szoktam otthon tartózkodni.

Elmondja még, hogy internacionalistának vallja magát, hét nyelven beszél, ír, olvas és énekel.

Valóban nemzetközi művész. Tőlünk Bécsbe, majd Londonba készül, s valószínűleg még ebben a szezonban teljesedik szíve leghőbb vágya: édesapja szülőhazájában, a Szovjetunióban is bemutatkozik, a moszkvai Nagyszínház színpadán. Ha módját ejtethi ellátogat majd Kiebbe is, esetleg elmegy majd a Don vidékre, s kirándulásokat tesz azon a földön, ahol még édesapja járt.

Befejezésül arra kért, adjam át szíves üdvözlétét turistatársainak, a magyar természetbarátoknak. Íme, átadtam.

Dr. Viola György

GERECSEI ÉVMILLIÓK

Elsőemeleti lakásomig alaposan megkoptatott, 100 éves vörösmárvány lépcső vezet. Sok ezerszer balagtam rajta föl meg alá, míg művészettel kovácsolt öreg vaskorlátját, vagy magát a szépen faragott lépcsőt szemlélgettem. Mindig szenvedélyem volt az engem körülvevő dolgok eredetét kutatni. Így ébredt fel bennem a gondolat, hogy felkeressem a helyet, ahol ez a szép vörösmárvány keletkezett. E vágyamat még csak táplálta, hogy a bécsi Burgtól, Mátyás visegrádi palotájáig és az esztergomi Bakócz-kápolnáig a legszebb építészeti és szobrászati emlékekkel találkoztam e márványból faragva. Budapest meg éppenséggel tele van velük, az általam lakott bérháztól a Bazilika szépen faragott köveiig.

A kérdéses márványt a Gerecsében találtam meg. Igaz kissé megtréfált, mert kiderült, hogy legalább öt, egymástól távolos helyen bányászták a történelem folyamán. Így

azonban pompás gerecsei túrák sorozatához jutottam.

A Gerecse része a Dunántúli-középhegységnek. Legközelebbi szomszédja a Vértes, amelytől a Tata-váli árok választja el, míg keletről a Dorogi-medence a Pilstól, délről a Zsámbéki medence a Budai-hegységtől különíti el. Törésvonalak bontják kis rögök csoportjaira. Köztük termékeny löszrel fedett medencék helyezkednek el. Bármerre tekintünk, mindenütt viszonylag egyenletes magasságú mészkőtáblákat látunk, amelyek jól szemléltetik az eredeti tönkös felszínt. A mészkő a triász és a jura kor tengerében rakódott le. Legmagasabbra a Gerecsetőben emelkedik ki, 634 m magasra.

A „márványt” — most már idézőjelbe teszem, mert kiderült, hogy nem is márvány, hanem csak jól tömött mészkő — legelőször a rómaiak bányászták a Szomód közelében le-

vő Les-hegy oldalában. Még ma is nyomon követhető a római út, amelyen a „márványt” Dunaalmás irányába leszállították. Ennél a sárgás és szürke színű márványnál, amit egyébként Süttő közelében is bányásznak, sokkal szebb az a vöröses színű, amit a Pisznice oldalában, vagy újabban és legkiterjedtebben a Bányahegy oldalában Tardosbánya közelében fejtenek.

A legnagyobb élménnyel a pisznicei túra jutalmazott. A Süttőről induló kisvasút Gerecse állomásától a sárga jelzésen haladtunk a Szépasszony-kútjáig. Az enyhén lejtő völgyet szépséges öreg bükk- és tölgyerdők csendje veszi körül. A kúttól már csak néhány perces út, és a sárga jelzés meredeken kapaszkodik fel jobbra a Pisznice oldalába.

Ötszáz méter magasságban egy kilométer hosszú vörös sebhely, a „márvány”-bánya csodálatos labirintusa. 30—40 méteres függőleges „márvány”-falak, máshol padosan elváló, 20—30 cm vastag, ferdén álló kőzetrétegek. Csak a kívánt méretre kell repeszteni, és máris lecsúsztható. Ott hevernek helyenként egymásnak támasztva, szállításra várva. Itt sem hagytak még fel teljesen a bányászkodással. De szép is nagyon a sűrű, tömött, hússzínű mészkő. Rengeteg törmelék hever mindenütt. Egy kisebb kődarabot felemelek és egy sziklalapra ülök, nézem az életelen kővilágot. 150 millió évet kell visszamennünk az időben, ha keletkezéskörülményeit vizsgáljuk. Akkor hullámozott itt a Jura-kor tengere. A benne elhalt mészvázás állatok millióidjaiból és egyéb üledékekből halmozódott fel 30 millió év alatt. Rétegei a geológus és a paleontológus számára minden titkukat feltárják. Tudjuk, hogy ekkor élt a 25 m magas és 30 m hosszú növényevő Brachiosaurus, az eddig ismert legnagyobb állat, amelynek súlya elérte az 50 tonnát, de mindehhez csak 20 dkg! agyveleje volt. Ekkor éltek a repülő sárkányok (gyíkfélék), rengeteg teknős és krokodilféle, valamint az óriási halszerű Ichtyosaurus. Legnagyszerűbb eseménye azonban a Jura-kornak az első madár, a galambnál alig nagyobb Archaeopteryx megjelenése volt. Állkapcsa még fogas, és a szárnyán is karmok voltak, de a testét tollak fedték, és hosszú farka volt. Egy-egy példányát a szolnhofeni, ill. eichstätti mészpalában meg is találták. (A londoni, ill. a berlini múzeumban látható). A Jurában olyan meleg volt Földünk éghajlata, hogy még Grönlandon és a Spitzbergákon is dús vegetáció virágzott.

Szorgalmasan vizsgálódtam én is a kőfejtő törmelékében, hátha nyomára akadok valami növényi vagy állati élet emlékének, de végül is meg kellett elégednem néhány szerény Ammonitissal.

Balogh Ferenc

A SZERKESZTŐSÉGBEN

A természetjárás időszerű kérdéseit vitatták meg ke-rekasztal-beszélgetés keretében a Turista Szerkesztőség-nek meghívott vendégei: Kádár Jenő, a Kvassay Techni-kum tanára, Kóczán Imre, a Ganz-MÁVAG, Ágoston Antal, a II. ker. IKV és Dubicz József, a BKV Előre szakosztályának képviselője. Mindannyian jól ismerik a természetjárás problémáit, évtizedek óta töltenek be vezetői tisztet egyesületükben.

A beszélgetés a természetjárás problémáiról folyt, s benne olyan kérdések szerepeltek, mint az ifjúsági természetjárás, a nyugdíjasok szervezése, a szabad szombatok kihasználása, valamint a tömeges fejlesztés akadályai. A válaszok hűen tükrözték mozgalmunk helyzetét.

Hogyan lehetne a fiatalok körében megszeret-etni a természetjárást?

Kádár Jenő: A fiatalok szeretik a természetet és a turisztikát. Sajnos a „felnőtt” szakosztályok túraprogramjai nem igazodnak kellően a fiatalság igényeihez és érdekfűzéséhez. A munkahelyeken működő szakosztályok nem találják meg a fiatalokhoz illő módszereket. Ezért van az, hogy míg az iskolai szakosztályokban és az építőtáborokban tízezerrel vesznek részt a diákok, kifelé az iskola falai közül, legtöbbször elvész a természetjárás számára. Ha meg akarjuk nyerni őket, akkor jobban kell igazodni megváltozott igényeikhez és érdeklődésük-höz. A szakosztályoknak olyan mikroközösségeket kel-lene kialakítani, melyben a fiatal is megtalálja társaságát és szórakozását. Tudomásul kell venni, hogy a fiatalokat nem elégítik ki a jelzett utakon való séták és barangolások. Nagyobb mozgást és nagyobb romantikát igényelnek. Azonban ők is szeretnek utazni, idegen tá-jakat megismerni. S közben zenét hallgatni és táncolni. Az ifjúság a maga életritmusát keresi a természetjárás-ban is.

Kóczán Imre: A Ganz-MÁVAG három iskolát patro-nál. Felszerelést adunk nekik, előadásokat tartunk, fil-meket vetítünk. Egy-egy ilyen alkalommal 30–40 tanuló is jelentkezik tagnak. Amiben lehet, segítünk is, nyáron például rendelkezésükre bocsátottuk a nagyirtáspusztai turistaházunkat. Jövő nyáron pedig cseh–lengyel túrát szervezünk részükre. Mindent elkövetünk, hogy meg-tartsuk őket.

Dubicz József: Ahhoz, hogy a fiatalokat megnyerjük, pénzre és felszerelésre van szükség. Szakosztályunknak fele fiatal, balatoni táborozást azonban csak kis csoportokban szervezhetünk, mert összesen tíz sátrunk van. Vízi telepünkön pedig mindössze három, túrára alkalmas csónakkal rendelkezünk.

Ágoston Antal: Úgy gondolom, helyesebb lenne, ha csak azokat a fiatalokat tartanánk nyilván, akik valóban aktív természetjárók. Az igazság az, hogy sem felszerelés-sel sem megfelelő programmal, sem pedig olyan kedvezményekkel nem tudjuk ifjúsági tagjainkat ellátni, ami miatt érdemes nekik a mi szervezett keretünkben túráz-ni. Az is hiba, hogy szétforgácsolódnak az erők. Ifjúsági természetjárással sok szerv foglalkozik, a KISZ, az Ifjú Világjárók Klubja, a Camping Szövetség, az Express, az Úttörő Szövetség, a TIT, az IBUSZ stb. Jobb lenne, ha egy szerv koordinálná a foglalkoztatást.

Mi a véleményük a nyugdíjasok szervezéséről és a szabad szombatok kihasználásáról?

Kóczán Imre: 800 tagunkból csaknem 40 százalék nyugdíjas. Az idősebbek és a fiatalok jól megértik egy-mást. A fiatalok az idősebb tagokat szeretettel veszik körül. Természetesen sok múlik a túravezetőn is, mennyi-re tudja a természetjárás elméleti és gyakorlati oldalát összehangolni. Azonban több kedvezményre lenne szükségük a nyugdíjasoknak.

Ágoston Antal: Mind több nyugdíjasunk lesz, köztük sok tapasztalt mozgalmi ember, akikkel szívesen mennek a fiatalok túrázni. Úgy érzem, keveset teszünk azért, hogy ezek a munkában fáradt emberek „kitaláljanak” a természetbe! Szakosztályunk egyébként minden szabad szombaton kétnapos túrát rendez 15–20 fő részvételével.

Dubicz József: Sajnos nálunk nincs szabad szombat, dolgozóink pedig munkájuknál fogva nem tudják előre beosztani szabad idejüket.

Mik akadályozzák a természetjárás tömeges méretű fejlődését?

Kóczán Imre: Az egyik legfőbb akadályt abban lát-juk, hogy a sportegyesületekben nem becsülik kellően a természetjárást, pedig a legnagyobb tömegeket mozgatja meg. A szakosztályok nem rendelkeznek elég saját keze-lésű turistaházzal, és a TEV-nél a szállást hónapokkal előre biztosítani kell. Még szerencse, hogy az idegenfor-galmi szállások is rendelkezésünkre állnak, sok esetben kiegészítenek, örömmel nézni a házakat: tiszták és kultúráltak. Hibának tartjuk még, hogy egyre inkább az üzleti jelleg jut érvényre a turistaházak politikájában. A szövetség-nek nagyobb rugalmassággal kellene a mozgalmat ke-zelni. Az újabb kiadványok, idegenforgalmi anyagok ugyan javuló tendenciát mutatnak, azonban a térképek távolról sem megfelelőek, és nem tudják kielégíteni a fejlődő turizmust.

Dubicz József: Hibának tartjuk azt is, hogy minősített turista és túravezető csak Budapesten, a TEV-nél kap-hatja meg a kedvezményt. Kérjük, hogy ne csak előre bejelentve, hanem a turistaház gondnokával is el lehes-sen intézni a kedvezményes szállást. Nem elegendők a kedvezmények, a turistaházakban csak négy személy esetén adnak kedvezményt. Nem fogadják el a HÉV-en a turistaigazolványt okmányként.

Megoldásra váró ezernyi kérdés, súlyos gondok, ame-lyek enyhítésére a Turista segítségét is kérjük. Kísérje figyelemmel a szakosztályok életét, a szakosztályok pe-dig jöjjenek közelebb a folyóirathoz.

A beszélgetés nem terjedt ki mindenre, azt azonban kihangsúlyozta, a jövőben többet, elemzőbbet kell fog-lalkozni a turista-társadalmat érintő aktuális kérdések-kel.

Mosonyi László

Egy szeptemberi verőfényes vasárnapon gépkocsin utaztunk Szénpatakvölgy felé. Oldalt a Jegenyepatak csobogása kísért minket, az utakon turisták csoportjait előztük meg. A nap már rozsdabarna kámzsába bújtatta a gyertyán- és bükkerdők fejt, s a szűk völgyben erdőborította hegyoldalak zárták el szemünk elől a láthatárt. Csupán távolban dugta ki fejét a többiek közül a Nagyhideghegy, mint egy ágaskodó kigyerek, aki külön minket akar üdvözölni.

Hegységeink közül talán a Börzsöny őrizte meg legjobban szűzies szépségét a technika és civilizáció benzinfüstös világától. Itt a közlekedést még ma is, a kozmosz és a hold meghódításának korában és a régi erdei kisvasút jelenti. A pőfögő mozdony és a század eleji kocsik, mintha a múltból léptek volna ki.

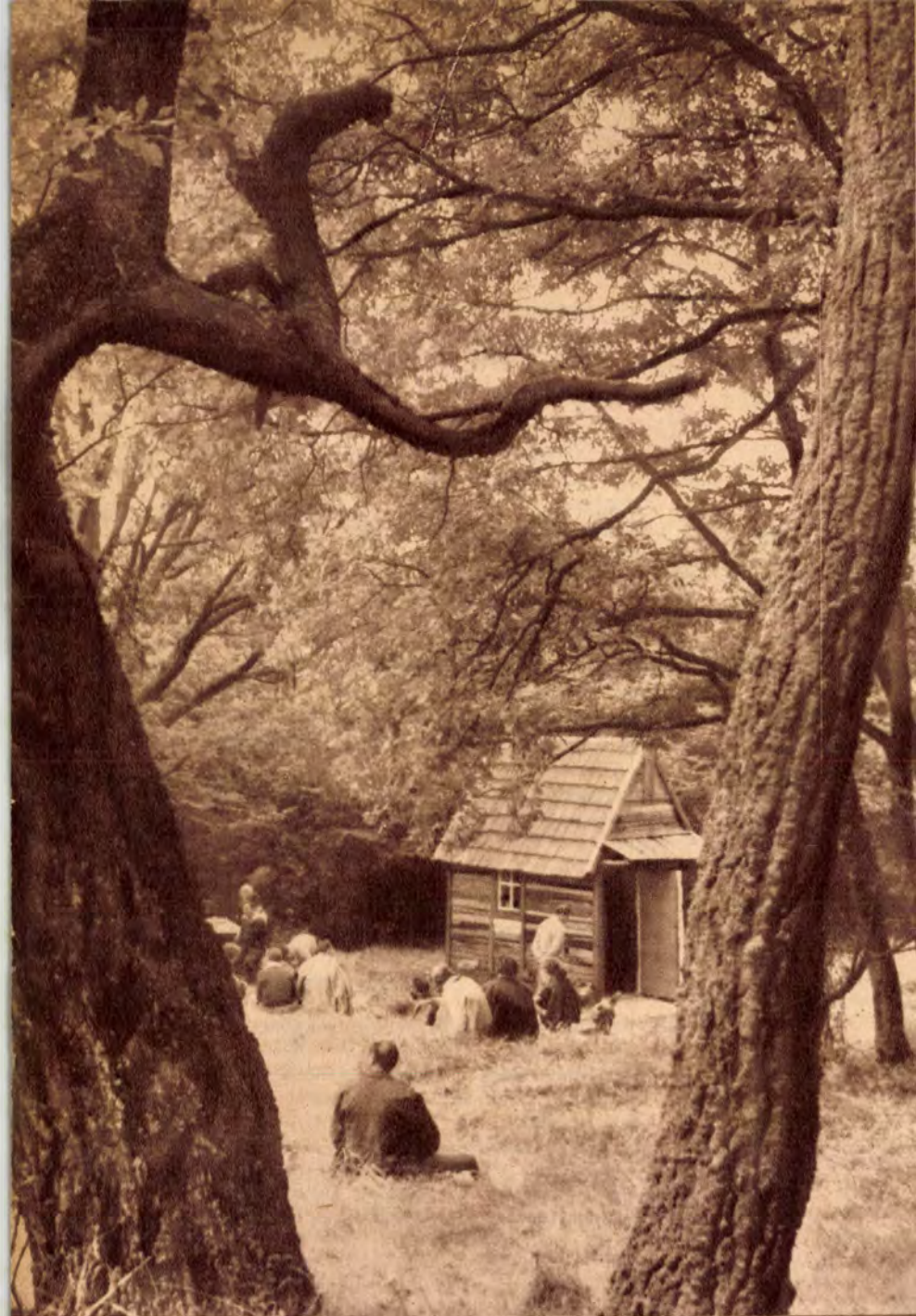
A Szénpatakvölgy egyike a Börzsöny legszebb helyeinek. Sűrű zöld borítja a hegyoldalakat, kanyargó ösvények mentén dús szederbokrok sorakoznak, s mivelhogy medve nem tanyázik az erdőkben, a madarak lakmározzák az édesen fanyar gyümölcsöt.

Szerencsésen választott a budapesti szövetség, amikor idei találkozóját

Az esőkunyhó,
a Kálmán-kaszáló
rét oldalában

Jólesik a falatozás
az októberi nap-
fényben

Az Újpest-forrás
avatása

LKOZÁSOK TURISTÁKKAL

itt rendezte meg. Ezek a találkozók új színfoltját képezik a természetbarát mozgalomnak. Azelőtt ismeretlenek voltak, a turisták nem képeztek egy családot, s elzárt életet éltek saját turistaházaikban. Ma találkozások összehozták a pedagógusokat, vasasokat, művészeti és szövetkezeti dolgozókat. Hol Harkány, hol Szilvásvárad a színhely. Mondhatni az egész ország. S ha azok, akik sérelmeznek, hogy egyes helyeken tilos a turistáskodás, egy gondolatbeli térképre felrajzolnák a találkozások és túrák útvonalait, meglepetve látnák, hogy a múlttal szemben mennyire vált szabaddá a természetjárás.

Sok mindennel találkozhat az ember egy turistatalálkozáson. Erre példa a szénpatak-völgyi turistaház. Jól esett belépni ebbe a házba; barátság, rend, tisztaság fogadott éppen az, amit oly sok helyen jogosan kifogásolnak a turisták. A hálótermeket tarka függönyök osztják kis fülkékre és mindjárt barátságos képet adnak a nagy szobáknak. Az ágyakon friss lepedők és színes takarók feküdtek összehajtván az udvaron sátrak álltak, hogy azok is hálóhelyhez jussanak, akiknek nem jutott hely a szobákban. S mindehhez olcsó ételek, gyors, udvarias kiszolgálás járult.

A ház az újpesti Spartacus tulaj-

dona, szakosztályvezetőjük, Polonyi Istvánné. „Szeretek az arcokra mosolyt fakasztani” — mondta.

Itt minden társadalmi munka. A tagok kezelik, tartják karban a házat. Simonyi Imréné civilben könyvelő, itt kiegészít a felszolgálásban, Szimon István szerszámkészítő a szövetezetében, itt a karbantartást végzi. Starcz Zoltán technikus pedig az ügyeletes szolgálatot látja el.

S ugyancsak társadalmi munka, valamint a természetjárás szeretete fogadott egy másik találkozáson. Alig egy órányira a Sport turista-háztól, rendkívül jól jelzett úton jutottunk el a Kálmánkaszáló-rétre, melynek sarkában fából készült pihenőkunyhót és bővízü forrást avatott a IV. kerületi szövetség. A Magyar Pamut és a Hazai Pamut-szövő szakosztályainak többhónapos munkája nyomán készült el a két létesítmény.

„Ez a forrás legyen mindenkié, aki a Börzsönyben jár” — mondotta avató beszédében Nagy Kálmán, a HPS szakosztályvezetője.

És mi arra gondoltunk, hogy hány úttal, forrással és házzal gazdagodhatna a természetbarát mozgalom, ha évente csak néhány szakosztály követné az újpestiek példáját.

És a találkozások sorában nem hallgathatjuk el a Lajos-forrásnál tapasztaltakat sem. Ságvári Endre halálának 25. évfordulóján a Turista Ellátó Vállalat kezdeményezésére a KISZ emléktúrát rendezett a Ságvári turistaházhoz. Mégpedig nagy sikerű túrát. Mert azon a vasárnapon hétezeren gyűltek össze a ház környékén. Volt itt is ünnepi beszéd, de volt játék, jókedv, vetélkedés, verseny, ének és tánc is. Mindaz, ami a fiatalok életét jellemzi.

S ez a találkozó inkább illett a természetjáráshoz, nemcsak azért, mert létszámában volt méltó hozzá, de azért is, mert kedélyesebb, melegebb, maibb volt a Szénpatak-völgyinél. Valahogy jobban bizonyította, hogy a természetjárás szórakozás, örömteli kedvtelés.

Mert a természetbarát találkozásoknak az a célja, hogy hirdessék a természetjárás szépségét. Ezért minden rendezvénynek újabb híveket kell szerezni az általunk annyira szeretett, hasznos és egészséges időtöltésnek.

— el —

Vidám hangulat a IX. kerületi természetbarátok sátorai előtt. (Stékely Tamás felvétele)

A Pilisi Parkerdő

Budapestet méltán tarthatjuk szép városnak. Valami azonban nagyon hiányzik belőle: a parkok.

Aki életében sem járt Londonban, még az is ismeri a Hyde-, a Regents-, a St. James-park hírért. Párizs nemcsak parkjairól, hanem erdeiről is (Boulogne, Vincennes) nevezetes. Budapest is volt valaha Városerdő... Később Városliget lett belőle, amely azonban ma már sokkal inkább város, mint liget...

Szerencsére itt van a szomszédunkban a Budai hegyvidék, s valamivel távolabb a Pilis-hegység, új nevén, a Pilisi Parkerdő.

Magát a Pilis-hegységet már nem kell bemutatni. Ami újdonság, az a dicséretes szándék, amellyel a Pilisi Parkerdőgazdaság, illetve annak vezetője, Mados László igazgató és a munkatársai ezt a 25 000 holdas erdőt parkká építik ki.

A Pilis-hegység szíve a Dobogókő. Itt, a turistaház mögött — mintha ablakon tekintenénk ki — páratlanul szép kilátás nyílik észak felé. Mondják, hogy tiszta időben nemcsak a selmecbányai hegyek, de még a Tátra is látható. Amikor én a Dobogókőn jártam — október második felében —, a távoli tájakat párafelleg borította. Még a Duna is alig látszott. S ami látszott belőle, az sem a Duna volt, csupán egy pasztelkék emlék, vagy inkább egy álom.

A Dobogókő 700 méteres csúcsáról nézve nemcsak a Duna süllyedt mélyen a lábunk alá, de az égbolt is feljebb emelkedett. Kilátópontokon nemcsak a mélység mélyül, a magasság és a távolság is megnő. Ebből a torzulásból fakad a magaslati mámor, amikor a turista pillantása messze száll, már maga is sasként lebeg az égbolt alatt, s az őszi fényben fürdő dombok felett.

Milyen az őszi erdő? A kérdés zavarba hoz. A kőrifak és a fenyők még zöld ruhában járnak. A bükkök, cserekszabdabarna ruhát öltenek. A hárs és a juhar most ejti le sárga szoknyáját, a vadcsereesznye pirulva várja a telet, a tölgy még most is zöld gallyakat emel a magasba. S miközben az őszi napfény aranyfényben fürdeti az erdőt, mint földre szálló lepkeraj, hangtalanul hullanak a levelek.

Horváth Sándor erdőmérnök a Dobogókő csúcsáról lemutat a völgybe. Előbb a Vadállókőveket keressük meg, onnan a Prédikálószerkezre száll a pillantásunk, majd a

Szépceseres oldalán lecsúszunk a Szőkeforrás-völgybe, a Királykúti nyereghez, a Kolacskovszki forráshoz.

A Királykúti nyereg a Pilis-hegység mini-vízválasztója. Keleti oldalán a Malompatak ered, a nyugatin a Bükkös patak. Az előbbi Dömös irányába folyik, az utóbbi Szentendre felé. A Királykúti nyereg néhány év múltán a pilisi turistaút-hálózat csomópontjává lép elő. E ponton fut majd keresztül a Pilismarót Szentendrével összekötő autótűt, ide torkollik a Dömös felől érkező turistaút, s innen érhetjük majd el a közeli Prédikálószerkezt, és Dobogókőt, valamint Pilisszentlászlón, a Papréten, a Borjúfőn keresztül a Nagyvilámot és a visegrádi fellegvárat.

Miután mindezt jól szemügyre vettük, elbúcsúztunk a Dobogókőtől, és elindultunk a Zsvány-szikla felé. Űtünk, akár valami parkban, fehér murvával behintett ösvényen vezet. Egy tisztáson bükkhasábokból épített asztalok és padok várják a kirándulókat, valamint kőekkel keretezett szalonnasütő tűzhely, körülötte földbe ástott ültősülők.

Lepihenünk, és Horváth Sándor bemutatja a parkerdő terveit.

A legfőbb cél a kulturált kirándulóhely megteremtése, s a kirándulók nevelése. Nem a turistaké — hangsúlyozza az erdőmérnök —, a turista ugyanis ismeri az erdőt, tiszteltetben tartja a törvényeit. Nem rak tüzet tőz helyen, nem faragja össze a berendezést, nem borít, és nem szemel. A kirándulók azonban már több gondot okoznak az erdőgazdaságoknak. A parkerdőt elsősorban nekik készítik, az autósoknak, és a Dömös, vagy Szentendre (tehát a hajó- és a Hév-állomás felől érkező) gyalogosoknak, hogy kényelmes sétával, jó karban tartott sétautakon, figyelmeztető és útmutató táblák segítségével fölkereshessék a Pilis legszebb pontjait.

Tovább sétálunk a puha avarszőnyeggel leterített sétaúton. Patakhöz érünk. Medre fölött kecses japánhid vezet át, majd fenyveshez érkezünk. A fenyvesen túl egy juharfa állít meg, elmélázva nézzük, hogyan hullanak a levelek. Verlaine Őszi sanzonja jut az eszembe...

A Zsvány-szikla viszont felvillanyoz. Sudár bükkök között hatalmas szikla rejtőzik. Kihalt erődítmény az erdő mélyén? Egy erdei isten síremléke? Öngyilkos csillag meteordarabja? Mindez csupán a fantázia játéka. Az

ELMÉLKEDŐ PILLANATOK TÚRA KÖZBEN

**IDEGEN
VAGYOK,
VAGY
VENDÉG?**

Lehet, hogy az idegenforgalom hivatásos gondozói nem értenek egyet velem, de itt, a magyar turistatársadalom nyilvánossága előtt kijelentem, hogy én ebben az országban, akárhová visz is az utam, sehol sem érzem magamat idegenn. Annak ellenére, hogy lakóhelyemtől tízhúsz-ötven-száz, vagy még több kilométerre fekvő városokban, sőt falvakban is a jelenlegi bürokratikus meghatározás szerint az idegenforgalmi tényszerűnek számítanak. Ilyen minőségemben, bár én ezt sohasem állítottam, részt vesznek az idegenforgalmi statisztikákban, egyetlen számgyanánt, de szerepelek a szállodák kimutatásában,

ha megjelenek valahol, s ha a pincér nem hall magyarul beszélni, még megkülönböztetett kiszolgálást is élvezhetek, az idegenforgalmi hivatalok mindenütt az idegennak kijáró készséggel állnak rendelkezésemre, tehát idegennak kezelnek tulajdon hazámban.

Holott, amint említettem, én itt sehol sem érzem magamat idegennak. S ha már ezt ilyen kategorikusan kijelentem, azonnal hozzáteszem: nagyon örülnék — s velem együtt sok tízezer turistatársam is örvendezne —, ha vendéglátóim se tartanának idegennak. Ez az! Vendéglátóim! Álljunk meg itt egy pillanatra. Ha az én városomban, akármilyen

céllal megjelenik két debreceni, miskolci, vagy szegedi honfitársam, eszemben sincs idegennak fogadni őket. Egyszerűen vendégek. Nem mondom, alkatomnál fogva én a külföldről érkező turistákat is vendégnek tekintem hazánkban, bár, ha velük kapcsolatban emlegetjük az idegenforgalom fogalmát, ez nem borzolja fel túlságosan az érzékenységemet. Lehet itt idegen egy nyugatról idegördülő, vagy repülő pénzeszsák, aki a gazdagságát fittogtatja és fitymálva szemléleti életünket, de az ugyancsak nyugatról érkező kisembert, aki éveken át rakkosgatja élére a garast, hogy világot láthasson, már

andezitsziklát egy dühös vulkán hajította ide, s a „fölföl dobott kő” itt megpihent.

E félelmetes hely szelíd emlékeket is őriz. Az ezüsttörzsű bükkök egyikéről ezt a két nevet olvasom: Olga és Ernő... Itt jártak, a szikla árnyékában uzsonnáztak, majd ábrándoztak és csókolóztak is. Emléküket eleven emlékoszlop őrzi.

A zord Zsiványszikla körül, árkádiai szelídségű dombok között „esőbeállók” védik Olgát is, Ernőt is, a többi kirándulókkal együtt, a futó záporoktól. Ezek az erdei „esernyők” is a parkerdő berendezéséhez tartoznak.

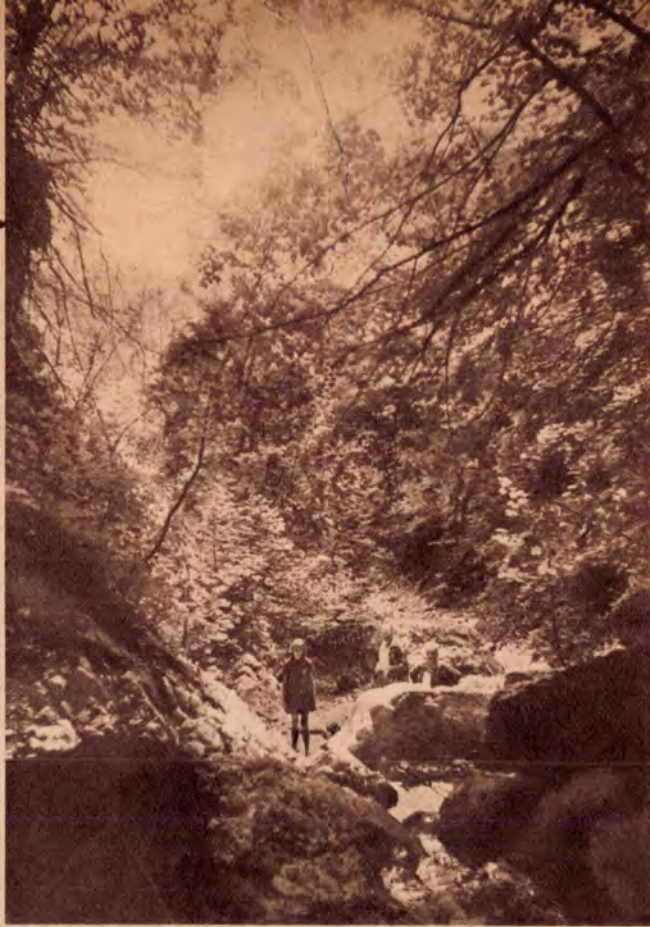
A Zsiványsziklától egy ugrásnyira kilátópont emelkedik. A csúcs egyelőre még névtelen. A domboldalon páfrányok zöldellnek, s itt még virágot is találtam: apró kék csillagot viselt az egyik, sárgát virított a másik. Fönt a csúcson két pad, és megnyugtató erdei csend vár ránk. Az anonim csúcson hallgatag Anonimusok-ként nézzük a tájat. Alattunk, a völgyben Pilisszentkereszt házai, velünk szemben, a széles völgy túlsó szegélyén a Pilis legmagasabb csúcsa. A csendet váratlan zaj töri meg: a pagonyban fácánkakas kakatol. A néma erdőben az egyetlen madárhang.

A névtelen kilátó oldalában forrás fakad. A Mária-forrás. A forráshoz lépcső vezet, előttünk vaddisznó járhatott itt, körme nyomát megőrizte a homok. A forrás kőfal mögül csorog, fényes selyemszálon. Alatta kőtál, a kőtál peremén darazsak hűsölnek. A forrás közelében tűzhely, körülötte itt is ültuskók, és zsenge bükkhajtások. Néhány év múlva a forrás körül ifjú bükkök állnak, s mint valaha a szent ligetekben, a Mária-forrás körül is erdei és városi tündérek táncolnak.

Lent az országúton az erdészeti kocsija vár ránk. Most már autós turistaként repülünk a Kétbükkfanyergen át, a Malompatak mentén a Hoffmann-kunyhóig. Ott a leendő autóútra fordulunk, majd Körtvélyespusztát, a Miklóskúti átemelőt, s a Királykúti vízvázalót érintve, végig futunk a Szókeforrás völgyében, amelyet néhány órával ezelőtt a Dobogókőről nézegettünk. Útunk során nemcsak fákkal és forrásokkal találkozunk. A Szépcseres tövében őz futott keresztül az úton, a Sikátoros sűrű pagonyában szarvascsapatot lestünk meg.

Az októberi alkonyattal a Schubert-forrásnál találkozunk. Itt búcsúztam el a Pilisi Parkerdőtől, és nyájas erdészeitől.

Molnár Aurél

Pilisszentkereszt, a Szurdok (Markovits Károly dr. felvétele)

*Ne menjen üdülni
könyv nélkül!*

Útikönyvek,
vidám,
szórakoztató
könyvek
várják a
munkahelyi
könyv-
terjesztőnél.

Vásároljon könyvet munkahelyén!

nem tekintem annyira idegennek.

Mondom, lehet, hogy az idegenforgalom hivatásos gondozói nem értenek egyet velem, de én ebben az országban mindenütt vendégnek érzem magamat, s vendégként tisztelek mindenkit, aki a városomba látogat. Hallottam az imént kifogásolt fogalom olyan felidőzteléséről, hogy belső és külső idegenforgalomról írtak, beszéltek, tehát, nehogy nagyon rosszul essék, én és a magamhoz hasonló szerény turisták hazai viszonylatban a belső idegenforgalom kategóriájába tartozunk. Feltételezhető tehát, hogy az illetékesek is érzik a meghatározás ridegségét.

A mi nyelvünkben az idegen ellenpontja a barátoknak, a nyelv gyökereihez igazodó népszokások azt tartják, hogy idegen az, aki kívül van a házon, vagy a kapun, amint belép, vendégnek nevezik — akár kedves, akár nem a ház népének.

Jobban festene tehát, ha legalább idehaza forgolódva nem idegennek, hanem vendégnek tekintenék, s a fogalom tiszteletben tartásával kezelnék sok ezer turistatársammal egyetemben, akik valamennyien itthon vagyunk ebben a házában, tehát semmiképpen se számítjuk magunkat idegennek.

ORMOS GERO

Kilátás Somoskő felé (a szerző felvételei)

ERESZTVÉNYRŐL ERESZKEDVÉN

Amikor pár évvel ezelőtt a Nógrádi Idegenforgalmi Hivatal derülátó, kedves vezetője körülmutatott a sívár eresztvényi hepe-hupán Salgóvár bükkjei alatt, Somoskő bazaltoszlopaival szemben, még turistafantáziám is elmosolyodott:

— Hát, ha ebből a vén bányaházból alkotni tudtok valamit, jeles mesterek vagytok! — sandítottam a salakporos útra.

Kerékvérte giz-gaz, félrebillent házikó, bánatos autóbusz-megálló, keserű útszéli kocsmá! Csupán egy kellemes ösvény föl a salgói menedékházhoz, meg a várba.

— Hittel kell nekifogni, Nógrád sem lehet utolsó — kaptam emígyen az optimista választ.

Múltak az évek, s idővel mégis-

csak el kellett ismernem, hogy az erős akarat némi pénzecske segítségével bátran sűrölhatja a csodák világát. A csoda akkor kezdett megmutatkozni, amikor a vízszegény medvesalji tájon vizet gátoltak el, s ezzel strandot építettek a salgótarjaniak, majd autós táborhelyet kerítették körül egy lejtős réten, ahol nemcsak táborozni, hanem faházakban nyaralni is lehetett már. A kietlen Eresztvényből szoborral ékes, virágos üdülőhelyet varázsoltak, olyat, hogy végül konferenciák megtartására is alkalmas hely lett. A kocsmából gondozott, kurjongatás-mentes vendéglő vált, rántott májat kedvelő nép öröme. Autóút épült a vár alatti menedékházhoz.

S most már a teremtő szándék tovább sem pihen. Az idén újfent meg-

mutattak egy erdei tisztást a bükkök alatt:

— Ez a kétemeletes turistaszálló helye.

Azóta már nyilván bele is vágtak a kapával, nyolcmilliónak alapját ágyazták meg ezzel.

... Párában lebeg a Karancs, a Palóc Olympos, ahogy végigpillantjuk a tájat. Az út, amelyen Salgó várát ostromolni indulunk, hadak és turisták évszázados útja; hadiszekerek nyomán taposunk. Balassi Bálint — egy időben gazdája is a várnak — nyilván el-el elmélkedett itt, hogy Somoskőn mily önfeladten játszadozott gyerekkorában Lossonczy Annácskával, későbbi szerelmével, aki végül mégsem az ő hitestársa lett, hanem a megbízhatóbb egri főkapitányé. Hogy azonban az egyik legelső országos természetjáró, Petőfi is megmászta köveit, arra a fehér emléktábla figyelmeztet. Eppen karcagi turisták betűzgetik illő áhitattal.

Dehát szegylleném, ha csupán salgói sablonléta ecsetelésére szorítkoznék, s a Karancs égbe nyúló kontúrjait dicsérném. Nálam különben százszor megcselekedték már.

Egy fél lépéssel hadd tegyek ennél többet — ha ugyan ennek lehet nevezni a szemben magasodó Kis-Salgó kaptatóját. Ötven méterrel alacsonyabbra teremtették ugyan, de tetejéről akár kézzel markolhatnám meg a Mátra süvegeit. Lány északnyugati szellő lebegteti a gyárkémények füstszáslóit, fülhallatszik a füleki gyors ideges füttyöge. Szarka-

Az eresztvényi turistaház látképe

cserregés jelzi, hogy idegen jár az erdőben, nyilván ő az ügyeletes ember-őr.

Gyors nekilendüléssel ereszkedünk alá Salgóháza. Hűvös őszi útjait járjuk, belekáprázik a szem a palettába. Nem az erdő sárga-rőt-mélyzöld-barna ecsetjéről szöveg, hanem a kertés udvarok virágözönét dicsérem, a dália, a krizantémok orgiáját, s közöttük — varázslat ez is — rózsák bordója kukkant ki a hervatag foksok, sötétlila őszi hangarózsák mellől.

Ez a bányatelep bátran benevezhetne üdülőhelyek versenyére, oly nyugalmas, tiszta, bájos és még strandja is van!

Letelepszünk egy varrogató nénike mellé pihentető beszélgetésre, ritkán mulasztunk el jóízű társalgást, ha erre alkalom adódik. A szomszédok is mellénk somfordálnak. Bármilyen családi jellegűvé válik is végül a vídám beszélgetés, mégis búcsúznak — pedig már az unokák méltatásánál tart a derűs nénike — vár ránk a Medves-fennsík, a legerjedelmesebb bazalt-fennsík széles e hazában. Zörög az avar lábunk alatt, a tölgyerdőben úttalan taposván; mókus fut föl a fenyőre, fácán kodácsol ijedten, kinn, az erdő szélén önfelédtt diszmarzusbába hull két rónabányai asszony. Itt pletykálja ki magát kedvére; sem hely, sem idő ilyenre ott-hon. Férjet szapulnak.

Hivatalnoki buzgalommal ugrál körül a juhász három kutyája, versenyben csaholja az idegent; az odavetett csontra nem is ügyel. Jellem mind a három, a cukrot meg éppen utálja. Reszketeg párában baktatunk a tarlón, kései kaszált fű hervadt illatában. Így nyílik meg előttünk a fellegek útja az ajnácskői Pogányvár, a Szárkó, a Medves-magasa a Domonkos tető körvonalait sejtetők.

Alattunk Rónabánya zsvajog, füstöl, szekerez, motoroz, túlhan a Szilvaskő remeg a párában, oda még el kell jutnunk, ha Mátraszélebe már nem is. S íme, megint vizsgáztatni jött kedvem. Tájéismeret a feladat, a vizsgázó pedig két krumpliszedő lány. Tételelem változatlan: helyi lakos a faluja körétől távolabb eső vidék képét sűrűn összezavarja. Délkelet felé mutatok, kérdezve, mi légyen ama hosszú, kéklő halom ottan.

— Haót a Kékes! — felel a lány, természetesen tévesen.

— Az nem látszik ide, elfogja a Galya meg a Mátrabérc — mondom — a Somlya az, meg a mindszenti hegy.

— De a Kékes az — erősíti, s a Bárnai Nagykőre mutat.

S aztán, mert látja kételkedésem, a Mátra érdekében kivágja a fő-rezet:

— Még a Taótraót is melláthattya innen, ha akarja!

Hogy akarom-e a Tátrát! Akarnám hát, de ahhoz gyémánttisza északi szél, szeptemberi alkony kellene, némi havasi fantáziával mellé. Marad hát a Bárnai Nagyhegy, meg a Galyatető.

De a juhász bátrabbik kutyája mégiscsak elfogadta a csontot!

Szombathy Viktor

**IMPORT
MELLTARTÓK
105,— Ft-tól**

**IMPORT
FÜZÖK
110,— Ft-tól**

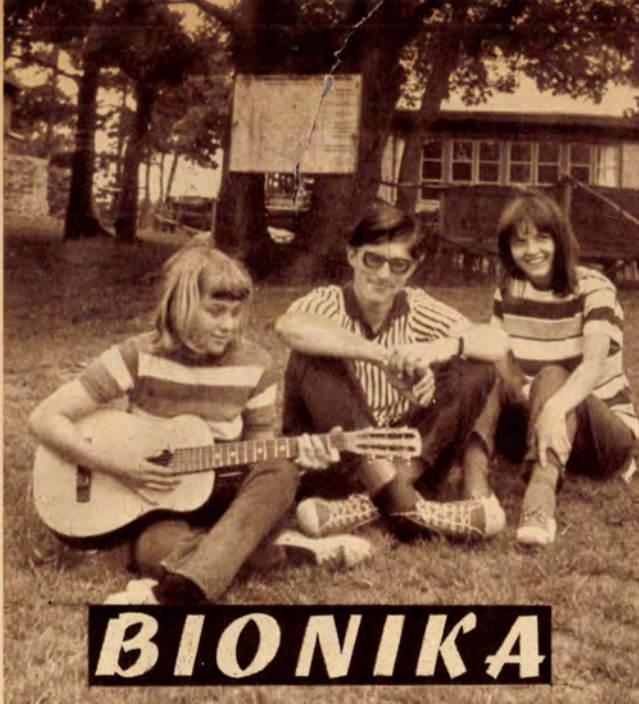
**NŐI
FEHÉRNEMŰK**

Röltex

**BUDAPEST
VI.
LENIN KRT.
73.
LENIN KRT.
116.**

BIONIKA

Egy fűszál meséje

Megcsodáljuk a tv-adótornyok égbenyúlását, megbámuljuk egy-egy magasépület nagyságát. Az emberi és mérnöki magaskiskolát emlegetjük, ha látunk egy kétszázméteres adótornyot, amelynek a felső részén még egy kiszélesedés, benne eszpresszó van. Bizony a hajdankor csodája, a Bábéli torony ehhez képest semmiség. Ehhez a modern kor mérnöki tudása, a vasbeton csodálatos anyaga kellett. Ezek az épületek 15–20-szorosa magasabbak, mint alapterületük átmérője és felső részükön még külön, tekintélyes súlyt képviselő épületrész is van. De...

Az érett búzánövény kalásza 60–90 cm magasságban leng és a két-három milliméteres alapátmérő húsz-harmincszorosa magasságát kitevő száron az egész növénynél súlyosabb kalász van. Tetejében ez a „mérnöki csoda” néhány hónap alatt készül el, jórészt vízből és levegőből. Ez az arány olyan, mintha egy 20 lakásos városi házat építenének egy 600 méteres csőváz tetejére. Szóval a természet nagy bravúrokra képes és a technikának van még mit tanulnia. Tanul is. Ez a tudomány a címben szereplő bionika. A szó a biológia és a technika szavak összevonasából keletkezett és azt a kutatást és megfigyelést jelenti, amely a természetben rejlő technikai megoldásokat és mód-

szereket vizsgálja. Így tanul a ma embere is a természetből. Mi turisták, akik gyakran és szívesen vagyunk a szabadban, sokat tanulhatunk és sok érdekes dolgot megfigyelhetünk. Ime a búzaszár csodája mellé még néhány érdekes adat:

Sok növény használ ejtő-

ernyőt magvainak elterjesztéséhez. Legpompásabb ilyen berendezése a gyermekláncfünek és a bakszakállnak van. A tréfásan legényhúségnek is nevezett bóbítás termés egyes magvai felett rugalmas és igen könnyű, nagy felületű szörkoszorú van. A szél belekap — vagy mi fújunk rá — és a parányi kis ejtőernyő fellobban és messze száll. Azután lassan leereszkedik és a mag már ott is pihen a jó puha nyirkos földön. Egy-két nap és már ki is csírázik. Ez a mag elpusztul, ha kemény földre esik. Nem így az árvalányhaj magva. Ezen is repítő szőrök vannak, ismerjük, hiszen ezt szedjük csokorba. A szőrökbe belekapaszkodik a szél és messze viszi a pusztán. A leeseő mag azonban nem elégszik meg ennyivel. A pihés mag-szőrök hajnalban felveszik a harmatot és a nedvességtől megcsavarodnak. Ez a csavarvonalú mozgás a magot befűrja a földre. Így a mag kikelése jobban biztosított.

Van a magvak között pottyautas is. Ez az állatok szőrébe, a mezőn, erdőn járó ember ruhájába kapaszkodik és viteti magát. Így messze elhurcolva lehull és elősegíti a növényfaj elterjedését.

A rovarok közül oly sok

a csodálatos repülő teljesítményt mutató, hogy az aerodinamika tudósai sokat tanultak és tanulnak a rovarok repüléséből és hasznosítják ezt a tudást a repülőgép-konstrukciók építésénél. A szenderek, ezek az alkonyatkor villámgyorsan repülő nagy lepkék nagyon érdekes módon a modern repülőgépek és a helikopterek tulajdonságaival is rendelkeznek. Vagyis igen gyors repülés közben megtudnak „álni” a levegőben. Így is táplálkoznak, hiszen nem szállnak le a virágokra, hanem csak lebegnek felette és hosszú szívónyelvükkel „röptében” szívják ki a virágok nektárját. Ezek a fajok közül a közismert halálfejes lepke nem telet átnalunk, hanem évről évre a Földközi-tengert átrepülve Itália vagy Afrika területéről vándorol hozzánk. Ez a teljesítmény egy 8 centiméteres rovartól nem kis dolog.

A növények technikai módszerei közül nagyon sok áll a fajfenntartás szolgálatában. Némely világ egészen bonyolult csapdát és automatát „szerel fel” a fontos élettani feladat elvégzésére. A pompás trópusi orchideák szerényebb, de nagyon érdekes hazai rokonai a Kosbor-félék virágában van egy olyan szerkezet, amely a méhért

ÚJ VÉDKUNYHÓK A SOPRONI

A nyugati végek városa Sopron, régi történelmi múltjával és sok műemlékével nagy varázssal bír. A híres kékfrankoson kívül azonban a környező erdővidéke is kedvelt. Ez az erdővidék három irányban fekszik; mindegyik más flóraidékhez tartozik és így más-más ritka növényeket mutat be a benne vándorlóknak. Míg a Fertő-melléki dombsor ritkasága a Papucskosbor, továbbá a különböző kőkörcsinek és ökörfarkkórók, addig a nyugati erdővidék — mely már határos az Alpokkal — a

ritkasághoz tartozó szerény erdei ciklamennek ad tenyészhelyet, továbbá a lila, fehér hangafű (erika) és feketeszásza a féltett kincsei.

A város üdülőhely, a lövértető és a mögötte fekvő hatalmas lomb és tűlevelű erdővidék nem mindennapi élvezetet nyújt a benne sétálóknak. A meredek hegyoldalak között mély völgyek húzódnak telve forrásokkal és csermelyekkel.

Az erdők feltárasának felújítása részben a természetjárók útján az erdőgazdaságok feladata, mely munka állandó és folyamatos. Az útjelzők felújítása és új táblák kihelyezése eligazítja a vándort, a Károlymagaslat és előtte levő erdővidék állandóan gondozott útjai esős időben is járhatóak. Az elmúlt években egy-egy kiemelt helyen a régebben évtizedekkel előbbi formához hasonló két kunyhó épült. Az elmúlt év folyamán azonban ismét gazdagodott az erdei alkotások száma új típusú trapéz alakú védkunyhókkal. Az egyik a Természetbarát forrásnál, hol két cements alapú szalonna-sütőhely is

Új védkunyhó az Ultra-magaslaton (Pálfalvi felvétele)

behatoló rovar fejére ragasztja a virágporszemcséket és csak azután engedi a mézhez. A rovar a következő virágban a behatolásakor a bibére tapasztja ezt a virágporszemcsét és így elvégzi a megporzás feladatát — jutalmul a mézért. A Farkasalma virága egyenesen fogságba ejti a rovarokat és csak akkor bocsátja szabadon, ha a megtermékenyítés megtörtént. Ez az ideiglenes szabadságvesztés úgy történik, hogy a virágcsőbe a behatolást a méz után a befelé hajló szőrök lehetővé teszik. A mézrakoma után kijönni igyekvő rovar elé azonban akadályt állítanak ezek a szőrök. Az ijedt fogoly mászkálni kezd a virágban és közben megérinti a bibét. A bundáján levő virágpör megtermékenyíti azt. A megtermékenyítés után a kapuban álló szőrök lehevadnak és szabaddá válik az út kifelé. A rovar azonban nem tanul ebből és nemsokára egy másik Farkasalma virág foglya lesz. Ezt is megtermékenyíti és így tovább.

Látó szemmel, türelemmel és szeretettel végzett megfigyelés így ajándékozta meg hasznos tudással, érdekes élménnyel a természetjárót, érdemes odafigyelni...!

Dr. Agócsy Pál

Tavaszi séta a vadnai Várdombon

Illatos virágú akácok között vezet az út Vadna várának omladékaihoz. Sötétlő tölgyerdő lombjai takarják el a Várdomb homokszirtjét, s a meredek hegyoldal szálfái közt a rég eltemetett világ sírkövei, Komoróczy és Valgatu huszita zsoldos vezérek várának szertehulló darabjai, múltjának beszédes tanúi rejtőznek.

1458. kora tavaszán még jégtáblákat vitt hátán a Sajó szennyes áradata, amikor megjelentek a Sajó és Bán völgyén Mátyás lovas előőrsei. Az erdők figyelőhelyeiről leselkedő zsoldosok már nem vágzták a Hédervári László csapatai előtt csalétekként hajtott nyájuk elé. A sátrakban tanyázó őrszemek igyekeztek behúzódni a várnak a Harnócvölgy felé nyíló föld alatti folyosóiba s a vár alatt rejtett pincelyukakba. Pár óras küzdelem után megpecsétlődött a félig elkészült vár sorsa. Falai leomlottak, védőt, akik életben maradtak, mint foglyokat kísérték Budára. Komoróczy Péter, a vár elmenekült kapitánya évek múlásával megpróbálta társaival a szomszédos galgóci vár üszkös falai közt felidézni a régi szép napokat, de a megszilárdult közrend láttán ő is Mátyás behódolt híve lett, s 1471-ben a rákóczi tónál a törökök elleni küzdelemben esett el Magyar Balázs seregében. A vár omladéka emlékként állnak egy régi oligarcha világ s egy új, erős központi vezetésű, monarchikus uralkodói forma mesgyéjén, ahol Mátyás személye jelenik meg ünnepelt hősként a nép szemében, akinek uralkodása alatt végre biztonságban élhetett. A vár lakóit a Sajó és Bán völgyének népe elmarasztalta ugyan cselekedeteiért, mégis befogadója lett azoknak a haladó eszméknek, melyeknek hirdetői e területeken a vadnai és galgóci vár cseh huszita zsoldosai voltak. Az upponyi sziklákon álló kereszt jelképként mutatja a Hirk páter által elindított inkvizíciós mozgalom határát az ellenreformáció idején, melynek az Egerből elinduló hullámai eddig érték el a huszítizmus talajából táplálkozó protestantizmus visszaszorítása és követőinek üldözése idején.

Mintha a régi századok visszajáró szelleme csapongana az erdők fái közt s sejtelmes hangok szárnyalnak körül a vár alapjainak moha lepte köveit: ősi huszita énekek hangfoszlányai hallatszanának a föld mélyéből és belevegyülne a szoltárok áhitatába a rabok búcsúéneke s a vad tivornyák szilaj hangulata.

Az emlékek lassan elmosódnak. A magasba vágó nap aranylót sugarai szűrődnek be az erdő avarjára. Az ivánkai szőlők felől kakukk szavát hozza az enyhe májusi szellő. A Sajó völgye fölött Kazincbarcika gomolygó füstfelhői színesítik be a kéklő égboltot.

dr. Faggyas István

ERDŐBEN

épült, a másik pedig már távolabb, a negyedik hegygerincre, a 486 m magas Ultra-magaslatra került, mely már az elmúlt évtizedekben tönkrement Ferencforrás és Búdóskuti kunyhót van hivatva pótolni. Az erdőgazdaság által egy városi tér rendezése folytán kivágott öreg szilfa törzséből tíz, korongos asztal a hozzávaló négy kis ülőkével ugyancsak díszeli az erdővidékünknek. Ezen asztalok a Természetbarát forrásnál és különböző emlékműveknél, pihenőknel és forrásoknál kerültek felállításra.

Az idei évben az alsólöveri negyed felett levő Sörházdombi 297 m magaslati ponton a Városi Tanács Erdőgazdaság által 17 méter magas kilátó építése fejeződik be, a Sopron Környéki Erdőgazdaság pedig a Szárhalmi erdőben tönkrement ún. Kecsehegyi kilátót a régi formában felépíti.

Sopron tehát ismét régi hírnevéhez hasonlóan fejleszti alkotásait és várja az ország természetjáróit.

Hidvégi Ferenc

SALGÓ TURISTAHÁZ

**AZ ÜNNEPEKET ÉS SZABADSÁGÁT
TÖLTSE A TURISTAHÁZAKBAN!**

SZOBAFOGLALÁS: BUDAPEST, VI., LENIN KRT. 55.

KANADA

NEMZETI PARKJAIBAN

Calgaryból a Sziklás Hegység felé vezető autópálya előbb lankásan húzódó legelők, majd a Bó folyó egyre meredekebbé váló völgyében kanyarog. A kanadaiak szerint nincs ember, aki az ország mind a negyvenegy nemzeti parkjában járt volna. Én is csak izelítőül néztem meg Alberta és Columbia tartományok legszebb rezer-vátumát.

BANFF

Ez a szépen hangzó nevű park országos viszonylatban is nevezetes. Bejárataánál a szétágazó utak mindegyikénél egy-egy a környezetbe illő épület áll; az ablaknál parktisztviselő ül, jegyet árul. Gépkocsink lelassít, a vezető a szélvédőre ragasztott park-belépőre mutat, amely az ország összes nemzeti parkjába egy egész évre érvényes. Amint elhagyjuk a bejáratot egy nagy táblába ütközünk, amelyen ez áll: Pecsételd le a vadászfegyvered! Ezt a tanácsot mindenki megfogadja, mert rendkívül nagy bírságot rónak ki arra, kinél lepecsétetlen fegyvert találnak.

Banff kiterjedése igen nagy, 6650 km², még kanadai viszonylatban is nagy — kb. megfelel a mi Balatonunk nagyságának. A parkba négy-pályás autót vezet, melyen a megengedett sebesség 80 mérföld. A gyorsaság dacára jól láthatjuk a környező tájat. Végeláthatatlan mennyiségben erdei fenyőerdő kíséri az utat. A völgyek oldalában törpefenyők húzódnak felfelé. A szürke árnyalatú, csupas sziklafalak néhol teljesen megközelítik az utat, itt-ott hófoltok fehérlenek rajtuk és a sziklákról csörgedező patakok zúgnak alá.

Egy kanyarulat után egyszerre város tűnik fel. Ez Banff. A festői környezetű üdülőhely, egyben a messze földön híres indián-napok és a piros-

kabátos hegyi lovasrendőrség szokott felvonulási helye. A városra ráboruló Kén-hegyre, melyen gyógyforrás található, gondola-lift visz fel. Nyár lévén, diákok üzemeltetik, mint ahogy a végállomás menedékházában is diákok és diáklányok végzik a pincérmunkát. A hegykoszorúzza városkán, kanyarogva, széles vízesésekkel tarkítva folyik át a Bó folyó. Medre sziklák között kanyarog, féden. A hegycsúcsok között terpeszlelmetesen zúgva a hidak pillére alatt. A város szélén bölényrezervátum van, egy másik részen miniatűr repülőtér a messziről érkező utasok számára.

Nem sokat időzünk a városban, folytatjuk utunkat. Alig jutunk ki a város házai közül, egy bekötőútnál elfordulunk a hegyek felé. Néhány kilométer után egyszerre csak víztükrök bukkan fel, megérkeztünk Kanada talán legszebb tavához.

A MINEWANKATÓ

Az indián eredetű név víziszellemet jelent. A tó meredek sziklák között bújik meg, hossza 27, szélessége 2 kilométer. Vize jéghideg, kristálytisza, mélysége eléri a 130 métert. Partján csónakházak, uzonnázóhelyek, horgásztanyák húzódnak, vízen motorcsónokok, vitorlások siklanak. Mindenütt kis tisztások, nyitott széles faházakkal, tűzhelyekkel, odakészített aprófával és baltával várják a látogatókat. Az elengedhetetlen szemetesvödörök láncon függenek a medvék miatt. A tó partján iránymutató táblák állnak, a csúcsok felé fordítva, rajtuk a csúcs neve, magassága és megközelítési útvonala.

Északnak tartva csakhamar feltűnik az erődszerű Eisenhower-csúcs. Elhaladunk alatta és nemsokára kis völgykatlanban találjuk magunkat. Megérkeztünk a Lujza-tóhoz. Nyolcemeletes szálloda, a Chateau áll az

erdők mélyén meghúzódó vadregényes tó partján. Körben meredeken méregzöld fenyőerdők ereszkednek le egészen a vízpartig. A tó vize olyan hideg, hogy fürödni benne nem is lehet. Hal is kevés van, ezért alig néhány csónak siklik csak a vízen.

Szálfákként tornyosuló fenyvesek között robogunk ismét és egy órai út után egy sárgászöld színű tó partjához érünk. A partig lezúduló völgyfalak, leomló szirtek és néhány törmelékkúp felszínéről a víz lehordott minden földet. Ettől zavaros a tó vize. A környék kietlenül barátságtalan, kihalt. Sehol szálloda, vagy pihenőhely, csupán a Kanadában kedvelt görcsös fákra erősített úttáblák utalnak emberi életre.

Az autópálya itt elkanyarodik Vancouver felé, de mi északnak tartunk és rátérünk arra az útra, mely Alaszka felé visz. Elsurranunk a Wapiti-terület mellett, miközben a szálfærdő lassan törpülni kezd. Állandó emelkedés után nagy kanyart veszünk és egyszerre előtűnik a fák felett a Bó folyó szülőanyja, a Bó tó és mögötte a napsütésben szikrázó Bó-gleccser. A fenséges pompájában tündöklő hegy alatt piros tetejű üdülõház áll egészen a tó partjára épít-

Ezüstvonat a kanadai Sziklás-hegységben

Az Athabasca-gleccser

ve. Neve Num-Ti-Jah. A kanadai cobolyról, a környéken előforduló ritka és értékes állatról kapta hanglejtés nevét. Az épület a mi fogalmunk szerint turistaház és üdülő keveréke. A lakoszobákon kívül, társalgók, étterem, büfé és emléktárgyakat árusító üzlet található benne. Kővek és vadásztrófeák díszítik; agancsok, farkas- és medvefejek, prémek.

A SASKATCHEWAN

A folyó völgyében utazunk innen tovább egyre északabbra. Az utazás egyhangúságát néha hirtelen megtorpanás szakítja meg. Rendszerint valamilyen állat sétál át az autópályán és ilyenkor az autósor megáll. Most éppen egy kanadai vadjuh pár okozza a zavart. A díszes csigájú kos egykedvűen bámul ránk, párja nyugodtan heverész az aszfalton, mit sem törődve a mellette elsuhanó gépkocsikkal.

A Panther vízesésnél megállunk néhány percre. A vékonyka Nigelpatak vize vagy 30 méterről porzik alá a sziklafalon, s az úttest alatt kavargva zúdul le a hegyoldalon. Háromezeröttszáz méter magas hegyek között járunk, s a hófoltok egyre közelebb csúsznak az autóúthoz. Közeledünk a park északi végéhez és mindenkin izgalom vesz erőt — hamarosan meglátjuk a park legfőbb nevezetességét, Kanada egyik legszebb természeti kincsét, a Columbiát.

A COLUMBIA-JÉGMEZŐ

egy kanyar után táruel élénk teljes pompájában. Három nagy gleccsere: Saskatchewan, a Dome és az Athabasca. Mindhárom név indián eredetű, mint olyan sok más Kanadában. Távcső nem kell, a kristálytisza levegőben tökéletesen látszik minden. A hegycsúcsok között terpeszkedő jégtömeg szikrázik a napsütésben, területe kb. 390 km², nagyobb mint a Fertő-tóé. Érdekes, hogy az első fehér ember csak 1898-ban vetődött el ide és csak 1912-ben mérték fel a gleccservidéket.

Az Athabasca-gleccser a Föld nagy gleccserei között, csak a szerény 12-ik helyet foglalja el 311 km²-nyi területével. De rendelkezik egy olyan előnnyel, amivel sok nagyobb gleccser nem, mégpedig avval, hogy területét nemcsak sziklamászók kereshetik fel fáradságos hegymászással. Gépkocsival is megközelíthető. Sőt! A Föld egyetlen gleccsere, amelyen rendszeres jégbusz-közlekedés van.

Lent a völgy mélyében terül el az iszaposzöld színű gleccsertó, melyből hatalmas vízeséssel születik az Északi-Jeges-tengerbe tartó, 4600 km hosszú Athabasca—Mackenzie-folyam. A tó mögött lapul az előrekü-

szó, kékesfehér színű gleccseryelv és mellette a kisebb hegynek tűnő morénahordalékon autót vezet a felső menedékházig, a jégbuszok indulási állomásáig. A lépcsőzetesen emelkedő gleccser felső vége a jégmező hatalmas fehér tömegében vész el. A kavicsos talajon táblák jelzik: melyik évben meddig ért a gleccser nyelve. A jégtömeg naponta átlag 5—6 cm-t csúszik előre, de a rendszeres olvadás miatt a nyelv hossza mégis rövidül. Tábla figyelmeztet; Aki gyalog indul neki a jégmezőnek, előbb jelentkezzen regisztrálásra az irodában. A jégbuszok induló állomásánál nagy a nyüzsgés. Van itt kocsis Amerika majdnem minden tájáról. Lent a jégmezőn vagy 20 jégbusz nyüzsgő, a távolból mázskáló bogaraknak tűn-

nek. A hernyótalpas alkalmazhatóságba nyolcan ülünk be, az egyenlőtlen talaj miatt ide-oda csúszkálunk, egymásnak ülv. Egy kissé feloldódik még a zárkózott angol társaság is. Gépkocsi- és egyben idegenvezetőnk nyári szünetében dolgozó egyetemista. Ismerteti a látványosságokat, sorolja az adatokat. Megáll egy-egy tántogó gleccserhasadéknál, vagy ott, ahol hatalmas üregben zúgva kavarg a kék színű olvadék. A jégmező vastagsága egyik-másik helyen 200—350 méter. Állunk a gleccseren, nézzük a közelről nem túl szép olvadékos jeget, amely alattunk több ezer év gigászi munkájával fagyott, olvadt, repedezett és csúszott előre és teszi ezt még napjainkban is.

Bagóssy László

EGÉSZ ÉVBEN
VÁRJÁK ÖNT

A HUNGARHOTELS CSÁRDÁI

a

János Pince,
Szondi Söröző,
Budapest Borozó,
Csopak Malomcsárda,
Badacsonyi Halászkert,
Keszthelyi Halász Csárda,
Vadaskerti Csárda
Keszthely,
Dunagyöngye Halász-
csárda, Dunaújváros,
Fehérszárvas Vadásztanya,
Eger

Miről írnak a turistalapok? Pillantás a világba. Miről írnak a turistalapok?

FRANCIAORSZÁG

Howelles

Azok a kísérletek, amelyeknek során alpinisták, barlangkutatók, bűvárok hosszú heteket, illetve hónapokat töltenek a föld mélyén és a tengerfenéken speciális víz alatti házakban, nemcsak az orvostudományt és a biológiát szolgálják, hanem közvetve az űr- és óceánutazást is. Ezeknek a kísérleteknek elsőrendű célkitűzése az, hogy segítségével megállapítsák; a huzamos izoláció a külvilágtól milyen hatást gyakorol az ember szervezetére fizikai és lélektani szempontból. Az amerikaiak és oroszok mellett az utóbbi években a franciák is számos ilyen kísérletet végeztek. A francia kísérletek elsősorban az óceánkutatókat szolgálták.

1969-ben februárban jött a felszínre Philippe Engländer és Jacques Chabert francia barlangkutató, akik 146 napot töltöttek a föld mélyén, az örök sötétség homályában. A lyoni városi kórházban vizsgálták ki őket ezután, de a huzamos izoláció nem okozott szervezetüknek semmiféle fizikai vagy pszichikai elváltozást.

1969 májusában jött fel a felszínre Helene Brobecker egy 28 éves francia barlangkutató, aki egy hónapot töltött az Ollivier barlang (Grasse mellett) mélyén. Még ugyanebben a hónapban szintén az Ollivier barlangba szállt le egy négytagú férfi barlangkutató csoport Michel Siffre a „Francia Barlangkutató Intézet” igazgatójának vezetésével.

A francia tudományos körök az izolációs kísérletekhez általában alpinisták, barlangászok és bűvárok önkéntes jelentkezéseit fogadják el.

NSZK

Alpinizmus

A Retyezát, ahol medvékkel találkozhat a turista

Sötét sziklatömbök a földtörténet őskorából, kristálytiszta hegytavak és birkanyájak pásztoraikkal, ezek adják meg a karakterét a Dél-Kárpátoknak.

A Retyezát legnagyobb emelkedése a 2509 m Peleaga, ezenkívül még 15 további kétezeres van, de mindössze hét védőkunyhója a szegélyeken. Ellenben a még 2100 m magasságban is található tavak, üdítő fürdőre csábítják a görgeteg sziklákon meggyötört lábakat. Birkák és birkapásztörök elválaszthatatlanok a táj arculatától. Ha valaki ezen a kiterjedt hegyvidé-

ken az aránylag jól jelzett vándorutak ellenére is eltévedne, annak csak a birkanyájak csilingelését kell követnie.

Már az odaútasánál felismerhető bizonyos mértékben a táj érintetlensége. A Simeriaból Hátszeg felé vezető út nem éppen nevezhető autósútrádnak. Karánsebes felől sem mondható jobbnek. Mindkét útvonalon közlekednek autóbusszjáratok. A vadregényes tájak kedvelőinek leginkább a vasútvonal ajánlható Karánsebes felől. Ezt a 71 km szakaszt egy 1908-ban készült gőzmozdony köhögéi végig. Ez a cs. és kir. jármű a meredekebb szakaszokra fogaskerékű üzemre van felszerelve. Hátszeg felől vadon hegyi út vezet Nucsoavára a Retyezát északkeleti oldalán, vakmerő vállalkozók a teherautón való utazástól sem riadnak vissza a 6 km távol fekvő Pojana Csirniceig. Onnan másfél óra alatt érhető el a Pietrale-kunyhó 1480 méteren. A száz személy befogadására berendezett tömegszálláson kívül külföldiek számára mini-kabanák is állnak rendelkezésre. A Pietrale kedvező kiindulási pont túrákhoz a Retyezát főgerincére.

Rövid tartózkodásnál legjobban ajánlható a Peleaga megmászása, vagy ennek szomszédságában a főgerinc kishágója, amelyet a kunyhótól egy napos túrával be lehet járni. Szenvedélyes vándorlók, vagy szuper-sziklamászok részére, akik nem akarnak köteleltni sem, a Retyezát a legpompásabb terápia.

Bár a medvék a Kárpátokban még nem haltak ki, nem tudunk olyan esetekről, amikor rossz kedvűket turistákon tölthették volna ki.

LENGYELORSZÁG

Swiatowid

Három lengyel világljáró és kutató indult útnak Valparaiso chilei kikötő felé. Bronislaw Siadek — egyszemélyben földrajztudós és újságíró, Tadeusz Andruszkiewicz — ugyancsak földrajztudós és hozzá még geológus, valamint Jerzy Bakowski — operátor és fényképész. Úticéljukon Jerzy Knabe mérnök, kiváló tengerész fogadta őket. Ez a teljes létszáma a szokatlan (világviszonylatban első) turisztikai kutatóútnak a Magellán-szoros vad vízének területén.

Ennek a kutatóútnak rendkívülisége abban áll, hogy gumi kajakon hatolnak keresztül az ördögien nehéz tengerszoroson.

A tervezett, több mint 800 kilométeres útvonal megtétele maximálisan könnyű felszerelés alkalmazását igényli. Számolnak azzal a ténnyel is, hogy legalább egyszer az egész felszerelést szárazföldön kell átvinni egyik fjordról a másikra. Az amerikai kontinensen az útvonal keskeny és kanyargós csatornákon át visz, amelyek tele vannak zajló jéggel és jéghegyekkel. Erre a célra valósággal eszményiek a hazai gyártmányú összecuskható gumi-kajakok!

A Magellán-szoros meghódítói részére a newiadówi finommechanikai gyár szerezte fel a legjobb „Neptun” típusú kaja-

kokat. Vízhatlan védőköténnyel látták el, amely a fedélzetet pótolja és megakadályozza a víz behatolását a kajak belsejébe. A kajakokat ezenfelül ún. oldalkarokkal és szállár vitorlakkal szerelték fel. Az egész felszerelés lengyel gyártmányú.

A start helyszíne a szorosban levő Pueblo Natales volt. Naponta kerekén 25 kilométert tesznek meg kajakon, majd éjszakai szállásra térnek csendes öblökben vagy a szárazföldrön. Közben — a környező vidék megismerése, fényképezése és tudományos felderítése a feladat.

Legutóbb a „Smialy” (a „Merész”) nevű lengyel jacht hajósal vitorláztak át egy 15 hónapos tengeri út során a Magellán-szoroson, elérték a Csendes-óceán partját és Panamán keresztül tértek vissza az óhazába. A kutató expedíció két tagja — Siadek és Knabe mérnök — tagjai voltak a „Smialy” jacht legénységének is. Most újra útnak indulnak földgolyónk titokzatos ösvényeinek meghódítására, az akarat, a testi erő, a hivatásbeli képesség nagy próbájára. A nyugati Cap Pillar-tól az Atlanti-óceán bejáratánál levő Cap Dungeness-ig, a Beaufort-öblön és Martinez-csatornán át, Golfon, Hauteuguson és Canal Gajaderon át a Punta Arenasig.

Öt hónapig a nagy úton! Aztán — rövid felüdülés Valparaisóban, majd haza. Itt újra munka vár rájuk. Térképeket és úti kalauzokat kell készíteni, a térden sebtében írott jegyzeteket kiértékelni. Aztán eljön annak is az ideje, hogy elkészítsék ezeknek az érdekes területeknek színes albumát és filmet is forgassanak. Szándékukban áll fotókiállítást is rendezni, amelyet először a chileiek — az expedíció szívélyes és segítőkész szervezőtársai tekintenek meg, s csak aztán a varsóiak. Pillanatnyilag azonban, komoly, tudományos és turisztikai, vállalkozás vár rájuk és nem csekély testi erőfeszítés.

SVÁJC

Atlantis

Koldusok és útonállóak a hangyák világában is léteznek. Vérteli kéregető például az a fényeshátú bogár, amelyet 70 évvel ezelőtt fedezett fel Erich Wasmann, a neves hangyakutató. A bogár a hangyák járta utak mentén telepszik le és ott „kéreget”.

Az erdei hangyák útjai nemegyszer 20–30 méter távolságon át vezetnek leveltetű kolóniákhoz. Amidőn a hangyák a tetvektől „lefejt” váladékkal útban vannak hazafelé, a koldusbogár előbújik rejtékéből (kő alól, vagy valami kéreghasadékból) és antennájának heves trillálásával olyan szívhöz szóloán eszedezik az édes nedvvel teleszívott hangyához, hogy az rendszerint juttat is neki valamit potroha tartalmából. A bogár jól tudja utánozni a hangyák társadalmában szokásos kéregető magatartást, nyilván ez sikerének titka. Különös, hogy a koldusbogarak kizárólag az erdei hangyákra specializáltak magukat, jöllehet — amint ezt kísérletekkel kimutatták — másfajta hangyáknak is megesik a szívük rajtuk. Ighanem csupán az erdei hangyák illata vonzza őket.

Pillantás a világba.

Miről írnak a turistalapok?

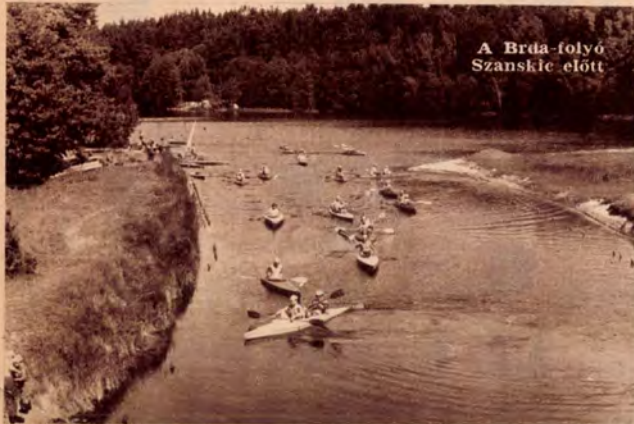
Pillantás a világba.

Kedves Turista!

Ez év júliusában a MOM szakosztályából négyen részt vettünk Lengyelországban a Brda folyón, a Nowa Brdától Bydgoszczig terjedő 196 km-es kajaktúrán.

Huszonnyolc órás utazás és négyszeri átszállás után érkezünk meg a túra kiinduló pontjára, Nowa Brdába, hol a táborban a részvételi díj kifizetése után (felszerelés használatával együtt 283 ZL) megkaptuk a hajókat, a sátrakat és a felújítható gumimatracokat.

A túrán 150 fő vett részt, ebből négy volt magyar és NDK-ás, egy pedig görög. Négy csoportban vágtunk neki az útnak és nyolc nap alatt közel-kétszáz km-t eveztünk. Naponta 25-28 km-t tettünk meg és előre elkészített táborokban — Konskie, Swornigacie, Myloj — éjszakáztunk. Utóbbi helyen pihenő-

A Brda-folyó
Szanskie előtt

napot is tartottunk. Azután vágtunk neki a fenyvesekkel szegélyezett partok mentén a Wozwodába vezető útnak. Ennek során a kajakokat duzzasztón kellett átvinni, egy tóvá szélesedő vízrendszerbe. Innen még három napig eveztünk Rudzi Most és Sokole Kuznice érintésével, míg újabb duzzasztókon át el nem értünk a bydgoszezi zsúlipen keresztül a PTKK víztelepére. Itt fejeződött be a szép túra és vettük át megérdemelt díjainkat, érmeinket.

Itt tudtuk meg, hogy 1970-ben rendezik meg lengyel barátaink a 15-ik. jubileumi Brda túrát, melyre szeretettel várják a magyar kajakosokat is.

KÁLDOR GÉZA

Örvendetesen fejlődő turizmusunknak nem egy esetben célpontjai a természeti tájban megkapóan elhelyezkedő vár- vagy templomromok. A látogatók sokszor hagynak azonban maguk után nemkívánatos emlékeket, mint a kövek-re való karcolás, firkáldás, szeméttelés stb.

Igen kedvezőtlen helyzet alakult ki legutóbb a cseszneki várromnál, ahol Felügyelőségünk ez év júliusában kezdett régészeti feltárásokat. Bár a munkálatok a felvezető utat teljesen átvágták s a terepen 4 db tiltó táblát, a felvezető út alján pedig sorompót helyeztünk el, a munka utáni látogatókat távol tartani nem tudjuk.

E kulturálatlan kirándulók a tiltó táblákat, sorompót naponta összetörik, a régészeti feltárás eredményeit és saját életüket is meggondolatlanul veszélyeztetik. Ismételten felhívjuk a kirándulók figyelmét, hogy a cseszneki várat az ott folyó munkálatok miatt bizonytalan ideig látogatni tilos.

ORSZÁGOS MÜEMLEKI FELÜGYELŐSÉG

Kérésünkre Szentendre város Tanácsa — az 1967. évben eltűnt padok helyett — 1968. év tavaszán újból feldíszítetett két modern kivitelű pihenőpadot a Petőfi emlékmű mellett. Sajnos az újból feldíszített, betonialpakba ágyazott padokat ez év nyarán isme-

retlen egyének megrongálták és a Köhegy szikla letörése felett a mélybe dobták, ahol azokat meg is találtuk. A nehéz betonialpakba ágyazott padoknak a sziklás, törmelékessé lejtőről való felszállítása szinte lehetetlen. Sajnálatos és szomorú tények ezek. A társadalom által tetemes költséggel és áldozatos munkával készített létesítményeket garázda elemek fáradtságát nem kímélve pusztítják és rongálják. Es mindez az állandóan lakott Köhegyi turistaháztól mintegy 300 méterre történik. Szinte hihetetlen, hogy emberek százezrekkel felszerelve vonuljanak ki a hegytetőre, csak azért, hogy ott rongálhassanak és pusztíthassanak.

KOTSIS FERENC
az Országház
szakosztályvezetője

37 éves elvált asszony vagyok, turista családból származom. Sokat túráztam már hazánkban, a Magas-Tátrában és az Osztrák-Alpokban. Bár szervezett tag vagyok, a csoportos túrákon zavar a sok ember és feszélyezve érzem magam, magányosan pedig nem indulhatok el egynapos túrra sem.

Várom egy magányos, korban hozzám illő sporttárs levetét.

„TÚRAPARTNERT
KERESEK”
jelligére

MEGJELENT

az

1970. évi társasutazásainak programtervezete

Csaknem százféle útvonal között válogathat.

Európa, Afrika, Ázsia legszebb tájaira, üdülőhelyeire, városaiba juthat el társasutazásainkkal.

Számos új útvonal: Volgai hajóút, Tunisz, Skandinávia, Benelux körutazások, stb.

*

FELSZABADULÁSUNK

évfordulójára

az

jubileumi,

felszabadulással kapcsolatos városnéző és országjáró túrákat szervez

RÉSZLETES FELVILÁGOSÍTÁS VALAMENNYI

IRODÁBAN

6. sz. Rejtélyes utazás

Turista társaságunk utolsó utazását egy nagy folyónk mentén fekvő hegységbe vezette. Ez a hegység három hegycsoportból áll és egyik szegletét Kazinczy Ferenc „romántos tájnak” nevezte. Útjuk során először egy várat kerestek fel, amelyet Giovanni Dalmata építtet át renesszáns stílusúvá Báthory Miklós váci püspök részére. Utána egy Árpád-kori községet kerestek fel, érdekében egykor Mátyás vadászgatott, távhoz Beatrix kirándult gyak-

ran Visegrádról. Felkeresték a hegység egyik szép kilátópontját, ahol egy emlékművön, esküre emelt kéz látható. Útjukat abban a községben fejezték be, hol egy dombtetőn egy 1100 körül épült Szent István templom áll. **Merre jártak turistáink?** Mi a vár neve? Hogy hívják az Árpád-kori községet? Hol áll a kilátó? Mi a neve a községnek, hol a Szent István templom áll? Mi a felkeresett hegység neve? Melyik két folyó határolja a hegységet?

TURISTATOTO

A Turistatoto 5. fordulójának helyes megfejtése: 2 1 x, 2 x 1, x 2 x, 2 1 x, 2 x. Lóczy Lajos. Őrvényes. Balatonudvari. Nagyvázasny. Tapolca. Egy József.

Húsz pontot 73, tizenkilencet 9 versenyző ért el. A szakosztályok versenyében Székesfehérvár 20 pontot ért el.

Az 5. forduló után 100 pontosak: Antal András, Boda Ferenc és Sándor, Dénes Ilona, Fábán Zitta, Hortobágyi Imréné, Hubert Sándor, Joo Lászlóné, Körömdi Gyözőné, Kuresics Margit, Kuzmicsky Erika és Mihály, Mieskei Károly, Mohácsi Anna és István, dr. Mórlicz Viktor, Nagy Ferenc, Olai Józsefné, Papp Mihályné és Tibor, Szabó Imre, M. Szüle Anna, Tóth Tibor, Tüdő Julianna. A szakosztályok: Székesfehérvár 99, ETI 77, Kaposvár 71, Olajterv 77, Textillabor 69 pontosak.

Sorsolás útján 100 Ft-os vásárlási utalványt nyert: Horvath József, Vasszecsény; 10-10 Ft-os utalványt nyertek: Bank János, Szigetvár; Hochmal Ferenc, Bp.

Tudja-e, hogy---

hány évig élhet egy virág? Az orgona és a jácmin évtizedekig, a rózsza viszont akár egy emberöltőig,

hogy a lóbuszvirág hatékony szer a feketehimlő ellen, mert indiai orvosok kutatása szerint a lóbusz kivonat enyhíti a betegség lefolyását.

hogy aki azt akarja, cserepes növényei szépen növekedjenek, öntözze őket gyenge teával — tanácsolja Naumov szovjet biológus.

hogy Leonyid Lempickij szovjet biológus Murmanskban olyan fagyálló rózsafajtát nemesített ki, mely évente háromszor virágzik.

hogy a hagyma megjárva a kozmoszt, kicsírázott és gyorsabban fejlődik, mint a többi hagyma. Ezt állapították meg szovjet tudósok a Kozmosz műhold kísérletek során.

hogy a hegyvidéki fák háromszor olyan soká élnek, mint a völgyekben élők. A diófák a völgyekben százéves korukban pusztulnak el, míg az 1800-1900 m magasságban háromszáz éves diófákat is találtak. A tiensani fenyő a hegyek aljában 150 évig, a magas hegyekben 500 évig is él.

A TURISTA

KÖNYVESPOLCA

A természet kedvelőinek, s szakosztályoknak a következő újonnan megjelent könyvek beszerzését ajánljuk:

Virágkalendárium. 33 Ft. Mezőgazdasági Kiadó

Szalatnai Rezső: Emberek szemközt a hegyekkel.

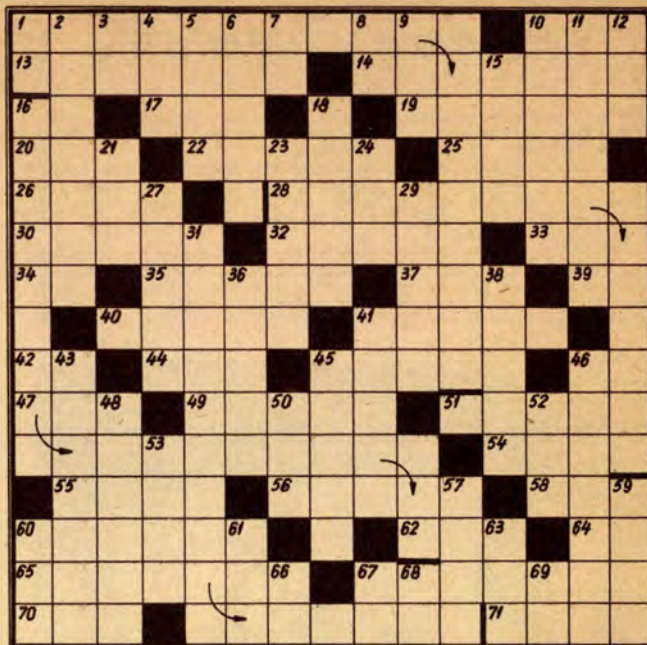
A busók földjén. 23 Ft. Mezőgazdasági Kiadó

Antal Gábor: Egy szál gyertya. 20 Ft. Szépirodalmi Könyvkiadó

Egyiptom építészete. 25 Ft. Corvina

Nyírbátor. 5 Ft. Pannónia

A Duna-kanyar. 27 Ft. Corvina

AZ EZERARCÚ, EZERHASZNÚ ERDŐ

VÍZZINTES: 1. A Mezőgazdasági Könyvkiadó Vállalat gondozásában megjelent Ákos László és Ghimesy László „Az ezerarcú, ezerhasznú erdő” c. könyvéből idézünk (az első rész, zárt betűk: F, N). 10. Fél-tucat. 13. Munkaidő is lehet ilyen. 14. Hazánk gyümölcsstermelése világviszonylatban is... Egykor hazánk területén éltek. 20. Miből keverve. 22. Milanó híres képtára. 25. Két oldala van, a tévében három is. 26. Hátvéd a labdarúgásban. 28. A vízszintes 1. sz. sor folytatása (második rész, zárt betűk: V, O). 30. Utolsókból is lehetnek. 32. A 19. század végi magyar kritikai realista próza-irodalom jelentős képviselője. 33. N R Á. 34. Strázsa (fordítva). 35. Az emeletet egymástól elválasztó tartószerkezet. 37. V Z A. 39. Stroncium vegyjele. 40. Kábitószér. 41. Város Közép-Olaszországban. 42. Kettős betű. 44. ... Taylor (filmsztár). 45. A magasban levő. 46. Azonos betűk. 47. Z B Á. 49. Az egyik szín. 51. Livingstone is ez volt. 54. Termet, forma. 55. Gyorsan szedi a lábait. 56. Ritka férfinév. 58. ... Novák Vilmos (festőművész). 60. ... példa (Illyés Gyula műve). 62. Tápláló ital. 64. Darab röv. 65. Szövípari berendezés. 67. Azt állítja valakiről, hogy nincs otthon. 70. Vonatkozó névmás. 71. A Szovjetunió egyik félszigete.

FÜGGŐLEGES: 1. A O. 2. Magas árat kérő. 3. Mutatószó. 4. Tar betű, keverve. 5. Kisebb magaslát. 6. Hajnali időpont. 7.

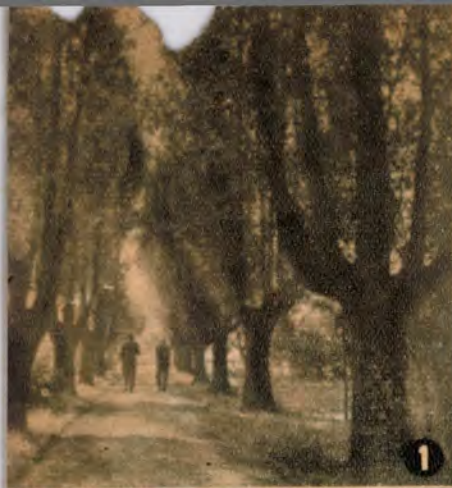
Atmoszféra röv. 8. A E. 9. Kén és lantán vegyjele. 10. Szabad, tessék, németül. 11. Takarodj! 12. Főzeléknövény. 15. Go... (kis versenyautó). 16. Az idézet befejező része (zárt betűk: S, M, I). 18. Az „Állatok világa” írója. 21. Sok betű, keverve. 23. Hullatás. 24. Alumínium rövidben. 27. Kerítés. 29. Férfi-név. 31. Az idézet harmadik része (zárt betűk: A, N). 36. Szó- rakozóhelyeken szereplő énekesnő. 38. Idegen női név. 41. ... se beszéd. 43. A középkor elején élt nyugati germán néptörzs. 45. A több részre szakadó folyónak van. 46. Darabokra vagdos. 48. Kis jugoszláv szigetecsoport. 50. R O A. 52. ... carte (étlap szerint). 53. Idegen szóösszetételekben: légi. 57. A ház legmagasabb része. 59. Község a Kisalföldön, itt halt meg Radnóti Miklós. 60. O F A. 61. I E B. 63. Tibeti háziállat. 66. Protactinium vegyjele. 67. A gyümölcs nedve. 68. Tova. 69. G O.

Beküldendő a vízszintes 1., 28., függőleges 31. és 20. sz. sorok megfejtése. Határidő: december 15.

Előző számunkban közölt keresztrejtvény megfejtése: Végigvezeti az olvasót hazánk tájain. városain és sétaútvonalain.

Könyvjutalmat nyertek:

Boldog Jánosné, Oroszlány; Hegedüs György, Szombathely; Ötvös Gizella, Tatabánya; Modrovits Imre, Csepel; Kosztolányi Erzsébet, Bp.; Lovag Viktor, Bp.

TURISTATOTÓ

6. FA-, NÖVÉNYISMERET

Kedves Olvasóink! A beküldés határideje: december 15.

1. Milyen fa alkotja a balatonalmádi fasort? Nyár 1. Tölgy 2. Piramisfűz x.
2. Milyen fák vannak a sárvári Avasban? Lajosbükkkök 1. Kocsányos-tölgy 2. Molyhos-tölgyes x.
3. Milyen bokor virága ez? Kőkény 1. Som 2. Galagonya x.
4. Mi a gomba neve: Légyölő galóca 1. Gyllkos galóca 2. Párduc galóca x.
5. Mi ennek a gombának a neve? Keserű gomba 1. Pereszke 2. Galambgomba x.
6. Milyen színű virág ez? Kék 1. Fehér 2. Sarga x.
7. Mikor nyílik ez a virág? Tavasszal 1. Nyáron 2. Ősszel x.
8. Milyen fa ez? Akác 1. Eger 2. Fehér nyár x.
9. Milyen fa ez? Lucfenyő 1. Vörösfenyő 2. Erdeifenyő x.
10. Milyen fából áll a tengelici erdő? Bükk 1. Tölgy 2. Vöröstölgy x.
11. Melyik országban létesültek először széltörő erdősávok? Ausztria 1. Magyarország 2. Olaszország x.
12. Hány növényfaj alkotja hazánk növényvilágát? 2165 1. 3245 2. 3687 x.
13. Az Alföld erdőinek legnagyobb részét melyik fa alkotja? Nyáras 1. Tölgyes 2. Akác x.
14. Melyik fa alkotja a Mecsek fő erdőtípusát? Gyertyános-tölgy 1. Cseres-tölgy 2. Bükk x.

(Az utolsó négy kérdést csak szövegben tesszük fel. Az utolsó fordulóhoz, miként az előzőhöz sem, szelvényt nem mellékelünk.)

1

2

3

A HÓNAP KÉPEI

Rovatunkban olyan újonnan felvett turistafotókat közlünk, amelyek kirándulások, túrák, utazások és üdülések elcsesett pillanatait, eseményeit, portrékat, valamint hazai és külföldi tájakat ábrázolnak. A legszebb képet, mint a Hónap Képet 100 Ft-os vásárlási utalvánnyal jutalmazzuk.

NOVEMBER LEGSZEBB KÉPEI:

1. A Mária-szakadék kövei (Ferenczy Tibor), 2. Ismerkedés az erdőben (Spirk Tibor, Bp.), 3. Turista csendélet (Szilágyi Oszkár, Bp.), 4. Platánóriás Parádfürdőn (Nagy László, Debrecen), 5. A Hónap Képe: Nyílt sebek (Taubner Ferenc, Bp.).

4

5

A KÖVETKEZŐ SZAM TARTALMÁBÓL:

Borsodi emlékek
Ismerkedés a Déli Kárpátokkal
A budapesti Pilisben
A Longoza-erdőben